ACTA ET DOCUMENTA CONCILIO OECUMENICO VATICANO II APPARANDO

SERIES II
(PRAEPARATORIA)

VOLUMEN IV
ACTA SUBCOMMISSIONUM
COMMISSIONIS CENTRALIS PRAEPARATORIAE

PARS II

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

TYPIS VATICANIS
MCMLXXXXIII

PROPOSITUM ET MENS

Corpus *Actorum*, quae ad Concilii Vaticani II praeparationem pertinent,[1] novo augetur tomo. Voluminis IV: *Acta subcommissionum commissionis centralis praeparatoriae,* altera nunc typis editur pars, quae de navitate subcommissionis de materiis mixtis agit.

Subcommissio illa instituta est ut ad unitatem redigerentur schemata, quae de eadem vel fere eadem materia a commissionibus praeparatoriis proposita erant aliquando diversa ratione et plerumque modo analytico.

Commissionis centralis praeparatoriae sessionibus plenariis expletis, subcommissio de materiis mixtis suos incepit labores.

Nonnullae propositiones expungendae erant, aliae coarctandae, aliae vero complendae et aptius componendae summatim iuxta mentem Patrum commissionis centralis, qui commendaverant ut suprema tantum principia et normae fundamentales in Concilio proferrentur, quia de particularibus potius directoria vel peculiares instructiones cavere deberent.

Schemata, discussa in commissione centrali, una cum votis, consiliis et animadversionibus a Patribus prolatis ad commissiones, quarum intererat, delata sunt ut Patrum animadversionum summarium facerent, correctiones et emendationes proponerent easque in schematis textum insererent.

Hoc munere expleto, commissiones suas elaborationes subcommissioni de materiis mixtis tradiderunt, cuius officium erat omnia comparare ac statuere quae immutanda vel adiungenda vel supprimenda viderentur.

Quattuor subcommissionis de materiis mixtis sessiones habitae sunt: diebus 15 iunii 1962; 23 iulii 1962; 29 octobris 1962; 3 decembris 1962.

Interea tres subcommissionis specialis sessiones peractae sunt: diebus 26-28 iulii 1962; 18-20, 28-29 septembris 1962; 3, 7 novembris 1962.

Collaborantibus secretariis necnon quibusdam membris commissionum, quarum intererat, duo schemata apparata fuerunt: 1. *Schema decreti de Episcopis ac de dioeceseon regimine;* 2. *Schema decreti de pastorali Episcoporum munere deque cura animarum.*

Huiusmodi schemata in unum collegerunt plura schemata, quae a diversis commissionibus praeparatoriis proposita fuerant.

---

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando. Series II (Praeparatoria).*

Tomus, qui nunc prodit, subcommissionis de materiis mixtis acta, documenta et processus verbales profert.

Opus multo labore confectus est, quia oportuit omnia colligere et rite disponere, ut inquisitio plane atque plene fieret. Breves notae, quae redactionales dicuntur, inquisitioni favent.

Tomi forma et rationes typographicae eaedem sunt ac illae ceterorum quinquaginta quinque tomorum, qui usque adhuc typis editi sunt.

VINCENTIUS CARBONE

I

SUBCOMMISSIONUM
COMMISSIONIS CENTRALIS PRAEPARATORIAE
INSTITUTIO

I

RESCRIPTA

EXC.MI D. PERICLIS FELICI
Secretarii Generalis

1
Ex audientia diei 12 octobris 1961

Ho proposto al Santo Padre la formazione di tre Sottocommissioni:

1) per il Regolamento, composta dei Cardinali Roberti (Presid.), Valeri, Jullien, Larraona, Heard (o un Patriarca Orientale);

2) per le Materie miste, composta dei Cardinali Tisserant, Confalonieri, ... (Patriarca Orientale);

3) per l'esame delle proposte di emendamento, composta di 4 Cardinali più i Cardinali Presidenti interessati.

Il Santo Padre ha approvato, riservandosi una più accurata scelta dei membri delle Commissioni e l'approvazione delle norme che devono regolare il loro funzionamento.

✠ P. FELICI

2
A – SOTTOCOMMISSIONE DEL REGOLAMENTO
(Subcommissio de condendis normis pro Concilio celebrando)

Presidente: Card. Francesco Roberti
4 o 5 Membri scelti tra i Membri della Centrale
Segretario: Mons. Vincenzo Carbone

B – SOTTOCOMMISSIONE PER LE MATERIE MISTE
(Subcommissio de materiis mixtis)

Presidente: Card. Eugenio Tisserant
4 o 5 *Membri* scelti tra i Membri della Centrale
Segretario: Mons. Lauro Governatori

C – Sottocommissione degli emendamenti
(Subcommissio de schematibus emendandis)

Presidente: Card. Carlo Confalonieri
4 o 5 *Membri* scelti tra i Membri della Centrale
Segretario: Mons. Vincenzo Fagiolo

Compiti delle Sottocommissioni

Regolamento: tenendo presenti le disposizioni di legge e i suggerimenti dati dalla Centrale, preparare il Regolamento interno del Concilio.

Materie Miste: ridurre in un solo schema i vari schemi, preparati da Commissioni diverse, de eadem vel fere eadem materia.

Emendamenti: esaminare gli emendamenti proposti dalla Centrale e apportarli, se si ritiene opportuno, allo schema cui si riferiscono.

* * *

Questo foglio è stato presentato il 26 ottobre 1961, tramite Mons. Capovilla, al Santo Padre. Il 27 ottobre seguente mi è stato restituito dal Cardinale Segretario di Stato, con queste indicazioni:

1) Si approvano i nomi indicati; 2) è opportuno che le Sottocommissioni siano composte solo di Cardinali, che io devo scegliere; le nomine vengono fatte con foglio della Segreteria Generale, per autorità del Santo Padre, Presidente.

✠ Pericle Felici

27 ottobre 1961

3

Ex audientia Ss.mi diei 29 octobris 1961

La Santità di Nostro Signore si è degnata di costituire in seno alla Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II una Sottocommissione per la formulazione del Regolamento del Concilio (*Subcommissio de condendis Normis pro Concilio celebrando*), di cui ha chiamato a far parte:

l'Em.mo e Rev.mo Sig. Card. Francesco Roberti: *Presidente;*

gli Em.mi e Rev.mi Sigg. Cardd. Andrea Jullien, Arcadio Larraona, Guglielmo Teodoro Heard, Jaime de Barros Câmara: *Membri;*

il Rev.mo Mons. Vincenzo Carbone: *Segretario.*

✠ Pericle Felici, *segr. gen.*

4

Ex audientia Ss.mi diei 29 octobris 1961

La Santità di Nostro Signore si è degnata di costituire in seno alla Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II una Sottocommissione per lo studio delle Materie Miste (*Subcommissio de materiis mixtis*), di cui ha chiamato a far parte:

l'Em.mo e Rev.mo Sig. Card. Eugenio Tisserant, Decano: *Presidente;*

gli Em.mi e Rev.mi Sigg. Cardd. Giuseppe Ferretto, Achille Liénart, Ignace Gabriel Tappouni, Luigi Giuseppe Muench: *Membri;*

l'Ill.mo e Rev.mo Mons. Lauro Governatori: *Segretario.*

✠ PERICLE FELICI, *segr. gen.*

5

Ex audientia Ss.mi diei 29 octobris 1961

La Santità di Nostro Signore si è degnata di costituire in seno alla Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II una Sottocommissione degli emendamenti (*Subcommissio de schematibus emendandis*), di cui ha chiamato a far parte:

l'Em.mo e Rev.mo Sig. Card. Carlo Confalonieri: *Presidente;*

gli Em.mi e Rev.mi Sigg. Cardd. Clemente Micara, Santiago Luis Copello, Giuseppe Siri, Paul Emile Léger: *Membri;*

l'Ill.mo e Rev.mo Mons. Vincenzo Fagiolo: *Segretario.*

✠ PERICLE FELICI, *segr. gen.*

II

SUBCOMMISSIONUM INSTITUTIONIS NUNTIUS

Die 7 novembris 1961 Exc.mus D. Pericles Felici, Secretarius generalis, communicavit Summum Pontificem Ioannem XXIII tres instituisse Subcommissiones Commissionis Centralis Praeparatoriae:

DE NORMIS CONDENDIS, quibus Concilium celebrandum regeretur;

DE MATERIIS MIXTIS, ut ad unitatem redigerentur schemata de eadem vel fere eadem materia a commissionibus proposita;

DE EMENDANDIS SCHEMATIBUS, perpensis animadversionibus sodalium Commissionis Centralis.

Subcommissiones ita constitutae sunt:

De normis condendis:

Praeses: Card. Franciscus Roberti;

Sodales: Cardd. Iacobus de Barros Câmara, Andreas Jullien, Arcadius Larraona, Guillelmus Theodorus Heard;

A secretis: Vincentius Carbone.

De materiis mixtis:

Praeses: Card. Eugenius Tisserant;

Sodales: Cardd. Ioseph Ferretto, Achilles Liénart, Ignatius Gabriel Tappouni, Aloisius Muench;

A secretis: Laurus Governatori.

De emendandis schematibus:

Praeses: Card. Carolus Confalonieri;

Sodales: Cardd. Clemens Micara, Iacobus Aloisius Copello, Ioseph Siri, Paulus Aemilius Léger;

A secretis: Vincentius Fagiolo.[1]

---

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando. Series II (Praeparatoria)*, vol. II, pars I, Typis Polyglottis Vaticanis 1965, pp. 434-435.

II

LITTERAE

LITTERAE

1

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 655/Centr. 61

E Civitate Vaticana, die 30 ottobre 1961

La Santità di Nostro Signore, Presidente della Pont. Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, Si è degnata di costituire, in seno alla medesima, una Sottocommissione per lo studio delle Materie Miste (*Subcommissio de materiis mixtis*), di cui ha chiamato a far parte:

l'Em.mo e Rev.mo Sig. Card. Eugenio Tisserant, Decano, *Presidente;*

gli Em.mi e Rev.mi Sigg. Cardd. Giuseppe Ferretto, Achille Liénart, Ignace Gabriel Tappouni, Luigi Giuseppe Muench, *Membri;*

l'Ill.mo e Rev.mo Mons. Lauro Governatori, *Segretario.*

Tanto si comunica all'Eminentissimo e Reverendissimo Sig. Card. Eugenio Tisserant per Sua conoscenza e norma.

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

A sua Eminenza Reverendissima
Il Sig. Card. Eugenio TISSERANT
Vescovo di Ostia e di Porto e S. Rufina
Decano del Sacro Collegio

Idem nuntius Em.mis Cardd. Ioseph Ferretto, Achilli Liénart, Ignatio Gabrieli Tappouni, Aloisio Ioseph Muench die 30 mensis octobris 1961, prot. nn. 656-659/Centr. 61, allatus est.

2

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 815 CE/61

E Civitate Vaticana, die 30 ottobre 1961

Eminenza Reverendissima,

Mi onoro comunicare a Vostra Eminenza Reverendissima che il Santo Padre nell'Udienza ieri concessami Si è benignamente degnato di designare quale Segretario della Sottocommissione delle Materie Miste, in seno alla Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, l'Ill.mo e Rev.mo Mons. Lauro Governatori, Officiale di codesta S. Congregazione.

Sicuro che la notizia sarà oltremodo gradita a Vostra Eminenza, bacio la Sacra Porpora e, con i sensi del più profondo ossequio, mi pregio confermarmi

di Vostra Eminenza Reverendissima
dev.mo obbl.mo

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Card. Carlo Confalonieri
Segretario della Sacra Congregazione Concistoriale

3

Roma, 4, Via Giovanni Prati, li 5 novembre 1961

Eccmo e Revmo Signore,

Ho ricevuto la lettera dell'Eccellenza Vostra Reverendissima Prot. N. 655/Centr. 61, con data 30 ottobre p.p.

Naturalmente, ubbidirò al Santo Padre, ma sono già così carico di lavori e di responsabilità, che speravo di non ricevere nuovi incarichi.

Prego l'Eccellenza Vostra Reverendissima di voler gradire i sensi della mia venerazione e di credermi sempre

Suo, affmo come fratello,

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

A sua Eccellenza Reverendissima
Mons. Pericle FELICI

4

PONTIFICIA COMMISSIO
DE EPISCOPIS ET DE DIOECESEON REGIMINE
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

E Civitate Vaticana, die 6 novembre 1961

Eccellenza Reverendissima,

Ho ricevuto il venerato Foglio di Vostra Eccellenza Reverendissima in data 30 ottobre u.s., prot. N. 660 Centr./61, col quale Vostra Eccellenza ha voluto portare a mia conoscenza che il Santo Padre Si è benignamente degnato di nominarmi Segretario della Sottocommissione per lo studio delle materie miste, costituita in seno alla Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II.

Mi affretto a ringraziare sentitamente Vostra Eccellenza della cortese comunicazione e La prego di umiliare a Sua Santità i sensi della mia profonda gratitudine e della mia pronta obbedienza alle Sue Auguste decisioni.

Con i più devoti ossequi, bacio il S. Anello e mi confermo

di Vostra Eccellenza Rev.ma
um.mo dev.mo e aff.mo servo

Sac. LAURO GOVERNATORI

A Sua Eccellenza Reverendissima
Monsignor Pericle FELICI
Arcivescovo titolare di Samosata
Segretario Generale della Pont. Commissione
Centrale Preparatoria del Concilio Vaticano II

5

LA CONGREGAZIONE CONCISTORIALE

Prot. N. 376/48

Roma, 7 novembre 1961

Eccellenza Reverendissima,

Mi è pervenuto il Suo pregiato Ufficio N. 815 CE/61 del 30 Ottobre u.s., con il quale l'Eccellenza vostra Rev.ma ha avuto l'amabilità di comunicarmi che il Santo Padre Si è benignamente degnato di designare quale Segretario della

Sottocommissione delle Materie Miste, in seno alla Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, l'Ill.mo e Rev.mo Mons. Lauro Governatori, Officiale di questa Sacra Congregazione.

Mentre ringrazio l'Eccellenza Vostra Rev.ma della cortese comunicazione, sono lieto di esprimerLe il mio vivo gradimento per avere il Santo Padre chiamato ad un ufficio così delicato un Officiale di questo Sacro Dicastero, sempre distintosi per buone attitudini e costante applicazione.

Colgo volentieri l'occasione per confermarmi con particolare ossequio

di Vostra Eccellenza Rev.ma
aff.mo come fratello

C. Card. CONFALONIERI, *segr.*

A Sua Eccellenza Rev.ma
Mons. Pericle FELICI
Arcivescovo tit. di Samosata
Segretario Generale della Pontificia Commissione
Centrale Preparatoria del Concilio Vaticano II

6

Ex audientia SS.mi, 17 maii 1962

Il S. Padre annovera tra i Membri della Sottocommissione degli emendamenti gli Em.mi e Rev.mi Sig.ri Cardinali Giuseppe Frings, Arcivescovo di Colonia e Michele Browne;

tra i membri della Sottocommissione delle *Materie Miste* gli Em.mi e Rev.mi Signori Cardinali Giovanni B. Montini, Arcivescovo di Milano, Leone Giuseppe Suenens, Arcivescovo di Malines-Bruxelles, e Gabriele Acacio Coussa, Segretario della S. Congregazione per la Chiesa Orientale.

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

7

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 1711 COM/62

E Civitate Vaticana, die 19 maggio 1962

La Santità Di Nostro Signore, Presidente della Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Vaticano II, Si è degnata di annoverare tra i

Membri della Sottocommissione delle Materie Miste, costituita in seno alla medesima Commissione Centrale, gli Eminentissimi Signori Cardinali:

Leo Jozef Suenens, Arcivescovo di Malines-Bruxelles, Gabriele Acacio Coussa, Segretario della S. Congregazione per la Chiesa Orientale.

Tanto si comunica all'Eminentissimo e Reverendissimo Sig. Card. Eugenio Tisserant, Presidente, per Sua conoscenza e norma.

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Card. Eugenio TISSERANT
Vescovo di Ostia e di Porto e S. Rufina
Decano del S. Collegio
Presidente della sottocommissione delle materie miste

8

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 1714 COM/62

E Civitate Vaticana, die 19 maggio 1962

La Santità di Nostro Signore, Presidente della Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, Si è degnata di annoverare tra i Membri della Sottocommissione delle Materie Miste, costituita in seno alla medesima Commissione Centrale, l'Eminentissimo Signor Cardinale Leo Jozef Suenens, Arcivescovo di Malines-Bruxelles.

Tanto si comunica all'Eminentissimo e Reverendissimo Sig. Card. Jozef Suenens, per Sua conoscenza e norma.

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Card. Leo Jozef SUENENS
Arcivescovo di Malines-Bruxelles

9

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 1715 COM/62

E Civitate Vaticana, die 19 maggio 1962

La Santità di Nostro Signore, Presidente della Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, Si è degnata di annoverare tra i Membri della Sottocommissione delle Materie Miste, costituita in seno alla medesima Commissione Centrale, l'Eminentissimo Sig. Cardinale Acacio Coussa, Segretario della S. Congregazione per la Chiesa Orientale.

Tanto si comunica all'Eminentissimo e Reverendissimo Signor Card. Acacio Coussa, per Sua conoscenza e norma.

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Card. Acacio COUSSA
Segretario della S. Congregazione
per la Chiesa Orientale

10

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 1718 CE/62

E Civitate Vaticana, die 22 maggio 1962

La Santità di Nostro Signore, Presidente della Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, Si è degnata di annoverare tra i Membri della Sottocommissione delle Materie Miste, costituita in seno alla medesima Commissione Centrale, l'Eminentissimo Signor Cardinale Giovanni Battista Montini, Arcivescovo di Milano.

Tanto si comunica all'Eminentissimo e Reverendissimo Signor Card. Eugenio Tisserant, Presidente, per Sua conoscenza e norma.

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Card. Eugenio TISSERANT
Vescovo di Ostia e di Porto e S. Rufina
Decano del S. Collegio
Presidente della sottocommissione delle materie miste

11

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 1719 COM/62

E Civitate Vaticana, die 22 maggio 1962

La Santità di Nostro Signore, Presidente della Pontificia Commissione Centrale Preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, Si è degnata di annoverare tra i Membri della Sottocommissione delle Materie Miste, costituita in seno alla medesima Commissione Centrale, l'Eminentissimo e Reverendissimo Signor Cardinale Giovanni Battista Montini, Arcivescovo di Milano.

Tanto si comunica all'Eminentissimo e Reverendissimo Signor Card. Giovanni Battista Montini, per Sua conoscenza e norma.

✠ PERICLE FELICI, *segr.*

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Card. Giovanni Battista MONTINI
Arcivescovo di Milano

12

SACRA CONGREGATIO
"PRO ECCLESIA ORIENTALI"

Prot. N. 402/52

Roma, 24 maggio 1962

Eccellenza Reverendissima,

Con lettera n. 1715 COM/62 in data 19 corrente, l'Eccellenza Vostra Reverendissima si compiaceva parteciparmi la nomina a membro della Sottocommissione delle Materie Miste costituita in seno a codesta Commissione Centrale.

Mentre ringrazio per la gentile comunicazione, prego l'Eccellenza Vostra di voler rendersi interprete dei miei sentimenti di rinnovata devozione e gratitudine verso il Santo Padre.

Volenteri mi valgo dell'incontro per confermarmi, con sensi di vivo ossequio

dell'Eccellenza Vostra Reverendissima
aff.mo come fratello

G. A. Card. Coussa, *segr.*

A Sua Eccellenza Reverendissima
Monsignor Pericle Felici
Arcivescovo tit. di Samosata
Segretario Generale della Pontificia
Commissione Centrale Prep. Concilio Vaticano II

III

SUBCOMMISSIONIS DE MATERIIS MIXTIS SESSIONES

SESSIO I

(15 Iunii 1962)

A) *DOCUMENTA*

1

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

ANNOTATIO EX OFFICIO

PROGETTO PER LA PREPARAZIONE DI UNA COSTITUZIONE

DE CURA ANIMARUM

In data 14 maggio 1962 l'Ecc.mo Mons. Felici, Segretario Generale della Pont. Commissione Centrale preparatoria, mi ha chiamato per significarmi la opportunità di iniziare i lavori della Sottocommissione per le materie miste e precisamente per la preparazione di una Costituzione Conciliare sulla «Cura Animarum», indicandomi gli schemi di decreti, che si dovevano tener presenti, come nel foglio allegato.

Recatomi il giorno 17 maggio dall'E.mo Cardinale Tisserant Presidente per fare presente quanto comunicatomi dalla Pont. Commissione Centrale, l'E.mo mi rispondeva che i lavori si sarebbero iniziati dopo la discussione di tutti gli schemi, cioè dopo il 19 giugno.

L. GOVERNATORI, *segr.*

ADNEXUM

DE CURA ANIMARUM

1) De cura animarum in genere
2) De catechetica populi christiani institutione
3) De parochorum obligationibus quoad curam animarum
4) { De animarum cura et communismo
   De cura animarum pro christianis communismo infectis

5) De emigrantium, maritimorum, aeronavigantium, nomadum et peregrinorum cura
6) De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda

2

Em.mus EUGENIUS Card. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 1/SM

E Civitate Vaticana, die 19 maggio 1962

Eminenza Reverendissima,

Questa Pontificia Sottocommissione Centrale per le materie miste dovrà preparare uno schema di Costituzione «*De cura animarum*».

Per lo studio relativo formeranno oggetto di particolare esame gli schemi di decreti presentati dalla Commissione dei Vescovi e del Governo delle Diocesi e dalla Commissione della Disciplina del Clero e del Popolo cristiano, le quali, perciò, dovranno dare la loro valida collaborazione per la redazione del documento suddetto.

Tra gli schemi, redatti da codesta Pontificia Commissione, quelli che per il momento interessano questa Sottocommissione sono i seguenti:

1) *De animarum cura in genere;*
2) *De animarum cura in particulari.*

Mi faccio, pertanto, premura di rimettere all'Eminenza Vostra Reverendissima gli uniti fascicoli, contenenti i voti e le osservazioni fatte sui detti schemi dagli Em.mi e Ecc.mi Padri della Pont. Commissione Centrale della Sessione Generale dei giorni 3-12 corrente mese, pregando la Eminenza Vostra di avere la bontà di farle attentamente esaminare dal Segretario della Commissione, dal Relatore o Ponente della questione e da un esperto di Sua fiducia.

Le suddette persone redigeranno su ogni schema un estratto preciso di tutte le osservazioni generali e particolari e sulla base di esse proporranno gli emendamenti, tenendo presente il pensiero ripetutamente espresso dai Padri della Commissione Centrale, di limitarsi cioè ad esporre i principi generali e le norme pratiche fondamentali.

Questa Sottocommissione si riserva di tenere riunioni comuni con le persone suddette e con quelle di altre Commissioni interessate all'argomento.

Sono infine a pregare l'Eminenza Vostra di voler disporre che il lavoro suddetto venga fatto con cortese sollecitudine e rimesso a questa Sottocommissione non oltre il giorno 29 corrente.

Le bacio umilissimamente le mani e con sensi di distinto ossequio mi professo

dell'Eminenza Vostra Reverendissima
um.mo, dev.mo e obbl.mo servitor vero

✠ EUGENIO Card. TISSERANT, *presid.*

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Sig. Card. Paolo MARELLA
Presidente della Pont. Commissione dei
Vescovi e del Governo delle Diocesi

ADNEXA

I – OBSERVATIONES

a Patribus factae in sessione commissionis centralis die 3 maii 1962
circa schema decreti de animarum cura in genere *

SCRUTINIUM GENERALE

Placet: de Barros Câmara «optime propositum», Tappouni, Ciriaci, Rugambwua.

Placet (cum animadversionibus): Gracias (excepto art. III, n. 11), Montini, Giobbe, Cento, Cicognani, Bazin, Jelmini, Sépinski.

Placet iuxta modum: omnes alii (53).

OBSERVATIONES GENERALES

I) Schema decreti huius commissionis concordet cum iis ab aliis commissionibus propositis (Masella).

II) In schemate huius decreti «de cura animarum» Episcopis incumbenti, opinor quod non satis tractatur de cura opificum. Etenim in priori parte «de animarum cura in genere» de operariis non agitur nisi passim et transeundo, et in secunda parte ubi tractatur in particulari de cura emigrantium, navigantium etc., non tractatur de opificibus.

* *Schema decreti «Praecipuae de animarum cura quaestiones» propositum a commissione de episcopis ac de dioeceseon regimine. Pars prior: De animarum cura in genere, Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 36;* cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando. Series II,* vol. II, pars III, pp. 676-723.

Quaestio ista tamen est maximi momenti quia sicut iam aiebat Pius Papa Undecimus «scandalum est quod Ecclesia mundum opificum perdiderit» et ideo sollicitudinem peculiarem habere debent Episcopi ad tantum casum providendum. Experientia autem constat quod mundus opificum in nostris magnis urbibus, mundus est separatus et peculiaris quem evangelizare difficile est, simul atque necessarium.

Optarem ergo quod adderetur in secunda parte capitulum de cura opificum in quo commendaretur Episcopis:

— ut cum magna sollicitudine apostolatui isto incumbant;

— ut sacerdotes, ad hoc opus praeparatos, mittant operariis sicut fiet pro emigrantibus, navigantibus et aliis diversis;

— ut statuant «qua aptiori forma, quibusque mediis etiam extraordinariis cura religiosa praestanda sit» opificibus sicut dicetur in capite de maritimorum cura, articulo undecimo.

Nec hoc sufficit! Episcopis adhuc commendare oporteret ut omnia in paroecibus fidelium melius componantur ad opifices sicut fratres suscipiendos, ut locum suum dignum obtineant, sine acceptione personarum in coetibus nostris, sicut iam praescribebant in epistolis suis Apostoli Paulus et Iacobus, seclusis omnibus mundanis usibus, quae opificibus repugnant.

Credo quod si Concilium sic maternam Ecclesiae sollicitudinem erga opifices manifestaret, expectationi et spei pauperum et laborantium utique responderet, quod si de re tanti momenti taceret Concilium, magna esset deceptio.

Placet iuxta modum retento voto quod emisi «de cura opificum» et quod scriptis trado, et ratione habita animadversionum quae allatae sunt ab Eminentissimis et Rev.mis Patribus (Liénart, cui concordant: Tisserant, Copello, Valeri, Siri, Léger, Montini, Giobbe, Cicognani, Godfrey, Richaud, Santos, Landázuri, Suenens, di Jorio, Jullien, Heard, Bea, Browne, Gori, Cooray, McKeefry, Hurley, Perrin, Šeper, Bazin, Bernard, Bernier, Yago, Verwimp, Suhr, Gut, Janssens).

III) Principia doctrinalia de cura animarum et de actione pastorali in Ecclesia optime enuntiantur. Sine dubio maxima cura nobis opus est ut Sacrosanctum Concilium omnia et sola decernat quae ad pleniorem et intensiorem actionem pastoralem ubique terrarum vere iuvent. Principia doctrinalia qua talia nullo modo possunt controverti. Quaestiones oriuntur solummodo de mediis ad finem aptissimis, nullo modo de ipso fine. Tempora hodierna, valde «critica», haud dubie pleraque nova requirunt sed nihilominus debemus recolere quae alibi multoties dicta de maxima prudentia et circumspectione in innovationibus faciendis et de vera pastorali utilitate tamquam norma suprema. Caveatur ne structura pastoralis, quae fortasse pro aliquibus locis opportuna vel etiam necessaria videatur, non sine detrimento omnibus totius orbis Episcopis et parochis imponatur. Spectatis varietatibus de loco in locum, melius videtur si aliqua non mandentur sed Conferentiis Episcopalibus relinquantur. Nonnumquam idem finis mediis sat diversis potest attingi et sapientis est tali salubri diversitati locum relinquere. Media quae uno in loco inveniuntur aptissima possunt alio in loco minus apta vel etiam nociva inveniri. Ideoque caute procedendum ne quandoque adaptationes bonum communitatis laedant.

Placet iuxta modum tantum, propter animadversiones allatas, nempe, de nimia rigiditate in innovationibus faciendis, de sic dicta renovatione sacerdotali, de lingua vernacula, et de quibusdam difficilioribus circa Episcopum Patrem, Pastorem et Servum,

schema decreti de animarum cura in genere (Spellman, cui concordant: Copello, Giobbe, Bea).

IV) Hoc schema, quod est speculum Episcoporum, multa continet bona et optima et etiam nova, sed est multo longius. Multa iam dicta sunt in schematibus pro studiis et pro disciplina cleri. His diebus apud Herder, Freiburg i.B., prodibit editio omnium decretorum omnium Conciliorum oecumenicorum et habebit circa mille paginas. Si omnes Commissiones procedunt sicut in hoc schemate, timendum est, ne haec Synodus gignat plures paginas quam omnia Concilia antecedentia simul. Generatim eo magis legibus oboeditur, quanto pauciores sunt (Frings, cui concordant: Bea, Felici, Mc Keefry, Lefebvre, Suhr).

V) Velim ante omnia animadvertere — quod, ceterum, manifestum esse puto — in hoc schemate, sicut in aliis, multa praecipi Episcopis quasi sint subditi, cum ipsi in Concilio Oecumenico, cui praeparando intenti sunt, sint, profecto simul cum Summo Pontifice, legislatores. Valde propterea incongruum est Episcopos praecepta dare sibimetipsis. Rogo ergo ut ratio, seu modus, dicendi mutetur.

Peculiaria et minima in schemate proponuntur, ita ut speciem praeseferat potius *Ordinationum* vel cuiusdam «Regolamento» quam Constitutionum Concilii Oecumenici. Quapropter existimo plura remittenda esse ad Codicem I.C. denuo edendum et alia ad Constitutionem Apostolicam, quam Summus Pontifex, si ei placuerit, conficere poterit.

Placet i.m. secundum ea quae dixi et audivi a sapientibus Patribus (Ruffini, cui concordant: Copello, Heard, Browne, Gori, McKeefry, Lefebvre).

VI) In prooemio pag. 7 sermo fit de Episcopo sponsore Ecclesiae Universalis. Id aliis verbis iterum dicitur pag. 12, lineis 21-22 et pluries huic assertioni alibi allusio fit.

Res est vera tantum si bene intelligitur. Etenim si agitur de quadam sollicitudine connexa cum ipso munere apostolico vera est et fructuosa. Si agitur de pertinentia Episcopi ad collegium Apostolicum, quod cum Petro unito v.g. in Concilio competentiam habet universalem et quatenus in Collegio (sic?) Apostolico, iterum vera est. Sed si agitur de auctoritate personali singuli Episcopi respectu totius Ecclesiae hoc amplius verum non est. Etenim iurisdictio fuit universalis in Apostolis, sed in eorum successoribus ab initio auctoritas contracta fuit ad particularem Ecclesiam et ita mansit et manet.

Propterea sermo in hoc schemate potest evadere aequivocus et necesse est ut ad clariorem et perfectiorem formam reducatur. Placet iuxta modum: scilicet iuxta ea quae dixi et scriptis trado. Schema praetium habet quia generatim conspectum praebet sat accomodatum novis circumstantiis, quamvis possit compleri per luculentiorem tractationem de cura opificum, sicut optime dixit E.mus Liénart. Potest tamen ulterius expoliri et pressiori modo redigi, praesertim ad meliorem unitatem et cohaerentiam reducendum est cum aliis schematibus, quae huic Commissioni iam proposita sunt. Quaedam nimis particularia et facile mutantia opportunius remittenda sunt ad ordinaria Instituta extra Concilium. Non placet locutio de Episcopo «servo» (Siri, cui concordat Felici).

VII) Optima certe dicuntur in schemate de numere Episcoporum, sed forsitan hic Codex obligationum si in Concilio promulgatur difficultates gignet. Melius esse videtur quod principia generalia tantum tradantur in schemate pro Concilio, et postea, — ut innuit Em.mus Relator — doctrina hic exposita mandetur ad «Directorium Episcopale», maxime desideratum.

Placet iuxta modum: hoc est: iuxta observationes factas ab Em.mis Patribus et ea quae in nota adnexa indicantur (Quiroga y Palacios).

VIII) Mihi placet mens huius schematis. Mihi tamen videtur quod nimis extensum est et quod tractat de rebus nimis particularibus quae iam inveniuntur in aliis schematibus.

Satis est in hoc schemate agere de ipsa administratione dioecesana non autem de aliis materiis particularibus: sic ea quae dicuntur in paragraphis 30 usque ad 43 art. III, locum proprium potius habent in schemate de parochis.

Placet iuxta modum: i.e. attentis in primis quae ab Em.mo Liénart et Richaud fuerunt dicta de apostolatu apud operarios (Léger, cui concordant McKeefry, Šeper).

IX) Placet, et, ratione habita de animadversionibus in disceptatione factis, valde quidem. Principia doctrinalia in capite primo non tantum huic schemati de cura animarum conveniunt, sed etiam, et in primis, ut reor, in schemate theologico «de Episcopis» referri deberent. Quae de cura opificum dicta sunt, enixe commendanda videntur (Montini).

X) Placet schema universe quia multa habet bona quinimmo optima; adhaereo animadversionibus Em.mi Cardinalis Liénart de urgenti cura opificum, etiam animadversioni Em.mi Spellman quod multa relinquenda sunt Conferentiis sive provincialibus sive nationalibus episcoporum. Plurimum faciendae sunt aliae animadversiones Eminentissimorum Patrum praecipue de capitulis, de scholis, de visitatione paroeciarum etc. (Giobbe).

XI) Placet schema, cum testimonium patens praebeat impensae sollicitudinis quam Commissio habuit circa sitim illam animarum quae Ecclesiam Christi constanter devorare debet.

Non dubito tamen Commissionem eandem magno facturam esse observationum ab Eminentissimis et Excellentissimis Patribus prolatarum.

Uti evidens est varias materias mixtas huius schematis componendas esse cum elaboratis a competentibus aliis Commissionibus (Cento).

XII) Placet, et merito laudatur.

In schemate huius generis, inevitabile est non pauca tangere quae ab aliis Commissionibus pertractata sunt. Nonnulla pertinent ad S.C. De Seminariis, ut de vocatione ad sacerdotium, de studiis; alia ad S.C. Concilii, ut quae respiciunt disciplinam.

Pauca in particulari:

a) textus S. Scripturae non semper citantur ad litteram, sed saepissime sunt accommodata. Appareat de hoc;

b) redemptio melius diceretur *est* (non fuit) universalis et perpetua (pag. 12, art. IV);

c) pag. 19, in n. 1 capitis II, potius omittatur quod Episcopus callere debet praecipuas linguas fidelium;

d) quae dicuntur in n. 4, pag. 20, dicta sunt in schemate Decreti de catechetica populi christiani institutione. De catechetica institutione, enim, tractatur suo loco.

Ex iis quae dicta sunt, satis colligitur votum generale esse ut nonnulla reliquantur Episcopis, iuxta mores et necessitates variarum Nationum (uti, ex. gr., de mittendis sacerdotibus et laicis ad Universitates, de «renovatione» de qua in pag. 18, sub n. 3).

Forsan nonnulla sunt revisenda et alia introducenda, praesertim de opificum cura (Cicognani, cui concordat McKeefry).

XIII) Sunt res quae ab aliis Commissionibus tractandae sunt (Garibi y Rivera).

XIV) Hoc schema de animarum cura ab Episcopis valde laudandum est. Optime refert rationes biblicas ac principia supernaturalia de vera auctoritate Episcoporum et de eorum officio. Eximium spiritum pastoralem inducit inter disceptationes et proposita Concilii Vaticani II, secundum sententiam multimode prolatam a Patribus totius universi et desiderium certo certum omnium sacerdotum ac fidelium. Sic opportunam synthesim praebet quae coadunat, illustrat ac movet sub actione Spiritus Sancti omnes alias determinationes doctrinales vel disciplinarias atque iuridicas, quae sunt iam propositae aut quae Consilio erunt submissae (Richaud, cui concordat Léger).

XV) Schema hic a nobis diiudicandum optima continet et signa verae sollicitudinis pastoralis praesefert. Optandum tamen esset, ut in formam adhuc breviorem, praecisiorem, praegnantiorem redigatur. Ad quod faciendum quaedam consideranda mihi hic proponere liceat.

Tantae commissiones constituendae in hoc et in aliis articulis inculcantur! Hoc aliquo modo excedere videtur possibilitates ordinarias dioeceseon et paroeciarum. Ne nimiis praescriptionibus rem ad infructuositatem deducamus! Insuper facile competentiae diversarum commissionum vel officiorum inter se pugnare poterunt.

Nota. Dolendum est, quod in hoc Schemate (et in aliis Schematibus) quaestio primi ordinis silentio praeteritur: scil. edoctio et formatio populi christiani in orando (Döpfner, cui concordat Bengsch).

XVI) Placet iuxta modum, retenta observatione Card. Léger quoad capitula et Card. Liénart quoad opifices. Schema apparet optimum quoad substantiam et praebet optimam materiam in Concilio discutiendam, siquidem principaliter de cura animarum erit tractandum (Suenens).

XVII) Placet iuxta modum, et imprimis ratio non videtur cur heic initio principia doctrinalia tam diffuse exponantur. In specie, vero, multa pertinent ad Codicis complendi commissionem.

Valde denique placet quae Em.mus Liénart sapienter animadvertit de cura pastorali opificum, quae hodie summopere urget: et ad Concilium imprimis spectat eam promovere, multo magis quam tempus terere de minimis et peculiaribus (Jullien).

XVIII) Schema utiliter abbreviari posset. Nimia dicuntur quae per se patent (Heard).

XIX) Multa ponantur potius in aliquo « directorio episcoporum » a Sancta Sede post Concilium edendum; alia relinquantur conferentiis episcoporum (Bea, cui concordant McKeefry, Suhr).

XX) 1. Plura continentur in priore parte huius schematis de animarum cura in genere, quae, laudabiliter digesta, vineae Domini haud mediocre incrementum allatura fore exspectandum est.

2. Deest nihilominus in elucubratis quaestionibus definitio, paucis quidem expressa, ex qua eluceat penes Episcopum esse universum sibi commissae Ecclesiae regimen, quod sub auctoritate Romani Pontificis exercetur (can. 329, par. 1 C.I.C.), licet id e prolatis hortamentis ac praeceptis colligi queat.

3. Praeterea Episcopi munera in grege christiano moderando longe lateque referuntur atque explanantur. Verum silentio praetereuntur officia, quibus christifideles, imprimisque clerici, seu saeculares seu religiosi, erga Episcopum obstringuntur. Hinc haud apparet mutua Pastoris et gregis conspiratio in salutis semita conficienda; quae quidem conspiratione veluti peculiari et propria nota Ecclesiae vita enitet.

4. Recensita autem sub schemate praescripta et hortamenta personam quidem Episcopi omnia attingunt. At ex his non pauca sub aliis schematibus forte repetita reperientur, sub quibus praecipua earundem materiarum capita tractabuntur. Quod tamen absonum videtur.

5. Cavet, praeter cetera, idem schema: «Cum approbatione et sub ductu S. Sedis, Conferentiae Nationales Episcoporum, collatis inter se consiliis, constituant Commissiones Episcopales internationales quae communitatum humanarum specialium bono spirituali, internationalium necessitatum remedio, et apostolatus internationalis operibus consulant» (pag. 35, n. 5).

6. Dilaudandum omnino est propositum constituendi aliquam Internationalem Commissionem seu Conferentiam, quae Episcopis coalescat in Conferentias Nationales adscitis. Huiusmodi namque Commissio plurium conferet ad catholicae rei bonum ubique terrarum expeditius provehendum.

7. Ea, quae ad instar Commissionis Centralis Oecumenico apparando Concilio institui posset, quaeque Conferentiarum Nationalium Praesidibus constaret, quidam esset praestantissimorum Consultorum Coetus, quem Apostolica Sedes ad praecipuas gravioresque Ecclesiae expediendas causas in consilium adhiberet, maxime quod ad pastorale animarum regimen et apostolatus opera pertinet.

At eius munera et qua ratione eadem explere debeat, definire oportet (Exc.mus A. Dell'Acqua).

XXI) Meam facio sollicitudinem Em.mi Cardinalis Frings ne Concilium Vaticanum II encyclopedia quaedam rerum sacrarum appareat potius quam, ut dicit, fundamentalium Constitutionum et decretorum fons et origo (Felici).

XXII) Placet iuxta modum: maxime procul dubio iuvaret Episcopos, si — dum ipsi continuis ac propemodum indefinitis pastoralibus quaestionibus quotidie premuntur — breve summarium seu compendium principiorum circa pastoralia munera, prae manibus habere possent.

Attamen, quantumvis laudabile ac reapse utile opus Commissio de Episcopis et de regimine Dioecesium confecerit, difficulter tale summarium in forma schematis conciliaris apparari posset; etenim huiusmodi compendium vitare non poterit repetitionem, simpliciori tamen forma, principiorum doctrinae ac praeceptorum actionis quae iam ex professo in ceteris schematibus tractantur, exempli gratia, de religiosis, de vocationibus, de scholis, de laicis, de liturgia, de hodiernis instrumentis communicationis socialis.

Media quaedam solutio quaestionis suggeri posse videtur: scilicet, schema posset generales tantum declarationes amplecti circa Episcopi munera, prout Antistes fundamentum et cardo est totius vitae christianae in propria Dioecesi. Insimul vero schema continere posset iussum ut parentur directoria seu «instructiones» (etiam reservatae, si oporteat) circa praecipuos campos actionis pastoralis Episcopi.

Haec autem directoria possent, post celebratum Concilium, apparari a peritis totius orbis, et amplecti principia doctrinae, synopsim legum in Ecclesia de singulis materia vigentium, nec non consilia practica (O' Connor).

XXIII) Non placet modus quo fit: ut observationes directivas factas Episcopis. Definiatur praecise munus et potestas Episcopi relate ad Ecclesiam universalem (Lefebvre).

XXIV) Placet iuxta modum: ita scil. ut schema ex una parte abbrevietur, et ex alia parte attentio specialis curae opificum tribuatur; atque attendantur etiam ea quae Em.mus Cardinalis Roberti de Consultoribus dioecesanis proposuit (Bernier).

XXV) Particularia minutiora ne deferantur ad Concilium sed relinquantur S. Sedi ordinanda (Janssens).

Observationes particulares

Caput I

I) Cap. I vel omittendum et salubrius esset, vel reformandum iuxta perpulchrum — meo humili iudicio — schema Constitutionis «De Ecclesia cap. IV De Episcopis residentialibus» a Commissione Theologica apparatum (Ferretto, cui concordat Copello).

II) Principia doctrinalia in capite primo non tantum huic schemati de cura animarum conveniunt, sed etiam, et in primis, ut reor, in schemate theologico «de Episcopis» referri deberent (Montini).

III) Totum cap. I, imprimis artt. I et II, breviores fieri deberent et exspungendae essent plures repetitiones (Döpfner).

IV) In Schemate multa sunt laudanda. Quasdam animadversiones facere liceat.

1. Caput I sat prolixe et longo sermone de principiis generalibus agit. Melius abbrevietur. Insuper nexus idearum non videtur semper logicus. Ut in pag. 9, lin. 15: «Ideo» etc. — In praecedentibus agitur de munere *Apostolorum* quos misit Dominus in mundum munitos Spiritu Sancto ut Redemptionem communicent omnibus hominibus ubique terrarum et usque ad consummationem saeculi (vide linn. 7 et 11). Et Schema prosequitur: «Ideo Ecclesiam suam aedificavit super Petrum Principem Apostolorum cui soli dedit claves totius regni Patris sui» — et ulterius dicitur: «omnes tamen fideles — superaedificavit super fundamentum Apostolorum» etc.

Nonne esset melius ut cum Sacra Scriptura dicamus — postquam decretum de munere *Apostolorum* locutus est — «Ideo Ecclesiam suam fundavit *super fundamentum Apostolorum*» i.e. super collegium Apostolorum, in quo Petrus primum locum habet, addendo itaque: «sub capite Petro Principe Apostolorum cui *soli* dedit claves totius regni Patris sui»?

Collegium Apostolorum et Collegium Episcoporum habent quoddam munus in Ecclesia, quod munus — quoad membra Collegii Episcoporum — in praesenti schemate decreti voce «sponsoris» indicatur. Non agitur de iurisdictione Episcopi individualis in universam Ecclesiam, sed de munere totius Collegii, in quo munere quisque Episcopus quodam modo participat. Hic modus participationis ulterius videtur esse studendus. Implicat iura et obligationes erga universam Ecclesiam quae forte voce «sponsoris» non adaequate exprimuntur (Alfrink cui concordat Gori).

V) Non videtur cur hic initio principia doctrinalia tam diffuse exponantur (Jullien).

VI) Cum Em.mo Card. Alfrink fateor me etiam sensum alicuius confusionis in primo huius schematis capite expertum esse. Non multum placent ea quae in art. III huius capitis continentur. Consideratio stadiorum in actione pastorali in Ecclesia ad studium aliquod psychologiae supernaturalis pertinere videtur potiusquam ad Constitutionem proponendam. Valorem speculativum potius quam practicum habet.

Legimus actionem pastoralem in primo stadio duplicem esse: per verbum vitae et per vitam Verbi. Quid significat «vita Verbi»? Exemplum et influxum bonae vitae christianae vel gratiam supernaturalem a Verbo in nos affluentem?

Asseritur «fidem ex auditu concipientes», in secundo stadio «libere moveri in Deum» etc.etc. Sed revera distinctio illa inter primum et secundum stadium nescio utrum valorem pro Concilio habeat.

Praeterea quando de regione aliqua catholica agitur stadia ista vitae pastoralis Ecclesiae de facto non inveniuntur; quia incolae quasi omnes ad fidem primo veniunt non per auditum fidei sed per baptismum.

Relate ad articulum IV importunum forsitan est observationem facere circa citationem a litteris encyclicis Summi Pontificis Pii XII. Sed in verbis a «Mediator Dei» desumptis pag. 13 linn. 15 ad 23, omni cum reverentia, noto talem esse sermonem ut oblatio sacrificii crucis ad altare inter sacramenta enumerari non videatur. Post sermonem de sacrificio Missae enim dicitur «deinde, vero, per sacramenta». Deberet esse «per *alia* sacramenta» (Hurley).

Art. I

Pag. 9, linn. 9-10 scribatur: «qui» gentes baptizarent... (Sépinski).

Art. IV

I) In prima phrasi, quae dicit: «Quia, vero, Redemptio universalis quoad homines et perpetua quoad tempus fuit, universalis et perpetua est Ecclesia», vox «perpetua» mutetur in «perennis», quia Ecclesia militans durabit quidem usque ad finem saeculorum sed non ultra, et tunc Christus Filius Dei regnum dabit Patri suo nec amplius erunt nec Summi Pontifices, nec Episcopi, nec sacerdotes, nec sacrificium eucharisticum vel sacramenta (Frings).

II) Pag. 12-15. Quae de Episcoporum potestate asseruntur sunt ambigua et quidem in re maximi momenti, cum videantur mihi tribuere Episcopis auctoritatem super Ecclesia universa.Iam alias adnotare ausus sum potestatem universalem quam Apostoli habebant non transisse in successores, quibus iurisdictio est tantummodo in Ecclesia peculiari ipsis a Summo Pontifice assignata. Proinde locutio «sponsores Ecclesiae Novi Testamenti» quae invenitur e.gr. in pag. 15, lin. 7, non placet; sponsor enim est qui spondet et pro altero se obligat (= il garante).

Episcopi sane adiuvare debent Summum Pontificem, auxilia spiritualia et materialia Ei praebendo, sed non participant cum Ipso iurisdictionem universalem (Ruffini).

III) Redemptio melius diceretur *est* (non fuit) universalis et perpetua (Cicognani).

IV) Minus placet locutio «Christi totalis» in pag. 15, lin. 13, adhibita (Jullien).

V) Ad pag. 15, lin. 21-22 — hic dicitur: «Sacerdotes et diaconos qui in vinea Domini adlaborant» — si Ecclesia latina non cognoscit diaconatum permanentem, haec verba — saltem pro Ecclesia latina — vix sensum habent. De diaconis seminaristicis vix dici potest eos in vinea Domini adlaborare (Alfrink, cui concordat Jullien).

VI) Pag. 16, linn. 3 ss.: Quantum mihi videtur sensus minus clarus est. Facile male interpretari posset quod dicitur scilicet « instituere laicos viros et mulieres qui obsignati sunt charactere supernaturali eos sacerdotio Christi indelebiliter configurante ». Ratio est quia non desunt qui minus recte loquuntur de « regali sacerdotio laicorum » (Godfrey).

VII) In pag. 16: melius est ut alio modo res exprimatur, quia non bene intelligitur hic textus S.ti Petri: « renati sunt non ex semine corruptibili sed incorruptibili, per verbum Dei » (Cheikho).

VIII) Ne dicatur « laicos » *sacerdotio Christi* « obsignatos eligere ac instituere »... sed *sacerdotio regali* (ex *Petr.* 2-9), ad aequivocum praecavendum (Jelmini).

IX) Pag. 16, linn. 7-8 omittantur quia non sufficienter clara sunt; vel clarius reddantur (Sépinski).

Caput II

I) 2) *De Normis practicis* reformandum iuxta superius dicta (in Observ. Gen.). Quaedam locutio utpote « De Episcopo *servo* » videretur omittenda praesertim quum de hoc peculiari « servitio » nil novi habetur in schemate.

3) Generatim autem dicerem: ut argumentum hoc utiliter Concilio proponi queat, textus qui est adhuc prolixior, ad summa capita reducendus esset.

4) Permulta adsunt quae potius pertinent ad alias commissiones utpote quando agitur de Capitulis et canonicis (p. 26) vel de paroeciis (p.30) vel quum de adspirantibus ad sacerdotium.

5) Alia pariter praecipiuntur quae in praxi deduci poterunt tantum in dioecesibus, quae non laborant nec Cleri penuria nec opum defectu — quod rare evenit — utpote quando agitur de Concilio pastorali vel de Secretariatu pastorali instituendis (pp. 27-28) vel de praecepto — legitur « aperiat » p. 28 n.19 — aperiendis aedibus seu domibus ubi commode et christiane diversantur iuvenes operarii: res certissime optima sed ubi fieri potest?

6) Nec suadent rationes ad immutandam appellationem et ipsum munus « Vicarii foranei ».

7) Et nonnulla adsunt quae adprobare non auderem, praesertim si habeantur contradictiones v.g. p. 26 n. 8 § 1 et § 2: in § 1 legitur « Praeter officium chorale, nomine et vice Ecclesiae dioecesanae semper praeprimis a capitularibus *persolvendum*... »; § 2 legitur: « Episcopus a choro *dispensare potest* capitulares et beneficiarios... » (Ferretto, cui concordat Copello)

Art. I

I) Ad nn. 2-7: Quaeri potest, utrum sit suadendum, quod quaestio de cooperatoribus Episcopi ponitur in primo loco huius capitis (Döpfner).

II) Ad pag. 17 animadvertendum: dum de vocationibus ecclesiasticis iam pluries actum est, hic tamen commendatur vita spiritualis pro laicis fovenda at nihil dictum est pro clericis (Jullien).

Num. 1

I) Potius pertinet ad aliam Commissionem (Ferretto).

II) Optime Commissio decernit de delectione et institutione Cooperatorum Episcopi et imprimis, cum numerus sacerdotalium vocationum non crescat secundum spem, de obligatione nullam reiiciendi vocationem sacerdotalem idoneam. Praeterea, cum numerus peritorum apud populum tum fidelem tum infidelem in dies valde crescat, maximi momenti est ut ratio studiorum litterarum humanarum et scientiarum in Seminariis ordinetur ad amussim studiorum civilium eiusdem gradus. Si umquam suspicio apud populum oriatur educationem clericorum esse nimis restrictam vel aliquo modo deteriorem, actio pastoralis multum impediatur (Spellman).

III) Quomodo Theologiae alumni «in progressivo pastorali tyrocinio» (pag. 17 lin. 16) exerceri possent sine gravi damno studiorum quibus incumbere debent, et cum nondum maturi sint? (Ruffini, cui concordat Cooray).

IV) Quod dicitur (pag. 17, linn. 20-25) de obligatione studiorum litterarum in Seminariis est maximi momenti quia studium linguarum et praesertim linguae latinae est necessarium fundamentum pro studiis altioribus.

Si negligatur studium litterarum, quis auderet dicere adspirantes esse capaces ulteriorum studiorum, quae sunt proxima et necessaria praeparatio pro sublimi officio sacerdotali? Responsabilitas nostra magna est. Insistat de hac re Sacra Synodus (Godfrey).

V) Iam in Constitutione de Seminariis explicantur, quae hic dicuntur (Döpfner).

Num. 2

I) In pag. 18, lin. 5, suggestio ista de visitatione fraternali sacerdotum et cum eis aliqua spirituali conferentia ab alio sacerdote delegato est sane pretiosa. Sed advigilandum est ad pericula huius muneris, quando fieret plus minusve officiale. Semper enim vitanda est confusio aliqua inter forum internum et forum externum.

Insuper, si talis functio sic deferatur specialiter ad aliquem sacerdotem pro tota dioecesi vel magna dioecesis parte, quid de actione directoris spiritualis, personaliter electi ab unoquoque sacerdote? (Richaud).

II) Estne revera opportunum, legem statuere de annuis exercitiis spiritualibus, cum ita fere impossibiles reddantur alii cursus theologiae sive systematicae sive pastoralis, certis intervallis instituendi? (Döpfner).

III) Melius dicatur: «de re interior*e* agant» (Sépinski).

Num. 3

I) De sacerdotum ter saltem in eorum vita renovatione (p. 18 sub n. 3), desideratur ut res iudicio Episcopi relinquatur. Fieri potest ut aliquibus saltem in locis non sit necessaria vel etiam vere possibilis sed potius aliis mediis supplenda (Spellman).

II) Quoad renovationem spiritualem sacerdotum, quae ter in vita per singulum vel duos menses habenda sit, nimium postulari videtur. Practice impossibile est sacerdotes in vinea Domini laborantes toties et per tot tempus subducere labori practico. Apud nos semel in vita post decimum sacerdotii annum fit «Tertiatus» pro renovatione spirituali, doctrinali, pastorali per mensem. Dicatur «saltem semel in vita» (Frings).

III) Votum generale est ut relinquatur Episcopis iuxta mores et necessitates variarum nationum (Cicognani).

IV) In ista formula assumpta, quae mihi videtur nimis absoluta, attendendum est ad difficultates dioecesium, quae, proh dolor! de pauciori sacerdotum numero laborant, dum has normas, aliunde optimas, cum tali frequentia non possint servare (Richaud).

V) Quod hic dicitur de renovatione sacerdotum ter saltem in eorum vita, valde utile videtur. In multis regionibus autem propter penuriam sacerdotum vix ad actum deduci poterit.

Insuper in aliis regionibus ubi sacerdotes regulariter per cursus speciales in theologia renovata, in doctrina sociali Ecclesiae etc. instruuntur, vix videtur necessarium.

Ideo proponere vellem ut pro istis tribus periodis vitae sacerdotalis statuantur quidem exercitia spiritualia longiora, cetera autem Episcopis commendentur ut suo prudenti modo in ista materia agant (Alfrink).

Num. 4

I) Agitur in pag. 18, n. 4, de cura ab Episcopo impendenda quoad religiosas, at et oporteret quoddam verbum de viris regularibus vel religiosis: clare proclametur Episcopi regimen super religiosis quod apostolatum externum spectat (Jullien).

Num. 5-6

I) Cur Episcopus debet providere ad formationem in promotione Actionis Catholicae religiosarum et membrorum Institutorum Saecularium, et non fit etiam mentio Religiosorum, qui tamen in re pastorali debent esse sub directione Episcoporum, eo magis quod, quando agitur in pagina 28, de Consilio dioecesano Pastorali, n. 13 explicite designat religiosos tanquam convocandos ab Episcopo? (Richaud).

In n. 5, p. 18, l. 34, melius dicatur: « quodsi tali muneri impares inveniantur » (Sépinski).

Art. II

I) Quae de Episcopo magistro et doctore fidei et praesertim de educatione, praedicatione, et catechesi omnibus utilissima et omnimodo necessaria. Quando ministerium educationis et praedicationis fideliter ac rite ab omnibus pastoribus impletur, fideles bene disponuntur ad veram Ecclesiae vitam fructuose participandam (Spellman).

II) In art. II de Episcopo ut doctore, proh dolor, nihil invenitur de cura promovendi et invigilandi praedicationem (quae in n.1 dicuntur, nimis pauca et incompleta sunt). Cum quaestio de praedicatione etiam in Schemate « De Catechetica Populi Christiani Institutione » (praeparato a Comm. De Disciplina Cleri et Populi Christiani) omissa sit, periculum est, ne Concilium hanc maximi momenti quaestionem omnino omittat (Döpfner).

Num. 1

I) Potius omittatur quod Episcopus callere debet praecipuas linguas fidelium (Cicognani).

Num. 3

I) « ...etiam religiosorum omnium »; velim adiici: quin excludantur qui *exempti* dicuntur, quia scholae alumnos extraneos admittentes recensendae sunt inter opera dioecesana (Ruffini).

II) Praescriptum art. II, n. 3, p.19 (linn 32-33) et 20 (linn 1-2) modificetur ad sensum Canonis 1384 (Browne, cui concordant Albareda, Gut, Janssens, Sépinski qui iam proponebat textum « etiam Religiosorum non exemptorum »).

III) Pag. 19, lin. 28, addantur verba: inquantum fieri potest (cf. reliqua: pag. 24).

Num. 4

I) Haec dicta sunt in schemate Decreti de catechetica populi christiani institutione. De catechetica institutione, enim, tractatur suo loco (Cicognani).

II) Pag. 20, linn 5-6, mutetur vox « consultis » in verba « consiliis collatis » (Browne, cui concordat Albareda).

Num. 5

Pag. 20, lin. 15, corrigatur: « una*m* saltem » (Sépinski).

Num. 7

I) Feliciter dicta (Spellman).

II) Programma seu summarium praedicationum ne praecipiatur sed tantum commendetur (Frings).

III Quae dicuntur, praedicationem nimis centralisare videntur, quod creat periculum sterilitatis (Döpfner).

Errata – Corrige: Num. 3

III) Pag. 19, lin. 28, addantur verba: in quantum fieri potest. In missionibus non semper urget nec convenit Ecclesiam scholas condere in hodiernis conditionibus. Episcopi magna cum circumspectione debent agere in hac materia quia 1) nationalizatio imminet scholis omnibus; 2) Parentes christiani malunt liberos mittere in scholas publicas quia non volunt aut non possunt pecuniam dare ad magistros conducendos; 3) Multae scholae iam existentes ob defectum magistrorum deseruntur (Yago).

Art. IV

I) Inter optima dicta de Episcopo patre, pastore et servo, quaedam difficiliora et periculis obnoxia inveniuntur. Sic... (cf. nn. 29, 36, 39). Fieri potest ut iidem fines aliquibus saltem in locis aliis mediis aptissimis iam attingantur. Quo in casu, innovationes nil praeter confusionem et difficultatem in ordine administrativo facient (Spellman).

II) Quoad totum articulum: totus articulus, qui multa bona et optima continet, conferendus est adhuc cum articulo I° praesentis Schematis, qui multa similia, quamvis modo generaliora, continet; cum Schemate « De Relatione inter Episcopos et Parochos » eiusdem Commissionis et cum Schemate « De Parochorum obligationibus quoad curam animarum » a Commissione De Disciplina Cleri et Populi Christiani elaborato.

Haud facile omnes quaestiones in hoc articulo tractatae sub titulo « De Episcopo patre et pastore et servo » subsumi vel premi possunt (Döpfner).

III) Neque opportunum videtur quod dicitur de Episcopo servo (di Jorio).

Num. 6-10

I) *De Capitulo.* Tractando de Capitulo, schema proponit (in paragrapho sexta) ut sit « consilium in dioeceseos regimine et in actione pastorali ac liturgica atque in mentium catholica institutione valide adiuvet ». Quod sane optimum est, quia Capitulo dat orientationem pastoralem, quod munus praecipuum est Episcopi et consequenter eius Consilii.

Tamen credo quod non hoc sufficit quia Capitula, sicuti constituuntur et nunc sunt, nequeunt illud munus adimplere.

Propono ut legislatio de Capitulis quae in Codice invenitur profundius recognoscatur. Multa enim in hac legislatione anachronica sunt. Aliqua exempla dabo.

Canon 413 praescribit ut « quodlibet Capitulum obligatione tenetur divina officia in choro rite persolvendi ». Sed maior pars capitulorum officium persolvunt pro parte tantum vel etiam totaliter dispensantur. De hoc non mirandum est quia habitualiter officium persolvere in choro requirit vocationem specialem et aliquam praeparationem specialem, quas cleri saeculares non habent nec possunt faciliter acquirere: iam enim provectae aetatis sunt quando canonici nominantur.

Aliud problema est quod canonicatus est beneficium inamovibile ita ut membra capituli, maiore pro parte, aetate nimis provecta sunt et nequeunt, quamvis optimae voluntatis sint, sentire problemata noviter posita actioni pastorali nostri temporis, ita ut saepe saepius capitulum adiuvamen inefficax fit pro Episcopo. Propono ut membri capituli nominentur pro tempore determinato, v.g. pro quinque annis, cum possibilitate nominationem renovandi.

Propono etiam ut, in spiritu accommodationis nostris temporibus, simplificentur ea quae in Codice et in regulis particularibus Capitulorum habentur de vestibus et honoribus membrorum Capituli (Léger, cui concordant Perrin, Šeper).

II) Quae hic de Capitulis statuuntur, fortasse opportunius ipso Codici Iuris Canonici instaurando reservabuntur (Döpfner).

III Ad pag. 26, nn. 6-7, de capitulis canonicorum nostrorum temporum rebus haud respondent in multis dioecesibus, cum capitula ipsa quasi in desuetudinem, quoad pristina officia, abierint atque Episcopi iam suum consilium habeant. *De capitulis sileat Concilium; sat sunt leges Codicis, servatae aut non servatae iuxta consuetudinem locorum* (Jullien).

IV) In pag. 26, n. 6, non videtur opportunum revocare quod Capitulum Cathedrale est senatus et Consilium Episcopi in regimine dioecesis, cum de facto in multis regionibus non hanc functionem exercet, et feliciter quia eius membra non praebent competentiam ad tale munus et cum aliunde hoc schema exoptat infra Consilii Pastoralis dioecesani utilem institutionem (Richaud).

V) Omittantur quae ad capitula cathedralium spectant (di Jorio).

VI) Votum Em.mi Roberti (quem non potuimus legere), cui concordant Landázuri, Cooray, Bernier.

Num. 7

Potius pertinet ad aliam Commissionem (Ferretto).

Num. 8

I) Habetur contradictio (Ferretto, cf. supra p. 18, n. 7).

II) Tollantur nimis particulares determinationes de Capitulo Cathedrali. Non enim convenit, in mea opinione, ut in Concilio tractetur de fructibus praebendae nec de distributionibus quotidianis de quibus in paragraphis 8 et 9 art. III (Léger).

Num. 12

I) Praecipiuntur quae in praxim deduci poterunt tantum in dioecesibus quae non laborant nec Cleri penuria nec opum defectu — quod rare evenit — utpote quando agitur de consilio Pastorali vel de Secretariatu Pastorali instituendis vel de praecepto — legitur « aperiat » p. 28, n. 19 — aperiendis aedibus seu domibus ubi commode et christiane diversentur iuvenes operarii: res certissime optima, sed ubi fieri potest? (Ferretto).

II) Pro locutione « activitatibus » praeferrem vocem « actuositatibus » (Sépinski).

Num. 15

I) De Secretariatu Pastorali in n. 15, pag. 28, commendato, forsan eius institutio obstare posset aliis consiliis iam in paroecia statutis pro operibus vel pro actione catholica (Richaud).

Num. 16

I) Eadem observatio ac pro n. 12 (Ferretto).

II) « Activitates » melius « actuositates » (Sépinski).

Num. 18

Adderem et «in omnia loca ubi colluvies hominum fiant» (Perrin).

Num. 19

Eadem observatio ac pro n. 12 (Ferretto).

Num. 20

I) Si mittendi sunt sacerdotes ad Universitates civiles, praeferantur semper, ubi habeantur, Universitates catholicae (Ruffini).

II) Votum generale est ut huiusmodi relinquantur Episcopis... (Cicognani).

III) « activitates » — melius « actuositates » (Sépinski).

Num. 22

I) Apparet quod cultores scientiarum et artium non tantummodo invitentur ad studendum Verbum Dei, ut enuntiat schema, sed etiam ad studendam generatim doctrinam Ecclesiae.

Dolet quoque mihi quod hoc schema fere nihil continet de cura animarum quae sunt valde plures numerice et multo dynamicae; volo dicere, de animis opificum. Nor-

mae pastorales in hac materia urgent, et non solum relate ad Communismum ut bene proponitur in duobus aliis sequentibus schematibus (Richaud).

Num. 24

I) Non suadent rationes ad immutandam appellationem et ipsum munus «Vicarii foranei» (Ferretto).

II) Melius est ut vicarius foraneus, pro rationibus allatis, posthac denominetur archipresbyter (Richaud).

III) Omittantur quae ad... vicarios foraneos spectant (di Jorio).

IV) Non video quomodo vox «Archipresbyteratus» exactior videatur voce «vicarius foraneus». Gaudet forsan vicarius foraneus maiori sacerdotio quam alii presbyteri? Et eius munus nonne bene explicatur appellativo «vicarius foraneus»? Dicatur uti antea *vicarius foraneus,* aut simpliciter vicarius (Jelmini).

Num. 25

I) Limitatio temporalis Archipresbyteratus (possibilitate iteratae nominationis tamen non exclusa) revera placet. Tamen diuturnius tempus commendandum videtur, scil. 6 vel 10 annorum (Döpfner).

II) Archipresbyteri seu vicarii foranei non nominentur pro tribus vel quinque tantum annis. Si hoc munus proficuum erit et fructuosum necessaria erit quaedam continuitas (Alfrink).

III) Haud expedit ut in tota Ecclesia vicarii foranei tam frequenter renuntientur: officium huiusmodi ad certas paroecias pertinet, idque sufficit. Non perturbetur ordo vigens — et bene — in multis dioecesibus (Jullien).

Num. 27

I) Potius pertinet ad aliam commissionem (Ferretto).

II) Bonum esset ut talis dispositio schematis, quoad divisionem aut dismembrationem paroeciarum explicite determinet, contra canonem 1428, quod auditio Capituli non est necessaria (Richaud).

Num. 28-43

I) Multae haec enuntiationes de parochis et de paroeciis cum illo Schemate Commissionis De Disciplina Cleri et Populi Christiani supra mentionato concordari et illic inseri deberent (in quantum illic nondum respiciuntur) (Döpfner).

Num. 29

I) Utile et laudabile... dummodo tota res iudicio Episcopi relinquatur (Spellman).

Num. 36

I) Concilium paroeciale suis difficultatibus ansam praebere potest (Spellman).

Num. 39

Difficultatibus ansam praebere potest (Spellman).

Num. 42

Ad pag. 33, linn. 21-22: ad falsam interpretationem vitandam praeferrem locutionem « unoquoque decennio »: cf. Iacobelli Michael, quarto quoque mense idem esse ac quater in anno invictis argumentis demonstratur in *Latinitas*, vol. III, 1955, pp. 194-196 (Sépinski).

Num. 43

Dicerem «aliud opus e.g. Missiones» (Sépinski).

Art. V

I) Vocabulum « sponsor » videtur minus felix (Frings).

II) Cf. observationes generales n. VI (pag. 4) ab Em.mo Card. Siri factas.

III) Tantae commissiones constituendae in hoc et aliis articulis inculcantur! Hoc aliquo modo excedere videtur possibilitates ordinarias dioeceseon et paroeciarum. Ne nimiis praescriptionibus rem ad infructuositatem deducamus! Insuper facile competentiae diversarum commissionum vel officiorum inter se pugnare poterunt (Döpfner, cui concordat Cooray).

IV) Post *Fidei donum* adhibetur passim de Episcopis vox « sponsor », ac si Episcopi *singuli* totius Ecclesiae responsabilitatem habeant; quod salva reverentia heic non placet. Nam iuridica est responsabilitas et importat ius et officium moderandi, dirigendi, uti pater est sponsor filiorum minorum, debet eos regere et tenetur de eorum culpis. Episcopis singulis etenim nihil praeter quandam sollicitudinem et collaborationem pro tota Ecclesia attribui potest ac debet, qui non agitur heic de collegio Episcoporum sub auctoritate Summi Pontificis (Jullien).

V) In art. 5 declaratur obligatio Episcoporum collaborandi cum Sede Apostolica in evangelizatione infidelium et operariorum. Haec collaboratio requirit, ni fallor, adunationem episcoporum orbis, saltem per delegatos missos a singulis conferentiis nationalibus episcoporum Romae quoque anno ut problemata evangelisationis discutiantur inter Prelatos Dicasterii Romani et delegatos episcoporum. Solutiones propositae debent habere sanctionem Summi Pontificis ut vim habeant. Sic sollicitudinem omnium ecclesiarum Summus Pontifex communicabit suis fratribus episcopis et exinde exorietur vera collaboratio. Delegati conferentiarum episcopalium reduces a Roma sociis referent quid S.ta Sedes velit, cur ita velit et quamnam contributionem petat ab universo orbe. Hic modus agendi mihi videtur introducendus in argumentis maximi momenti pro tota ecclesia, ut collaboratio inter Curiam Romanam et episcopos orbis catholici reapse instituatur et sic felix decentralisatio habebitur (Ngo-Dinh-Thuc).

VI) Cf. dicta ab Em.mo Card. Alfrink initio cap. I, supra p.14.

Num. 2–3

I) Sine dubio maxima cura omnibus Episcopis opus est de Ecclesia universali. Omnes Episcopi Apostolicam Sedem in evangelizatione infidelium (p. 34, sub n. 2) et dioeceses non solum extrema necessitate laborantes sed etiam egestate quadam affectas (p. 34, sub n. 3) adiuvare omnino debent. Sed quaeritur imprimis... si fines multum desiderandi hic vel illic etiam sine speciali Conferentia Nationali vel Commissione Episcopali iam attingantur (Spellman).

II) Peterem ut modificetur expressio: « atque, *quantum fieri possit, religiosos et religiosas suadeant* », quae expressio si quis cogitat de ingenti numero religiosorum et religiosarum qui in Missionibus magno animo laborant, quasi offensiva videtur. Posset dici: « atque religiosis utriusque sexus sublimitas actionis missionariae semper prae oculis ponendo » (Valeri).

Num. 9-10

Caute procedendum in iis quae de clero distribuendo agantur ne hodierna vocationum sacerdotalium dolorosa inopia etiam peior eveniat (Spellman).

Num. 6

Lin. 15 loco « circa ipsos individuos » dicerem « circa singulas personas » (Sépinski).

Num. 5

Oportet definire munera Commissionis Episcopalis Internationalis et qua ratione eadem explere debeat (Exc.mus Dell'Acqua).

Num. 8

Definiatur praecise munus Conferentiarum Nationalium relate ad Sanctam Sedem et relate ad ipsos Episcopos (Exc.mus Lefebvre).

Num. 10

Quoad Secretariatum Pastoralem Romae condendum maneat Secretariatus ne fiat unquam Dicasterium cum potestate directiva. In rebus dogmaticis et moralibus certe unitas pro tota Ecclesia necessaria est, in re pastorali autem proprietates singularum Ecclesiarum et nationum multo magis considerandae sunt nec potest fieri unificatio methodorum (Em.mus Frings).

II – OBSERVATIONES
a Patribus factae in sessione commissionis centralis die 4 maii 1962 circa schema decreti de animarum cura in particulari*

Scrutinium Generale

Patres, qui sessioni adfuerunt, n. 69.
Placet, 3.
Non placet, 3.
Placet iuxta modum, 63.

Observationes Generales

I) Placent principia generalia. Quoad normas practicas, retineri possent quae praecipuae sunt, alias relinquendo instructionibus generalibus vel particularibus (Masella).

II) Permulta adsunt hoc in schemate quae placent immo valde; placent praesertim quia Ordinarii locorum exhortantur ad exequendas leges de spirituali emigrantium cura a Pio XII datas per Constitutionem «Exsul Familia».

Tamen hoc in schemate praecepta eiusdem constitutionis «Exsul Familia» immutanda proponuntur a Concilio Oecumenico, quae, meo humillimo iudicio, potius relinquenda essent novo Codici approbando (Ferretto, cui concordant Masella, Copello, Richaud, Larraona).

III) Non mihi videtur esse officium Concilii Oecumenici haec omnia et singula statuere. Concilium se restringat ad principia et singula relinquat Congregationibus vel Episcopis sive singulis sive in Conferentiis nationalibus coadunatis.

Considerandum etiam est quomodo Episcopi ex toto mundo convenientes ad Concilium, qui usque nunc nihil iam sciunt de rebus tractandis in Concilio intra paucas hebdomadas vel paucos menses sibi iudicium personale efficere possint de tot ac tantis quaestionibus. Aut se relinquent iudicio Episcoporum vel consultorum qui res studuerint, aut ab iudicio se abstinebunt, aut quasi tectis oculis omnia adprobabunt. Tales habitudines minime sunt optandae et valde obtrectabunt honori et dignitati Concilii Oecumenici.

Secundum meam opinionem in Concilio Oecumenico res tanti momenti tractandae erunt, ut quasi de quocumque vocabulo studendum, disceptandum, pugnandum sit donec inveniatur forma definitiva et perfecta (Frings, cui concordant Tisserant, Masel-

---

* *Schema decreti «Praecipuae de animarum cura quaestiones» propositum a commissione de episcopis et de dioeceseon regimine. Pars altera: De animarum cura in particulari. Caput I: De emingrantium cura,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 16. *Capita II-V: De maritimorum, aeronavigantium, nomadum et peregrinatorum cura,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 14; cf. *Acta et Documenta...*, Series II, vol. II, pars III, pp. 724-761.

la, Ferretto, Liénart, Copello, Siri, Léger, Giobbe, Godfrey, Richaud, Döpfner, Meyer Ritter, di Jorio, Roberti, Larraona, Heard, Bea, Browne, Albareda, Gori, Felici, Cooray, McKeefry, Lefebvre, Hurley, Perrin, Šeper, Bazin, Bernard, Yago, Rakotomalala, Bengsch, Verwimp, Jelmini, Suhr, Gut, Sépinski, Janssens).

IV) Universe animadverto plura in schemate proponi quae ardua sunt et difficilia ad exsequenda (Ruffini, cui concordant Masella, Copello, Siri, Quiroga, Godfrey, Meyer, Rugambwa, Roberti, Silva, Antezana, McKeefry, Lefebvre, Rakotomalala, Jelmini, Gut).

V) Concilium debet, ut saepe dixit Summus Pontifex, Ecclesiam adaptare ad mundum et societatem nostram, quod non fieri potest si nos ad minima adlaboramur, sed nos ad vitam christianam et principia praesto adsumus (Léger, cui concordant: Copello, Quiroga, Giobbe, Godfrey, Richaud, Chávez, Silva, McKeefry).

VI) Problema emigrantium summo momento est: tangit enim 50 hominum miliones. Mater Ecclesia pro eis impense adlaborari debet. Sacrosancta Synodus optime aget, votum exprimendo ut emigrantes non quasi *extranei*, sed quasi *fratres* recipiantur (Cento).

VII) Constitutio Apostolica «Exsul Familia» ad meliorem perfectionem adducenda esset, post decem annos experimenti. Principia generalia substantialiter bona sunt. At praxis ostendit ortos esse conflictus valde noxios iurisdictionis localis (Ordinarii loci) et personalis (sacerdotis curae emigratium addicti). Nonnulla videntur in Constitutione esse nimis theorica et complexa; proinde practica reddantur (Cicognani, cui concordant Larraona).

VIII) Principia generalia sana sunt. Ad praxim reducere est res difficultatibus plena: quia quod ideale est omnes desideramus; nihilominus magni conatus facti sunt.

Quoad nos inde ab initio secundi belli mundialis multitudo magna a variis nationibus confugit ad Britanniam: inter quos multi Catholici, etiam sacerdotes, qui certe, quantum conditio eorum sinebat, nobiscum laboraverunt, tam in re spirituali, quam in re oeconomica. Attamen ii praesertim exsules a Catholica natione ad nationem non-Catholicam venientes magno sunt in periculo fidem relinquendi. Sacerdotes exsules voluntarii digni sunt omni laude. Eorum zelum vidimus et adhuc miramur (Godfrey, cui concordant: Copello, Richaud, Larraona).

IX) 1. Thema hoc de emigrantium cura (una cum successivo schemate de cura maritimorum, aeronavigantium, nomadum et turistarum) est maximae importantiae ut fenomenon hodiernum, quod crescit eundo, et erit aliquando factum mundiale. Necesse est ergo Concilium Oecumenicum consulat et decernat.

2. Ad normas practicas quod attinet, Concilium — meo humili iudicio — tantum dispositiones principaliores enunciare debet, ceteras particulares relinquendo ad sic dicta «Regulamenta». Nam in hac materia multa sunt temporanea, multa extraordinariis situationibus et tempestatibus conditionata, multa indoli et moribus singularum nationum propria, ergo fluida et mutabilia. Ad haec Concilium non convenit sese applicare, determinationes ipsas practicas relinquendo sive Sanctae Sedi sive, pro sua parte, Episcopatui singularum nationum.

3. Ex parte Apostolicae Sedis normae istae practicae iam datae sunt per Constitutionem Apostolicam «Exsul Familia» et successivas Leges et Documenta. Quae «Exsul Familia», post monumentalem et diligentissimam partem historicam, princi-

pia maiora enunciat, et postea ad particularia practica organizationis descendit. Ergo «Regulamentum» substantialiter iam adest, utique perficiendum et — ut italice dicitur — aggiornando, sicut experientia decennalis suggerit et a quibusdam submisse iam quaeritur.

4. In textu documentorum sollemnium Concilii (sicut iam saepe dictum est a Patribus huius Commissionis Centralis) non sunt nominanda Acta et Litterae Sanctae Sedis, quae e contra utiliter citantur in Adnotationibus. Proinde illa frequens repetitio «Exsul Familia» quae habetur in textu, non est ad rem.

5. Item saepe saepius in proposito schemate nominatur Sacra Congregatio Consistorialis: pergrata memoratio sed prorsus superfluens. Concilium, quando necesse sit, sese referre debet synthetice ad Apostolicam Sedem, non ad singula Dicasteria. Dicasteria et eorum competentia enim sunt mutabilia, et fortasse immutanda erunt: utamur ergo vocibus generalioribus. Utique in «Exsul Familia», sub specie Regulamenti considerata, Sacra Congregatio Consistorialis saepissime nominatur, sed quia de practica et actuali (seu prouti res nunc sunt) organizatione agitur: Concilium vero abstrahere debet (Confalonieri, cui concordant Tisserant, Siri, Quiroga, Léger, Montini, Giobbe, Garibi, Godfrey, Richaud, Döpfner, Santos, Rugambwa, Ritter, Roberti, Larraona, Heard, Bea, Browne, Albareda, Gori, Felici, Chávez, Silva, Antezana, Cooray, McKeefry, Lefebvre, Perrin, Bazin, Bernard, Bernier, Yago, Bengsch, Verwimp, Jelmini, Suhr, Gut, Sépinski).

X) Aptius enim tota res, minutissima quidem in schematibus exposita, per enuntiationem brevissimam principiorum generalium Concilio deferri poterit, ita ut dein edatur Constitutio seu Instructio ab Apostolica Sede, singula adhortationis et disciplinae capita complectens, quae hanc curae pastoralis provinciam maximo momenti spectant, et ratione habita hodiernae disceptationis, quae valde utilis erit (Jullien).

XI) Placet propositum ab Em.mis PP., maxime de evitandis rebus nimis particularibus, remittendis ad «Regulamentum», et de evitanda centralizatione. Res particulares reliquantur Hierarchiae loci, quae habet competentiam et experientiam (Bea, cui concordant Verwimp, Gut).

XII) Suasione interposita ut eae tantum ex quinque praesentibus capitibus retineantur quaestiones, quae revera essentiales sint ac totam Ecclesiam respiciant; ceterae vero quaestiones ad peculiaria «directoria» seu instructiones remittantur, quae pro singulis materiis in usum Episcoporum elaborantur post Concilium celebratum (O' Connor).

Caput I

De emigrantium cura

Maximi momenti est providere bono spirituali, morali et sociali emigrantium et opportunum est in mentem revocare responsabilitatem pastoralem erga illam categoriam fidelium. Timeo quod in prima parte introductionis modo nimis pessimistico et negativo loquitur de emigrantibus. In primis enim et quasi exclusive loquitur de atheis, communistis aliisque catholici nominis osoribus. Meo iudicio, magis consentaneum esset modo Ecclesiae Christi introducendi tale problema, primo dicendo felicitatem Ecclesiae de facto quod emigrantes invenire possunt patriam novam, et etiam spem Eccle-

siae ut ab omnibus hominibus et speciatim a fidelibus, in sensu christianae caritatis, libenter accipiantur. Non timendum est loqui de obligationibus positivis caritatis christianae quae primum locum habere deberent. Non enim debemus providere curae emigrantium quia solummodo in periculis versantur, sed maxime quia fratres nostri sunt.

In tertia parte introductionis loquitur de «non applicatione» Constitutionis «Exsul Familia». Forsan aliqua praecepta Constitutionis non sunt ut sic applicabilia in quibusdam regionibus ob difficultates legum civilium vel ob alias circumstantias particulares. Certe summa principia sunt valde et debent absolute exsecutioni mandari. Tamen aliquae sunt normae practicae quae, meo iudicio, non sunt opportunae.

Sic, Constitutio «Exsul Familia» non satis relinquit iudicio et decisioni Ordinarii loci vel Episcoporum provinciae vel nationis. V.g. directores et missionarii emigrantium a S. C. Consistoriali nominantur et quidem ad duos solos annos. Proponam ut nominarentur ab Ordinario loci pro dioecesi et ab Episcopis Provinciae vel nationis quando agitur de ministerio supra-dioecesano, sine tamen recursu ad S. C. Consistorialem.

Item Constitutio «Exsul Familia», mea humillima opinione, structuras nimis complicat, et administrationes multiplicat. Etenim multiplicantur documenta, acta et registra apud Missionarium ipsum, apud Directorem missionariorum, apud archiva civilia et ecclesiastica: quod vitam missionarii complicat. Nimis frequentes sunt relationes ad Directorem, ad S.C. Consistorialem necnon ad Ordinarios locorum. Satis mihi videtur pro Romana Congregatione accipere relationes quinquennales de adimpletione praeceptorum et votorum Sanctae Sedis quoad curam emigrantium. Documentum sicut Constitutio «Exsul Familia» multum adiuvat. Tamen magis relinquatur ad responsabilitatem Ordinarii loci (Léger, cui concordant Copello, Quiroga, Giobbe, Chávez, Silva, McKeefry).

Lineae 25-28

I) Loquitur de quodam officio emigratis incumbente: «*emigrati studere debent*» arctam coniunctionem cum antiqua patria fovere eiusdemque Episcopis sedulo iuvare.

Ne dicam de opportunitate principium de «arcta coniunctione cum antiqua patria» conclamandi in praesentibus rerum adiunctis in quibus spiritus nationalismi fere utique maxime extollitur; nescio vero utrum haec omnia deduci absolute possint a citatis verbis S. Thomae, qui, agens de pietate, loquitur de cultu parentibus et patriae exhibendo (Ferretto, cui concordant: Masella, Copello, Richaud, Larraona).

II) Ecclesia Christi, quae antiquo iam tempore maximam curam de emigrantibus habuit, praesertim in hodiernis difficillimis adiunctis summopere in eorum bonum et salutem impendere indubie debet. Nemo est qui ignorat asperitates vitae et pericula fidei quibus obnoxii sint. Attamen in Prologo ad Caput I de emigrantium cura (pp. 3-6), sententia nimis negativa et nimio pessimismo sapiens apparet ita ut lector Ecclesiam hodie nullibi in orbe terrarum habere benevolam et efficacem de emigrantibus curam facile credat. Qua de causa, optatur ut prologus in formam breviorem redigatur et de felici statu emigrantium aliquibus in locis saltem mentio fiat (Spellman, cui concordant Copello, Giobbe, Meyer, Ritter, Roberti, Larraona, Silva, McKeefry).

III) Ubi dicitur «emigrantes», «maritimi», «aeronavigantes», melius diceretur «fideles emigrantes, maritimi, aeronavigantes» (Cicognani).

Lineae 27-28

Melius adhibeatur singulare pro verbis: «Ad ulteriorum, divortiorum, bigamiarum».

In lin. 9: dicatur: «factiosis» (Sépinski).

Lineae 32

Corrigatur: «exaggerata».

Ad pag. 4, linn. 25-27: sensus aliquatenus obscurus est. Quis debet iuvare? Emigrati an Episcopi?

Ad pag. 5, lin. 2: forsitan melius dicetur «cynice agendi».

lin. 22: fiat claritatis causa sic interpunctio: «assidua custos et magistra, Apostolica Sedes» etc. (Sépinski etc.).

Experientia hic Statibus Foederatis Americae acquisita durante multo tempore docet quod immigrantes haud umquam sese praesentent parocho proprio nec ante nec post emigrationem. Aliquid amplius de obligatione fidelium hac in re in schemate diceretur oportet. Ecclesia in America est fere in tota parte Ecclesia immigrantium, qua de causa nobis videtur quod Ordinarii et Parochi proprii praediti sint cognitione ampliore et accuratiore de necessitatibus immigrantium, conditionibus praevalentibus, et legibus civilibus in nova natione vigentibus quam poterit nota esse Directoribus Missionariis.

Suadetur igitur quod iurisdictio canonica in re pastorali maneat potius in ambitu Ordinariorum locorum, quam in Vicario quodam ad hoc nominato. Praxis iam per multos annos apud Ordinarios nostros locorum ubique viget sacerdotes seligendi et designandi ad promovendum bonum emigrantium qui sunt eiusdem linguae et si erit possibile eiusdem nationis. Sacerdotes exteri nisi bene cognoscunt linguam novi territorii et conditiones civiles ac sociales vigentes saepe inveniuntur inepti necnon ad salutem promovendam tum spiritualem tum socialem inefficaces.

Si desint sacerdotes periti in propria dioecesi, deinde valde utile erit impetrare auxilium S.C. Consistorialis ad deficentiam supplendam. In hoc casu sacerdotes nominati S. C. Consistoriali per quosdam menses saltem, oportet ut specialem institutionem acquirent in novo territorio ipso degentes (Alter).

Art. II – Normae practicae

De emigratione externa

I) Velim ut normae Constitutionis «Exsul Familia» pro sacerdotibus qui eunt in exteriores regiones ob causam omnino temporariam — e.g. causa vacationum — ad formam simpliciorem redigantur, et praesertim ut aboleatur necessitas habendi licentiam scriptam omnium et singulorum Ordinariorum dioecesium ad quos (D'Alton).

II) In paginis a tertia ad sextam huius capitis optimae et laude dignae habentur considerationes ordinis generalis et similiter in sequentibus capitibus; quare propositum Commissionis de Episcopis et Dioeceseon regimine omnino plausum meretur. Idem dicendum globatim de principiis generalibus (Confalonieri, cui concordant alii,

ut supra). In pp. 9 et 10 sermo fit, ex parte Episcopatus, de Commissione Episcopali, cum suo Praeside eiusque Delegato pro tota Natione; ex parte Sanctae Sedis de Missionariis, de Directoribus missionariorum pro diversis communitatibus ethnicis seu linguis, et de Directore Operis de Emigratione pro tota Natione et omnibus communitatibus. Necesse erit in Regulamento magis determinare respectivas competentias, ne confusiones oriantur, cum detrimento caritatis: utique caritas omnia sustinet, sed non omnes homines eandem virtutem habent. Insuper, sine necessitate, praeiudicium Episcoporum auctoritati inferri non debet.

Item inducenda videtur, saltem qantum fieri potest, maior simplicitas: quae enim dicuntur, quandam complexitatem important.

Saepe in schemate recurrunt verba « Episcopi tenentur », « Episcopi debent », et similia, quae verba saporem quemdam praebent illius imperialismi quod aliunde in eodem schemate reprobatur. Item aliquo loco dicitur « a Dicasterio impetretur... »: impetretur... utique sine genuflexione. Verba in pag. 5: « clarissimum diadema imposuit » pulcherrima ut elocutio oratoria, hic tamen non consona.

Aptius et amplius schema pertractat res emigrationes internas concernentes; externam vero emigrationem pertractat potius aliquando sub specie eorum qui, infeliciter, « expulsi » sunt a Patria sua.

De « Missione cum cura animarum » mentio clarior est facienda; item, ubi loquitur de auxilio a S.C. Consistoriali petendo, nihil dicitur de mediis auxilia colligendi, scilicet de « Die pro emigratione », italice « Giornata dell'Emigrazione ».

Puto rem totam in duobus schematibus pertractatam remittendam esse ad Commissionem originis, ut pauca tantum necessaria et magis utilia Concilio proponat; reliqua notatu digna remittenda, pro sua comitate, ad competens Dicasterium pro opportunis modificationibus inducendis in Normis a Constitutione « Exsul Familia » et ab aliis Pontificiis Documentis datis (Confalonieri, et alii 39, ut supra).

III) 1. Nisi confusio oriatur, hoc in decreto semper bene utatur terminologia praecisa. Ideoque bene distinguatur: emigratio — immigratio — migratio.

2. Maximi momenti est *praeparatio emigrantium* in patria de qua emigrant. De hoc autem in schemate fere nihil dicitur. Dicitur quidem in pag. 3 quod permulti emigrati in natione immigrationis a communistis aliisque catholici nominis osoribus decipiuntur. Apud nos autem experientia docet homines qui ad nos immigrant, iam in patria communismo esse infectos, apud nos autem saepius converti, si bene a nostris sacerdotibus recipiuntur.

3. Dicatur in hoc decreto clare quod cura immigrantium primarie munus est Episcoporum illarum regionum ubi immigrant. Ideoque cura illorum immigrantium relinquatur primarie Episcopis locorum. S. C. Consistorialis det normas et regulas generales de animarum cura pro immigratis; optandum tamen videtur ut Ipsa curam istam non organiset *nisi per Episcopos*, ne in dioecesi altera dioecesis oriatur. Nisi in casu necessitatis, in circumstantiis specialibus.

Constitutio « Exsul Familia » quae ubi cura animarum bene iam est organisata diversas affert difficultates, in quibusdam modificanda videtur.

4. Si pro immigratis missionarii mittuntur, iis inculcandum est ut cum Ordinariis locorum optime collaborent. Saepius Ordinarium loci nec visitant.

Saepius se considerant ut eos qui soli ius habent pro immigratis curam agendi, etsi eis est impossibile pro omnibus eiusdem nationis fidelibus, saepe valde dispersis, curam habere sufficientem (Alfrink, cui concordant Siri, Quiroga, Léger, Giobbe, Ri-

çhaud, Döpfner, Meyer, Roberti, Bea, Gori, Chávez, Silva, Antezana, Cooray, Šeper, Yago, Rakotomalala, Jelmini, Suhr, Gut, Sépinski, Janssens).

IV) In capite « De emigrantibus » mihi videtur aliquid notandum breviter de emigratione quasi millionis christianorum a Vietnam septentrionali ad Vietnam meridionalem: erat emigratio sui generis, emigratio totius paroeciae, emigratio totius dioeceseos cum suis episcopo, clero, religiosis, seminaristis. Istae paroeciae non installatae sunt in eadem regione, secundum dioecesim suam, sed ubi invenerunt spatium et media vivendi. Habuimus ita in Vietnam simul octo minora seminaria, tria maiora seminaria, plures conventus, sex episcopos, circa mille sacerdotes. Ex hac cohabitatione nata sunt problemata ardua et interessantissima, quae paulatim suam nacta sunt solutionem in multa patientia (Ngô-dinh-Thûc).

Num. 3

I) Pag. 9, n.3: facultas, facta alienigenae suisque descendentibus in primo gradu lineae rectae adeundi missionarium sui sermonis etiam ad matrimonium celebrandum, extenditur ad secundum gradum lineae rectae inclusive.

Sed contra propositam innovationem obiici potest character peculiaris medii extraordinarii pro emigrantium cura quem induit sive missionarius emigrantium sive missio cum cura animarum.

Mens Legislatoris fuit Episcopo loci media spiritualia suppeditare pro christifidelibus migrantibus primum advenientibus cura, ubi paroecia nationalis non adest nec facile erigi potest: utpote in locis ubi emigratio est temporaria et, ut ita dicam, fluctuans. Si immigratio est stabilis, potius quam « per missionem » melius consulitur emigrantium curae per « paroeciam », quo in casu nulla adest discriminatio seu restrictio. Restrictio « ad primum gradum lineae rectae » apposita fuit a Summo Pontifice Pio XII: quae restrictio non erat in prima editione (Ferretto, cui concordant et alii ut supra).

II) In par. 3, pag. 9 proponitur extensio privilegii de quo in articulo 40 « Exsul Familia », ad secundum gradum lineae rectae inclusive. Propono ut, in futuro, non amplius ita limitetur iurisdictio missionarii emigrantium. Detur ei iurisdictio cumulativa cum parocho loci pro *omnibus* fidelibus linguae vel nationis suae, sine limitatione graduum lineae rectae (Léger, cui concordant et alii ut supra).

Num. 4

I) Une seule critique à ce Schèma: on requiert l'intervention de la S. C. Consistoriale pour la nomination des Directeurs missionaires des diverses communautés ethnique, ainsi que pour la nomination du Directeur de l'oeuvre des émigrés pour toute la nation (pages 9 et 10). Pourquoi réserver ces nominations à la S.C. Consistoriale? Estime-t-on que la conference des Evêques ne peut pas faire utilement cela? Nous soulignons de nouveau ce principe: il ne faut pas réserver à l'autorité centrale ce que l'autorité locale peut et doit faire (Saigh Massimo IV).

Num. 6–7

I) Ubi de speciali potestate in clericos a Praeside Commissionis vel ab eiusdem Delegato exercenda: res indiget aliquali enucleatione et ponderatione, ut iurisdictio Ordinarii loci integra tectaque maneat (Ferretto, cui concordant et alii ut supra).

Num. 9

I) « ...admittatur *communitatum* migratio». Loco « communitatum », dicerem: « familiarum » (Ruffini, cui concordant et alii ut supra).

II) Quoad n. 9, pag. 10, evidens est quod integrae familiae emigrantes habent serias difficultates in educatione filiorum quia scholae nostrae catholicae, non obstantibus maximis nostris conatibus et generosis contributis, spatium non habent sufficiens pro pueris nostris. Quod possibile est, faciemus.

Speciale problema est pro senibus, quia vix integrari possunt in novis circumstantiis (Godfrey et alii ut supra).

Num. 12

I) Adderem post verba « sermonis seu nationis » haec alia: « iisque deficientibus ».

Eodem articulo mihi videtur quod imponitur onus quadam cum facilitate loci Ordinario; nam si vires deficiunt? ideoque rem aliquantulum mitigarem, puta his verbis: Ordinarius loci *satagat* honestam sustentationem... (Ferretto, et alii).

II) Quoad normas practicas de migratione externa, notandum est, sicut supra de animarum cura in genere, quod saepe iidem fines mediis sat diversis attingi possunt. Ideoque in normis et statutis rigiditas evitetur ne forte quaedam universaliter imposita et multum specificata confusionem vel etiam detrimentum potius quam adiumentum praebeant.

Quod quilibet loci Ordinarius tenetur curam spiritualem alienigenarum seu immigrantium committere sacerdotibus qui sunt eiusdem sermonis seu nationis vel saltem linguas emigrantium bene calleant (p. 11 sub n. 12 a), omnino necessarium et indispensabile videtur. Sacerdotes non tantum linguas emigrantium sed etiam, quantum fieri potest, eorum psychologiam et mores bene callere debent. Quem ad finem, tandem aliquando sacerdotes in locis unde frequenter habentur profectiones emigrantium per aliquod tempus commorari possunt (Spellman et alii).

III) Mihi tamen non videtur possibilitas in hoc perdifficili negotio agendi cum efficacia sine adiutorio laicorum; manifeste hic patet gravis necessitas diaconorum et laicorum, qui sub nomine « assistenti sociali » veniunt in auxilium sacerdotum (Jelmini).

Num. 13

I) Quando numerus conspicuus emigrantium variarum sermonum et nationum habeatur, constitutio tantarum paroeciarum personalium vel mixtarum, multiplici ex capite difficilis et periculosa evenire potest (Spellman, et alii).

II) Pag. 11, ad 13. Quae auctoritas paroeciam huiusmodi, personalem vel mixtam, condet? Num Episcopus loci, aut Commissio Episcopalis, aut S. C. Consistorialis? Si — ut affirmatur pag. 12 ad 14 — recurrendum esset ad S.C. Consistorialem ut haec paroecia supprimi possit, ad eamdem Congregationem pertineret eam instituere; sed utrumque ius mihi videtur reservandum Ordinario loci, auditis quorum interest (Ruffini et alii).

Num. 14

I) Ut omnino libera sit Episcopo facultas recurrendi ad S. Sedem, omitterem verba « Commissione Episcoporum... auditis ». Apostolica Sedes satis prudenter agit sem-

perque audito Nuntio vel Delegato Apostolico, qui suam investigationem facit (Ferretto et alii).

Num. 15

I) Censerem minime necessaria huiusmodi declaratio, quae forsan iniuriosa Episcopis videri potest (Ferretto, et alii).

II) J'approuve le schéma dans son ensemble. Je suis heureux même de rendre hommage à l'ouverture d'esprit dont il fait preuve à l'égard des émigrés orientaux. En effet, dans le numeros 15-17, non seulement il reconnait l'égalité de tous les rites dans l'Eglise, mais il recommande, là où le bien des âmes l'éxige, *l'érection d'un diocèse personnel pour les fidèles de rite oriental* ou, au moins, d'une paroisse personnelle.

Il reste à mettre en execution cette décision. Là, le St. Siège se heurtera à l'opposition de certains évêques qui refusent absolument de laisser créer un diocèse personnel sur leur territoire. Le St-Siège les prend jusq'ici par les bonnes manières, afin d'obtenir leur consentement. Mais, en attendant, les fidèles orientaux émigrés, privés des pasteurs de leur rite, souffrent, périclitent, s'eloignent de la pratique religieuse, sont travaillés par les propagandes athées, dissidentes ou comunistes. L'Eglise ne peut pas et ne doit pas tolérer plus longtemps pareil état de choses. Une seule observation, qui est tangible, montre tout le mal que ce raidissement de la Hiérarchie latine en pays d'émigration cause à notre Eglise:

Les Ortodoxes émigrés de notre pays son déjà organisés, et se developpent souvent a notre détriment, parce qu'ils ont les coudées franches, alors que nous sommes en train de dépérir parce que nous sommes liés. Par contre, dans notre pays d'origine, nous nous développons et nous nous organisons plus que nos frères orthodoxes, parce que nous avons les mains libres, quoique nous soyons moins nombreux, moins riches, et ayant une position sociale moins marquée. Une fois même feu le Patriarche Orthodoxe d'Antioche Alexandros III, qui vivait comme nous a Damas, nous a dit ce mot qui semble étonnant: «Il ne faut pas vous servir de votre force pour nous enlever nos enfants». Là donc qu'nous avons une Hierarchie, le catholicisme progresse. Là où, comme dans les pays d'émigration, on refuse constituer pour nous une hierarchie, le catholicisme oriental dépérit. Il est pénible de constater que, sur ce point, notre union est pour nous, dans les pays d'émigration, une cause de faiblesse (Saigh Massimo IV).

Num. 17

I) Non placet. Ratio est quia in terris missionum, ut experientia patet, multa incommoda et mala graviora secuta sunt ex duplici iurisdictione, territoriali et personali, quando vigebat. Quod proponitur in n. 17 esset quasi secunda infelix editio status rerum, qui feliciter nunc non existit, e.g. in Indiis Orientalibus (Gracias).

Num. 18

I) Omnino caveant sacerdotes ne confessiones in lingua sibi ignota excipiant (Spellmann, et allii).

II) Magni momenti est admonitio de confessionibus quae audiri possent a sacerdotibus lingua sibi ignota. Hoc valet non solum pro sacerdotibus indigenis, sed pro immigrantibus (Godfrey etc.).

III) Vitetur locutio «indigenae» (Sépinski).

Num. 20

I) Immigrantes iure gaudent instituendi suas scholas etc. Quae hic *iura* dicuntur, ad actum — ut opinor — ne adducantur sine Ordinario loci (Ruffini etc.).

II) Pro puerulis res aliter est: dubitandum tamen valde de efficacia instituendi scholas speciales pro illis, quia tale programma militat contra integrationem. Semper autem, quantum fieri potest, sacerdotes eiusdem linguae vel nationis commissi sunt ab Episcopis ut ministrent exsulibus et advenis, cooperantibus Hierarchiis diversarum nationum (Godfrey etc.).

2. *De migratione interna*

Num. 3

I) Sub numero 15 melius diceretur «loca indicare, suggerere» (Cicognani).

Num. 5

I) «ne quid spiritualis detrimenti ipsi capiant»; nescio revera quomodo parochus loci a quo hoc perficere possit cum agatur de fidelibus quotidie saepe saepius per integrum diem emigrantibus a sua paroecia (Ferretto, etc.).

Num. 6

I) Prima mentio «*Officii dioecesani emigrationis*», quod curam habet eorum qui emigrant; sed id non memoratur in pag. 15 ad 10, ubi sermo est *de immigrantibus* (Ruffini, etc.).

II) In lin. 30 expungatur verbum «ut» (Sépinski).

Num. 11

I) *Stationes missionales* agerene possunt inscio parocho, vel disiunctim ab eo? Et si in novas paroecias erigendae sunt, a quanam auctoritate id fieret? (Ruffini, etc.).

Caput II

De maritimorum cura seu de opere apostolatus maris

Lin. 25, S. Sedes constituit *Secretariatum Generalem Internationalem* ad Opus Apostolatus Maris moderandum (Ruffini etc.).

Num. 2

I) In unaquaque natione constituenda est peculiaris Commissio Episcopalis, (vel saltem *Praesul promotor).*

A S.C. Consistoriali impetranda est nominatio *Directoris Nationalis* (Ruffini etc.).

II) Opportune habentur leges particulares et conceduntur privilegia a S.C. Consistoriali pro sacerdotibus qui ministerium exercent in Apostolatu Maris. Magna cum sollicitudine providere debet Ecclesia necessitatibus nautarum et maritimorum. Tamen propono: nominatio Directoris nationalis Operis Apostolatus Maris et sacerdotum ad hoc Opus addictorum fiat respective a Commissione Episcopali nationali et ab Ordinariis locorum, monitis Congregatione Consistoriali et Secretariatu Internationali. Credo enim quod munus illius S. Congregationis et istius Secretariatus potius sit adiumenta praebere, instrumenta praeparare, ministerium coordinare et normas dare pro cura maritimorum.

Et mihi speciatim placent normae in praesenti schemate datae in articulis 8, 9, 10, 14, 16 (Léger, etc.).

III) 1. ad pag. 8 — num. 2 — dicitur: «in omnibus aeroportibus erigantur sacella».

Hoc autem non ubique possibile est nec necessarium. Itaque addatur: «si opus est».

2. Rogare ut ad pag. 8 — num. 6 — dicatur: «Ordinariis locorum ab Apostolica Sede privilegium altaris portatilis datur etc.».

Melius adhuc esset, si Episcopis, de quibus in Decreto de Episcopis dicitur quod ex divina institutione praeficiuntur ecclesiis particularibus, simpliciter relinqueretur ut — si opus est — usum altaris portatilis ipsi concedant.

Concilium burocratiam ne amplificet, nec pro Episcopis nec pro Curia Romana.

3. Ad pag. 11, lin. 7 et seq.

Apud nos certus numerus est nomadum, qui in curribus habitant et per regiones nostrae nationis discurrunt, ubi in campis determinatis se per tempus breve aut sat longum se sistunt. Inter eos multi sunt catholici. Pro iis existit officium laicorum catholicorum, qui pro iis curam socialem agunt, qui in campis scholas catholicas instituunt, cappellas aedificant etc. Adest adsistens religiosus (pater Societatis Iesu) qui curam animarum pro iis ordinat et in diversis campis ab aliis sacerdotibus localibus assistitur.

Numquam audivi hunc assistentem religiosum male operari quia non est nominatus a S. Sede. Rogare auderem quae sit utilitas in ista nominatione S. Sedis. Nonne sufficit si ab Hierarchia locali est designatus? Insuper periculum est ne iste Director — si non ab Hierarchia locali sed ab aliis est nominatus — putet se esse independentem ab Hierarchia locali. Quod esset non in bonum, sed in detrimentum animarum. Ideoque rogare vellem ut haec alinea supprimatur (Alfrink etc.).

IV) J'approuve le Schéma dans son ensemble. Une seule obserbvation: le Directeur national de l'oevre de l'Apostolat de la mer est nommé, d'après le schéma, par la S. C. Consistoriale (pag 4, n.2). Ne pense-t-on pas que ces Directeurs peuveut être plus utilement nommés par la Commission Episcopale correspondante ou, tout au plus, par la Conference Nationale de hierarchie? En effet, ces organismes, qui existent dejà sur place, sont plus à même de savoir ce qui est le plus utile et le plus adapté. En plus, nous ne devons pas charger l'autorité centrale de soins qui peuvent et doivent être assumés par l'autorité locale (Saigh Massimo IV).

Num. 5

I) Commissio Episcopalis potest habere *suum Delegatum* (Ruffini etc.).

Num. 6

I) *Delegatus* autem est ipse Director nationalis a S. C. Consistoriali nominatus. Ut unum tantummodo quaeram: quomodo potest esse delegatus Commissionis Episcopalis qui nominatus est a S. C. Consistoriali? (Ruffini, etc.).

Num. 7

I) « Cum potestate illas *delegandi* ». Potestas haec est sine ullo limite? Facultates speciales possuntne delegari cuilibet? (Ruffini, etc.).

II) De maritimorum cura seu de opere apostolatus maris, de aëronavigantium cura seu de apostolatu coeli, de nomadum cura, et de peregrinatorum seu turistarum cura, omnia optima dicta (Spellman, etc.).

Caput III

De apostolatu coeli

Mihi placet caput III, in quo *Ordinario loci* relinquitur consulere spirituali curae aëronavigantium, cappellanos nominando, sacellam erigendo, etc.; idem esse deberet pro aliis apostolatibus.

In art. 6 suadetur ut Ordinarii a S. Sede impetrent privilegium altaris portatilis pro ministerio in aëroportibus. Propono ut in ipso textu detur hoc privilegium ad recursus vitandos qui mihi apparent inutiles (Léger, etc.).

Caput IV

De nomadum cura

Pag. 10, linn. 19-20

I) Proponerem: « ne spiritualis media salutis eos prorsus deficiant » (Sépinski).

Pag. 12, lin. 15

I) Dicatur: « utpote sexuum promiscuitatem » (Sépinski).

Pag. 13, linn. 28–30

I) Proponerem: « quo facilius normae legis christianae observari et iura vitae christianae, moralis et socialis, coram omnibus defendi possint » (Sépinski).

Pag. 10, n. 2

I) « Cappellanos seligere etc. »; adiiciatur: *audito* saltem *episcopo loci*; vel, ut melius dicitur (repetendo) in pag. 11 ad 3 § 1, « de consensu Ordinariorum propriorum ».

Universe animadverto plura in schemate proponi quae ardua sunt et difficilia ad exsequenda (Ruffini, etc.).

II) Mea opinione, etiam pro ministerio apud nomados, nominatio Directoris nationalis Cappellanorum relinqui deberet apud Commissionem Episcopalem ad hoc erectam (Léger, etc.).

Caput V

De turistarum cura

Pag. 12 et ss.

I) Meo iudicio, non primarie loquendum est de periculis quae turistae inveniunt. Potius Ecclesia imprimis declarare debet suam iucunditatem ex eo quod multi possunt recreationem et relaxationem invenire ad oras marium lacuumque et ad montes vel civitates, exprimere etiam debet spem suam ut numerosiores sint homines et familias qui talem relaxationem habere possint.

In art. 5, potius quam creatio adsociationum christianorum, inspiratio christiana adsociationum professionalium proponatur. Haec est enim vera via mundum informare vita christiana et mihi apparet ut modus efficaciter illos de quibus agitur renovandi in spiritu Ecclesiale.

In art. 8 loco proponendi praesentiam propugnatorum fidei, melius esset loqui de praesentia laicorum vero sensu et zelo christiano imbutorum (Léger, etc.).

III – ANIMADVERSIONES

a Patribus factae in sessione commissionis centralis die 4 maii 1962 circa schema decreti de cura animarum pro christianis communismo infectis*

A – Observationes generales

Em.mus Montini: Examinandum putat, cur communismus tam efficax evadit, cur autem actio Ecclesiae nullum obtinet efficaciam.

Communismus enim offert visionem generalem mundi, duplicem praebens spem scientiae et potentiae, quae populo apparet certa, facilis et felix.

Inter *causas* debilitatis actionis Ecclesiae sunt: insufficiens defensio et applicatio

* *Schema decreti «Praecipuae de animarum cura quaestiones» propositum a commissione de Episcopis et de dioeceseon regimine. Pars altera: «De animarum cura in particulari». Caput VI: De cura pro christianis communismo infectis,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 12; cf. *Acta Synodalia... Series II,* vol. II, pars III, pp. 761-790.

doctrinae socialis Summorum Pontificum; nimia defensio ordinis oeconomici vigentis et negligentia promotionis ordinis socialis Ecclesiae; expositio doctrinae nostrae verbis et modis non accommodatis ideo innovanda ac perficienda.

Media proposita: 1. forma religionis nostrae perficiatur praesertim in *S. Liturgia.*

2. polemica nostra fiat rationalis, non iniurios et obiectivis argumentis suffulta.

3. ostendatur nostra caritas, non severitas pastoralis in communistas.

4. patientia utamur.

(Consentiunt: Aloisi Masella, Ferretto, Liénart, Copello, Frings, Quiroga, Richaud, Godfrey, Döpfner, Meyer, Landázuri, Suenens, Roberti, Jullien, Bea, Albareda, Gori, Felici, Chávez, Silva, Antezana, McKeefry, Perrin, Šeper, Bazin, Bernard, Jelmini, Suhr, Gut, Sépinski, Janssens).

Em.mus Léger: 1. Schema concordetur cum illo « de cura animarum et communismo », cuius introductio servetur uti prooemium;

2. pro primo capite servetur textus schematis « de cura animarum et communismo ».

3. pro secundo et tertio capite serventur artt. II et III huius schematis.

4. inopportunum erit quotidie preces post Missam mandare: (consentit Exc.mus Bernier).

Em. mus Alfrink: 1. Melius distingui debet inter finem communismi (i.e. ordinem socialem instituere, qui omnibus *felicitatem* et *prosperitatem* dat) et media quibus communismus utitur, quae saepe sunt iniusta et mala. Communismus homines allicit per istum *finem.*

2. Inter media contra communismum adhibenda in *primo* loco, condemnentur mali usus quacumque ex parte a catholicis quoque... commissi, necnon profunda principiorum socialium Ecclesiae cognitio eorumque applicatio.

3. Non placet, quod quotannis feria sexta Maioris Hebdomadae pro persecutione oppressis et pro persecutoribus preces effundantur. Haec dies non restringatur ad *unam* necessitatem specialem.

(Consentiunt Em.mus Ferretto, Liénart, Copello, Cento, Landázuri, Roberti, Bea, Chávez, Silva, Antezana, Perrin, Šeper, Bernard).

Em.mus Ottaviani: 1. Motiva religiosa bene exposita sunt, sed deest expositio motivorum ex ordine *morali obiectivo* ad reprobandum communismum tum a credentibus tum a non credentibus.

Optima occasio *proferendi declarationem ad asserenda et tuenda iura et dignitatem humanam* (pessumdata a communismo). Ecclesia defendat hominem nedum ut christianum, sed etiam in se consideratum. Iura hominum non solum a revolutionariis, sed etiam a Concilio Oecumenico defendantur.

2. Mentio insuper fiat de *a)* illiceitate *nomen dandi factionibus* communisticis;

b) de consectariis in ordine *ad iura ecclesiastica* et ad officia pastorum *in administratione sacramentorum;*

c) de avertendis catholicis a *matrimoniis* cum communistis militantibus;

d) de illiceitate lectionis *librorum* vel *ephemeridum communistarum.*

3. In *catechismo* addantur quaestiones et responsiones de *illiceitate communismi* deque periculis exinde vitandis.

(Consentiunt: Masella, Ferretto, Copello, Ruffini, Ottaviani, Cento,Cicognani, Garibi, Godfrey, Döpfner, Meyer, Santos, Landázuri, Roberti, Jullien, Heard, Albareda, Gori, Felici, Chávez, Silva, Antezana, Cooray, McKeefry, Perrin, Bazin, Jelmini, Gut, Sépinski).

Em.mus Albareda: sublineat instabilitatem nominis « communismus ». Ipsi communistae utuntur etiam verbis « socialismus domocraticus, integralis ». Communismus de facto nunquam exstitit. Ideo melius de doctrina loqui quam de nominibus quae facile mutantur.

Exc.mus Šeper: 1. Concilium Oecumenicum silere non potest de communismo.

2. Optima distinctio facta est inter officium Ecclesiae impugnandi communismum atheum et inter anticommunismum politicum et oeconomicum.

3. Exc.mus Šeper describit methodum pugnae Iuliani apostatae, quam communistae imitantur.

4. Nomen « *Ecclesiae silentii* » iustum est, quia Catholici in propria patria nequidem impune dicere possunt se libertate religiosa carere et quia catholici in aliis regionibus pauca de iis sciunt.

Sed religio apud catholicos oppressos floret.

5. Placet valde: « Iura opificum Episcopi et sacerdotes strenue defendant eorumque progredienti vitae faveant » (pag. 9, linn. 3-4).

6. Art. III de *Ecclesia silentii* placet, attamen magis generaliter exprimatur, quia Ecclesia non solum in regionibus, ubi viget communismus, opprimitur.

7. Expressio « trans vallum ferreum » omittenda; idem « propter timorem sovieticae potestatis ».

8. Quae in art. III in concreto posita sunt, retineantur, nisi a Concilio tantum generalia dicenda sint.

(Consentiunt Tisserant, Masella, Ferretto, Liénart, Valeri, Quiroga, Léger, Montini, Cicognani, Godfrey, Döpfner, König, Landázuri, Suenens, Jullien, Heard, Bea, Albareda, Gori, Felici, Antezana, McKeefry, Hurley, Perrin, Bazin, Bernard, Verwimp, Jelmini, Gut, Sépinski, Janssens).

Exc.mus Ngô-din-Thûc:

1. In schemate deest art. circa praeparationem christianorum in regionibus quae cito incident in manus communistarum. Praeter organizationem Ecclesiae apparentem (Episcopus, clerus, cooperatores laici) praeparanda est organizatio *secreta* constans a Clero ignoto; ideo requiruntur facultates ad consecrandos Episcopos, ordinandos sacerdotes etiam coniugatos.

2. Communismus est problema problematum. Disputare de aliis problematibus quin primus locus detur solutioni problematum e communismo exortorum, esset sequi exemplum theologorum Constatinopolitarum acriter disceptantium de sexu angelorum, cum exercitus mahumedorum minabantur ipsa moenia civitatis. Lugenda conditio Ecclesiae in Sinis provenit forsan ex impraeparatione nostra.

3. Tandem relate ad nationes hic et nunc impugnatae a communistis v. g: Laos

– Vietnam, Catholici et speciatim *Episcopi* Orbis Catholici ne limitent sollicitudinem in offerendis precibus, sed *suscitent opinionem publicam* suorum connationalium in favorem nationis oppressae. «Omnes nos obstupefacti sumus a silentio Orbis Catholici ante agoniam miserrimi populi Laotiani et passionem populi Vietnamensis, dum interim ubique audiatur vox communistarum eorumque complicium – degentium in nationibus democraticis – quorum aliqui sunt catholici, qui malunt latrare cum lupis.

Vox inquam condemnans victimas et extollens carnifices. *Ubi est ergo Sanctorum communio*? Ubinam est Ecclesia silentii; in Russia, in Sinis, an etiam apud nos?

(Consentiunt Ferretto, Valeri, Godfrey, Santos, Suenens, Roberti, McKeefry, Gut).

Exc.mus Bengsch: 1. Licet actio Ecclesiae in Schemate iuste distinguatur ab anticommunismo mere politico vel oeconomico, tamen communismus *una tantum* est forma atheismi seu materialismi. Multi enim qui materialismum dialecticum non acceperunt, materialismo practico, liberalismo et nihilismo adhaerent. Si Sancta Synodus non nisi contra communismum sollemniter agit, communistae abuterentur verbis Concilii ad demostrandum Ecclesiam actionem politicam intendisse.

Ideo condemnetur *omnis ideologia materialistica.* In parte libera Berolini (occidentali) materialismus in rebus quae ad scholas aut artes attinent multas difficultates praebet.

2. Deleantur verba «timor sovieticae potestatis; liberae nationes; odium communismi; vallum ferreum».

3. *a)* Art. III de Ecclesia silentii omnino deleatur, quia Episcopis (et fidelibus) sub regimine communistarum degentibus nova gravamina afferet, speciatim post reditum e Concilio in suas Dioeceses.

b) «Ecclesia silentii» est relativa, scilicet ad libertatem publicationum aut propagandae in aliis regionibus. Ecclesia haec non silet, sed pugnat. «In quo autem agone aliquando melius adiuvari posset, si Ecclesia in aliis nationibus sileret de Ecclesia silentii».

4. Ne adversariis tam aperte ostendatur methodus eos debellandi, proposita Schematis non necessario per decretum Concilii, sed alia via doceri possunt.

5. Schemata duarum Commissionum de idipsa re coordinantur. Schema de disciplina Cleri et populi christiani aptius videtur.

(Consentiunt: Tisserant, Ferretto, Liénart, Frings, Siri, Quiroga, Léger, Montini, Giobbe, Cento, Cicognani, Godfrey, Richaud, Döpfner, König, Meyer, Santos, Rugambwa, Landázuri, Suenens, Roberti, Jullien, Bea, Gori, Felici, Chávez, McKeefry, Hurley, Perrin, Šeper, Bazin, Bernard, Verwimp, Jelmini, Suhr, Gut, Sépinski, Janssens).

B – Observationes particulares

I) *Em.mus Pizzardo* desiderat institutionem Internationalis Episcoporum et Laicorum peritorum Commissionis ad diffundendam doctrinam socialem Ecclesiae et fovendam Actionem Apostolicam.

II) *Em.mus Masella:* Schema concordatur cum alio de Disciplina Cleri et populi Christiani.

(Idem multi alii Patres).

III) *Em.mus Liénart* notat pro reprobatione capitalismi simul atque communismi.

IV) *Em.mus Ciriaci:* placet textus contentus pag. 5, lineis a 7 ad 20; caetera ad talem textum possunt reduci.

V) *Em.mus Frings:* Deleatur prima pars prooemii usque ad verba « Ecclesiae competit ius ». Verbum « rationabili » dubio mutetur in « rationali ».

VI) *Em.mus Ruffini:* Praemittendum est prooemium de dignitate hominis et de fraternitate humana in Christo. Communismus atheisticus et materialisticus aperte damnandi sunt.

Plura huius schematis concordati possunt cum Commissione de Disciplina Cleri et populi christiani.

VII) *Em.mus Siri:* In Concilio agatur de generalioribus tantum; evitentur quae conditiones oppressorum peiores facere possent.

VIII) *Em.mus D'Alton*: Periculum revolutionis communistae existit praesertim in regionibus, in quibus antiqua forma socio-oeconomica perdurat et ubi concentratio enormis divitarum in manibus paucorum est. Ratio igitur habeatur illorum quae « Mater et Magistra » de meliore distributione bonorum dicit.

IX) *Em.mus Quiroga*: Materialismus damnetur uti talis

X) *Em.mus Léger:* Communismus est doctrina et actio. Eius doctrina docetur ut philosophia. Communismus practice est a Deo permissus, ut Ecclesia posset paupertatem et confidentiam ostendere.

XI) *Em.mus Gracias:* In missionibus, ubi est imminens communismi periculum, actio Ecclesiae sit dedicata operibus socialibus, quibus uti possunt *omnes* sine discrimine. Auxilium, e.g. Cath. Relief. Service Americanae suppeditatur omnibus. Auxilium a nationibus ditioribus nationibus minus excultis concedatur secundum mentem S. Pontificis sine conditionibus politicis. Sola criteria sint iustitia et caritas (concordat Em.mus Bea).

XII) *Em.mus Cento:* Anticommunismus catholicus non confundatur cum anticommunismo qui capitalismum materialisticum sapit (consentit Exc.mus Jelmini).

Expressio grammaticalis in pag. 9, § 5.

XIII) *Em.mus Cicognani: a*) Concordat cum animadversionibus Em.morum Montini, Ottaviani, Exc.morum Šeper et Bengsch);

b) duo schemata de eadem re concordentur;

c) vitentur dictiones « trans vallum ferreum, sovietica potestas »;

d) pag. 8 sub 10 melius dicatur: « opificum collegiorum *christianorum* »;

e) pag. 7, n. 9 loco verborum « divitiarum contemptu » dicatur « in animo a rebus terrenis abalienatio »;

f) ne dicatur: « optimi omnium » iuvenes a communismo redeuntes;

g) « De Ecclesia silentii » non placet, quamvis nonnulla sunt bona.

XIV) *Em.mus Garibi:* Non solum iuventus in communismo educata informetur, sed iuventus quoque in regionibus ubi hoc periculum imminet.

Non ponatur art. III.

XV) *Em.mus Godfrey:* Absit, ut semper defendamus nostram doctrinam; e contra

explicemus ea quae docet Ecclesia, speciatim ethicam nostram de personae vera dignitate et libertate. Abstineamus a duris verbis. Omnia in caritate fiant.

XVI) *Em.mus Richaud: a*) minus placet (p. 11, n. 3) frequens celebratio Missarum pro Ecclesia oppressa in unaquaque ecclesia paroeciali vel religiosa; mavult ut aliquae preces peculiares umquam adaugeantur Sacrificio Missae;

b) proponit ut, secundum spiritum evangelicum, Christiani, sacerdotes atque etiam Praelati, in forma vitae, in aedificiis, in vestitu et ornamento aliquam decentem et dignam paupertatem praebeant.

XVII) *Em.mus Döpfner* desiderat ut vota Episcoporum Zagrabiensis et Berolinensis in ultimo schemate *unico* bene animadvertantur.

Proponit ut declaratio Em.mi Ottaviani de dignitate hominis conficiatur respiciendo *omnes* errores anthropologicos nunc vigentes necnon missionem positivam christianorum his temporibus.

XVIII) *Em.mus Alfrink:* duo schemata coordinentur.

XIX) *Em.mus Rugambwa:* Condentur multae scholae sociales in Missionibus; in iam exstantibus detur sufficiens tempus pro doctrina sociali catholica.

XX) *Em.mus Roberti:* Instandum est in doctrina sociali catholica nec omittantur media supernaturalia.

XXI) *Em.mus Jullien:* Haec est vera ac necessaria materia Conciliaris cum maxima quidem cura elaborata et complenda, sed prudentissime, ne ob Concilium peiora eveniant in quibusdam locis.

XXII) *Em.mus Bea:* Insistendum est etiam in damnando «*capitalismo*» evitato quidem nomine sed *re* clare exhibita. Quae in Schemate proferuntur de adducenda ad effectum doctrina christiana, de condemnatione malorum usuum a catholicis quoque commissorum deque applicatione principiorum socialium Ecclesiae in vita communitatis, bona sunt, sed fortius inculcentur.

Pars III omittatur.

XXIII) *Exc.mus Gori:* Duo schemata concordentur.

XXIV) *Exc.mus Felici:* E duobus schematibus *unum* fiat bona utriusque continens.

XXV) *Exc.mus O'Connor:* Quaestio haec maximi momenti est; attamen non videtur tractanda in «parte altera» schematis (de animarum cura in particulari), sed uti proprium schema proponenda sub aspectu doctrinali cum pastorali.

XXVI) *Exc.mus Cooray:* Doctrina Ecclesiae clare et *positive contra atheismum* materialisticum modernum potius quam negative contra communismum declaretur. *Evitetur* ipsum verbum «communismus».

XXVII) *Exc.mus McKeefry:* E duobus schematibus fiat unum.

XXVIII) *Exc.mus Lefebvre:* In schemate omissum est primum medium supernaturale: orationes, deprecationes, poenitentia, devotio erga S. Virginem, exercitia spiritualia.

XXIX) *Exc.mus Hurley:* Responsio ad quaestionem cur actio Ecclesiae tam inefficax evadit, tangit mysterium iniquitatis.

Infirmitas nostra fluit ex defectu formationis Cleri catholici. Formatio nimis ab-

stracta, philosophica, scholastica est. Communismus multam suam inspirationem a deformatis elementis visionis christianae trahit, nempe a notionibus communitatis et eschatologismi.

Parum quoque agitur in Seminariis de subiectis quibus dirigi debet actio pastoralis, scilicet de hominibus *nostri* temporis. Parum etiam de formatione practica, de modo cum hominibus agendi.

Fas est et ab hoste doceri.

XXX) *Exc.mus Šeper:* E duobus schematibus fiat unum.

XXXI) *Exc.mus Bernard:* Idem.

XXXII) *Exc.mus Bernier:* Idem.

XXXIII) *Exc.mus Yago:* Non ubique est socialismus via ad communismum. Apud quosdam populos potest esse via ad vitandum imperialismum capitalismi, qui per reactionem producit communismum.

XXXIV) *Exc.mus Gut:* Condemnatio communismi peremptoria debet esse unum ex argumentis praecipuis Concilii Vaticani II, sed clare indicetur etiam qua via positiva illum vincere possimus et debemus.

XXXV) *Rev.mus P. Sépinski* proposuit aliquas emendationes stylisticas et interpunctionis; desiderat recognitionem citationum introductionis.

3

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 2/SM

E Civitate Vaticana, die 19 maggio 1962

Eminenza Reverendissima,

Questa Pontificia Sottocommissione Centrale per le materie miste dovrà preparare uno schema di costituzione Conciliare «De cura animarum».

Per lo studio relativo formeranno oggetto di particolare esame gli schemi di decreti presentati dalla Commissione dei Vescovi e del Governo delle Diocesi e dalla Commissione della Disciplina del Clero e del Popolo Cristiano, le quali, perciò, dovranno dare la loro valida collaborazione per la redazione del documento suddetto.

Tra gli schemi, redatti da codesta Pontificia Commissione, quelli che per il momento interessano questa Sottocommissione sono i seguenti:

1. *De catechetica populi christiani institutione;*
2. *De parochorum obligationibus quoad curam animarum;*
3. *De animarum cura et communismo.*

Mi faccio, pertanto, premura di rimettere all'Eminenza Vostra Reverendissima gli uniti fascicoli, contenenti i voti e le osservazioni fatte sui schemi dagli Em.mi ed Ecc.mi Padri della Pont. Commissione Centrale nella Sessione Generale dei giorni 3-12 corrente mese, pregando l'Eminenza Vostra di avere la bontà di farle attentamente esaminare dal Segretario della Commissione, dal Relatore o Ponente della questione e da un esperto di Sua fiducia.

Le suddette persone redigeranno su ogni schema un estratto preciso di tutte le osservazioni generali e particolari e sulla base di esse proporranno gli emendamenti, tenendo presente il pensiero ripetutamente espresso dai Padri della Commissione Centrale, di limitarsi cioè ad esporre i principi generali e le norme pratiche fondamentali.

Questa Sottocommissione si riserva di tenere riunioni comuni con le persone suddette e con quelle di altre Commissioni interessate all'argomento.

Sono infine a pregare l'Eminenza Vostra Reverendissima di voler disporre che il lavoro suddetto venga fatto con cortese sollecitudine e rimesso a questa Sottocommissione non oltre il giorno 29 corrente.

Le bacio umilissimamente le mani e con sensi di distinto ossequio mi professo

dell'Eminenza Vostra Reverendissima
um.mo, dev.mo e obbl.mo servitor vero
✠ EUGENIO Card. TISSERANT, *Presid.*

A Sua Eminenza Reverendissima.
Il Sig. Card. Pietro CIRIACI
Presidente della Pont. Commissione della
Disciplina del Clero e del Popolo Cristiano

ADNEXA

I – ANIMADVERSIONES

a Patribus factae
in sessione commissionis centralis die 5 maii 1962
circa schema decreti de catechetica populi christiani institutione*

ANIMADVERSIONES GENERALES

I) Dubitare licet an expediat Concilium ad minuta quoque descendere de iisque decernere (Micara; concordant Godfrey, König, Döpfner, Larraona).

II) Omittantur illa quae ad Officia in Curia instituenda pertinent (Larraona).

III) Edatur brevis et elementaris catechismus pro omnibus, relicta libertate pro maiore catechismo (Ottaviani).

IV) Ne sit catechismus universalis sed Directorium ubi principia dentur (Suenens).

V) Vellem ut nexus doctrinae et apostolatus officii clare in catechismo appareat (Suenens; concordat Silva Santiago).

VI) Instauretur praeparatio obligatoria ad matrimonium (Suenens; concordat Silva Santiago).

VII) Ratio habeatur praecipuarum conclusionum quae in Congressibus Catechisticis probatae sunt (Gracias).

VIII) Etiam ubi scholae omnino catholicae habentur, in quibus religio catholica optime doceri potest, non multus fructus colligitur nisi specialis institutio diebus dominicis pueris et puellis tradatur, et pro iuvenibus specialis cursus Apologeticae habeatur, et cursus praeparatorius ad matrimonium (Gracias; concordant Giobbe, Döpfner).

---

* *Schema decreti catechetica populi christiani institutione propositum a commissione de disciplina cleri et populi christiani,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 16; cf. *Acta et Documenta... Series II,* vol. II, pars III, pp. 790-842.

IX) De organizatione institutionis catecheticae tradendae, detur quaedam libertas pro diversis conditionibus localibus (Alfrink).

X) De catechismo aliisque libris catecheticis: normae dentur tantum generales: de unitate fundamentali servanda; de illis applicandis ad locorum et aetatis legentium necessitates; de relatione servanda ad libros Sacrae Scripturae, ad Liturgiam, vitamque christianam; de legibus psychologicis et didacticis respiciendis; de auxiliis pro catechetis (Döpfner; concordant Léger, Cooray, Hurley, Perrin, Bengsch, Suhr).

XI) Ad Directoria praeparanda pro catechismis et catechesi, necnon pro sacra praedicatione, Commissio convocetur ex peritis totius orbis constans (Döpfner).

Animadversiones particulares

Quoad Prooemium

1. Pag. 3, lin. 10 sq.: Vehementius fortasse urgendum videtur «nullo sacerdotem quemlibet graviore officio teneri — ut monuit S. Pius X (Litt. Encycl. *Acerbo nimis*), nullo artiore nexu obligari», quam mandato christianae doctrinae tradendae (Micara).

2. Pag. 3, lin. 24: Mitigetur laus Catechismi Romani, ne definiri videatur inerrantia Catechismi Romani (Frings).

3. Pag. 3, linn. 1-20: Aliud proponitur prooemium, in quo indicentur circumstantiae vitae hodiernae, et enuntientur signa vitae religiosae de novo efflorescentis, quapropter decretum proponitur de praeconio salutis annuntiando sive in catechetica institutione sive in praedicatione (Döpfner).

4. Pag. 4, lin. 16: Non bene sonat in lege divina discretio maioris et minoris momenti. Quaenam enim mente concipi potest divina lex, quae non plenum obsequium voluntatis nostrae elicere debeat? Sunt utique gradus in voluntate divina circa perfectionem nostram (nam quaedam sunt in praecepto, quaedam vero in consilio), sed inter praeceptum et praeceptum divinum dividere nefas est (Jelmini).

5. Pag. 4, lin. 21: Cum nota peculiaris ac divina Evangelicae doctrinae in eo praefulgeat, quod independenter ab omni peculiaritate ex adiunctis historicis manante vera atque certissima sit, non est nimis urgenda ea accommodatio catecheseos ad multiformitatem conditionum. Oportet quidem accommodari eam ad captum hominum diversificatum iuxta aetates et mores audientium, at praesertim in parte dogmatica prae oculis habendum est immobilem veritatem ab Ecclesia proponi, ideoque methodicam rationem variari posse iuxta ingenium discentium et docentium, sed eam variationem non esse urgendam... Unde catechismus universalis invehendus est, ubique Ecclesiae, in catholicas scholas (Jelmini).

Art. III, pag. 5

1. Non placet Directorium propositum. Placet ut promulgetur *unicus catechismus ad parochos* pro tota Ecclesia cuiuscumque ritus, unde synopsim totius veritatis divinae per breves, perspicuas et immobiles formulas ipsi hauriant et christiano populo communicent. Ex hoc catechismo universali, latina lingua exarato, convertentur in catechi-

smos singulis nationibus proprios formulae praecipuae et maiores christianae doctrinae, omni variatione quoad sensum prorsus reiecta. Quibus servatis addentur tamen, vel addi poterunt, explicativae formulae vel glossae, pro vario ingenio populorum et gradu aetatis, quales et quam multae requiri videbuntur pro adiunctis (Jelmini).

2. Iure meritoque agnoscitur *unicum* catechismum universae Ecclesiae diversis locorum et discentium conditionibus non aptari, ideoque magis ad finem inservire Directorium tradens normas generales pro singulis catechismis, curantibus Conferentiis Episcopalibus, conficiendis (Micara; concordat Spellman).

3. Placet quod proponatur Directorium ad conficiendos catechismos particulares (Pizzardo).

4. Conficiatur Directorium in singulis nationibus, seposita idea alicuius catechismi universalis (Valeri).

5. Particulariter opportuna mihi apparet propositio « directorii communis et universalis » (Léger).

6. Valde opportunum est ut Directorium, vel parvus Catechismus conficiatur pro universa Ecclesia, qui quidem liber contineat formulas memoriae tradendas catholicae fidei, precumque ab omnibus cognoscendarum et recitandarum (Montini).

7. Directorium propositum potest esse utile, sed, quantum videtur, Catechismus ab Em.mo Card. Gasparri confectus erat optimus et uti norma habebatur pro catechismis conficiendis. Nihilominus Directorium bene et comprehensive confectum et temporibus hodiernis adaptatum, magnae, ni fallor, esset utilitatis. Ordo sequendus deberet esse universalis, ita ut, salvis adaptationibus iuxta circumstantias et necessitates locales, vera uniformitas substantialis haberetur (Godfrey; concordant Giobbe, McKeffry).

8. Si Directorium praecipiatur quoad materiam, commendetur tantum quoad formam, ut maneat libertas res ordinandi (Frings; concordant Aloisi Masella, Godfrey, Chávez y González, Janssens).

9. Normae generales, de quibus in Art. III, nunquam parere poterunt eam identitatem originalem formularum, quae in catholica catechesi requiritur. Unde velim formulae praecipuae ac vere fundamentales promulgentur a Sancta Sede ita ut variari nequeant in catechismis nationalibus (Jelmini).

Art. IV, pag. 5

1. Omittatur art. IV, quia ordo in eo propositus non semper adhiberi potest. Dependet a methodo catechetica quae adhibetur (Alfrink).

2. In art. IV recolantur praecepta divina et oratio (Confalonieri).

3. Non puto quod Directorium universale vel regionale praecipere possit rigorosam dispositionem quae habetur in art. IV. Ordo enim expositionis non potest esse semper et ubique idem. Imo, ut notaverunt antiqui, saepe evolvit in sensum oppositum ordini realitatis. Ceterum, Divina Revelatio non semper servavit ordinem praefatum. Inde, exoptabilis est quaedam licentia in Directorio universali, ita ut Conferentiae nationales secundum psychologiam localem possint adaptare directivas ab Officio Pontificali datas, non sane de doctrina ipsa, sed de ordine servando in eiusdem expositione (Richaud).

4. Non placet divisio catechismi secundum tres Personas SS. Trinitatis quia quamvis attributionem operis divini facimus secundum Personas, haec attributio imperfecta manet et confusionem gignere potest in mentibus puerorum. Creatio fit a Patre per Verbum in Spiritu Sancto, idem dici potest de Redemptione et Sanctificatione. Sanctificatio nostra est inabitatio Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ergo propono ut in divisione catechismi vitetur attributio Personis SS. Trinitatis. Divisio tamen de facto eadem remanebit, cum historice ordo est: Creatio, Redemptio per Crucem et Resurrectionem, et Sanctificatio per Ecclesiam (Hurley).

5. In art. IV clarius et explicite enumeretur pars moralis (Siri).

6. Ne omittantur in art. IV principia de B.V. Maria (Antezana).

7. Existimo catechismum (et catechesim) in quattuor partes praecipuas optime dividi posse:

a) quid credendum sit (symbolum apostolicum);

b) quomodo agendum ut quis vitam ducat christianam (praecepta divina et ecclesiastica);

c) auxilia divinitus instituta (sacramenta);

d) de oratione (Ruffini; concordant Copello, Frings, Godfrey, Landázuri, Gori, Chávez y González, Silva Santiago).

Art. V, pag. 6

1. Monitio art. V ex fine et natura institutionis catecheticae clare proficiscitur. Nihilominus, in hodiernis adiunctis, aliqua institutio apologetica non praetermittenda est. Christianus per sacramentum Confirmationis miles et testis Christi factus est... Omnibus christianis, et non tantum eis qui sunt magistri religionis et catechistae, pro diversa eorum conditione et aetate, danda est institutio apologetica idonea ut fides christiana et religio catholica cum prudentia et intelligentia coram omnibus profiteri possint. Haec institutio vere necessaria est, praesertim in illis regionibus ubi magna pars populorum catholica non est (Spellman; concordant Suenens, Silva Santiago).

2. Non congruit temporibus nostris quod nulla sollicitudo apologetica sit catechismo, praesertim quando agitur de iuvenibus et de adultis. Nam doleo quod in art. XII, XIII, XIV, XV, pag. 14, non satis apparet necessitas erudiendi iuvenes et adultos ad defensionem fidei (Richaud; concordant Montini, Godfrey, Döpfner, Jullien, Silva Santiago, Perrin, Bernard, Yago).

Art. VIII, pag. 6

Ubi de lectione Novi Testamenti sermo est, aliquid videtur dicendum de Vetere Testamento (Alfrink).

Caput II

Art. I, pag. 8

In art. I, lin. 17, non placet ut etiam laici sint membra Pontificii Officii Catechistici, cuius erit regulas et normas generales statuere de pastorali catechistica. Adhibeantur

utique laici tamquam *consultores* huius Officii, sed, meo iudicio, omnino non decet ut laici sint membra Officii quod habet potestatem edendi normas obligatorias in Ecclesia (D'Alton; concordat McKeefry).

Art. IV, pag. 10

Necessarium est indicare quod tota paroecia debet se sociare ad opus catecheticum: inquisitionem faciendo de pueris catechizandis; eis exemplum christianae vitae praebendo; suscipiendo cum caritate catechumenos ac neophytos; munifice suppeditando sumptus locorum et instrumentorum ad catechesim (Richaud).

Art. V, pag. 10

1. In paroeciis urgeatur Associatio doctrinae christianae, cfr. S.C. Conc. 12 Ian. 1935 (Copello).

2. Canone 711, par. 2 C.I.C. confraternitas doctrinae christianae praecipitur sine ulla restrictione (Ruffini).

3. Forsan in pluribus paroeciis esset inutile istud sodalitium vel simile, si aliunde adsit Consilium Pastorale praecedenter propositum et si Actio Catholica concursum suum praebeat. Devenit etiam inutilis associatio antea commendata a Sancta Sede « de doctrina christiana », si instituatur, ut rogat optime hoc schema, Officium dioecesanum Catechisticum (Richaud).

4. Ad particularia nimia ne descendat schema. Dies catechistica (pag. 10, lin. 17) apud nos, v.g., non videtur necessaria quia aliter providetur (König).

Art. VI, pag. 10

Debemus insistere in praeparatione laicorum. Desiderarem ut formatio proposita pro magistris (religionis) sit primarie theologica (Léger).

Art. IX, pag. 11

Desiderarem ut in art. IX proponatur elaboratio *verae theologiae pastoralis* (Léger).

Caput III

Prooemium, pag. 12

Maiorem ego suaderem cautelam circa methodum pag. 12, lin. 8 sqq. propositam catechizandi pueros. Curandum enim est ne textus possit favere opinioni quorundam educatorum qui veritates fundamentales fidei pueros docere recusant, eo quod pueri sufficientem intelligentiam talium veritatum nondum assecuti essent (O' Connor).

Art. I, pag. 12

1. Definitio finis proprii institutionis catecheticae mihi videtur elemento praecipuo et essentiali destituta.

Finis huius institutionis primarius, sensu meo, est: excitare et educare fidem, cuius virtus theologica per Baptismum infusa est; de quo nihil dicitur. Oportet ergo ut in lin. 22 dicatur: «sed etiam fidem vivam et explicitam acquirant» postea adderetur sicut in textu: «et excitentur etc.» (Liénart).

2. Formula (meo iudicio) vitiosa est, quippe quae res heterogeneas confundat. Finis enim, quam docendo intendimus, proprius et per se nihil aliud est quam communicatio alicuius scientiae atque illuminatio intellectus. Vis autem est ipsius rei scitae voluntatem excitare... Non sunt miscendae paraenesis et doctrina, quandoquidem propositum finem excitandi ad recte vivendum vel solis exhortationibus, vel invitationibus, vel exemplo melius fortasse consecuturi sumus. Catechista autem primario et per se munus docendi exercebit, non vero exhortandi aut exemplandi (Jelmini).

Art. VI, pag. 13

1. Optarem ut sollicitudo educationis christianae puerorum non solis parentibus commendetur, sed etiam communitatibus paroecialibus, quarum pueri sunt similiter «filii» et quae curam habere deberent de omnibus membris suis, praesertim iunioribus, ut ea in caritate sua suscipiant et adiuvent (Liénart).

2. De aetate puerorum qui admittendi sunt ad primam Communionem quadam dubitatione angor:

a) Habetur praeceptum grave Ecclesiae de Communione sumenda saltem semel in anno tempore paschali;

b) Pueri inde a septimo aetatis anno subiecti sunt legibus ecclesiasticis;

c) S. Pius X, disciplinam antiquam restaurans, statuit ut ad Communionem admitti possint etiam pueri modo distinguere sciant panem Eucharisticum a pane communi. Ergo pueri septem annorum, qui conditionem a S. Pio X positam observent, nonne tenentur accedere ad Communionem secundum Ecclesiae legem? (Ruffini).

Art. VIII, pag. 13

1. Verbum adderem (in art. VIII) de methodo catechistica olim apud nos vigente quae optimos attulit fructus et adhuc facit. Pueri recitant memoriter responsa ad interrogationes in Catechismis scriptas et postea magistri explicant significationem verborum et praecisam doctrinam catholicam.

Hodie non desunt qui adverse criticant hanc methodum. Tamen meliorem non cognosco. Ex fructibus illius systematis excellentia eius apparet (Godfrey; concordant Giobbe, McKeefry).

2. Ad istas praecellentes regulas circa methodum catecheticam, addenda est necessitas aliquorum exercitiorum practicorum, quae in concreto et fere materialiter introducunt notiones in puerorum memoriam ac psychologiam (Richaud).

Art. XIII, pag. 14

1. Ad modum institutionis catecheticae pro adulescentibus melius definiendum, mihi videtur opportunum dicere, quod, formulis abstractis derelictis, catechesis pro adulescentibus fieri oporteret in concreto, per ostensionem valoris principiorum chri-

stianorum, ad iudicandos eventus vitae quotidianae et ad bonum uniuscuiusque, familiae et societatis melius instaurandum, ita ut adulescentes in fide sua firmentur et discant mores suos secundum christianam libertatem ad bonum semper dirigere (Liénart; concordant Aloisi Masella, Copello, Léger, Montini, Giobbe, Döpfner, Gori, Silva Santiago, Perrin, Bernard, Bengsch, Suhr).

2. Non esse videtur inopportunum adhortari Ordinarios locorum ut curam specialem habeant ut theologia catholica et vera philosophia perennis, sacrae theologiae ancilla, doceantur iuvenibus qui scholas superiores et Universitates acatholicas vel statales frequentant (Spellman).

Art. XV, pag. 15

Vellem ut instauretur praeparatio obligatoria ad matrimonium secundum notam adnexam:

1. Invigilent Ordinarii locorum ut in omnibus paroeciis suae dioecesis iuvenes institutionem seu praeparationem vere adaequatam de statu matrimoniali accipiant. Quae institutio characterem vere obligatorium prae se ferens, veluti per tres phases impertienda erit:

a) Praeparatio remota impertietur in ipsa familia et schola christiana, unitis viribus, ita ut non tantum negative sed et positive educatio castitatis obtineatur.

b) Praeparatio proxima tradenda erit adulescentibus in periodo quae se extendit ab exitu scholae usque ad matrimonii tempus. Praecisiones afferet circa problemata sic dicta « amoris », sponsalium et fundationis propriae familiae. Ista praeparatio de iure impertiri debet a parentibus, quibus deficientibus supplenda est ab educatoribus. Competit pariter laicis vere christianis, qui sive in Associationibus familiaribus sive in Associationibus apostolicis praesto sunt. Competit speciali modo medicis, spiritu christiano imbutis, qui per seipsos necnon per cooperatores ad hoc praeparatos bonum influxum exercere valent.

c) Praeparatio *immediata* ultimis mensibus ante matrimonium, praesertim tempori sponsalium reservatur. Quae praeparatio a Concilio pro universa Ecclesia instituatur, et quidem ope alicuius cycli lectionum, quae a sacerdote et a peritis laicis tradantur. Iuvenes adaequate adoceantur de vera natura matrimonii christiani in se et relate ad conceptus spurios matrimonii et familiae, de natura veri amoris, de legibus psychologicis utriusque sexus, de rebus oeconomicis familiae, de legibus Ecclesiae et Status quae familiam respiciunt et regunt, de vita spirituali desponsatorum et coniugum, praesertim de sanctitate acquirenda in statu matrimoniali et de legibus moralibus in matrimonio.

2. Apud Universitates Catholicas erigantur Instituta ad investigationes faciendas circa familiam eiusque praeparationem, defensionem et promotionem curandam tum christianam tum temporalem. Item in diversis nationibus instituantur Consilia familialia sive dioecesana sive regionalia aut nationalia, quae rectam doctrinam evulgent et praefatam actionem familialem mediis aptis foveant et adiuvent.

3. Apud Sanctam Sedem condatur « Commissio pro familia » quae sit internationalis et permanens, ad studium problematum quae quocumque modo et ubique terrarum familiam tangant: v.g., praeparatio matrimonialis, problema de eugenismo, de *Birth Con-*

trol, de vita spirituali coniugum, etc. (Suenens; concordant Aloisi Masella, Frings, Léger, Montini, Döpfner, Landázuri, Jullien, McKeefry, Perrin, Bernard, Bernier, Suhr).

Art. XVI, pag. 15

1. Existimo converti posse, immo convertenda esse, ex parte, in doctrinae christianae explanationem etiam sacra novendialia, praedicationem quadragesimalem, pia exercitia, ubi fiunt, mensium Maii, Iunii, Octobris. Utiliter insuper in eundem finem capi potest occasio administrationis Baptismatis, Confirmationis, celebrationis Matrimonii et funerum (Ruffini).

2. In art. XVI, pag. 15, lin. 11-15, ne determinetur spatium trium vel quattuor annorum: hoc enim impedit aptationem meliorem circumstantiis (Siri).

Art. XVIII, pag. 15

Expedit ut in art. XVIII, de doctrina christiana divulganda omnibus quoque qui «longe sunt», explicite referatur ad titulum secundum partis primae schematis Constitutionis de Instrumentis Communicationis Socialis, in quo agitur de veritate institutioneque christiana propaganda (Spellman).

Art. XXII, pag. 16

In Directorio de Praedicatione verbi Dei haec duo exponantur:

1. Dignitas et functio verbi Dei eiusque praedicationis ad fidem communicandam, excitandam et nutriendam;

2. Principia essentialia a praedicatore servanda: de studio et meditatione S. Scripturae et doctrinae Ecclesiae; de eminentia homiliae inter alias praedicationis formas; qua textus S. Scripturae exponuntur; de functione liturgica concionis infra Missam; de necessitate audientes vere cognoscendi et praedicationem cum vita eorum coniungendi; de necessitate respondendi quaestionibus et anxietatibus hominum nostri temporis (Döpfner; concordant D'Alton, Léger, Bea).

Suffragia a Patribus lata

I) De schemate decreti «De Catechetica populi christiani institutione» suffragium "placet" tulerunt: Tisserant, Pizzardo, Tappouni, Valeri, Montini, Garibi, Marella, Meyer, Santos, Ritter, Heard, Cheiko, Felici, Šeper, Bazin, Rokotomalala, Ngo-dinh Thuc, Sépinski.

II) Suffragium «*Placet iuxta modum*» tulerunt: Micara, Aloisi Masella, Liénart, Copello, Spellman, Frings, Ruffini, Siri, D'Alton, Quiroga, Léger, Gracias, Giobbe, Godfrey, Confalonieri, Richaud, König, Döpfner, Alfrink, Rugambwa, Landázuri, Suenens, Ottaviani, di Jorio, Roberti, Jullien, Larraona, Bea, Browne, Albareda, Gori, O'Connor, Chávez y González, Silva Santiago, Antezana, Cooray, McKeefry, Lefebvre, Hurley, Perrin, Bernard, Bernier, Yago, Bengsch, Verwimp, Jelmini, Suhr, Gut, Janssens.

II – OBSERVATIONES

a Patribus factae
in sessione commissionis centralis die 22 februarii 1962
circa schema decreti de parochorum obligationibus quoad curam animarum *

Observationes generales

I) Plura dicuntur et quidem optima. Ea utique dicenda sunt. Tamen est aliquid in facto perpendendum: plurimi parochi, quia soli vel cum uno tantum Vicario Cooperatore et nimio populo, his quae dicuntur nullo modo sufficiunt et hoc sine culpa eorum. Quaestio ergo est, saltem in magnis paroeciis urbanis, ubi diversae categoriae saepe diversis et aptis instrumentis, curandae essent:

a) ut veri cooperatores laici formentur;

b) ut intelligent parochi non tantum acceptare, sed etiam requirere integrationem ab operibus quae sunt extra proprias paroecias, sive supra-paroecialia, sive dioecesana. Onus parochi non cessat ubi eius possibilitates seu vires desunt, sed eousque producitur quo etiam per alios ampliora instrumenta seu remedia suppeditantur. Et hoc in schemate esset dicendum, mea saltem humili sententia. Principium affirmari debet quo dicitur: cum quis domi sufficientia non habet, extra domum sciat esse eadem requirenda (Siri; concordant Aloisi Masella, Liénart, Tappouni, Copello, Concha, Larraona, Bea, Antezana, Cooray, Hurley, Perrin, Jelmini, Bazin, Yago).

II) Ne mutetur ordo distributionis et pars de munere proprie sacerdotali tantum paulum dilargetur (Döpfner; concordat Concha).

III) Insistendum in reprobatione illius activismi qui est in damnum obligationum essentialium (Ottaviani; concordant Jullien, Larraona, Gori, Felici, O'Connor, Silva Santiago, Cooray, Perrin, Bazin, Yago, Rakotomalala, Jelmini).

Observationes particulares

Introductio

I) Pag. 3, lin. 25: « Curet parochus, ut pueri a prima aetate etc. » dicerem: « Curet parochus ut baptismus infantibus quam primum conferatur (neglegentia multa in hac re deploranda est!) deinde ut pueri a prima aetate etc. » (Ruffini; concordant Larraona, Silva Santiago).

II) Antequam agatur de diversis obligationibus parochi, propono quod officium

* *Schema decreti de parochorum obligationibus quoad curam animarum propositum a commissione de disciplina cleri et populi christiani,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 11; cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars II, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, pp. 597-617.

parochi explicite et cum aliquo vigore declaretur verum servitium sicuti sunt omnia officia ecclesiastica (Léger; concordant Liénart, Tappouni, Copello, Spellman, Richaud, Döpfner, Concha, Jullien, Bea, Gori, Silva Santiago, Cooray, Hurley, Perrin, Jelmini, Lefebvre, Bazin).

III) Titulus generalis praeferendus videtur: «De munere parochorum» (Cicognani).

Art. I

1. Amplificatio quaedam in hoc Decreto desiderari videtur praesertim in iis quae respiciunt *administrationem Sacramentorum.*

Sicut enim Decretum fusius tractat de ceteris parochorum muniis quae in can. 467 § 1 recensentur, ita etiam optime faciet circa illud «administrare Sacramenta fidelibus» in eodem canone memoratum. Immo, multo urgentius, quum nostris diebus tentatio haud absit pluris aestimandi varia «opera» etiam administrativa quam veram animarum curam, per administrationem nempe Sacramentorum quibus vita gratiae directe infunditur, alitur ac roboratur.

Immo desiderari videtur ut ipse ordo quo obligationes parochi proponuntur in Schemate (p. 3, lin. 16) vid. «tamquam magister, sacerdos ac rector fidelium» ita mutetur ut primo loco ponatur «sacerdos» deinde «magister ac rector». Etenim parochus est per prius sacerdos, ac potiores partes tribuendae sunt iis quae, qua sacerdos, fidelibus dispensat, nempe Sacramenta et Mysteria Dei (Cooray).

Art. II

1. *a)* Attendatur ad magnam differentiam inter dioeceses;

b) Ad § 3 adiungatur: «intra missas paroeciales horis designatis celebrandas» (Alter).

2. Placeret maiorem insistentiam circa necessitatem praeparandi sponsos ad matrimonium contrahendum (Pizzardo; concordat Heard).

3. Velim ut, ad normam can. 1336, religiosi exempti tenerentur normis ab Ordinario loci latis quoad conciones intra Missas et non tantum quoad instructionem catecheticam ut in V. Incommoda oriri possunt si in ecclesiis paroecialibus conciones habentur intra Missas et non in ecclesiis regularium. Velim, ergo, ut numero II addatur: «Religiosi quoque, etiam exempti, normis ab Ordinario loci hac in re latis tenentur, ad normam canonis 1336 C.I.C.» (D'Alton).

4. Quoad adaequatam instructionem illis qui se ad matrimonium contrahendum praeparant adhibendam (cf. II, n. 4), puto illam instructionem systematicam, quae in Canada sive oretenus sive per litteras fit (et qua, forma adaptata, in India utimur), maxima cum cura considerari debere. Mihi enim ex experientia constat hoc systema multos optimosque fructus produxisse (Gracias).

5. Nisi in alio schemate hac de re agatur, haud sufficiunt quae in pagella quarta, linea decima septima et sequentibus, veluti obiter dicuntur de officio nupturientes ad matrimonium parandi. Iterum iterumque ideo urgeatur oportet ut parochi, adhibita quidem opera cuiusdam prudentis sacerdotis, medici, patris matrisve familias, necnon iurisconsulti, ad matrimonii sacramentum rite recipiendum atque matrimonialis vitae officia obeunda mentes animosque sponsorum ornare satagant (Jullien; concordant Lefebvre, Perrin).

6. *a)* Pag. 4, lin. 7: «intra Missas conciones habeantur» adderem inter uncos: (non tamen durante celebratione Missae, sed Missam interrumpendo).

b) Pag. 4, lin. 13: «...adultis ...et, ubi mos est, diebus dominicis explicet», dicerem: «adultis explicet diebus dominicis et praesertim temporibus Quadragesimae et Adventus...» (Ruffini; concordant Larraona, Silva Santiago).

Art. III

1. *a)* Opinor quod catechesis facienda occasione sacramentorum administrationis, de qua in 4, pag. 4, anteponenda est, in schemate, explicationibus doctrinalibus de quibus agitur in 3. Illa catechesis est enim maioris momenti, in se et quoad fideles, et schema insistere deberet super eius uberiores fructus pastorales.

b) Sublineatur in § 3, quod concio intra missas est functio paroecialis maximi momenti quae exigit a parocho praeparationem valde seriosam. In eadem paragrapho non solum scopum negativum praedicationis memoretur («ad errores refellendos») sed etiam positivus influxus nempe incrementum vitae christianae.

Item particulariter invitentur parochi ad ipsum Evangelium praedicandum in suis magnis veritatibus (Léger; concordant Liénart, Tappouni, Copello, Spellman, Richaud, Döpfner, Concha, Jullien, Bea, Gori, Silva Santiago, Cooray, Lefebvre, Hurley, Perrin, Bazin, Jelmini).

2. Pag. 4, lin. 24. In notione exposita sacrae concionis, mihi videtur, mentio explicita facienda esset ex una parte positionis centralis, quam sacra Scriptura in omni sacra concione — etiam non proprie homiletica — debet obtinere, et ex alia parte mentio facienda esset nexus intimi, qui inter sacram liturgiam et praedicationem verbi Dei obiective habetur (König).

3. Forsitan utile esset inter parochorum obligationes quoad curam animarum, addere officium Christifideles illico informandi de nuntiis, adlocutionibus et desideriis, in variis rerum circumstantiis, pro toto orbe a Summo Pontifice latis (O' Connor).

4. Pag. 4, linn. 28–29 dicatur: «item, doctrinam moralem etiam ad errores refellendos, qui...» (Sépinski).

Art. IV

1. Pag. 4, lin. 36 et ss. «Peculiares coetus fidelium... quae ex Sacris Bibliis leguntur». Hanc adhortationem penitus omitterem, quia commentaria facere de his quae Sacra Scriptura narrantur difficile est et — maxime hodie — summe periculosum; praesentia alicuius sacerdotis moderantis, saepe non sufficit ad cavendos errores qui nunc a multis divulgantur (Ruffini; concordant Larraona, Silva Santiago).

2. Pag. 4, lin. 38. Dematur: «...sua quisque... etc.». Posset male intelligi (Siri cui accedit Quiroga y Palacios).

3. Ibi exigitur quod coetus biblici pro fidelibus moderentur a sacerdote; nonne melius esset dicere: «a persona vere perita». Saepe fit ut religiosi non clerici possunt munus hoc adimplere (Léger).

4. *a)* Pag. 5, lin. 2, dicatur: «ex sacris Bibliis».

b) Pag. 5, linn. 3/4, dicatur: «ut saepius lectionem faciant praesertim Novi Testamenti, cuius liber...» (Sépinski).

Art. V

1. Parochi instituant Congregationem Doctrinae Christianae, sicut statutum est C. I. C. can. 711, § 2 et can. 1333, § 1 (Copello).

2. Non clare patet quod fratres et sorores proponuntur ad catecheticam institutionem tradendam. Nec intelligitur cur habetur provisio « Si necessitas id poscat » (Léger).

3. Quoad instructionem Catechistarum (cf. V, pag. 5), omnino necessarium est ut illi, qui sese hoc in opere incumbere debent, optime ad hoc sint praeparati. Hoc fieri potest si, exempli gratia, aliqua systematica instructio religiosa per duos annos istis detur, sicut nunc in Archidioecesi Bombayensis fieri solet (Gracias).

4. Pag. 5, linn. 7–20. Hoc loco desideratur, ut mihi saltem videtur, textus generalior et universalior. Videtur explicite commemoranda esse etiam institutio catechetica in illis scholis, quas elementares vocant, et scholis superioribus, etsi istae scholae dependent ab auctoritate civili. Nam in nostris et in aliis regionibus magno cum fructu fit institutio catechetica etiam in istis scholis dictis publicis. Ideo brevis sermo fieri hic debet, ut etiam in istis scholis ordinata institutio religiosa pueris procuretur (König).

5. Catechetica instructio habeatur aliquo modo pro omnibus fidelibus paroeciae; instituatur Confraternitas Doctrinae Christianae ad normam can. 711; ubi in actum deducta et directa bene a parocho mirabilia operatur, cum multorum cooperatio ad bonum commune paroeciae conspiret (Cicognani).

6. Pag. 5, linn. 9-13. Citetur textus completus C.I.C. can. 1334 et dicatur: « Religiosi quoque, etiam exempti, catecheticam institutionem secundum normas ab Ordinario loci praefinitas populo tradere debent, praesertim in propriis ecclesiis, si ab Ordinario sint requisiti, sine tamen regularis disciplinae detrimento » (cf. cann. 1333 et 1334) (Sépinski).

Art. VI

1. Appellatio « pii laici » non est praecisa etsi olim recepta. Melius dicetur « laici christiani et periti » (Léger).

2. Conferatur observatio ad art. V, n. 4 (König).

3. Aliquid amplius optarem — pro locorum necessitatibus — de instituendis per annum vel per anni partes, cursibus catechisticis ad instar verae et propriae scholae (Roberti).

Art. VII

1. Agendo de frequentatione scholarum acatholicarum velim ut, sicut in can. 1374, clare dicatur Ordinarium loci esse *iudicem* necessitatis in casu. Velim, ergo, ut n. VII, lin. 26 dicatur:

« ...frequentent, nisi in casu necessitatis, *de qua iudicat Ordinarius loci*, et cautelis adhibitis ab eodem Ordinario statutis... etc. » (D'Alton).

2. Pag. 5, lin. 28: « ut... vitetur » praefero verba: « ut fidem perdendi vel minuendi periculum vitetur » (Léger).

3. Dubitandum mihi videtur, utrum ea quae his lineis exponuntur omnibus locis satisfaciant. Etenim desiderantur normae positivae quae observandae sunt in illis innu-

meris casibus, in quibus frequentatio talium scholarum evitari omnino non potest (König).

4. Aliquid amplius exoptarem — pro locorum necessitatibus — ut dicatur de fovendis scholis catholicis paroecialibus et interparoecialibus et de curis habendis pro non catholicis theoreticis et practicis, sive baptizatis sive non baptizatis (Roberti).

5. Expediret commendare explicite vel stabiliter ut parochi — ubi fieri potest — procurent ut sint scholae paroeciales saltem elementares (Silva Santiago).

6. Necessitat reformare modum de scholis loquendi in can. 1314. Saepe enim in Missionum locis scholae catholicae omnes ratione apostolatus acatholicis patent ideoque ad rigorem saltem verborum mixtae dici possent (Hurley).

7. Opto ut verbum «mixtas» tollatur. In mea dioecesi omnes catholicae scholae sunt mixtae quia etiam alumnis acatholicis patent et magnum adiumentum Ecclesiae afferunt. Adhaereo animadversionibus Card. Bea de acatholicis. Sed opto ut quod optime dixit de christianis non catholicis, dicatur etiam de omnibus hominibus etiam non christianis (v.g. hebraeis, mahometanis etc...) (Perrin; concordant Bazin et Bernier).

8. In pag. 5, n. 7: apud nos fervet opus ecclesias et scholas aedificando, sed, proh dolor, multi pueri non possunt invenire locum in scholis Catholicis. Difficultas crescit ratione magni numeri immigrantium ex variis nationibus. Sed in casu necessitatis, adhibitis cautelis non possumus aliter facere quam permittere ut pueri frequentent scholas acatholicas. Quandoque permittitur ut sacerdotes nostri intrent in scholas acatholicas ut instruant pueros catholicos.

Expensae in aedificatione scholarum sunt permagnae, sed populus noster admirabili cum caritate respondet exhortationibus parochorum et sustinet onus humeris impositum.

Quandoque scholae acatholicae nondum in usu, nobis venduntur vel traduntur propter redundantiam et carentiam puerorum.

Crescit numerus puerorum catholicorum. Spes est ut situatio paulatim melior fiat quod cum fiducia expectamus (Godfrey).

Art. VIII

1. Agendo de parocho ut sacerdote velim ut inserantur haec vel similia verba:

«Studeat parochus ut in divinis officiis peragendis ea eluceat dignitas et decor, tam in verbis pronuntiandis quam in actionibus peragendis, qua fideles adiuvantur ad sensum et saporem Sacrae Liturgiae percipiendum» (D'Alton).

2. Pag. 5, lin. 33: Missae sacrificium, cum sit actus latreuticus versus Deum, minus apte exhibetur ut «fidelium pabulum spirituale». Id enim de Eucharistia sola, prouti est sacramentum, dicitur (König; concordant Döpfner, Larraona, Hurley, Jelmini).

3. Apte addi poterit in lin. 5, pag 6, ubi de Sacra Liturgia, clausula haec: «*composita iuxta praecepta et instructiones Apostolicae Sedis*», ita ut privatorum arbitraria arceantur (Jullien; concordant Lefebvre, Perrin).

4. Posito ergo (n. VIII, pag. 5, lin. 30) officio Sacrum pro populo faciendi recensere iuvabit caetera quae, qua Sacerdos, ministrare debet, nempe:

a) Ministerium Orationis, praesertim per Divinum Officium . Ad rem sunt quae

de Divino Officio Summus Pontifex Ioannes XXIII in recentissima Epistula ad Clerum nervose elucidat (cf. L'Osservatore Romano, 24 ian. 1962, pag. 1).

b) Ministerium Sacramentorum: Hoc loco quae ad parochos respiciunt ac dispersa in canonibus de Sacramentis inveniuntur (v.g. cann. 743, 848, 854 § 5, 938, 1020 etc.) in unum utillime colligentur. Nempe:

i) *circa Sacramentum Baptismi*: Parochorum officium est curare ut Sacramentum Baptismi mature neonatis conferatur. Quapropter curet pariter ut fideles, praesertim obstetrices, medici et chirurgi (ac etiam membra associationum piarum qui domos pauperum ac infirmorum visitant) rectum baptizandi modum pro casu necessitatis probe ediscant (cf. can. 743);

ii) *circa Sacramentum Confirmationis*: Parochi est curare ut pueri ad Sacramentum Confirmationis recipiendum mature (regulariter ante Primam Communionem i.e. circa septimum aetatis annum) et rite instituantur.

Iuxta Decretum vero De Confirmatione (n. II, pag. 4, lin. 25 et sqq.) urgente mortis periculo, parochi et vicarii cooperatores impigri sint ut, per potestatem extraordinariam ipsis factam, Sacramentum Confirmationis etiam parvulis qui nondum annos discretionis attigerint conferant;

iii) *circa Sacramentum Poenitentiae*: Curet parochus ut horis ad commodum fidelium (iuxta loci circumstantias, laboris ac otii gregis) statutis — ac cum moderamine etiam extra has horas — praesto sint Sacerdotes ad Confessiones populi recipiendas. Prudenter vero animarum libertati providens, ipsis parochus quoque magni faciat ministerium hoc pastorale per seipsum praebere;

iv) *circa Sacramentum S. Eucharistiae*: Parochis speciatim committitur cura Decreta S. Sedis applicandi tum de puerorum Communione, cum de frequenti, imo quotidiana fidelium Communione (cann. 854 § 5, 859, 863).

Speciali modo parochis commendatur ut aegrotis Sacram Communionem frequenter deferant, at omnino tempore ad Pascale Praeceptum utili;

v) *circa Sacramentum Matrimonii*: Quae in Decreto (pag. 4, lin. 17) quasi obiter dicuntur de praeparatione sponsorum ad matrimonium fusius hic poni possunt relate ad « Cursum Praenuptialem » promovendum in paroeciis et de regulis pastoralis prudentiae in institutione talis cursus servandis;

vi) *circa Sacramentum Ordinis*: Sicut omnibus sacerdotibus, ita parochis, et quidem praesertim ac titulo speciali, cordi sit vocationes sacerdotales quaerere et colere, iique cum Spiritus Sancti opera suam coniungentes, adulescentes ita parent, ut in iis vocationis germen crescere possit (ex art. 464 Primae Synodi Roman.). Item parochis vehementissime commendatur cura invigilandi super seminaristas tempore vacationum: ipsis verbis art. 472 Primae Synodi Romanae: « Grave parochorum est officium sacri ordinis alumnorum curam habere, per tempus quo hi forte domi degant »;

vii) *circa Sacramentum Extremae Unctionis*: Etsi Parochi praesto sunt quavis diei vel noctis hora, per seipsos vel per vicarios, ad aegrotos Sacro Infirmorum Oleo ungendos properare, cura infirmorum ita assidua ac methodica ordinetur ut casus repentinae interpellationis sit potius exceptio quam regula (Cooray).

5. Pag. 6, lin. 6. Dicatur « eorundem » (Sépinski).

Art. IX

1. Propono formulam: «...sacramenta fidelibus sollicite ac devote ad normam iuris administret» et suppressionem verborum «quoties legitime petant» (Léger).

Art. XI

1. Pag. 6, lin. 19, adderem in phrasi «scandala strenue compescere ne timeat» verba: «*prudenter tamen quoad modum*» (Browne; concordant Liénart, Bea, Silva Santiago, Jelmini).

Art. XII

1. Annua saltem singulorum paroeciae familiarum visitatio commendatur, sed fortasse non inopportune monitum adderetur ut visitatio huiusmodi fiat servata semper sacerdotali gravitate et dignitate (Micara).

2. Ne sermo fiat de visitatione singulis annis a parocho facienda in privatis domibus, nisi forte agatur de benedictione paschali. Ea etenim in pluribus locis posset fieri sat periculosa. Singuli Episcopi decernant vel Conferentiae (Siri; concordant Masella, Liénart, Tappouni, Copello, Concha, Larraona, Bea, Silva, Antezana, Cooray, Hurley, Perrin, Jelmini).

3. Quoad par. XII, dicitur quod parochus familias paroeciae visitare debet «per seipsum, si fieri potest, secus per suos vicarios cooperatores». Melius diceretur: «per seipsum, si fieri potest, secus adiuvantibus vicariis cooperatoribus». Desideratur enim quod parochus saltem aliquam partem habeat in visitatione paroeciae (Léger; concordant Tisserant, Liénart, Tappouni, Copello, Spellman, Richaud, Döpfner, Concha, Jullien, Gori, Lefebvre, Bazin).

4. Quoad visitationem paroeciae (cf. XII, pag. 6), hoc omnino essentiale ad intimam cum fidelibus communicationem habendam puto. Ille modus paroeciam visitandi ut fit in Anglia optimos fructus producit. Tamen, multoties, talis methodus paroeciam visitandi non est possibilis, quia sacerdotes paroeciales nimis directione tot tantarumque associationum paroecialium onerantur. Unica solutio in hoc consistit mihi videtur, nempe in reductione numeri coadunationum talium associationum, ita ut sacerdotes isti aliquas saltem horas vespertinas habere possint liberas ad systematice suos paroecianos visitandos (Gracias).

5. Non detur praeceptum visitandi familias, nisi agatur de visitatione pro benedictione domus tempore paschali, aut de visitatione alicuius infirmi, aut motivi extraordinarii. Synodi vel Conferentiae Episcoporum id forsan moderantur (Cicognani).

6. Ad pag. 6, linn. 22–25: proponitur textus: «Quoniam pastor bonus oves suas cognoscere debet, parochus interdum — per seipsum, si fieri potest, secus per suos vicarios cooperatores — singulas paroeciae familias visitare ne omittat» (Sépinski; concordat Valeri).

Art. XIII

1. Pag.7, lin. 4, verba «*decimo quoque anno*» forte nimis longum spatium indicant pro missione habenda (Browne; concordant Liénart, Bea, Silva Santiago, Jelmini).

Art. XV

1. Videtur melius esse si haec recreatoria uti interparoeciales fundentur, praesertim in regionibus metropolitis, ad maiora commoda praebenda (Alter).

2. Pag. 7, lin. 32, corrigatur «instructa» (Sépinski).

Art. XVI

1. Expediret commendare explicite gravem obligationem parochorum aut necessitatem solidae organizationis Actionis Catholicae proprie dictae ad mentem Pii XI-XII et Ioannis XXIII (Silva Santiago).

2. Pag. 8, lin. 2, corrigatur «ecclesiasticae» (Sépinski).

Art. XVII

1. Pag. 8, lin. 9, corrigatur «coniugibus» (Sépinski).

Art. XIX

1. Pag. 8, lin. 20, videretur bonum esse includere vicarios cooperatores in Consilio paroeciali (Browne; concordant Liénart, Bea, Silva Santiago, Jelmini).

Art. XX

1. Pag. 8, lin. 32–34, proponitur textus: «Parochus autem fideles a paroecia discendentes tempestive commendet rectori paroeciae ad quam illi se conferunt» (Sépinski; concordat Valeri).

Art. XXII

1. Numero XXII velim ut inserantur verba «sed prudenter» ut sic:

«...parochus enixe, *sed prudenter*, satagat ut fideles, qui cum hominibus materialismo vel atheismo inquinatis conversantur, in vivacem inserantur paroeciae communitatem...» ne lupus in ovile ab ipso parocho introducatur (D'Alton).

2. In § XXII, ubi agitur de relationibus paroecianorum cum non-catholicis (materialistae, atheistae, increduli, etc...), eadem attitudo debet primo praescribi fidelibus christianis ac pro ipso parocho erga eosdem non-catholicos: i.e. «benignitas et sollertia ad exemplar Divini Pastoris» sicut dicitur in § XXIV. Attitudo fidelium non debet esse mere defensiva («fallacias detegere»; «perversitatibus et persecutionibus resistere», «Fidem defendere») sed etiam positiva. Primarie considerandum est quod catholici suam caritatem, fidem, et spem diffundendam habent. Est enim maximi momenti quod omnes catholici non tantummodo in diem melius percipiant quod saltem aliorum exoptare debent, sed etiam conscii sint de eorum responsabilitate eoram Deo et humanitate pro aliorum salute. In eodem spiritu, in § XXIII, parochus non solummodo paroecianos avertet a malo sed etiam incitat ad omne quod bonum est (Léger; concordant Tisserant, Liénart, Tappouni, Copello, Spellman, Richaud,

Döpfner, Concha, Jullien, Bea, Gori, Silva Santiago, Cooray, Lefebvre, Hurley, Perrin, Bazin, Jelmini).

3. Cum Concilium etiam Fratribus separatis utile esse debeat, ut Summus Pontifex identidem dixit, conveniens videtur ut eorum aliqualis cura etiam parochis commendetur. Proponitur igitur, ut post n. XXII, p.9, hic. n. XXII *a)* addatur:

«Parochus eos quoque in sua paroecia commorantes qui in Christo baptizati sunt, sed a visibili Ecclesiae compage seiuncti sunt, curae Ecclesiae aliquomodo commissos esse sciat eosque boni Pastoris exemplum secutus, sincera caritate amplectatur, eorum necessitatibus sive spiritualibus sive materialibus, prout casus fert, amanter subsidio veniat, curetque ne a suis parochianis offendantur, sed ut potius exemplo vitae vere catholicae aedificentur atque christiana caritate et piis precibus studiose iuventur. Simul vero curet, ne in suis fidelibus spiritus quidam indifferentismi vel falsi irenismi oriatur, quo fidei doctrina et vitae vere christianae praxis in eis detrimentum capiat» (Bea; concordant Tisserant, Masella, Tappouni, Spellman, Richaud, Döpfner, Jullien, Larraona, Gori, Silva Santiago, Antezana, Campbell, Cooray, Hurley, Perrin, Bazin, Yago, Jelmini).

Art. XXIII

1. In lin. 21, pag. 9, sermo est de «societatibus» super quas parochus vigilare tenetur; sed forte distinguatur oportet de cuiusnam generis societatibus agatur, ne quis eas quoque puta subaudiat quae commercii causa instituantur! (Jullien; concordant Lefebvre, Perrin).

2. Pag. 9, lin. 29. Post vocem «radiophonicarum» adiungatur vox «et televisificarum» (Sépinski; concordat Valeri).

Art. XXIV

1. Pag. 10, lin. 4. Parochus quidem acatholicos in sua paroecia degentes sibi in Domino commendatos habeat, eosdemque caritate multa prosequatur, sed caveat ne cuidam *panchristianismo* viam sternat (Ruffini; concordant Larraona, Silva Santiago).

2. Quae in pag. 10, linn. 4-6, dicentur, nimis pauca esse videntur (Bea, cui concordat Cicognani).

Art. XXVI

1. *a)* Locutio lineis 26 et sqq. p.10 contenta forte compleri debet ita: «Ad Vicarium Foraneum *necnom ad Adsistentes dioecesanos Actionis Catholicae* pertinet opera apostolatus *in paroeciis* promovere etc.».

b) Placeret si adderetur post. n. XXVI in pag. 10 ulterior numerus *de apostolatu interparoeciali*: neminem sane latet conlatis viribus praesertim parvarum paroeciarum multa pastoralia munera faciliora fieri, si parochi inter se uniantur ad invicem sese adiuvandos. Quae igitur apostolatus ratio foveatur oportet ad fidelium spirituale bonum (Jullien; concordant Lefebvre et Perrin).

Art. XXVII

1. Paroeciae pro fidelibus diversi sermonis vel nationis in eodem territorio fovere possunt immodicum nationalismum. Plerumque sufficit ut in eadem paroecia sacerdos

aliquis curam gerat fidelium alterius nationis. Ideoque paroeciae nationales minus opportunae videntur, cohaerenter etiam ad principium alibi acceptum, servata proportione in schemate «de dioeceseon partitione» (n. 13, par. 1, p. 8), ubi statuitur: «Dioeceses personales, ratione idiomatis vel nationalitatis, erigendae non sunt» (Micara).

2. Oportet quidem ut hae paroeciae personales tantum ad tempus utile erigantur et non fiant permanentes (Alter).

3. Ad p. 10, linn. 29–34, proponerem hanc redactionem: «Cum bonum animarum plerumque exigat ut pro fidelibus diversi sermonis aut nationis in eodem territorio commorantibus paroeciae personales erigantur, parochi non solum non impediant quominus id fiat, sed potius curent ut id efficiatur (Sépinski; concordat Valeri).

III – ANIMADVERSIONES

a Patribus factae in sessione commissionis centralis die 5 maii 1962 circa schema decreti de cura animarum et communismo*

Animadversiones generales

I) Componatur cum schemate de cura animarum pro christianis communismo infectis (Tisserant; concordant Spellman, Quiroga, Bernard, Janssens, Gut, Yago.

II) Unum elaboretur schema ex utroque et ad mentem Em.mi Relatoris, de opportunitate condemnandi omnes errores verbis caute selectis (Montini; concordant Copello, Siri, Giobbe, Godfrey, Confalonieri, Meyer, Marella, Santos Rufino, Rugambwa, di Jorio, Gori, Bengsch, Suhr, Chávez y González, Silva Santiago, Antezana, Lefebvre).

III) Unum elaboretur schema ad mentem Em.mi Relatoris et ratione habita de his quae heri dixerunt Em.mi Léger et Bea (Liénart); et ad mentem ceterorum Patrum (Roberti); et ad mentem Praesulum sub dominatione communismi (König et Suenens); et etiam agatur cum summa prudentia de sic dicto capitalismo, qui nihil est nisi species materialismi, technicismi, sine igitur Deo (Jullien); sed magis respiciatur hoc schema, quod spiritu magis pastorali imbutum est (Döpfner et Hurley).

IV) Addantur huic schemati bona quae iam dicta sunt in schemate de cura animarum pro christianis communismo infectis (Ruffini), placent etiam quae hesterna die dixit Em.mus Bea (Landázuri).

V) Schema placet sed vellem addere notulam: experientia localis in Vietnam hoc docet, quod quanto acrius impugnatur communismus in parte libera regionis Vietnamensis, tanto mitius agunt communistae erga christianos qui degunt sub eorum potestate, nam volunt probare quod christiani possunt bene vivere cum eis (Ngo-dinh-Thuc).

---

* *Schema decreti de cura animarum et communismo propositum a commissione de disciplina cleri et populi christiani,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 12; cf. *Acta et Documenta…, Series II,* vol. II, pars III, pp. 798-842.

VI) Schema generaliter inspectum valde placet. Placeret etiam institutio Internationalis Commissionis Episcoporum et peritorum laicorum, quae sub ductu Sanctae Sedis studeat, videat et sedulo faveat ea omnia quae ab erroribus atheismi communismi et laicismi homines defendant, praesertim in America Latina et in Africa (Pizzardo).

VII) Mihi valde placet textus praesentis schematis, quia doctrina et disciplina ibi propositae mihi videntur positivae et inde vere efficaces (Léger). Sed ad Commissionem de Episcopis remittatur (Léger).

VIII) Optarem tria sublineari in hoc schemate:

1. Solemniter inculcetur catholicis possidentibus ut conscii sint functionis socialis fortunae eorum et ut iustitiam socialem versus non possidentes colant.

2. Ut dignitas personae humanae magis ac magis colatur in manufacturis et officinis a catholicis moderatis.

3. Si paroeciae veras communitates efformant, ubi cor unum et anima una sunt, demonstrant optimo modo originem divinam Sanctae Ecclesiae; secundum orationem Christi ad Patrem Suum: «ut sint consummati in unum, et cognoscat mundus quia tu me misisti» (*Ioann.* XVII, 23) (Perrin).

IX) In redigendo novo schemate assumatur optima tractatio circa idem argumentum a S. Congr. Concilii proposita (Acta et Documenta — Ser. I, Antepraeparatoria, vol. III, pag. 118 sqq.). Huiusmodi tractatio hanc praebet utilitatem, quod a solidis fundamentis scientificis exorditur, atque concreditis postulationibus et votis, ab universo Episcopatu expressis, maxime respondere videtur (O' Connor).

X) Schema non placet. Est theoreticum et non practicum (Ottaviani).

XI) Schema non placet, utpote stylo omnino nimis diffuso conscriptum (D'Alton).

XII) Schema fiat etiam de doctrina sociali Ecclesiae ad actum deducenda praesertim a catholicis (Alfrink).

Animadversiones particulares

I. Prooemium

1. In linea 3, (pag. 3) scriptum est: «etsi non ignobili genere nati». Haec sententia inter duos ordines dividit filios Ecclesiae Dei: qui nobili genere nati sunt et qui ignobili genere. Si haec sententia non potest tolli, optarem ut verbis huiusmodi utatur: «ii qui, omni genere nati et etiam in Ecclesia Catholica baptizati...» (Perrin).

2. Quae dicuntur pag. 4 a lin. 10 ad lin. 18 meo iudicio debent vel omnino omitti vel modo accuratiori conscribi (D'Alton).

3. Pag. 4, lin. 4, sqq. Infelicem censeo totam hanc pericopem. Si enim non expedit, ut directe oppugnemus communismum, quatenus ad bonum sociale promovendum iniuste procedit, nulla superest via impugnandi eum. Velim ergo cautiore phrasi loquamur, exempli gratia: «Expedit autem ut in oppugnando communismo, Ordinarii et parochi expresse ac directe doceant pravitatem eius systematis non in eo positam esse, quod bonum sociale promovere contendat, sed quod iniuste promovere intendat, quatenus tum in boni socialis ratione concipienda, tum in mediis ad id eligendis miserrime

labatur: illud enim prorsus terrenum esse docet, ista vero sumit posthabita iustitia» (Jelmini).

Artt. III et IV

Commata III et IV expungenda censeo, quippe quae nimis indirecte et a longe ad rem pertinent (Jelmini).

Art. V

1. Sicut saepe sepius dictum est, evitanda est expressa citatio documentorum, etiam pontificiorum. Et hoc in casu res est tam magni momenti, ut optanda sit declaratio expressa normarum de muneribus dominorum et opificum, saltem per capita principalia (Cooray).

2. Pag. 5, linn. 23-26 proponerem hunc textum minus absolutum: «expresse ostendant eiusmodi doctrinam socialem Ecclesiae sufficere posse ad quaestiones et difficultates rite solvendas». Ratio est quia Ecclesiae competit principia statuere; civitatibus et officiis technicis vero, particularia stabilire (Sépinski).

Art. X

1. Oportet meo iudicio mentionem facere de auxiliis pietatis et devotionis a Summis Pontificibus pluries commendatis, v.g. erga SS. Eucharistiam, B. Virginem Mariam etc. (Aloisi Masella).

2. Art. X esset in se magni momenti, sed:

a) quaenam sunt illae devotiones de quibus agitur?;

b) quid de devotione ad B. Virginem et eius Rosarium?;

c) non video specialem utilitatem lecturae Sacrae Scripturae contra communismum, nisi saltem associetur lecturae aliorum documentorum, maxime illorum Magisterii Ecclesiae in hac materia (Browne).

3. lin. 8: quid significat: «usibus et moribus devotionalibus?» (Lefebvre).

4. lin. 7-8: relate ad reprobationem quorundam usuum et morum devotionalium, verba videntur nimis dure sonare, cum fides, simplicioribus etiam formis expressa, non deprimenda sed potius elevanda sit (Micara).

5. lin. 7-8 post verbum: «ecclesialem» tantum videtur debere dici: «ita ut ii minime contenti sint suis dumtaxat moribus devotionalibus», prosequendo postea verbis: «itemque rite eos instituant...» (Quiroga).

6. Quae in commate X de vera pietate et de Sacrae Scripturae lectione proferuntur parum ad rem de communismo spectare videntur, praesertim in decreto quod de non tacendis omnino tacet, scilicet de obligationibus iustitiae et caritatis in heris, in opificibus, in operarum conductoribus, de iusta mercede laboris, demum de omni negotio socialis iustitiae et caritatis (Jelmini).

Art. XII

1. lin. 34-35 dicendum videtur: moneantur de gravi officio, quo adstringuntur, suffragium ferendi eosque tantummodo candidatos eligendi, qui vere videantur rectius esse functuri munere eis tribuendo» (Quiroga).

2. Plus quam fere omnia alia decreta a Concilio Vaticano II edenda, decretum quod de communismo aget, in prelo saeculari aliisque mediis diffusionis publicae magis attendetur. Ergo, magna cura de verbis hoc in decreto utendis habenda est. Exempli gratia, quod dictum est in numero XII schematis, praeter controversiam est. Nulla causa est cur aliquis possit dicere contra propositum quod fideles, qui iure gaudent ferendi suffragium in electionibus politicis et administrativis, ab Ordinario et a parocho tempestive, prudenter quidem sed aperte ac strenue, moneantur etc... Ne ex hoc decreto extra contextum prolato aliquis causam faciliter confingat ipsam Ecclesiam criminandi quod actionem mere politicam perficiat, hoc loco addendum est monitum explicitum Episcopis et parochis non in rebus mere politicis intermiscendi (Spellman).

Art. XV

Praestat fortasse ut n. XV inter primas normas connumeretur post expletum n. I (pag. 5, lin. 3), quo rectius ostendatur quantum valeat tonum pastorum exemplum pro defendendo grege ab insidia materialismi (Micara).

Art. XVI

1. Pag. 8, lin. 27, loco vocis «socialis» suggererem ut dicatur «oeconomicae» (Browne).

2. Addatur in fine, lin. 29: «immo, ut eae consuetudines sensim ac prudenter ad hanc normam aequalitatis corrigantur» (Jelmini).

Artt. XVI et XVII

Deleantur. Inutiliter dicta (Lefebvre).

Art. XXII

1. Pag. 10, lin. 7, post verbum «religiosis» addendum puto: «post completum cursum academicum in re philosophica et theologica». Alioquin huiusmodi viri pollentes quidem scientiis profanis, sed graciles in cognitione rerum divinarum, vix officio, cui assignantur, satisfacere poterunt (Jelmini).

2. Pag. 10, lin. 8: proponerem hunc textum clariorem:

«gradibus academicis ornentur, quibus praediti munere etc...» (Sépinski).

3. Pag. 10, lin. 13, omitti, posset vox «dialecticum» (Browne).

Art. XXIV

1. Pag. 10, lin. 29-30, proponerem hunc textum: «tum mala, famem ac bellum aliasque calamitates, non curat; etc... (Sépinski).

2. Pag. 10, lin. 30 et 34. Si de hoc laetatur Ecclesia, de re aliena atque adiophora laetatur. Quod autem fruendo (malim: utendo) viribus naturae etc... beatius vita aga-

tur, improprie et non recte dictum censeo. Beata vita enim est status animi religiose contenti, non autem bonis temporalibus satiati (Jelmini).

3. Pag. 10, lin. 34: suggererem ut loco «commodius et beatius» dicatur: convenientius (Browne).

Suffragia de schemate lata

I) Tulerunt suffragium «*placet*» Patres: Tisserant, Pizzardo, Tappouni, Frings, Valeri, Montini, Garibi, Ritter, Marella, Meyer, Santos, Heard, Cheikho, Felici, Bazin, Šeper, Rakotomalala, Ngo-dinh-Thuc, Sépinski.

II) Tulerunt suffragium «*placet iuxta modum*» Patres: Micara, Aloisi Masella, Liénart, Copello, Spellman, Ruffini, Siri, Quiroga, Léger, Gracias, Giobbe, Godfrey, Confalonieri, Richaud, König, Döpfner, Alfrink, Rugambwa, Landázuri, Suenens, di Jorio, Roberti, Jullien, Larraona, Bea, Browne, Albareda, Gori, O' Connor , Chávez y González, Silva Santiago, Antezana, Cooray, McKeefry, Lefebvre, Hurley, Perrin, Bernard, Bernier, Yago, Bengsch, Verwimp, Jelmini, Suhr, Gut, Janssens.

III) Tulerunt suffragium «*non placet*» Patres: D'Alton, Ottaviani.

4

ANNOTATIO EX OFFICIO

23 maggio1962

STUDIO PREVIO PER UNA EVENTUALE COSTITUZIONE
*De cura animarum**

1. Esaminare attentamente gli schemi seguenti:

a) De cura animarum in genere (E1)[1].

b) De catechetica populi christiani institutione (D2)[2].

c) De parochorum obligationibus quoad curam animarum (D1).

d) De animarum cura et communismo (D3).

e) De cura animarum pro christianis a commmunismo infectis (E4).

f) De emigrantium, maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinatorum cura (E2, E3).

g) De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda (ER)[3].

2. Riassumere i principi fondamentali e le norme pratiche più importanti.

3. Elaborare uno schema generale di Costituzione, fissandone i punti principali.

4. Richiamare i passi dei rispettivi schemi con le sigle sopra indicate, il numero dell'articolo e la pagina del fascicolo.

L. GOVERNATORI, *segr.*

---

* Consegnato al Rev.mo P. Gaetano Stano per uno studio previo.

[1] E = commissio de episcopis et de dioeceseon regimine.

[2] D = commissio de disciplina cleri et populi christiani.

[3] R = commissio de religiosis.

5

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 5-10/SM

E Civitate Vaticana, die 11 giugno 1962

Eminenza Reverendissima,

Per venerato ordine dell'Eminentissimo Signor Cardinale Presidente di questa Pontificia Sottocommissione per le materie miste, ho l'onore di comunicare all'Eminenza Vostra Reverendissima che il giorno 15 corrente mese, alle ore 17, avrà luogo la prima riunione di questa Sottocommissione presso la Sala delle Congregazioni in Vaticano.

Prostrato al bacio della Sacra Porpora con sensi del più distinto ossequio mi professo

di Vostra Eminenza Reverendissima
um.mo dev.mo ed obb.mo servo

LAURO GOVERNATORI, *segr.*

Agli Eminentissimi Cardinali Membri
della sottocommissione de materiis mixtis
Cardd. Giuseppe FERRETTO, Achille LIÉNART,
Ignace Gabriel TAPPOUNI, Giovanni Battista MONTINI,
Leo Ioseph SUENENS, Gabriele Acacio COUSSA

6

RELATIO
REV.MI D. LAURI GOVERNATORI

Secretarii commissionis de materiis mixtis

DE SUBCOMMISSIONIS ACTIVITATE

Em.mi ac Rev.mi Patres,

I) Subcommissio de materiis mixtis hunc in finem constituta est ut studeret materiis mixtis, i.e. ut ad unitatem redigeret schemata de eadem vel fere ea-

dem materia, quae Commissiones Praeparatoriae ad Pontificiam Commissionem Centralem protulissent.

Quot et quales sint huiusmodi schemata vel quaestiones, quae ad unitatem redigendae sint, in praesens nescimus, si excipiatur illa quae nuper studio Subcommissionis Nostrae concredita est, scilicet « De animarum cura », de qua dicemus.

Attamen, novimus, ex laboribus peractis a Commissione Centrali et a Subcommissione de schematibus emendandis, iam apparata et sub prelo esse sex schemata Constitutionum: scilicet:

1. De fontibus revelationis;
2. De deposito fidei pure custodiendo;
3. De ordine morali;
4. De castitate, virginitate, matrimonio et familia;
5. De sacra liturgia;
6. De instrumentis communicationis socialis.

Huiusmodi sex schemata, uno volumine colligata macrocoli (di gran formato) bis centum paginarum, si habebitur adprobatio Summi Pontificis, (qui quidem magnopere desiderat ut res eveniat), intra mensem iulium omnibus Episcopis remittentur.

Varietas quaestionum, quam dicta schemata praeseferunt necnon amplitudo materiae, quam exhibent, tales esse videntur, ut saltem primam Concilii sessionem distringant, a mense octobri ad mensem decembrem celebrandam.

Notum etiam facio Em.mis Pratribus hucusque quadraginta schemata emendata fuisse, quae disciplinam spectant.

Iamvero Subcommissio de schematibus emendandis, bene perpendens omnia schemata a Singulis Commissionibus exhibita et in Sessionibus Commissionis Centralis excussa vel hisce diebus excutienda, quamdam statuit formam seu rationem (un progetto), sub qua utiliter colligi et in classes distribui possent diversae quaestiones in Concilio pertractandae.

Indicem legam, qui mane tantum mihi remissus est, qui viginti quaestiones comprehendit.

Index, uti patet, est demonstrativus tantum (indicativo).

Attamen Em.mos Patres certiores facio Summum Pontificem indicem perlectum cognoscere et illius rationem habere.

Rogantur igitur Em.mi Patres ut sententiam suam de illo proferre velint, sua consilia dare et animadversiones facere.

Inter propositas quaestiones Subcommissio de materiis mixtis nunc apparare debet schema magni momenti « De cura animarum ». Deinceps aliud praevidetur schema apparandum maioris etiam momenti, quod est « De Episcopis ».

Nec videtur hic et nunc statuendus modo certo et definitio ordo quaestionum et schematum, quae in Concilio proponenda erunt, eo quod ratio habenda erit disceptationum quae in ipso Concilio fient.

Quidquid est de numero et natura quaestionum, quae Nostrae Subcommissioni committentur, certum est opus ipsius arduum fore et non paucas etiam difficultates allaturum.

Siquidem ad unitatem redigenda erunt schemata quaestionum quae saepe a pluribus Commissionibus apparata sunt et aliquando diversa ratione et plerumque modo nimis particulari et analytico. Unde nonnullae propositiones expungendae sunt, aliae coarctandae, aliae vero complendae et aptius componendae summatim, iuxta mentem Patrum Commissionis Centralis, qui iterum iterumque commendarunt ut suprema tantum principia et normae fundamentales in Concilio proferantur, quia de particularibus potius directoria vel peculiares instructiones cavere debent.

Aliquando velut musivum opus conficiendum erit, hic inde excerptis propositionibus et articulis, debita tamen ratione et forma componendis ad unam efformandam Constitutionem.

Minor habebitur difficultas si ad unitatem redigenda fuerint schemata, quae de una eademque re sub eadem ratione agunt: ita facile concordari potuit schema de cura animarum et communismo, prout deinceps Subcommissio videbit.

II) *Nunc igitur quaeritur quo modo procedendum sit ad opus perficiendum in genere.*

Haec proponenda videntur:

1. Statim ac Secretaria Generalis significaverit argumentum cuiuslibet apparandae Constitutionis Conciliaris simulque indicaverit schemata ad unitatem redigenda, si huiusmodi schemata iam a competenti Subcommissione emendata fuerint, remittentur cito ad Commissiones, quae illa apparaverunt, ut earumdem Secretarii, conlatis consiliis et auxiliantibus Relatoribus schematum et uno vel alio Commissionis sodale aut Consultore, videant quomodo res componi possint.

Ipsi Secretarii summa lineamenta novae Constitutionis conficient et Em.mo Cardinali Praesidi Subcommissionis Nostrae exhibebunt.

2. Praehabita schematis generalis adprobatione, tunc iidem Secretarii textum Constitutionis componere curabunt ita ut quam primum examini et voto Em.morum Patrum Subcommissionis, in coetum plenarium convenientium Constitutio subiici possit.

3) Si vero schemata componenda, nondum fuerint emendata a competenti Subcommissione, (quod ob nimium laborem accidere potest), tunc opus praevium fieri debet, scilicet a Commissionibus, quarum interest, conficiendum erit summarium observationum a Patribus prolatarum super schemata in Sessionibus Generalibus discussa et simul opportunae emendationes proponendae erunt, ut nunc factum est a Commissionibus de Episcopis et dioeceseon regimine et de disciplina cleri et populi christiani.

Deinde Subcommissio de materiis mixtis iudicare debedit utrum schemata sufficienter emendata fuerint an non: iudicium autem ferri poterit una si-

mul cum redactione Constitutionis, quia non omnia quae in schematibus prolata sunt, in nova Constitutione inserentur et proinde nec emendanda erunt.

III) *De Constitutione circa animarum curam.* Compositionem propositae Constitutionis *De animarum cura* quod attinet, quaeritur an et quomodo opus persolvi possit.

Secretarii Commissionum de Episcopis et dioeceseon regimine et de disciplina cleri et populi christiani, quibus sese schemata legenda praebuimus, haec ad unum redigi posse censuerunt, etsi praevideant difficultates.

De compositione vero novae Constitutionis ipsi praeclarissimi viri primo studio, haec quae sequuntur lineamenta proposuerunt:

Opus ita concordari poterit ut unam comprehendat Constitutionem generalem et plura Decreta ab ipsa Constitutione promanantia.

Itaque Constitutio inscribi poterit: «De Episcoporum munere pastorali»; Decreta autem «De cura animarum».

Schema Constitutionis tria capita habere poterit: i.e.

I) Principia doctrinalia

II) Iura et officia Episcoporum:

a) in munere docendi

b) in munere sanctificandi

c) in munere regendi

III) Instituta quibus Episcopus adiuvatur vel utitur in munere pastorali exercendo:

1. Secretariatus Pastoralis in Curia Romana constitutus
2. Secretariatus Pastoralis Nationalis
3. Consilium Pastorale Dioecesanum
4. Secretariatus Pastoralis Dioecesanus
5. Consilium Paroeciale

In hoc schemate poterunt etiam poni quaedam generaliora principia de cooperatione Apostolicae Sedi praestanda in fovendis catholici apostolatus operibus tum in aliis dioecesibus tum in universa Ecclesia (dempto tamen titulo «sponsore» qui Patribus non placuit).

Itemque poni poterunt etiam quaedam principia de religiosorum cooperatione quoad animarum curam, prout in alio schemate proponuntur.

Pro redigenda Constitutione multa desumenda erunt a schemate «De cura animarum in genere» a Commissione de Episcopis apparato, nuper rite emendato et ad breviorem formam reducto.

B) *Index Decretorum* «De cura animarum» talis esse poterit:

I) De parochorum officio exercendae curae animarum (unum schema confici poterit ex duobus schematibus:

a) De obligationibus parochorum;

b) de obligationibus parochorum quoad curam animarum; additis nonnullis articulis quae in schemate « De cura animarum in genere » habentur).

II) De catechetica populi christiani institutione.

III) De opificum cura.

IV) De emigrantium cura.

V) De cura maritimorum, aëronavigantium, nomadum et turistarum.

VI) De cura eorum qui communismo inficiuntur (duo schemata concordata).

Quae proposita sunt profundiori studio et inquisitione indigent, tamen ut primum specimen laboris prae oculis haberi poterunt.

Nunc autem, Em.mi ac Rev.mi Patres, Vestram faveatis dicere sententiam et consilia dare ad opus expeditius perficiendum.

LAURUS GOVERNATORI, *a secr.*

7

PROGRAMMA INDICATIVO SUGGERITO DALLA SOTTOCOMMISSIONE DEGLI EMENDAMENTI

1. Dai lavori già compiuti dalla Commissione centrale e dalla Sottocommissione degli Emendamenti sono pronti ed in corso di stampa 6 schermi di costituzioni:

a) de fontibus revelationis;
b) de deposito fidei;
c) de ordine morali;
d) de castitate, virginitate, matrimonio, familia;
e) de sacra liturgia;
f) de instrumentis communicationis socialis.

Entro il prossimo mese di luglio, se si avrà l'approvazione del Santo Padre (il quale può decidere prestissimo che la spedizione venga fatta), detti schemi saranno inviati *in volume* di oltre 200 pagine di grande formato a tutti i Vescovi.

La complessità delle questioni, che tali schemi rivestono, e la vastità della materia, che contengono, sono tali da richiedere certamente almeno il tempo della prima fase del Concilio (ottobre — dicembre).

2. Sono stati inoltre emendati circa quaranta schemi disciplinari.

La sottocommissione degli Emendamenti, in base agli schemi presentati dalle singole Commissioni e discussi dalla centrale, ha presentato un progetto *indicativo* di come possono essere utilmente raggruppati e classificati i vari temi conciliari.

Il Santo Padre già è stato informato di tale progetto.

Si chiede ora il parere dei componenti della sottocommissione mista: quali suggerimenti avete su tale progetto?

3. La nostra sottocommissione per il momento ha allo studio la compilazione dell'importante schema *de cura animarum* (dare spiegazioni sulla procedura e sul merito dello schema).

Quindi dovrà preparare un secondo schema ancora più importante, quello *De Episcopis.*

4. Non è il caso per il momento di fissare con rigorosità *l'ordine* degli schemi conciliari, anche perché detto ordine dipende molto dalle vicende delle discussioni conciliari.

8

SCHEMATA
CONSTITUTIONUM ET DECRETORUM
de quibus disceptabitur in Concilio

I – Schema Constitutionis

DE FONTIBUS REVELATIONIS

1. De duplici fonte Revelationis — 2. De S. Scripturae inspiratione, inerrantia et compositione litteraria — 3. De Vetere Testamento — 4. De Novo Testamento — 5. De S. Scriptura in Ecclesia.

II – Schema Constitutionis

DE DEPOSITO FIDEI PURE CUSTODIENDO

1. Prooemium — 2. De veritate — 3. De Deo — 4. De creatione et evolutione mundi — 5. De Revelatione publica et fide catholica — 6. De progressu doctrinae — 7. De ordine naturali et supernaturali — 8. De peccato originali in filiis Adae — 9. De Novissimis — 10. De Satisfactione Christi.

III – Schema Constitutionis

DE ORDINE MORALI

1. De fundamento ordinis moralis christiani — 2. De conscientia christiana — 3. De subiectivismo et relativismo et relativismo ethico — 4. De peccato — 5. De naturali et supernaturali dignitate personae humanae.

IV – Schema Constitutionis

DE CASTITATE, VIRGINITATE, MATRIMONIO, FAMILIA

1. Prooemium — 2. Praemittenda de sexibus — 3. De castitate solutorum et de virginitate — 4. De ordine matrimonii christiani divinitus constituto — 5. De iuribus, obligationibus, virtutibus matrimonio christiano propriis — 6. De ordine familiae christianae divinitus constituto — 7. De iuribus, obligationibus, virtutibus familiae christianae propriis — 8. Epilogus.

V – Schema Constitutionis

DE ECCLESIA

1. De Ecclesiae militantis natura — 2. De membris Ecclesiae militantis eiusdemque necessitate ad salutem — 3. De Episcopatu et supremo gradu sacramenti Ordinis et de Sacerdotio — 4. De Episcopis — 5. De statibus evangelicae acquirendae perfectionis — 6. De laicis — 7. De Ecclesiae magisterio — 8. De auctoritate et oboedientia in Ec-

clesia — 9. De relationibus inter Ecclesiam et Statum necnon de tolerantia religiosa — 10. De necessitate Ecclesiae annuntiandi Evangelium omnibus gentibus et ubique terrarum — 11. De oecumenismo.

VI – Schema Constitutionis

De B.M.V. Matre Dei et Matre hominum

VII – Schema Constitutionis

De ordine sociali

VIII – Schema Decreti

De clericis

1. De clericorum vitae sanctitate — 2. De distributione cleri — 3. De officiis et beneficiis clericorum — 4. De sacerdotibus lapsis — 5. De promovendis ad Ordines sacros iis qui fuerunt pastores seu ministri acatholici.

IX – Schema Decreti

De episcopis

1. De dioeceseon partitione — 2. De Episcoporum coetu seu conferentia — 3. De rationibus inter Episcopos et Ss. Curiae Romanae Congregationes — 4. De rationibus inter Episcopos et parochos — 5. De Episcoporum Coadiutoribus et Auxiliaribus deque Episcoporum cessatione a munere pastorali — 6. De rationibus inter Episcopos et Religiosos.

X – Schema Decreti

De religiosis

Hoc schema constat XXXII capitibus.

XI – Schema Decreti

De laicis

1. De apostolatu laicorum — 2. De fidelium associationibus.

XII – Schema Decreti

Pro orientalibus

1. De Ecclesiae sacramentis — 2. De ritibus in Ecclesia — 3. De Patriarchis Orientalibus — 4. De communicatione in sacris — 5. De usu linguarum vernacularum in liturgiis — 6. De Ecclesiae praeceptis — 7. De catechismo et catechetica institutione — 8. De facultatibus Episcoporum — 9. De kalendario perpetuo et celebratione Paschatis — 10. De officio divino Ecclesiarum Orientalium — 11. De Ecclesiae unitate: *ut omnes unum sint.*

XIII – Schema Constitutionis

De sacrorum alumnis formandis

1. De vocationibus ecclesiasticis fovendis — 2. De sacrorum alumnis formandis.

XIV – Schema Constitutionis

De studiis ecclesiasticis et de scholis catholicis

1. De studiis academicis ab Universitatibus tum catholicis tum ecclesiasticis provehendis — 2. De scholis catholicis — 3. De obsequio erga Ecclesiae magisterio in tradendis disciplinis sacris.

XV – Schema Decreti

De missionibus

1. De regimine Missionum — 2. De disciplina cleri — 3. De Religiosis — De sacramentis et de sacra Liturgia — 4. De disciplina populi christiani — 5. De studiis clericorum — De cooperatione missionali.

XVI – Schema Constitutionis

De sacra liturgia

1. De principiis generalibus ad sacram liturgiam instaurandam atque fovendam — 2. De sacrosancto Eucharistiae mysterio — 3. De sacramentis et sacramentalibus — 4. De officio divino — De anno liturgico — 5. De sacra supellectile — De musica sacra — De arte sacra.

XVII – Schema Decreti

De matrimonii sacramento

1. De praeparatione ad matrimonium — 2. De impedimentis ad matrimonium — 3. De consensu matrimoniali — 4. De forma celebrationis matrimonii — 5. De matrimoniis mixtis — 6. De processu matrimoniali.

XVIII – Schema Decreti

De cura animarum

1. De cura animarum in genere — 2. De catechetica populi christiani institutione — 3. De parochorum obligationibus quoad curam animarum — 4. De animarum cura et communismo — De cura animarum pro christianis communismo infectis — 5. De emigrantium, maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinorum cura — 6. De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda.

XIX – Schema Constitutionis

De instrumentis communicationis socialis

1. Prooemium — 2. De Ecclesiae doctrina — 3. De Ecclesiae actione seu apostolatu — 4. De disciplina et ordinatione ecclesiastica — 5. De prelo periodico — De cinemathographeo — De radiophonia, televisione et reliquis instrumentis.

XX – Schema Decreti

De unione fovenda inter christianos

1. De necessitate orationis pro unitate christianorum maxime temporibus nostris 2. De verbo Dei — 3. De libertate religiosa — 4. Decretum de Iudaeis.

9

ORDO AGENDI

15 iunii 1962

Pontificia Commissio Centralis praeparatoria Concilii Oecumenici Vaticani II, die 14 mensis maii nuper elapsi proposuit Subcommissioni de materiis mixtis ut peculiare schema Constitutionis «De cura animarum», si fieri posset, conficeretur in unum redigendo schemata Decretorum, quae sequuntur:

1) De animarum cura in genere (E1).

2) De animarum cura in particulari: de spirituali emigrantium cura (E2).

3) De maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinatorum cura (E3).

4) De cura pro christianis communismo infectis (E4), quae a Pont. Commissione de Episcopis et de dioeceseon regimine apparata fuerant et in Sessione generali eiusdem mensis maii a Patribus Commissionis Centralis discussa;

5) De obligationibus parochorum quoad curam animarum (D1).

6) De catechetica populi christiani institutione (D2).

7) De cura animarum et communismo (D3), quae a Pont. Commissione de disciplina cleri et populi christiani apparata fuerant et a Patribus Pont. Commissionis Centralis discussa n. 5) in sessione generali mensis februarii h.a. et nn. 6), 7) in sessione generali mensis maii

8) De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda (ER), concordatum a duobus Commissionibus, i.e. de Episcopis et de dioeceseon regimine et de Religiosis, quod discutiendum erat in sessione generali mensis iunii.

Hunc in finem Secretaria Generalis ad hanc Subcommissionem transmisit observationes et vota ab Em.mis ac Rev.mis Patribus facta super schemata Decretorum iam discussa, ut de illis animadversionibus haberetur ratio in apparando schemate Constitutionis propositae.

Iamvero cum Subcommissio de schematibus emendandis non curet ob oeconomiam laboris de emendatione illorum schematum quae de materiis mixtis agunt quaeque deinceps ad unitatem sunt redigenda, Subcommissio de materiis mixtis, litteris diei 19 maii 1962, omnia vota et observationes Patrum Commissionis Centralis super praedicta schemata ad Commissiones, quorum intererat, transmittenda curavit ut summarium conficerent et opportunas emendationes proponerent. Commissiones opus suum iam fere perfecerunt.

Duo Schemata «De animarum cura pro christianis communismo infectis et De animarum cura et communismo» a duobus Commissionibus de Episcopis

ac dioeceseon regimine et de disciplina cleri et populi christiani apparata, ad unitatem redacta sunt, iuxta mentem Patrum Commissionis Centralis.

Commissio de Episcopis et de dioeceseon regimine schemata de cura animarum in genere et de cura animarum in particulari breviori forma, quantum fieri potuit, coarctavit.

Apparavit insuper breve caput de spirituali opificum cura. Rebus sic stantibus, Em.mi ac Rev.mi Patres Pontificiae Subcommissionis de materiis mixtis ne dedignentur edicere, sua qua pollent doctrina et prudentia

in genere:

a) qua ratione procedendum sit in persolvendo munere sibi assignato

b) quibus criteriis opus coordinandi et ad unitatem redigendi schemata absolvi possit;

in particulari:

an et quomodo apparari debeat peculiare schema constitutionis: «De animarum cura».

10

SCHEMA ANALYTICUM CONSTITUTIONIS DE CURA ANIMARUM

Secretarii Commissionum de Episcopis et de dioeceseon regimine et de disciplina cleri et populi christiani, qui componendae Constitutionis «De animarum cura» studere debent, eiusdem Constitutionis schema analyticum proposuerunt.

Opus ita concordari poterit ut unam comprehendat Constitutionem generalem sub titulo «De Episcoporum munere pastorali» et diversa Decreta sub titulo «De animarum cura», prout sequitur:

A) Schema analyticum Constitutionis «*De Episcoporum munere pastorali*»

I. Principia doctrinalia

II. Iura et officia Episcoporum:
1. In munere docendi.
2. In munere sanctificandi.
3. In munere regendi.
4. In munere collaborandi cum Romano Pontifice.

III. Instituta quibus Episcopus adiuvatur vel utitur in munere pastorali exercendo:

1. Secretariatus Pastoralis in Curia Romana constitutus.
2. Secretariatus Pastoralis nationalis.
3. Consilium Pastorale Dioecesanum.
4. Secretariatus Pastoralis Dioecesanus.
5. Consilium paroeciale.

B) Index decretorum *de cura animarum*

I. De parochorum officio exercendae curae animarum.

II. De catechetica populi christiani institutione.

III. De opificum cura.

IV. De emigrantium cura.

V. De cura maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinatorum cura.

VI. De cura eorum qui communismo inficiuntur.

His perpensis, ne dedignentur Em.mi Patres huius subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere: an schema propositum in genere probandum sit.

11

Schema decreti

DE PASTORALI OPIFICUM CURA

Sacrosancta Oecumenica Synodus laeto animo laudat progressum œconomico-socialem, hisce nostris temporibus, in multos operarios effluentem; sed adhuc, sicut tota Ecclesia Dei, magno dolore afficitur eo quod multorum conditio spiritualis, socialis et oeconomica ac honesti laboris securitas haud paucis in nationibus et haud paucis intra eamdem nationem regionibus non satis sint ad dignitatem humanam affirmandam. Et eo magis dolet quod Ecclesia evangelizare pauperibus, sicut ipse Iesus Christus, missa est (Lc. 4, 18) et in coenam magnam Dei Patrisfamilias semper introducere voluit «pauperes ac debiles» (Lc. 14, 21).

Sapienti Dei consilio labor, sive intellectualis sit, sive physicus, est normale et praecipuum instrumentum ad evolvendam ac perficiendam humanam personam; ad comparandam dignam sustentationem; ad accommodandum opus creationis humanis necessitatibus; immo, si spiritu fidei agatur, ad quodammodo participandum in consecratione mundi radicaliter a Iesu Christo, Primogenito omnium creaturarum, peracta. Dignitas, ergo, ac iura laborantium hominum magna sunt, per seipsa, coram Ecclesia Christi.

Immo, tenet Oecumenica Synodus, ac semper tenuit Ecclesia, res omnes creatas, etiamsi proprietatis personalis fiant, et ipsas hodiernas applicationes technicas e scientia ortas destinationem seu functionem habere socialem suapte natura quia summo Deo Creatori ita placuit omnium hominum necessitatibus sufficienter providere.

Declarat, igitur, Sacrosancta Synodus ius inalienabile opificibus inesse ad libertatem personalem; ad salarium vitale tum pro se cum pro sua familia; ad securitatem in diversis vitae necessitatibus vel adiunctis. Ipsa Sacrosancta Synodus exoptat et commendat ut facilis opificibus aperiatur via ad participationem in beneficiis et gestione negotiorum; et ad promptam et facilem accessionem proprietati ac bonis culturae et artis nec non oneribus et officiis rei pubblicae.

Vehementer, itaque, Sancta Synodus hortatur omnes conductores laboris, eos praesertim qui christiano nomine gloriantur, ut opificum iura tamquam propria revereantur et tueantur; eosque monet rem esse a christiana doctrina et iustitia prorsus alienam, eorum legitimis iuribus contraire. Cum autem haud pauci ex opificibus ideam amiserint Iesu Christi Redemptoris, immo et ipsius Dei Creatoris, omniumque hominum Gubernatoris et Patris, nec amplius Ecclesiam habeant matrem et magistram, adurget Sancta Synodus sacros Pastores et Ecclesiae ministros ut eos omni sollicitudine et studio revocare satagant ad christianam veritatem et christianae vitae rationem.

Ideoque Sacrosancta Synodus de spirituali ac sociali opificum bono necnon de salutaribus humanae societatis incrementis provide cogitans, haec decernenda statuit.

1° (*Pro opificibus adultis ab Ecclesia separatis vel non*)

Tum Episcopi et sacerdotes ac religiosi, tum sodales Actionis Catholicae et aliarum consociationum opifices fraterno prosequantur amore ac indefessis viribus curent catholicam doctrinam de iuribus opificum ex humana et christiana eorum dignitate manantibus, deque ipsorum oeconomica, sociali et culturali evectione, ubique semperque asserere et evulgare. Quae quidem doctrina tanquam pars integralis ethicae chri-

stianae habenda est, sine qua ipsa lex evangelica nec omnino adimpleri sed nec concipi potest.

Una simul cum evulgatione doctrinae ea opera promoveantur oportet, nempe, professionalia, culturalia, socialia ac recreativa quae validum opificibus adiumentum praestent, necnon opificum collegia christianae doctrinae principiis conformata.

2° *(Pro futura generatione opificum christiane efformanda)*

Ab Episcopis, sacerdotibus et religiosis atque a christifidelibus sedulo foveantur scholae catholicae, scholae formationis professionalis et superiorum studiorum, domus seu residentiae, campi ludorum et alia huiusmodi pro christiana institutione et sociali evectione filiorum opificum.

3° (*De opificibus apostolis opificum*)

Accurate insuper praeparentur opifices qui doctrina, vitae exemplo sedulaque opera apostoli esse valeant suorum confratrum in officinis, in coetibus et ludis et in quacumque vitae vicissitudine. Pari modo foveantur Instituta saecularia, Congregationes religiosae, piaeque uniones opificum qui animas fratrum Christo lucrari indesinenter contendant.

4° (*Actio pastoralis Episcoporum et sacerdotum*)

Episcopi, vero, suas vires impendant ut in singulis nationibus instruantur Commissiones Episcopales, Instituta Studiorum Socialium, Secretariatus Sociales dioecesani ac cursus lectionum socialium pro altiorum scholarum alumnis, opificibus, technices excultoribus ac negotiorum fabrilium et agricolarum rectoribus. Quae itidem institui poterunt, communi Episcoporum opera inter diversas etiam nationes ubi adiuncta oeconomico–socialia similia dentur.

Sedulo etiam curent ut paroeciis praesertim ubi maior exstat opificum numerus addicantur sacerdotes doctrina, vitae integritate ac prudentia magis idonei qui inter eos conversentur. Delectos item sacerdotes mittere curent qui peculiaribus facultatibus instructi, extraordinariis etiam mediis spiritui dumtaxat ac missioni Ecclesiae consentaneis uti valentes, ad modum missionariorum, inter opifices apostolatum exerceant coniunctis viribus cum paroecia.

Concedant denique, si fieri potest, capellanos fabrilibus officinis qui de spiritualibus cum opificibus agant.

Si plerique paroeciani opifices sint, studeant parochi, rectores ecclesiarum ac directores catholicarum institutionum indolem ac tempus sacrae praedicationis ac lectionum necnon religiosa exercitia eorum vitae rationi accommodare. Parochi, insuper, singulas opificum familias frequenter visitent, ac sedulo curent in unaquaque fabrica opificum coetum constituere qui apostolatum inter sodales agere valeant.

B) *PROCESSUS VERBALIS*

Il giorno 15 giugno 1962, alle ore 17, nella Sala delle Congregazioni del Palazzo Apostolico Vaticano si è riunita per la prima volta la Pontificia Sottocommissione per le materie miste, preparatoria del Concilio Vaticano II.

Sono presenti tutti gli Em.mi Componenti la Sottocommissione, cioè gli Em.mi Tisserant, presidente, Ferretto, Liénart, Tappouni, Montini, Suenens e Coussa.

È presente altresì il Segretario mons. Lauro Governatori. Dopo la recita della preghiera «Adsumus», l'*Em.mo Presidente* dà la parola al sottoscritto Segretario, Sac. Lauro Governatori, che legge la relazione (che si allega),[1] nella quale viene spiegato il fine della Sottocommissione, il lavoro da svolgere. Si informano gli Em.mi Padri di un programma indicativo di questioni o materie da preparare per il Concilio, suggerito dalla Sottocommissione degli emendamenti.[2] Viene altresì presentato un piano di lavoro o *modus procedendi* della Sottocommissione.[3] Infine si porta a conoscenza degli Em.mi un progetto o schema generale relativo alla redigenda Costituzione «De cura animarum», ideato dai Segretari delle due Commissioni interessate:[4] quella dei Vescovi e del governo delle diocesi e quella della disciplina del clero e del popolo cristiano.

Si apre la discussione.

L'Em.mo Ferretto dichiara di condividere in generale il programma di lavoro proposto dal Segretario nella sua relazione.

L'Em.mo Liénart fa presente le sue particolari difficoltà per attendere allo studio delle questioni.

L'Em.mo Montini ritiene che non si possa procedere a stabilire un piano concreto di lavoro se prima non si conoscono tutte le questioni che saranno trattate nel Concilio ed il relativo regolamento circa il *modus procedendi* del Concilio.

L'Em.mo Presidente informa l'Em.mo Montini che un programma indicativo delle questioni da trattare é stato già preparato dalla Sottocommissione degli emendamenti e se ne è data lettura prima del suo arrivo in sala (l'Em.mo è venuto con qualche minuto di ritardo).

---

[1] Cf. pp. 89-91.
[2] Cf. p. 94.
[3] Cf. pp. 91-93.
[4] Cf. pp. 100-101.

Quanto al regolamento dichiara che è quasi ultimato e sarà reso noto prossimamente.

L'Em.mo Suenens condivide il pensiero dell'Em.mo Montini e cioè che sarebbe opportuno di conoscere il modo di procedere del Concilio per poter regolarsi nella trattazione delle questioni miste.

L'Em.mo Coussa[5] fa rilevare che due sono le principali questioni che sono state poste nel foglio di ufficio inviato agli Em.mi Padri e cioè:

a) qua ratione procedendum sit in persolvendo munere Commissioni assignato;

b) quibus criteriis opus coordinandi et ad unitatem redigendi schemata absolvi possit.

Quanto all'a) *l'Em.mo* avanza le seguenti proposte:

1. le Commissioni competenti, ciascuna per il proprio schema, tengano conto delle proposte e suggerimenti dei Padri della Commissione Centrale ed eseguano gli emendamenti nel testo;

2. il testo riveduto e, se del caso, emendato, venga sottoposto all'esame della nostra Sottocommissione;

3. la Sottocommissione di più schemi, che trattano la stessa materia, dovrà farne uno solo, usando, per quanto sarà possibile, le stesse parole dello schema, senza ripetizioni.

Questo lavoro potrà essere fatto da uno degli Em.mi componenti la Sottocommissione e poi dovrà essere sottoposto all'esame e all'approvazione degli altri Em.mi Padri.

Quanto al b), cioè in merito ai criteri da seguire, l'Em.mo propone di adottare criteri negativi e cioè conservare il senso degli schemi approvati. Se vi fossero cose contraddittorie o contrarie la Sottocommissione potrà discutere in merito e decidere, dopo aver sentito il pensiero della competente Commissione.

Gli Em.mi Padri approvano questi criteri proposti dall'Em.mo Coussa al quale viene dato l'incarico di preparare un piano preciso di lavoro tenendo presenti anche le proposte fatte nella relazione letta dal Segretario.

L'Em.mo Presidente chiede agli Em.mi *quando potrà riunirsi nuovamente la Sottocommissione*: il giorno preciso non può stabilirsi, per il fatto che non si può prevedere per il momento quando potrà essere pronto il materiale da discutere, frattanto potrebbe fissarsi la data *del 20 luglio p.v.*. Comunque gli Em.mi saranno tempestivamente informati della data precisa, quando verranno loro inviate le posizioni da discutere.

---

[5] Cf. pp. 106-107.

Gli Em.mi accettano.

In merito allo schema «De spirituali opificum cura»,[6] unito al foglio di ufficio inviato agli Em.mi Padri, il Segretario spiega che lo schema suddetto fu richiesto dai Padri della Commissione Centrale nella sessione generale del 3 maggio u.s. e che su di esso dovrà pronunciarsi la nostra Sottocommissione e proporre gli eventuali emendamenti, giacché lo schema non verrà sottoposto alla Commissione Centrale che in questi giorni termina i suoi lavori.

Lo schema è stato preparato dalla Commissione dei Vescovi e del governo delle diocesi e farà parte della redigenda Costituzione «De cura animarum» come capitolo a parte.

L'Em.mo Liénart, che nella summenzionata sessione del 3 maggio scorso propose la redazione dello schema in oggetto, informa gli Em.mi Padri di aver già notificato all'Em.mo Card. Marella, Presidente della Commissione dei vescovi e del governo delle diocesi, due emendamenti che egli giudica molto opportuni e cioè:

1) al n.3, p.2, nella I riga, dopo «opifices» dire «Actionis Catholicae militantes», sopprimendo poi nella 4 riga la frase «Actio Catholica».

2) al n. 4, p.3, in fine, sopprime le due ultime righe da «ac sedulo» fino a «valeant», sostituendole con la seguente frase: «et in ecclesia paroeciali, omnia disponant ut reductis differentiis inter classes sociales fidelium, sine acceptione personarum, omnes aequaliter accipiantur cum fraterna caritate, ita ut opifices non iam se sentiant extranei, sed vere filii in domo Patris sui».

Gli Em.mi approvano tali emendamenti.

Alle ore 18,15 con la preghiera di rito si chiude questa prima sessione della Sottocommissione per le materie miste, che è stata piuttosto una presa di contatto ed ha avuto principalmente carattere informativo sul lavoro da svolgere nel prossimo futuro.

ADNEXUM

ANIMADVERSIONES
EM.MI GABRIELIS ACACII CARD. COUSSA

«...Em.mi ac Rev.mi Patres Pontificiae Subcommissionis de materiis mixtis ne dedignentur edicere, sua qua pollent doctrina et prudentia

in genere:

a) qua ratione procedendum sit in persolvendo munere sibi assignato

[6] Cf. pp. 102-103.

b) quibus criteriis opus coordinandi et ad unitatem redigendi schemata absolvi possit;

in particulari:

an et quomodo apparari debeat peculiare schema Constitutionis *De animarum cura.*

Resp. ad *a)*:

1. Competentes Commissiones, pro suo quaeque schemate, videant de propositionibus et suggestionibus Patrum Commissionis centralis et emendationes exsequantur.

2. Textum ita recognitum et forte emendatum ad hanc Commissionem deferant.

3. Huius Commissionis erit ex schematibus plurium Commissionum unum conficere, verba schematum, quantum fieri potest, adhibendo seclusis repetitionibus.

Quod opus unus ex sodalibus huius commissionis perficiet et ceteris subiiciet pro examine et approbatione.

ad *b)*:

Criteriis potius negativis hoc est: sensum probatorum schematum servando. Si quae contradictoria aut contraria inveniantur, haec commissio poterit rem discutere et decidere , audito secretariatu competentis commissionis.

SESSIO II
(23 Iulii 1962)

A) *DOCUMENTA*

1

REV. MUS P. CHRISTOPHORUS BERUTTI
Secretarius commissionis de disciplina cleri et populi christiani

PONTIFICIA COMMISSIO
DE DISCIPLINA CLERI ET POPULI CHRISTIANI
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 528/62

E Civitate Vaticana, die 4 giugno 1962

Ill.mo e Rev.mo Monsignore,

Ho il piacere di trasmettere, qui in allegato e in duplice copia, l'estratto delle osservazioni fatte dalla Commissione Centrale circa i due schemi di decreto:

1. De catechetica populi christiani institutione;

2. De cura animarum et communismo.

Con sensi di distinto ossequio, sono lieto confermarmi

della Signoria Vostra Ill.ma e Rev.ma
dev.mo nel Signore
P. CRISTOFORO BERUTTI, O.P., *segr.*

Ill.mo e Rev.mo Signore
Mons. Lauro GOVERNATORI
Segretario della sottocommissione per le materie miste

ADNEXA

I – DE EMENDATIONIBUS PROPOSITIS QUOAD SCHEMA DE CATECHETICA POPULI CHRISTIANI INSTITUTIONE

Animadversiones, quae a Commissione Centrali factae sunt quoad schema decreti «De catechetica populi christiani institutione», una cum Secretario Commissionis de disciplina cleri est populi christiani perpenderunt Ill.mi et Rev.mi Domini Petrus Mattioli et Iosephus D'Ercole, eorumque communi sententia proponitur ut in praefato schemate hae, quae sequuntur, emendationes fiant:

1. In prooemio generali, pag. 3, demptis quae dicuntur in lin. 13-20, dicatur «... provehendum, cum sacerdos quilibet nullo graviore officio teneatur, nullo artiore nexu obligetur, quam mandato fideles in christiana doctrina instituendi[1] (Micara). Idipsum autem vehementer urget etiam haec Sacrosancta Synodus, maxima enim et sedula cura hodiernis temporibus institutio catechetica tradatur oportet quia fides multorum languescit et placitis mundi saepius fideles inquinantur et ipsa fidei integritas in pluribus regionibus in periculi discrimine versatur; ex altera parte vero manifeste patet quod plurimi fideles profundius sentiunt mysterium Ecclesiae et fructuosa comprobatur impensior annuntiatio praeconii salutis per peculiarem actuositatem biblicam, liturgicam homileticam, ideoque firmiter sperare licet vitam christianam magis magisque efflorescere posse» (Döpfner).

Quae ad rem principaliora decernuntur in tria capita distribuuntur: I) De catechismo et de libris catecheticis; II) De organizatione institutionis catecheticae; III) De methodo institutionis catecheticae.

2. In prooemio cap. I, pag. 3, demptis quae dicuntur in linn. 21-28, dicatur: «Catechismus Romanus, ex decreto Concilii Tridentini confectus et auctoritate S. Pii V vulgatus, puram ac integram doctrinam complectitur, qua fideles informari oportet. Omnium consensu probatus et exceptus fuit, sed subsequentibus temporibus paene exolevit cum alii et alii catechismi editi sint» (Frings).

3. In linn. 16-17, pag. 4, accuratius dicatur: «enuntientur veritates fidei, praecipua praecepta sive legis... » (Jelmini).

4. In lin. 5, pag. 5, dicatur: «Haec igitur Sanctae Synodi Patres declarant et statuunt:».

5. Novus iste textus substituatur in pag. 5, linn. 18-31: «III. Specialis commissio ex probatis et peritis theologis et catechistis totius orbis constituenda decernitur, ut commune pro universa Ecclesia Directorium Catechisticum conficiatur» (Döpfner).

«IV. In communi Directorio Catechistico: 1) Enuntientur formulae fundamentalium veritatum fidei et doctrinae moralis necnon formulae precum, quas oportet ut omnes memoria integre teneant; 2) Normae praefiniantur quae in singulis catechismis elaborandis servari debeant quod attinet ad finem in catechesi persequendum et ad praecipua doctrinae capita exponenda.

Episcopi autem in Conferentiis nationalibus curabunt ut, secundum normas prae-

[1] S. Pius X, litt. encycl. *Acerbo nimis*, 15 apr. 1905.

fatas, unicus seu communis catechismus pro tota natione conficiatur, vel saltem pro alia aut alia nationis regione si peculiaria locorum et personarum adiuncta id expostulent» (Micara, Valeri, aliique).

6. *Nota* — Art. IV, pag. 5 sq., demi potest, cum in novo textu proposito art. III et IV materia generaliter indicetur, quae in catechismo pertractari debet (Alfrink, Richaud, aliique).

7. In linn. 4 et 5, pag. 6, dicatur «In catechismo doctrina christiana exponatur ad modum etc...»; in fine autem lin. 8 addatur: «Praecipui tamen errores efficaciter repellantur, qui contra fidem ad Ecclesiam Catholicam divulgari solent» (Spellman, Richaud, Montini, aliique).

8. In fine lin. 11, pag. 6, addatur: «Item, in catechismo officium expressse declaretur, quo omnes fideles tenentur congruum apostolatum exercendi, ut bonum spirituale proximorum promoveatur» (Suenens).

9. In linn. 28 et 29, pag. 6, accuratius dicatur: «... capita selecta Librorum Sacrorum perlegant, deinde vero, crescente aetate, habeant integrum Novum Testamentum, adnotationibus etc.».

10. In linn. 7-9, pag. 8, dicatur «...sortiantur, haec a Sacrosancta Synodo accuratius determinantur et statuuntur».

11. In lin. 13, pag. 8, dematur verbum «nedum», et in lin. 15 dicatur: «...pertinentibus. Inter Consultores autem quidam etiam adnumerantur ex Clericis etc.» (D'Alton).

12. In lin. 10, pag. 10, post verbum «doceant» haec alia verba addantur: «ut de pueris catechizandis inquirant socii praesertim Actionis Catholicae et piarum associationum sodales; ut omnes in paroecia sint benignissimi erga catechumenos et neophytos; ut, pro necessitate...». Textus autem linn. 14-19 hac ratione melius reddatur: «...fungantur: ut singuli fidelium ordines accurate doctrina christiana imbuantur; ut paroecia quotannis opportune de impensis prospiciat quae fieri debent pro operibus catechisticis, itemque ut privati etiam fideles pecuniam munifice conferant ad eiusmodi sumptus faciendos» (Richaud).

13. In lin. 30, pag. 10, dematur verbum «accuratissime», et in linn. 31-32 melius dicatur: «...qui doctrina dogmatica et morali plenius edocti sint, iidemque pietate conspicui sint necnon zelo gloriae Dei et salutis animarum incensi» (Léger).

14. In prooemio cap. III, pag. 12,in lin. 8, addatur: «Pueri enim fidei quidem veritatibus fundamentalibus edocendi sunt, sed oportet praeterea ut ad ea praesertim consideranda et memoriae tradenda alliciantur, quae eos ad Dei amorem movent.

Adulescentes vero gradatim...» (O'Connor).

15. Pag. 12, in lin. 18 sq. dicatur: «Haec igitur constituit et mandat Sancta Synodus de methodo institutionis catecheticae tradendae».

16. In lin. 21, pag. 12, accuratius dicatur: «ut in hominibus fides, per doctrinam illustrata, viva sit et explicita, itemque ut iidem excitentur...» (Liénart).

17. Novus iste textus substituatur in art. VI (pag. 13, lin. 16 sqq.): «Communitas paroecialis catechesim foveat et curet, puerosque ac neophytos et catechumenos in sua caritate suscipiant et adiuvet. Pueri autem primis fidei rudimentis a parentibus

erudiantur, qui etiam diligenter satagere debent ut illi usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum ad sacram Synaxim accedant (cfr. C.I.C. cann. 854, par. 5 et 859, par. 1). Item, parentes curare tenentur ut filii sui cursus catecheticos studiose et assidue frequentent, qui ipsis sive in paroecia sive in schola destinantur. Ubi vero catechesis paroecialis et scholae catholicae forte deficiant, pueri in doctrina christiana a parentibus plene erudiantur oportet » (Liénart et Ruffini).

18. Pag. 13, in lin. 30, dicatur: « Pueri per aptas et idoneas exercitationes, secundum normas artis docendi, practice et efficaciter adiuventur ut memoriae mandent..., (Richaud, Godfrey, aliique).

19. Pag. 14 textus art. XII hac ratione melius reddatur: « In adulescentibus et iuvenibus adultisque doctrina christiana erudiendis diligentissime adnitendum est ut ii singuli veritates fidei et morum penitus percipiant, deliberato actu voluntatis plene illis adhaereant, aperte easdem profiteantur et etiam strenue defendere valeant ab acatholicorum aliorumque adversariorum impugnatione » (Richaud et Spellman).

20. Pag. 14 in art. XIII novus iste textus substituatur: « In catechetica institutione adolescentibus et iuvenibus tradenda peculiaris adhibeatur industria et sollertia ut iidem fortiter in fide firmentur, et de eventibus vitae quotidianae recte iudicare valeant moresque suos ita informent ut bonum sive proprium, sive familiae, sive civitatis vere promoveatur » (Liénart, Aloisi Masella aliique plures).

21. Pag. 15, demptis quae dicuntur in art. XV, linn. 3-5, haec dicantur: « ... tradatur. Specialis autem institutio accurate tradatur oportet nupturientibus; omnibus pueris enim et adulescentibus positiva educatio castitatis impertienda est, sed adulescentiores et iuvenes apte et idonee etiam edoceri debent de problematibus «amoris», quae dicuntur, de modo sese gerendi tempore sponsalium, de his quae attinent ad familiam legitime constituendam, de iuribus et officiis coniugum, de christiana filiorum educatione. Quibus de rebus nupturientes per plures saltem hebdomadas rite instituantur oportet a sacerdote necnon a medico, qui spiritu vere christiano sit imbutus, secundum normas a loci Ordinario statutas » (Suenens, Döpfner, aliique plures).

22. In lin. 13, pag. 15 (art. XVI), demptis verbis: «trium vel quattuor », dicatur simpliciter: *brevi* (annorum spatio) (Siri).

In eodem art. XVI, in fine addatur: « Expedit praeterea ut in peculiaribus hiis exercitiis, quae tempore Adventus et Quadragesimae, necnon mensibus maii, iunii, octobris peragi solent, concionatores ad doctrinam christianam plenius exponendam praecipue intendant; quod etiam in piis exercitiis novendialibus aut triduanis opportune fieri potest » (Ruffini).

23. Facta innovatione textus art. III cap. I (pag. 5) innovandus est etiam textus art. XXI cap. III (pag. 16) prout sequitur: « Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum *Directorium de catechesi* conficiendum curetur, in quo normae statuantur quae ab omnibus in tota saltem provincia ecclesiastica servari debeant quod attinet sive ad perficiendam organizationem catecheseos pro diversis fidelium ordinibus, sive ad methodum qua institutio catechetica iis singulis tradenda sit ».

24. Pag. 16 in art. XXII novus iste textus substituatur: « In conferentiis Episcoporum pariter conficiendum curetur *Directorium de praedicatione*, in quo normae statuantur ab omnibus servandae qui verbum Dei fidelibus annuntiant. Praecipua principia in eo exponantur de necessario studio assiduo Sacrae Scripturae et doctrinae

Sanctorum Patrum atque magisterii ecclesiastici; de praedicatione homiletica prae ceteris praedicationis generibus adhibenda; de functione liturgica concionis infra Missam; de ratione habenda a concionatore peculiarium condicionum, quae propriae sint fidelium quibus verbum Dei exponitur; de cura a concionatoribus adhibenda ut fideles aeque solvere valeant quaestiones et difficultates, quibus in vita quotidiana anguntur.

II – SCHEMATIS DECRETI DE CURA ANIMARUM ET COMMUNISMO PROPOSITAE EMENDATIONES

1. In Prooemii initio, pag. 3, dicatur «Permulti sunt in pluribus nationibus ii qui, etsi non pauperes sint et quamvis inter catholicos connumerentur qui generalia Ecclesiae praecepta observare solent, a communismo etc...».

2. In pag. 4, linn. 10-32, novus iste textus substituatur: «...satisfieri potest. Praeprimis autem diligenter curandum est, ut iustitiae socialis et caritatis obligationes de aequa mercede laboris et de congruentibus condicionibus loci, temporis, modi perficiendi laboris rite serventur ab heris et operum conductoribus, qui se christianos profitentur. Ordinarii vero, parochi, catechistae in oppugnando communismo expresse declarent ipsum reprehendi et damnari non ea de causa quod bonum sociale et oeconomicum promovere contendit, sed quia docet unum tantummodo bonum terrenum conquirendum esse illudque mediis iniustis assequi conatur. Hinc, pastores animarum aperte monere fideles tenentur licitum non esse sive partibus communistarum nomen dare vel eisdem favorem praestare; sive edere, propagare vel legere libros, periodica, diaria et folia, aut in eis scribere, quae doctrinae seu actioni communistarum patrocinantur. Item, fideles expresse moneantur oportet ad Sacramenta eos admitti non posse, qui scienter et libere actus praefatos posuerint, eosque a fide catholica defecisse censendos esse, qui communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, et in primis qui eam defendunt vel propagant (S.C.S. Off., Decretum, 1 Iul. 1949).

Sed fideles pariter absterreantur ab aliis quoque erroribus agendisque rationibus in re sociali et oeconomica, cuiusmodi sunt v.g. capitalismus et liberalismus, quos etiam strenue impugnat Ecclesia quia ordinem supernaturalem negant vel neglegunt, sicque verum bonum privatum singulorum veramque prosperitatem ac felicitatem communem omnium efficaciter non promovent aut revera impediunt.

Haec igitur Sancta Synodus decernit et statuit: I) Ad gravia pericula etc. (pag. 4, lin. 33 sqq.)».

3. Demantur articuli III et IV (pag. 5, linn. 7-17), opportunius inserendi schemati de institutione catechetica.

4. In art. V, qui fit III, melius dicatur: «Item, magna cum sollertia doctrinam socialem Ecclesiae enucleare et illustrare satagant, quae sufficere potest ad quaestiones et difficultates rite dissolvendas de singulorum iuribus et officiis ad res sociales et oeconomicas attinentibus. Pariter principia exponant a Romanis Pontificibus illustrata de frugifera pace inter populos servanda, de amica inter civium ordines convictione et conspiratione fovenda, de adiutorio gentibus et civitatibus praestando, quae cultioribus vitae usibus nondum plane sunt assuetae et opibus seu subsidiis materialibus minus sunt ditatae».

5. Pag. 6, lin. 7, demptis verbis: cuiusvis ordinis, dicatur « mediis et superioribus ».

6. Pag. 6, demptis linn. 19-21, dicatur: « De huius Sanctae Synodi mandato sollicite atque accuratissime isti conscribantur libri iique quam maxime divulgentur.

7. Pag. 7, post art. IX, qui fit VII, iste addatur articulus: « VIII. Item, exoptatur ut Episcoporum et peritorum laicorum Commissio Internationalis constituatur, cuius sit sedulo satagere, secundum Sanctae Sedis instructiones, ut pravis doctrinis socialibus non inficiantur populi praesertim qui minus sint exculti et bonis materialibus magis indigent ».

8. Pag. 7, demptis linn. 4-9, dicatur: « Ut fideles valido praesidio adversus pravas doctrinas et agendi rationes in re sociali et oeconomica firmentur, animarum pastores summo studio etiam pietatem christocentricam et liturgicam, praecipue vero pietatem erga SS. Eucharistiam et Beatam Virginem Mariam, in iis fovere contendant; itemque etc... ».

9. Pag. 7, in lin. 32, demantur verba: ab Ordinario et a parocho tempestive; in lin. 34 autem, post verbum: adstringuntur, haec addantur verba: « (adstringuntur) ferendi suffragium et eos etc... »; et in lin. 36 verbum: recte, mutetur dicendo « rectius ».

10. Pag. 8, in lin. 27, post verbum: socialis, addatur: « et oeconomicae ».

11. Pag. 8, art. XVII, qui fit XVI, his verbis melius exprimatur: «Clerici et religiosi in recte prudenterque exquirendis seu accipiendis auxiliis virorum divitum et auctoritate valentium, ad opera cultus divini et apostolatus atque caritatis exercenda, caveant ne unquam omnino iis quomodocumque subiecti et obnoxii sint aut esse videantur», et cetera verba prioris textus demantur.

12. Pag. 10, in lin. 7, post verba: ac religiosi, addatur: « post regulariter expletum curriculum philosophicum et theologicum », et in lin. 8, post verbum: quibus, addatur: « (quibus) praediti (munere etc) ».

13. Pag. 10, in lin. 15, demptis verbis: enixe commendatur, dicatur: « Cura adhibeatur ut etc... ».

14. Pag. 10, in lin. 29, verbum: mala, mutetur dicendo: « incommoda », et in lin. 34, demptis verbis: commodius ac beatius, dicatur « aptius feliciusque ».

* * *

Summarium sive animadversionum Patrum commissionis centralis circa schema « De cura animarum et communismo », sive responsionum commissionis de disciplina cleri et populi christiani typis editum est a subcommissione de materiis mixtis: cf. pp. 185 ss.

III – DE EMENDATIONIBUS PROPOSITIS QUOAD SCHEMA DE PAROCHORUM OBLIGATIONIBUS QUOAD CURAM ANIMARUM

Emendationes quae a Commissione Centrali propositae sunt quoad schema decreti «De parochorum obligationibus quoad curam animarum», una cum Secretario Commissionis de disciplina cleri et populi christiani perpenderunt Rev.mi Domini Petrus Mattioli et Carolus Lefebvre, eorumque communi sententia animadvertuntur haec quae sequuntur:

1. Cum aliud huius Commissionis schema decreti inscribatur: De obligationibus parochorum, praesens schema decreti merito inscribi potest: *De munere parochorum* (Cicognani, pag. 3, n. III).

2. Ut ratio habeatur observationum generalium, de quibus in pag. 2, n. I et III et p. 3, n. II, proponitur ut schemati decreti hoc novum prooemium praemittatur:

«Omnia quae in Codice Iuris Canonici et in praecedenti decreto de obligationibus parochorum statuuntur, finem revera intendunt ut parochi rite ac fructuose curam animarum exerceant, quod est proprium et gravissimum eorum officium, quo etiam tenentur ut fidelium servitio plene et constanter sese devoveant. Sed expedit omnino ut plura expresse determinentur, quae directe et immediate attinent ad rectum aptumque exercitium curae animarum a parochis explendum, ut tutius ac facilius copiosiores et opimi fructus percipiantur.

Multis quidem in paroeciis, sive propter populi multitudinem sive propter insufficientem numerum vicariorum cooperatorum, saepius difficillimum et vel etiam impossibile erit, ut per parochum aliosque sacerdotes omnia munia rite expleantur quae ad curam animarum spectant; sed in eiusmodi casibus parochi diligenter curare debent, ut probi et idonei laici bene instituantur ad munia congruenter explenda, quae exercitium potestatis ordinis vel iurisdictionis non secumferunt.

Insuper vero, oportet profecto ut parochi ea semper praeprimis summopere curent, quae proprie ac directe bonum spirituale fidelium respiciunt, nec suas obligationes, quae ad suam vitam interiorem alendam ordinantur, umquam ullimode parvi faciant, ea de causa quod permultum allaborare debent pro bono fidelium: fructus enim exercitii curae animarum quam maxime pendent ex spiritu pietatis et ex ferventi amore erga Deum, quibus sacerdotes sint repleti.

Haec proinde...» etc. prout in schemate decreti, pag. 3, lin. 9 sqq.

3. Plura de sacramentis addenda art. IX proponuntur, sed melius videtur ut ordo articulorum servetur secundum quod parochus consideratur tanquam magister et sacerdos et rector (Döpfner, pag. 2, n. II et Cooray, pag. 4); fideles enim edoceantur oportet antequam ad sacramenta suscipienda admittantur.

4. Quae addenda proponuntur de baptismo quamprimum conferendo (Ruffini, aliique, pag. 3, n. I), aptius addenda videntur art. IX.

5. In praesenti schemate necesse non esse videtur specialem sponsorum institutionem urgere (Pizzardo, pag. 4, n. 2 et Gracias atque Jullien, pag. 5, n. 4 et 5); expresse enim de ea agitur in alio schemate: De catechetica populi christiani institutione.

6. Ut optatis satisfiat Alter, D'Alton, Ruffini (pag. 4, n. 1 et 3; pag. 5, n. 6), novus iste textus esse potest art. II, n. 2, lin. 5 sqq.:

«Diebus dominicis ceterisque per annum festis brevis post Evangelium concio habeatur, Missae celebratione interrupta, in qua nuntietur evangelium salutis (cf. Eph., I, 13) et exponantur quae fideles credere et facere oportet. Quod quidem fideliter servandum est non solummodo in Missa paroeciali, quae semper celebrari debet hora praestituta, sed etiam, secundum normas ab Ordinario loci praefinitas, in omnibus Missis quae, in ecclesiis quoque religiosorum, etsi exemptorum, fidelibus adstantibus celebrentur (cann. 1336, 1344, 1345, 1347)».

7. In art. II, n. 3 (pag. 4, lin 13) dici potest: «...fidelibus adultis explicet diebus dominicis et praesertim tempore tum Quadragesimae tum Adventus, sermone ad eorum captum accommodato (cann. 1332 et 1346, par. 1)» (Ruffini, pag. 6, art. II, litt. b).

8. In art. III, pag. 4, lin. 29, auferatur verbum «graviores» (Sépinski, pag. 7, n. 4); sed non videtur accuratius determinandam esse doctrinam a parocho praedicandam, quia ea de re agitur in schemate de catechetica populi christiani institutione (Léger aliique, pag. 6, König, pag. 7).

9. In fine art. III , pag. 4, lin. 31, addi potest: «Praeterea, curet parochus ut fideles quamprimum certiores fiant de his quae a Romano Pontifice in variis rerum adiunctis pro toto orbe catholico publice nuntiantur» (O' Connor, pag. 7, n.3).

10. In art. IV, pag. 4, lin. 32, dicatur: «locos excerptos», et in lin. 37 dici potest: «...in quibus a sacerdote, et vel etiam a laico qui in re certe sit vere peritus, capita selecta Sacrae Scripturae plenius ac profundius exponantur et evolvantur; omnes autem fideles vehementer exhortetur ut saepius lectionem faciant praesertim Novi Testamenti, cuius liber in qualibet familia christiana esse deberet» (Ruffini, Siri aliique, pag. 7 sq.).

11. Accuratiores determinationes de opera religiosorum in catechetica institutione tradenda necessariae non videntur in art. V, quia ea de re expresse agitur in schemate decreti de catechetica populi christiani institutione (Copello, Léger, aliique, pag. 8 sq.).

12. In art. VI, pag. 5, lin. 17 sqq., dici potest: «...operam fidelium laicorum, tam virorum quam mulierum, qui vitae probitate eniteant et in doctrina christiana sint periti atque idonei ad docendum. Iidem ex iis praecipue seligantur qui alicui associationi catholicae, potissimum vero Actioni Catholicae, nomen dederint» (Léger, pag. 9).

Nota: De catechetica institutione in scholis tradenda et de scholis catecheticis (König et Roberti, pag. 9, n. 4 et pag. 10, n.3), expresse agitur in praefato schemate decreti de catechetica populi christiani institutione.

13. Art. VII, pag. 5, lin. 21 sqq., his verbis melius exprimi potest: «Pro locorum et rerum adiunctis curent parochi et Ordinarii locorum ut scholae catholicae pro pueris erigantur, qui eas frequentare gravi obligatione tenentur. Unius autem dumtaxat Ordinarii loci est iudicare num necessitas exigat ut alicubi pueri scholas acatholicas vel neutras frequentent, quo in casu cautelae erunt adhibendae ab ipso Ordinario praestitutae ut periculum evitetur ne pueri fidem amittant aut in ea frigescant» (D'Alton, Léger, aliique, pag. 10 sq.).

14. In art. VIII, pag. 5, lin. 33, auferantur verba: «et fidelium pabulum spirituale» (Döpfner, aliique, pag. 12, n. 2). Ibidem proinde dici potest: «...centrum vitae paroecialis, eique omnes fideles, nulla habita ratione eorum originis et condicionis so-

cialis, *actuosa participatione* intersint ac, verbo Dei enutriti, caritate fraterna etc. (usque ad verba «fideles instituere», pag. 6, lin. 4), et deinde dici potest: «ut Sacra Liturgia, iuxta unius tantummodo Sedis Apostolicae praecepta et instructiones rite disposita, totam vim suam et efficaciam exerceat ad eorum animos christiane efformandos» (Jullien, pag. 12, n. 3).

15. In art. IX, pag. 6, lin. 9, auferri possunt verba «quoties legitime petant» (Léger, p.15), et haec alia addi queunt. «...devote administret (can. 467, par. 1). Magnopere autem curet ut debita decora dignitas in divinorum officiorum celebratione semper eluceat, etiam in verbis pronuntiandis et in caeremoniis peragendis, ut etiam adstantes ad devotionem excitentur et sacrae liturgiae sensum et saporem percipiant. Praeterea, non solum obligationem fideliter impleat horas canonicas quotidie integre recitandi (can. 135), sed ipsius exemplum precandi in ecclesia fidelibus praeluceat ut et iidem pie libenterque precentur.[1] Denique, fideles frequenter commoneat de gravi obligatione qua parentes adstringuntur curandi ut infantes quamprimum baptizentur (can. 770); diligenter satagat ut pueri rite instituantur, quo septimo circiter aetatis anno confirmationis sacramento roborentur (can. 788), et sacramenta Eucharistiae ac Poenitentiae recipiant cum ad annos discretionis pervenerint (cann. 859 par. 1 et 906); omnes fideles excitet ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico rite dispositi reficiantur (can. 863); summo studio et diligentia curet ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, sacramentum extremae unctionis recipiant (can. 994)» (D'Alton, pag. 12, n.1, et Cooray, p. 13 sq.).

Nota: Cetera addenda non videntur quae a Cooray proponuntur, in schemate enim decreti de catechetica populi christiani institutione dicuntur quae attinent ad sacramentum matrimonii, etc. Quod autem ab eo proponitur respectu sacramenti ordinis, dicitur in art. XIII praesentis schematis, pag. 7, lin. 8 sq.

16. In art. XI, pag. 6, lin. 19, dicatur: «...fretus, prudenter quidem sed strenue compescere ne timeat scandala, quae dentur etc.» (Browne, pag. 15).

17. In art. XII, pag. 6, lin. 23, dici potest: «...parochus pro paschali domorum benedictione singulas familias visitare ne omittat per seipsum, si fieri potest, secus adiuvantibus vicariis cooperatoribus. De omnium etc. «(Micara, Siri, aliique pp. 15-17).

18. In art. XIII, pag. 7, lin. 4, forsan dici potest: «...saltem septimo quoque anno etc.» (Browne, pag. 17).

19. Opportunum non videtur ut in art. XV, pag. 7, lin. 28, expresse commendetur ut oratoria vel recreatoria sint *interparoecialia* (Alter, pag. 17). Sicubi id necessarium aut utilius censeatur, Ordinarius loci normas particulares ad rem praestituere poterit.

20. In art. XVI, pag. 7, lin. 36, accurata praescripta de Actione Catholica non proponuntur, quia de re expresse agit Commissio de Apostolatu laicorum (Silva Santiago, p.18).

21. In art. XIX, pag. 8, lin. 21, dici potest: «...paroecialium, cui intersint vicarii cooperatores eique parochus praesit, ut etc. (Browne, aliique, pag. 18).

22. In art. XX, pag. 8, lin. 32, dici potest: «...Parochus autem fideles a paroecia discedentes, tempestive commendet rectori etc.» (Sépinski, pag. 18).

---

[1] Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 Aug. 1959 (A.A.S., LI (1959), pag. 562).

23. In art. XXII, pag. 9, lin.9, dicatur: «parochus prudenter quidem sed enixe satagat etc.» (D'Alton, pag. 19).

In fine autem eiusdem art. XXII addi potest: «Insuper autem diligenter curet parochus ut fideles, memores quod mandavit Deus unicuique de proximo suo (Ecc.i, XVI, 12), nedum per pias preces et per vitae suae exemplum, sed etiam per opportunas exhortationes et instructiones operam dent ut improbi et acatholici ad Ecclesiam et ad vitam vere christianam agendam sincero corde convertantur» (Léger aliique, pag. 19).

24. In art. XXIII, pag. 9, lin. 29, addatur: «radiophonicarum et televisificarum, quatenus etc.» (Sépinski, p. 21).

Necessarium non videtur ut in eodem art. XXIII expresse determinentur societates, de quibus agitur (Jullien, pag. 20); id enim aperte patet ex contetu: de societatibus, libris, spectaculis siquidem sermo fit «ut fideles ab iis caveant, quae religionem catholicam aut bonos mores impetunt» (pag. 9, lin. 24).

25. In art. XXIV, pag. 10, lin. 6, addi potest: «(can. 1350, par. 1), ut, quatenus fieri potest, ad fidei veritatem amplectendam attrahantur. Eos proinde sincera caritate prosequatur eorumque necessitatibus sive spiritualibus sive materialibus, prout casus fert, amanter subveniat, et accurate satagat ut iidem nulla offensione a paroecianis unquam afficiantur sed potius bonis vitae suae exemplis aedificentur. At vero, illud etiam prudenter caveat ne fideles ob conversationem acatholicorum spiritu indifferentismi vel panchristianismi aut falsi irenismi inficiantur, quo detrimentum patiantur in fidei doctrina aut in praxi vitae fideliter integreque christianae» (Bea, Tisserant, aliique pag. 20).

26. In art. XXVI, pag. 10, lin. 25, addi potest: «...prospiciatur. In parvis praesertim paroeciis opera apostolatus interparoecialia constituantur, ut, viribus unitis, melius faciliusque ad finem suum consequendum agere valeant. Ad Assistentes dioecesanos Actionis Catholicae et, in suo cuiusque districtu, ad Vicarios Foraneos pertinet opera apostolatus in paroeciis promovere et coordinare secundum normas ab Episcopo statutas» (Jullien, pag. 21).

27. In art. XXVII, pag. 10, lin. 29, dici potest: «Paroeciae personales pro fidelibus diversi sermonis aut nationis iis in locis erigantur ubi iiden plurimi stabiliter commorantur, si per determinatum Vicarium cooperatorem vel Missionarium apte et efficaciter eorum cura pastoralis exerceri nequeat. Hinc canoni 216 C.I.C. haec addantur: «par. 5. Ubi necessitas etc». (usque ad finem art. XXVII, pag. 10 sq.) (Micara aliique, pag. 22).

2

EM.MUS PETRUS CARD. CIRIACI

Praeses commissionis de disciplina cleri et populi christiani

PONTIFICIA COMMISSIO
DE DISCIPLINA CLERI ET POPULI CHRISTIANI
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 528/62

E Civitate Vaticana, die 7 giugno 1962

Eminenza Reverendissima,

Riferendomi alla venerata lettera dell'Eminenza Vostra Reverendissima N.2/SM del 19 mese scorso, ho l'onore di rimetterLe qui unito il parere di questa Pontificia Commissione della Disciplina del Clero e del popolo cristiano circa gli emendamenti allo schema « De catechetica populi christiani institutione ».[1]

Nel baciarLe umilissimamente le Mani mi confermo con sensi di profonda venerazione

dell'Eminenza Vostra Reverendissima
um.mo e dev.mo servo

PIETRO Card. CIRIACI, *presidente*
C. BERUTTI, *segr.*

A Sua Eminenza Reverendissima
il Signor Card. Eugenio TISSERANT[2]
Presidente della sottocommissione
per le materie miste

[1] Cf. pp. 109-112.

[2] Em.mus Tisserant huiusmodi litteras et adnexa die 9 iunii ad secretarium subcommissionis de materiis mixtis misit.

3

REV.MUS P. CHRISTOPHORUS BERUTTI

Secretarius commissionis de disciplina cleri et populi christiani

PONTIFICIA COMMISSIO
DE DISCIPLINA CLERI ET POPULI CHRISTIANI
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

E Civitate Vaticana, die 27 giugno 1962

Ill.mo e Rev.mo Monsignore,

Ho il piacere di trasmettere alla Signoria Vostra Ill.ma e Rev.ma i seguenti documenti:

1. De cura animarum et communismo (con cinque allegati);[1]
2. De catechetica populi christiani institutione (con quattro allegati).[2]

Con i più distinti ossequi

dev.mo
C. BERUTTI, O.P., *segr.*

Ill.mo e Rev.mo Signore
Mons. Lauro GOVERNATORI
Segretario della sottocommissione
per le materie miste

---

[1] Cf. pp. 112-113.
[2] Cf. pp. 109-112.

4

Em.mus PAULUS Card. MARELLA

Praeses commissionis de Episcopis et de dioeceseon regimine

PONTIFICIA COMMISSIO
DE EPISCOPIS ET DE DIOECESEON REGIMINE
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. n. 129/CE. 62

E Civitate Vaticana, die 30 giugno 1962

Em.mo e Rev.mo Signor Mio Col.mo,

Riferendomi alla venerata lettera di Vostra Eminenza Reverendissima del 19 maggio u.s., N. 1/SM,[1] mi onoro rimettere a Vostra Eminenza gli uniti documenti (riassunti, risposte, emendamenti) preparati da questa Pont. Commissione dei Vescovi e del Governo delle Diocesi circa gli schemi di Decreti su:

De cura animarum in genere;

De cura animarum in particulari:

a) De emigrantium cura;

b) De maritimorum, aëronavigantium, nomadum et turistarum cura;

c) De cura pro christianis communismo infectis.

Credo poi di far cosa utile e gradita a Vostra Eminenza allegando copia delle Relazioni da me fatte alla Pont. Commissione Centrale presentando gli schemi in oggetto.[2]

Profitto volentieri della circostanza per baciarLe umilissimamente le mani e professarmi, con sensi di profonda venerazione

dell'Eminenza Vostra Rev.ma
Um.mo Dev.mo Servitor Vero
Paolo Card. Marella

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Cardinale Eugenio Tisserant
Presidente della Pont. sottocommissione
per le materie miste preparatoria del
Concilio Ecumenico Vaticano II

---

[1] Cf. pp. 28-29.

[2] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando. Series II (Praeparatoria)*, vol. II, pars III, Typis Polyglottis Vaticanis 1968, pp. 695-699, 767-770.

ADNEXA

I – OBSERVATIONIBUS
factis a commissione centrali circa schema de animarum cura in genere commissio de episcopis breviter respondet

Qua par est reverentia attente perlegimus observationes Commissionis Centralis circa schema «De cura animarum in genere». Multae sunt quas statim accipimus et schemati adnectimus. Dolendum, tamen, quod opiniones, quandoque contradictoriae, singulorum membrorum nobis dentur, non opinio totius Commissionis.

In genere, acceptanda videtur abbreviatio schematis ut nonnulli desiderant, quia multa praecepta iam in aliis schematibus nobis hucusque ignotis inveniuntur.

Nonnulli Patres Commissionis Centralis proponunt «Ordinationem» seu «Directorium pastorale» a Concilio vel immediate post Concilium redigendum in quo colligantur multa quae in schemate «De cura animarum» et in aliis schematibus continentur. Optimum quidem esset, sed, historia teste, nobis dubitare liceat de sorte non nati forsanque numquam nascituri «directorii».

Quibus praedictis, breviter ac reverenter respondere intendimus observationibus iuxta ordinem quo nobis propositae sunt.

Ad observationes generales

Ad I) Nihil dicendum.

Ad II) Opportunissima observatio ea quae ab Em.mo Liénart facta est circa pastoralem curam opificum. Sed non est omnino vera quia in schemate «De cura animarum in genere» saltem quindecim habentur praecepta quae opifices praecipue respiciunt (cf. art. II, nn. 6,7,8 § 1, § 2), et alia nonnulla expuncta fuerunt ne nimis longum appareret schema. Data, tamen, problematis gravitate, Commissio de Episcopis, libenter accipiens observationes, peculiare paravit schema de pastorali opificum cura.

Ad III) Consentimus cum Em.mo Spellman in necessitate mitigandi vim obligatoriam quorumdam praeceptorum, et reservandi Conferentiis Episcoporum iudicium de opportunitate applicandi praecepta singulis nationibus. Exoptandum, tamen, videtur ut ipsum Concilium sententiam ferat de vi obligandi uniuscuiusque legis.

Ad IV) Nimis longum est, revera, schema «de cura animarum», sicut Em.mus Frings obiicit; sed nimis longum est quia longum et amplissimum est argumentum evolvendum. Nimis longum etiam exaratum est quia Commissioni de Episcopis latebant schemata et studia coeterarum Commissionum. Omnia nunc facile componi poterunt collatis diversis schematibus.

Ad V) Legi etiam legislatores sese subiicere tenentur si lex pro ipsis lata est. Concilium est collegium episcoporum cum R. Pontifice leges ferens pro universa Ecclesia et pro singulis episcopis. Nulla, ergo, antinomia. Coeterum, nulla est difficultas in reducendo numero decretorum, iuxta sententiam Em.mi Ruffini.

De «Ordinatione» seu «Directorio pastorali» iam diximus.

Ad VI) Em.mo Siri reverenter respondemus sponsores Ecclesiae universalis nos episcopos dixisse quia sic eos appellavit encyclica *Fidei donum*. Non, tamen, affirmavi-

mus singulos episcopos iurisdictionem habere in universam Ecclesiam Asserere tantum voluimus episcopos, qua successores Apostolorum et collegium cum Papa efformantes, esse sponsores, i.e., habere responsabilitatem totius Ecclesiae quoad doctrinam, quoad regimen et quoad dispensationem supernaturalium gratiarum; et esse debere, qua singuli cooperatores R. Pontificis in evangelizandis infidelibus, in adiuvandis egenis dioecesibus et in apparandis necessariis instrumentis apostolatus nationalis et internationalis.

Ad VII) Iam diximus.

Ad VIII) Iam dictum est.

Ad IX) Gratias agimus Em.mo Montini.

Ad X) Iam diximus.

Ad XI) Iam diximus.

Ad XII) Animadversionibus factis ab Em.mo Cicognani vel iam respondimus vel respondebimus. Cum eo consentimus in obligatione fideliter citandi verba Sacrae Scripturae.

Ad XIII) Iam dictum est.

Ad XIV) Gratias agimus Em.mo Richaud.

Ad XV) Iam diximus de breviore redactione facienda. Liceat nobis summa reverentia Em.mo Döpfner dicere quasdam tantum, non multas, Commissiones esse constituendas. Praecipiuntur sex tantum commissiones (Consilium de Apostolatu Liturgico, Musica et Arte Sacra, art. III, 8; Commissio Dioecesana de Paroeciis, IV, 28, 3); Commissio Episcopalis nationalis pro dioecesibus egentibus, V, 4; Commissiones Episcopales internationales pro determinatis communitatibus humanis, V, 5; Commissiones Episcopales internationales pro apostolatu inter opifices, V, 6; Commissio Episcopalis nationalis pro operariis, V, 7), quarum duae tantum sunt dioecesanae. Exoptantur, insuper, vel commendantur duae commissiones dioecesanae (Consilium Pastorale, IV, 11; et Secretariatus Pastoralis exsecutus, IV, 15), et una paroecialis (Consilium Paroeciale, IV, 36).

De edoctione populi christiani in orando agit fere integer articulus III, *De Episcopo pontifice*, praesertim nn. 1, 2, 3, 4, 5 et 9. et n. 34 art. IV.

Ad XVI) Iam diximus.

Ad XVII) Principia doctrinalia abbreviari sed retineri debent quia ideae clarae ex revelatione depromptae necessariae nobis, contra opinionem Em.mi Jullien, videntur.

Ad XVIII) Iam dictum est.

Ad XIX) Iam dictum est.

Ad XX) Exc.mo Dell'Acqua notum facimus: a) maximam partem schematis agere de cura gregis unicuique episcopo commissi, nec necessarium visum est nostrae Commissioni affirmare, quia evidens, omnes episcopos proprias oves pascere sub auctoritate R. Pontificis; b) nihil nobis commissum fuisse de officiis quibus clerici, religiosi et christifideles erga Episcopum adstringuntur. Hoc ad alia schemata potiore iure pertinent.

Ad XXI) Iam diximus.

Ad XXII) Iam diximus.

Ad XXIII) Iam respondimus.

Ad XXIV) Iam respondimus.

Ad XXV) Exoptaremus enumerationem argumentorum minutiorum de quibus loquitur Rev.mus Janssens.

Caput I – PRINCIPIA DOCTRINALIA

Ad I) Non novimus schema «De Ecclesia, cap. IV: De Episcopis residentialibus» citatum ab Em.mo Ferretto. Aliquid tamen dicendum esse putamus ut potestas pascendi episcoporum et illius exercitium revelatione innitatur.

Ad II) Iam diximus.

Ad III) Nova brevior redactio parata est ut placeremus Em.mo Döpfner et aliis.

Ad IV) In nova redactione imperfectiones vitare curavimus ad mentem Em.mi Alfrink et aliorum. De corresponsabilitate episcoporum super universam Ecclesiam pauca supra diximus.

Ad V) Iam respondimus.

Ad VI) Exc.mo Hurley breviter et maxima cum reverentia respondemus:

a) Non de stadiis psychologicis sed theologicis loquitur art. III ad mentem Concilii Tridentini (s. VI, cc. 6 et 7), nempe, de fide, de iustificatione per sacramenta et de operibus fidei et caritatis.

b) «Vita Verbi» vult dicere et exemplum dandum mediante imitatione Verbi Incarnati, et gratiam in animas effluentem.

c) Fides per Baptismum recepta est fides infusa quae ab unoquoque baptizato debet actuari.

d) Missa est sacrificium potius quam sacramentum et, quia de hac re disputatur inter theologos, non possumus quaestionem praeiudicare.

Ad art. I: Non intelligitur animadversio facta a Rev. mo Sépinski.

Ad art. IV: I) Etiamsi non absoluta sit distinctio inter «perpetuitatem» et «perennitatem», Em.mo Frings placere desideramus.

II) De singulorum episcoporum cooperatione cum R. Pontifice iam supra dictum est.

De participatione collegii episcopalis in regimine totius Ecclesiae multa dicenda essent, et forsan dicentur. Sufficiat de Concilii Oecumenici suprema auctoritate (c. 228) mentionem facere, et magna cum reverentia memoriam facimus coram Em.mo Ruffini.

III) Libenter accipimus emendamentum («est» pro «fuit») propositum ab Em.mo Cicognani.

IV) Consentimus cum Em.mo Jullien et expungimus locutionem «Christi totalis».

V) Loquimur de universa Ecclesia Catholica, et Latina et Orientali. Quod in Ecclesia Latina non detur hodie diaconatus permanens, accidentale est. Idcirco, retinere locutionem bonum est contra sententiam Em.mi Alfrink.

VI, VII, VIII, IX) Quia innecessaria, delentur verba «quo obsignati... configurante».

Caput II – NORMAE PRACTICAE

Breviter ac reverenter respondemus Em.mo Ferretto:

Ad 1. Iam diximus.

Ad 2. Dicebamus episcopum servum quia servire, non serviri, debet, iuxta evangelicum conceptum auctoritatis in Ecclesia. Sed quia non placet, delebimus non sine afflictione.

Ad 3. Iam dictum est.

Ad 4. Nunc, sed non antea quia nobis erant ignota, concordari poterit hoc cum coeteris schematibus.

Ad 5. Consilium Pastorale non praecipitur, tantum commendatur (IV, 11). Praeceptum n. 19, art. IV, potest infirmari ut sit commendatio.

Ad 6. Quia nulla affertur ratio, retinere fas sit.

Ad 7. Nulla est contradictio dummodo obligatio dispensabile sit pro singulis capitularibus, non pro Capitulo.

Ad art. I – De delectione et institutione cooperatorum episcopi

Ad I) Primo vel ultimo loco agere indifferens est, sed de cooperatoribus episcopi agere opportunissimum putamus, et ita reverenter significamus Em.mo Döpfner.

Ad II) Qua per est reverentia rogamus Em.mum Jullien ut perlegat nn. 2 et 3 huius art. I ubi de clericis, et n. 7 ubi de laicis agitur.

Ad n. 1: Ad I) Quia de hoc in alio schemate Commissionis de Seminariis, ea tantum retinemus quae ibi non invenimus. Sic placere confidimus Em.mo Ferretto.

Ad II) Plene consentimus cum Em.mo Spellman.

Ad III) Tyrocinium pastorale progressivum fieri potest et multis in locis fit modo consentaneo cum studiis et sine studiorum damno. Omisimus, tamen, in novo breviore schemate praeceptum ut Em.mo Ruffini placeremus.

Ad IV) Nihil dicendum.

Ad V) Iam dictum est.

Ad n. 2: Ad I) Visitator tamquam amicus in spiritualibus, non tamquam moderator spiritus propugnabatur. Sed, annuentes Em.mi Richaud propositioni, delevimus praeceptum.

Ad II) Non possumus consentire cum Em.mo Döpfner, quia nullam reperimus incompatibilitatem theoricam nec practicam.

Ad III) Iudicent latinistae.

Ad n. 3: Ad I) Iuxta propositionem Em.mi Spellman, infirmavimus praeceptum dicendo in novo abbreviato schemate: «Enixe suadenda sunt...»

Ad II) Rusticationis vel itineris causa longius tempus in sua ipsorum vita absunt a paroeciis sacerdotes. Sed ut Em.mo Frings placeremus, loco «ter» diximus «aliquoties in sacerdotum vita».

Ad III) Iam dictum est.

Ad IV) Iam respondimus.

Ad V) Iam responsionem dedimus.

Ad nn. 4.5.6.: Relinquentes schemati «De rationibus Episcopos inter et religiosos» hoc argumentum fusius enucleare, in novo castigatoque nostro schemate etiam de religiosis viris aliquid, licet minimum, dicitur ut placeamus Em.mis Jullien et Richaud.

Ad art. II – De episcopo magistro et doctore fidei

Ad I) Plene consentimus cum Em.mo Spellman.

Ad II) In n. 7 de praedicatione agebat schema. Sed iuxta propositionem Em.mi Döpfner vigilantia praedicationis praecipitur in n. 2 novi schematis.

Ad n. 1: In novo breviore schemate diximus: «...ratio habeatur praecipuarum linguarum...» ut placeremus Em.mo Cicognani.

Ad n.3: Ad I) In sensu expresso ab Em.mo Ruffini intelligendum est praeceptum. Ideo dicitur «religiosorum *omnium*».

Ad II) Propositio Em.mi Browne acceptata est in novo schemate.

Ad III) Prae oculis habentes rationes allatas ab Exc.mo Yago, infirmavimus in novo schemate praeceptum, dicentes: «pro locorum adiunctis».

Ad n. 4: Ad I) Quia, ut monet Em.mus Cicognani, de hoc argumento agit schema «de catechetica populi institutione», omnia haec in nostro novo schemate omisimus, sed animadvertendum est quod scholae catechisticae etiam in domibus religiosorum et religiosarum, non tantum in paroeciis, instrui exoptandum est.

Ad II) Post nuper dicta, iam non est locus emendamento proposito ab Em.mo Browne.

Ad n. 5: Errata correximus.

Ad n. 7: Ad I) Gratias agimus Em.mo Spellman.

Ad II) Magna cum reverentia erga Em.mum Frings putamus retineri debere vim praeceptivam legis, quia, si praedicatio obligatoria est, obligatoria esse debet ordinata praedicatio.

Ad III) Reverenter respondemus Em.mo Döpfner nullum esse in praedicatione ordinata periculum sterilitatis quia unusquisque praeparare debet, sicut in quocumque alio modo praedicandi, thema assignatum.

Ad art.III – De episcopo pontifice

Nulla facta est animadversio.

Ad art. IV – De episcopo patre, pastore et servo

Ad I) Omnia quae paroecias respiciebant ad schema «de parochis» amandata sunt ut Em.mo Spellman et aliis placeremus.

Ad II) Eodem modo dicimus.

Ad III) Iam diximus.

Ad nn. 6-10: *N.B.* Omnia quae de Capitulis canonicorum habebantur in schemate expuncta sunt quia, ut fertur, peculiare schema exarandum erit. In schemate proprio vel in schemate de animarum cura aliquid dicere necesse est, quia Capitula aut renovari aut supprimi debent. Si renovarentur in sensu indicato, utiliora servitia dioecesibus praestare valerent.

Ad I) Non omnibus in locis valetudinarii sunt canonici. Multi sunt qui sua scientia, pietate et apostolico zelo Episcopum adiuvare quam maxime possunt. Reformandum est, quidem, ius capitulare, nec ulla melior occasio quam Concilium. Animadversiones prolatae ab Em.mis Léger, Döpfner, Ferretto, et aliis necessitatem demonstrant aggrediendi studium huius argumenti.

Ad II) Iam diximus.

Ad III) Iam diximus.

Ad IV) Iam diximus.

Ad V) Iam diximus.

Ad VI) Nihil dicere possumus.

Ad n. 7: Ad I) Ad quamnam pertinet Commissionem?

Ad n. 8: Ad I) Iam diximus.

Ad II) Iam diximus.

Ad n. 12: Ad I) Iam diximus.

Ad II) Iudicium ferant academici.

Ad n. 15: Ad I) In hoc numero commendatur Secretariatus *dioecesanus*, non paroecialis; Secretariatus *dioecesanus* obstare non potest consiliis paroecialibus si quae sint.

Ad n. 16: Ad I) Iam diximus.

Ad II) Loquantur latinitatis cultores.

Ad n. 18: Ad I) Addi possunt verba proposita ab Exc.mo Perrin.

Ad n. 19: Ad I) Iam dictum est.

Ad n. 20: Ad I) Iam primo loco enumerantur Universitates Ecclesiasticae, sed nulla difficultas ut praeprimis, sicut vult Em.mus Ruffini, commendentur Universitates Catholicae.

Ad II) Nostrum facimus votum Em.mi Cicognani.

Ad III) Res correctoribus styli relinquatur.

Ad n. 22: Ad I) De opportunissima animadversione Em.mi Richaud iam diximus. Speciale exaratum est schema de pastorali opificum cura.

Ad n. 24: Ad I) Iam dictum est.

Ad II) Plane consentimus cum Em.mo Richaud.

Ad III) Quare omittenda sint quae ad archipresbyteros seu vicarios foraneos spectant, non capimus.

Ad IV) Iam diximus.

Ad n. 25: Ad I) Omnes consentiunt in eo quod utile ac bonum sit archipresbyteros amovere. An post tres, quinque vel decem annos, iudicium ferat Concilium.

Ad II) Idem dicendum.

Ad III) Iam diximus.

Ad. n. 27: Ad I) Si ad aliam Commissionem, omnia haec cum alia Commissione concordentur.

Ad II) De hac re audire Capitulum canonicorum utile quidem erit.

Ad nn. 28-43: Ad I) Haec omnia praecepta amandata sunt in novo schemate ut componantur cum schemate exarato a Commissione de disciplina cleri et populi christiani.

Ad n. 29: Ad I) Amandatum ad schema Commissionis de disciplina cleri.

Ad n. 36: Ad I) Amandatum ad schema Commissionis de disciplina cleri.

Ad n. 39: Ad I) Amandatum etiam.

Ad n. 42: Ad I) Amandatum etiam.

Ad n. 43: Ad I) Amandatum quoque.

Ad art. V – De episcopo sponsore Ecclesiae universalis

Ad I) Expuncta est vox « sponsor » in novo schemate.

Ad II) Iam supra respondimus.

Ad III) In hoc articulo omnes Commissiones sunt vel nationales vel internationales: nulla dioecesana, nulla paroecialis. Cadit, ergo, obiectio Em.mi Döpfner.

Ad IV) Iam supra diximus.

Ad V) De propositione Exc.mi Ngo-dinh-Thuc iudicare non possumus. Concilium vel Sancta Sedes sententiam ferant.

Ad VI) Iam Em.mo Alfrink supra responsum dedimus.

Ad nn. 2 et 3: Ad I) Cum Em.mo Spellman opinamur cooperationem de qua sub num. 2 et 3 praestari posse per Conferentiam Nationalem vel per Commissionem Episcopalem. Liberum, ergo, sit, unicuique nationi modum cooperandi determinare.

Ad II) votum Em.mi Valeri acceptare iustum est.

Ad nn. 4. 9. et 10: Ad I) Commissio Episcopalis prudenter agat.

Ad n. 5: Definire munera Commissionis Internationalis Episcopalis est ipsius Apostolicae Sedis.

Ad n. 6: Academicis iudicium esto.

Ad n. 8: De hoc iam actum est in schemate « De Coetu seu Conferentia Episcoporum ».

Ad n. 10: Consentimus cum Em.mo Frings.

II – DE EMENDATIONE

schematis de animarum cura

Schema constitutionis « De cura animarum in genere », a Pont. Commissione de Episcopis et de Dioeceseon regimine paratum, a Patribus Commissionis Centralis diligentissime examinatum fuit in Sessione diei Maii 1962, eorumque Animadversiones eidem Commissioni de Episcopis transmissae sunt, pro informatione et voto.

Quas quidem Patrum Animadversiones, qua par est reverentia, attente perlegimus; eorumque optatis pro viribus satisfacere cupientes, integrum schema novae et accura-

tae subicimus revisioni, ut opportunae variationes seu emendationes in ipso textu inseri possent. Equidem multa a Patribus Commissionis Centralis provida et utilia animadversa sunt, etsi hic illic, ut nobis videtur, singulorum membrorum nobis dentur opiniones et suasiones, non mens totius Commissionis. Iuvat autem ad singulas Animadversiones brevem ac reverentem subdere responsionem.

AD ANIMADVERSIONES GENERALES

1. *In genere* (cf. nn. I, IV, VI, XII, XIII, XV, XVII, XVIII, XXI, XXII, XXIV, XXV) acceptanda videtur *schematis abbreviatio*, ut nonnulli Patres desiderant (Em.mi Frings, Bea, Felici, McKeefry, Lefebvre, Suhr; item Quiroga y Palacios, Döpfner). Equidem argumentum nostrae Commissioni primitus propositum longum et amplissimum erat; praeterea nos latebant schemata et studia aliarum Commissionum: cum vero haec nobis *nunc* innotescant, multa facile componi poterunt (ut Em.mi Aloisi Masella, Cicognani, Cento, Garibi et alii bene proponunt) cum schematibus aliarum Commissionum (ex. gr. de Parochorum officiis in cura animarum), et quaedam decreta nostri schematis ad eadem remitti, *dummodo* mens nostrae Commissionis, etiam in iis, attendatur. Ceterum plures articuli, quos in *novo* schemate aptavimus, in breviorem et magis succinctam forman redacti sunt.

Sub hoc sensu nonnulli Patres (Quiroga y Palacios, Ruffini, Léger, Bea, O'Connor, Felici, Janssens...) proponunt ut in schemate tantum referantur *summa principia pastoralia* et *generales normae* seu declarationes circa pastoralia Episcoporum munera, aliis minutioribus normis amandatis ad aliquod « Directorium Episcoporum » vel ad « ordinaria Instituta extra Concilium » (Siri, Felici). Quae quidem animadversio bona est, dummodo post Concilium aliquod « Directorium » (seu « Ordinatio ») edatur, quae cunctis Episcopis aptum et providum specimen pastorale esse possit. Utique multa semper erunt, quae ordinariis « organis » seu « Institutis », pro congrua exsecutione, remitti poterunt.

2. Animadversum fuit (n. V) in schemate « multa praecipi Episcopis quasi sint subditi, cum ipsi in Concilio Oecumenico sint... legislatores ». Reverenter adnotari potest etiam legislatores teneri sese legi subiicere, si lex pro ipsis data est (quot decreta ex.gr. de Episcoporum residentia in Conc. Tridentino lata fuerunt): Concilium enim est Collegium Episcoporum cum R. Pontifice leges ferens pro universa Ecclesia, adeoque etiam pro Episcopis. Poterunt tamen quaedam decreta exarari terminis praeceptivis aut declaratoriis generalibus, quin expresse Episcopi nominentur. Opportunum autem videtur monitum Em.mi Ruffini numerum Decretorum, universim, reducendum esse, et alia remittenda esse ad Codicem I.C. denuo edendum (n. V.).

3. Item consentimus cum Em.mo Spellman (cf. n. III) de mitiganda vi obligatoria quorundam praeceptorum, et reservandi Conferentiis Epp. iudicium de opportunitate applicandi praecepta singulis nationibus. Optandum tamen est ut ubi Concilium leges tamquam obligatorias promulgare intendat, id clare exprimatur.

4. Opportunissima observatio facta est a Card. Liénart (cui alii quoque consentiunt, cf. nn. II,VI,VIII, IX etc.) circa necessitatem pastoralis curae *opificum*. Reverenter advertimus iam in precedenti nostro schemate frequentem mentionem haberi de opificibus (cf. art. II, nn. 6,7,8 § 1 et 2, etc.), alia vero consulto expuncta fuisse ne nimis longum schema appareret. Stante tamen problematis gravitate, Commissio de Epi-

scopis, optatis Em.mi Liénart obsecundans, *peculiare nunc paravit schema de pastorali cura opificum.*

5. Quibusdam Patribus (Siri, Felici, cf. n. VI item Frings, Jullien, cf. ad art. 5 n. I, IV) non placuit vox «Episcopus *sponsor* Ecclesiae universalis». *Sponsores* Ecclesiae universalis nos diximus Episcopos, quia sic eos appellat Encycl. «*Fidei donum*»; non tamen affirmavimus *singulos* Episcopos iurisdictionem habere in universam Ecclesiam; asserere tantum voluimus episcopos — in quantum successores Apostolorum et collegium cum Papa (in Concilio) efformantes — habere responsabilitatem totius Ecclesiae quoad doctrinam, regimen et dispensationem gratiarum; *communiter* vero, etiam singillatim, *cooperatores* esse posse ac debere R. Pontificis in promovenda et fovenda evangelizatione infidelium, in egenis dioecesibus sublevandis, et similibus (*cf. etiam Em.mus Alfrink, ad cap. I, n. IV.*). Verum, si nomen non placet, *ab eo libenter in novo schemate abstinemus*; sicuti abstinemus a titulo «Episcopus *servus*»

6. Opportuna est animadversio Em.mi *Cicognani* de exacta textuum S. Scripturae citatione (cf. n. XII): quod et conati sumus fidelius in novo schemate exsequi.

7. Em.mus Döpfner (n. XV) monet, una cum breviore redactione facienda, *pauciores Commissiones* constituendas esse. Advertimus *sex* tantum Commissiones in nostro schemate praecipi (Consilium de Apost. Liturgico, de Musica et Arte Sacra, art. III, 8; Comm. Dioec. de Paroeciis, IV, 28, 3; Comm. Episc. nationalis pro dioecesibus egentibus, V,4 — quae poterit esse tantum de consilio —; Commissiones Ep. internationales pro determinatis communitatibus humanis, V, 5; Commissio pro apostolatu inter opifices et operarios, V, 5 et 7 — potest unica esse). Aliae vero Commissiones solummodo commendatur.

8. De edocendo populo christiano in orando (Em.mus Döpfner, n.V.), agebat integer fere art. III nostri schematis «De Ep. Pontifice», praesertim nn. 1-5 et 9; item art. IV, 34. De hoc argumento agitur, ut censemus, etiam in aliis schematibus (ex. gr. de catech. institutione, etc.).

9. Exc.mus Dell'Acqua (n. XX) adnotavit deesse in nostro schemate definitionem de Episcopi potestate in regimine ecclesiae sibi commissae. Sed idea, quoad rem, multipliciter hic illic exprimitur.

Item advertit silentio praeteriri officia christifidelium (et clericorum; religiosorum) erga Episcopum. Haec quidem ad alia schemata potius referenda sunt (ex. gr. in schemate concordato «de Epp. et Religiosis» plura de hac re inveniuntur).

In cap. I: Principia generalia

1. Plurium Patrum (Em.mi Döpfner, Alfrink, Jullien, et aliorum optatis obsecundantes), capitulum introductivum «Principia Generalia» multum abbreviavimus, omissa insuper, brevitatis causa, mentionem de «tribus stadiis» (quae Exc.mo Hurley, n. VI, non placebat: quamvis recte, ut nobis videtur, explicari posset).

Item expunximus, in breviore schemate locutionem «Christi totalis», accedentes desiderio Em.mi Jullien (n. IV). Item aliae quaedam expressiones, utpote non necessariae, expunctae sunt.

2. Em.mus Ferretto (ad n. I) suadebat omittendum totum hoc caput introductivum, vel reformandum iuxta schema Commissionis Theologicae «De Epp. residentialibus». Non novimus citatum eiusmodi schema. Quidquid sit, videtur nobis opportu-

num aliquid *succincte* enunciare de pastorali Episcoporum officio eiusque exercitio (universim) quatenus ipsi Revelatione innitatur.

3. Ad n.V sermo erat etiam de «diaconis»: quod Em.mo Alfrink minus placuit. Sermo est de universa Ecclesia Catholica, et Latina et Orientali: quod in Ecclesia latina non detur hodie diaconatus permanens, est accidentale. Idcirco putamus locutionem retinendam esse.

4. Alia, quae cooperationem singulorum Episcoporum cum R. Pontifice spectant, superius iam innuimus, quidquid sit de expressione «sponsor Ecclesiae».

In cap. II: Normae practicae

1. Etiam in hoc *capite*, multa ad alia schemata (iuxta placitum Em.mi Ferretto, ad I) remissa sunt: penitus omissa, in novo schemate, mentio de Capitulis et de Canonicis. Quae autem dicuntur de *Consilio Pastorali*, haec commendantur, non praecipiuntur.

2. Titulus «*Vicarius Foraneus*» remanet, si placet.

Ad art. I

3. Non obstante Em.mi Döpfner animadversione, putamus opportunum esse aliquid vel breviter dicere de *cooperatoribus Episcopi* (n. I): plane autem indifferens est, utrum primo an ultimo loco id dicatur.

4. Circa observationem Em.mi Jullien, solummodo advertimus de *clericis* eorumque vitae sanctitate sermonem esse in n. 4 huius art. in novo schemate (in praec. schemate nn. 2 et 3).

5. Cum Em.mis Ferretto, Spellman consentimus ea, quae de Clericorum institutione in Seminariis sunt, ad alia schemata (Commiss. de Seminariis) amandanda esse (ad nn. I, II et V). Similiter, cum Em.mo Ruffini, omisimus mentionem *tyrocinii pastoralis*, cum haec res in schemate alterius Commissionis procul dubio tractetur (ad n. III). Idem valet de studio linguae latinae (Em.mus Godfrey, n. IV).

6. Quae de «visitatione fraternali» sunt (n. 2), in novo schemate omisimus, annuente Em.mo Richaud.

7. Non obstante autem observatione Em.mi Döpfner, censemus annualia *exercitia spiritualia* pro clericis saltem commendanda esse.
Pariter *attenuavimus* in novo schemate (ad n.4) — iuxta propositionem Em.mi Spellman, Frings, Richaud — quae ad cursus «spiritualis renovationis» (aggiornamento) referuntur: loco «ter», diximus «*aliquoties* in sacerdotum vita».

8. Ad nn. 4, 5, 6: dicimus Em.mis Jullien et Richaud, *religiosos* quod attinet, argumentum fuse tractari in distincto schemate concordato «De rationibus Episcopos inter et religiosos».

Ad art. II

9. Ad I, plene consentimus cum Em.mo Spellman (n. I), de opportunitate huius art. de «Episcopo magistro et doctore fidei».

Quod attinet ad vigilantiam praedicationis (Em.mus Döpfner, n. II), de hac re agitur in n. 2 novi schematis (sed iampridem in n. 7).

10. Annuentes Em.mo Cicognani (n. 1), omisimus quod Episcopus « callere debeat praecipuas linguas fidelium »: et in breviore schemate diximus simpliciter: « ratio habeatur praecipuarum linguarum ».

11. Quoad Religiosorum « scholas » (de Episcopi iure visitandi) discrepant animadversiones Em.mi Ruffini, et Em.mi Browne (cui concordant Albareda, Gut, Janssens, Sépinski): putamus rem componi posse, si dicatur (uti in novo schemate, n. 3) quod Episcopi ius est « visitare omnes scholas catholicas *etiam Religiosorum omnium, exceptis internis* pro Instituti propriis alumnis ». Ceterum, ubi de hac re momentosa dissensus sint inter Patres Commissionis Centralis, *nostrum non est quaestionem dirimere.*

Ad art. III: consideratis rationibus Exc.mi Yago, ubi sermo est de condendis scholis catholicis, addidimus: « pro locorum adiunctis ».

12. Ad n. 4: quia, ut monet Em.mus Cicognani, de hoc argumento agit schema « de catechetica populi institutione », omnia haec in nostro novo schemate omisimus: sed animadvertendum est quod scholae catechisticae non tantum in paroeciis, sed etiam in domibus religiosorum et religiosarum (consultis quidem seu « collatis consiliis » cum superioribus, ut dicit Em.mus Browne), ubi opus sit, instrui exoptandum est.

13. Ad n. 7: magna cum reverentia erga Em.mum Frings, putamus *systematicam praedicationis ordinationem*, ab Episcopo disponendam, utilem ac necessariam esse. Nec ullum sterilitatis periculum esse poterit in ordinata praedicatione (quod timet Em.mus Döpfner), cum praeparatio et evolutio assignati thematis propria sit cuiusque praedicatoris.

Ad art. III

14. Nulla a Patribus Commissionis Centralis facta est animadversio circa art. III « De Episcopo Pontifice ». Verum, eorum praeliminaribus placitis obsequentes, multa breviavimus, et haud pauca duximus, cum schematibus aliarum Commissionum (praesertim de S. Liturgia).

Ad art. IV

15. Omnia quae paroecias respicebant, ad schema « *de Parochis* » amandavimus, annuentes desiderio Em.mi Spellman et Döpfner.

16. Ad nn. 6-10. Omnia quae de *Capitulis Canonicorum* habebantur in schemate, expuncta sunt, quia peculiare schema a competente Commissione, uti fertur, hac de re exaratum vel exarandum est. Ceterum, animadversiones prolatae ab Em.mis Léger, Ferretto, Döpfner et aliis necessitatem demonstrant studium aggrediendi ut « ius capitulare » congrue reformetur. Nonne bona occasio esset Concilium?

17. Quae in n. 12 veteris schematis dicuntur de « *Consilio Pastorali dioecesano* », in novo schemate (n. 5) *enixe commendantur*, ut ratio habeatur difficultatum quae alicubi adesse possint (Em.mus Ferretto). Idem valet (nn. 15 et 16 veteris schematis) de *Secretariatu pastorali dioecesano* (non parochiali), qui nullo modo videtur obstare « consiliis paroecialibus ».

18. Varii numeri veteris schematis (17, 19, 20, 21, 22, 23) ad schemata aliarum Commissionum remitti possunt: ideo observationibus a Patribus propositis non est nobis respondendum. De cura autem pro *opificibus seu operariis* impendenda (Em.mus Richaud) iam superius diximus.

19. De titulo «Vicarii foranei» aut «Archipresbyteri» (n. 24 ss. veteris schematis) iam superius diximus. Prouti placet pluribus Patribus, immutatio in nomine non est facienda: vel potius retineri potest utrumque nomen (et alia quae practice in variis locis adhibentur: ex.gr. Decanus, Praefectus...).

Quaedam autem de «Vicariatu foraneo» vel in nostro schemate, vel in alio schemate opportune dicenda videntur: si ad aliam Commissionem amandanda sunt, concordentur oportet cum nostro schemate.

Ad n. 25: de duratione officii *Vicarii foranei* (et omnes consentiunt eiusmodi durationem debere esse temporaneam), ad tres vel quinque vel decem annos, decernat Concilium.

20. Ad nn. 28-43: multa quae de *parochis* in vetere schemate dicta fuerunt, ad schemata aliarum Commissionum nunc remissa sunt (praesertim «De disciplina cleri»): oportet autem ut propositiones concordentur cum nostro schemate.

Ad art. V

21. Circa vocem «Episcopus *sponsor* Ecclesiae universalis» iam diximus: cum vox quibusdam Patribus non placeat, eam omisimus in novo schemate: ceterum, non nostra Commissio eam adinvenit, cum adhibeatur in documento pontificio, scil. Enc. «Fidei donum» adeoque recte et a nobis adhiberi posset.

Em.mus Döpfner advertit tot et tot *Commissiones* in hoc et in aliis articulis inculcari. Respondemus Commissiones quae in hoc articulo proponuntur, omnes *nationales* vel *internationales* esse, atque bono diversarum dioecesium imo et totius Ecclesiae prospicere: nec conflictus inter eas oriri potest.

22. Exc. mus Ngo-dinh-Thuc (cfr. n. V) proponit adunationes periodicas (annuales) Episcoporum totius orbis (saltem per delegatos) ad problemata evangelizationis discutienda, salva semper sanctione seu approbatione Summi Pontificis. Imo eiusmodi modum extendere vellet ad alia etiam argumenta maximi momenti, ad pleniorem fovendam cum Summo Pontifice collaborationem atque ad «felicem decentralizationem» habendam. De hac propositione non «Commissio de Episcopis», sed ipsum Concilium aut S. Sedes iudicium ferat. Idem fere dicendum videtur quoad animadversionem Em.mi Alfrink circa «*Episcoporum Collegium*» (ad cap. I, n. 4, V).

23. Opinatur Em.mus Spellman intentum finem (scil. collaborationis cum Apostolica Sede in evangelizatione infidelium, in iuvandis dioecesibus pauperioribus etc.) posse etiam sine speciali Conferentia Nationali vel Commissione Episcopali Internationali obtineri. Id quidem concedi potest: verum, Commissio nostra sollicita fuit de aptiore medio proponendo. Quod autem attinet ad «cleri distributionem» (Em.mus Spellman, ad nn. 9-10), utique expectandum est ut Commissio Episcopalis prudenter agat.

24. Emendatio proposita ab Em.mo Valeri, attenta proficua collaboratione quam *Religiosi* et *Religiosae* in Missionibus generose praestant, iure merito acceptanda est, scil. ut dicatur: «atque religiosis utriusque sexus sublimitas actionis missionariae semper prae oculis ponendo».

25. Observationibus Exc.mi Dell'Acqua (n. 8) iam superius responsum dedimus.

26. Petit Exc.mus Lefebvre ut definiatur munus Conferentiarum Nationalium sive relate ad S. Sedem sive relate ad ipsos Episcopos. Censemus id opportune fieri posse in ipsis Conferentiis Episcoporum.

27. Plene consentimus cum Em.mo Frings (n. 10), quod Secretariatus Pastoralis Romae condendus manere debeat «secretariatus» nec umquam fieri debeat «dicasterium cum potestate directiva»: equidem, ut idem Em.mus monet, in re pastorali fieri non potest unificatio methodorum, et peculiaritates singularum ecclesiarum et nationum multo magis considerandae sunt.

N.B. Ad singulos articulos, in novo schemate, brevissimum «*prooemium*» introductivum apposuimus: retineatur si placet; secus facile supprimi potest.

III – OBSERVATIONIBUS

a commissione centrali factis circa schema de animarum cura in particulari commissio de Episcopis et de dioeceseon regimine respondet

OBSERVATIONES GENERALES

I) Commissio nostra maximas gratias agit Em.mis Masella, Ferretto, Frings, Ruffini, Léger, Cento, Cicognani, Godfrey, Confalonieri, Jullien, Bea et Exc.mo O'Connor pro eorum observationibus, quibus nostra principia generalia bona esse censuerunt, desiderantes autem ut ad necessaria reducerentur.

II) Quodsi aliqua praecepta constitutionis «Exsul Familia» immutanda proponuntur, id factum est a 36 Episcopis ex orbe terrarum et aliis membris qui hac in materia experientia practica gaudent, et quidem post 10 annos experimenti (Em.mi Cento et Confalonieri).

Secundum votum Em.morum Patrum res tota ad essentialia et utilia reducta est.

III) Commissio nostra rationem quoque habuit exsulum e catholicis nationibus ad non catholicas emigrantium (Em.mus Godfrey).

IV) Citationes Actorum et Litterarum S. Sedis e textu ad adnotationes translatae sunt (Em.mus Confalonieri); commemorationem S. C. Consistorialis aliquantum reduximus (Idem).

V) Res nimis particulares omissae sunt (Em.mus Bea et Exc.mus O'Connor).

DE EMIGRANTIUM CURA

I) Votum Em.mi Léger de omittenda parte «pessimistica» introductionis accepit Commissio et commendavit.

Eiusdem votum de aptanda simpliciore procedura (ut magis relinquatur responsabilitati Ordinariorum locorum) mature examinabitur, quamvis non videatur opportunum S.C. Consistorialem iure nominationis Directorum et missionariorum secundum propositiones Ordinariorum locorum privare.

Propositio de solis relationibus quinquennalibus missionariorium ad S. Congregationem Consistorialem ab eadem examinabitur.

Lineae 25-28, pag. 4

I) Quoad votum Em.mi Ferretto de «arcta coniunctione cum antiqua patria». Primum scripsimus «ut emigrati sint fideles cives novae patriae»; ideo non adest periculum nationalismi, quia una cum fidelitate erga novam, exsules fovent caritatem erga antiquam patriam, non raro a persecutoribus fidei oppressam.

II) Secundum votum Em.mi Spellman breviorem fecimus prologum, addita mentione de felici statu emigrantium in aliquibus locis.

Normae practicae

I) Propositio Em.mi D'Alton, nempe ut aboleatur necessitas habendi licentiam scriptam omnium et singulorum Ordinariorum dioeceseon ad quos (pro sacerdotibus causa vacationum iter facientibus) a S. Congregatione Consistoriali considerari potest, sed in schemate conciliari non videtur tractanda.

II) Optimo voto Em.mi Confalonieri obsecundans Commissio nostra genus scribendi simplicius reddidit. Eiusdem desiderio, ut in regulamento magis determinentur respectivae competentiae plene adsentiens earum exarationem potius Coetibus Episcoporum committendam putat.

Quoad novissimos emigratos, proh dolor, statuendum censet, quod 75% recentis emigrationis externae re vera sunt «expulsi» a patria. De «die pro emigratione» facta est mentio.

Commissio nostra obsequens voto Em.mi Confalonieri proposuit novum schema sola necessaria et utilia continens.

III) Votum Em.mi Alfrink: observatio prima, nempe quod immigrati in nova patria saepius converti, valet nonnisi pro paucis territoriis immigrationis; de plurimis contrarium constat: Commissio nostra de reeducandis, in communismo educatis, alio loco locuta, obviam venit desiderio Em.mi Patris.

Ad normam «Exsul Familia» Commissio nostra plene consentit cum Em.mo Patre, quod cura emigratorum primarie munus est Episcoporum immigrationis, quibuscum missionarii strenue collaborare debent; ad quod S. Congregatio Consistorialis non desiit eos hortari.

Num. 3

Observationi Em.mi Ferretto de melius consulendo emigrationi stabili per «paroeciam nationalem» quam per «missionem», Commissio nostra laetabunda plaudet.

Item maxime placet propositio Em.mi Léger, ut in futuro detur missionario iurisdictio pro omnibus fidelibus linguae seu nationis suae sine *limitatione* gradus lineae rectae; attamen attentis votis non paucorum aliorum Commissio nostra votum proprium ad secundum gradum lineae rectae extendendum censet.

Num. 4

Votum Exc.mi Saigh Maximi IV, de nominandis Directoribus a Coetu Episcoporum, Commissio nostra non putat acceptandum, cum rebus sic stantibus melior videtur solutio, si Directores a S. Congregatione Consistoriali, accepta ab Episcopis propositione, nominentur. Attamen si nominatio tribuitur coetui Episcoporum, tunc videtur opportunum habere praevium consensum Apostolicae Sedis.

Numm. 6-7

I) Em.mus Ferretto: ut iurisdictio Ordinarii loci sarta tectaque maneat, specialem potestatem Praesidis Commissionis vel eius Delegati conveniat singulae Conferentiae Episcopatus.

Num. 9

I) Consentimus cum Em.mo Ruffini de «familiarum migratione».

II) Consentimus cum Em.mo Godfrey quoad penuriam spatii in scholis catholicis; quapropter posuimus n. 20 de instituendis scholis immigrantium.

Num. 12

I) Consentimus Em.mo Ferretto (de additamento in lin. 16 et de emendatione textus in lin. 20).

II) Em.mi Spellman voto plaudentes, ut nempe sacerdotes curam emigrantium habituri in locis frequentioris profectionis emigrantium commorentur; dubitamus tamen de possibilitate efficiendi talis propositionis (e.g. in Europa Orientali). Quapropter melior solutio videtur in voto Em.mi Ferretto, ut cura committatur «sacerdotibus eiusdem sermonis seu nationis, *vel iisque deficientibus,* saltem linguas emigrantium bene callentibus».

III) De adiutorio laicorum (Exc.mus Jelmini) loquimur alio loco.

Num. 13

I) Consentimus cum Em.mo Spellman, quod constitutio tantarum paroeciarum personalium vel mixtarum *difficilis* esse potest, sed dissentimus quod sit *periculosa.*

II) Em.mus Ruffini: auctoritas quae paroeciam personalem vel mixtam condit, est S. Congregatio Consistorialis petente Ordinario loci.

Num. 14

Votum Em.mi Ferretto acceptamus.

Num. 15

I) Em.mus Ferretto: quod declaratio hoc in numero proposita Episcopis iniuriosa non videtur, adparet e voto Exc.mi Saigh.

Num. 17

Sub aspectu unionistico S. Concilii propositio Em.mi Gracias minus acceptanda videtur.

Num. 20

I) Em.mus Ruffini: optima propositio de consensu Ordinarii loci ante instituendam scholam immigrantium acceptatur.

II) Em.mus Godfrey: non adsentimur timori Em.mi Patris, ne scholae speciales pro iuventute emigrata contra integrationem agant.

In Anglia sunt nonnullae talium scholarum, quae res profanas in lingua anglica, religionem autem et historiam patriam in lingua propria docent.

Art. De migratione interna

I) Ad Em.mi Ferretto votum: « commissio nostra in mente habuit non ita fideles « qui per integrum diem a sua paroecia emigrant », sed potius eos qui per longius tempus aut in perpetuum e paroecia ad alias partes patriae se conferunt, quorum detrimentum parochus, quantum potest, per auxilia spiritualia et per peculiares « cursus » praecavere tenetur.

Num. 11

I) Adsentimus Em.mo Ruffini, quod « Stationes missionales » inscio parocho agere nequeunt et quod ab Episcopo, ipso parocho petente, erigantur.

II) Observationes Rev.mi Sépinski de corrigendis litteris et interpunctione acceptantur.

Caput II – De maritimorum cura seu de opere apostolatus maris

Num. 2

I) Em.mi Ruffini propositio acceptatur eo sensu quod nominatio Directoris Generalis fit a Coetu Episcoporum praevio consensu S. Sedis.

II, III) Item pro observationibus Em.mi Alfrink et Exc.mi Saigh.

Num. 7

Ad Em.mum Ruffini: numerus iste omittitur.

Caput III – De apostolatu coeli

Contracto toto capite nihil dicendum videtur.

Caput IV – De nomadum cura

Idem.

Caput V – De turistarum cura

Votorum Em.morum Ruffini et Léger ratio habita est in novo, breviore schemate.

IV – RESPONSIONES

ad observationes a commissione centrali factas de schemate decreti de cura pro christianis communismo infectis

I

Maxima cum reverentia perlectis observationibus Commissio nostra quae sequuntur *plene acceptat:*

A) *Ex observationibus generalibus*

1. Em.mus Montini:

a) polemicam nostram rationalem, non iniuriosam esse debere;

b) ostendendam esse caritatem non severitatem pastoralem in communistas.

2. Em.mus Léger et alii: Schema nostrum concordari debere cum schemate de disciplina cleri et populi christiani, ita ut pro primo capite servetur textus «de cura animarum et communismo»; pro secundo et tertio capite serventur articuli II et III schematis nostri, quod factum est.

3. Em.mus Ottaviani: *a)* Declaratio ad asserenda et tuenda iura et dignitatem hominum a nobis adumbrata est, sed eius plana exaratio Communismi theologiae reservatur.

b) illiceitas nomen dandi factionibus communistis, lectionis librorum vel ephemeridum communistarum, consectaria in administratione sacramentorum, additio in catechismo quaestionum de illiceitate communismi in articulum I inserta sunt.

4. Exc.mi Šeper et Bengsch: expressiones «Ecclesia silentii»; trans vallum ferreum; sovietica potestas; nationes liberae, omissae vel mitigatae sunt.

5. Exc.mus Ngo-dinh-Thûc: votum Episcopi suscitandi opinionem publicam suorum connationalium in favorem nationis oppressae a nobis acceptatum sed modo mitiore positum est.

6. Exc.mus Bengsch et alii: condemnetur *omnis* ideologia materialistica, quod factum est in articulo I novissimi schematis communis (Episcoporum et de disciplina...).

B) *Observationes particulares*

7. Em.mus Pizzardo: Institutio Internationalis Commissionis Episcoporum et peritorum laicorum inducta est in parte I.

8. Em.mus Liénart et alii: Reprobatio *capitalismi* aliorumque nocivorum systematum adumbrata est in parte I.

9. Em.mus Ruffini: Praemissa est res de dignitate hominis et de fraternitate humana in Christo.

10. Em.mus Siri: Evitavimus quae conditiones persecutione oppresssorum peiores facere possent.

11. Em.mus D'Alton: Adumbravimus in art. I aliqua contra concentrationem enormem divitiarum in manibus paucorum.

12. Em.mus Cicognani: Duo schemata in unum redacta sunt; dictiones nocivas omisimus, item: « optimi omnium » iuvenes a communismo redeuntes; pars de « Ecclesia Silentii » emendata est; propositiones de corrigendis expressionibus observatae sunt.

13. Em.mus Godfrey: Res de personae vera dignitate et libertate adumbrata est in prooemio et parte I.

14. Em.mus Richaud: Mentio digna est de digna paupertate sacerdotum et praelatorum in forma vitae, vestitu e.a.h.

15. Em.mus Döpfner: De omnibus erroribus anthropologicis et de missione positiva Christianorum loquitur pars I.

16. Em.mus Rugambwa: De scholis *socialibus* ubique erigendis posita est paragraphus specialis.

17. Em.mus Roberti: Ratio habita est mediorum supernaturalium in parte I.

18. Em.mus Jullien: Ad mentem Eminentissimi materia tota elaborata est modo prudentiore.

19. Em.mus Bea: Fortius incubata sunt in parte I, quae edicta fuerunt speciatim de condemnatione malorum usuum a catholicis quoque commissorum deque applicatione principiorum socialium Ecclesiae in vita communitatis.

II

Observationes quae non acceptandae videbantur:

A) *Observationes generales*

1. Em.mus Alfrink: Non videbatur Commissioni nostrae delendum votum de precibus fundendis feria sexta Hebdomadis Maioris. Quae preces non ad *unam* necessitatem specialem restringuntur, sed ampliantur additamento.

2. Exc.mus Ngô-dinh-Thûc: Observatio de praeparatione et organizatione Ecclesiae secretae (Episcopi, Clerus etiam coniugatus, cooperatores laici) in se optima, attamen non per Concilium, sed alia via proferatur.

3. Exc.mus Bengsch et alii: Articulus de Ecclesia Silentii (melius: de Ecclesia persecutione oppressa) Commissioni nostrae *non* delendus sed eo modo ponendus videbatur ut modo generaliore necessaria exprimat, ita ut persecutionem non exasperet, sed mentem S. Synodi pro defendendis fratribus oppressis aperiat.

Si Concilium Oecumenicum de Ecclesia Silentii plane taceret, Litterae Encyclicae, allocutiones et monita Summorum Pontificum hac de materia non debita cum reverentia acceptatae et curatae viderentur.

Rationem ergo haberet Exc.mus Ngô-dinh-Thûc, exclamans: « Omnes nos obstupefacti sumus silentio Orbis Catholici ante agoniam miserrimi populi Laotiani et passionem populi Vietnamensis, dum interim ubique audiatur vox communistarum eorumque complicium, quorum aliqui sunt catholici, qui malunt latrare cum lupis.

Ubi est ergo Sanctorum communio? ».

B) *Observationes particulares*

4. Em.mus Gracias: Optimae observationes Eminentissimi melius a Commissione de Missionibus ponantur.

5. Em.mus Richaud: Votum Eminentissimi multo fortius est voto nostro; ne autem augeantur preces in ipso Missae Sacrificio, sufficiat modus a nobis propositus.

6. Exc.mus O'Connor: Res de communismo uti schema *proprium* proponi posset; sed ratione habita indolis pastoralis Synodi Oecumenicae melius exaranda videtur uti pars schematis de animarum cura in particulari.

7. Exc.mus Cooray: Evitatio ipsius verbi « communismus » in schemate de hac re posito haud possibilis videtur.

8. Exc.mus Hurley: Res de emendanda formatione Cleri speciatim in Seminariis potius ad Commissionem de Seminariis attinet.

III

Omnibus rite perpensis, Commissio nostra, rite obsecundans observationibus Commissionis Centralis:

a) collatis consiliis cum Commissione de disciplina cleri et populi christiani prooemium contraxit.

b) Emendato una cum Commissione de disciplina cleri et populi christiani art. I, eiusdem ultimam redactionem eidem concredidit, instans inserendo paragrapho de instituenda internationali Commissione Episcoporum et peritorum laicorum, quae sub ductu Sanctae Sedis videat et sedulo foveat ea omnia quae ab erroribus atheismi, liberalismi et materialismi homines defendant atque liberent.

c) Modo meliore et secundum optata Commissionis Centralis emendatus est *art. II: de noviter informanda iuventute in communismo educata.*

d) Item de *art. III de Ecclesia persecutione oppressa.*

V – OBSERVATIONES

factae a commissione centrali circa schema de cura animarum pro christianis communismo infectis examini subiciuntur a commissione de Episcopis

A) *Observationes generales*

I) *Duo schemata de communismo concordentur* (Em.mi Masella, Cicognani et 12 alii).

Resp. Commissio de Episcopis et de Dioeceseon regimine una cum Commissione de disciplina cleri et populi christiani confecerunt e duobus schematibus unum, cuius prooemium et pars prima desumptae sunt e schemate Commissionis « De disciplina

cleri et populi christiani», secunda autem et tertia de schemate nostro, ratione habita emendationum a Commissione Centrali propositarum.

II) *Desideratur in prooemio declaratio iuris hominum et dignitatis personae humanae* (Em.mi Ottaviani, Pizzardo, Ruffini, Siri, Cicognani, Döpfner et 22 alii).

Resp. Commendata declaratio in prooemio schematis adumbrata est, sed eius plane exaratio Commissioni theologicae reservatur.

Em.mus Ottaviani porro desiderat, ut mentio fiat

a) de illiceitate *nomen dandi factionibus communisticis;*

b) de consectariis in ordine *ad iura ecclesiastica* et ad officia pastorum *in administratione sacramentorum;*

c) de avertendis catholicis a *matrimonio cum communistis militantibus;*

d) de illiceitate lectionis librorum vel ephemeridum *communistarum.*

In *catechismo* addantur quaestiones et responsiones *de illiceitate communismi* deque periculis exinde vitandis.

Resp. Quae observationes acceptantur et in art. I inseruntur.

III) *Praeter communismum reprobentur omnes errores anthropologici nunc* vigentes, v.g. atheismus, materialismus et capitalismus (Em.mi Ruffini, Liénart, Döpfner, Suenens, Bea et alii).

Resp. Reprobatio haec facta est in novo prooemio.

IV) *Art. III de Ecclesia Silentii omnino deleatur* (Exc.mus Bengsch et alii).

Resp. Contra art. III (De Ecclesia Silentii) votaverunt septem Em.mi et Exc.mi Patres; nonnulli adhaerent votis Exc.morum Šeper *et* Bengsch; alii expresse *pro* art. III votaverunt.

a) Vota Exc. morum Šeper et Bengsch concordant solummodo partim, scilicet desiderio omittendorum verborum: «sovietica potestas; trans vallum ferreum; liberae nationes». Quae minus aptae expressiones omissae sunt.

b) Quoad reliqua, vota Exc.morum Šeper et Bengsch non omnino eiusdem sunt spiritus, ideo non per modum unius applicari possunt.

Et ita scribit Exc.mus Bengsch: «In quo agone Ecclesia aliquando melius adiuvari posset, si Ecclesia in aliis nationibus *sileret de Ecclesia silentio*» (Consentiunt 37 Patres).

Exc.mo Šeper articulus de Ecclesia Silentii placet, «attamen magis generaliter exprimatur... Quae autem in art. III in concreto posita sunt, retineantur...» (Consentiunt 31 Patres).

Exc.mus Ngô-dinh-Thûc, cuius natio impetu communismi valde oppressa est, desiderat, ne Episcopi Orbis Catholici sollicitudinem suam in offerendis precibus limitent, sed *suscitent opinionem publicam in favorem Ecclesiae oppressae.* Dolet valde de silentio Orbis Catholici ante passionem et agoniam populorum Laotiani et Vietnamensis et quaerit: «Ubi est ergo Sanctorum communio? Ubinam est Ecclesia Silentii? In Russia, in Sinis, an etiam apud nos?» (Cui opinioni consentierunt octo Patres).

Accedit etiam sequens *deliberatio:* Catholici a communismo oppressi saepe timore premuntur, ne oblivioni dentur apud Orbem Catholicum ideoque aegre ferrent, si Concilium de eorum sorte et pugna sileret, eo magis quod constat persecutores omni sana manifestatione in favorem Ecclesiae silentii coarctari.

Omnibus rite perpensis putamus art. III de Ecclesia oppressa non delendum, sed eo modo ponendum esse, ut modo generaliore, necessaria exprimat, ita ut persecutionem non exasperet sed mentem S. Synodi pro defendendis fratribus oppressis aperiat.

Si Concilium Oecumenicum de Ecclesia Silentii plane taceret, Litterae Encyclicae, Allocutiones et Monita Summorum Pontificum Pii XI, Pii XII, Ioannis XXIII hac de materia non debita cum reverentia acceptatae et accuratae viderentur.

V) Em.mus Montini et 32 Patres: Examinandum putat, cur communismus tam efficax evadit, cur autem actio Ecclesiae parvam obtinet efficaciam.

Communismus enim affert visionem generalem mundi, duplicem praebens spem scientiae et potentiae, quae populo apparet certa, facilis et felix.

Inter *causas* debilitatis actionis Ecclesiae sunt:

insufficiens defensio et applicatio doctrinae socialis Summorum Pontificum, nimis defensio ordinis oeconomici vigentis et

neglegentia promotionis ordinis socialis Ecclesiae;

expositio doctrinae nostrae verbis et modis non accommodatis fit, ideo innovanda ac perficienda est.

Media proposita: 1. forma religionis nostrae perficiatur praesertim in S. Liturgia. 2. polemica nostra fiat rationalis, non iniuriosa et obiectivis argumentis suffulta. 3. ostendatur nostra caritas, non severitas pastoralis in communistas. 4. patientia utamur.

Resp. Commissio nostra adsentitur Em.mi Patris observationibus, in quantum in hoc schema inseri possunt, maxime autem consentit eiusdem desiderio, ut polemica nostra rationalis et non iniuriosa sit et ut ostendatur caritas, non severitas pastoralis in communistas.

B) *Observationes particulares*

Art. I – *De Christifidelibus degentibus in regionibus a communismo non oppressis*

(Totus articulus a Commissione de disciplina Cleri et populi christiani secundum vota Commissionis Centralis positus, correctus et contractus est).

Art. II – *De noviter informanda iuventute in communismo educata*

Contra hunc articulum non nisi duae obiectiones factae sunt, nempe:

I) Em.mus Cicognani: *ne dicantur «optimi omnium» iuvenes a communismo redeuntes.*

Resp. Observatio Em.mi acceptatur.

II) Em.mus Gariby desiderat, *ut non solum iuventus in communismo educata, sed etiam iuventus quae ubicumque, praesertim in scholis, in periculo educationis communisticae versatur, ab Ecclesia informetur.*

Resp. Cui voto implicite iam satisfactum est in art. I; hic autem agitur de phaenomeno speciali quod Sacros Pastores maxima cura adficit.

Totus articulus sequenti modo contractus est:

Art. II – *De noviter informanda iuventute in communismo educata*

1. Attento studio considerat Sacrosancta Oecumenica Synodus miseram illorum iuvenum sortem, qui sub regimine atheismi educati, nunc inter liberos catholicos degunt. Qui quidem iuvenes non omni ex parte firmi ac securi catholici haberi possunt.

Quapropter in unaquaque Dioecesi, ubi exstant profugae, sacerdotes idonei designentur qui spiritualem curam pro illis iuvenibus exerceant.

2. Peropportunum erit huiusmodi sacerdotes eligere inter illos qui sint eiusdem nationis et psychologiam, linguam moresque bene noscant iuvenum aliorumque, qui sub communismi iugo detinentur.

3. Commendantur coetus iuventutis catholicae et instituta saecularia quae, spiritu caritatis et sacrificii imbuta, sub moderamine sacerdotum, in regionibus ad quas profugit iuventus in communismo educata, tempus viresque suas pro illis miseris fratribus impendant, ut ipsi veram Ecclesiae effigiem recognoscant.

Art. III – *«De Ecclesia Silentii» iam in observationibus generalibus (sub n. IV) responsionem dedimus*

Hic ponitur textus emendatus schematis correcti:

Art. III – *De Ecclesia persecutione oppressa*

1. In Mystico Christi Corpore omnes sumus «membra de membro... et si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra» (I *Cor.* 12, 25-26).

Itaque fratres, qui persecutione premuntur, a Christifidelibus totius Orbis Catholici adiuvari debent precibus aliisque caritatis operibus, ut fides eorum roboretur, eorum tristissima sors leniatur eorumque spiritualis pugna, quam pro nomine Christi gerunt, citius victoriam consequatur.

Quapropter refrigescens caritatis ignis erga fratres oppressos a Sacris Pastoribus excitetur ita ut cum illis qui crucem portant, mutua semper vigeat necessitudo et animorum coniunctio, praesertim spiritus sacrificii et orationis communis.

2. Magnopere commendatur ut quotidie in toto orbe catholico, statis horis, oratio fiat pro fratribus oppressis eorumque persecutoribus et praesertim quotannis feria sexta Maioris Hebdomadae peculiares addantur preces.

3. In unaquaque ecclesia paroeciali vel religiosa frequenter celebrentur, iuxta modum ab Episcopo definiendum, Sacrosanctae Missae Sacrificia fidelibus rite annuntianda.

4. Commendatur, ut oblationes pro Ecclesia oppressa fiant, iuxta modum a Conferentia Episcoporum statuendum.

5. In sacra praedicatione saepe commemorentur, quae fideles pro Christi amore patiuntur.

6. Sacri Pastores et consociationes catholicae curent, ut opinio publica indesinenter ac recte de persecutione Ecclesiae edoceatur, et data occasione, communes promptaeque intercessiones pro Ecclesia oppressa fiant.

5

Em.mus EUGENIUS Card. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

Prot. N. 11-12/SM

E Civitate Vaticana, die 14 iulii 1962

Em.me ac Rev.me Domine Mi Obs.me,

Festino remittere Eminentiae Vestrae Rev.mae adnexa documenta, quae nonnulla schemata Decretorum emendanda et componenda respiciunt, necnon quaedam folia, quae de competentia et ratione procedendi Subcommissionis de materiis mixtis agunt.[1]

Simulque Eminentiae Vestrae significo Subcommissionem de materiis mixtis celebraturam esse peculiarem sessionem die 24 huius mensis iulii, hora 10 in consueta Aula Palatii Apostolici Vaticani.

Rogo, ergo, Eminentiam Vestram ut praefatae sessioni interesse velit.

His pro munere significatis, obsequenti animo gaudeo interim, manus humillime deosculatus, me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
Hu.mum Addict.mum Servum verum
✠ Eugenium Card. Tisserant, *praes.*

Eminentissimis Cardinalibus Sodalibus
Subcommissionis de materiis mixtis
Cardd. Ioseph Ferretto, Gabrieli Acacio Coussa

[1] Cf. adnexa: pp. 146-224.

6

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

Prot N. 13-16/SM

E Civitate Vaticana, die 14 iulii 1962

Em.me ac Rev.me Domine Mi Obs.me,

Festino remittere Eminentiae Vestrae Rev.mae adnexa documenta, quae nonnulla schemata Decretorum emendanda et componenda respiciunt, necnon quaedam folia, quae de competentia et ratione procedendi Subcommissionis de materiis mixtis agunt.[1]

Simulque Eminentiae Vestrae significo Subcommissionem de materiis mixtis celebraturam esse peculiarem sessionem die 24 huius mensis iulii, hora 10 in consueta Aula Palatii Apostolici Vaticani.

Rogo, ergo, Eminentiam Vestram ut praefatae sessioni interesse velit; quod si Romam convenire non poterit, Eminentia Vestra faveat, quaeso, de singulis, quae proponuntur quaestionibus, votum, scripto exaratum, remittere.

His pro munere significatis, obsequenti animo gaudeo interim, manus humillime deosculatus, me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
Hu.mum Addict.mum Servum verum
✠ EUGENIUM Card. TISSERANT, *praes.*

Eminentissimis Cardinalibus Sodalibus
Subcommissionis de materiis mixtis
Cardd. Ignatio Gabrieli TAPPOUNI, Achilli LIÉNART,
Leoni Ioseph SUENENS, Ioanni Baptistae MONTINI

---

[1] Cf. adnexa: pp. 146-224.

ADNEXA

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

I – RES ET CAUSAE
pertractandae in sessione
diei 24 iulii 1962 hora 10 *

I) De emendando schemate Decreti «De animarum cura in genere».

II) De emendandis schematibus Decretorum «De emigrantium, maritimorum, aeronavigantium, nomadum et peregrinatorum cura».

III) De emendandis et componendis schematibus Decretorum «De cura pro christianis communismo infectis» et «De cura animarum et communismo».

IV) De emendando schemate Decreti «De obligationibus parochorum quoad curam animarum».

V) De emendando schemate Decreti «De catechetica populi christiani institutione».

VI) De schemate analytico Constitutionis «De animarum cura».

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

19 iunii 1962

II – COMPETENTIA ET MODUS PROCEDENDI

I) Schemata discussa in Commissione Centrali una cum votis, consiliis et animadversionibus a Patribus prolatis remittuntur ab Officio Secretariae Generalis ad Secretariam huius Subcommissionis.

II) Secretaria huius Subcommissionis omnia documenta defert Secretariis Commissionum, quarum interest, ut faciant:

a) summarium animadversionum Patrum;

b) correctiones et emendationes proponant;

c) easque in textum schematis inserant.

III) Hoc munere expleto, Secretariae Commissionum quarum interest, elaborationes suas tradunt Secretariae huius Subcommissionis.

---

* Sessio habita est die 23 iulii 1962: cf. p. 226.

IV) Secretaria huius Subcommissionis positiones ordinandas et conficiendas curat easque Em.mis Patribus Subcommissionis distribuit.

V) Huius Subcommissionis officium est: *a)* ea omnia comparare quae Secretariae diversarum Commissionum contulerunt; *b)* statuere quae immutanda vel adiungenda vel supprimenda videantur, habita ratione consiliorum diversarum Secretariarum; *c)* describere in quemnam locum Constitutionis vel Decreti Concilii schema inseri possit rationemque insertionis definire (introductio, verba etc...).

Si nostrae Subcommissioni munus emendandi schemata, de quo in n. XI commissum non fuerit, Subcommissio officium potius negativum absolvit, scilicet: tollendo: *a)* quae iterantur; *b)* quae supervacanea videntur vel minus apta Concilio (i.e. ea quae propria sunt libri vel scholae: explicationes, illustrationes, opiniones, adnotationes historicae quae non sunt necessariae ad textum intelligendum vel ad effectum deducendum); *c)* componere textus; *d)* et, si casus ferat, dirimere contraria vel contradictoria quae in diversis schematibus emendatis obrepserint.

VI) Textus ab Em.mis Patribus huius Subcomm. adprobatus, mittitur a Secretaria Subcommissionis ad Secretarias Commissionum, quarum interest, ut, conlatis consiliis, proponant partes (capita, articulos, propositiones) quae in redigendam Constitutionem vel Decretum Concilii inseri possint simulque schema generale Constitutionis vel Decreti apparandum curent.

VII) Schema generale, huic Subcommissioni remissum, subiicitur iudicio et adprobationi Em.mi Cardinalis eiusdem Subcommissionis Praesidis.

VIII) Praehabita adprobatione Em.mi Cardinalis Praesidis, schema generale traditur Secretariis Commissionum, quarum interest, ut diligenter textum Constitutionis vel Decreti Concilii perscribant.

IX) Textus Constitutionis vel Decreti Concilii proponitur recognoscendus et adprobandus Em.mis Patribus huius Subcommissionis.

X) Expleto labore, Subcommissio omnia quae apparavit ad Secretariam Generalem Commissionis Centralis remittit.

XI) Si vero schemata transmissa fuerint huic Subcommissioni iam emendata a Subcommissione de schematibus emendandis, munus de quo in n. II praetermittitur.

III - PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

1

DE EMENDANDO SCHEMATE DECRETI

DE CURA ANIMARUM IN GENERE

— 5 —

Schema « De cura animarum in genere » apparatum fuit a Commissione de Episcopis et de dioeceseon regimine et discussum est in Sessione generali Pontificiae Commissionis Centralis, die 3 maii 1962 habita.

Super schema E.mi, Exc.mi ac Rev.mi Patres haec tulerunt suffragia:

Placet	n. 12
Non placet	nemo
Placet iuxta modum	n. 53

Animadversiones sive generales sive particulares a Patribus prolatae significatae fuerunt Pontificiae Commissioni de Episcopis et de dioeceseon regimine, quae responsiones dedit, emendationes fecit et novum schema reductum proposuit.

In sequentibus foliis exhibetur summarium tum animadversionum Patrum Commissionis Centralis tum responsionum Commissionis de Episcopis et de dioeceseon regimine, necnon schema recognitum et emendatum proponitur.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 6 —

DECLARATIO PRAEVIA

Qua par est reverentia Commissio de Episcopis et dioeceseon regimine observationes ab E.mis ac Rev.mis Patribus Commissionis Centralis prolatas super schema Decreti « De animarum cura in genere » attente consideravit, earum multas accepit aliarumque debitam rationem habuit in recognoscendo et emendando schemate.

Dolet autem Commissio quod nonnullae observationes contradictoriae fuerint ita ut potius singulorum Patrum opinionem quam totius Commissionis Centralis mentem patefacerent; unde difficile fuit valorem et pondus earumdem animadversionum capere.

Praeterea frequenter mentio a Patribus facta est de schematibus aliarum Commissionum, cum quibus componendum et coordinandum proposuerunt schema « De animarum cura in genere ». Ipsa Commissio de Episcopis et dioeceseon regimine omnia rite concordanda esse censet, sed simul perpendendum putat an praescripta seu praecepta illic (in aliis schematibus) et hic (in proprio schemate) eadem et univoca sint. Dum enim repetitiones vitari debent, non eadem facilitate expungendae sunt novae leges, quae utiliores esse possunt pro regimine dioeceseon.

Denique nonnulli Patres Commissionis Centralis proposuerunt « Ordinationem » seu « Directorium pastorale » ab ipso Concilio vel immediate post Concilium redigendum, in quo colligantur multae quae in hoc et in aliis schematibus continentur.

Optimum quidem votum, quod ipsa Commissio toto corde depromit, etsi valde dubitet, historia teste, de eiusdem « Directorii » redactione!

— 7 —

OBSERVATIONES GENERALES

I. Schema breviari debet (*E.mi Frings, Bea et multi alii Patres*) et cum schematibus aliarum Commissionum componi (*E.mi Cicognani, Aloisi Masella et alii Patres*).

R. *Commissio acceptat desiderium Patrum Commissionis Centralis. Revera argumentum propositum longum et amplissimum erat et quando Commissio opus suum aggressa est ipsi latebant schemata et studia aliarum Commissionum. Nunc autem cum alia schemata ipsi innotescant, multa facilius componi poterunt cum aliis schematibus et quaedam praecepta ad alia remitti, dummodo tamen mens eiusdem Commissionis semper attendatur.*

In novo schemate plures articuli aptati sunt et in breviorem formam redacti sunt.

II. In schemate referantur solummodo summa principia pastoralia et normae generaliores seu declarationes circa pastoralia Episcoporum munera, et normae minutiores amandentur ad aliquod Directorium Episcoporum vel ad ordinaria Instituta extra Concilium (*E.mis Quiroga, Ruffini, Léger, Siri et alii plures Patres*).

R. *Commissio admittit animadversionem et ideo schema coarctavit: exoptat vero ut in Concilio vel immediate postea aliquod « Directorium » seu « Ordinatio » edatur, in quo colligantur multa quae in hoc schemate et in aliis continentur.*

III. Multa in schemate praecipiuntur Episcopis quasi sint subditi, dum ipsi in Concilio una cum Romano Pontifice sunt legislatores. Unde incongruum est Episcopos praecepta dare sibimetipsis; ideo ratio seu modus dicendi mutandus videtur (*E.mus Ruffini et alii 7 Patres*).

— 8 —

R. *Reverenter adnotari potest etiam legislatores teneri sese subiicere legi, si lex pro ipsis lata est. Concilium enim est Collegium Episcoporum cum Romano Pontifice leges ferens pro universa Ecclesia ideoque etiam pro singulis Episcopis. Nulla ergo antinomia apparet.*

Quidquid est, desiderio E.mi Patris adhaerens, Commissio quaedam praecepta reduxit.

IV. Mitiganda videtur vis obligatoria quorumdam praeceptorum et reservandum est potius Conferentiis Episcoporum iudicium de opportunitate applicandi praecepta singulis nationibus (*E.mus Spellman et alii 4 Patres*).

R. *Commissio libenter consentit huic animadversioni, sed simul exoptat ut ipsum Concilium sententiam ferat de vi obligandi uniuscuiusque legis.*

V. In schemate de cura animarum non satis tractatur de cura opificum, quae est quaestio maximi momenti, quia mundus opificum est separatus ab Ecclesia et illum evangelizare difficile est, sed simul necessarium. Ideoque addendum videtur caput de cura opificum, quia si de re tanti momenti sileret Concilium, magna esset deceptio (*E.mus Liénart et alii 32 Patres*).

R. *Magna cum reverentia Commissio de Episcopis advertit in schemate de cura animarum in genere saltem quindecim habentur praecepta quae opifices praecipue respiciunt* (cfr. art. II, nn. 6, 7, 8 etc.) *et nonnulla expuncta fuerunt ne nimis longum appareret schema. Data tamen problematis gravitate, Commissio de Episcopis libenter optatis E.mi Liénart obsecundans, peculiare apparavit schema «De pastorali opificum cura», quod adprobationi Patrum subiicit.*

VI. Diversis in locis fit sermo in schemate de « Episcopo *sponsore* Ecclesiae universalis ». Hoc ve-

— 9 —

rum est si bene intelligitur. Si agitur de auctoritate personali singuli Episcopi respectu totius Ecclesiae res vera non est. Iurisdictio fuit universalis in Apostolis, sed in eorum successoribus ab initio auctoritas contracta fuit ad particularem Ecclesiam et ita mansit et manet. Propterea quia sermo in hoc schemate evadere potest aequivocus, necesse est ut ad formam clariorem reducatur (*E.mi Siri, Ruffini, Frings, Jullien et alii Patres*).

R. *Sponsores Ecclesiae universalis dicti sunt Episcopi quia sic eos appellat Litt. Encycl.* Fidei donum. *Commissio de Episcopis nullo modo affirmavit singulos Episcopos iurisdictionem habere in universam Ecclesiam; asserere tantum voluit Episcopos in quantum successores Apostolorum et collegium cum Papa efformantes habere responsabilitatem totius Ecclesiae quoad doctrinam, quoad regimen et dispensationem supernaturalium gratiarum et esse debere, qua singulos, cooperatores Romani Pontificis in evangelizandis infidelibus, in egenis dioecesibus adiuvandis et in apparandis necessariis instrumentis apostolatus nationalis et internationalis.*

VII. Textus Sacrae Scripturae non semper citantur ad litteram (*E.mus Cicognani*).

R. *In novo schemate ratio habita est opportunae animadversionis et fidelius verba S. Scripturae referuntur.*

VIII. Nimiae Commissiones instituendae inculcantur. Hoc aliquo modo excedere videtur possibilitates ordinarias dioeceseon et paroeciarum, infructuositatem parere poterit et faciles conflictus competentiae gignere inter diversas Commissiones (*E.mus Döpfner et Exc.mus Bengsch*).

R. *Magna cum reverentia Commissio observat sex tantum Commissiones in schemate praecipi (Consilium de Apostolatu Liturgico, de Musica Sacra et Arte Sacra* (art. III, 8), *Commissio dioecesana de*

— 10 —

paroeciis (art. IV, 28, 3); *Commissio Episcopalis nationalis pro dioecesibus egentibus* (art. V, 4) — *quae poterit esse tantum de consilio* —; *Commissio Episcopalis Internationalis pro determinatis communitatibus humanis* (art. V, 5); *Commissio pro apostolatu inter opifices et operarios* (art. V, 6 et 7), *quarum duae tantum sunt dioecesanae.*

Exoptantur insuper vel commendantur duae Commissiones dioecesanae: Consilium Pastorale (art. IV, 11) *et secretariatus Pastoralis exsecutivus* (art. IV, 15) *et una tantum paroecialis: Consilium paroeciale* (art. IV, 36).

IX. Dolendum est quod in hoc schemate (et in aliis schematibus) quaestio primi ordinis silentio praeteritur, scilicet edoctio et formatio populi christiani in orando (*E.mus Döpfner et Exc.mus Bengsch*)

R. *Commissio reverenter animadvertit de edocendo populo christiano in orando egisse fere in integro art. III schematis « De Episcopo pontifice », praesertim in nn. 1-5 et 9 necnon in art. IV, n. 34.*

Ceterum de hoc argumento etiam in aliis schematibus agitur, ut e. g. in schemate de catechetica populi christiani institutione.

X. In schemate deest: *a*) expressa definitio de Episcopi potestate in regimine Ecclesiae sibi commissae; *b*) praeterea deberent exprimi officia quibus christifideles et in primis clerici et religiosi erga Episcopum adstringuntur (*Exc.mus Dell'Acqua*).

R. *Commissio notum facit* a) *maximam partem schematis agere de cura gregis unicuique Episcopo commissi, nec necessarium visum est nec videtur Commissioni affirmare, quia evidens, omnes Episcopos proprias oves pascere sub auctoritate Summi Pontificis.* b) *Nihil Commissioni concreditum fuit de officiis quibus clerici, religiosi et christifideles erga Episcopum adstringuntur. Haec ad alia schemata potiore iure pertinere videntur.*

— 11 —

OBSERVATIONES PARTICULARES

Caput I

PRINCIPIA DOCTRINALIA

I. Totum caput I vel omittendum vel reformandum est iuxta schema Const. « De Ecclesia, cap IV: De Episcopis residentialibus », a Commissione theologica propositum (*E.mus Ferretto et alii*).

R. *Commissio non novit citatum schema. Attamen aliquid dicendum esse putat ut potestas pascendi Episcoporum et illius exercitium revelatione innitatur.*

II. Totum caput I et praesertim articuli I et II breviores fiant et expungantur plures repetitiones (*E.mus Döpfner*).

Nexus idearum non videtur semper logicus (*E.mus Alfrink et alii Patres*).

R. *Optatis Patrum obsecundans Commissio totum caput reduxit et noviter redegit.*

III. Aliqualis confusio apparet in cap. I, praesertim in art. III

a) Consideratio stadiorum in actione pastorali in Ecclesia videtur ad studium psychologiae supernaturalis pertinere.

b) Non est clara locutio « Verbum vitae et vita Verbi ».

c) Nec videtur habere valorem distinctio inter primum et secundum stadium « fidem ex auditu concipientes ... libere moveri in Deum ... ».

Relate ad art. IV oblatio Sacrificii Crucis ad altare inter sacramenta enumerari non videtur (*Exc.mus Hurley*).

— 12 —

R. a) *Non de stadiis psychologicis sed theologicis loquitur art. III, ad mentem Concilii Tridentini* (Sess. VI, cc. 6 et 7), *nempe de fide, de iustificatione per sacramenta et de operibus fidei et caritatis.*

b) *Vita Verbi vult dicere: et exemplum dandum mediante imitatione Verbi Incarnati et gratiam in animas effluentem.*

c) *Fides per Baptismum recepta, est fides infusa, quae ab unoquoque baptizato debet actuari.*

Missa est sacrificium potius quam sacramentum et quia de hac re disputatur inter theologos, non possumus quaestionem praeiudicare.

IV. Ad art. IV, lin. 20-21

Mutanda est vox « perpetua » in « perennis », quia Ecclesia militans durabit quidem usque ad finem saeculorum sed non ultra (*E.mus Frings*).

R. *Acceptatur emendatio et corrigitur textus, quamvis non absoluta sit distinctio inter « perpetuitatem » et « perennitatem ».*

V. Redemptio melius dicatur « est universalis » et non « fuit » (*E.mus Cicognani*) et locutio « Christus totalis » in pag. 15 lin. 13 expungatur (*E.mus Jullien*).

R. *Textus emendatus est ad mentem Patrum.*

VI. In pag. 15 lin. 21-22 auferenda videtur vox « diaconos » quia verbum vix sensum habet pro Ecclesia Latina (*E.mus Alfrink et E.mus Jullien*).

R. *Hic loquimur de universa Ecclesia catholica, sive Latina sive Orientali. Quod in Ecclesia Latina non detur hodie diaconatus permanens est quid accidentale. Idcirco Commissio retinendam censet locutionem positam.*

VII. Difficultas habetur quoad verba relata in pag. 16 lin. 3-8: de sacerdotio regali laicorum (*E.mus Godfrey et alii*); ipsa indigerent aliqua enucleatione ad aequivocum praecavendum (*Exc.mus Jelmini*).

— 13 —

R. *Quia verba non necessaria videntur, expuncta sunt in textu emendato.*

Caput II

Normae practicae

I. Textus qui est adhuc prolixior ad summa capita reducendus est. Permulta adsunt quae potius pertinent ad alias Commissiones utpote quando agitur de Capitulis et Canonicis vel de paroeciis vel de adspirantibus ad sacerdotium (*E.mus Ferretto et alii Patres*).

R. *Textus reductus est: quae aliae Commissiones protulerunt concordari optime poterunt cum hoc schemate. Ceterum huic Commissioni erant ignota schemata aliarum Commissionum.*

Art. I - *De delectione et institutione cooperatorum Episcopi*

I. Quaeritur utrum opportunum sit quaestionem de cooperatoribus Episcopi ponere primo loco (*E.mus Döpfner*).

R. *Primo vel ultimo loco agere indifferens est, sed de cooperatoribus Episcopi aliquid dicere opportunissimum esse putat Commissio de Episcopis.*

II. Commendatur vita spiritualis pro laicis fovenda sed nihil dictum est de clericis (*E.mus Jullien*).

R. *Magna cum reverentia Commissio rogat ut perlegantur nn. 2 et 3 huius articuli I, ubi de clericis agitur et n. 7 ubi de laicis.*

III. Ad n. 1, pag. 17

a) Res pertinet ad aliam Commissionem (*E.mus Ferretto et alii*).

— 14 —

R. *Quia de hoc in schemate Commissionis de Seminariis agitur, hic ea tantum retinentur quae ibi non inveniuntur.*

b) Non videtur quomodo theologiae alumni exerceri possint « in progressivo tyrocinio pastorali » sine gravi damno studiorum, quibus incumbere debent et cum nondum maturi sint (*E.mus Ruffini et alii Patres*).

R. *In novo schemate Commissio omisit praeceptum, sed putat tyrocinium pastorale progressivum fieri posse: id enim multis in locis fit modo consentaneo cum studiis et sine studiorum damno.*

IV. Ad n. 2, pag. 17-18

a) Suggestio de visitatione fraternali sacerdotum cum spirituali conferentia ab alio sacerdote delegato est pretiosa; sed periculis etiam obnoxia non fiat officialis, ne oriatur confusio inter forum internum et forum externum neque infirmetur actio directoris spiritualis a sacerdote electi (*E.mus Richaud et alii*).

R. *Revera visitator tamquam amicus in spiritualibus non tamquam moderator spiritus propugnabatur. Sed annuens propositioni E.mi Patris, Commissio in novo schemate rem omisit.*

b) Non videtur opportunum statuere legem de annuis exercitiis spiritualibus, cum fere impossibiles reddantur alii cursus theologiae sive systematicae sive pastoralis certis intervallis instituendi (*E.mus Döpfner*).

R. *Commissio non potest consentire in hoc, quia nullam videt incompatibilitatem nec theoreticam nec practicam.*

V. Ad n. 3, pag. 18

Desideratur ut res de spirituali sacerdotum renovatione ter saltem in vita facienda, relinquatur Episcoporum iudicio. Practice enim impossibile videtur sacerdotes in vinea Domini laborantes toties

— 15 —

et per tot tempus subducere labori practico (*E.mi Spellman, Frings, Richaud, Cicognani*).

R. *In novo schemate res non praecipitur sed suadetur et loco « ter » dicitur « aliquoties in sacerdotum vita ». Animadvertit tamen Commissio de Episcopis sacerdotes longius tempus in sua ipsorum vita a paroeciis abesse, rusticationis vel itineris causa.*

VI. Ad nn. 4, 5, 6, pagg. 18 et 19

Oporteret quaedam dicere de cura Episcopi pro formatione pastorali Religiosorum virorum, qui, ad apostolatum externum quod spectat, debent esse sub directione Episcoporum (*E.mi Richaud et Jullien*).

R. *Commissio de Episcopis fusius egit de hoc argumento in schemate concordato cum Commissione de Religiosis: « De rationibus inter Episcopos et Religiosos ». Attamen in novo schemate emendato de cura animarum etiam de religiosis viris aliquid, licet minimum, dicitur.*

Art. II - *De Episcopo magistro et doctore fidei*

I. In hoc articulo nihil invenitur de cura Episcopi promovendi et invigilandi praedicationem; quae in n. 1 dicuntur nimis pauca et incompleta sunt (*E.mus Döpfner*).

R. *In novo schemate emendato de hoc agitur in n. 2; sed etiam in praecedenti schemate in n. 7 agebatur de praedicatione.*

II. Ad n. 1, pag. 19

Omittatur quod Episcopus callere debeat praecipuas linguas fidelium (*E.mus Cicognani*).

R. *In novo schemate ratio habita est huius animadversionis et simpliciter dicitur « ratio habeatur praecipuarum linguarum fidelium ».*

III. Ad n. 3, pag. 20, lin. 1

a) Post verba « religiosorum omnium » addatur « quin excludantur, qui exempti dicuntur », quia

— 16 —

scholae alumnos extraneos admittentes recensendae sunt inter opera dioecesana (*E.mus Ruffini*).

b) Praescriptum modificetur ad sensum can. 1382 (*E.mi Browne, Albareda et alii*).

R. *In novo schemate res his verbis composita est « visitare omnes scholas catholicas etiam religiosorum omnium, exceptis internis pro Instituti propriis alumnis ».*

c) In missionibus non semper urget nec convenit Ecclesiam scholas condere in hodiernis conditionibus propter varias causas: nazionalisationem, paupertatem parentum, defectum magistrorum. Bene est ut addatur « in quantum fieri potest » (*Exc.mus Yago*).

R. *Habita ratione observationis Exc.mi Praesulis Commissio mitigavit praeceptum addens « pro locorum adiunctis ».*

IV. Ad n. 4, pag. 20

Quae in hoc numero dicuntur in schemate decreti « De catechetica populi christiani institutione » inveniuntur (*E.mus Cicognani*).

In linn. 5-6 dicatur loco « consultis » « conlatis consiliis » (*E.mi Browne, Albareda et alii*).

R. *Numerus hic in novo schemate expunctus est, quia in alio schemate de re agitur. Attamen Commissio animadvertere facit scholas catechisticas non tantum in paroeciis sed etiam in domibus religiosorum et religiosarum instruendas esse.*

V. Ad n. 7, pag. 20

Programma seu summarium praedicationis ne praecipiatur, sed tantum commendetur (*E.mus Frings*).

Praedicatio nimis centralizari videtur, quod creat periculum sterilitatis (*E.mus Döpfner*).

R. *Commissio putat retinendam esse vim praeceptivam legis, quia si praedicatio obligatoria est, obligatoria esse debet ordinata praedicatio. Ceterum*

— 17 —

nullum videtur esse periculum sterilitatis in praedicatione ordinata quia unusquisque praeparare debet, sicut in quocumque alio modo praedicandi, thema assignatum.

Art. III - *De Episcopo pontifice*

Nulla facta est a Patribus animadversio super hunc articulum, quem tamen Commissio de Episcopis in novo schemate brevibus reduxit.

Art. IV - *De Episcopo patre, pastore et servo*

I. Locutio « de Episcopo *servo* » videtur omittenda praesertim cum de hoc peculiari *servitio* nihil novi habeatur in schemate (*E.mi Ferretto, Siri et alii Patres*).

R. *Dicitur Episcopus servus quia servire non serviri debet, iuxta evangelicum conceptum auctoritatis in Ecclesia. Sed quia non placet, Commissio omisit locutionem non sine afflictione.*

II. Articulus totus conferendus est cum aliis schematibus « De relationibus inter Episcopos et parochos »; « de obligationibus parochorum quoad curam animarum (*E.mi Döpfner et Spellman*).

R. *Omnia quae paroecias respiciunt ad aliud schema libenter amandata sunt.*

III. Ad nn. 6-10, pagg. 26-27

a) Capitula, sicut constituuntur, et nunc sunt, nequeunt munus propositum adimplere, nempe « ut sint consilium Episcopi in dioeceseon regimine et in actione pastorali ac liturgica atque in mentium catholica institutione valide adiuvet Episcopum ».

Legislatio de Capitulis quae est in Codice I. C. profundius recognoscatur (*E.mus Léger*).

b) Quae de Capitulis statuuntur fortasse opportunius ipsi Codici Iuris canonici instaurando reserventur (*E.mus Döpfner*).

— 18 —

c) De Capitulis sileat Concilium: sat sunt leges Codicis, servatae aut non servatae (*E.mus Jullien*).

d) Non videtur opportunum revocare quod Capitulum Cathedrale sit senatus et consilium Episcopi, cum de facto in multis regionibus hanc functionem non exerceat (*E.mus Richaud*).

e) Res pertinet ad aliam Commissionem. Insuper nonnulla adsunt quae contradictoria videntur, ut v. g. in n. 8 pag. 26 § 1 et § 2: in § 1 legitur: « officium chorale semper a capitularibus persolvendum esse » et in § 2: « Episcopus a choro potest dispensare capitulares et beneficiarios » (*E.mus Ferretto et E.mus Copello*).

R. *Omnia quae de Capitulis canonicorum habebantur in schemate expuncta sunt, quia, uti fertur, peculiare schema exarandum erit. Attamen Commissio vel in schemate peculiari vel in schemate de cura animarum aliquid dicendum esse censet de Capitulis, quia Capitula aut renovari aut supprimi debent. Si in sensu indicato renovarentur utiliora servitia dioecesibus praestare valerent.*

Nulla apparet contradictio in n. 26 § 1 et § 2, dummodo obligatio dispensabilis sit pro singulis capitularibus, non pro Capitulo.

Non in omnibus locis canonici sunt valetudinarii; multi e contra sunt qui sua scientia, pietate et apostolico zelo Episcopum adiuvare quam maxime possunt.

Reformandum quidem est ius capitulare nec ulla melior occasio datur quam Concilium Oecumenicum. Hoc apparet ex ipsis animadversionibus ab E.mis Patribus prolatis.

IV. Ad n. 12, pag. 27

Praecipiuntur quae in praxim deduci poterunt tantum in dioecesibus quae non laborant nec cleri penuria nec opum defectu — utpote quando agitur de Consilio Pastorali vel de Secretariatu pastorali instituendis (*E.mus Ferretto*).

— 19 —

R. *Consilium Pastorale et Secretariatus Pastoralis non praecipiuntur sed tantum commendantur.*

V. Ad n. 15, pag. 28

Institutio Secretariatus pastoralis obstare posset aliis consiliis iam in paroecia statutis pro operibus vel pro actione catholica (*E.mus Richaud*).

R. *In hoc numero commendatur Secretariatus dioecesanus non paroecialis ideoque obstare non potest Consiliis paroecialibus si quae sint.*

VI. Ad n. 19, pag. 28

Praeceptum aperiendi aedes seu domus pro iuvenibus operariis est res optima sed ubi fieri potest (*E.mus Ferretto*).

R. *Praeceptum propter difficultatem exsecutionis expunctum est, et posita tantum commendatio.*

VII. Ad n. 20, pag. 29

Si sacerdotes mittendi sunt ad Universitates civiles praeferantur semper, ubi habeantur, Universitates Catholicae (*E.mus Ruffini*).

R. *Emendatio facta est in schemate et Universitates Catholicae in primis commendatae sunt.*

VIII. Ad n. 22, pag. 29

Cultores scientiarum et artium non tantummodo invitari debent ad studendam doctrinam Ecclesiae generatim (*E.mus Richaud*).

R. *Ratio animadversionis habita est in novo schemate.*

IX. Ad n. 24, pagg. 29-30

a) Non suadent rationes ad immutandum appellationem et munus *vicarii foranei* (*E.mus Ferretto*); omittantur quae vicarios foraneos spectant (*E.mus Di Jorio*).

b) Melius est ut vicarius foraneus posthac deno-

— 20 —

minetur Archipresbyter, ob rationes allatas (*E.mus Richaud*).

R. *Commissio retinendas esse censet appellationes vigentes: vicarium foraneum vel archipresbyterum vel decanum et alias. Non videt autem rationem cur debeant omitti quae vicarios foraneos spectant.*

X. Ad n. 25, pag. 30

a) Limitatio temporalis archipresbyteratus revera placet; tamen commendatur diuturnum tempus, scilicet vel sex vel decem annos (*E.mus Döpfner*).

b) Quaedam continuitas necessaria est ut hoc munus proficuum et fructuosum sit (*E.mus Alfrink*).

c) Non expedit ut vicarii foranei tam frequenter renuntientur: ne perturbetur ordo vigens in multis dioecesibus (*E.mus Jullien*).

R. *Commissio de Episcopis putat utile et bonum esse vicarios foraneos vel archipresbyteros amovere: sed de tempore durationis in munere decernat Concilium.*

XI. Ad n. 27, pag. 30

Divisio et dismembratio paroeciarum est argumentum pertractatum ab alia Commissione (*E.mus Ferretto*).

R. *Omnia concordari et componi debent.*

XII. Ad n. 28 usque ad 43

Multae propositiones de parochis et de paroeciis cum schemate Commissionis de disciplina cleri et populi christiani concordari debent (*E.mus Döpfner et alii Patres*).

R. *Consentit Commissio de Episcopis et propositiones amandandas esse censet ad alia schemata ut omnia apte concordentur et componantur.*

— 21 —

Art. V - *De Episcopo sponsore Ecclesiae Universalis*

Vocabulum « sponsor » omissum est in novo schemate, quia Patribus minime placuit.

I. Tantae Commissiones constituendae inculcantur quae minus opportunae videntur propter conflictus facile orituros (*E.mus Döpfner*).

R. *In hoc articulo omnes Commissiones sunt vel nationales vel internationales: nulla dioecesana, nulla paroecialis. Ergo cadit obiectio.*

II. Ad n. 2, pag. 34

a) Declaratur obligatio Episcoporum collaborandi cum Sede Apostolica in evangelizatione infidelium et operariorum. Haec collaboratio requirit adunationem Episcoporum orbis saltem per delegatos missos a singulis Conferentiis nationalibus quolibet anno Romam, ut problemata evangelizationis discutiantur inter Dicasteria Romana et delegatos Episcoporum, salva adprobatione Summi Pontificis. Sic plenior haberetur collaboratio cum Curia Romana et felix decentralizatio (*Exc.mus Ngô-Dinh-Thûc*).

R. *Commissio de hoc iudicare non potest nec debet. Sancta Sedes vel Concilium sententiam ferent.*

b) In lin. 11 expressio « quantum fieri potest religiosos et religiosas suadendo » quasi offensiva videtur, eo quod ingens numerus religiosorum et religiosarum in missionibus magno animo laborant. Posset melius dici « religiosis utriusque sexus sublimitas actionis missionariae semper prae oculis ponendo » (*E.mus Valeri*).

R. *Commissio libenter admittit emendationem propositam.*

III. Ad nn. 2 et 3, pag. 34

Episcopi sine dubio debent adiuvare Apostolicam Sedem in evangelizatione infidelium et in sublevandis dioecesibus egentibus sed id fieri potest etiam

— 22 —

sine speciali Conferentia Nationali vel Commissione Episcopali (*E.mus Spellman*).

R. *Id quidem concedi potest, sed liberum sit unicuique nationi modum cooperandi determinare.*

IV. Ad nn. 4, 9, 10, pagg.34, 36

Caute procedendum est quando agitur de clero distribuendo ne hodierna dolorosa vocationum penuria peior evadat (*E.mus Spellman*).

R. *Commissio de Episcopis tenet in hoc etiam Commissionem Episcopalem prudenter agere debere.*

V. Ad n. 5, pag. 35

Oportet definire munera Commissionis Episcopalis Internationalis et qua ratione eadem explere debeat (*Exc.mus Dell'Acqua*).

R. *Definire munera Commissionis Internationalis videtur esse officium ipsius Apostolicae Sedis.*

VI. Ad n. 8, pag. 35

Definiatur praecise munus Conferentiarum Nationalium Episcoporum relate ad Sanctam Sedem et relate ad ipsos Episcopos (*Exc.mus Lefebvre*).

R. *De his rebus iam actum est in alio schemate « De Coetu seu Conferentia Episcoporum ».*

VII. Ad n. 10, pag. 36

Secretariatus Pastoralis Romae condendus maneat Secretariatus et non fiat Dicasterium cum potestate directiva, quia in re pastorali proprietates singularum Ecclesiarum et nationum multo magis considerandae sunt et non potest fieri unificatio methodorum (*E.mus Frings*).

R. *Commissio de Episcopis plene consentit cum E.mo Cardinali Frings.*

— 23 —

SCHEMA EMENDATUM

Caput I

Principia doctrinalia

Miserentissimus Deus « praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum » (*Eph.*, I, 5), « in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum » (*Col.*, I, 14).

Hominum, vero, redemptio semel pro semper et semel pro omnibus hominibus a Christo facta est. Ipse, enim, « semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis » (*I Petr.*, III, 18).

Antequam redemptionem consummaret, Christus « dedit hominibus sermonem » Patris sui (*Io.*, XVII, 14), ut « cognoscerent solum verum Deum et quem misit Iesum Christum » (*Io.*, XVII, 3), quod est principium vitae aeternae; dedit et « aquam salientem in vitam aeternam » (*Io.*, IV, 14), ex qua et Spiritu Sancto omnes homines renascituri erant (cfr. *Io.*, III, 5); dedit corpus suum manducandum et sanguinem suum bibendum (cfr. *Io.*, VI) ut homines vitam aeternam haberent (cfr. *Io.*, VI, 54); dedit novam legem perfectiorem, mandatum scil. caritatis ut ad vitam homines ingredi possent (cfr. *Mt.*, XIX, 17; *Io.*, XIV, 15; XIII, 34). Post consummatam, vero, redemptionem, sicut Christus missus fuerat in mundum a Patre, ita Ipse misit in mundum Apostolos (cfr. *Io.*, XVII, 18) qui hominibus darent Patris sermonem qui veritas est (cfr. *Io.*, XVII, 17); qui gentes baptizarent in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti et servare docerent quaecumque mandavit eis (cfr. *Mt.*, XXVIII, 19-20). Quia, vero, Redemptio communicanda erat omnibus hominibus ubique terrarum et usque ad consummationem saeculi, Christus Apostolis suis misit « Spiritum veritatis qui

— 24 —

a Patre procedit » (*Io.*, XV, 26), qui doceret eos omnem veritatem (cfr. *Io.*, XVI, 13) et cum eis maneret in aeternum (cfr. *Io.*, XIV, 16); atque Ecclesiam suam aedificavit super Petrum, cui dedit claves regni coelorum (cfr. *Mt.*, XVI, 19) ut pasceret agnos et oves et confirmaret ceteros Apostolos fratres suos; omnesque, insuper, fideles « cives sanctorum et domesticos Dei », « superaedificavit super fundamentum Apostolorum » (*Eph.*, II, 19) « in habitaculum Dei in spiritu » (*Eph.* II, 22).

Ecclesia, per Apostolos qui ab initio cum Christo fuerunt, testis Christi facta est « in Ierusalem, et in omni Iudaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae (*Act.*, I, 8), nempe, testis Christi passionum (cfr. *I Petr.*, V, 1), et « testis resurrectionis eius » (*Act.*, I, 22). Inde, Apostoli « profecti praedicaverunt ubique » (*Mc.*, XVI, 20); et « qui receperunt sermonem (Apostolorum), baptizati sunt » (*Act.*, II, 41) et novae hominum communitati, quae est Ecclesia Dei, appositi fuerunt.

Quemadmodum Apostolorum, ita episcoporum actio pastoralis sit, oportet, « testimonium de lumine » (*Io.*, I, 7) quod Christus est, eo ordinata ut homines « fidem ex auditu concipientes ... inchoare novam vitam et servare divina mandata » (Trid., s. VI, c. 6), ac tuta via perduci possint in regnum Patris. Actio pastoralis Apostolorum eorumque successorum est, ergo, testimonium verbis et vita ab ipsis dandum de incarnatione, passione et resurrectione Christi, ut homines, ad fidem vocati, per baptismum et adoptionem filiorum et per fractionem panis ad caritatem perfectam veniant, qua Patri, Iesu Christo et fratribus uniti et Ecclesiae membra facti, participes fiant aeternae hereditatis (cfr. *Hebr.*, IX, 15) in die iudicii.

Redemptio universalis quoad homines et quoad tempus est. Ipsius, tamen, applicatio non unicuique hominum, sed Ecclesiae concredita est quae, idcirco, universalis et perennis est, sicut universalis et perennis esse debet actio pastorum Ecclesiae.

— 25 —

In Ecclesia Christi, Romanus Pontifex, qua successor Petri, « super omnes alias (ecclesias) ordinariae potestatis obtinet principatum » ac potestatem vere episcopalem et immediatam (Vat. I, s. IV, c. 3), eo quod Romani Pontificis primatus est primatus Petri continuatio.

In communione cum Petri successore sunt in Ecclesia Dei Episcopi, « qui, positi a Spiritu Sancto (*Act.*, XX, 28), in Apostolorum locum successerunt tamquam veri pastores, et assignatos sibi greges singuli singulos pascunt » (Vat. I, s. IV, c. 3). Pascunt, autem, qui in eis est gregem Dei (cfr. *I Petr.*, V, 2) ministerio verbi (cfr. *Act.*, VI, 4; XX, 24), id est, verbo et vita sua testimonium perhibentes de incarnatione, passione et resurrectione Iesu Christi Salvatoris; ministerio gratiae et cultus (cfr. *II Cor.*, IX, 1; V, 18), id est, ad altaria sacrificium offerentes, sacramenta hominibus praebentes ac laudis praeconium dicentes; et ministerio regiminis providentes non coacte sed spontanee (cfr. *I Petr.*, V, 2) animarum saluti quas ambulare curabunt « in omni bonitate, et iustitia, et veritate » (*Eph.*, V, 9). Et ideo quod Episcopi in Christo Iesu per Evangelium christifideles generant (cfr. *I Cor.*, IV, 13) a sacerdotibus et populo Dei habendi sunt tamquam gregis sibi commissi spirituales patres.

Cum, vero, Episcopi Apostolorum successores praeprimis sint, positi a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei, attendere debent sibi et universo gregi (cfr. *Act.*, XX, 28). Unde liquet, quod « unusquisque Episcopus, qua legitimus Apostolorum successor, ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris « cooperationem suam afferre tenetur Successori Petri in sollicitudine omnium ecclesiarum (Pius XII, *Fidei donum, A.A.S.*, XLIX [1957], p. 237. Cfr. etiam Bened. XV, *Maximum illud, A.A.S.*, XI [1919], p. 440; et Pius XI, *Rerum Ecclesiae, A.A.S.*, XVIII [1926], p. 68; *II Cor.*, XI, 28).

Ad totum opus pastorale, impares cum sint soli

— 26 —

Episcopi, sibi in adiutorium deligunt et instituunt sacerdotes « secundi ordinis » et diaconos, « cooperatores ordinis » episcopalis (cfr. *Pont. Rom.* In ordinatione presbyterorum), et imprimis parochos qui, ab Episcopis missi, gignunt per fidem, sanctificant per sacramenta et missae sacrificium, et pascunt per caritatem oves gregis episcopalis.

Etiam « ad aedificationem et incrementum mystici Corporis Christi », cooperatores quaerere debent Episcopi eos « qui Deo mancipati religiosae vitae se dederunt » (Pius XII, *Mystici Corporis, A.A.S.*, XXXV [1943], p. 241).

Denique, debent Episcopi laicos etiam collaboratores advocare et instituere viros ac mulieres qui « in apostolatus munere adiutricem operam navent (Pius XII, *Mystici Corporis, A.A.S.*, XXXV [1943], p. 241).

— 27 —

Caput II

Normae practicae

Art. I - *De delectione et institutione cooperatorum Episcopi* [1]

Primae gregis episcopalis oves sunt sacerdotes et religiosi qui, in tot tantisque populi christiani necessitatibus, sint virtute, scientia ac numero sufficientes Episcopos adiuvare in universo mundo.

Religiosae quoque ac sodales Institutorum saecularium, necnon multi christifideles cum Episcopo laborant in Evangelio.

Speciali, propterea, dilectione et seduliore cura prosequendi ac, si casus ferat, instituendi sunt ab Episcopo.

Qua de causa, Sacrosanctae Synodo haec quae sequuntur decernenda placuit:

1. [*Vocationes impetrandae et excolendae*]. Vocationes omnes et sacerdotales et religiosae « e quibus prospera Ecclesiae incrementa pendent quam maxime » (Ioan. XXIII, Alloc. 26 maii 1961) enixis precibus a Domino messis impetrandae sunt, et diligentissime erunt ab Episcopo dignoscendae atque excolendae.

2. [*Nulla vocatio reiicienda*]. Nullus qui ad sacerdotium aut religiosam vitam idoneus sit candidatus, facile reiiciatur, eo quod, si non in propria, in aliis Ecclesiae dicionibus necessarius utilisve esse poterit.

[1] *Primus articulus « De delectione et ... » potest transferri ad ultimum locum sub eodem rubro sed sub num. Art. V.*

— 28 —

3. [*Litteraria ac scientifica institutio*]. Seminariorum dioecesanorum et religiosorum alumnis, praeter spiritualem et theologicam, litteraria ac scientifica institutio provideatur secundum morem et usum propriae Nationis.

4. [*Renovatio vitae spiritualis et pastoralis sacerdotum*]. Ut sacerdotes semper exemplo sint omnibus « in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate » (*I Tim.*, 4, 12) enixe suadenda sunt annua exercitia spiritualia, menstruae recollectiones, praelectiones de spiritualitate sacerdotali, cursus renovationis spiritualis, doctrinalis et pastoralis qui aliquoties in sacerdotum vita hos congreget et, praeter spiritualia exercitia per tempus ab Episcopo determinandum, comprehendat collationes spirituales, lectiones de actuali stadio studiorum praesertim Sacrae Scripturae, Theologiae ac Pastoralis, atque revisionem vitae sacerdotalis et pastoralium methodorum.

5. [*Institutio religiosorum ad apostolatum*] Religiosorum, religiosarum ac sodalium Institutorum saecularium institutio convenienter aptetur, iuxta leges ecclesiasticas et civiles, exigentiis apostolatus cui ex proprii Instituti ratione addicuntur, et necessitatibus dioecesis in qua cooperationem praestant.

6. [*Institutio laicorum ad apostolatum*]. Institutio laicorum qui in Actione Catholica et in aliis apostolatus operibus partem habituri sint, accurate fiat tum in doctrina fidei et morum et in christiana spiritualitate, cum in doctrina sociali et methodis apostolatus.

(*Cetera, et forsan nonnulla ev praecedentibus, concordentur cum aliis schematibus*).

Art. II - *De Episcopo magistro et doctore fidei*

Si « fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi » (*Rom.*, 10, 17) et Iesus Christus suos misit

— 29 —

Apostolos docere omnes gentes et « evangelizare investigabiles divitias Christi et illuminare quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo » (*Eph.*, 3, 8-9), *principalissimum Episcopi officium est, per seipsum vel per eos qui sibi cooperatores adscivit, hominibus notum facere Evangelium* (cfr. *I Cor.*, 15, 1).

Nostri temporis progressus scientifico-technicus et increscentes hominum relationes, necnon infensissimum bellum adversus Ecclesiam undequaque promotum, dissertiorem mentium institutionem postulat ab Episcopo procurandam.

Inde est quod novae leges proponantur quibus « communicatio fidei ... evidens fiat in agnitione omnis operis boni » (*Philem.*, 6).

Sacrosancta, ergo, Oecumenica Synodus haec decernenda censuit:

1. [*Episcopi magisterium personale*]. Per seipsum, nisi legitimo detineatur impedimento, tenetur Episcopus opportune praedicare atque catholicam doctrinam per litteras et instructiones pastorales ac breviora monita tradere; atque, data occasione, ne omittat verbum Dei in aulis publicis ore transmittere. In verbo Dei praedicando ratio habeatur praecipuarum linguarum fidelium qui in diocesi versantur.

2. [*Vigilantia professorum et praedicatorum*]. Graviter onerata conscientia tenetur Episcopus professores Seminarii et, si casus ferat, Facultatum Superiorum Ecclesiasticarum eligere qui, vitae sanctitate, bona doctrina ac paedagogica sollertia eluceant. Eos, etiamsi religiosi sint, diligenter invigilet; de secura eorum doctrina certior semper sit; ac eos qui quoquo modo deficiant, a cathedra avertere ne dubitet.

Pari modo invigilare faciat praedicationem et ab ea avertat omnes qui « profanas vocum novitates » (*I Tim.*, 6, 20) praedicant.

— 30 —

3. [*Scholae condantur*]. Curent Episcopi, pro locorum adiunctis, scholas catholicas condere, tum elementares, tum medias, necnon scholas formationis professionalis pro adulescentibus, ac scholas cuiuscumque gradus praesertim ubi aliae desint quae educationi catholicae satisfaciant; necnon, per se vel per alios visitet omnes scholas catholicas etiam religiosorum omnium, exceptis internis pro Instituti propriis alumnis, et ipsas scholas publicas ubi lex civilis id concedat.

4. [*Universitates catholicae*]. In unaquaque natione curet Conferentia Episcoporum unam saltem vel, si opportunum duxerit, plures Universitates catholicas condere ac iam conditas tueri, ubi alumni scientias ac litteras spiritu christiano informatas addiscant. Necnon omnes et singuli uniuscuiusque nationis Episcopi opem suam Universitatibus catholicis omnino praestent.

5. [*Praedicatio in omnibus missis*]. Per parochos, sacerdotes et religiosos, tenetur Episcopus praedicationem systematice ordinare, mediante communi dioecesano vel nationali programmate seu summario, ad hoc ut, in omnibus omnino missis uniuscuiusque diei dominicae et festi de praecepto celebrandis in ecclesiis et oratoriis publicis et semipublicis, populus christianus ordinatim et constanter erudiatur. Nec praetermittat opportune tradere evulgandam doctrinam documentorum pontificalium.

6. [*Doctrina socialis*]. Diligenter provideat Episcopus ut Ecclesiae doctrina socialis in Seminariis, in Universitatibus et in scholis cuiuscumque gradus, in Actione Catholica, in omnibus paroeciis, in ephemeridibus etc. exponatur et apto modo evulgetur.

(*Cetera componantur cum aliis schematibus. In hunc finem bene notetur:* a) *Quod scholae catechisticae etiam in domibus religiosorum et religiosarum,*

— 31 —

non tantum in paroeciis, instruendae sunt. b) *Quod sub num. 8 schematis, iudicium de idonea praeparatione ad quaedam sacramenta reservatur parocho, non parentibus, et, si de adultis agatur, ad Ordinarium loci*).

Art. III - *De Episcopo pontifice*

Deus noster per Iesum Christum Salvatorem maxima et pretiosa nobis promissa donavit ut per haec efficiamur divinae consortes naturae (cfr. II Petr., 1, 1-4). *Omnia, vero, divinae virtutis suae quae ad vitam et pietatem nobis donata sunt* (cfr. II Petr., 1, 3) *ab Apostolis eorumque successoribus tamquam a ministris Christi et dispensatoribus mysteriorum Dei* (cfr. I Cor., 4, 1) *credentibus per Sacramenta et Missa sacrificium communicanda sunt.*

Episcopi, ergo, sedulo curare debent ut redemptio per sanguinem Christi et remissio peccatorum effluat in animas et superabundet secundum divitias gratiae Eius (cfr. Eph., 1, 7-8).

Consequenter, Sancta Synodus decernenda duxit quae sequuntur:

1. [*Liturgica fidelium institutio*]. Curet Episcopus ut vita ovium sibi commissarum ita cum Missae sacrificio et Sacramento devinciatur, ut hostiam viventem, sanctam ac Deo placentem sese continuo exhibeant. Idcirco, faciat Episcopus ut sacrosanctum Missae sacrificium fidelibus explicetur in sua intima connexione cum redimente sacrificio Crucis atque cum Christi resurrectione et glorificatione. Pari zelo curet ut sacrorum alumni populusque Christianus discant Redemptionem sibi praecipue applicari per Missae sacrificium et Sacramenta Novae Legis, eaque vinculum esse unionis cum Christo et cum membris Christi; necnon Missam pontificalem ab Episcopo statis diebus celebrandam altius exprimere unitatem sanctitatem et catholicitatem Ecclesiae dioecesanae intra unitatem Ecclesiae universalis.

— 32 —

2. [*Ordinatio cultus et piorum exercitiorum*]. Ad pietatis incrementum, foveat et ordinet Episcopus cultum Eucharistici Sacramenti aliaque pia exercitia in honorem mysteriorum Domini, necnon vigilet et ordinet publicae venerationis actus erga Beatissimam semper Virginem Mariam et Sanctos Coelites ita ut omnia iuxta probatas Ecclesiae formas et liturgicas leges fiant.

3. [*Serventur liturgicae normae*]. Faciat Episcopus ut normae liturgiae rite ac digne serventur in Missa, in officio chorali et in quocumque actu catholici cultus; curet ut in Cathedrali ecclesia, in paroeciis et in ceteris principalioribus ecclesiis schola cantorum habeatur.

4. [*Liber precum*]. Curent Episcopi, in Conferentia nationali vel provinciali coadunati, si ita pro tota natione vel provincia oporteat, ut edatur populoque tradatur liber precum qui praecipuos saltem textus Ordinarii et Proprii Missae ac Sacramentorum contineat, necnon preces communes aliaque pia exercitia, atque cantus gregorianos et populares, quorum usus in communibus sollemnitatibus communis fiat et externam unitatem roboret.

(*Concordetur cum schemate « De catechetica populi institutione »*).

5. [*Eadem sit sollemnitas externa. Substitutio taxarum*]. In administratione Sacramentorum et sacramentalium nullum fiat discrimen, quantum fieri potest, quoad sollemnitatem externam ratione habita ad differentias oeconomicas familiarum.

Ubi mos sit occasione Sacramentorum vel sacramentalium taxas persolvendi, hae laudabiliter substitui poterunt liberis oblationibus fidelium, si ita iudicio Episcopi, vel Coetus Episcoporum, vel Concilii Provincialis opportunum censeatur (corrigitur can. 1507).

(*Cetera concordentur cum aliis schematibus*).

— 33 —

Art. IV - *De Episcopo patre et pastore*

Sicut Pastor bonus Iesus Christus, Episcopi pastores oves dominici gregis ad Redemptorem adducere debent. Per pastores suos ingredi, et egredi, et pascua invenire, et vitam habere et abundantius habere ovibus datum est. Necesse, tamen, est ut Episcopi ante suas oves vadant, eas cognoscant, et pro eis animas suas ponant (cfr. Io., 10, 1-17).

Pascere gregem Dei est omnia propria impendere et seipsum superimpendere pro animabus sibi commissis (cfr. II Cor., 12, 15).

Multae cum sint hodiernae animarum necessitates et graviora pericula, sacri Pastores aequiore et constantiore animo, sicut boni patresfamilias, filios quaerere et pro filiis thesaurizare tenentur.

Ut potiore et efficaciore modo regere et pascere queant Episcopi, approbationi Sanctae Synodi sequentia proponuntur:

1. [*De ovium cognitione*]. Quia Episcopus tenetur praeprimis suos sacerdotes bene nosse et paterno amore diligere, eos semper in spiritualibus et pastoralibus assidua cura prosequatur, ac diligenter consulat congruae eorum sustentationi. Religiosos ac religiosas similiter paterna benevolentia suscipiat, et, quantum fieri possit, monialibus egenis auxilium praestet.

Satagat etiam Episcopus oves suas cognoscere et diligere, quod praecipue per Visitationem Pastoralem, per cooperatores suos ac per officium dioecesanum socio-religiosum obtinebit; nec obliviscatur alienas oves ad ovile Christi adducere teneri.

2. [*Pastoralis visitatio*]. Visitatio pastoralis diligenter facienda est:

§ 1) Ab ipso Episcopo, vel ab ipsius delegato in dignitate constituto, in iis omnibus quae, iuxta sacros canones, loca sacra et sacram supellectilem respiciunt, ut excessus defectusque inquirantur et

— 34 —

opportunis remediis corrigantur ac praecaveantur ne in posterum reviviscant.

§ 2) Ab ipso Episcopo, dummodo non sit impeditus, in iis quae ad personas et ad apostolatum et actionis pastoralis directionem et impulsionem magis directe attinent. Haec, proinde, Visitatio complectatur oportet:

1° Verbi Dei praedicationem, si fieri potest, ex ore ipsius Episcopi.

2° Sacramenti Confirmationis sollemnem administrationem.

3° Singulorum puerorum examen catechisticum, adiuvantibus si necesse sit, examinatoribus.

4° Institutorum ecclesiasticorum, Actionis Catholicae, confraternitatum, associationum fidelium ac scholarum accuratam cognitionem.

5° Consiliorum et Secretariatuum dioecesanorum, operum dioecesanorum apostolatus, caritatis et aliorum id genus recognitionem et directionem.

6° De re spirituali et pastorali collationem cum sacerdotibus et religiosis utriusque sexus, necnon, si oportere videatur, cum christifidelibus in directione apostolatus laicalis collaborantibus.

3. [*Laboris distributio inter Episcopos Auxiliares*]. Cum suis Episcopis coadiutoribus et auxiliaribus et Episcopis dioeceseon personalium, si qui forte sint, frequenter conferat Episcopus residentialis ut totius laboris apta distributio, sive per territorii partes, sive per personarum coetus, sive per activitatum genera, sive per rituum diversitatem fiat.

4. [*Plures Vicarii Generales*]. Vicarii Generales in magnis dioecesibus plures etiam constitui possunt, prout, iudicio Episcopi, opportunum fuerit; et praeponi debent diversi generis negotiis quae ad dioeceseos regimen pertinent (cfr. can. 366 § 1 C. I. C.).

5. [*De Concilio Pastorali dioecesano eiusque compositione*]. Valde exoptandum est ut constituat

— 35 —

et frequenter conveniat Episcopus Consilium Pastorale Dioecesanum, cui ipse semper praeerit Episcopus.

In Consilium Pastorale Dioecesanum cooptentur ab Episcopo sacerdotes et religiosi qui apostolatui praecipue se dedunt. Religiosae et laici, sive viri sive mulieres, ab Episcopo convocari poterunt ad specialia negotia disceptanda.

6. [*Consilii Pastoralis competentia*). Iamvero, Consilii Pastoralis officium sit:

a) Episcopum certiorem facere de dioeceseos et de singularum dioeceseos partium statu et spiritualibus necessitatibus, eumque consiliis adiuvare in iis tantum quae ad apostolatum spectant.

b) Studium et opus distribuere inter commissiones quae curant de promovendis et alendis activitatibus pastoralibus in universa dioecesi, et praesertim de evangelizandis viris scientificis et technicis et operariis industrialibus, fossoribus et agricolis.

c) Curare et invigilare ut efficacem et assiduum laborem evolvant in dioecesi officia seu Secretariatus dioecesani ad apostolatum generalem vel peculiarem promovendum instructi.

7. [*Instituta Studiorum Pastoralium*]. Enixe commendatur unicuique nationi ut condantur Instituta quae studiis pastoralibus operam navent ope sua collata cum provinciis ecclesiasticis.

8. [*De suburbiis civitatum*]. Contendat Episcopus ut non solum parochi, sed etiam religiosi, religiosae, Actio Catholica, ceteraque opera apostolatus et caritatis confluant in suburbium civitatis ubi operariae familiae congeruntur.

9. [*De archipresbyteratu seu vicariatu foraneo*]. Archipresbyteratus seu vicariatus foraneus constet aliquot paroeciis quae, proximitate, viis communi-

— 36 —

cationis et affinitate culturali, oeconomica et sociali, pari methodo coli possint. Ubi Episcopo necessarium videatur, definiantur ampliores circumscriptiones territoriales, nonnullos vicariatus seu archipresbyteratus eiusdem humanae regionis complectentes, praesertim in magnis civitatibus ubi plures constituere archipresbyteratus seu vicariatus necessarium et obligatorium erit.

10. [*De archipresbytero*]. Ad munus archipresbyteri seu vicarii foranei eligat Episcopus, pro tribus vel quinque annis, sacerdotem quem doctrina, zelo et oboedientia praestantiorem iudicaverit, qui pastoralem actionem communem in archipresbyteratu ducere, ac vitam spiritualem et culturalem sacerdotum promovere valeat.

Saltem semel in anno conveniat Episcopus cum suis archipresbyteris seu vicariis foraneis ut commune pastorale programma cum eis conficiat.

11. [*De actione pastorali generali super universam dioecesim*). Curet Episcopus ut super universam dioecesim et peculiares huius regionis globaliter fiat apostolatus generalis per diaria folia, per radiophoniam et televisionem, per lectionum cursus quae ad opifices, ad magistros, ad technicos, ad scriptores, ad familias christianam deferant doctrinam, doctrinae defensionem, doctrinae applicationem, ac persuasionem necessitatis sese christiane instruendi et praemuniendi.

12. [*De divisione et dismembratione paroeciarum*]. Divisio aut dismembratio cuiuscumque paroeciae fieri potest quoties id pro bono animarum necessarium vel utile Episcopo videatur, qui quidem providere debet ut paroeciae non minus magnae sint nec incolarum numero nec territoriali extensione, nec tam sero iam erigantur postquam novae aut immigrantes familiae a vita christiana abscesserint.

— 37 —

13. [*Paroeciae non nimis magnae et missiones cum cura animarum*].

1) Diligenter curet Episcopus ut paroeciae magnarum urbium, quantum fieri possit, generatim non superent numerum decem millium incolarum et obviam veniant familiis immigrantibus et recens constitutis.

2) Si fluxus immigrantium copiosus fuerit, et paroeciam erigere difficile sit, instruat Episcopus « missiones cum cura animarum » vel centra pastoralia in ipsis praegrandibus novis aedificiis habitationi hominum destinatis vel alibi.

3) Ubi Officium Dioecesanum Paroeciarum non habeatur, instruat Episcopus Commissionem Dioecesanam quae de novarum paroeciarum erectione ac de templorum paroecialium constructione constanter ac diligenter agat.

(*Cetera rite componantur cum aliis schematibus*).

Art. V - *De Episcopo cooperatore Romani Pontificis*

Cooperatio Episcoporum cum Romano Pontifice, sive qua singuli, sive qua collegium efformantes, omnino necessaria est quia omnes homines evangelizandi et multiplices eorum spirituales necessitates medendae sunt.

Extra Concilium Oecumenicum, quod est altissima et efficacissima forma cooperandi, multimode possunt et tenentur Episcopi, praesertim hisce nostris diebus adlaborare cum Vicario Christi.

Ut quodammodo ordinetur et praesentis temporis adiunctis apte collaboratio sacrorum Pastorum accommodetur, sequentia statuere Oecumenica Synodus decrevit:

1. [*Cooperatio in favorem Ecclesiae persecutione afflictae, operum internationalium et missionum*]. Tenentur Episcopi collaborare cum Apostolica Sede in allevianda Ecclesia persecutione afflicta;

— 38 —

in operibus et associationibus internationalibus; et in colligendis et instituendis vocationibus sacerdotalibus et religiosis pro adiuvandis missionibus et dioecesibus quibus vocationes desunt.

2. [*Cooperatio oeconomica*]. Apostolica Sedes, ut apte possit occurrere sollicitudini omnium Ecclesiarum, etiam oeconomice adiuvanda est ab universa Ecclesia, id est, a Pastoribus et christifidelibus.

3. [*Cooperatio in evangelizatione infidelium*]. Episcopi Apostolicam Sedem adiuvent in evangelizatione infidelium, animos cleri inde a Seminario suadendo, et operarios, nempe sacerdotes et optimos laicos mittendo, atque religiosis utriusque sexus sublimitas actionis missionariae semper prae oculis ponendo. Quod dupliciter exsequi poterunt: vel territorium suae dioecesi a S. Sede concreditum evangelizando per missos, a quibus competat, sacerdotes, religiosos, religiosas et laicos in perpetuum vel ad tempus, ac per scholas, Universitates, Seminaria, nosocomia, Actionem Catholicam, associationes et apta diffusionis instrumenta technica; vel operam suam aliis Ordinariis missionum navando cum delectis sacerdotibus et laicis qui, per quoddam annorum spatium, mittantur ut in scholis doceant, in Actione Catholica et sociali adlaborent, atque operosas apostolatus et caritatis consociationes promoveant.

4. [*Cooperatio inter dioeceses*]. Episcopi non solum dioeceses extrema necessitate laborantes, sed ceteras quoque quae egestate quadam afficiuntur, modo et mediis aptioribus, fraterna adiuvent caritate.

Episcopi, ut caritatem interdioecesanam foveant, constituant, in Conferentia Nationali, Commissionem Episcopalem quae curet, sub directione S. Sedis, sacerdotes, et apostolos laicos et, collatis consiliis cum superioribus, religiosos et religiosas mittere, in perpetuum vel ad tempus, ad egentes dioeceses tum

— 39 —

in Patria cum in exteris Nationibus donec hae sibi per seipsas sufficere possint.

5. [*Sacerdotes parati sint ad alias dioeceses ire*]. Quo melius Episcopi cum Apostolica Sede in his et aliis cooperare possint, firmis praescriptis canonum 111-117 de incardinatione et excardinatione clericorum, curent Episcopi sic sacrorum alumnos et sacerdotes suos instituere, ut sponte parati sint e propria dioecesi exire et alienam, etiam longinquam, dictionem adire perpetuo vel ad tempus, si Ecclesiae necessitas aut utilitas, iudicio Ordinarii et approbatione generali Sanctae Sedis, id postulet.

6. [*Commissiones Episcopales Internationales*]. Cum approbatione et sub ductu S. Sedis, Conferentiae Nationales Episcoporum, collatis inter se consiliis, instituant Commissiones Episcopales internationales quae communitatum humanarum specialium bono spirituali, internationalium necessitatum remedio, et apostolatus internationalis operibus consulant.

7. [*Secretariatus Pastoralis in Curia Romana*]. In Curia Romana instruatur Secretariatus pastoralis qui laudanda omnium dioeceseon incepta pastoralia et horum fructus colligat, perpendant, seligat et exponat; instruatur etiam Pontificia Commissio quae, collatis consiliis cum Commissionibus Nationalibus, de clero distribuendo et de vocationibus sacerdotalibus ubique tutandis sollicite agat ac pastorales actiones internationales promoveat et apte coordinet.

(*Cetera componantur cum ceteris schematibus*).

— 40 —

SCHEMA DECRETI « DE PASTORALI OPIFICUM CURA »

Sacrosancta Oecumenica Synodus laeto animo laudat progressum oeconomico-socialem, hisce nostris temporibus, in multos operarios effluentem; sed adhuc, sicut tota Ecclesia Dei, magno dolore afficitur eo quod multorum conditio spiritualis, socialis et oeconomica ac honesti laboris securitas haud paucis in nationibus et haud paucis intra eamdem nationem regionibus non satis sint ad dignitatem humanam affirmandam. Et eo magis dolet quod Ecclesia evangelizare pauperibus, sicut ipse Iesus Christus, missa est (*Lc.*, 4, 18) et in coenam magnam Dei Patrisfamilias semper introducere voluit « pauperes ac debiles » (*Lc.*, 14, 21).

Sapienti Dei consilio labor, sive intellectualis sit, sive physicus, est normale et praecipuum instrumentum ad evolvendam ac perficiendam humanam personam; ad comparandam dignam sustentationem; ad accommodandum opus creationis humanis necessitatibus; immo, si spiritu fidei agatur, ad quodammodo participandum in consecratione mundi radicaliter a Iesu Christo, Primogenito omnium creaturarum, peracta. Dignitas, ergo, ac iura laborantium hominum magna sunt, per seipsa, coram Ecclesia Christi.

Immo, tenet Oecumenica Synodus, ac semper tenuit Ecclesia, res omnes creatas, etiamsi proprietatis personalis fiant, et ipsas hodiernas applicationes technicas e scientia ortas destinationem seu functionem habere socialem suapte natura quia summo Deo Creatori ita placuit omnium hominum necessitatibus sufficienter providere.

Declarat, igitur, Sacrosancta Synodus ius inalienabile opificibus inesse ad libertatem personalem; ad salarium vitale tum pro se cum pro sua familia;

— 41 —

ad securitatem in diversis vitae necessitatibus vel adiunctis. Ipsa Sacrosancta Synodus exoptat et commendat ut facilis opificibus aperiatur via ad participationem in beneficiis et gestione negotiorum; et ad promptam et facilem accessionem proprietati ac bonis culturae et artis nec non oneribus et officiis rei publicae.

Vehementer, itaque, Sancta Synodus hortatur omnes conductores laboris, eos praesertim qui christiano nomine gloriantur, ut opificum iura tamquam propria revereantur ac tueantur; eosque monet rem esse a christiana doctrina et iustitia prorsus alienam, eorum legitimis iuribus contraire. Cum autem haud pauci ex opificibus ideam amiserint Iesu Christi Redemptoris, immo et ipsius Dei Creatoris, omniumque hominum Gubernatoris et Patris, nec amplius Ecclesiam habeant matrem et magistram, adurget Sancta Synodus sacros Pastores et Ecclesiae ministros ut eos omni sollicitudine et studio revocare satagant ad christianam veritatem et christianae vitae rationem.

Ideoque Sacrosancta Synodus de spirituali ac sociali opificum bono necnon de salutaribus humanae societatis incrementis provide cogitans, haec decernenda statuit:

1. [*Pro opificibus adultis ab Ecclesia separatis vel non*].

Tum Episcopi et sacerdotes ac religiosi, tum sodales Actionis Catholicae et aliarum consociationum opifices fraterno prosequantur amore ac indefessis viribus curent catholicam doctrinam de iuribus opificum ex humana et christiana eorum dignitate manantibus, deque ipsorum oeconomica, sociali et culturali evectione, ubique semperque asserere et evulgare. Quae quidem doctrina tanquam pars integralis ethices christianae habenda est, sine qua ipsa lex evangelica nec omnino adimpleri sed nec concipi potest.

Una simul cum evulgatione doctrinae ea opera promoveantur oportet, nempe, professionalia, cultu-

— 42 —

ralia, socialia ac recreativa quae validum opificibus adiumentum praestent, necnon opificum collegia christianae doctrinae principiis conformata.

2. [*Pro futura generatione opificum christiane efformanda*].

Ab Episcopis, sacerdotibus et religiosis atque a christifidelibus sedulo foveantur scholae catholicae, scholae formationis professionalis et superiorum studiorum, domus seu residentiae, campi ludorum et alia huiusmodi pro christiana institutione et sociali evectione filiorum opificum.

3. [*De opificibus apostolis opificum*].

Accurate insuper praeparentur opifices Actionis Catholicae militantes, qui doctrina, vitae exemplo sedulaque opera apostoli esse valeant suorum confratrum in officinis, in coetibus et ludis et in quacumque vitae vicissitudine. Pari modo foveantur Instituta saecularia, Congregationes religiosae, piaeque uniones opificum qui animas fratrum Christo lucrari indesinenter contendant.

4. [*Actio pastoralis Episcoporum et sacerdotum*].

Episcopi, vero, suas vires impendant ut in singulis nationibus instruantur Commissiones Episcopales, Instituta Studiorum Socialium, Secretariatus Sociales dioecesani ac cursus lectionum socialium pro altiorum scholarum alumnis, opificibus, technices excultoribus ac negotiorum fabrilium et agricolarum rectoribus. Quae itidem institui poterunt, communi Episcoporum opera, inter diversas etiam nationes ubi adiuncta oeconomico-socialia similia dentur.

Sedulo etiam curent ut paroeciis, praesertim ubi maior exstat opificum numerus, addicantur sacerdotes doctrina, vitae integritate ac prudentia magis idonei qui inter eos conversentur. Delectos item sacerdotes mittere curent qui peculiaribus facultatibus instructi, extraordinariis etiam mediis spiritui dumtaxat ac missioni Ecclesiae consentaneis uti valentes, ad modum missionariorum, inter opifices apostolatum exerceant coniunctis viribus cum paroecia.

— 43 —

Concedant denique, si fieri potest, capellanos fabrilibus officinis qui de spiritualibus cum opificibus agant.

Si plerique paroeciani opifices sint, studeant parochi, rectores ecclesiarum ac directores catholicarum institutionum indolem ac tempus sacrae praedicationis ac lectionum necnon religiosa exercitia eorum vitae rationi accommodare. Parochi, insuper, singulas opificum familias frequenter visitent, et in ecclesia paroeciali omnia disponant ut reductis differentiis inter classes sociales fidelium, sine acceptione personarum, omnes aequaliter accipiantur cum fraterna caritate, ita ut opifices non iam se sentiant extranei sed vere filii in domo Patris sui.

His omnibus perpensis, ne dedignentur E.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere:

a) *an textus schematis sit sufficienter emendatus et apte reductus;*

b) *an in textu quaedam sint immutanda vel adiungenda vel supprimenda;*

c) *quo modo textus inseri possit in Constitutione « De animarum cura ».*

In particulari:

an aliquid animadvertendum habeant quoad schema de pastorali opificum cura.

2

DE EMENDANDIS SCHEMATIBUS DECRETORUM

DE EMIGRANTIUM, MARITIMORUM AËRONAVIGANTIUM NOMADUM ET PEREGRINATORUM SEU TURISTARUM CURA

— 3 —

Schemata decretorum « de emigrantium, maritimorum, aëronavigantium nomadum et peregrinatorum seu turistarum cura » a Commissione de Episcopis et dioeceseon regimine apparata fuerunt et discussa sunt in Sessione generali Pontificiae Commissionis Centralis, die 3 maii 1962 habita.

Super schemata E.mi, Exc.mi ac Rev.mi Patres haec tulerunt suffragia:

Placet	n. 2
Non placet	n. 3
Placet iuxta modum	n. 62

Animadversiones sive generales sive particulares, a Patribus Commissionis Centralis prolatae, significatae fuerunt Commissioni de Episcopis et dioeceseon regimine, quae responsiones dedit, emendationes fecit et totum schema ad mentem Patrum recognovit.

In sequentibus foliis exhibetur summarium tum animadversionum Patrum Commissionis Centralis tum responsionum Commissionis de Episcopis et dioeceseon regimine et insuper proponitur novum schema recognitum et emendatum.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 4 —

DECLARATIO PRAEVIA

Pontificia Commissio de Episcopis et de dioeceseon regimine praeparatoria Concilii Vaticani II libenter assentitur animadversionibus, quas Patres Pontificiae Commissionis Centralis protulerunt in Sessione Generali diei 4 maii 1962 super schemata Decretorum « De emigrantium, maritimorum, aeronavigantium, nomadum et peregrinatorum seu turistarum cura ».

Quapropter funditus schemata recognovit, in breviorem formam, quantum fieri potuit, redegit et novo clariore ordine digessit.

Attamen fatetur sibi argumentum propositum fuisse hac ratione pertractandum, scilicet « ut media expenderentur quae emigrantibus auxilium praestarent ad illorum fidem moresque integre servandos ».

Ideoque non tantum generalia principia erant proferenda sed etiam normae particulares necessario erant perpendendae.

Quidquid est, in nova schematum compositione, Commissio multos ademit articulos, quos ad peculiares instructiones edendas remisit, nonnullos coarctavit, paucos tantum adiunxit ut Patrum consiliis et optatis rite satisfaceret.

OBSERVATIONES GENERALES

I. Non videtur esse officium Concilii Oecumenici omnia et singula statuere; Concilium se restringat ad principia et singula relinquat Congregationibus vel Episcopis sive singulis sive in Conferentiis nationalibus coadunatis (*E.mus Frings et alii 39 Patres*), sive peculiaribus directoriis seu instructionibus post

— 5 —

Concilium edendis (*E.mus Bea, E.mus Jullien et Exc.mus O'Connor*).

R. *Observatio acceptata est et in novo schemate principia tantum proponuntur sub aspectu pastorali.*

II. *a*) Concilium dispositiones tantum principaliores enunciare debet, ceteras particulares relinquat ad peculiares instructiones seu « Regulamenta » quia in hac materia multa sunt temporanea, multa extraordinariis adiunctis conditionata et multa indoli ac moribus singularum nationum propria. Ex parte S. Sedis normae iam datae sunt in Constitutione Ap. *Exsul Familia,* quae tamen perfici debent et hodiernis necessitatibus accommodari.

b) In textu non sunt nominanda Acta et Litterae Sanctae Sedis nec S. Congregatio Consistorialis, quia Concilium abstrahere debet a SS. Dicasteriis: si quando commemorari debeant, id fiat in adnotationibus.

c) Res remittatur ad Commissionem originis ut pauca tantum necessaria et magis utilia Concilio proponat, reliqua notatu digna remittantur ad competens Dicasterium pro opportunis modificationibus inducendis in normis a Const. Ap. *Exsul Familia* et ab aliis Pontificiis documentis prolatis (*E.mus Confalonieri et alii 39 Patres*).

R. *Observationes admittuntur. Novum schema dispositiones principaliores enuntiat, cetera relinquens « regulamentis » necnon normis vigentibus, sed recognoscendis, quae in Const. Ap.* Exsul Familia *continentur.*

III. Plura in schemate proponuntur quae ardua sunt et difficilia ad exsequendum. Schema hic illic ordine et claritate caret. Aliquando confusio apparet circa auctoritates quae curam habere debent de emigrantibus (*E.mus Ruffini et alii 15 Patres*).

R. *Totum schema recognitum est ut maiori claritati consuleretur. De auctoritatibus in novo sche-*

— 6 —

mate nihil dicitur, sed tota res ad « Regulamenta » deferenda videtur.

IV. Quando fit sermo de emigrantibus, maritimis, aeronavigantibus etc. melius dicatur « fideles emigrantes, maritimi, etc. » (*E.mus Cicognani*).

R. *Ratio habita est huiusmodi observationis.*

V. Modus dicendi, qui saepe occurrunt in schematibus: « Episcopi tenentur, debent » « impetretur a S. C. Consistoriali » etc., videntur immutandi (*E.mi Ruffini, Confalonieri et alii Patres*).

R. *Modus dicendi, quantum fieri potuit, emendatus est.*

VI. Ne confusio oriatur adhiberi debet terminologia praecisa; ideo distinguatur: emigratio - immigratio - migratio (*E.mus Alfrink et alii 22*).

R. *In novo schemate ratio habita est huius animadversionis.*

VII. Constitutio Apostolica *Exsul Familia* ad meliorem perfectionem est adducenda post decem annos, ut vitentur conflictus inter iurisdictionem localem Ordinarii loci et personalem sacerdotis curae emigrantium addicti (*E.mus Cicognani; E.mus Confalonieri et alii*).

Exsul Familia structuras nimis complicat et administrationem multiplicat, ut documenta, acta, relationes faciendae, quae vitam missionariorum difficiliorem reddunt. Multa ad responsabilitatem Ordinarii loci essent potius committenda: ita nominatio missionariorum et directoris dioecesani operum de emigratione, dum si agatur de Directore nationali Operum de emigratione res deferenda esset Coetui Episcoporum, sine recursu ad S. C. Consistorialem (*E.mus Léger et alii; E.mus Alfrink et Exc.mus Saigh Maximos IV*).

— 7 —

R. *Observationis E.morum Cicognani et Confalonieri ratio habita est et votum emissum est ut normae recognoscantur.*

Quoad emendationes ab E.mo Léger et aliis Patribus propositas, Commissio nullam difficultatem habet quominus acceptentur, sed hac de re iudicare debet Apostolica Sedes, quae normas vigentes statuit.

OBSERVATIONES PARTICULARES

Caput I

De emigrantium cura

Quoad introductionem

I. In prima parte modo nimis pessimistico et negativo loquitur schema de emigrantibus. Primo dicendum esset de felicitate Ecclesiae Christi quia emigrantes invenire potuerunt novam patriam et etiam de eiusdem desiderio quod ab omnibus hominibus emigrantes excipiantur christiana cum caritate, quia fratres nostri sunt (*E.mus Léger et alii 7 Patres*).

R. *Novum schema iuxta desideria Patrum emendatum est et mentio facta est de felicitate Ecclesiae in principiis generalibus n. 4.*

II. Introductio in formam breviorem redigatur et de felici statu emigrantium aliquibus in locis saltem mentio fiat et vitetur forma negativa et pessimistica ne lector credat hodie Ecclesiam nullibi habere benevolam et efficacem de emigrantibus curam (*E.mus Spellman et alii 8 Patres*).

R. *Introductio breviore forma exarata est nec amplius apparet negativa et pessimistica, quin immo in clariorem lucem ponit Ecclesiae sollicitudinem in emigrantes.*

— 8 —

III. Ad pag. 3 lin. 27 melius adhibeatur singulare: « adulterii, divortii bigamiae » et in lin. 32 dicatur « exaggerata » (*Rev.mus P. Sépinski*).

R. *Emendatio locum non habuit, quia textus suppressus est in novo schemate.*

IV. In pag. 4 linn. 25-28 non videtur opportunum statuere principium « de arcta coniunctione cum antiqua patria » ex parte emigrantium praesertim nostris diebus cum spiritus nationalismi fere ubique maxime extollitur et quia relata verba S. Thomae non videntur ad rem (*E.mus Ferretto et alii 4 Patres*).

R. *In novo schemate mentio tantum facta est de grata memoria antiquae domus ab emigrantibus servanda, demptis verbis S. Thomae.*

V. In pag. 5 lin. 2 melius est dicere « cynice agendi modum »; in lin. 22 interpunctio fiat « assidua custos et magistra, Apostolica Sedes » (*Rev.mus P. Sépinski*); vitetur locutio « clarissimum diadema imposuit » (*E.mus Confalonieri et alii*).

R. *Ratio habita est in novo schemate duarum animadversionum.*

Art. I - *Principia generalia*

Nulla animadversio contraria facta est a Patribus, quin immo omnes principia exposita approbaverunt.

Inter principia generalia additus est n. 1, de iure migrandi; in n. 4 positum est principium de integratione quod in praecedenti schemate habebatur in introductione. Principium, quod legebatur n. 1 in schemate praecedenti, ad n. 5 novi schematis translatum est et ampliore forma redactum est, relatis verbis S. Pii X.

— 9 —

Art. II - *Normae practicae*

I. Clare dicatur quod cura emigrantium primarie munus est Episcoporum illarum regionum ubi immigrant: ideoque cura illorum immigrantium relinquenda est primarie Episcopis locorum. S. Congregatio Consistorialis det normas et regulas generales; bonum esset ut curam spiritualem ordinaret nisi per Episcopos.

Missionariis emigrantium inculcandum esset ut cum Ordinariis locorum collaborarent (*E.mus Alfrink et alii 22 Patres*).

R. *Harum animadversionum ratio habita est in novo schemate, et quidem in n. 5 principiorum generalium et in nn. 1 et 7 normarum practicarum.*

II. Normae Const. Ap. *Exsul Familia* pro sacerdotibus qui ad externas regiones se conferunt ob causam temporariam (e. g. causa vacationum) ad formam simpliciorem redigantur, et praesertim aboleatur necessitas habendi licentiam scriptam omnium et singulorum Ordinariorum dioecesium ad quos (*E.mus D'Alton*).

R. *Hoc ad Commissionem de Episcopis non pertinet, sed potius de his cavere debet Sacra Congregatio quae recognitionem Constitutionis* Exsul Familia *curabit.*

III. Migratio externa potius hic consideratur sub specie illorum qui infeliciter sunt expulsi a patria sua (*E.mus Confalonieri et alii*).

R. *Verum quidem est, sed in novo schemate res aliter se habet.*

IV. Mentio clara fiat de « missione cum cura animarum » et de celebratione *diei pro emigratione* (*E.mus Confalonieri et alii 39 Patres*).

R. *De his ratio habita est in nova redactione schematis.*

— 10 —

V. Maximi momenti est praeparatio emigrantium in patria unde emigrant: de qua fere nihil habetur in hac schematis parte (*E.mus Alfrink et alii 22 Patres*).

R. *Provisum est in novo schemate, transferendo normas datas pro migratione interna hoc loco.*

VI. Aliquid dicendum est de obligatione migrantium sese praesentandi parocho proprio, quia parochi et Ordinarii proprii melius cognoscunt eorum necessitates, conditiones et leges civiles locales quam Directores missionariorum (*Exc.mus Alter*).

R. *Ratio habita est in novo schemate, praesertim in art. 11 normarum.*

VII. Ad nn. 4-5-6-7-8, pag. 9 et 10

Fit sermo de Commissione Episcopali, de eius Praeside et Delegato, de directore nationali operum de emigratione, de directoribus missionariorum pro diversis communitatibus ethnicis. Necesse est ut in « Regulamento » determinentur respectivae competentiae, ne confusiones oriantur et ne praeiudicium inferatur auctoritati Episcoporum (*E.mus Confalonieri et alii 39 Patres*).

R. *Nihil amplius dicitur in schemate emendato de his omnibus, nam Commissio plene adhaerens voto E.mi Confalonieri res determinandas esse censet in « Regulamento » conficiendo.*

VIII. Ad n. 3, pag. 9, lin. 11 seqq.

Extensio ad secundum gradum lineae rectae privilegii adeundi missionarium sui sermonis etiam pro matrimonio contrahendo, videtur esse contra mentem Legislatoris (Pii Pp. XII), qui voluit Episcopo loci media spiritualia suppeditare pro cura fidelium migrantium primum advenientium, quando nempe paroecia nationalis non adest nec facile erigi potest. Si immigratio est stabilis potius quam per missio-

— 11 —

nem melius consulitur per « paroeciam quo in casu nulla adest restrictio » (*E.mus Ferretto et alii 4 Patres*).

In futuro non amplius limitetur iurisdictio missionarii emigrantium. Detur illi iurisdictio cumulativa cum parocho loci pro omnibus fidelibus linguae vel nationis suae, sine limitatione graduum lineae rectae (*E.mus Léger et alii 8 Patres*).

R. *Attentis diversis opinionibus Patrum, Commissio retinendum censet articulum prout in praecedenti schemate proponebatur.*

IX. Ad n. 4, pag. 9, linn. 22-25

Nominatio Directoris operum de emigratione pro tota natione et Directorum pro diversis communitatibus ethnicis tribuatur potius Episcoporum Coetui (*E.mus Léger et alii et praesertim Exc.mus Saigh Maximos IV*).

R. *De nominatione Directoris operum de emigratione pro tota natione videat Apostolica Sedes, quae normas vigentes de hac re statuit; Sanctae Sedi tamen videtur relinquenda nominatio Directoris pro diversis communitatibus ethnicis.*

X. Ad nn. 6-7, pag. 10

Quae dicuntur de potestate Praesidis Commissionis Episcopalis vel eius Delegato in clericos indigeret aliquali ponderatione ita ut Ordinarii loci iurisdictio sarta tecta maneat (*E.mus Ferretto et alii 4 Patres*).

R. *Etiam de hac re ratio habenda erit in conficiendis novis normis vel « regulamentis ».*

XI. Ad n. 9, pag. 10, lin. 26

Loco « communitatum » dicatur « familiarum migratio » (*E.mus Ruffini et alii*).

R. *Emendatio admissa est.*

— 12 —

XII. Ad n. 12 *a*), pag. 11, lin. 16

Post verba « sermonis seu nationis » addantur verba « iisque deficientibus » (*E.mus Ferretto et alii 4 Patres*).

Ad n. 12 *b*), pag. 11, lin. 20

Sacerdotes quibus cura fidelium migrantium committitur non solum linguam illorum sed etiam psychologiam et mores advenarum callere debent (*E.mus Spellman et alii Patres*); quin immo cognoscere debent conditiones civiles et sociales vigentes in territorio quapropter necesse esset ut in novo territorio per quoddam tempus commorentur ut specialem institutionem recipiant (*Exc.mus Alter*).

Videtur grave onus imponi Ordinario loci sustentandi missionarios: locutio mitigari potest ita « Ordinarius loci satagat ... » (*E.mus Ferretto*).

R. *De his omnibus ratio habita est in novo schemate.*

XIII. Ad n. 13 *a*), pag. 11, lin. 26 seqq.

Constitutio multarum paroeciarum personalium vel mixtarum difficilis et periculosa esse potest (*E.mus Spellman et alii 8 Patres*).

R. *Commissio convenit cum Patribus quod constitutio multarum paroeciarum personalium vel mixtarum difficilis esse possit, sed dissentit quod sit periculosa.*

XIV. Ad n. 13 *a*), pag. 11, lin. 26 seqq.

Quaeritur quaenam auctoritas paroecias personales vel mixtas condere possit: Episcopus loci, Commissio Episcopalis, S. Congregatio Consistorialis? Facultas sive erigendi sive supprimendi paroecias personales vel mixtas videtur tribuenda esse Ordinario loci (*E.mus Ruffini et alii 15 Patres*).

R. *De hac materia tractandum erit in recognoscenda Const. Ap.* Exsul Familia. *Attamen Commissio censet suppressionem paroeciae personalis reser-*

— 13 —

vandam esse potius Sanctae Sedi quia plerumque est res odiosa pro Ordinario loci.

XV. Ad n. 14, pag. 12, linn. 4-6

Omittenda videntur verba « Commissione Episcoporum ac Directoribus auditis »; nam libera esse debet Episcopo facultas recurrendi ad S. Sedem (*E.mus Ferretto et alii*).

R. *Numerus iste suppressus est in novo schemate.*

XVI. Ad n. 15, pag. 12

Videtur iniuriosa Episcopis declaratio illa « Omnes Christifideles etc. » (*E.mus Ferretto et alii Patres*).

Sed *Exc.mus Saigh Maximos IV* principium dicit esse optimum et in praxim deducendum praesertim pro fidelibus Orientalibus.

R. *In novo schemate principium forma indirecta positum est, ita ut iniuriosum non amplius appareat.*

XVII. Ad n. 17, pag. 12

Multa incommoda provenire possunt ex duplici iurisdictione territoriali et personali ac proinde etiam ex nominatione Vicarii Generalis (*E.mus Gracias*).

R. *Commissio, habita ratione praescripti can. 432 Codicis Iuris Can. orientalis, retinendam censet hanc propositionem.*

XVIII. Ad n. 18, pag. 18

Monitio quoad confessiones maxime opportuna est et valere debet pro omnibus sacerdotibus sive indigenis sive advenis (*E.mi Godfrey, Spellman et alii Patres*).

R. *Observatio placet sed norma non est posita in novo schemate quia potius ad directorium pastorale pertinere videtur.*

— 14 —

XIX. Ad n. 20, pag. 13
Ius instituendi scholas exerceri non debet sine Ordinario loci (*E.mus Ruffini et alii 15 Patres*).

R. *Ratio animadversionis habita est et in novum schema insertum est principium.*

Difficultas habetur pro scholis instituendis sive quia scholae catholicae saepe non sufficiunt pro ipsis incolarum filiis sive quia institutio scholarum pro immigratis est contra eorumdem integrationem (*E.mus Godfrey et alii 3 Patres*).

R. *Bene perpensis animadversionibus E.mi Godfrey, Commissio censet solutionem bonam esse si immigrati de consensu Ordinarii loci proprias scholas instituere possint.*

De migratione interna

I. Ad n. 3, pag. 14, lin. 15
Melius dicatur « loca indicare, suggerere » (*E.mus Cicognani*).

R. *Ratio habita est in novo schemate.*

II. Ad n. 5, pag. 15, lin. 26
Non videtur quomodo parochus possit praeparare fideles « ne quid spiritualis detrimenti capiant », cum fideles quotidie per integrum diem emigrant a paroecia (*E.mus Ferretto et alii*).

R. *Verba dempta sunt.*

III. Ad n. 10, pag. 15
Commemorari deberet officium dioecesanum emigrationis pro fidelibus advenientibus sicut factum est in n. 6 pag. 14 pro migratione externa (*E.mus Ruffini et alii 15 Patres*).

R. *In novo schemate ratio habita est huius observationis.*

— 15 —

IV. Ad n. 11, pag. 15
Quoad *stationes missionales* debet clare dici a quanam auctoritate erigendae sint et quod agere non debeant inscio parocho vel disiunctim ab eo (*E.mus Ruffini et alii 15 Patres*).

R. *In novo schemate dicitur explicite quod stationes missionales ab Ordinario loci erigi debent.*

De migratione temporaria

Nulla animadversio facta est a Patribus.

Caput II

De maritimorum cura

I. Ad n. 2, pag. 4, lin. 20
Nominatio Directoris Nationalis Operis Apostolatus Maris et sacerdotum ad hoc Opus addictorum fiat respective a Commissione Episcopali et ab Ordinariis locorum, monitis S. C. Consistoriali et Secretariatu Internationali (*E.mus Léger et alii Patres*).

R. *Commissio consentit cum E.mo Léger et proinde exoptat ut in recognoscendis normis et legibus hucusque vigentibus debita ratio huius voti habeatur.*

II. Ad n. 7, pag. 5
Clare statuendi sunt limites delegationis facultatum (*E.mus Ruffini et alii Patres*).

R. *Commissio assentit voto E.mi Ruffini, attamen numerum hunc expunxit in novo schemate, quia res potius tractanda in directorio pastorali.*

— 16 —

Caput III

De aëronavigantium cura

I. Ad n. 2, pag. 8
Post verba « in omnibus aeroportibus erigantur sacella » addatur « si opus est », quia non ubique est possibile nec aliquando necessarium (*E.mus Alfrink et alii Patres*).

R. *Emendatio introducta est in novo schemate.*

II. Ad n. 6, pagg. 8 et 9
Melius esset si facultas concedendi altare portatile concedatur habitualiter Ordinariis locorum (*E.mi Léger, Alfrink et alii Patres*).

R. *Numerus expunctus est, quia in alio schemate de hac facultate Episcopis stabiliter concedenda actum est.*

Caput IV

De nomadum cura

I. Ad n. 2, pag. 10, lin. 30
Post verba « cappellanos seligere » addatur « audito saltem Episcopo loci » vel melius dicatur ut in pag. 11 ad 3 § 1 « de consensu Ordinariorum propriorum » (*E.mus Ruffini et alii Patres*).

R. *Observatio acceptata est et introducta in novo schemate.*

II. Ad n. 2, pag. 11, linn. 6-10
Nominatio Directoris Nationalis cappellanorum relinquatur Commissioni Episcopali (*E.mi Léger, Alfrink et alii Patres*).

R. *Propter rationes supra dictas, comma istud expunctum est.*

— 17 —

Caput V

De peregrinatorum cura

I. Non esset loquendum in proemio primario de periculis turismi et turistarum sed in primis de iucunditate Ecclesiae quod multi possunt recreationem et relaxationem invenire cum propria familia et optare ut numerus eorum augeatur (*E.mus Léger et alii Patres*).

R. *In novo schemate ratio habita est huius voti E.mi Léger.*

II. Ad n. 5, pag. 13
Potius quam erectio adsociationum christianorum melius esset ut curetur christiana inspiratio adsociationum professionalium fidelium qui tabernas possident vel ibidem ministrant (*E.mus Léger et alii Patres*).

R. *Emendatio introducta est in novo schemate.*

III. Ad n. 8, pag. 14 linn. 13-16
Loco proponendi praesertim propugnatorum fidei, melius esset loqui de praesentia laicorum vero sensu et zelo christiano imbutorum (*E.mus Léger et alii Patres*).

R. *In hoc sensu emendata est propositio.*

— 19 —

SCHEMA RECOGNITUM ET EMENDATUM

Caput I

De fidelium migrantium cura

Antiquo iam tempore Ecclesia Catholica *spirituali* advenarum et peregrinorum saluti prospicere studuit, quod optime probant scholae, hospitia, ecclesiae in eorum commodum, praesertim in Urbe constituta.[1]

De diversis etiam advenarum ritibus et linguis maximam curam habuit.[2]

De bono quoque *sociali* sollicita, Ecclesia damnavit principia « totalitarismi » et « imperialismi » Status necnon immoderati « nationalismi ».[3]

Quinimmo principia iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus sollemni suo magisterio statuit atque firmavit.

Ipsius iuris naturalis assidua custos et magistra, Apostolica Sedes ius familiarum ad spatium vitale haud semel proclamavit.[4]

Sed maternae eiusdem sollicitudinis et impensae curae in fideles migrantes princeps documentum exstat Constitutio Apostolica *Exsul Familia,* decem adhinc annos promulgata, quae universis exsulibus et advenis magnum solatium contulit, dum Sacris Pastoribus praecipuum instrumentum praebuit pro

---

[1] Pius XII, Const. Ap., *Exsul Familia, A.A.S.,* XLIV, 1952, p. 652.

[2] Conc. Later. IV, c. IX, Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* XXII, p. 998, Venetiis 1778.

[3] Pius XII, Cont. Ap. *Exsul Familia, A.A.S.,* XLIV, 1952, p. 684.

[4] Pius XII, *ibid.,* p. 685.

— 20 —

ordinanda ac moderanda spirituali fidelium migrantium cura.[5]

Nunc autem ob auctas in dies migrationes tam liberas quam coactas, summa necessitas urget, ut bono spirituali, morali et sociali fidelium migrantium diligentissime provideatur, ne ipsi, asperitate conditionum vitae aut inopia spiritualis curae confracti, fidei donum amittant.

Cum enim exsul ad migrationem plerumque neque in spiritualibus neque in socialibus rebus sit sufficienter paratus, ab improbis vel factiosis hominibus circumveniri ac decipi potest, praesertim si desint sacerdotes eiusdem stirpis vel saltem eiusdem linguae.

Quapropter omnino faciendum est ut fidelibus migrantibus adsint peregre qui eorum tum religiosas tum civiles rationes studiose curent. Postulat enim hoc christiana caritas, requirit causa humanitatis atque suadet utilitas communis.[6]

Ideoque maxime laudandi sunt *Sacri Pastores, qui sollertem de fidelibus migrantibus curam habent; sacerdotes, religiosi ac religiosae, qui « utpote voluntarii exsules » spirituali et morali eorumdem bono prospiciunt;*[7] *sodales Actionis Catholicae, consociationes ac fideles omnes, qui sedulo studio et actuosa caritate fratres migrantes prosequuntur.*

Art. I - *Principia generalia*

Sacrosancta Oecumenica Synodus declarat ea omnia, quae in documentis magisterii ecclesiastici de iuribus migrantium hominum necnon de officiis Sacrorum Pastorum erga illos traduntur, accurate servanda esse riteque adimplenda.

[5] Pius XII, *ibid.*

[6] S. Pius X, Motu proprio *Iam pridem,* 19 martii 1914, *A.A.S.,* VI, p. 174.

[7] Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Ad Petri Cathedram, A.A.S.,* 1959, LI, pp. 527-528.

— 21 —

1. *In primis tenendum esse censet rerum universarum Creatorem Deum praecipue in bonum omnium bona omnia condidisse: unde omnibus hominibus pateant oportet commigrandi viae: id enim haud minus in humanum genus pietas quam naturae ius ipsum suadet.*[1]

2. Proclamatur ius familiarum ad spatium vitale quod per emigrationem seu meliorem distributionem in superficie terrae exercetur.[2] Laudantur nisus et consilia quae ad haec iura tuenda incepta sunt.[3]

3. Damnantur principia totalitarismi et imperialismi Status necnon immoderati nationalismi placita, quippe quae dum ex una parte naturale hominum ius ad emigrandum ad arbitrium coerceant, ex altera vero populos aliunde migrare compellant, incolas invitos deportent civesque e familia, e domo, e patria abstrahere nequissime audeant.[4]

4. Cum autem conditiones hodiernae vitae socialis et oeconomicae liberam ac mutuam humanarum spiritualium virium operam requirant quae convenientibus diversorum populorum coetibus exoritur et ex qua melior perficitur humanitas, fovenda est pro bono eorumdem migrantium tranquilla et sana integratio, quae vicissim tollens inter advenas et

[1] Pius XII, Const. Ap. *Exsul Familia, A.A.S.,* XLIV, 1952, p. 683.

[2] Pius XII, Nuntius Radiophonicus de Encyclica *Rerum Novarum* anno 1941 habitus ac verba Leonis XIII resumens: *A.A.S.,* 1941, XXXIII, p. 195; Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra, A.A.S.,* 1961, LIII, pp. 411-412.

[3] Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Ad Petri Cathedram, A.A.S.,* 1959, LI, pp. 527-528.

[4] Pius XII, Const. Ap. *Exsul Familia,* Tit. I; Id., Nuntius Radiophonicus in pervigilio Nativitatis anni 1952: *A.A.S.,* 1953, XLV, p. 53 sq.

— 22 —

incolas diffidentiam, communem salutem promovebit et utrique parti plurima afferet commoda atque utilitates.

Exinde valde gaudent Patres Concilii quod permulti homines novam patriam novosque fratres invenerint suoque adsiduo labore et intelligenti studio magna beneficia melioremque vitae conditionem ac securitatem sibi suisque consecuti sint eosque monet ut sint fideles novae patriae cives et antiquae domus gratissimam memoriam servent.

5. Apostolica Sede praeeunte,[5] tenentur Episcopi sollertem curam habere de fidelibus migrantibus.[6] *Quapropter Sacrosancta Synodus Pastores omnes adhortatur ne qui cuiusvis rei gratia e sua dioecesi abierint fideles eos desinant respicere ut suos, donec in novam communitatem inserantur; simulque ut qui in suam dioecesim peregre venerint habitatum, iis adiuvandis, usque dum ibi maneant, eamdemque operam pro gravis officii conscientia impendant ac ceteris de suo grege atque eo maiorem etiam, quo magis esse necessariam intelligant.*[7]

6. Sollemniter a Sacris Pastoribus requiritur ut ius antiquitus fidelibus recognitum ad proprium ritum in divinis celebrandis, propriumque sermonem in ministrandis sacramentis et in verbo Dei audiendo, sancte servetur.[8]

---

[5] Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Ad Petri Cathedram, A.A.S.*, 1959, LI, p. 527.

[6] S. Pius X, Motu proprio *Iam pridem, A.A.S.*, 1914, VI, p. 174.

[7] S. Pius X, *ibidem.*

[8] Concilium Later. IV, l.c.

— 23 —

Art. II - *Normae practicae*

De migratione externa

Cum urgentia migrationum problemata magnum in praesens momentum habeant et universas fere orbis terrarum gentes ac nationes respiciant, media apta semper adhibenda sunt ad animas migrantium fratrum pascendas atque salvandas.

Ideoque Sancta Synodus haec omnia bene perpendens, quae sequuntur statuit:

1. *Ipsius Apostolicae Sedis ius et officium est ea omnia quaerere et parare quae in universum spirituali ac morali bono cedant fidelium migrantium actionemque communem promovere, coordinare et moderari, opportunis datis legibus et normis, locorum temporumque circumstantiis accommodandis.*

Exoptant igitur Concilii Patres ut normae ac leges, quae de migratione adhuc vigent, diligenter recognoscantur novisque rerum, personarum ac locorum adiunctis opportune accommodentur ita ut hac in re maior tribuatur facultas sive Episcoporum Coetibus sive ipsis Episcopis, quorum auctoritas sarta tecta servari debet.

2. Sacrosancta Oecumenica Synodus praecipit ut normae de migratione a competenti Auctoritate prolatae ab omni clero plane cognoscantur ac diligenter applicentur.

Hunc in finem curandum est ut in Synodis dioecesanis, in conferentiis sacerdotum, in Seminariis, *in paroeciis, in associationibus Actionis Catholicae aliorumque sodalitiorum apostolatus coetibus* frequenter sermo fiat de iis quae migrationem spectant; Comitatus dioecesani et Subcomitatus paroeciales constituantur et *quotannis dies pro migratione sollemniter celebretur.*

3. In unaquaque natione ubi viget migratio,

— 24 —

sive interna sive externa sive perpetua sive temporaria constituatur Commissio Episcopalis, cui fidelium migrantium cura committatur.

4. In unaquaque dioecesi Ordinarius loci tenetur spiritualem alienigenarum seu immigrantium curam committere sacerdotibus qui sint eiusdem sermonis seu nationis *et leges civiles locales bene noscant; iisque deficientibus,* sacerdotibus saltem advenarum linguas et mores callentibus: *quibus omnibus honestam sustentationem et media ad apostolatum necessaria procurare satagant, ratione habita eorumdem necessitatum.*

5. Valde commendatur ut Episcopi dioeceseon, unde frequens habetur singulorum hominum vel familiarum profectio, sacerdotes offerant dioecesibus ad quas fideles demigrant.

6. *Sedulo servandam esse censet Sacrosancta Synodus iurisdictionem personalem missionariorum emigrantium, quae simul cum territoriali cumulatur, quippe quae ad tuenda iura personae humanae et ad aptius consulendum animarum bono quam maxime conferre videatur.*

Iamvero ubi numerus fidelium migrantium eiusdem sermonis vel nationis conspicuus habetur, optandum est ut paroecia personalis vel mixta constituatur *vel missio cum cura animarum.*

7. *Missionarii emigrantium in suo exercendo munere Ordinarii loci iurisdictioni subsunt et cum clero paroeciali fraterne et actuose collaborare tenentur.*

8. Facultas pro fidelibus migrantibus adeundi, sacramentorum causa, matrimonio non excepto, cappellanum missionarium eiusdem sermonis aut parochum loci extenditur ad 2um gradum lineae rectae inclusive.

— 25 —

9. Immigrantes iure gaudent instituendi suas scholas, *de consensu Ordinarii loci,* quotiescumque id necessarium vel utile evadat et ubi leges civiles id permittant.

Gaudent insuper iure ad propria opera et consociationes, quae adlaborare debent cum Actione Catholica locali.

10. Cum omnes Christifideles cuiusvis ritus Orientalis vel Occidentalis sive sint in migrationis territoriis sive in eorum originis territoriis, eadem iura habere debeant in Ecclesia Christi, ideo dioeceses ritus Orientalis pro emigrantibus in Occidente eodem modo ac dioeceses personales ritus Latini in Oriente, erigantur, ubi necesse est, ad fovendum bonum animarum et Ecclesiae Catholicae unitatem promovendam.

Si in aliqua dioecesi Latini ritus, numerus migrantium Orientalis ritus notabilis sit sed insufficiens adhuc ad dioecesim personalem et propriam erigendam, constituatur Vicarius Generalis qui de iis curam suscipiat: qui, si fieri potest, sit et ipse eiusdem ritus, secus sacerdos idoneus ac bene doctus rerum ritus horum immigrantium assumatur.

11. De aeterna suarum ovium salute vere solliciti, Sacri Pastores sedulo curent ut fideles qui aliunde migrare volunt per Officium dioecesanum migrationis, antequam a proprio domicilio discedant, praemoneantur, quatenus fieri potest, de securitate laborem obtinendi ac de iis omnibus quae ad bonum familiae procurandum necessaria sunt; eos spiritualibus reficiant auxiliis, eorumdem fidem religiosa institutione corroborent et per peculiares « cursus » ad novas vitae conditiones, quo par est modo, diligenter praeparent et pro illis schedulam personalem et familiarem conficiant ad parochum vel Ordinarium loci immigrationis mittendam; *fideles migrantes moneant ut quam primum adeant parochum loci quo pergunt,* eosque paterna semper sollicitudine prose-

— 26 —

quantur, hortatorias litteras et folia dioecesana vel paroecialia illis remittant et in novo domicilio, quantum fieri potest, visitent, servatis de iure servandis.

12. Sacros vero Pastores locorum immigrationis Sancta Oecumenica Synodus cohortatur ut advenientes aliunde fideles paterna caritate tanquam filios excipiant; prae oculis profecto habeant diversitatem educationis, indolis et traditionis advenarum eorumque mores, ut illorum mentes animumque alliciant et facilius Christo lucrifaciant.

Iamvero statim ac migrantium adventum cognoverint, sive per se sive *per officium dioecesanum migrationis* sive per sodales Actionis Catholicae quam primum fratres advenas visitandos curent, de vita et operibus loci certiores illos faciant eosdemque doceant quae necessaria videantur ut in novam communitatem pedetentim inseri possint; de gravibus insuper locorum commorationis periculis paterne praemoneant ut illa sedulo vitent ac praesertim ne imperiti nomen dent sectis vel consociationibus Ecclesiae adversis.

13. Ecclesiasticae Auctoritates et consociationes catholicae locorum immigrationis curent ut a potestate civili pro viribus facilius admittatur familiarum migratio, ad salvandam praesertim earumdem unitatem et integritatem.

De migratione interna

1. Plurimi faciant Episcopi quaestiones de migratione interna omnemque curam adhibeant ut spiritualibus ac moralibus auxiliis praesto sint fidelibus qui varias ob causas in alium eiusdem nationis locum se conferunt. Ideoque directori dioecesano pro emigratione peculiare hoc negotium committant ut fidelibus advenis vel alio migrantibus facilius et aptius consulere possint eodem modo ac fidelibus ad externa emigrantibus.

— 27 —

2. Meminerint Sacri Pastores non tantum singulos sed etiam coetus migrantium ius habere ad curam pastoralem quae eis incumbit. Quin etiam migrantium fluxum moderari possunt auxiliantibus sodalibus unius vel alterius sodalitatis apostolatus laicorum. His adiuvantibus loca indicare poterunt quae apta sunt ad migrantes accipiendos et eos ad novam vitam in mutata sede praeparare.

3. In dioecesibus autem in quibus magna habetur hominum migratio, quantum fieri potest, *Stationes Missionales* instituant *Ordinarii locorum* easque committant sacerdotibus ex eorumdem advenarum regionibus oriundis, qui inter concives suos pastoralem actionem gerant collatis consiliis cum parocho loci. Haec autem pastoralis actio magna fidelium caritate est adiuvanda atque a socialibus catholicarum consociationum operibus quam maxime fovenda.

Peculiaris insuper adhibeatur cura ut advenae qui in propria civitate Actioni Catholicae aliisve apostolatus associationibus adscribebantur, nomen dare ne recusent sodalitiis et consociationibus in nova paroecia exstantibus.

De migratione temporaria

1. Sollicitudini Sacrorum Pastorum enixe commendantur quoque fideles, qui ex aliis regionibus vel nationibus in dioecesim adveniunt ut operam temporariam praestent in agris, in officinis vel fabricis vel in quacumque industriae arte, necnon in publicis operibus ac servitiis. Idcirco curandum est ut his fidelibus praesto sint sacerdotes qui illorum ritus, linguas et mores cognoscant, eos visitent, Verbo Dei et Sacramentis enutriant et, si fieri potest, apud eos deversentur. Itemque faciendum est ut fidelium coetibus aliunde ad tempus migrantibus electi Actionis Catholicae sodales assideant eosque in locum migrationis, quantum fieri potest, sacerdos etiam comitetur.

— 28 —

2. Sodales autem consociationum catholicarum sedulo invigilent ut, iuxta doctrinam socialem Ecclesiae, fratrum advenientium iura, laborem, mercedem et habitationem spectantia, sancte serventur et ut illorum dignitas, fides ac mores integre custodiatur.

Caput II

De fidelium maritimorum cura seu de Opere Apostolatus Maris

Magna sollicitudine afficitur Sancta Mater Ecclesia propter illorum sortem qui ob laboris necessitatem stabile odmicilium habere non possunt et huc illucque perpetuo peregrinantur.

Inter quos profecto recensentur maritimi, « ii omnes, scilicet, qui nauticam vel piscatoriam artem exercentes sive gubernandi causa in navibus vitam iugiter ducere coguntur ac proinde nonnisi raro et difficilius communi parochi cura frui valent, vel portibus addicuntur maritima itinera adparaturi ».[1]

Hi omnes propter instabilem suae vitae conditionem non solum ordinariis curationis spiritualis mediis et auxiliis carent, sed saepenumero procul a patria, a domo, a familia vitam agere debent christianis moribus tam alienam atque interdum haud parum christianae virtuti noxiam atque infensam. Quapropter Apostolica Sedes nullam praetermisit occasionem ad eorum curam Episcopis commendandam. « Opus Apostolatus Maris » quod dicitur, cuius est potissimum sive spirituale sive morale maritimorum commodum fovere, iterum iterumque adprobavit;[2] Secretariatum Generalem Internationalem constituit ad huiusmodi Opus moderandum.[3] Novissime vero peculiares « Leges » condidit, ut normas, multifariam et variis in adiunctis a sodalibus et a promotoribus Operis propositas, firmiter statueret atque composite disponeret.[4]

[1] « Leges » Auctoritate Pii Pp. XII a S. C. Consistoriali anno 1957 conditae, n. 2.

[2] Pius XII, Const. Ap. *Exsul Familia, A.A.S.*, XLIV, 1952, p. 674.

[3] *Ibid.*, p. 695.

— 29 —

Recognoscens peculiares leges ac normas ab Apostolica Sede prolatas, ad fidelium maritimorum curam aptius promovendam Sacrosancta Synodus quae sequuntur proferenda censet:

1. Secretariatus Generalis Internationalis erit Opus Apostolatus Maris ubique per orbem moderari, *instrumenta adparare et actionem in universum coordinare necnon opportunas normas tradere pro maritimorum cura.*

2. Commendat Sancta Synodus ut secretariatus ipse studeat Opus Apostolatus Maris in nationibus etiam non catholicis instituere, sive per sacerdotes Sanctae Sedi ab Ordinariis locorum oblatos, sive per ipsos Apostolatus Maris missionarios, illorum instar qui in terris missionum adlaborant.

3. Optatur ut in uno Opere Apostolatus Maris omnes conveniant sacerdotes qui in spiritualem sive navigantium sive maritimorum curam incumbunt.

4. In unaquaque natione maritima peculiaris Commissio Episcopalis constituatur, vel unus saltem Praesul promotor deputetur ad moderandum Opus Apostolatus Maris in tota natione.

5. Commissio Episcopalis totis viribus satagat ut in Institutis ad nautas educandos nec non in scholis nauticis christiana instructio et religiosa ac moralis educatio perficiatur.

[4] « Leges » Operis Apostolatus Maris, Auctoritate Pii XII a S. C. Consistoriali conditae, Typis Polyglottis Vaticanis, 1957.

— 30 —

6. Cum munus cappellani Apostolatus Maris sive in portibus sive in mari difficilius plerumque evadat aptamque requirat praeparationem, Commissio Episcopalis curet ut sacerdotes ad hoc ministerium, de consensu Ordinarii proprii electi, per conveniens temporis spatium, ductu directoris vel in scholis seu cursibus internationalibus ad hoc dispositis, de percipiendis ac persolvendis propriis officiis studium practicum peragant.

7. Si desit in navi sacerdos — quod plerumque evenire solet — unus ex nautis instituatur qui curam habeat de vita religiosa ac morali communitatis navigantis, orationi praesit, petentibus religiosam instructionem praebeat, aegrotantibus aut morientibus sollicita pietate assistat et in funeribus, si quae occurrant, orationes et preces effundat.

8. Consulendum est ut in singulis portibus unus vel plures adsint cappellani iuxta navium frequentiam, qui unice dicentur in auxilium, in primis spirituale, maritimis praestandum et naves omnes visitandas curent.

9. Insuper in singulis portibus instituatur coetus laicorum utriusque sexus, qui, ductu cappellani, Opus Apostolatus Maris foveant atque adiuvent, maritimos ad sedem Apostolatus Maris invitent, aegrotantes in nosocomiis degentes visitent, hospitalitatem christianam ipsis acatholicis offerant etc.

Caput III

De fidelium aëronavigantium cura

Cum aëria itinera et commeatus in dies multiplicentur, Apostolica Sedes iamdiu mentem suam intendit in spirituale fidelium aëronavigantium bonum eorumque virorum ac mulierum, qui velivolis vel aërodromis destinati sunt ibique ministrant.

— 31 —

Agitur enim plerumque de iuvenibus utriusque sexus, qui saepe saepius una simul conversantur sive cum itinera aggrediuntur sive cum in variis regionibus ad tempus consistunt; qui quidem ex munere rationem habent cum viatoribus cuiusque stirpis ac religionis. Idcirco multum interest ut his fidelibus religiosa institutio tradatur eorumque spirituali curae aptius provideatur, non solum ut ipsi religionis officiis incumbant, christianam vitam inter tot tantaque discrimina sancte peragant fidemque catholicam servent, sed etiam ut magis magisque idonei fiant ad opera apostolatus opportune ac sapienter persolvenda.

Ideoque Apostolica Sedes attento studio consulere non omisit Apostolatui Coeli qui dicitur et Episcopis commendavit ut de re tanti momenti in Conferentiis Episcopalibus agerent. Quapropter Sancta Oecumenica Synodus quo aptius et efficacius huic instanti apostolatus campo provideri possit, haec commendat:

1. Ordinarii locorum in quibus exstant aërodromi civiles attento studio consulere debent spirituali aëronavigantium curae aliorumque qui velivolis vel aërodromis ministrant.

2. Sacellum, *si fieri potest,* in aëroportu erigatur et sacerdos deputetur, linguis exteris eruditus, qui in aëroportibus praesertim maioribus, cappellani munere fungi valeat.

3. Ecclesiasticae Auctoritates et Actionis Catholicae consociationes, sollicita cura prosequantur eos omnes qui in velivolis vel in aërodromis operam suam navant vel navare intendunt et pro viribus adlaborent ut praesertim in scholis pro illis constitutis religiosa et christiana institutio tradatur.

— 32 —

Caput IV

De fidelium nomadum cura

Nomades, eos videlicet qui vel propter artem circensibus ludis exercendam vel propter insitam quamdam ac veluti innatam vitae consuetudinem, omnem fere aetatem suam de loco in locum itinerando conterunt, Sancta Mater Ecclesia, Boni Pastoris Iesu vestigia premens, eo impensiore cupit sollicitudine prosequi, quo periculosius eorum vivendi genus esse non ignorat.

Cum enim nomades, nullibi domicilium vel quasi domicilium habentes, perpetuo vagis sint adnumerandi, assiduam et ordinatam curam pastoralem ab uno eodemque parocho vel Ordinario recipere nequeunt.

Peculiares profecto normas Apostolica Sedes in singulis casibus et pro singulis nationibus novissime dedit atque commendavit.

Quibus perpensis, Sacrosancta Synodus ne spiritualis media salutis eos prorsus deficiant, quos dura necessitas quietae facit esse sedis expertes, haec quae sequuntur proponit:

1. In unaquaque natione constituatur a Conferentia Episcoporum Commissio Episcopalis quae rationes ineat cum Ordinariis locorum de bono spirituali nomadum et praesertim de nominatione cappellanorum qui curam eorumdem habeant.

2. Curandum est ut ab Ordinariis locorum ubi maior est concursus nomadum centra missionalia constituantur, quae sacerdote moderatore et cooperatoribus laicis constent.

3. Cappellani nomadum quibus, de consensu Ordinariorum suorum, cura nomadum committitur, iurisdictioni Ordinarii loci in quo actu versantur,

— 33 —

plene subsunt et *collaborare tenentur cum parocho loci.*

A Directore pendent in iis quae methodum specificam in apostolatu inter nomades adhibendam respiciunt.

Caput V

De fidelium peregrinatorum seu turistarum cura

Neminem fugit qua frequentia, hac nostra tempestate, sive singuli sive turmatim homines, ex quodam pro necessitate quasi inolescente usu, suas domos ad tempus relinquant, externas civitates vel montes vel marium lacuumque oras, delectationis seu rusticationis causa petituri.

Laetatur Sancta Mater Ecclesia quod vacationibus istis permulti homines eorumque familiae a laboribus animum relaxare viresque reficere possint votaque promit ut crescat in dies illorum numerus qui sana rusticatione ac delectatione frui valeant, cum bene noscat nonnulla exinde provenire commoda, ad civilem consortionem quod attinet, atque adeo interdum ad faciliorem quamdam divinis vacandi rebus occasionem.

Attamen anxia quoque sollicitudine afficitur quod complura eaque gravia oriantur pericula, ad fidem bonosque quod spectat mores, cum pro peregrinatoribus tum pro christifidelibus ad quos illi devertuntur, ut puta sexuum promiscuitas, pravorum irreligiosorumque hominum occursus, a familia et a templis discessus, auctae voluptatum titillationes, praesertim cum viatores in campis et procul ab oppidis consistunt.

Quapropter Sancta Synodus enitendum esse censet ut quod iustae conceditur corporum animorumque relaxationi, id in vitae spiritualis discrimen non vergat.

Hunc in finem haec statuit:

— 34 —

1. In singulis nationibus a Conferentia nationali Episcoporum, iuxta necessitates, designetur Delegatus pro spirituali turistarum cura; instituantur centra pro studio problematum turismi et edantur commentaria catholica quae de turismo et de cura turistarum pertractent.

2. Constituantur etiam adsociationes christianae pro illis qui tabernas ac deversoria possident et pro illis qui ibidem deserviunt et *simul curetur ut eorum professionalia collegia christianae doctrinae principiis informentur,* quo facilius normae legis divinae observari et iura vitae christianae, moralis et socialis coram omnibus defendi possint.

3. Ad Ordinarium loci pertinet cura de spirituali turistarum bono, servatis quidem normis quae pro tota natione a Conferentia Episcoporum statutae fuerint, attentis peculiaribus adiunctis in quibus turistae versantur.

4. In locis ubi habetur magnus turistarum concursus adsint selecti sacerdotes, qui curae animarum pro illis vacent; qui plures linguas noscant et conversationem pastoralem cum hospitibus etiam extra ambitum ecclesiae paroecialis quaerant, nempe in conferentiis de quaestionibus theologicis et culturalibus; verbum Dei, quantum fieri potest, in ipsas domus commorationis turistarum portantes. Qui quidem colloquiis privatis cum hospitibus semper praesto sint.

5. Curandum est ut apostoli laici, ad mentem Actionis Catholicae, instituantur, quorum praesentia in deversoriis maxime necessaria est, praesertim cum sacerdotis frequentia ad haec loca saepe difficilis vel impossibilis evadit; qui quidem magnopere adlaborare debent ut aptae leges et opportuna decreta vel praecepta ab auctoritate civili condantur et ad effectum deducantur, ad morum integritatem defendendam praesertim in locis ubi maior turistarum concursus habetur.

— 35 —

His omnibus perpensis, ne dedignentur E.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere:

a) *an textus schematum sit sufficienter emendatus;*

b) *an in textu quaedam sint immutanda vel adiungenda vel supprimenda;*

c) *quo modo textus inseri possit in Constitutione « De animarum cura ».*

3

DE EMENDANDIS ET COMPONENDIS SCHEMATIBUS DECRETORUM

DE CURA PRO CHRISTIANIS COMMUNISMO INFECTIS ET DE CURA ANIMARUM ET COMMUNISMO

A

DE SCHEMATE DECRETI

DE CURA PRO CHRISTIANIS COMMUNISMO INFECTIS

— 7 —

Schema Decreti « De cura pro christianis communismo infectis » apparatum fuit a Commissione de Episcopis et de dioeceseon regimine et discussum est in Sessione Generali Pontificiae Commissionis Centralis diei 4 maii 1962.

Super schema E.mi ac Exc.mi Patres haec tulerunt suffragia

Placet	n. 2
Non placet	n. 2
Placet iuxta modum	n. 62

Animadversiones sive generales sive particulares a Patribus prolate significatae fuerunt Pontificiae Commissioni de Episcopis et de dioeceseon regimine, quae responsiones dedit et emendationes proposuit.

In sequentibus foliis exhibetur summarium tum animadversionum Patrum Commissionis Centralis tum responsionum Commissionis de Episcopis et de dioeceseon regimine.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 8 —

OBSERVATIONES GENERALES

I. Schema concordetur cum alio schemate « De cura animarum et communismo » quod apparavit Commissio de disciplina cleri et populi christiani (*E.mi Aloisi Masella, Cicognani, Ruffini et alii 12 Patres*).

Uti prooemium servetur introductio schematis « De cura animarum et communismo » et pro primo capite textus eiusdem schematis; pro secundo et tertio capite serventur articuli II et III schematis « De cura pro christianis communismo infectis » (*E.mi Léger, cui concordat Exc.mus Bernier*).

R. *Commissio de Episcopis et de dioeceseon regimine una cum Commissione de disciplina cleri et populi christiani, iuxta desideria Patrum, confecerunt e duobus schematibus unum schema, cuius prooemium et articulus primus desumpta sunt e schemate Commissionis de disciplina cleri et populi christiani, secundus et tertius articulus e schemate Commissionis de Episcopis et de dioeceseon regimine, ratione habita emendationum a Patribus Commissionis Centralis prolatarum.*

II. Examinandum esset cur communismus tam efficax evadat et cur actio Ecclesiae parvam obtineat efficacitatem.

Inter causas debilitatis actionis Ecclesiae sunt: insufficiens defensio et applicatio doctrinae socialis Summorum Pontificum; nimia defensio ordinis oeconomici vigentis et neglegentia promotionis ordinis socialis Ecclesiae; expositio doctrinae nostrae verbis et modis, hodiernis adiunctis non accommodatis.

Inter media commendari debent: forma religionis nostrae perficienda est praesertim in S. Liturgia; polemica fiat rationalis, non iniuriosa, et obiectivis

— 9 —

argumentis suffulta; vigeat caritas non severitas pastoralis in communistas; patientia necessaria est (*E.mus Montini et alii 33 Patres*).

R. *Commissio de Episcopis plene adsentitur E.mo Montini et quantum fieri potuit in schemate concordato maxima ratio habita est eiusdem animadversionum, praesertim quoad studium et applicationem doctrinae socialis Ecclesiae et formationem liturgicam fidelium.*

III. Exponi debent non solum motiva religiosa, sed motiva ex ordine morali obiectivo ad reprobandum communismum tum a credentibus tum a non credentibus.

In prooemio proferatur declaratio iuris hominum et dignitatis personae humanae (*E.mi Ottaviani, Ruffini, Siri, Godfrey, Cicognani, Döpfner et alii 23 Patres*).

Mentio facienda est: *a*) de illiceitate nomen dandi factionibus communistarum; *b*) de consectariis in ordine ad iura ecclesiastica et ad officia pastorum in administratione sacramentorum; *c*) de avertendis catholicis a matrimoniis cum communistis militantibus; *d*) de illiceitate lectionis librorum et ephemeridum communistarum.

Insuper in catechismo addantur quaestiones et responsiones de illiceitate communismi deque periculis exinde vitandis (*E.mus Ottaviani et alii 29 Patres*).

R. *Commissiones de Episcopis et de disciplina cleri maximam rationem habuerunt huiusmodi observationum et in prooemio schematis concordati et passim in propositionibus, quae in articulo primo continentur, de his rebus sermo fit et normae traduntur.*

IV. Praeter communismum reprobari debent omnes errores et ideologiae materialisticae nunc vigentes, ut atheismus, materialismus et capitalismus.

— 10 —

Multi enim qui materialismum dialecticum non accipiunt, materialismo practico, liberalismo et nihilismo adhaerent. Si Sancta Synodus nonnisi contra communismum ageret, communistae abuterentur verbis Concilii ut demonstrarent Ecclesiam actionem politicam intendisse (*Exc.mus Bengsch, cui concordant E.mi Ruffini, Liénart, Bea et alii 36 Patres*).

R. *Reprobatio omnium errorum, ut supra, in novo schemate concordato explicitis verbis, praesertim in prooemio, enuntiatur.*

V. Distinguendum est inter finem communismi (i. e. ordinem socialem instituere, qui omnibus felicitatem et prosperitatem dat) et media, quae saepe sunt mala et iniusta. Communismus homines allicit per istum finem. Inter media contra communismum adhibenda, in primis damnandi sunt mali usus quacumque ex parte, a catholicis quoque, commissi et fovenda est profunda principiorum socialium Ecclesiae cognitio eorumque applicatio (*E.mus Alfrink et alii 14 Patres*).

R. *In schemate concordato maxime inculcatur studium et applicatio doctrinae socialis Ecclesiae et commendatur Sacris Pastoribus ut improbent graviores iustitiae socialis violationes* (n. XVII).

VI. Insistendum est in doctrina sociali catholica et non sunt omittenda media supernaturalia (*E.mus Roberti*).

In schemate omissum est primum medium supernaturale: orationes, deprecationes, poenitentia, devotio erga B. M. V., exercitia spiritualia (*Exc.mus Lefebvre*).

R. *In schemate concordato de hisce animadversionibus ratio habita est praesertim in n. IX.*

VII. In missionibus condendae sunt multae scholae sociales et in iam exstantibus detur sufficiens tempus pro doctrina sociali catholica edocenda (*E.mus Rugambwa*).

— 11 —

R. *In schemate concordato, praesertim in art. V, valde commendatur studium doctrinae socialis Ecclesiae in scholis catholicis.*

VIII. In missionibus ubi est imminens communismi periculum, actio Ecclesiae dedita sit operibus socialibus, quibus uti debent omnes sine discrimine et auxilia a nationibus ditioribus praebeantur nationibus minus excultis sine conditionibus politicis; sola criteria vigeant: iustitia et caritas (*E.mus Gracias, cui concordat E.mus Bea*).

R. *In schemate concordato clare dicitur de auxilio praestando populis minus excultis* (n. III) *et de operibus socialibus provehendis* (n. XII) *a Sacris Pastoribus nullo facto discrimine.*

IX. Ratio cur Ecclesiae actio tam inefficax evadit, tangit misterium iniquitatis. Infirmitas nostra fluit ex defectu formationis cleri catholici: formatio nimis abstracta, philosophica et scholastica videtur. Parum quoque agitur in Seminariis de subiectis quibus dirigi debet actio pastoralis, scilicet de hominibus nostri temporis. Parum etiam de formatione practica, de modo agendi cum hominibus (*Exc.mus Hurley*).

R. *Res pertinet potius ad aliam Commissionem, scilicet ad Commissionem de Studiis et Seminariis. Ceterum in n. I art. I concordati schematis peculiaris commendatio profertur pro apta clericorum institutione hunc praecipuum in finem ut fideles ab erroribus communismi muniantur.*

X. In schemate deest articulus circa praeparationem christianorum in regionibus quae incidere possunt in manus communistarum.

Praeter organizationem apparentem (Episcopum, clerum et cooperatores laicos) praeparanda est orga-

— 12 —

nizatio secreta constans e clero ignoto; ideo requiruntur facultates ad consecrandos Episcopos, ordinandos sacerdotes etiam coniugatos, etc.

Communismus est problema problematum ... Lugenda conditio Ecclesiae in Sinis provenit forsan ex impraeparatione nostra.

Relate ad nationes hic et nunc impugnatas a communistis, catholici et speciatim Episcopi orbis catholici ne limitent sollicitudinem in offerendis precibus, sed suscitent opinionem publicam suorum concivium in favorem nationis oppressae. « Omnes nos obstupefacti sumus a silentio orbis catholici ante agoniam miserrimi populi Laotiani et passionem populi Vietnamensis ... Ubi est ergo Sanctorum communio? ... » (*Exc.mus Ngô-Dinh-Thûc, cui concordant alii 8 Patres*).

R. *Observatio de praeparatione et organizatione Ecclesiae secretae est in se optima, attamen non per Concilium res fieri debet sed alia via ab Apostolica Sede statuenda.*

Quoad cetera, Commissio de Episcopis claris verbis in art. III locuta est de Ecclesia silentii et censet omnia retinenda esse, quamvis mitiore forma digesta et nonnullis mutatis locutionibus: ut infra explicabitur.

XI. Christifideles, sacerdotes et Praelati in forma vitae, in aedificiis extruendis, in vestitu et ornamento, aliquam decentem et dignam paupertatem praebere debent (*E.mus Richaud*).

R. *Huius animadversionis ratio habita est et in schemate concordato in n. XIV apertis verbis commendatur spiritus paupertatis et humilitatis.*

XII. Res de communismo uti schema proprium potius proponi deberet, quia maximi est momenti, et tractari sub aspectu sive doctrinali sive pastorali: non autem uti pars altera in schemate de cura animarum (*Exc.mus O'Connor*).

— 13 —

R. *Quaestio de communismo utique pertractari posset uti schema proprium; sed ratione habita indolis pastoralis Synodi Oecumenicae melius exaranda videtur ut pars schematis de animarum cura in particulari.*

XIII. Melius est de doctrina loqui quam de nominibus agi, quae facile mutantur. Ita vox « communismus » hodie aliis locutionibus substituitur ut « socialismus democraticus, integralis » (*E.mus Albareda*).

Doctrina Ecclesiae clare et positive contra atheismum materialisticum hodiernum potius quam negative contra communismum declarari debet vitetur vox « communismus » (*Exc.mus Cooray*).

R. *Commissio consentit in necessitate magis magisque proferendi doctrinam Ecclesiae ad errores atheismi et materialismi debellandos, et in schemate concordato hoc aperte apparet, sed simul putat impossibile esse vitare nomen « communismi », quia errores claris verbis denuntiandi et reprobandi sunt.*

XIV. Ne adversariis tam aperte ostendatur methodus eos debellandi, proposita schematis non necessario per decretum Concilii, sed alia via doceri possunt (*Exc.mus Bengsch et alii Patres*).

R. *De hoc iudicabit ipsum Concilium vel Apostolica Sedes. Patres Commissionis Centralis mentem suam patefecerunt, i. e. huiusmodi quaestionem esse materiam gravissimam et maximi momenti in Concilio pertractandam.*

— 14 —

OBSERVATIONES PARTICULARES

Quoad prooemium.

I. Deleatur prima pars prooemii usque ad verba « Ecclesiae competit » pag. 4 (*E.mus Frings*).

II. Placet textus contentus in pag. 5 linn. 7-20: cetera possunt ad hunc textum reduci (*E.mus Ciriaci*).

Quoad art. I: De christifidelibus degentibus in regionibus a communismo non oppressis.

I. Ad n. 1, pag. 6, lin. 18
Loco « rationabili » dicatur « rationali » (*E.mus Frings*).

II. Ad n. 9, pag. 7, linn. 33-34
Loco verborum « divitiarum contemptu » dicatur « in animo a rebus terrenis abalienato » (*E.mus Cicognani et alii 4 Patres*).

III. Ad n. 10, pag. 8, lin. 19
Melius dicatur « opificum christianorum collegia » (*E.mus Cicognani*).

IV. Ad n. 11 § 7, pag. 9, lin. 19
Omittatur expressio « propter timorem sovieticae potestatis » (*E.mus Cicognani et Exc.mi Šeper, Bengsch et alii Patres*).

R. *Animadversiones istae pro notitia hic relatae sunt, quia de facto non fuit necesse illas in schemate introducere. In schemate enim concordato prooemium et art. I desumpta sunt a schemate Commissionis de disciplina cleri et populi christiani, additis nonnullis emendationibus a Patribus, ut supra, prolatis et paucis principiis generalioribus, quae in*

— 15 —

art. I schematis Commissionis de Episcopis continebantur ut n. 12 de instituenda Commissione Internationali Episcoporum et laicorum peritorum.

Quoad art. II: De noviter informanda iuventute in in communismo educata.

I. Non solum iuventus in communismo educata ab Ecclesia informari debet, sed etiam iuventus quae in regionibus vivit, ubi periculum communismi imminet, praesertim in scholis (*E.mus Gariby*).

R. *Huic voto implicite satisfactum est in art. I schematis concordati ubi de hac re agitur.* nn. XXI et XXII.

II. In pag. 10, lin. 4 et pag. 12, lin. 15 deleantur verba « liberae nationes » (*Exc.mi Šeper et Bengsch et alii*).

III. In pag. 10, lin. 11 deleantur verba « in communismum odio » (*E.mus Cicognani, cui concordant Exc.mus Bengsch et alii Patris*).

IV. In pag. 10, linn. 14-15 deleatur verbum « optimi » (*E.mus Cicognani*).

R. *In nova redactione articuli II ratio habita est istarum animadversionum. Quin immo totus articulus II breviore forma digestus est.*

Quoad art. III: De Ecclesia Silentii.

I. Articulus III « De Ecclesia Silentii » omnino deleatur, quia Episcopis et fidelibus sub regimine communistarum degentibus nova gravamina afferret, speciatim post reditum e Concilio in suas dioeceses.

Ecclesia silentii est relativa: Ecclesia enim non silet sed pugnat. In quo agone aliquando melius adiuvari posset, si Ecclesia in aliis nationibus sileret de Ecclesia silentii (*Exc.mus Bengsch cui concordant alii 37 Patres*).

— 16 —

II. Nomen « Ecclesia silentii » iustum est, quia catholici in propria patria nequidem impune dicere possunt se libertate religiosa carere et quia catholici in aliis regionibus pauca de iis sciunt.

Art. III de Ecclesia silentii placet, attamen magis generaliter exprimatur, quia Ecclesia non solum in regionibus ubi viget communismus opprimitur. Ideoque quae in art. III in concreto posita sunt retineantur, nisi a Concilio tantum generalia dicenda sint (*Exc.mus Šeper et alii 31 Patres*).

III. Episcopi orbis catholici sollicitudinem suam ne limitent in offerendis precibus, sed suscitent opinionem publicam in favorem Ecclesiae oppressae (*Exc.mus Ngô-Dinh-Thûc et alii 8 Patres*).

R. *Contra art. III (De Ecclesia silentii) votum tulerunt septem Patres plurimi adhaerent votis Exc.morum Šeper et Bengsch: quidam expresse pro art. III voverunt.*

Attamen vota Exc.morum Šeper et Bengsch partim concordant scilicet in desiderio omittendi verba « trans vallum ferreum, sovietica potestas, liberae nationes ». Quoad reliqua sunt diversi spiritus, ideo non per modum unius applicari et intelligi possunt.

Ita Exc.mus Bengsch scribit « In quo agone Ecclesia aliquando melius adiuvari posset, si Ecclesia in aliis nationibus sileret de Ecclesia silentii ».

Exc.mo Šeper e contra: « art. III placet, sed magis generaliter exprimatur et quae ibidem in concreto posita sunt retineantur ».

Opinio Exc.mi Ngô-Dinh-Thûc est ut orbis catholicus non sileat de Ecclesia oppressa, sed aperte intervenire debet in eius favorem. Scimus insuper catholicos a communismo oppressos saepe timore plecti ne oblivioni dentur apud fratres Ecclesiae. Si Concilium de eorum sorte sileret ipsi aegre ferrent, eo vel magis quod constat persecutores qualibet sana significatione pro Ecclesia silentii maxime coarctari.

Omnibus igitur bene perpensis, Commissio putat articulum III De Ecclesia silentii non delendum, sed ea ratione ponendum esse in schemate ut modo generaliore necessaria exprimat, ita ut persecutionem non exasperet sed mentem S. Sydoni pró defendendis fratribus oppressis aperiat.

— 17 —

IV. In pag. 11, linn. 7 et 15 tollantur verba « trans vallum ferreum » (*E.mus Cicognani, Exc.mi Šeper et Bengsch et alii Patres*).

R. *In novo textu verba dempta sunt.*

V. Ad n. 2, pag. 11, lin. 25

Inopportunum erit quotidie preces post Missam recitare (*E.mus Léger*).

Non est necesse ut preces peculiares adaugeantur Sacrificio Missae, quae est fons plena gratiae orationisque (*E.mus Richaud*).

R. *Harum animadversionum ratio habita est in novo schemate et verba ablata sunt.*

VI. Ad n. 4, pag. 11

Non placet quod quotannis feria sexta Maioris Hebdomadae pro persecutione oppressis et pro persecutoribus preces effundantur. Haec dies non restringatur ad unam necessitatem specialem (*E.mus Alfrink et alii 14 Patres*).

R. *Commissioni non videtur delendum votum de fundendis precibus feria sexta Maioris Hebdomadae. Quae preces non ad unam necessitatem specialem restringuntur, sed ampliantur additamento peculiaris intentionis pro fratribus qui patiuntur cum Christo et propter Christum.*

— 19 —

B

DE SCHEMATE DECRETI

DE CURA ANIMARUM ET COMMUNISMO

— 21 —

Schema Decreti « De cura animarum et communismo », apparatum a Commissione de disciplina cleri et populi christiani, discussum est in Sessione Generali Pontificiae Commissionis Centralis diei 5 maii 1962.

Super schema E.mi, Exc.mi ac Rev.mi Patres tulerunt suffragia:

Placet	n. 19
Non placet	n. 2
Placet iuxta modum	n. 46

Omnes animadversiones sive generales sive particulares a Patribus prolatae significatae fuerunt Commissioni de disciplina cleri et populi christiani, quae responsiones dedit et emendationes proposuit.

In sequentibus foliis exhibetur summarium sive animadversionum Patrum Pont. Commissionis Centralis sive responsionum Commissionis de disciplina cleri et populi christiani.

— 22 —

OBSERVATIONES GENERALES

1. 1) Praesens schema in unum componatur cum schemate de cura animarum pro christianis communismo infectis, a Commissione de Episcopis elaborato (*Septem Patres*).

2) Alii etiam errores damnentur, magna utique cum prudentia, praecipue vero sic dictus capitalismus (*Undeviginti Patres*).

3) In elaborando novo schemate ratio praesertim praesentis schematis habeatur, quod spiritu magis pastorali informatur (*Tres Patres*). Ea etiam considerentur quae ad rem proposita sunt in votis antepraeparatoriis a S. Congr. Concilii (*Exc.mus O'Connor*).

4) Experientia localis in Vietnam docet quod communistae tanto mitius agunt erga christianos qui sub eorum potestate degunt, quanto acrius communismus impugnatur in parte libera regionis Vietnamensis (*Exc.mus Ngô-Dinh-Thûc*).

5) Vehementer catholicis inculcetur ut omnibus sint exemplo in doctrina sociali Ecclesiae ad actum revera deducenda (*Exc.mus Perrin*).

6) Instituenda videtur Internationalis Commissio Episcoporum et peritorum laicorum, quae, secundum instructiones Sanctae Sedis, homines defendere seu praemunire satagat ab erroribus atheismi, communismi et laicismi, praesertim in America Latina et Africa (*E.mus Pizzardo*).

R. a) *Plura in Prooemio praesentis schematis adduntur, ut votis satisfiat relatis sub nn. 2 et 5.*

b) *Quae praecipua videntur in votis antepraeparatoriis S. C. Concilii quoad Communismum et curam animarum, iam relata sunt in praesenti schemate.*

c) *Novus articulus addendus proponitur, sub n. VIII, ut institutio commendetur Commissionis, de qua in voto supra relato sub n. 6.*

— 23 —

OBSERVATIONES PARTICULARES

2. 1) Pag. 3, lin. 3. Non expedit ut de christianis differentia fiat inter eos qui nobili vel ignobili genere nati sint (*Exc.mus Perrin*).

2) Pag. 4, linn. 10-17. Vel omittantur, vel accuratius exprimantur (*E.mus D'Alton*).

3) Pag. 4, lin. 4 sqq. Melius dicatur cur et quomodo impugnari debeat communismus (*Exc.mus Jelmini*).

R. *Plures fiunt emendationes in prooemio secundum vota praefata.*

Art. III et IV, p, 5

3. Art. III et IV expungendi videntur, nimis enim indirecte et a longe ad rem pertinent (*Exc.mus Jelmini*).

R. *Ex praesenti schemate expungi possunt praedicti articuli, qui opportunius inseri queunt in schemate decreti de catechetica populi christiani institutione.*

4. 1) Expresse non citentur documenta, eo vel magis quod normae dari deberent de dominorum et opificum officiis (*Exc.mus Cooray*).

2) Textus minus absolutus proponitur, quia particularia de re sociali determinare non spectat ad Ecclesiam (*Rev.mus Sépinski*).

R. *Novus textus proponitur art. V, qui fit art. III.*

Art. X, p. 7

5. 1) Quae dicuntur de vera pietate et de lectione Sacrae Scripturae parum ad rem pertinere videntur (*Exc.mus Jelmini*).

2) Melius determinetur quid proprie evitari debeat in usibus et moribus devotionalibus (*Quattuor Patres*).

— 24 —

3) Expresse commendanda videtur devotio erga SS. Eucharistiam et B. V. Mariam (*E.mi Aloisi Masella et Browne*).

R. *Textus perficitur.*

Art. XII, p. 7

6. 1) Fideles moneantur sive de officio ferendi suffragium in electionibus politicis et administrativis, sive de officio eligendi candidatos qui rectius munere functuri videntur eis tribuendo (*E.mus Quiroga*).

2) Monitum explicitum addendum videtur ne parochi et Episcopi in rebus mere politicis intersint (*E.mus Spellman*).

R. *Necessarium esse non videtur ut norma generalis heic expresse rursum exponatur de actione politica directe a clericis non promovenda. Melius in textu grave officium enuntiatur, quo fideles circa suffragium in electionibus ferendum adstringuntur.*

Art. XVI et XVII, p. 8

7. Deleantur isti articuli, quia inutiliter dicuntur quae in iisdem enuntiantur (*Exc.mus Lefebvre*).

R. *Expedire videtur ut expresse dicantur quae curandum esset ut serventur. Accuratius redditur textus art. XVII.*

Art. XXII, p. 10

8. Prudenter cavendum est ut in philosophia et in theologia apprime sint edocti clerici et religiosi qui munere magistrorum vel cappellanorum fungantur in scholis superioribus et universitatibus studiorum (*Exc.mus Jelmini*).

R. *Textus perficitur.*

— 25 —

Art. XXIV, p. 10

9. 1) Improprie et non recte dicitur vitam beatius agere qui bonis temporalibus magis fruuntur (*Exc.mus Jelmini*).

2) Verba « commodius ac beatius (vitam agere) », in hoc verbum mutentur: « convenientius (vitam agere) » (*E.mus Browne*).

R. *Pro verbo « Mala » proponitur ut verbum « incommoda » adhibeatur, et verba « commodius ac beatius » expunguntur et haec alia ponuntur: « aptius feliciusque ».*

— 27 —

SCHEMA CONCORDATUM

— 29 —

Art. I - *De cura fidelium qui communismo inficiuntur*

Permulti sunt in pluribus nationibus ii qui, etsi *non pauperes sint et quamvis inter catholicos connumerentur qui generalia Ecclesiae praecepta observare solent,* a communismo alliciuntur et organizationibus communisticis nomen dant et pro communistis suffragium ferunt in electionibus politicis et administrativis.[1] Plures, equidem, ex ipsis doctrinae philosophicae communismi ex animo non adhaerent, eaque unica aut saltem praecipua de causa communismo tantummodo practice favent, quia putant efficax esse medium ad iustitiam socialem perfecte instaurandam: et in re, ad maius salarium seu stipendium obtinendum, pro minore suscepto labore; ad partem divitiarum et bonorum materialium habendam in eorundem aequa divisione et distributione peragenda; ad vitam commodius faciliusque degendam. At vero, perperam agunt ii qui communismo ob commoda tantum oeconomica favere intendunt, attente siquidem considerare deberent quod communismus modo iniquo condiciones sociales innovare contendit, itemque quod ipsi de facto eius vim augent in republica graviter perturbanda, ac praeterea quod saepe saepius contingit ut, ii qui communismo favent, profitentes se eiusdem doctrinam philosophicam respuere, et ipsi ad ultimum

---

[1] Mense martio anni 1961 in orbe terrarum septem et octoginta factiones (vulgo « partiti ») communistarum exstabant, quibus aliae plures postea additae sunt, praesertim in Africa. Vertente anno 1960, praeter eos qui in nationibus commorabantur, quae in Russiae dicionem redactae sunt, in ceteris nationibus sexagies centena millia (6.000.000) hominum summatim computabantur, qui inter communistas inscripti erant.

— 30 —

principiis anarchiae et atheismi inficiantur, quibus communismus nititur.

Oportet ergo ut monita, consilia, praescripta, quae praesertim a Romanis Pontificibus Leone XIII, Pio XI, Pio XII, Ioanne XXIII edita sunt, instantissime urgeantur et, pro opportunitate, accuratius determinentur aut etiam hodiernis rerum adiunctis aptius accommodentur, quibus Ecclesia fideles a periculis et damnis communismi munire satagit itemque doctrinam christianam clare exponit, qua iustis et aequis hominum optatis in re sociali et oeconomica vere et aptissime *satisfieri potest. Praeprimis autem diligenter curandum est, ut iustitiae socialis et caritatis obligationes de aequa mercede laboris et de congruentibus condicionibus loci, temporis, modi perficiendi laboris rite serventur ab heris et operum conductoribus, qui se christianos profitentur. Ordinarii vero, parochi, catechistae in oppugnando communismo expresse declarent ipsum reprehendi et damnari non ea de causa quod bonum sociale et oeconomicum promovere contendit, sed quia docet unum tantummodo bonum terrenum conquirendum esse illudque mediis iniustis assequi conatur. Hinc, pastores animarum aperte monere fideles tenentur licitum non esse sive partibus communistarum nomen dare vel eisdem favorem praestare; sive edere, propagare vel legere libros, periodica, diaria et folia, aut in eis scribere, quae doctrinae seu actioni communistarum patrocinantur. Item, fideles expresse moneantur oportet ad Sacramenta eos admitti non posse, qui scienter et libere actus praefatos posuerint, eosque a fide catholica defecisse censendos esse, qui communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, et in primis qui eam defendunt vel propagant* (S. C. S. Off., Decretum, 1 iul. 1949).

Sed fideles pariter absterreantur ab aliis quoque erroribus agendisque rationibus in re sociali et oeconomica, cuiusmodi sunt v. g. capitalismus et liberalismus, quos etiam strenue impugnat Ecclesia quia ordinem supernaturalem negant vel neglegunt, sicque verum bonum privatum singulorum veramque prosperitatem ac felicitatem communem omnium efficaciter non promovent aut revera impediunt.

— 31 —

Haec igitur Sancta Synodus decernit et statuit:

I. Ad gravia pericula propulsanda, quae Ecclesiae et societati civili imminent ex communismo materialistico et atheo, cui accedunt naturalismus et technicismus, clerici ita instituantur, ut in sacro ministerio exercendo semper et ubique ab illius contagione fideles muniant, qui ea non inficiuntur, eos autem qui propter ipsam a fide et a vita christiana agenda defecerunt, rursus adducant ad amorem Dei eiusque servitium.

II. Summopere curent pastores animarum ut omnes fideles perfecte in fide catholica et bonis moribus instituantur, adeo ut individualismum egoisticum et edonisticum penitus effugiant.

III. *Item, magna cum sollertia doctrinam socialem Ecclesia enucleare et illustrare satagant, quae sufficere potest ad quaestiones et difficultates rite dissolvendas de singulorum iuribus et officiis ad res sociales et oeconomicas attinentibus. Pariter principia exponant a Romanis Pontificibus illustrata de frugifera pace inter populos servanda, de amica inter civium ordines convictione et conspiratione fovenda, de adiutorio gentibus et civitatibus praestando, quae cultioribus vitae usibus nondum plane sunt assuetae et opibus seu subsidiis materialibus minus sunt ditatae.*

IV. Ut aptius et fructuosius doctrina socialis Ecclesiae exponatur ac divulgetur, de eadem peculiariter edoceantur, modo eorum captui accommodato, operarii et opifices et technici dum iisdem separatim institutio catechetica traditur. Insuper autem, praelectiones de illa ceteris praelectionibus addantur, quae de disciplinis philosophicis et theolo-

— 32 —

gicis proprie pro laicis pluribus in locis iam haberi solent, et quammaxime commendatur ut ubique habeantur.

V. Diligenter curetur ut disciplinae de doctrina sociali Ecclesiae magis ac magis, tamquam disciplinae obligatoriae, studeatur in scholis catholicis *mediis et superioribus* praecipue vero in Seminariis Ecclesiasticis et in Institutis Religiosis.

VI. Librorum aliorumque scriptorum divulgatione, modernis socialis communicationis mediis, conventuum seu congressuum celebratione populo clare ostendatur quaenam sit vera communismi doctrina, quid proprie intendat et quomodo callide agat communismus ut incautos decipiat. Libelli praesertim et folia in vulgus, iuvenes, operarios, agricolas, technicos largissime efferantur, in quibus communismus iudicetur secundum iuris naturalis et doctrinae catholicae principia.

VII. De huius Sanctae Synodi mandato sollicite atque accuratissime isti conscribantur libri iique quam maxime divulgentur:

1) Doctrinae christianae compendium, in quo perspicue explicentur praecipuae veritates sive ordinis naturalis sive ordinis supernaturalis, quae hodiernis temporibus peculiariter impeti solent, cuiusmodi sunt praesertim: ratio obiectiva veritatis, praeambula fidei, notio peccati, mysteria redemptionis et corporis Christi mystici et finalis resurrectionis hominum.

2) Doctrinae anthropologicae summarium, in quo accuratae et clarae notiones exponantur de hominis natura, de animae humanae immortalitate et responsabilitate morali, de iuribus nativis et inalienabilibus hominum, de ratione et natura societatis civilis.

3) Codex socialis, in quo paucis et perspicuis verbis, lucido ordine digestis, integra colligatur doc-

— 33 —

trina socialis Ecclesiae excerpta ex documentis magisterii ecclesiastici necnon ex actis *hebdomadarum socialium.*

VIII. Item, exoptatur ut Episcoporum et peritorum laicorum Commissio Internationalis constituatur, cuius sit sedulo satagere, secundum Sanctae Sedis instructiones, ut pravis doctrinis socialibus non inficiantur populi praesertim qui minus sint exculti et bonis materialibus magis indigent.

IX. Ut fideles valido praesidio adversus pravas doctrinas et agendi rationes in re sociali et oeconomica firmentur, animarum pastores summo studio etiam pietatem christocentricam et liturgicam, praecipue vero pietatem erga SS. Eucharistiam et Beatam Virginem Mariam, in iis fovere contendant; itemque rite eos instituant ad Sacrae Scripturae lectionem fructuose faciendam et ad vitam christianam agendam, quae spiritu orationis fulcitur et frequenti receptione sacramentorum; ac pariter summopere curent ut eorum vita vere aperteque cohaereat cum normis fidei, quam verbis profitentur, proindeque in exercitio fulgeant omnium virtutum, praeprimis iustitiae et caritatis.

X. Fideles sedulo edoceantur quod esse debent « sal terrae et lux mundi » (cfr. *Mt.* V, 13, 14), et opem efficaciter conferre tenentur ut «adveniat regnum Dei » (cfr. *Mt.,* VI, 10). Instanter etiam moneantur de gravi officio, quo adstringuntur, ut verbis, data occasione, semper autem vitae suae exemplo edonismum impugnent, ex quo tot tantaque damna oriuntur in singulis personis et in familiis et in societate civili.

XI. Pastores animarum diligenter curent ut apti et idonei fideles, qui probitate morum praefulgeant, perfecte praeparentur ad munia socialia recte et laudabiliter explenda. Omnes autem fideles, qui

— 34 —

iure gaudent ferendi suffragium in electionibus politicis et administrativis, prudenter quidem sed aperte ac strenue, moneantur de gravi officio, quo adstringuntur *ferendi suffragium* et tantummodo candidatos eligendi, qui vere videantur *rectius* functuri munere eis tribuendo.

XII. Singuli parochi opera socialia, quae dicuntur, in propria paroecia quammaxime foveant et provehant. Sedula autem et actuosa caritate vere paterna omnes pauperes et miseros complectantur, qui in paroeciae territorio commorantur, etiam si vitam christianam non degant et vel forte ad Ecclesiam catholicam non pertineant.

XIII. Cum saepius fideles quoque qui communismo inficiuntur, id saltem curare non omittant ut filiis suis sacramenta baptismi et confirmationis ministrentur utque primam Communionem iidem recipiant, itemque matrimonium religiosum et sepulturam ecclesiasticam non detrectent, parochus summo studio eiusmodi occasiones sibi quaerat ut eos benevolentia et benignitate prosequatur, practice ostendendo qualis revera sit Ecclesia, ad quam proinde iidem alliciantur, ac demum ad vitam proprie vereque christianam agendam perducantur.

XIV. Clerici omnes, et praesertim pastores animarum, cunctis hominibus sint exemplo ob humilitatis et paupertatis amorem et exercitium, quo manifeste pateat eosdem a terrenis divitiis possidendis aut expetendis prorsus esse alienos, et hoc unum sibi cordi esse, bonum scilicet quaerere animarum.

XV. Enixe commendatur ut, quantum pro locorum consuetudinibus fieri potest, nulla ratio habeatur condicionis socialis *et oeconomicae* fidelium in sacris functionibus celebrandis occasione primae Communionis, nuptiarum, sepulturae ecclesiasticae.

— 35 —

XVI. Clerici et religiosi in recte prudenterque exquirendis seu accipiendis auxiliis virorum divitum et auctoritate valentium, ad opera cultus divini et apostolatus atque caritatis exercenda, caveant ne unquam omnino iis quomodocumque subiecti et obnoxii sint aut esse videantur.

XVII. Ordinarii locorum attente semper invigilent ut principia et normae iustitiae socialis omnibus fidelibus apte assidueque inculcentur, nec omittant, si quando casus ferat, prudentissime quidem sed aperte graviores iustitiae socialis violationes improbare, quae publice flagitiose committantur.

XVIII. Fideles qui publicae rei moderandae intersunt, numquam recordari desinant multiplicem in rem oeconomicam impendendam esse operam, eamque ampliorem quam antea ordinatioremque, et instituta, officia, instrumenta agendique rationes huic efficiendo proposito congruenter accommodanda esse.[1]

XIX. Secundum normas a Centris Pastoralibus nationalibus vel regionalibus praestituendas, prudens et accurata fiat inquisitio de fidelium mente et modo sese gerendi quod attinet ad observantiam obligationum, quae christianorum sunt propriae, ut pro singulorum condicione apte et fructuose cura pastoralis exerceatur. Cura pariter adhibeatur, ut fideles magis idonei rite praeparentur ad missionariam actionem explendam, qua homines longinqui ab Ecclesia suaviter adducantur ad eiusdem veram naturam agnoscendam et considerandam, sicque deinde sacrum ministerium pro ipsis facilius ac fructuosius exerceri valeat.

XX. Associationes fidelium professionales quae

---

[1] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: *A.A.S.*, LIII (a. 1961), p. 414.

— 36 —

dicuntur, aliasque consimiles tum Ordinarii locorum tum parochi impense foveant, et sedulo curent ut earum socii, praeprimis autem ii qui eisdem praeponuntur, plenam perfectamque habeant formationem technicam, socialem, moralem, religiosam, qui propterea alios suae cuiusque condicionis socialis viros haud difficulter adire possint eosque de Ecclesia opportune docere.

XXI. Operam dent Ordinarii ut scientiae et artes liberales etiam a nonnullis aptis et idoneis clericis ac religiosis, *post regulariter expletum curriculum philosophicum et theologicum,* diligenter ita excolantur, ut iidem gradibus academicis ornentur, quibus *praediti* munere magistri vel cappellani studentium rite fungi valeant in scholis superioribus et in Universitatibus, ubi quamplurimi iuvenes in periculo quoad fidem et mores versantur ob quamplurium docentium aut discentium materialismum dialecticum vel atheismum.

XXII. Cura adhibeatur ut in Universitatibus aliisque scholis superioribus scientiarum et artium peculiares coetus vel consociationes sive inter professores sive inter alumnos constituantur, eum in finem ut non solum per doctrinam et vitam vere christianam iidem publicum et praeclarum reddant fidei catholicae testimonium, sed etiam expresse et efficaciter agant ad nefariam operam frustrandam aut saltem cohibendam, quae in praefatis scholis callide et acriter a sic dictis cellulis communistarum promovetur.

XXIII. Pro opportunitate, clerici et laici, verbis et scriptis dilucide comprobent verum non esse quod Ecclesia tum valores temporales non aestimat, tum *incommoda* calamitatesque et famem ac bellum non curat; itemque clare ostendant quod Ecclesia laetatur de laudandis tentaminibus, quibus homines secreta naturae perscrutantur et ingentibus eius viribus magis in dies frui contendunt ut sive domi sive in republica *aptius feliciusque* vita agatur.

— 37 —

XXIV. Ut plenius munere suo fungatur Centrum Pastorale, seu Officium orientationis et coordinationis pastoralis, quod est apud Sacram Congregationem Concilii constitutum, inter eius membra et consultores adnumerentur etiam nonnulli sacerdotes et laici, qui operibus apostolatus exercendis in diversis nationibus incumbunt. Proprium enim eiusmodi Officii est:

1) Operam dare ut ubique ea cura pastoralis constanter exerceatur quae vere consentanea sit peculiaribus adiunctis personarum, rerum et locorum.

2) Normas generales praestituere de cura pastorali exercenda, quae in singulis regionibus ab Ordinariis locorum apte et opportune determinentur et compleantur pro diversa fidelium mente et vivendi ratione.

3) Documenta colligere et excutere de mediis et methodis, quibus cura pastoralis in diversis regionibus exercetur, et de eorundem vi et efficacia, ut etiam alibi, pro opportunitate, adhibeantur, vel excludantur.

4) Curare ut probati libri edantur sive ad illustrandam seu exponendam doctrinam christianam et anthropologicam, sive ad normas deontologiae tradendas pro iis qui munere medici, advocati, et huiusmodi, funguntur.

5) Adhortari et auxilium ferre, ut in singulis nationibus Centrum Pastorale ab Ordinariis constituatur, idemque fructuose muneris sui officium exsequatur.

Art. II - *De noviter informanda iuventute in communismo educata*

Attento studio considerat Sacrosancta Oecumenica Synodus miseram illorum iuvenum sortem, qui sub regimine atheismi educati, nunc inter fratres

— 38 —

catholicos regunt. Qui quidem iuvenes non omni ex parte firmi ac securi catholici haberi possunt.

I. Quapropter in unaquaque dioecesi, ubi exstant profugae, sacerdotes idonei designentur qui spiritualem curam pro illis iuvenibus exerceant.

II. Peropportunum erit huiusmodi sacerdotes eligere inter illos qui sint eiusdem nationis et psychologiam, linguam moresque bene noscant iuvenum aliorumque, qui communismi iugo, detinentur.

III. Commendantur coetus iuventutis catholicae et instituta saecularia quae, spiritu caritatis et sacrificii imbuta, sub moderamine sacerdotum prudentium, in regionibus, ad quas profugit iuventus in communismo educata, tempus viresque suas pro illis miseris fratribus impendant, ut ipsi veram Ecclesiae effigiem recognoscant.

Art. III - *De Ecclesia persecutione oppressa*

In Mystico Christi Corpore omnes sumus « membra de membro ... et si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra » (I Cor. 12, 25-26). *Itaque fratres omnes, qui persecutione premuntur, a Christifidelibus totius Orbis Catholici adiuvari debent precibus aliisque caritatis operibus, ut fides eorum roboretur, eorum tristissima sors leniatur eorumque spiritualis pugna, quam pro nomine Christi gerunt, citius victoriam consequatur.*

I. Quapropter refrigescens caritatis ignis erga fratres oppressos a S. Pastoribus excitetur ita ut cum illis qui crucem portant, mutua semper vigeat necessitudo et animorum coniunctio, praesertim spiritus sacrificii et orationis communis.

II. Magnopere commendatur ut quotidie in toto orbe catholico, statutis horis, oratio fiat pro fratribus oppressis eorumque persecutoribus et praesertim

— 39 —

quotannis feria sexta Maioris Hebdomadae peculiares addantur preces.

III. In unaquaque ecclesia paroeciali vel religiosa frequenter celebrentur, iuxta modum ab Episcopo definiendum, Sacrosanctae Missae Sacrificia, fidelibus rite annuntianda.

IV. Commendatur, ut oblationes pro Ecclesia oppressa fiant, iuxta modum a Conferentia Episcoporum statuendum.

V. In sacra praedicatione saepe commemorentur quae fideles pro Christi amore patiuntur.

VI. Sacri Pastores et consociationes catholicae curent ut opinio publica indesinenter ac recte de persecutione Ecclesiae edoceatur et, data occasione, communes promptaeque intercessiones pro Ecclesia oppressa fiant.

His omnibus perpensis, ne dedignentur E.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere:

a) *an textus schematum sint sufficienter emendati et apte compositi;*

b) *an in textu quaedam sint immutanda vel adiungenda vel supprimenda;*

c) *quo modo textus inseri possit in Constitutione « De animarum cura ».*

4

DE EMENDANDO SCHEMATE DECRETI

DE PAROCHORUM OBLIGATIONIBUS QUOAD CURAM ANIMARUM

— 5 —

Schema Decreti: « De obligationibus parochorum quoad curam animarum » a Pontificia Commissione de disciplina cleri et populi christiani apparatum fuit et discussum est in Sessione Generali Pontificiae Commissionis Centralis, habita die 22 februarii 1962.

Super schema E.mi ac Rev.mi Patres Commissionis Centralis haec suffragia tulerunt:

Placet	n. 6
Non placet	nemo
Placet iuxta modum	n. 46

Patres, qui schema iuxta modum adprobaverunt, animadversiones nonnullas fecerunt sive generales sive particulares, quibus Commissio de disciplina Cleri et populi christiani respondit et emendationes proposuit.

In sequentibus foliis exhibetur summarium sive animadversionum Patrum Pont. Commissionis Centralis sive responsionum Commissionis de disciplina cleri et populi christiani.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 6 —

OBSERVATIONES GENERALES

1. Titulus generalis praeferendus videtur: « De munere parochorum » (*E.mus Cicognani*).

R. *Titulus innovatus est.*

2. Quamplures parochi, quia soli sunt vel cum uno tantum vicario cooperatore, nequeunt omnia peragere quae in schemate proponuntur. Saltem in magnis paroeciis curandum esset ut veri cooperatores laici formentur, et parochi non tantum acceptare sed etiam requirere deberent integrationem ab operibus quae sunt extra propriam eorum paroeciam, sive supra paroecialis, sive dioecesana (*Quindecim Patres*).

3. Insistendum est in reprobatione illius excessivi activismi, qui est in damnum obligationum essentialium (*Tredecim Patres*).

4. Antequam agatur de diversis obligationibus parochi, proponitur ut officium parochi explicite declaretur verum servitium (*Duodeviginti Patres*).

R. *Novum prooemium redactum est, in quo congrua ratio habetur praedictarum observationum.*

OBSERVATIONES PARTICULARES

Pag. 3, II, 1. Amplificatio quaedam desiderari videtur in iis quae respiciunt administrationem Sacramentorum. Praeterea, ordo mutandus videtur ita ut primo loco ponantur quae ad parochum pertinent qua est sacerdos, et deinde quae eum spectant qua est magister et rector (*Exc.mus Cooray*).

R. *Plura de Sacramentis adduntur in art. IX,*

— 7 —

pag. 6. Ordo autem articulorum non esse mutandus videtur, quia fideles edoceantur oportet antequam ad sacramenta suscipienda admittantur.

Pag. 4, II, 2. Determinatio addatur quod Missae paroeciales sint horis designatis celebrandae (*Exc.mus Alter*), et quod Missa interrumpatur dum concio intra Missam habetur (*E.mus Ruffini*). Item, addatur quod etiam religiosi exempti tenentur in propriis ecclesiis conciones intra Missam habere secundum normas latas ab Ordinario loci (*E.mus D'Alton*).

R. *Praefatae additiones factae sunt in novo textu n. II, 2.*

Pag. 4, II, 3. Praescriptum referatur de doctrina christiana adultis explicanda diebus dominicis (*Tres Patres*).

R. *Proposita emendatio facta est.*

Pag. 4, II, 4. Accuratior determinatio exoptatur circa peculiarem institutionem nupturientibus tradendam (*Sex Patres*).

R. *De peculiari institutione nupturientium expresse agitur in schemate decreti de catechetica populi christiani institutione.*

Pag. 4, III. Insistendum videtur quoad magnum momentum catecheseos, quoad obligationem praedicandi ipsum Evangelium in suis magnis veritatibus, quoad partem quam Sacra Scriptura debet obtinere in omni sacra concione (*Viginti Patres*).

R. *In praesenti schemate non videntur addendae praefatae determinationes, de quibus agitur in schemate decreti de catechetica populi christiani institutione.*

— 8 —

Pag. 4, III. In doctrina morali exponenda parochus quoslibet errores contrarios refellere debet (*Rev.mus Sépinski*).

R. *Ex textu expunctum est verbum « graviores ».*

Pag. 4, III. Forsitan utile esset addere parochi officium illico informandi fideles de nuntiis et allocutionibus Summi Pontificis pro toto orbe latis (*Exc.mus O'Connor*).

R. *Textui additio facta est.*

Pag. 4, IV. 1) Non videntur commendandi coetus fidelium qui propria commentaria exponant de his quae in Sacra Scriptura leguntur (*Quinque Patres*).

2) Necessarium non videtur ut coetus biblici a sacerdote moderentur. Saepe fit ut religiosi laici hoc munus adimplere possint (*E.mus Léger*).

R. *Cum in pluribus locis usus celebrandi coetus biblicos valde fructuosus comprobetur, novus textus proponitur ad pericula praecavenda ex modo forte non apto quo iidem celebrentur.*

Pag. 5, V. Plura determinanda proponuntur de institutione catechetica tradenda, etiam in scholis, et per religiosos etsi exemptos (*Sex Patres*).

R. *Necessariae heic non videntur accuratiores determinationes, cum de iisdem expresse agatur in schemate decreti de catechetica populi christiani institutione.*

Pag. 5, VI. 1) Appellatio « pii laici » non est praecisa etsi olim recepta. Melius dicetur: Laici christiani et periti (*E.mus Léger*).

2) Pro locorum necessitatibus instituendi videntur cursus catechistici ad instar verae et propriae scholae (*E.mus Roberti*).

R. *Accuratior textus proponitur, sed mentio expressa de cursibus et scholis catechisticis opportunius facienda videtur in decreto de catechetica populi christiani institutione.*

— 9 —

Pag. 5, VII. Normae determinatae exoptantur ut recte constet de necessitate frequentandi scholas acatholicas vel mixtas. Quinimmo, in pluribus locis expedit ut acatholici admittantur in scholis catholicis quia aptus modus esse potest exercendi apostolatum (*Decem Patres*).

R. *Novus textus proponitur in quo ratio habetur observationum quas Patres fecerunt.*

Pag. 5, VIII. 1) Suadetur ut moneatur parochus de divinis officiis digne et decore celebrandis (*E.mus D'Alton*).

2) Missae sacrificium minus apte exhibetur uti spirituale pabulum fidelium (*Quinque Patres*).

3) Clausula addatur ad privatorum arbitria circa Sacram Liturgiam praecavenda (*Tres Patres*).

4) Quamplura addenda proponuntur de sacerdotali parochi ministerio (*Exc.mus Cooray*).

R. *In textu ponuntur emendationes notatae sub n. 1, 2, 3. Principaliora autem quae proposita sunt circa sacrum ministerium a parocho explendum, aptius addenda videntur in subsequenti n. IX; sed plura alibi melius exponenda videntur.*

Pag. 6, IX. Deleantur verba « quoties fideles legitime petant », et addatur: «(administret sacramenta) ad normam iuris » (*E.mus Léger*).

R. *Auferuntur verba quae auferenda dicuntur, sed necessarium non videtur ut expressa additio fiat de sacramentis ad normam iuris administrandis. Praecipua iuris praecepta de sacramentorum administratione breviter referuntur in novo textu n. IX, qui proponitur ut in schemate decreti admittatur.*

— 10 —

Pag. 6, XI. In phrasi « scandala strenue compescere ne timeat », addatur: « prudenter tamen quoad modum » (*Quinque Patres*).

R. *Accuratius dicendum videtur: « prudenter quidem sed strenue compescere ne timeat scandala ».*

Pag. 6, XII. 1) Non inopportune monitum adderetur ut annua familiarum visitatio fiat servata semper sacerdotali gravitate et dignitate (*E.mus Micara*).

2) Singuli Episcopi vel Conferentiae decernant de visitatione quotannis facienda (*Quattuordecim Patres*).

3) Optandum est ut parochus partem saltem paroeciae per seipsum visitet (*Tredecim Patres*).

4) Non detur praeceptum visitandi familias, nisi agatur de visitatione pro benedictione domus tempore paschali, aut de visitatione infirmi, aut ad normas statutas in Synodo vel Conferentiis Episcoporum (*E.mus Cicognani*).

R. *In textu emendato clare enuntiatur visitationem faciendam esse tempore paschali et saltem in parte ab ipso parocho. Necessarium non videtur ut expresse dicatur ut normae statuantur ab Ordinario loci, quia in altera parte eiusdem n. XII expresse notatur servandas esse normas ad rem statutas ab Ordinario.*

Pag. 7, XIII. Verba « decimo quoque anno » forte nimis longum spatium indicant pro missione habenda (*Quinque Patres*).

R. *Forsan dici potest: « septimo quoque anno ».*

Pag. 7, XV. Ad maiora commoda praebenda, praesertim in regionibus metropolitis, melius videtur si recreatoria interparoecialia fundentur (*Exc.mus Alter*).

R. *Sicubi id utilius censeatur, normas particulares ad rem Ordinarius loci statuere poterit.*

— 11 —

Pag. 7, XVI. Explicite commendanda esset gravis obligatio aut necessitas solidae organizationis Actionis Catholicae (*Exc.mus Silva Santiago*).

R. *Pro certo habetur quod accurata praescripta de Actione Catholica proponantur a Commissione de apostolatu laicorum.*

Pag. 8, XIX. Bonum videretur vicarios cooperatores includere in Consilio paroeciali (*Quinque Patres*).

R. *Textus perficitur.*

Pag. 8, XX. Accuratior proponitur redactio ultimi commatis (*Rev.mus Sépinski et E.mus Valeri*).

R. *Admittitur textus propositus.*

Pag. 9. XXII. 1) Velim ut addantur verba « sed prudenter », satagat parochus etc., ne lupus ab ipso in ovile introducatur (*E.mus D'Alton*).

2) Etiam fidelibus praescribi debet benignitas et sollertia erga acatholicos. Maximi momenti est quod omnes catholici non tantummodo in diem melius percipiant quod aliorum salutem exoptare debent, sed etiam conscii sint de eorum responsabilitate coram Deo et humanitate pro aliorum salute (*Undeviginti Patres*).

3) Proponitur ut plura addantur de cura a parocho et a fidelibus adhibenda ut acatholici christiana caritate et piis precibus studiose iuventur, quin tamen ullimode indifferentismo vel falso irenismo faveatur (*Viginti Patres*).

R. *Textus emendatur secundum propositiones factas, sed melius videtur ut peculiares determinationes practicae de modo sese gerendi erga acatholicos proponantur in subsequente n. XXIV huius schematis decreti.*

Pag. 9, XXIII. Forte distinguatur oportet de

— 12 —

cuiusnam generis societatibus agatur, ne quis eas quoque puta subaudiat quae commercii causa instituantur (*Tres Patres*).

R. *Ex contextu n. XXIII aperte patet de societatibus agi quae religionem catholicam aut bonos mores impetunt.*

Pag. 10, XXIV. 1) Parochus acatholicos caritate multa prosequatur, sed caveat ne cuidam *panchristianismo* viam sternat (*Tres Patres*).

2) Quae dicuntur, nimis pauca esse videntur (*E.mus Bea, concordat E.mus Cicognani*).

R. *Ut utriusque observationis congrua ratio habeatur, plura in textu emendato adduntur.*

Pag. 10, XXVI. 1) Addendum videtur etiam ad Adsistentes dioecesanos Actionis Catholicae pertinere opera apostolatus in paroeciis promovere;

2) Apostolatus interparoecialis promovendus videtur, multa enim pastoralia munera praesertim in parvis paroeciis faciliora fiunt si parochi inter se uniantur ad invicem sese adiuvandos (*Tres Patres*).

R. *Utraque additio fit in textu emendato.*

Pag. 10, XXVII. 1) Paroeciae nationales minus opportunae videntur (*E.mus Micara*).

2) Paroeciae personales non fiant permanentes (*Exc.mus Alter*).

3) Proponitur ut dicatur: « parochi non solum non impediant quominus paroeciae personales erigantur, sed potius curent ut id efficiatur (*Rev.mus Sépinski, concordat E.mus Valeri*).

R. *In textu emendato clarius dicitur paroecias personales erigendas esse solummodo in casu necessitatis.*

— 13 —

SCHEMA EMENDATUM

DE MUNERE PAROCHORUM

Omnia quae in Codice Iuris Canonici et in praecedenti decreto de obligationibus parochorum statuuntur, finem revera intendunt ut parochi rite ac fructuose curam animarum exerceant, quod est proprium et gravissimum eorum officium, quo etiam tenentur ut fidelium servitio plene et constanter sese devoveant. Sed expedit omnino ut plura expresse determinentur, quae directe et immediate attinent ad rectum aptumque exercitium curae animarum a parochis explendum, ut tutius ac facilius copiosiores et opimi fructus percipiantur.

Multis quidem in paroeciis, sive propter populi multitudinem sive propter insufficientem numerum vicariorum cooperatorum, saepius difficillimum et vel etiam impossibile erit, ut per parochum aliosque sacerdotes omnia munia rite expleantur quae ad curam animarum spectant; sed in eisdem casibus parochi diligenter curare debent, ut probi et idonei laici, bene instituantur ad munia congruenter explenda, quae exercitium potestatis ordinis vel iurisdictionis non secumferunt.

Insuper vero, oportet profecto ut parochi ea semper praeprimis summopere curent, quae proprie ac directe bonum spirituale fidelium respiciunt, nec suas obligationes, quae ad suam vitam interiorem alendam ordinantur, unquam ullimode parvi faciant, ea de causa quod permultum allaborare debent pro bono fidelium: fructus enim exercitii curae animarum quam maxime pendent ex spiritu pietatis et ex ferventi amore erga Deum, quibus sacerdotes sint repleti.

— 14 —

Haec proinde Sancta Synodus decernit:

I - Parochus summa cum diligentia munus suum « pastoris animarum » exsequatur, semper prae oculis habens quod paroecia est pars gregis Christi et fideles membra sunt Corporis Christi Mystici. Pastorali caritate flagrans, Dei gloriam, salutem animarum et Ecclesiae aedificationem summopere prosequatur, tanquam magister et sacerdos ac rector fidelium.

II - Ut *magister,* parochus est Episcopi adiutor in exsecutione mandati quo Christus Dominus Apostolis iniunxit: « Euntes ergo docete omnes gentes... docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis » (*Matth.,* XXVIII, 19). Proprio et gravissimo suo officio accuratissime fungatur, quo populo christiano verbum Dei nuntiare (can. 1344, § 1) eumque catechetica institutione excolere tenetur (can. 1329).

1) Curet parochus, ut pueri a prima aetate per parentes in praecipuas fidei veritates et in vitam christianam inducantur, iique catechetica institutione in elementaria schola rite imbuantur.

Peculiari studio pueros praeparet ad sacramenta poenitentiae, Eucharistiae et confirmationis rite suscipienda (can. 1330), eosque qui primam communionem recenter receperint, uberius ac perfectius in doctrina catholica instituat (can. 1331): quae quidem institutio, ad normam in Episcoporum conferentiis statuendam, per eorum adulescentiam protrahatur oportet.

2) *Diebus dominicis ceterisque per annum festis brevis post Evangelium concio habeatur, Missae celebratione interrupta, in qua nuntietur evangelium salutis* (cfr. Eph., I, 13) *et exponantur quae fideles credere et facere oportet. Quod quidem fideliter servandum est non solummodo in Missa paroeciali, quae semper celebrari debet hora praestituta, sed etiam, secundum normas ab Ordinario loci praefinitas, in omnibus Missis quae, in ecclesiis quoque*

— 15 —

religiosorum, etsi exemptorum, fidelibus adstantibus celebrentur (*cann. 1336, 1344, 1345, 1347*).

3) Praeterea, parochus magna cum sollertia doctrinam catholicam, forma catechetica, secundum Ordinarii statuta fidelibus *adultis explicet diebus dominicis et praesertim tempore tum Quadragesimae tum Adventus, sermone ad eorum captum accommodato* (*cann. 1332 et 1346, § 1*).

4) Dum sponsos ad matrimonium contrahendum praeparat, sacramenta administrat, funus defunctorum persolvit, domibus benedicit, sacris processionibus praeest, aliave publica pia exercitia celebrat, parochus data occasione opportune utatur exponendi doctrinam, quae ad rem pertinet, ut fideles exinde uberiores fructus percipiant.

III - In sacris concionibus habendis parochus nihil aliud intendat nisi praedicare verbum Dei, prouti in fontibus revelationis continetur et ab ecclesiastico magisterio proponitur. Itaque, praedicet integram doctrinam fidei; item, doctrinam moralem etiam ad errores refellendos, qui communius in populo dilabuntur; pariter, doctrinam socialem Ecclesiae, quam Romani Pontifices exposuerunt. *Praeterea, curet parochus ut fideles quamprimum certiores fiant de his quae a Romano Pontifice in variis rerum adiunctis pro toto orbe catholico publice nuntiantur.*

IV - Parochus utriusque Testamenti *locos excerptos* saepius explanabit et verba quaedam Sacrae Scripturae proponet, quae fideles in cordibus suis conferant (cfr. *Luc.,* II, 51) ad cibum et lumen spirituale hauriendum ac vitam sancte ducendam. Peculiares coetus fidelium commendet ac foveat, in quibus *a sacerdote, vel etiam a laico qui in re certe sit vere peritus, capita selecta Sacrae Scripturae plenius ac profundius exponantur et evolvantur; omnes autem fideles vehementer exhortetur ut sae-*

— 16 —

pius lectionem faciant praesertim Novi Testamenti, cuius liber in qualibet familia christiana esse deberet.

V - Ad catecheticam institutionem tradendam parochus, si necessitas id poscat, operam adhibeat clericorum et sodalium Institutorum Saecularium in paroeciae territorio degentium; religiosi quoque, etiam exempti, catecheticam institutionem secundum normas ab Ordinario loci praefinitas populo tradere debent, praesertim in propriis ecclesiis, si ab Ordinario sint requisiti (cfr. cann. 1333 et 1334).

VI - In curanda puerorum institutione parochus, iuxta laudabilem et ubi recepta non est omnino inducendam consuetudinem, adhibeat etiam operam *fidelium laicorum, tam virorum quam mulierum, qui vitae probitate eniteant et in doctrina christiana sint periti atque idonei ad docendum. Iidem autem ex iis praecipue seligantur qui alicui associationi catholicae, potissimum vero Actioni Catholicae, nomen dederint.*

VII - *Pro locorum et rerum adiunctis curent parochi et Ordinarii locorum ut scholae catholicae pro pueris erigantur, qui eas frequentare gravi obligatione tenentur. Unius autem dumtaxat Ordinarii loci est iudicare num necessitas exigat ut alicubi pueri scholas acatholicas vel neutras frequentent, quo in casu cautelae erunt adhibendae ab ipso Ordinario praestitutae ut periculum evitetur ne pueri fidem amittant aut in ea frigescant.*

VIII - Ut *sacerdos,* spirituales hostias parochus offerre ne desinat, Deo Patri acceptabiles per Eius Filium Iesum Christum, Dominum nostrum. Sacrosanctum Missae Sacrificium sit centrum vitae paroecialis *eique omnes fideles nulla habita ratione eorum originis et conditionis socialis actuosa participatione intersint ac, verbo Dei enutriti, caritate fraterna* intimius semper ac perfectius inter se in Domino uniantur. Secundum normas a Sancta Sede et ab

— 17 —

Ordinario loci praestitutas, studeat parochus taliter divina officia ordinare et fideles instituere, ut Sacra Liturgia, *iuxta unius tantummodo Sedis Apostolicae praecepta et instructiones rite disposita, totam vim suam et efficaciam exerceat ad eorum animos christiane efformandos.*

IX - Divina officia statis temporibus parochus sedulus rite peragat, et sacramenta fidelibus sollicite ac *devote administret* (*can. 467, § 1*). *Magnopere autem curet ut debita decora dignitas in divinorum officiorum celebratione semper eluceat, etiam in verbis pronuntiandis et in caeremoniis peragendis, ut etiam adstantes ad devotionem excitentur et sacrae liturgiae sensum et saporem percipiant. Praeterea, non solum obligationem fideliter impleat horas canonicas quotidie integre recitandi* (*can. 135*), *sed ipsius exemplum precandi in ecclesia fidelibus praeluceat ut et iidem pie libenterque precentur.*[1] *Denique, fideles frequenter commoneat de gravi obligatione qua parentes adstringuntur curandi ut infantes quamprimum baptizentur* (*can. 770*)*; diligenter satagat ut pueri rite instituantur, quo septimo circiter aetatis anno confirmationis sacramento roborentur* (*can. 788*), *et sacramenta Eucharistiae ac Poenitentiae recipiant cum ad annos discretionis pervenerint* (*cann. 859, § et 906*)*; omnes fideles excitet ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico rite dispositi reficiantur* (*can. 863*)*; summo studio et diligentia curet ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, sacramentum extremae unctionis recipiant* (*can. 944*).

X - Ut *rector,* parochus haud unquam immemor paroeciam partem esse Ecclesiae, cor suum et corda fidelium dilatet ad integram dioecesim universamque Ecclesiam actuosa charitate amplectendam.

---

[1] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959 (*A.A.S.*, LI [1959], p. 562).

— 18 —

XI - Divini Pastoris praecepto obtemperans, parochus vere mitis sit et humilis corde, summaque cum humanitate erga omnes se habeat, quos Deus ipsi commendavit. Ceterum, officio et auctoritate sua fretus, *prudenter quidem sed strenue compescere ne timeat scandala quae* dentur in paroecia, et sectis hominibusque fortiter obsistat, qui fidei propagationem impedire conentur.

XII - Quoniam pastor bonus oves suas cognoscere debet, parochus *pro paschali domorum benedictione singulas familias visitare ne omittat per seipsum, si fieri potest, secus adiuvantibus vicariis cooperatoribus.* De omnium fidelium necessitatibus paterne sollicitum se exhibeat, et variis, iuxta normas ab Ordinario statutas utens adiumentis, uti *statu animarum,* rationariis, aliisque id genus, de eorum religiosae familialis et socialis vitae conditionibus prudenter inquirat, ac notitias ita obtentas discrete retineat.

XIII - Parochus diligenter adlaboret, ut fideles — de christianorum dignitate et obligationibus plane edocti — crescant in gratia et cognitione Dei (cfr. *II Petr.,* III, 18), sobrie et iuste et pie vivant in hoc saeculo, expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei Salvatoris nostri Iesu Christi (cfr. *Tit.,* II, 12-13). Studiose prospiciat ut, saltem *septimo* quoque anno, sacra, quae vocatur, missio, ad gregem sibi commissum habeatur (can. 1349, § 1). Pium exercitiorum spiritualium usum fidelibus suadeat. Operam det, ut, qui ecclesiasticae vel religiosae vocationis indicia praebeant, peculiaribus curis a saeculi contagiis arceantur, et ad pietatem informentur, et ad vocationem suam persequendam adiuventur.

XIV - Pauperes et miseros atque aegrotos, maxime vero morti proximos, parochus peculiariter sibi commendatos habeat. Non solum ipse large

— 19 —

liberaliterque opera misericordiae corporalis exerceat, sed etiam efficiat ut quotannis certa pecuniae summa ex bonis paroeciae destinetur ad indigentibus auxilium afferendum, et pias associationes foveat aut instituat ad caritatis opera exercenda; ita ut fideles communitatem constituant caritate coniunctam (cfr. *I Petr.,* II, 17), eorumque sit cor unum et anima una (cfr. *Act.,* IV, 32), ac alter alterius onera portet, sicque iidem adimpleant legem Christi (cfr. *Gal.,* VI, 2) et tanquam Eius discipuli evidenter agnoscantur (cfr. *Ioan.,* XIII, 35).

XV - Parochus summo studio atque sollertia curare tenetur, ut, sic dicta, *oratoria* vel *recreatoria* habeantur, tum pro pueris tum pro puellis aliaque specialia pro his qui aetatis decimumquartum circiter annum iam attigerunt — quae etiam aptis mediis sint instructa ad eorum animos relaxandos — ut firmiter atque christiane efformentur.

XVI - Adultorum quoque virorum ac mulierum coetus, praeprimis consociationes apostolatus laicorum et actionis catholicae, parochus commendet ac foveat vel erigendas curet, ut ad plenius perfectiusque vitam christianam agendam excitentur et sustineantur, dum praescriptis ac normis hierarchiae ecclesiasticae integre fideliterque obtemperant, prompti etiam atque parati eidem alacriter studioseque praesto esse.

XVII - Maxime intentus ut vero spiritu christiano singulae familiae bene informentur, parochus sanctitatem matrimonii crebro fideles doceat, et operam det ut propinquior quaedam coniunctio cum coniugibus fiat, ut eorum bono etiam spirituali aptius prospiciatur.

XVIII - Si casus ferat, parochus uni vel pluribus vicariis cooperatoribus specialem curam committat exercendam pro operariis, pro agricolis, pro

— 20 —

his qui studiis secundariis aut superioribus incumbunt, pro his qui peculiaribus officiis professionalibus funguntur, ut fructuosius eorundem bonum promoveatur, quin tamen caritas et consensus atque unitas inter fideles ullum detrimentum patiantur.

XIX - Quotiescumque rerum adiuncta id requirere videntur, parochus Consilium cogat, praesidibus constans sodalitiorum paroecialium, *cui intersint vicarii cooperatores,* eique praesit, ut, fraterne collata opera, utiliora incepta perpendant atque in effectum deducant, quae ad paroeciam spectant.

XX - Paterna cum caritate parochus fideles excipiat, qui in paroeciam adveniunt cum animo ibidem perpetuo manendi, aut etiam solummodo ad tempus. Eos visitet, vel saltem ad eos litteras mittat ut certiores fiant de divinis officiis quae in ecclesia paroeciali celebrantur, necnon de *operibus paroecialibus,* quae dicuntur, ad spiritualia et temporalia auxilia fidelibus subministranda. Parochus autem *fideles a paroecia discedentes,* tempestive eosdem commendet rectori paroeciae ad quam illi se conferunt.

XXI - Parochi sollicitam habeant curam pastoralem fidelium, qui, rusticationis vel sanitatis vel animi relaxandi causa, in eorum paroecia peregrinantur in hospitiis deversantes aut in campis vel sub dio considentes. Pariter, parochis maxime cordi sit diligens et efficax cura pastoralis fidelium, qui in tabernis et hospitiis deserviunt, ad quae praefati peregrinantes et sic dicti *turistae,* convenire solent.

XXII - Fervido amore salutis animarum flagrans, parochus *prudenter quidem sed* enixe satagat ut fideles, qui cum hominibus materialismo vel atheismo inquinatis conversantur, in vivacem inserantur paroeciae communitatem eorumque spiritualis formatio intima et firma efficiatur, adeo ut fortes sint in fide catholica ac veri testes Christi Iesu. Praeterea,

— 21 —

ardentissimo zelo apostolico incensus magnopere contendat ut fideles, qui inter incredulos vitam agunt, doctrina christiana penitus imbuantur, ita ut fallacias mundi detegere valeant, perversitatibus et persecutionibus resistant, fidem suam defendant, iis familiariter utantur qui Ecclesiae Christi vere sunt addicti.

Insuper autem diligenter curet parochus ut fideles, memores quod mandavit Deus unicuique de proximo suo (Ecc.i, XVI, 12), *nedum per pias preces et per vitae suae exemplum, sed etiam per opportunas exhortationes et instructiones operam dent ut improbi et acatholici ad Ecclesiam et ad vitam vere christianam agendam sincero corde convertantur.*

XXIII - Parochus vigilet in societates, quae in territorio paroeciae constituuntur, in scripta quae vulgantur, in spectacula quae dantur, et fideles exhortetur ut ab iis caveant, quae religionem catholicam aut bonos mores impetunt. Instituta foveat quorum sit sive catholica divulgare diaria aliaque scripta, sive fideles certiores facere de ratione habenda librorum et spectaculorum atque emissionum radiophonicarum *et televisificarum* quatenus in ordine ad fidem et bonos mores considerantur.

XXIV - Divini Pastoris exemplum secutus, qui venit salvare quod perierat (cfr. *Matth.,* XVIII, 11), parochus oves errantes sollicite requirat, et etiam magna cum benignitate atque sollertia eos attingat, qui proprias fidelium obligationes non servant, aut indifferentia religiosa laborant, aut in ipsum communismum vel atheismum prolapsi sunt. In quo, sane, ministerio exercendo, normis seu regulis et monitis atque consiliis obtemperet, quae a Centro Pastorali dioecesano vel nationali ad rem praestituuntur.

Praeterea, parochus commendatos sibi in Domino habeat acatholicos in sua paroecia degentes (can. 1350, § 1), *ut, quatenus fieri potest, ad fidei veritatem amplectendam attrahantur. Eos proinde sincera caritate prosequatur eorumque necessitatibus*

— 22 —

sive spiritualibus sive materialibus, prout casus fert, amanter subveniat, et accurate satagat ut iidem nulla offensione a paroecianis unquam afficiantur sed potius bonis vitae suae exemplis aedificentur. At vero, illud etiam prudenter caveat ne fideles ob conversationem acatholicorum spiritu indifferentismi vel panchristianismi aut falsi irenismi inficiantur, quo detrimentum patiantur in fidei doctrina aut in praxi vitae fideliter integreque christianae.

XXV - In omnibus denique negotiis, quae ad curam animarum exercendam attinent, parochus libenter ac fideliter praescriptis et consiliis obsequatur, quae in Directorio Pastorali praefiniuntur. Vehementer enim suadetur ut in singulis regionibus Directorium Pastorale habeatur, a Centro seu Centris Pastoralibus conficiendum et ab Episcopis in suis conferentiis probandum, ut secundum varia rerum et locorum adiuncta sacerdotes opportune instituantur ad ea omnia prudenter et fructuose agenda, quae necessaria sunt aut utilia in exercitio sacri ministerii et curae animarum.

XXVI - Parochus partes diligenter expleat, ei assignatas in apostolatus operibus supra-paroecialibus et vel etiam supradioecesanis, quae sive ab Apostolica Sede, sive ab Ordinario loci, sive ab Episcopis coadunatis in conferentiis provincialibus vel regionalibus eriguntur, ut aptius et perfectius curae animarum exercendae opportune prospiciatur. *In parvis praesertim paroeciis opera apostolatus interparoecialia constituantur, ut, viribus unitis, melius faciliusque ad finem suum consequendum agere valeant.*

Ad Assistentes Dioecesanos Actionis Catholicae et, in suo cuiusque districtu, ad Vicarios Foraneos pertinet opera apostolatus in paroeciis promovere et coordinare secundum normas ab Episcopo statutas.

XXVII - *Paroeciae personales pro fidelibus diversi sermonis aut nationis iis in locis erigantur ubi*

— 23 —

iidem plurimi stabiliter commorantur, si per determinatum Vicarium cooperatorem vel Missionarium apte et efficaciter eorum cura pastoralis exerceri nequeat. Hinc canoni 216 C. I. C. haec addatur: « § 5. Ubi necessitas vel magna utilitas id exposcat, paroeciae pro fidelibus diversi sermonis vel nationis in eodem territorio degentibus auctoritate Ordinarii loci erigi possunt, auditis Capitulo cathedrali et parochis consultoribus ».

His omnibus perpensis, ne dedignentur E.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere:

1) *an textus schematis sit sufficienter emendatus;*

2) *an in textu quaedam sint immutanda vel adiungenda vel supprimenda;*

3) *quo modo textus inseri possit in Constitutione « De cura animarum ».*

5

DE EMENDANDO SCHEMATE DECRETI

DE CATECHETICA POPULI CHRISTIANI INSTITUTIONE

— 3 —

Schema Decreti « De catechetica populi christiani institutione » apparatum a Pontificia Commissione de disciplina cleri et populi christiani discussum est in Sessione Generali Pontificiae Commissionis Centralis, die 5 maii 1962 habita.

Super schema E.mi, Exc.mi ac Rev.mi Patres haec tulerunt suffragia:

Placet	n. 18
Non placet	nemo
Placet iuxta modum	n. 46

Omnes animadversiones sive generales sive particulares a Patribus prolatae significatae sunt Commissioni de disciplina cleri et populi christiani, quae responsiones dedit et emendationes proposuit.

In sequentibus foliis exhibetur summarium sive animadversionum Patrum Pont. Commissionis Centralis sive responsionum Commissionis de disciplina cleri et populi christiani.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 4 —

OBSERVATIONES GENERALES

1. Dubitare licet an expediat Concilium ad minuta quoque descendere de iisque decernere (*Quinque Patres*).

R. *Quamplurima vota in Actis et Documentis Seriei Antepraeparatoriae Concilio Vaticano II apparando recensentur de catechismo et de institutione catechetica tradenda, ideoque necessarium videtur ut praesens decretum sit aliquantisper determinatum.*

2. Omittantur illa quae ad Officia in Curia instituenda pertinent (*E.mus Larraona*).

R. *De uno dumtaxat Officio Pontificio Catechistico agitur in cap. II, n. I, quod iam a Pio XI die 29 iunii 1923 institutum est apud S. Congr. Concilii.*

3. Edatur brevis et elementaris catechismus pro omnibus, relicta libertate pro maiore catechismo (*E.mus Ottaviani*).

R. *Longe maior pars votorum seriei antepraeparatoriae non est pro unico catechismo communi seu universali.*

4. Vellem ut nexus doctrinae et apostolatus officii clare in catechismo appareat (*E.mus Suenens, concordat Exc.mus Silva Santiago*).

R. *Proponitur ut fidelium obligatio exercendi congruum apostolatum expresse declaretur in cap. I, n. VI.*

5. Instauretur praeparatio obligatoria ad matrimonium (*E.mus Suenens, concordat Exc.mus Silva Santiago*).

R. *In cap. III, n. XV textus emendatur et in-*

— 5 —

dicatur obligatio praeparationis ad matrimonium, de cuius etiam materia plura determinantur.

6. Ratio habeatur praecipuarum conclusionum quae in Congressibus Catechisticis probatae sunt (*E.mus Gracias*).

R. *Non expedit omnino ut in hoc Concilii decreto omnes referantur praecipuae praefatae conclusiones, sed plures reapse in textu referuntur, quamvis expresse earundem fons non indicetur.*

7. Specialis institutio catechetica in paroecia pueris tradenda est ubi etiam in scholis iidem de religione optime edoceantur; praeterea cursus speciales pro adulescentibus et iuvenibus sunt necessarii (*Tres Patres*).

R. *Omnia praesentis schematis praescripta institutionem catecheticam respiciunt quae in paroecia tradatur oportet. De institutione autem religiosa etiam in forma apologetica tradenda additio fit in cap. III, n. XII, et de praeparatione ad matrimonium additio fit in eodem cap. III, n. XV.*

8. Libertas detur quod attinet ad organizationem institutionis catecheticae tradendae (*E.mus Alfrink*).

R. *Iam in textu id sufficienter provisum esse videtur, cum pluries expresse dicatur ad Episcopos vel ad Conferentias Episcoporum pertinere normas de praefata organizatione statuere.*

9. De catechismo aliisque libris catecheticis dentur solummodo normae generales (*Septem Patres*).

R. *De praefato Patrum voto ratio habetur in novo textu n. IV, cap. I, necnon in n. VI et n. IX eiusdem capitis I.*

10. Directoria pro catechesi et pro sacra praedicatione praeparentur a peculiari Commissione peritorum totius orbis (*E.mus Döpfner*).

— 6 —

R. *In novo textu n. III, cap. I proponitur ut a praedicta Commissione conficiatur commune Directorium Catechisticum pro universa Ecclesia: in n. XXII autem cap. III proponitur ut Directorium de sacra praedicatione conficiatur in Conferentiis Episcoporum, quia in diversis regionibus diversae esse solent peculiares conditiones fidelium ad quos sacrae conciones habentur.*

OBSERVATIONES PARTICULARES

Quoad prooemium generale p. 3

11. 1) Fortius urgendum videtur officium quo sacerdotes quilibet tenentur tradendae doctrinae christianae (*E.mus Micara*).

2) Clarius circumstantiae hodiernae indicentur quae exigunt ut accuratius praeconium salutis annuntietur.

R. *Utrumque votum admittitur et idcirco plura in prooemio adduntur.*

Quoad prooemium cap. I, p. 3

12. 1) Mitigetur laus catechismi Romani, ne eiusdem inerrantia definiri videatur (*E.mus Frings*).

2) Non bene sonat discretio maioris vel minoris momenti in lege divina. Praeterea, catechismus universalis ubique in Ecclesia haberi debet quia praesertim in parte dogmatica ab Ecclesia immobilis veritas proponitur (*Exc.mus Jelmini*).

R. *Textus prooemii perficitur, sed iuxta longe maiorem partem votorum Seriei Antepraeparatoriae propositio confirmatur ut Directorium tantum commune pro universa Ecclesia habeatur, ad cuius normam unicus catechismus in singulis nationibus conficiatur.*

— 7 —

Art. III, p. 5

13. 1) Melius videtur ut Catechismus ad Parochos pro universa Ecclesia conficiatur, ex quo sumantur formulae praecipuae totius doctrinae christianae in catechismos proprios cuiuslibet nationis referendae, prorsus prohibita qualibet variatione quoad earum significationem (*Exc.mus Jelmini*).

2) Iure meritoque proponitur ut solummodo Directorium Catechisticum commune pro tota Ecclesia habeatur, in quo normae tradantur ad catechismos nationales seu regionales conficiendos (*Novem Patres*).

3) Directorium Catechisticum commune si praeceptivo modo pro tota Ecclesia quoad materiam praescribatur, solummodo commendetur quoad formam, ut libertas maneat disponendi materiam prout aptius in singulis regionibus videtur (*Quinque Patres*).

R. *Necessarium esse non videtur ut Catechismus ad Parochos ex Concilii Vaticani II mandato conficiendus curetur. In novo autem art. IV textus proponitur, in quo praescripta referuntur prioris art. III et plura apte adduntur secundum praefata Patrum vota.*

Art. IV, p. 5

14. 1) In art. IV expresse nominetur etiam pars moralis (*E.mus Siri*); sermo fiat de praeceptis divinis et oratione (*E.mus Confalonieri*); praecipuae notiones addantur de B. M. V. (*Exc.mus Antezana*).

2) Non placet divisio catechismi secundum ea quae attinent ad singulas Personas SS. Trinitatis (*Exc.mus Hurley*).

3) Catechismus et catechesis in quattuor partes dividatur: Quid credendum sit - Quomodo agendum sit - De sacramentis - De oratione (*Octo Patres*).

4) Ordo servandus in catechesi doterminetur ab Officio Catechistico Dioecesano (*E.mus Richaud*).

5) Omittatur art. IV quia ordo catechismi de-

— 8 —

pendet a methodo catechetica quae adhibetur (*E.mus Alfrink*).

R. *Art. IV omittatur prouti erat in schemate, in novo enim art. IV, qui nunc proponitur, modo generali indicatur materia in catechismo pertractanda.*

Art. V, p. 6

15. 1) Institutio catechetico-apologetica necessaria est, praesertim in regionibus ubi multi sunt acatholici (*Tres Patres*).

2) Necesse est ut iuvenes et adulti erudiantur ad fidem catholicam defendendam (*Novem Patres*).

R. *Textus perficitur.*

Art. VIII, p. 6

16. Aliquid etiam de Veteri Testamento dicendum videtur (*E.mus Alfrink*).

R. *Implicite Vetus Testamentum indicatur, quia sermo fit de Libris Sacris, praesertim Novi Testamenti.*

Cap. II, Art. I, p. 8

17. Laici adscribantur solummodo inter Consultores Officii Pontificii Catechistici, non enim decet ut illi sint Membra Officii quod normas obligatorias in Ecclesia statuere potest (*E.mus D'Alton, concordat Exc.mus McKeefry*).

R. *Emendatur textus.*

Art. IV, p. 10

18. Dicere oportet quod tota paroecia opus catechisticum fovere tenetur (*E.mus Richaud*).

R. *Plura in textu adduntur ut exponatur quid omnes fideles facere possunt seu debent.*

— 9 —

Art. V, p. 10

19. 1) Confraternitas doctrinae christianae in singulis paroeciis esse debet (*E.mi Copello et Ruffini*).

2) Inutilis est associatio doctrinae christianae cum instituendum praecipiatur Officium Dioecesanum Catechisticum (*E.mus Richaud*).

3) Ne nimia particularia praescribantur. Apud nos, v. g., dies catechistica necessaria non videtur, quia aliter providetur (*E.mus König*).

R. *Nihil in art. V innovandum videtur, cum expresse determinetur sodalitium (seu associatio vel confraternitas) doctrinae christianae in qualibet paroecia instituenda sit, in qua non sit alio modo sufficienter provisum. Praescriptum de die catechistica agenda expunctum est ex art. IV, in quo enuntiebatur.*

Art. VI, p. 10

20. Urgendum est ut magistri seu catechistae laici praeparentur, et quidem praecipue eorundem formationem theologicam curando (*E.mus Léger*).

R. *Textus perficitur.*

Art. IX, p. 11

21. Desiderarem ut elaboratio verae theologiae pastoralis proponatur (*E.mus Léger*).

R. *Ad Commissionem de Studiis et Seminariis spectare videtur normas tradere de vera natura theologiae pastoralis.*

Quoad prooemium cap. III, p. 12

22. Quorundam magistrorum opinioni favendum non est qui fundamentales fidei veritates pueros docere recusant quia iidem eas nondum intelligere valent (*Exc.mus O'Connor*).

R. *Textus accuratior proponitur.*

— 10 —

Cap. III, Art. I, p. 12

23. Incompleta et imperfecta est notio quae de fine institutionis catecheticae exponitur (*E.mus Liénart et Exc.mus Jelmini*).

R. *Textus accuratior proponitur.*

Art. VI, p. 13

24. 1) Non solummodo parentes sed etiam integra communitas paroeciae sollicita esse debet de christiana puerorum educatione (*E.mus Liénart*).

2) Melius determinanda esse videtur aetas ex qua pueri ad communionem suscipiendam tenentur (*E.mus Ruffini*).

R. *Novus textus art. VI proponitur, in quo congrua praefati voti ratio habetur.*

Art. VIII, p. 13

25. 1) Alicubi magno cum fructu usus servatur ut pueri memoriae formulas catechismi tradant, quas deinde catechista opportune explicat (*Tres Patres*).

2) Per idonea exercitia practica pueri adiuventur ad veritates fidei addiscendas (*E.mus Richaud*).

R. *Textus perficitur.*

Art. XIII, p. 14

26. 1) Institutio catechetica adulescentium ita curetur ut iidem in fide firmentur et mores recte conformare valeant (*Tredecim Patres*).

2) Iuvenes, qui scholas superiores et universitates acatholicas vel statales frequentant, in sacra theologia et in philosophia perenni congrue edocendos esse videtur (*E.mus Spellman*).

R. *In forma accuratiore exprimitur textus art. XIII, ut prioris voti ratio habeatur. Alterius autem voti ratio implicite habetur per ea quae art. XII addenda proponuntur.*

— 11 —

Art. XV, p. 15

27. Schema proponitur de obligatoria praeparatione ad matrimonium sive remota, sive proxima, sive immediata. Item proponitur ut apud Universitates catholicas peculiaria instituta erigantur et in diversis nationibus peculiaria Consilia constituantur ut bonum familiae promoveatur.

Pariter proponitur ut apud Curiam Romanam peculiaris Commissio pro familia condatur, quae sit internationalis et permanens, ad studium fovendum problematum quae familiam tangant (*Tredecim Patres*).

R. *Quae sunt praecipue curanda, ad aptam nupturientium praeparationem ad matrimonium, expresse designantur in his quae art. XV adduntur.*

De Consiliis autem familialibus erigendis in dioecesibus, melius videtur esse ut, pro locorum conditionibus, libere decernant Episcopi vel Conferentiae Episcoporum. Qua etiam de causa nihil expresse dicendum esse videtur de peculiari condenda Commissione Pontificia pro familia.

Art. XVI, p. 15

28. 1) Doctrina christiana plerumque exponi posse videtur in concionibus quae peculiariter fieri solent tempore Quadragesimae et mense maio aliisque diebus piorum exercitiorum (*E.mus Ruffini*).

2) Spatium temporis, intra quod integra catechismi materia exponenda est, in singulis dioecesibus secundum circumstantias apte determinetur (*E.mus Siri*).

R. *In textu art. XVI dicitur simpliciter: « brevi annorum spatio », et in fine commendatio additur secundum votum E.mi Ruffini.*

Art. XVIII, p. 15

29. Expedire videtur ut de doctrina christiana divulganda iis etiam qui « longe sunt », agatur in

schemate de Instrumentis Communicationis socialis (*E.mus Spellman*).

R. *Inopportunum non videtur heic tantummodo enuntiare id quod in alio schemate plene ac perfecte exponitur.*

Art. XXII, p. 16

30. Normae exponuntur de his quae in Directorio de praedicatione verbi Dei pertractari deberent (*Quattuor Patres*).

R. *Novus textus art. XXI proponitur ad argumenta enuntianda, de quibus normae statuendae sint in Directorio de catechesi; itemque novus textus art. XXII proponitur ad argumenta enuntianda, de quibus normae statuendae sint in Directorio de praedicatione verbi Dei.*

SCHEMA EMENDATUM

DE CATECHETICA POPULI CHRISTIANI INSTITUTIONE

Primum Ecclesiae officium est praedicare evangelium, Christus Iesus enim Apostolis mandavit: « Euntes in mundum universum praedicate evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur » (*Mc.*, XVI, 16). Id autem tum maxime facit Ecclesia, cum pro suorum sapientia institutorum et legum pueris adultisque doctrinam religionis impertit. Quapropter saepissime Romani Pontifices enixe Ordinarios locorum hortati sunt ad tam pium tamque salutare opus doctrinae christianae tradendae impensiori cura provehendum, *cum sacerdos quilibet nullo graviore officio teneatur, nullo artiore nexu obligetur, quam mandato fideles in christiana doctrina instituendi.*[1] *Idipsum autem vehementer urget etiam haec Sacrosancta Synodus, maxima enim et sedula cura hodiernis temporibus institutio catechetica tradatur oportet quia fides multorum languescit et placitis mundi saepius fideles inquinantur et ipsa fidei integritas in pluribus regionibus in periculi discrimine versatur; ex altera parte vero manifeste patet quod plurimi fideles profundius sentiunt mysterium Ecclesiae et fructuosa comprobatur impensior annuntiatio praeconii salutis per peculiarem actuositatem biblicam, liturgicam, homileticam, ideoque firmiter sperare licet vitam christianam magis magisque efflorescere posse.*

Quae ad rem principaliora decernuntur in tria capita distribuuntur: I) de catechismo et de libris catecheticis; II) De organizatione institutionis catecheticae; III) De methodo institutionis catecheticae.

[1] S. Pius X, Litt. Encycl. *Acerbo nimis*, 15 apr. 1905.

— 14 —

Caput I

De catechismo et de libris catecheticis

Catechismus Romanus, ex decreto Concilii Tridentini confectus et auctoritate S. Pii V vulgatus, puram ac integram doctrinam complectitur, qua fideles informari oportet. Omnium consensu probatus et exceptus fuit, sed subsequentibus temporibus paene exolevit cum alii et alii catechismi editi sint. Inde vero malum illud exstitit, quod fere sublata est consensio in ratione exponendi fidelibus doctrinam christianam, pusillisque scandali quoddam oblatum est genus, quibus non omnes videntur easdem prorsus veritates ubique profiteri. Hinc multum in Concilio Vaticano I disceptatum est de catechismo universali, in tota Ecclesia Catholica adhibendo; sed tempus defuit ut in sollemni congregatione publica hac de re disputaretur et decretum ederetur. Quamplures Episcopi, in suis votis antepraeparatoriis huic Concilio Vaticano II apparando, magnam ostendunt sollicitudinem ut in singulis saltem nationibus, seu pro populis eiusdem fere condicionis socialis unicus habeatur catechismus; sin minus, ut suprema Ecclesiae auctoritate *directorium* edatur commune, universale, in quo accurate, breviter et clare enuntientur *veritates fidei, praecipua praecepta* sive legis divinae sive legis ecclesiasticae, preces communius ac frequentius fidelibus recitandae. Episcopi autem in Concilio Provinciali vel in Conferentiis provincialibus determinabunt quaenam, iuxta peculiaria adiuncta locorum et personarum, addenda sint catechismo nationali, aut curabunt ut proprius catechismus conficiatur evolvendo et explicando normas in *directorio* communi praefinitas.

At vero, et haec Sacrosancta Synodus Oecumenica non expedire tenet ut *unicus conficiatur* catechismus in Ecclesia universali adhibendus, quia nimis diversae sunt condiciones cultus atque humanitatis

— 15 —

plurium nationum seu populorum; insuper autem patet omnino quod doctrina christiana alio vel alio modo proponi et explicari debet sive fidelibus, quorum maiores ab antiquitus religioni catholicae adhaeserunt, sive neophytis qui a parentibus acatholicis progeniti sunt, sive haereticis vel schismaticis vel paganis qui tanquam catechumeni instituuntur ut in Ecclesiam Catholicam ingrediantur. Nec tamen opportunum aut utile est ut in singulis dioecesibus proprius habeatur catechismus, quia difficillimum est ut ubique revera apte perfecteque conficiatur, et praeterea puerorum praesertim institutio haud leve damnum saepius pateretur ex catechismorum varietate, cum frequentius contingere soleat ut familiae alio se transferant.

Haec igitur Sanctae Synodi Patres declarant et statuunt:

I. Catechetica institutio, viva voce tradita, principatum tenet, quia « fides ex auditu » (*Rom.*, X, 17); oportet autem ut etiam libri catechetici adhibeantur, in quibus facta historiae salutis proponuntur, doctrina catholica exponitur, textus clari et breves exhibentur, qui memoriae sunt infigendi, ut fideles ad vitam christianam rite informentur.

II. Catechismus, ordine systematico confectus et speciali auctoritate ordinarii magisterii ecclesiastici praeditus, tanquam praecipuus, post Sacram Scripturam, haberi debet omnium librorum, qui pro catechesi adhibentur.

III. *Specialis commissio ex probatis et peritis theologis et catechistis totius orbis constituenda decernitur, ut commune pro universa Ecclesia Directorium Catechisticum conficiatur.*

IV. *In communi Directorio Catechistico:* 1) *Enuntientur formulae fundamentalium veritatum fidei et doctrinae moralis necnon formulae precum quas*

— 16 —

oportet ut omnes memoria integre teneant; 2) *Normaę praefiniantur quae in singulis catechismis elaborandis servari debeant quod attinet ad finem in catechesi persequendum et ad praecipua doctrinae capita exponenda.*

Episcopi autem in Conferentiis nationalibus curabunt ut, secundum normas praefatas, unicus seu communis catechismus pro tota natione conficiatur, vel saltem pro alia aut alia nationis regione si peculiaria locorum et personarum adiuncta id expostulent.

V. In catechismo doctrina christiana exponatur ad modum simplicis explicationis veritatis, quae comprehenditur in praedicatione Christi et Apostolorum et in deposito fidei Ecclesiae concredito. *Praecipui tamen errores efficaciter refellantur, qui contra fidem et Ecclesiam Catholicam divulgari solent.*

VI. In catechismo facta et verba ex Sacra Scriptura referantur et nexus cum Liturgia intime conseratur, ut vita christiana efficacius foveatur. *Item, in catechismo officium expresse declaretur, quo omnes fideles tenentur congruum apostolatum exercendi, ut bonum spirituale proximorum promoveatur.*

VII. Peculiares libri catechetici conficiantur oportet: 1) pro pueris, qui primas scholas elementarias frequentant et praecipue instituantur oportet per narrationes excerptas ex libris Sacrae Scripturae et per explicationes festivitatum anni liturgici; 2) pro adolescentibus, qui vel studiis secundariis et superioribus incumbunt, vel in operis exercendis occupantur; 3) pro his qui ad matrimonium contrahendum praeparantur et pro his qui vinculo coniugali obstringuntur. Item, peculiares libri catechetici adhibendi sunt ad aptam et congruam institutionem acatholicorum, qui in Ecclesia Christi excipi optant.

VIII. Ut fideles adulti libros Sacrae Scripturae

— 17 —

— praesertim Novi Testamenti — assidue legere et meditari soleant, singuli fideles iam inde ab adolescentia praeter catechismum habeant etiam librum in quo capita selecta *Librorum Sacrorum* perlegant, deinde vero, crescente aetate, habeant integrum *Novum Testamentum* adnotationibus rite instructum ad eorum captum accommodatis.

IX. In libris catecheticis conscribendis leges didacticae et psycologicae serventur pro diversa aetate et pro peculiaribus condicionibus eorum, quibus iidem destinantur; item, ratio artis typographicae diligenter habeatur; et pariter, imagines addantur, aptissime selectae, quibus decet omnino ut sint instructi.

X. Cuiuslibet libri, qui ab Ordinario loci sit probatus ut adhibeatur ad catecheticam institutionem tradendam, peculiare commentarium typis edatur, ut catechistae facilius et melius munere suo fungi valeant.

XI. In qualibet natione libri populares habeantur, a conferentiis Episcoporum probati, quibus fideles utantur sive ad orandum et cantandum in actuosa participatione liturgiae ac piorum exercitiorum, sive in receptione sacramentorum, ut vita spiritualis foveatur cum singulorum fidelium tum etiam familiarum aliarumque communitatum.

— 18 —

Caput II

De institutionis catecheticae organizatione

Regnum Christi in terris non aliter constabiliri potest, nisi labore et industria Ecclesiae, quae operam det hominibus educandis, maxime vero pueris adultisque doctrina religionis instituendis. Ad quem finem bene assequendum non sufficit ut apti et idonei libri catechetici habeantur, sed requiritur praeterea ut accuratae normae praefiniantur congruenter accommodatae ad institutionem catecheticam ordinatim et fructuose pueris adultisque tradendam pro diversis eorum aetate, ingenio et condicione. Plura ad rem peropportune haud multo ante a Sancta Sede pro universa Ecclesia praescripta sunt, potissimum a Pio XI, qui Motu proprio *Orbem catholicum,* 29 iunii 1923, apud Sacram Congregationem Concilii peculiare Officium instituit, cuius est universam in Ecclesia actionem catechisticam moderari ac provehere, indeque eadem Sacra Congregatio Concilii, Decreto *Provido sane consilio,* 12 ianuarii 1935, certas definitasque normas statuit ad institutionem catechisticam pressius ordinandam. Quae, ut maiorem vim et effectum sortiantur, *haec a Sacrosanta Synodo accuratius determinantur et statuuntur:*

A) *De officiis constituendis, quorum sit institutionem catecheticam moderari.*

I. Ad institutionem catecheticam in universa Ecclesia moderandam et provehendam Pontificium Officium Catechisticum congruo Membrorum et Consultorum numero instruatur, qui ex Episcopis et presbyteris seligantur ad Commissiones Nationales pro Catechesi pertinentibus. *Inter Consultores autem quidam etiam adnumerentur* ex Clericis et Religiosis qui pastoralem catechisticam docent, immo et ex lai-

— 19 —

cis qui vere sint periti in tradenda institutione catechetica.

Proprium huius Officii erit:

1) Regulas et normas generales statuere de pastorali catechistica et Directorium conficere, quod a Commissionibus Nationalibus seu Regionalibus accuratius determinabitur secundum peculiaria locorum adiuncta.

2) Invigilare et urgere ut in qualibet Natione et in singulis dioecesibus apta et idonea Consilia seu Officia catechistica condantur, prout necessitas exigit et facultates permittunt. Quae si constitui nequeant, Officium Pontificium suadeat ut Consilia seu Officia interdioecesana vel internationalia constituantur.

II. In qualibet Natione aut pro pluribus dioecesibus unius vel plurium Nationum, a respectivis Conferentiis Episcoporum peculiaris constituatur Commissio Nationalis seu Regionalis pro Catechesi, cui sit adnexum Centrum Catechisticum Nationale aut Regionale.

Proprium eiusmodi Commissionis erit operam dare, secundum Episcoporum praescripta, ut institutio catechetica diligenter et assidue provehatur.

III. Quaelibet Dioecesis proprium suum Officium Catechisticum Dioecesanum rite instructum habeat, cuius sit — praeside Episcopo — totam actionem catechisticam in Dioecesi moderari. Huius Officii moderator sit sacerdos ab Episcopo designatus, a quo pariter Officii Consultores seligantur ex presbyteris, religiosis et laicis de re catechetica vere peritis.

Officii catechistici dioecesani moderator, qui in disciplinis theologicis, in psychologia, in paedagogia, in methodologia catechetica perfecte planeque eruditus sit oportet, itemque prudentia ac zelo apostolico vere probatus, ab officiis oneribusque vacare debet, quae impedire valeant quominus munus suum

— 20 —

fructuose explere possit. Eidem autem operis socios, pro necessitate dabit Ordinarius, cuius est etiam curare ut omnia comparentur, quae ad institutionem catecheticam in tota Dioecesi rite tradendam requiruntur.

Ad Officii Catechistici dioecesani moderatorem, sub Episcopi auctoritate pertinet:

1) Institutionem catecheticam pro pueris, pro adolescentibus et pro adultis in tota dioecesi ordinare et connectere simulque curare ut catechesis apte cum ceteris apostolatus mediis componatur, quibus animarum cura exercetur.

2) Prospicere ut religionis magistri et catechistae rite formentur; urgere ut religiosi « qui in scholis primariis publicis aut privatis doctrinam christianam pueris ac puellis explanaturi sint, tum in ipsa catechesi tum in ratione eam pueris proponendi ita instituantur, ut examen coram Ordinario vel iudicibus ab eodem delegatis sustinere valeant »; [1] invigilare ut parentes apte praeparentur ad filios catechetica institutione, pro suo officio, erudiendos, itemque ut plena atque integra sit catechumenorum institutio religiosa eademque uberius ac perfectius post receptum baptisma producatur.

IV. Singuli parochi fideliter ac integre servent normas ab Ordinario statutas per Officium Catechisticum Dioecesanum, ut parentes cum vi et efficacia filios doctrinam christianam doceant; *ut de pueris catechizandis inquirant socii praesertim Actionis Catholicae et piarum associationum sodales; ut omnes in paroecia sint benignissimi erga catechumenos et neophytos;* ut, pro necessitate, operam adhibeant clericorum, religiosorum et laicorum ad institutionem catecheticam tradendam; ut scholae catecheticae paroeciales foveantur et munere suo rite fungantur; *ut singuli fidelium ordines accurate doctrina*

[1] S. Congregatio de Religiosis, *Instructio,* d. 25 novembris 1929 (*A.A.S.,* XXII [1930], p. 29, n. 2).

— 21 —

christiana imbuantur; ut paroecia quotannis opportune de impensis prospiciat quae fieri debent pro operibus catechisticis, itemque ut privati etiam fideles pecuniam munifice conferant ad eiusmodi sumptus faciendos.

V. Curent locorum Ordinarii ut in qualibet paroecia, in qua alio modo non sit sufficienter provisum, instituatur Sodalitium doctrinae christianae — quod alio titulo in diversis locis donari potest — ut, ipso parocho praeside ac moderatore, vel aliquo sacerdote designato a parocho, facilius ac melius omnibus rebus consulatur, quae necessariae sunt ad institutionem catecheticam fidelibus rite ac fructuose tradendam.

B) *De magistris religionis et catechistis formandis.*

VI. Episcopi et parochi magna cum sollertia et industra curent ut *praeparentur magistri religionis et catechistae, qui doctrina dogmatica et morali plenius edocti sint, iidemque pietate conspicui sint necnon zelo gloriae Dei et salutis animraum incensi.*

VII. Ubi alio modo non fuerit opportune provisum, instituta superiora nationalia vel internationalia necnon interdioecesanae catechistarum scholae a Conferentiis Episcoporum condantur, eum in finem peculiarem ut, clerici et religiosi et laici apte et idonee praeparentur, qui sive optimi magistri religionis seu catechistarum institutores esse possint, sive officia catechistica bene moderari valeant.

Alumnis qui congruo examine probentur, diversi gradus diploma conferatur, pro diversitate studiorum quibus incubuerint.

VIII. Commendatur ut formentur, si fieri potest, catechistae professionales, qui dicuntur, qui scilicet peculiariter destinentur ad munus catechizandi. Propria eorum iura et officia ab Ordinario loci accurate

— 22 —

in peculiari Statuto definiantur, sub Officii Catechistici Dioecesani vigilantia fideliter et integre servando.

IX. Ut sacerdotes utriusque cleri plene ac perfecte praeparentur ad institutionem catecheticam rite tradendam, diligentissime serventur praescripta de lectionibus de theologia pastorali in regulari curriculo studiorum habendis, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisve catechismum.[1]

X. Peculiares conventus seu Congressus dioecesani et interdiocesani saepius agantur, ut clerici et religiosi et laici semper magis idonei efficiantur ad doctrinam christianam fructuose tradendam.

---

[1] Cfr. can. 1365, § 3; PIUS XII, Motu Proprio *Quandoquidem,* 2 aprilis 1949; S. Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus, *Instructio,* 21 dec. 1944; S. Congregatio de Religiosis, Statuta Generalia adnexa Const. Apost. *Sedes Sapientiae,* 31 maii 1946, art. 48, § 1.

— 23 —

Caput III

De methodo institutionis catecheticae tradendae

Ad fideles in doctrina christiana fructuose edocendos non sufficit ut apti libri catechetici habeantur et idonei sint catechistae pro diversa aetate atque condicione eorum qui de rebus fidei et morum erudiri debent, sed requiritur praeterea ut in tradenda institutione catechetica opportunae serventur normae, quibus finis revera attingi possit ad quem ipsa institutio ordinatur. Pueri enim *fidei quidem veritatibus fundamentalibus edocendi sunt, sed oportet praeterea ut ad ea praesertim consideranda et memoriae tradenda alliciantur, quae eos ad amorem Dei movent. Adulescentes vero* gradatim perduci debent ad integram doctrinam christianam clare percipiendam et firmiter amplectendam, ita ut plena cum deliberatione Deo adhaereant eiusque mandata servent omni tempore vitae suae. Institutione adultorum denique catechesis continuari et compleri debet, spectatis praesertim peculiaribus eorum temporis adiunctis.

Haec igitur constituit et mandat Sancta Synodus de methodo institutionis catecheticae tradendae.

I. Proprius institutionis catecheticae finis est ut *in hominibus fides, per doctrinam illustrata, viva sit et explicita, itemque ut iidem* excitentur ad vitam agendam, quae fidei christianae sit consentanea et bonis operibus perficiendis iugiter intenta.

II. In doctrina christiana exponenda Parochi et catechistae Sacra Scriptura nitantur et Traditione ecclesiastica, prouti proponuntur et declarantur in scriptis Sanctorum Patrum et Doctorum Ecclesiae, in Symbolis fidei et in documentis Magisterii ecclesiastici. Praeterea, accurate explicent textus et ac-

— 24 —

tiones liturgicas, et argumenta atque exempla afferant quae ex vita sanctorum hauriuntur.

III. Veritates fidei praedicentur uti evangelium regni Dei ad salutem hominum, eaedemque organice cohaerentes ostendantur in Christo Iesu magistro et salvatore et domino.

IV. Ad normas scientiae paedagogicae et artis docendi, in catechetica institutione tradenda non solius intellectus sed omnium humanarum facultatum eorum qui instituuntur ratio habeatur, pro diversa singulorum aetate et ingenio et condicione.

V. In doctrina christiana proponenda, a factis revelationis divinae et a rebus visibilibus ad invisibilia procedatur, et hi qui instituuntur efficaciter inducantur ad orationem, ad participationem liturgiae, ad receptionem sacramentorum, ad opera caritatis et apostolatus.

VI. *Communitas paroecialis catechesim foveat et curet, puerosque ac neophytos et catechumenos in sua caritate suscipiat et adiuvet. Pueri autem primis fidei rudimentis a parentibus erudiantur, qui etiam diligenter satagere debent ut illi usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum ad sacram Synaxim accedant* (*cfr. C. I. C., cann. 854, § 5 et 859, § 1*). *Item, parentes curare tenentur ut filii sui cursus catecheticos studiose et assidue frequentent, qui ipsis sive in paroecia sive in schola destinantur. Ubi vero catechesis paroecialis et scholae catholicae forte deficiant, pueri in doctrina christiana a parentibus plene erudiantur oportet.*

VII. In pueris in doctrina christiana instituendis methodus intuitiva et activa adhibeatur, qua facilius et fortius eorum attentio concilietur; eadem autem institutio festis ac temporibus liturgicis vertente anno aptetur, et facta et verba salutis explicet

— 25 —

quae in Sacra Scriptura proferuntur, ac denique systematice veritates exponat, secundum ordinem in catechismo praefinitum, quarum claram cognitionem pueri habeant oportet.

VIII. *Pueri per aptas et idoneas exercitationes, secundum normas artis docendi, practice et efficaciter adiuventur ut* memoriae mandent preces principaliores, textus praecipuos excerptos ex Sacra Scriptura et Liturgia, formulas veritatum fidei, quas necessario omnes scire tenentur.

IX. Pueri et adulescentes sacerdoti Missam celebranti communiter respondeant, in qua ipsis accommodata homilia habeatur et lectiones pronuntientur a lectore in lingua vulgari, iidem autem preces recitent et hymnos concinant Liturgiae consentaneos.

X. Summa cum diligentia pueri et adulescentes edoceantur de vi et efficacia sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae, ac sedula cura adhibeatur ut fructuose et frequenter illa suscipiant.

XI. Ut melius pleniusque christiana educatione pueri et adulescentes formentur, peculiaria instituta, alia pro maribus et alia pro feminis, foveantur, quae etiam aptis mediis sint instructa ad eorum animos honeste oblectandos.

XII. *In adulescentibus et iuvenibus adultisque doctrina christiana erudiendis diligentissime adnitendum est ut ii singuli veritates fidei et morum penitus percipiant, deliberato actu voluntatis plene illis adhaereant, aperte easdem profiteantur et etiam strenue defendere valeant ab acatholicorum aliorumque adversariorum impugnatione.*

XIII. *In catechetica institutione adolescentibus et iuvenibus tradenda peculiaris adhibeatur industria*

— 26 —

et sollertia ut iidem fortiter in fide firmentur, et de eventibus vitae quotidianae recte iudicare valeant moresque suos ita informent ut bonum sive proprium, sive familiae, sive civitatis vere promoveatur.

XIV. Expedit profecto ut in singulis provinciis ecclesiasticis in catechetica institutione tradenda eadem serventur programmata, quae pro diversa fidelium aetate et condicione in conferentiis Episcoporum praefiniuntur. Ubi vero id commode fieri nequeat, prorsus oportet ut idipsum in singulis saltem dioecesibus integre ac fideliter servetur.

XV. Nullimode unquam catechetica institutio adultorum neglegatur, quae ob hodierna rerum et personarum adiuncta omnino requiritur ut constanter et accuratissime semper tradatur. *Specialis autem institutio accurate tradatur oportet nupturientibus; omnibus pueris enim et adulescentibus positiva educatio castitatis impertienda est, sed adulescentiores et iuvenes apte et idonee etiam edoceri debent de problematibus « amoris», quae dicuntur, de modo sese gerendi tempore sponsalium, de his quae attinent ad familiam legitime constituendam, de iuribus et officiis coniugum, de christiana filiorum educatione. Quibus de rebus nupturientes per plures saltem hebdomadas rite instituantur oportet a sacerdote necnon a medico, qui spiritu vere christiano sit imbutus, secundum normas a loci Ordinario statutas.*

XVI. Curent Episcopi, ut diebus festis de praecepto non tantummodo in Missa paroeciali sed etiam in aliis Missis, quae ubivis adstantibus fidelibus celebrentur, brevis homilia aut alicuius partis doctrinae christianae explanatio fiat (can. 1345). Praecipua huius doctrinae capita ordinatim ita distribuantur ut *brevi* annorum spatio fideles Missae diebus festis adstantes iterum maiorem et essentialem partem verbi a Deo revelati audiant. *Expedit praeterea ut in peculiaribus piis exercitiis, quae tempore Adventus et Quadragesimae, necnon mensibus maii, iunii, octobris peragi solent, concionatores ad doctrinam christianam plenius exponendam praecipue intendant; quod etiam in piis exercitiis novendialibus aut triduanis opportune fieri potest.*

— 27 —

XVII. In peculiaribus associationibus vel coetibus coadunati, fideles pro diversa eorum condicione seu professione specialem habeant institutionem in doctrina christiana, ut de propriis quoque singulorum officiis, qua opifices sunt, vel magistri, technici, advocati, medici, etc., apprime recte eruditi, testes revera esse possint Christi Iesu cum in vita personali et domestica, tum in vita professionali et sociali.

XVIII. Curent Ordinarii ut etiam in locis quae ad Ecclesiam non pertinent et per libros et media audio-visiva modo apto et idoneo doctrina christiana divulgetur, sicque omnibus quoque qui « longe sunt » (cfr. *Act.*, II, 39) innotescere valeat lumen veritatis et via salutis.

XIX. Institutum quoddam, ad instar *catechumenati,* erigatur ut ii qui ad Ecclesiam Catholicam convertuntur iique qui, etsi in eadem ab infantili aetate baptizati, nullam in doctrina christiana institutionem habuerunt, de veritatibus fidei et morum congruenter erudiantur, ita ut vitam vere christianam degere possint et plenam cum ceteris fidelibus unionem habeant.

XX. Ubi id ob circumstantias peculiares expedire seu requiri videtur, v. g. tempore persecutionis vel quia plures ad exteras regiones migrare solent, Parochi curent ut fideles apte formentur ad opportuna media adhibenda, quibus, etiam deficiente sacerdote, nutriantur in fide et cultum Deo per congruas orationis formulas communiter exhibeant.

— 28 —

XXI. *Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum* Directorium de catechesi *conficiendum curetur, in quo normae statuantur quae ab omnibus in tota saltem provincia ecclesiastica servari debeant quod attinet sive ad perficiendam organizationem catecheseos pro diversis fidelium ordinibus, sive ad methodum qua institutio catechetica iis singulis tradenda sit.*

XXII. *In conferentiis Episcoporum pariter conficiendum curetur* Directorium de praedicatione, *in quo normae statuantur ab omnibus servandae qui verbum Dei fidelibus annuntiant. Praecipua principia in eo exponantur de necessario studio assiduo Sacrae Scripturae et doctrinae Sanctorum Patrum atque magisterii ecclesiastici; de praedicatione homiletica prae ceteris praedicationis generibus adhibenda; de functione liturgica concionis infra Missam; de ratione habenda a concionatore peculiarium condicionum, quae propriae sint fidelium quibus verbum Dei exponitur; de cura a concionatoribus adhibenda ut fideles aeque solvere valeant quaestiones et difficultates, quibus in vita quotidiana anguntur.*

His omnibus perpensis, ne dedignentur E.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere:

a) *an textus schematis sit sufficienter emendatus;*

b) *si quae in textu immutanda vel adiungenda vel supprimenda sint;*

c) *quo modo textus inseri possit in redigenda Constitutione « De animarum cura ».*

IV – DE SCHEMATE ANALYTICO CONSTITUTIONIS DE ANIMARUM CURA

Secretarii Commissionum de Episcopis et de dioeceseon regimine et de disciplina cleri et populi christiani, qui componendae Constitutioni «De animarum cura» studere debent, eiusdem Constitutionis schema analyticum proposuerunt.

Opus ita concordari poterit ut unam comprehendat Constitutionem generalem sub titulo «De Episcoporum munere pastorali» et diversa Decreta sub titulo «De animarum cura», prout sequitur:

A) Schema Analyticum Constitutionis «*De Episcoporum munere pastorali*»

I) Principia doctrinalia

II) Iura et officia Episcoporum
1. In munere docendi.
2. In munere sanctificandi.
3. In munere regendi.
4. In munere collaborandi cum Romano Pontifice.

III) Instituta quibus Episcopus adiuvatur vel utitur in munere pastorali exercendo:
1. Secretariatus Pastoralis in Curia Romana constitutus.
2. Secretariatus Pastoralis Nationalis.
3. Consilium Pastorale Dioecesanum.
4. Secretariatus Patoralis Dioecesanus.
5. Consilium paroeciale.

B) Index Decretorum *de cura animarum*

I) De Parochorum officio exercendae curae animarum.

II) De catechetica populi christiani institutione.

III) De opificum cura.

IV) De emigrantium cura.

V) De cura maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinatorum cura.

VI) De cura eorum qui communismo inficiuntur.

His perpensis, ne dedignentur Em.mi Patres huius subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere: an schema propositum in genere probandum sit.

7

OSSERVAZIONI E QUESITI

Circa il n. I: De schemate Decreti: «De animarum cura in genere»

1. Stabilire se i principi dottrinali debbano essere posti o meno ed in caso affermativo se si accettano, prout iacent in schemate emendato oppure debbano essere abbreviati.

2. Decidere se debbano conservarsi o meno i titoli degli articoli: «De Episcopo magistro et doctore fidei, pontifice etc...».

3. Se l'art. I: «De delectione et institutione cooperatorum Episcopi», debba essere spostato in fine o meno.

4. Se quanto si dice dei Vescovi Ausiliari, dei Vicari Generali ai nn. 3 e 4 pag. 34 dello schema emendato sia più opportuno che venga trattato in altro Decreto o Costituzione, come quella prevista «De Episcopis» alla quale è rimandato lo schema «De Episcoporum Coadiutoribus et Auxiliaribus».

5. Se quanto viene disposto circa la divisione e dismembrazione delle parrocchie, che è un presupposto per una più adeguata e fruttuosa cura delle anime (cf. p. 36, nn. 12 e 13), non sia meglio venga trattato a parte insieme allo schema «De dioeceseon partitione».

6. Si fa presente che sui Capitoli Cattedrali non vi sono schemi particolari preparati da altre Commissioni.

Circa il n. VI dell'Ordine del giorno: «De schemate analytico Constitutionis» si chiede se non sia meglio dividere la materia in capitoli piuttosto che in Decreti diversi, per una certa uniformità a quanto è stato fatto nelle Costituzioni preparate per la I Sessione del Concilio.

8

COMUNICAZIONI

Si comunica agli Em.mi Padri che lo schema «De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda», le cui proposizioni in parte dovranno essere incluse nella Costituzione «De cura animarum» verrà prossimamente emendato dalle due Commissioni competenti, che si riuniranno nei giorni 26-27-28 corrente in seduta mista.

Le modifiche e gli emendamenti proposti verranno riassunti, come è stato fatto per gli altri schemi, e sottoposti all'esame degli Em.mi Padri della Sottocomissione.

9

PROPOSTE CIRCA LA STESURA DEL TESTO DELLA COSTITUZIONE «DE CURA ANIMARUM»

Si propone che le decisioni, che saranno prese sugli schemi emendati nella presente riunione, vengano subito comunicate alle Commissioni interessate perché sulla base di esse inizino il lavoro di stesura del testo. L'incarico direttivo potrebbe affidarsi al Rev.mo P. Berutti, O.P., Segretario della Commissione della disciplina del Clero e del popolo cristiano, il quale potrà essere coadiuvato dall'Ecc.mo Mons. Luigi Carli, Vescovo di Segni, e dal Rev.mo P. Gaetano Stano, O.F.M. Conv., Membri della Commissione dei Vescovi e del governo delle diocesi.

Il testo dovrebbe essere pronto per la metà di settembre p.v..

Circa la nuova riunione della sottocommissione

Dopo la metà del mese di settembre potrebbe tenersi una nuova seduta per esaminare il testo emendato dello schema «De rationibus inter Episcopos et Religiosos» e il primo abbozzo della Costituzione «De cura animarum».

10

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 18/SM

16 iulii 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

De mandato Eminentissimi ac Reverendissimi D. Cardinalis Praesidis, honori mihi duco Eminentiae Vestrae Reverendissimae significare sessionem Subcommissionis de materiis mixtis celebratum iri *die 23 iulii* p. a. et non die 24, ut litteris diei 14 h.m. significatum est.

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia, gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hu.mum dev.mum et obl. mum servum

LAURUM GOVERNATORI, *secr.*

Em.mo ac Rev.mo Domino
D.no Leoni Iosepho S.R.E. Card. SUENENS
Archiepiscopo Mechliniensi-Bruxellensi

11

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 19/SM

16 iulii 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine.

De mandato Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Cardinalis Praesidis, honori mihi duco Eminentiae Vestrae Reverendissimae significare sessionem Subcommissionis de materiis mixtis celebratum iri *die 23 huius* mensis iulii et non die 24 eiusdem mesis, prout in Litteris diei 14 h.m. Eminentiae Vestrae significatum est.

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia, gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hu.mum dev.mum obb.mum servum

LAURUM GOVERNATORI, *secr.*

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino
DD. Achilli S.R.E. Card. LIÉNART
Episcopo Insulensi

12

REV.MUS D.LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 20/SM

16 iulii 1962

Eminenza Reverendissima,

Per venerato incarico dell'Eminentissimo Signor Cardinale Presidente, ho l'onore di significare a Vostra Eminenza Reverendissima che la sessione della Sottocommissione per le materie miste, già annunziata per il giorno 24 corrente, è stata anticipata al giorno 23, lunedi p.v.

Bacio devotamente la S.Porpora e con sensi del più devoto e rispettoso ossequio ho l'onore di professarmi

di Vostra Eminenza Reverendissima
dev.mo

LAURO GOVERNATORI, *segr.*

A Sua Eminenza Reverendissima
il Signor Cardinale Giovanni Battista MONTINI
Arcivescovo di Milano.

13

REV.MUS D.LAURUS GOVERNATORI
Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 21/SM

19 iulii 1962

Eminenza Reverendissima,

Per venerato incarico dell'Eminentissimo Signor Cardinale Presidente della Sottocommissione per le materie miste, ho l'onore di rimettere gli uniti schemi di Decreti, già emendati dalla Sottocommissione degli emendamenti, i quali dovranno essere tenuti presenti per la redazione della Costituzione «De cura animarum» ed opportunamente concordati con gli altri schemi riguardanti materia simile.

Comunico inoltre a Vostra Eminenza che la riunione della Sottocommissione, già fissata per il giorno 24 corrente alle ore 10, è stata anticipata al giorno 23 alla stessa ora.

Prostrato al bacio della S. Porpora, con sensi del più devoto e rispettoso ossequio ho l'onore di professarmi

di Vostra Eminenza Reverendissima
dev.mo

LAURO GOVERNATORI, *segr.*

A Sua Eminenza Reverendissima
il Signor Cardinale Giuseppe FERRETTO

ADNEXA

I – Schema
DE PAROECIARUM PROVISIONE, DIVISIONE, UNIONE
emendatum a commissione de disciplina cleri et populi christiani*

I – De Paroeciarum provisione

Primis inde a saeculis agnitum est ius Episcoporum praeficiendi paroeciis sacerdotes, quos aptiores censebant ad animarum curam. [1]

Paulatim vero admissa sunt privilegia multa in favorem patronorum, capitulorum, monasteriorumve, et Sancta Sedes nonnullas statuit reservationes quoad provisionem beneficiorum ecclesiasticorum. Etiam per legem concursus, in Sacra Tridentina Synodo constitutam, non nihil imminuta est libertas Episcoporum in conferendis paroeciis.

In Codice autem Iuris Canonici restricta sunt iura patronatus, praecipue quod attinet ad praesentationem promovendorum et lex concursus non fuit expresse confirmata. Nunc demum in votis antipraeparatoriis quamplures Episcopi optandum esse dixerunt ut maiore cum libertate provisionem paroeciarum facere valeant.

I) Provisio paroeciarum competit Ordinario loci, servatis iuris regulis quoad idoneitatem promovendorum et quoad casus expresse exceptos; sed revocatis ad normam art. II et III quibuslibet privilegiis, iuribus quaesitis et consuetudinibus contrariis nominandi, eligendi, praesentandi.

II) Ius praesentandi aut eligendi parochum, quod conventione Sanctam Sedem inter et Nationes alicui est agnitum, eadem Sancta Sedes curabit ut, quantum fieri possit, utriusque partis consensu, tollatur; quod cum obtinere nequeat, utraque item parte consentiente, idem ius ita reducere satagat, ut patrono tantummodo sit ius seligendi inter tres sacerdotes ab Ordinario loci designatos.

III) Ordinarius loci curet ut, consentientibus iis quorum interest, desinat esse ius praesentandi aut eligendi parochum, quod alicui competat ex fundationis lege. Si id illi noluerint, praesentandus vel eligendus seligatur inter tres ab Ordinario loci designatos.

IV) Cessante iure praesentandi, Ordinarius loci suffragia spiritualia pro patronis eorumque familiaribus persolvenda determinet, aliave obsequia iisdem concedenda definiat, salvis insuper aliis privilegiis ac oneribus iuri patronatus adnexis.

V) Ad comprobandam candidatorum idoneitatem serventur quae a iure indicantur. [2]

---

* *Schema decreti de paroeciarum provisione, unione, divisione propositum a commissione de disciplina cleri et populi christiani,* Typis Polyglottis Vaticanis 1961, pp. 8. Schema a commissione centrali die 14 nov. 1961 discussum est: cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars I, pp. 654-670. Subcommissio de schematibus emendandis illud emendavit et ad secretarium subcommissionis de materiis mixtis misit die 17 iulii 1962.

VI) Deficientibus seu non sufficientibus sacerdotibus e clero saeculari, Ordinarius loci paroecias saeculares regendas concredere potest religiosis a proprio Superiore praesentatis, salvis peculiaribus statutis a Sede Apostolica probatis. Relationes inter Episcopos et Superiores Religiosorum instituantur ratione habita concordiae et ministerii fructus.

VII) Optandum est ut Sancta Sedes sibi non reservet beneficia curata, quae vacaverint per obitum, promotionem, renuntiationem vel translationem Familiarum, honoris tantum, Summi Pontificis tempore vacationis beneficii, aut quae fundata extra Romanam Curiam vacaverint per beneficiarii obitum in ipsa Urbe.

II – De paroeciarum divisione et unione

Nostris diebus adeo invaluit oeconomicus progressus in nonnullis regionibus, ut animadvertatur magnas, immo maximas, coaluisse urbes, quarum paroeciae remanserunt prouti fuerunt ante populi incrementum; nec praetereundum est e contra multos fideles rus deseruisse, ita ut rurales paroeciae minorem christianorum numerum adscribant.

Proinde, pastoralis activitas sufficienti caret obiecto in multis parvis vicis, dum impar sit in magnis urbibus ad curam animarum congruenter exercendam.

Hinc, oportet ut praesenti statui iuridico paroeciarum nimium non attendatur, sed, prout casus ferat, novae paroeciae constituantur, ecclesiae vel oratoria erigantur, religiosorum ministerium requiratur, omnibus fidelibus monitis de gravi qua tenentur obligatione pro viribus cooperandi officio pastorali Episcopi.

Propositiones:

I) Ut cura animarum rite ac fructuose exerceri valeat et parochus suas possit cognoscere oves, omnino enitendum est ut paroeciae nimium fidelium numerum aut territorium nimis extensum habentes, apte pro diversis adiunctis dividantur et novae pa- [3]
roeciae erigantur.

II) Parvae paroeciae, quantum res postulet et adiuncta sinant, in unam redigantur, servatis de iure servandis.

III) Si quando paroeciae propriam ecclesiam habere nequeant nec aptus ac decens locus pro ecclesiae paroeciali interim adhiberi valeat peculiaris conventio ab Ordinario loci cum Superiore maiore legitime ineatur de usu ad tempus faciendo ecclesiae religiosorum virorum veluti si esset ecclesiae paroecialis.

IV) Crescente urbium extensione et fidelium numero, tempestive loca idonea provideantur, ubi ecclesiae aliaque paroecialia aedificia exstrui possint.

V) Urgeatur fidelium obligatio contribuendi ad erectionem novarum paroeciarum in sua cuiusque dioecesi, et si casus ferat, peculiaris quaedam associatio constituatur cuius sit pecuniam colligere ad ecclesias aedificandas aut restaurandas.

Curet autem Ordinarius loci ut paroeciae gravibus oneribus non graventur ad ecclesiam construendam, instaurandam, exornandam, quinimmo ingentes sumptus non necessarii fiant ad solam pulchritudinem ecclesiarum habendam, cum graviores sint necessitates ad opera caritatis et apostolatus promovenda et sustinenda.

II – Schema
DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM
emendatum a subcommissione de schematibus emendandis*

Paroeciale officium maximi est momenti, licet non divinae sed ecclesiasticae tantummodo institutionis: parochis enim nobile et gravissimum munus commissum est opem ferendi Episcopo in administranda ordinaria et immediata cura animarum, quocirca merito appellati sunt « adiutores et cooperatores Episcopi ». Quam plura a Conciliis et a Romanis Pontificibus procedente tempore statuta sunt, ut parochi rite incumbant in munia pastoralia ad uberiores fructus percipiendos, cum ex institutione fidelium de his quae credere et agere debent ad sanctificationem et salutem aeternam assequendam, tum ex facta ab iis administratione sacramentorum. Denique in Codice Iuris Canonici facultates et iura accurate definita sunt, quae parochis ratione sui officii competunt ut proprium ministerium apte exercere possint; praecipue autem in eodem Codice parochorum obligationes diligenter determinatae sunt, ut cum sollertia et zelo apostolico fideles sibi commissos doctrinam christianam doceant eosque cum prudentia et caritate et efficacia regant.

Novissimis autem hisce temporibus, ob rerum et personarum adiuncta quae etiam fideles a Dei amore et servitio avertunt, perdifficile est ut ministerium pastorale competenter ac fructuose exerceatur. Quo circa animus parochis addatur oportet ut munere suo apte accurateque fungantur, eorumque praecipuae obligationes firmiter urgeri debent nonnullis additis novis peculiaribus praescriptis et quibusdam etiam innovationibus factis praescriptorum actu vigentium.

Quare haec proponuntur quae sequuntur:

I) In paroeciis instauretur parochi et vicariorum vita communis, quatenus iudicio Episcopi id fieri possit, pro locorum adiunctis ac moribus.

II) Parochus obligatione tenetur residendi in domo paroeciali prope suam ecclesiam. Loci tamen Ordinarius iusta de causa permittere potest ut parochus alibi commoretur, etiam extra paroeciam praesertim in domo pluribus parochis communi, dummodo tamen paroecialium perfunctio munerum nil exinde detrimenti patiatur.

III) Parochus, feriarum seu vacationum gratia, a paroecia quotannis ne absit ultra unum mensem, continuum aut intermissum, vel quatuor hebdomadas, pariter continuas aut intermissas, nisi Ordinarius diuturnius vacationum tempus, iusta de causa, concedendum putaverit.

IV) Cum absentia ultra hebdomadam, quacumque de causa, est duratura, parochus, praeter legitimam causam, habere debet Ordinarii scriptam licentiam et vicarium substitutum cum plena potestate paroeciali in omnibus quae ad curam animarum spectent sui loco relinquere, ab eodem Ordinario probandum. Quod si designatio vicarii

* *Schema decreti de obligationibus parochorum propositum a commissione de disciplina cleri et populi christiani*, Typis Polyglottis Vaticanis 1961, pp. 10. Schema discussum est a commissione centrali die 14 nov. 1961: cf. *Acta et Documenta*... Series II, vol. II, pars I, pp. 670-684. Deinde schema emendatum est a commissione de schematibus emendandis et ad subcommissionem de materiis mixtis missum.

substituti facta non fuerit eiusdem munus ipso iure assumat vicarius cooperator; si plures vicarii sint, primus; si omnes aequales, munere antiquior; si vicarii desint, parochus vicinior; si tandem agatur de paroecia religiosis concredita, domus Superior.

V) Etiam pro tempore brevioris absentiae, infra hebdomadam, parochus ne discedat nisi sacerdotem designaverit qui ipsius locum teneat in omnibus quae ad curam animarum spectant. Si designatio facta non fuerit, in casu urgentis necessitatis facultates parochi competant, ipso iure, sacerdoti, de quo in praecedenti numero.

VI) Debet parochus post captam possessionem, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, Missam pro populo sibi commisso applicare singulis diebus dominicis. Item, unam Missam pro populo applicare debet in festo Nativitatis Domini.

VII) Parochus Missam pro populo applicandam celebret die quo iure adstringitur, nisi iusta de causa alia die celebranda ei videatur.

VIII) Parochus Missam pro populo applicandam celebret in ecclesia paroeciali aut, si plurium paroeciarum curam habet, alternis vicibus in ecclesia paroeciali singularum paroeciarum sibi commissarum, nisi tamen rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant.

IX) Debet parochus in archivo paroeciali sedulo colligere ac diligenter custodire omnia documenta quae necessitatis vel utilitatis causa asservanda ius determinat.

X) In Conferentiis Episcoporum apte, pro diversis locorum peculiaribus adiunctis, formulae determinentur documentorum, quae spectant ad statum animarum, et forma conficiendi librum aut schedarium de statu animarum, in quo etiam adnotentur quae attinent ad migrationes fidelium, quibus insuper parochus tradendum curabit catholicae fidei testimonium ante eorundem e paroecia discessum. Documenta autem quae ad exteras regiones mitti debeant, non solum lingua vulgari, sed etiam lingua latina in eodem folio inscribantur.

XI) Ut bona temporalia paroeciae rite administrentur, parochi aliique bonorum temporalium paroeciae administratores statutis ab Ordinario loci temporibus consilio etiam laicorum utantur, qui a parocho vel ab ipso Ordinario eligantur inter eos qui in re oeconomica sint vere periti.

XII) Parochum inter et vicarios cooperatores conversatio instituatur ad instar familiae, et parochus sincera caritate vicarios cooperatores prosequatur, eos consiliis et auxilio adiuvet ac dirigat, iisque potissimum exemplo adsit; vicarii cooperatores autem filialem reverentiam parocho praestent eique, paroeciae pastori et rectori, semper prompto animo obsequantur.

XIII) Iure meritoque et auctoritate sua utens, tamen parochus rerum agendarum ordinem rationemque tempore opportuno communicet cum vicariis cooperatoribus, quorum etiam consilium audiat de gravioribus paroeciae negotiis.

XIV) Vicarii cooperatores adiutricem operam parocho «in opus ministerii» summo studio navare ne omittant, et cum eo difficultates atque obstacula superare satagant quae forte in cura animarum exercenda exurgant.

Iidem vicarii prudentissime caveant quascumque fidelium factiones, quae plenae et perfectae communi concordiae obstent.

XV) Parochus statutis temporibus per annum conventus cum vicariis cooperatoribus habeat, in quibus, eo moderatore, variae necessitates paroeciae attente perpendantur et aptior agendi ratio in bonum animarum rite definiatur.

XVI) Sine parochi aut Ordinarii loci licentia vicarii cooperatores nullum stabile munus sive intra sive extra fines paroeciae obeundum in se recipiant, quae proprii paroecialis officii implementum quomodocumque impedire possint.

XVII) Cum vicarii sint parochi cooperatores in cura animarum exercenda, quod munus ad parochum praecipue pertinent, hic nec eos nimis arceat ab activitatibus pastoralibus, nec eos nimiis oneribus gravet. Quare curet parochus ut singuli vicarii: a) cotidie congruum quietis tempus habeant, ne in vita spirituali aut in corporis valetudine detrimentum patiantur; b) quotannis vacationibus saltem per tres hebdomadas fruantur, sive continuas sive intermissas; c) Congressibus interdum interesse possint, qui ad eorum formationem perficiendam utiles censentur; d) congruo spatio temporis singulis hebdomadis disponere valeant, quo studiis praesertim ecclesiasticis incumbere possint et ad varia opera ministerii pastoralis rite exercenda sese praeparare possint.

XVIII) Iuniores vicarios cooperatores parochus sibi peculiariter commendatos habeat. Item, ubi adiuncta id suadeant, parochus vicariis cooperatoribus — his praesertim qui experientia iam sint probati — libenter committat peculiare aliquod pastorale munus sub sua auctoritate exercendum.

XIX) Vicariis paroecialibus iusta retributio assignetur secundum normas statutas ab Ordinario loci.

XX) Vicarii et parochi, ad aliam paroeciam vel ad aliud officium translati, nullimode sese amplius negotiis immisceant paroeciae cui addicti erant.

14

Rev.mus D. LAURUS GOVERNATORI
Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 22/SM

19 luglio 1962

Eminenza Reverendissima,

Per venerato incarico dell'Eminentissimo Signor Cardinale Presidente della Pontificia Sottocommissione per le materie miste ho l'onore di rimettere a Vostra Eminenza Reverendissima gli uniti schemi di Decreti,[1] già emendati dalla Sottocommissione degli emendamenti. Di essi si dovrà tener conto nella redazione della Costituzione « De cura animarum ».

Comunico inoltre a Vostra Eminenza che la riunione della Sottocommissione, già fissata per il giorno 24 corrente, è stata anticipata al giorno 23 alle ore 10.

Prostrato al bacio della S. Porpora, con sensi del più devoto e rispettoso ossequio, mi onoro confermarmi

di Vostra Eminenza Reverendissima
dev.mo

Lauro Governatori, *segr.*

A sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Gabriele Acacio Coussa
Segretario della S.C. per la Chiesa Orientale

---

[1] Cf. pp. 229-233.

15

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 23/SM

19 iulii 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

De mandato Eminentissimi ac Reverendissimi DD. Cardinalis Praesidis Subcommissionis de materiis mixtis, honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Reverendissimae adnexa schemata Decretorum,[1] quae a Subcommissione de schematibus emendandis iam emendata fuerunt, quorum ratio habenda erit in redigenda Constitutione « De animarum cura ».

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia, gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hum. mum dev.mum ac ob.mum servum

LAURUM GOVERNATORI, *secr.*

Em.mo ac Rev.mo Domino
D.no Achilli S.R.E. Cardinali LIÉNART
Episcopo Insulensi

---

[1] Cf. pp. 229-233.

16

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 24/SM

19 iulii 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

De mandato Eminentissimi ac Reverendissimi DD. Cardinalis Praesidis

Subcommissionis de materiis mixtis, honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Reverendissimae adnexa schemata Decretorum,[1] quae iam emendata fuerunt a Subcommissione de schematibus emendandis, quorum ratio habenda erit in redigenda Constitutione « De cura animarum ».

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia me profiteor

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hum.mum dev. mum et ob. mum servum

LAURUM GOVERNATORI, *secr.*

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino
D.no Leoni Iosepho S.R.E. Cardinali SUENENS
Archiepiscopo Mechliniensi-Bruxellensi

[1] Cf. pp. 229-233.

17

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI
Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 25/SM

19 luglio 1962

Eminenza Reverendissima,

Per venerato incarico dell'Eminentissimo Signor Cardinale Presidente della Pontificia Sottocommissione per le materie miste, ho l'onore di rimettere a Vostra Eminenza Reverendissima gli uniti schemi di Decreti,[1] già emendati dalla Sottocommissione degli emendamenti.

Di essi si dovrà tener conto nella redazione della Costituzione « De cura animarum ».

Confermo inoltre che la riunione della Sottocommissione, già fissata per il giorno 24 corrente, è stata anticipata al 23 alle ore 10.

[1] Cf. pp. 229-233.

Prostrato al bacio della S. Porpora, con sensi del più devoto e rispettoso ossequio ho l'onore di confermarmi

di Vostra Eminenza Reverendissima
um.mo dev.mo e obb.mo servo

LAURO GOVERNATORI, *segr.*

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Giovanni Battista MONTINI
Arcivescovo di Milano

18

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI
Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 26/SM

19 luglio 1962

Eminenza Reverendissima,

Per venerato incarico dell'Eminentissimo Signor Cardinale Presidente della Sottocommissione per le materie miste, ho l'honore di rimettere a Vostra Eminenza Reverendissima gli uniti schemi di Decreti,[1] già emendati dalla Sottocommissione degli emendamenti. Di essi si dovrà tener conto nella redazione della Costituzione « De cura animarum ».

Comunico inoltre a Vostra Eminenza che la riunione della Sottocommisisone, già fissata per il giorno 24 corrente, è stata anticipata al giorno 23 alle ore 10.

Prostrato al bacio della S. Porpora, con sensi del più devoto e rispettoso ossequio, mi onoro confermarmi

di Vostra Eminenza Reverendissima
um.mo dev.mo e obb.mo servo

LAURO GOVERNATORI, *segr.*

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Ignace Gabriel TAPPOUNI
Patriarca di Antiochia dei Siri

[1] Cf. pp. 229-233.

19

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT

Praeses subcommissionis de materiis mixtis

ANIMADVERSIONES

I – OSSERVAZIONI SUL PROGETTO DI DECRETO « DE EMIGRANTIUM, ETC. »

Le parole « turista », « turismus » non sono tollerabili. La parola « tourist » fu creata in Inghilterra alla fine del secolo XVII. Passò poi in francese cento anni fa; in italiano più tardi. Nel dizionario del Petrocchi, ed. del 1892, non figura. Il Ghiotti, ed. del 1928, consiglia di sostituire la parola con l'espressione « viaggiatore per diporto ». Peggio per l'altra parola « turismo ».

Non basta declinare le parole italiane « more latino » per renderle latine, specie nel tempo della « Veterum sapientia ». Basta la parola « Peregrinator », il cui senso corrisponde all'idea del turista.

C'è ancora « Peregrinabundus », se si vuol una variante.

È più difficile trovare una parola latina che corrisponda all'idea moderna di « turismo ». Bisogna trovare una espressione composta (Cf. Bacci).

Pag. 19, semplificherei: « De diversis advenarum ritibus et linguis maximam curam habuit (Ecclesia); principia iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus sollemni suo magisterio statuit; ius familiarum ad spatium vitale haud semel proclamavit ». Il paragrafo « De bono... nationalismi » non è utile qui, ove non si vede la relazione con le migrazioni. Ritorna l'idea più giù.

Il paragrafo sull'*Exsul Familia* dovrebbe essere abbreviato. Fu detto più volte che in un testo conciliare non si dovrebbero citare documenti dei Dicasteri romani. Basterebbe un paragrafo breve « Tandem ante decem annos sollicitudinem manifestavit in fideles migrantes, dum Sacris Pastoribus praecipuum instrumentum praebuit... ». Si citerebbe la costituzione in nota.

Pag. 20, par. 4, fine: « requirit humanitas, suadet communis utilitas ». Nel principio del paragrafo, sopprimerei « peregre ». La parola ha un doppio senso « durante il viaggio », o « all'estero ». Quale è il senso dell'espressione « adsint peregre »?

Ibid. Sopprimerei il paragrafo di lode. Non è di stile conciliare distribuire lodi.

Dopo il preambolo della pag. 20, in basso, il paragrafo 1° della pag. 21 potrebbe cominciare: « Cum Deus, universorum creator, in bonum omnium omnia bona condidit, omnibus hominibus pateant oportet commigrandi viae... ».

Par. 2: «Denuo proclamatur ius... », alludendo alla dichiarazione della pag. 19.

Par. 4. Invece di « melior perficitur humanitas », preferirei « melius (?, non necessario) perficitur humanum genus », per usare « humanitas » soltanto come astratto.

Pag. 22, par. 5. Comincerei «Tenentur Episcopi...». L'allusione alla Santa Sede non serve.

Par. 6. Comincerei: «Ius iam antiquitus...». È un ordine dato in modo sufficiente con i termini che seguono.

Pag. 23, par. 1, parte seconda. Comincerei: «Vigentes tamen de migrationibus normae ac leges diligenter recognoscantur...». Avendo affermato la competenza della Santa Sede, il Concilio dà una direttiva.

Par. 2. Comincerei: «Norma de migratione...». Nel paragrafo seguente, non mi pare che si possa dire dei Sinodi diocesani «frequenter sermo fiat». La riferenza ai Sinodi diocesani dovrebbe andare subito dopo «a competenti Auctoritate prolatae». I sinodi diocesani debbono integrare le «normae» ed adattarle alle circostanze speciali della Diocesi. Comincerei il paragrafo: « Quapropter curandum est...».

Pag. 24, par. 4. Invece di «tenetur... curam committere», scriverei: «curam committat».

Par. 6. Comincerei: «Sedulo servanda est personalis missionarioum iurisdictio...». Alla fine della seconda parte scriverei: «aut missio saltem cum cura animarum».

Par. 7. Sopprimerei «et actuose».

Pag. 33, lin.prima, scriverei «cum parochis locorum».

Come variante a «peregrinatores», si potrebbe anche qualche volta scrivere «viatores», secondo le circostanze, ed anche si potrebbe qualche volta omettere la parola del tutto, come all'ultima linea della pag. 34.

Roma, 8 luglio 1962.

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

II – OSSERVAZIONI SUL PROGETTO DI DECRETO «DE PAROCHORUM OBLIGATIONIBUS...» OSSIA «DE MUNERE PAROCHORUM»

Pag. 13, par. II, invece di «sed in eisdem casibus», scriverei, cominciando una nuova frase: «Tunc parochi...».

Par. III. Comincerei: «Oportet quoque ut...».

Pag. 16, par VII. L'obbligo di frequentazione della scuola cattolica non può essere dei bambini. La responsabilità è dei genitori.

Pag. 17, par. VIII. Sopprimerei «iuxta unius... disposita». Si è già parlato della Santa Sede e del Vescovo in modo sufficiente.

Pag. 20, par. XXI. Levare «et sic dicti *turistae*». La parola tecnica è «peregrinatores».

Pag. 22. Sopprimerei «panchristianismi», parola nuova e non accetta.

Romae, die octava m. iulii 1962

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

III – Osservazioni sul progetto di decreto « de catechetica... »

Pag. 13, et deinceps. Invece di « organizatio » porre la parola tecnica in latino: « Temperatio ». Cf. Bacci.

Pag. 14. Si può dire che il Catechismo Romano contiene « integram doctrinam », mentre errori recenti e nuove condizioni di vita richiedono nuovi adattamenti dell'istituzione catechetica?

Il catechismo publicato da S.Pio V non era destinato ai fedeli, ma esplicitamente ai parroci. Il testo proposto esagera forse le conseguenze del suo abbandono, se si può parlare di un vero abbandono. Quando ero in seminario, ogni alunno doveva avere fra i suoi libri obbligatori, una copia del Concilio di Trento ed una del Catechismo Romano.

Comincerei l'ultimo paragrafo: «Nec videtur expedire ut... ». Più giù (pag. 15), parlano con autorità i « Sanctae Synodi Patres », e basta.

Pag. 15, par. III. Non è logico cominciare con una prescrizione riguardante la creazione di una Commissione. La prima cosa, nell'ordine logico, è la necessità di un Direttorio. Onde viene che si deve creare una Commissione.

Pag. 28: « Organizationem », sostituire con « temperationem ».

Roma, 8 luglio 1962

✠ Eugenio Card. Tisserant

IV – Osservazioni sul progetto di decreto
« de cura animarum in genere »

Il proemio (pag. 23-26) è inutilmente così lungo. Contiene tutta una teoria della Chiesa, con parole della Sacra Scrittura non sempre adatte. È un errore voler mettere nel proemio un condensato di ciò che verrà dopo.

Pag. 24. Nella Sacra Scrittura, sono gli apostoli, non la Chiesa, che Gesù manda come testi delle sue sofferenze e della sua risurrezione.

Pag. 27. Dopo il titolo « Art. 1. De delectione... », si aspetta altro che la dichiarazione « Primae gregis... ». Il testo dovrebbe cominciare con una affermazione della necessità per i Vescovi di avere dei collaboratori. Così per es.: « Episcopi pro animarum cura indigent cooperatoribus, qui sint virtute ac scientia praediti, numero sufficientes. Hi cooperatores imprimis sunt sacerdotes dioecesani, sed cum eis fructuose adlaborant religiosi et religiosae, nec non sodales Institutorum saecularium, studiosique christifideles non pauci. Hi omnes ab Episcopo speciali dilectione sedulioreque cura prosequendi sunt ».

Ibid., par. 1. Semplificherei: «...impetrandae sunt, diligentissime ab Episcopo dignoscendae et excolendae ».

Pag. 28, par. 4. Il paragrafo è troppo lungo e genera confusione. Il « cursus renovationis spiritualis », essendo cosa nuova, non compresa nella pratica tradi-

zionale, dovrebbe essere l'oggetto di una definizione a parte. Scriverei, per es., cominciando una frase nuova: « Commendatur cursus renovationis, qui sacerdotes aliquoties congreget pro longioribus exercitiis spiritualibus et revisione vitae et perficiatur lectionibus de actuali statu studiorum, praesertim de Sacra Scriptura et Theologia, nec non de novis methodis actionis pastoralis ».

Ibid. Troppo lunga l'introduzione dell'Art. II, di stile omiletico. Basterebbe: «Cum fides sit ex auditu, auditus autem per verbum Christi, praecipuum Episcopi officium est... ».

Pag. 29, par. secondo. « Dissertiorem ». Se conviene come qualificativo di « institutionem », andrebbe meglio con una *s* solamente, secondo Forcellini.

Sopprimerei il paragrafo « Inde est... ».

Par. 2, seconda parte, « invigilare faciat »; nella prima parte, è il Vescovo che vigila. Chi deve fare la spia?

Par. 30, pag. 3. Leverei « omnes » et « omnium ».

Pag. 33. Siamo in un progetto di decreto. Non conviene dire: « approbationi... ».

Pag. 34. Chi ha fatto il programma della Visita Pastorale, non ne ha mai fatta una!

Pag. 40, par. 3. Basterebbe: « Semper tenuit Ecclesia... ».

Roma, 10 luglio 1962

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

V – OSSERVAZIONI SULLO « SCHEMA CONCORDATUM »

Pag. 29, lin. 4. Direi « associationibus » o « institutis communisticis ».

Pag. 32, par. VII, 1. Non mi pare chiara l'espressione « ratio obiectiva veritatis praeambula fidei ». Leverei alla fine « et finalis resurrectionis hominum », perché si parla soltanto dopo « de animae humanae immortalitate », e senza l'immortalità dell'anima non c'è da aspettarsi una risurrezione dei corpi. Senza dire della difficoltà per gli uomini odierni di rappresentarsi la risurrezione con corpi gloriosi; non certo uguali ai corpi materiali.

Ibid., 2. Scriverei piuttosto: « de hominis natura et de animae humanae immortalitate, de responsabilitate morali... ».

Pag. 33, par. IX, lin. 5 ante finem: « ...ac pariter », dopo « itemque » non piace. Direi piuttosto: « itemque... tandem... ».

Pag. 34. Mi pare che la prescrizione del par. XV si trova anche altrove.

Pag. 35-36. Non piace « professionales quae dicuntur », nè « aliasque consimiles ». Non sono sicuro del preciso che s'intende, perciò non ardisco di fare proposte. Si vuol parlare di sindacati?

Pag. 36, par. XXIII. Non direi « incommoda calamitatesque et famem ac bellum non curat », perché la parola « curare » ha troppi sensi diversi e può generare confusione e ambiguità.

Pag. 38, art. II, par. III. Leverei la parola «miseris».
Ibid., art. III. Leverei la parola «tristissima».

Roma, 12 luglio 1962

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

20

EM.MUS IOANNES BAPTISTA CARD. MONTINI
Archiepiscopus Mediolanensis

Milano, 19 luglio 1962

Ill.mo e Rev.mo Signore,

sono in partenza per una visita alla nascente Missione Lombarda a Kariba, e non mi sarà possibile intervenire alla riunione del 23 Luglio corrente, alla quale mi invita la Sua gentile lettera N. 20/SM, del 16 Luglio. La prego scusarmi e La prego anche di volermi scusare presso l'Em.mo Signor Cardinale Tisserant, al quale presento i miei devoti ossequi.

Quanto agli schemi, a me rimessi con foglio N. 16/SM, del 14 Luglio, trovo sagge le osservazioni fatte dallo stesso Em.mo Cardinale Tisserant. Per quanto ho potuto vedere, nel breve tempo a me disponibile, mi pare che i nuovi schemi proposti siano soddisfacenti. Mi rimetto, ad ogni modo, a quanto cotesta Sottocommissione crederà bene stabilire.

Mi compiaccio del lavoro al quale la Signoria Vostra dedica tanta cura e competenza, e sperando esserLe in altra occasione migliore collaboratore con sensi di ossequio mi dico

di Vostra Signoria Ill.ma e Rev.ma
devotissimo

✠ G. B. MONTINI, *arciv.*

Ill.mo e Rev.mo Signor
Mons. Lauro GOVERNATORI
Segretario della sottocommissione
de materiis mixtis

21

EM.MUS ACHILLES CARD. LIENART
Episcopus Insulensis

ANIMADVERSIONES

I – OBSERVATIONS SUR LE NOUVEAU PROJET DE DÉCRET DE ANIMARUM CURA IN GENERE *

Au Chapitre I parmi les Principes doctrinaux,

il y en a un qui n'est pas clairement formulé: Quand on traite à la page 25[1] du soin des âmes que doivent prendre les Evêques, on n'envisage guère autre chose que les devoirs de l'Evêque à l'égard de la partie chrétienne de son troupeau «le peuple de Dieu». La perspective est trop étroite. En réalité, l'Evêque se doit aux âmes de tout le peuple qui lui est confié, pratiquants ou non, croyants ou non, car toutes ont été rachetées par le sang de Jésus-Christ et toutes sont appelées au salut.

Il faudrait donc, dès le début de ce paragraphe, poser nettement ce principe que la charge d'âmes de l'Evêque s'étend à tous ses diocésains qu'il doit s'efforcer de les gagner tous à Jésus-Christ et de procurer à tous les moyens que l'Eglise met à leur disposition pour les faire progresser dans la vie chrétienne.

Pour tout le reste, je souscris aux modifications proposées par S.E. le Cardinal Président.

✠ ACHILLE Card. LIÉNART
Ev. de Lille

* Cf. pp. 157 ss.
[1] Cf. p. 158.

II – OBSERVATIONS SUR LE NOUVEAU PROJET DE DÉCRET DE EMIGRANTIUM... CURA *

Il convient de faire disparaître les mots: «turista», «turismus». On pourrait le remplacer par «viatores», «peregrinantes» ou à la rigueur «aestivantes»

Je souscris aussi aux simplifications proposées par S. E. le Cardinal Président.

✠ ACHILLE Card. LIÉNART
Ev. de Lille

* Cf. pp. 176 ss.

III – OBSERVATIONS SUR LE SCHEMA CONCORDATUM DE CURA PRO CHRISTIANIS COMMUNISMO INFECTIS ET DE CURA ANIMARUM ET COMMUNISMO *

Les textes sont bien corrigés et bien accordés.

Je n'ai pas de nouveaux changements à proposer. Mais je remarque que le « schema concordatum » n'a pas de titre. A mon avis, il faut supprimer le titre: « de cura pro christianis Communismo infectis » et adopter comme titre: « De cura animarum et Communismo »

✠ ACHILLE Card. LIÉNART
Ev. de Lille

* Cf. pp. 194 ss.

IV – OBSERVATIONS SUR LE NOUVEAU PROJET DE DÉCRET DE PAROCHORUM OBLIGATIONIBUS QUOAD CURAM ANIMARUM *

Le nouveau titre « De munere parochorum » est meilleur et doit être retenu.

Le texte est bien amendé, mais il y a lieu de faire encore les corrections proposées par S. E. le Cardinal Président.

Comme je l'ai noté déjà à propos du schéma de Cura animarum in genere, (relativement aux Evêques) la charge des curés est envisagée presque exclusivement par rapport aux chrétiens pratiquants. Il n'est question de leur devoir pastoral à l'égard des autres habitants de sa paroisse qu'à l'article XXIV. Je souhaiterais que, dès l'article I à la page 14, le principe soit nettement affirmé que le Curé doit prendre en charge toutes les âmes de sa paroisse, quitte à détailler, comme il est fait dans les articles suivants, d'abord ses devoirs envers les chrétiens fidèles et ensuite ses devoirs envers les non pratiquants, les non-catholiques et les incroyants. Dans cet esprit, j'ajouterais volontiers à l'article XXIV que le Curé doit être animé d'un esprit « missionaire » et doit le communiquer à ses paroissiens, afin qu'ils soient ouverts aux autres, tout en se gardant prudemment de tomber dans l'indifférentisme religieux.

✠ ACHILLE Card. LIÉNART
Ev. de Lille

* Cf. pp. 204 ss.

V – Observations sur le nouveau projet de décret de catechetica populi christiani institutione *

Le texte du schéma est bien amendé.

Je ne souhaite pas d'autres corrections que celles qui sont proposées par S. E. le Cardinal Président.

✠ Achille Card. Liénart
Ev. de Lille

---

* Cf. pp. 215 ss.

VI – Observations sur le schema analytique de la constitution « de animarum cura » *

J'approuve le plan géneral proposé.

Je presente cependant trois remarques de détail.

1. Dans la 1ère partie, à l'article III, numéro 5, le Conseil paroissial est rangé parmi les organes dont *l'Evêque* se sert pour remplir sa charge, je crois que le Conseil paroissial serait mieux placé dans la 2ème partie, à l'article I, qui traite de la charge des Curés.

2. Le 2ème partie a pour titre: Index decretorum..., je préférerais qu'on dise simplement « Decreta », car le mot Index éveille dans beaucoup d'esprits l'idée de prohibition.

3. Dans la 2ème partie, article VI, comme je l'ai dit dans mes observations sur le « schéma concordatum », au lieu du titre « de cura eorum qui communismo inficiuntur », je préfère celui de: « De cura animarum et Communismo », car le texte ne vise pas seulement « ceux qui sont déjà contaminés».

✠ Achille Card. Liénart
Ev. de Lille

---

* Cf. p. 224.

22

Em.mus ACHILLES Card. LIENART
Episcopus Insulensis

Lille, le 22 juillett 1962

Monseigneur,

Je vous remercie de vos deux lettres. La première m'informait que la Sous-

Commission se réunirait à Rome le lundi 23 Juillet au lieu du mardi 24. Ne pouvant pas m'y rendre j'avais déja expédié au Secrétariat sous pli racommandé mes remarques sur les questions inserites au programme. [1] J'espère que cette Lettre mise à la poste à Lille le 18 Juillet, sera parvenue à Rome en temps opportun, malgré l'avance de la réunion.

La deuxiéme m'a communiqué les schémas corrigés: De Paroeciarum provisione..; et De obligationibus parochorum, destinés à être incorporés à la Constitution De cura animarum. Les nouveaux textes me paraissent conformes aux veux exprimés par les membres de la Commission Centrale et je les approuve tels qu'ils sont.

Avec mes remerciements je vous envoie l'assurance de mes sentiments dévoués.

✠ ACHILLE Card. LIÉNART
Ev. de Lille

---

[1] Cf. pp. 243-245.

23

BEAT.MUS IGNATIUS GABRIEL TAPPOUNI
Patriarcha Antiochenus Syrorum

Prot. n. 192/62

Charfé, le 24 juillet 1962

Eminentissime Seigneur,

J'ai l'honneur de Vous accuser réception de Votre lettre Prot.N. 13/SM, du 14 Juillet courant ainsi que des schémas des décrets amendés que Vous avez bien voulu m'adresser.

Je Vous en remercie et tout particulièrement pour vos judicieuses observations qui m'ont facilité l'étude des diverses questions qui me sont soumises.

Veuillez trouver ci-joint mon vote.

En Vous réitérant ma gratitude, je Vous prie d'agréer, Eminentissime Sei-

gneur, l'hommage de mon profond respect avec lequel en baisant vos mains, je suis heureux de me redire

de Votre Eminence Révérendissime
le très humble et très dévoué
serviteur en Notre-Seigneur

I.G. Card. TAPPOUNI
Patriarche Syr. d'Antioche

Son Eminence Révérendissime
le Cardinal Eugène TISSERANT
Président de la Sous-Commission
pour les matières mixtes.

ADNEXUM

I) De emendando schemate Decreti «De animarum cura in genere».

II) De emendandis schematibus Decretorum «De emigrantium, maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinatorum cura».

III) De emendandis et componendis schematibus Decretorum «De cura pro christianis communismo infectis» et «De cura animarum et communismo».

IV) De emendando schemate Decreti «De obligationibus parochorum quoad curam animarum».

V) De emendando schemate Decreti «De catechetica populi christiani institutione».

VI) De schemate analytico Constitutionis «De animarum cura».

Placet: attentis observationibus Em.mi Cardinalis Praesidentis subcommissionis mixtae Tisserant.

24-7-1962

I.G. TAPPOUNI
Patr. Antioch. Syrorum

B) *PROCESSUS VERBALIS*

Il giorno 23 luglio 1962 alle ore 10, nella Sala delle Congregazioni in Vaticano, si riunisce la Pontificia Sottocommissione per le materie miste preparatoria del Concilio Vaticano II, per trattare gli emendamenti e la concordanza di alcuni schemi che dovranno poi servire alla redazione della Costituzione «De cura animarum».

Presiede l'Em.mo Card. *Tisserant.* Sono presenti gli Em.mi Sigg. Cardinali *Ferretto* e *Suenens:* assenti gli Em.mi Cardinali: *Tappouni,* partito per il patriarcato di Antiochia,[1] *Liénart,* il quale ha però inviato i suoi voti per iscritto,[2] *Montini,* partito per la Rodesia, il quale ha tuttavia comunicato di accettare tutte le osservazioni e le modifiche proposte dall'Em.mo Cardinale Presidente,[3] *Coussa,* il quale è stato ricoverato d'urgenza in Clinica, per un intervento chirurgico, venerdì 20 luglio.

Partecipa il segretario della sottocommissione, mons. Lauro Governatori.

Dopo la recita della preghiera «Adsumus», l'*Em.mo Tisserant,* Presidente della Sottocommissione, dà lettura di alcuni quesiti posti dalla Segreteria alla considerazione e decisione degli Em.mi Padri, fa una comunicazione circa i lavori di emendamento dello schema «De rationibus inter Episcopos et Religiosos», ed infine avanza proposte circa la stesura del testo della Costituzione «De cura animarum» e la prossima riunione della Sottocommissione.[4]

Si passa quindi all'esame degli schemi, secondo l'ordine prestabilito nel foglio: Res et causae.[5]

Si inizia con lo schema «De animarum cura in genere».

I – Schema «De cura animarum»

Quanto al cap. I: *Principia doctrinalia*

L'Em.mo Tisserant rileva che i principi dottrinali sono troppo lunghi.

Contengono tutta una teoria della Chiesa, con parole della Sacra Scrittura non sempre adatte. Gli sembra un errore voler mettere nel proemio un condensato di ciò che verrà dopo.

L'Em.mo Ferretto ripete la proposta già fatta in sede di Commissione Cen-

---

[1] Cf. pp. 246-247.

[2] Cf. pp. 243-245.

[3] Cf. p. 242.

[4] Cf. pp. 225-226.

[5] Cf. p. 146.

trale: omettere cioè questi principi dottrinali, giacché si tratta di materia propria della Commissione Teologica.

L'*Em.mo Suenens* fa tuttavia rilevare l'opportunità di mettere qualche principio dottrinale, che si riferisca, come nel caso, al *munus* specifico del Vescovo *quoad curam animarum.* Ritiene però conveniente che i principi enunciati nello schema vengano abbreviati ancora.

Gli Em.mi convengono di lasciare i principi dottrinali, a questa condizione: che siano abbreviati il più possibile, che le citazioni siano omesse e che si tenga conto delle osservazioni fatte dagli Em.mi Tisserant e Liénart. *L'Em.mo Tisserant* a pag. 24 ha fatto notare che nella S. Scrittura sono gli Apostoli, non la Chiesa, che Gesù manda come testi delle sue sofferenze e della sua ressurrezione.

L'Em.mo Liénart ha osservato che a pag. 25 vi è un punto che non è stato chiaramente espresso: cioè quando si parla della cura che i Vescovi debbono avere delle anime si richiama solo il dovere dei medesimi nei confronti del proprio gregge «il popolo di Dio». Tale prospettiva è troppo ristretta. In realtà, il Vescovo deve curare le anime di tutto il popolo che gli è stato affidato, praticanti o no, credenti o no, perché tutti sono stati riscattati dal Sangue di N.S.G.C. e tutti sono chiamati alla salvezza. Pertanto fin dall'inizio di questo paragrafo bisogna porre chiaramente il principio che la cura delle anime da parte del Vescovo deve estendersi a tutti i suoi diocesani, che egli si deve sforzare di guadagnare tutti a Nostro Signore ed a tutti procurare i mezzi che la Chiesa mette a loro disposizione per farli progredire nella vita cristiana.

Circa il cap. II: *Normae practicae*

Art. I: *De delectione et institutione cooperatorum Episcopi* (pag. 27).

L'Em.mo Presidente rileva che dopo il titolo si aspetta altro che la dichiarazione «Primae gregis...». Il testo dovrebbe cominciare con una affermazione della necessità per i Vescovi di avere dei collaboratori. Così per es.: «Episcopi pro animarum cura indigent cooperatoribus, qui sint virtute ac scientia praediti, numero sufficientes. Hi cooperatores imprimis sunt sacerdotes dioecesani, sed cum eis fructuose adlaborant religiosi et religiosae, nec non sodales Institutorum saecularium, studiosique christifideles non pauci. Hi omnes ab Episcopo speciali dilectione sedulioreque cura prosequendi sunt».

Gli Em.mi Ferretto e Suenens sono *in voto Em.mi Praesidis.*

Gli stessi Em.mi concordano con l'Em.mo Presidente circa la semplificazione da apportare al n. 1 pag. 27 «... impetrandae sunt, diligentissime ab Episcopo dignoscendae et excolendae».

Quanto al n. 2 (Nulla vocatio reiicienda) *l'Em.mo Ferretto* osserva che è difficile, ai nostri giorni, attesa la penuria di vocazioni, che un Vescovo rimandi un candidato al secerdozio per il semplice fatto che non lo giudichi necessario alla propria diocesi. *Ma gli altri Em.mi* fanno presente che in alcune regioni questo può avvenire, come ad es. in Ispagna; perciò viene deciso di conservare la disposizione n. 2.

L'Em.mo Suenens propone di inserire a questo punto, come n. 3, quanto si diceva nello schema primitivo: «Eos in Seminario instituat et perficiat in personali et apostolica responsabilitate coram Deo et Ecclesia. Theologiae alumnos in progressivo pastorali tyrocinio exerceat ratione habita indolis, aptitudinis et specialis vocationis uniuscuiusque alumni, necnon necessitatum pastoralium».

Gli Em.mi Tisserant e Ferretto accettano la proposta.

Circa il n. 4 a pag. 28, *l'Em.mo Tisserant* osserva che il testo è troppo lungo e potrebbe generare confusione. Il «cursus renovationis spiritualis» essendo cosa nuova, non compresa nella pratica tradizionale, dovrebbe essere oggetto di una definizione a parte. Propone pertanto di cominciare un nuovo numero con la frase «Commendatur cursus renovationis, qui sacerdotes aliquoties congreget pro longioribus exercitiis spiritualibus et revisione vitae et perficiatur lectionibus de actuali statu studiorum, praesertim de Sacra Scriptura et Theologia, necnon de novis methodis actionis pastoralis».

Gli altri Em.mi Padri sono in voto.

Circa l'art.II: *De Episcopo magistro et doctore fidei,* l'*Em.mo Presidente* rileva che l'introduzione, di stile omiletico, è troppo lunga. Egli pertanto suggerisce di modificarla così: «Cum fides sit ex auditu, auditus autem per verbum Christi, praecipuum Episcopi officium est...».

Nella riga 11 di pag. 29, *l'Em.mo* propone di scrivere l'aggettivo «dissertiorem» con un *s* solamente, sempre che convenga come qualificativo di «istitutionem». Inoltre nella stessa pagina riterrebbe opportuno di sopprimere il terzo capoverso «Inde est quod...».

Gli Em.mi Ferretto e Suenens approvano gli emendamenti suggeriti.

Nella stessa pag. 29, al n. 2, *l'Em.mo Ferretto* osserva che gli sembra troppo forte l'espressione «graviter onerata coscientia»: quando si fa obbligo con il «tenetur» è sufficiente.

Si decide di sopprimere la frase suddetta: cosicché la proposizione si inizia con «Tenetur Episcopus...».

Circa il secondo capoverso dello stesso n. 2, *l'Em.mo Presidente* fa rilevare che mentre nella prima parte della disposizione è il Vescovo che vigila, qui invece si dice «invigilare faciat» e si chiede: chi deve fare la spia? Pertanto *gli Em.mi convengono* sulla modifica della frase, che sarà la seguente: «Pari modo invigilet praedicationem...».

Circa il n. 3, a pag. 30, su proposta *dell'Em.mo Presidente* vengono soppresse le parole «omnes» e «omnium» nelle righe 7 e 8.

Circa il n. 4, pag. 30, *l'Em.mo Ferretto* avanza la proposta di cambiare l'espressione «Conferentia Episcoporum» in «Episcopi», in quanto anche un singolo Vescovo potrebbe provvedere a istituire nella sua diocesi una Università Cattolica. *Gli altri Em.mi Padri* però fanno osservare che trattandosi di Università, non di Scuole Superiori, dovrebbero essere più Vescovi a prendere

l'iniziativa: quindi o Vescovi della stessa Provincia Ecclesiastica o i Vescovi della intera Nazione.

Pertanto il n. 4 rimane ut iacet nel testo.

Nella proposizione n. 5 a pag. 30, *l'Em.mo Ferretto* raccomanda di scrivere la parola Missa con lettera maiuscola, come si fa negli articoli seguenti.

Al n. 6, pag. 30, lo stesso *Em.mo Ferretto* propone di mettere la frase «in omnibus paroeciis» prima di «Actione Catholica». Gli *Em.mi Padri* approvano il suggerimento e dispongono che si dica «in associationibus Actionis Catholicae».

Circa l'art. III: *De Episcopo pontifice.*

Nel proemio, alla riga 9, viene suggerito di correggere un errore tipografico «Missae» e non «Missa».

Circa il n. 1, *l'Em.mo Ferretto* chiede se non sia il caso di sopprimere l'intera proposizione. *Gli altri Em.mi Padri* ritengono opportuno di conservarla ed in tal senso viene deciso.

Circa l'art. IV: *De Episcopo patre et pastore.*

Alla fine del *proemio*, su proposta *dell'Em.mo Presidente,* viene cambiata la frase «approbationi Sanctae Synodi» in «Sancta Synodus sequentia proponit»; giacché si tratta di un progetto di Decreto Conciliare.

Circa il n. 2, riguardante la Visita Pastorale, *l'Em.mo Presidente* osserva che è difficile attuare il programma proposto, specialmente quando la Visita si svolge in una sola giornata: egli perciò propone che l'elencazione delle *res agendae* sia solo ad exemplum non tassativa, come è nel testo presente; potrebbe mettersi un exempli gratia.

Gli altri Em.mi Padri sono in voto; l'Em.mo Ferretto suggerisce di fare cenno anche della visita agli infermi e della ricognizione dello *Status animarum.* Si approva il suggerimento.

Al n. 6, pag. 35, b) *l'Em.mo Ferretto* dice che la parola «fossoribus», che qui viene riferita ai minatori, nella terminologia nostra ha un riferimento esplicito ai fossores delle catacombe; pertanto desidererebbe che venisse usata un'altra parola. *Gli altri Em.mi Padri* convengono e dispongono che si interpellino i latinisti al riguardo.

Nel n. 7, pag. 35, su proposta *dell'Em.mo Ferretto,* l'espressione «unicuique nationi» viene cambiata con «in unaquaque natione condantur...».

Nel n. 8, pag. 35, invece di «Actio Catholica, ceteraque opera» *l'Em.mo Ferretto* propone di dire «associationes Actionis catholicae ceterique sodales operum apostolatus et caritatis...».

Si approva la proposta.

Circa il n. 9 pag. 35, ed il n. 10, pag. 36, si discute sul nome «Archipresby-

ter e Vicarius Foraneus». *L'Em.mo Ferretto* osserva che in alcuni luoghi si usano altri appellativi, come Decano, Prefetto ecc., perciò o si lascia solo il termine finora usato dal Diritto: Vicarius Foraneus, oppure bisogna ricordare anche gli altri appellativi.

Gli Em.mi convengono nella decisione di usare solo il termine «Vicarius Foraneus».

Si discute quindi circa la opportunità o meno di mettere un limite all'ufficio di Vicario Foraneo e viene deciso di stabilire *un quinquennio rinnovabile.* In tal senso dovrà essere modificato il testo della disposizione contenuta nel n. 10 dello schema.

Quanto ai nn. 12 e 13, pag. 36, 37, *gli Em.mi Padri* sono del parere di rimandarli allo schema, presentato alla Commissione Centrale dalla Commissione della disciplina del Clero e del popolo cristiano: «De paroeciarum provisione unione et divisione». Osservano tuttavia che il n. 13 dovrebbe precedere il n. 12. Nel n. 12 correggere l'errore tipografico «minus magnae» con «nimis magnae». Nel n. 13:1) meglio dire «familiis immigratis» in luogo di «immigrantibus».

Circa l'art. V: *De Episcopo cooperatore Romani Pontificis.*

Al n. 2, pag. 38, su proposta *dell'Em.mo Ferretto,* viene cambiata la parola «sollicitudini» con «necessitatibus».

Gli Eminentissimi sono del parere di conservare i titoli dei cinque articoli: però sono contrari alle rubriche poste tra parentesi. Raccomandano poi di tener conto degli altri numeri, contenuti nello schema più ampio presentato alla Commissione Centrale, per le opportune concordanze nella stesura del testo della Costituzione.

Circa lo schema «De pastorali opificum cura».

Gli Em.mi Padri non hanno particolari osservazioni da fare, oltre *quella proposta dall'Em.mo Presidente a pag. 40* al 3 capoverso, dove basterebbe dire «Semper tenuit Ecclesia res omnes creatas ecc....». Tale proposta viene accettata.

II – «De emendandis schematibus decretorum de emigrantium, maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinatorum seu turistarum cura»

L'Em.mo Presidente fa rilevare che le parole «turista» e «turismus» non possono essere tollerate. Egli ritiene che sia sufficiente usare la parola «peregrinator», il cui senso corrisponde all'idea del turista e talvolta anche la parola «peregrinabundus» per una variante. Quanto alla parola «turismus» potrebbe trovarsi una circonlocuzione, ricercandola nel dizionario del Bacci.

Gli altri Em.mi sono in voto. L'Em.mo Liénart suggerisce anche l'uso della parola «aestivantes».

Nel cap. I, a pag. 19, *l'Em.mo Presidente* propone di semplificare il testo nel modo seguente: «De diversis advenarum ritibus et linguis maximam curam habuit Ecclesia; principia iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus sollemni suo magisterio statuit; ius familiarum ad spatium vitale haud semel proclamavit». Il paragrafo «De bono quoque ... nationalismi» non è utile in questo punto, ove non si vede la relazione con le migrazioni.

L'idea torna più sotto e basta una sola citazione.

Gli Em.mi Ferretto e Suenens sono in voto Em.mi Praesidis.

L'Em.mo Ferretto fa presente l'opportunità di citare in nota qualche documento Pontificio relativo ai principi di giustizia ed equità affermati dai Romani Pontefici. Ad esempio Leone XIII e Giovanni XXIII nella Lettera Enciclica «Mater et Magistra».

In voto. Lo stesso *Em.mo Ferretto* suggerisce di citare nella nota 2, di pag. 19 la Costituzione Ap. *Exsul Familia,* Tit. I, pag. 7, dove è riportato e commentato il can. IX del Conc. Later. IV. La proposta è accettata.

L'Em.mo Presidente rileva che *l'ultimo capoverso* a pag. 19 circa *l'Exsul Familia* dovrebbe essere abbreviato, senza citare il documento, giacchè più volte è stato detto che in un testo conciliare non si dovrebbero citare documenti dei Dicasteri Romani.

Egli pertanto propone un paragrafo breve, così redatto: «Tandem ante decem annos Ecclesia sollicitudinem manifestavit in fideles migrantes, dum Sacris Pastoribus praecipuum instrumentum praebuit...», citando la Costituzione in nota. *Gli Em.mi approvano la proposta.*

Nel proemio, a pag. 20, *all'Em.mo Ferretto* non piace l'inizio del primo capoverso: «Nunc autem ob auctas in dies migrationes, tam liberas quam coactas...», perché non gli sembra che tale affermazione risponda alla realtà storica di questo ultimo decennio, cioè dalla promulgazione dell'«Exsul Familia». Propone perciò di fare del secondo e primo capoverso un periodo solo, un po' lungo, ma questo non dispiace al latino e cioè in questa forma: «Quum autem exsul ad migrationem... sufficienter paratus, ab improbis... circumveniri posse si desint... summa necessitas urget etc... fidei donum amittant». *La proposta viene accettata dagli Em.mi Padri.*

Su proposta dell'*Em.mo Presidente* viene tolto l'avverbio *peregre* nella 15 linea, perché ha un doppio senso «durante il viaggio» o «all'estero».

Nello stesso paragrafo, alla fine, *l'Em.mo Tisserant* propone di cambiare la frase così: «requirit humanitas, suadet communis utilitas» e esprime l'avviso di sopprimere il paragrafo laudativo «Ideoque maxime laudandi sunt etc...», perché non è di stile conciliare distribuire lodi. *Gli altri Em.mi sono in voto.*

Circa l'art. I: *Principia generalia*

Al n. 1, pag. 21: *l'Em.mo Presidente* pensa che potrebbe meglio iniziare così: «Cum Deus, universorum creator, in bonum omnium omnia bona condide-

rit, omnibus hominibus pateant oportet commigrandi viae... ». *Gli Em.mi sono in voto.*

Al n. 2, pag. 21, all'inizio, *su proposta dell'Em.mo Tisserant,* viene aggiunto « Denuo », con allusione alla precedente dichiarazione del proemio.

Dietro suggerimento *dell'Em.mo Ferretto* viene soppresso il *secondo periodo dello stesso n. 2:* « Laudantur nisus... ».

Al n. 4, pag. 21, la frase « melior perficitur humanitas », su proposta *dell'Em.mo Presidente,* si cambia in « melius perficitur humanum genus » per togliere l'astratto « humanitas ».

Nello stesso n. 4, su proposta *dell'Em.mo Ferretto,* si cambia « migrantium » con « immigrantium ».

Lo stesso *Em.mo Ferretto* suggerisce di togliere, nello stesso n. 4, la parte negativa « vicissim tollens inter advenas et incolas diffidentiam » e di fare invece accenno alla carità fraterna « quae vicissim fraternam caritatem inter advenas et incolas fovens... ».

Gli Em.mi Padri ritengono che sia bene aggiungere questo accenno ed insieme di conservare anche la parte negativa che serve come un invito a togliere quella diffidenza che di fatto esiste. Perciò il periodo viene così emendato: « quae vicissim fraternam caritatem inter advenas et incolas fovens simulque diffidentiam tollens... ». *Gli Em.mi Padri sono concordi* nella proposta di sopprimere il secondo capoverso del n. 4 a pag. 22: « Exinde valde gaudent »... fino a « servent ».

Nel n. 5, a pag. 22, su proposta *dell'Em.mo Tisserant,* viene omessa la frase iniziale « Apostolica Sede praeeunte », perché non serve. Il periodo si inizierà così « Tenentur Episcopi ... ». *Gli Em.mi Padri* sono in voto ed aggiungono di rendere precettivo quanto viene posto come raccomandazione nel secondo periodo dello stesso n. 5.

Nello stesso numero, l'*Em.mo Ferretto* suggerisce di cambiare la frase « peregre venerint habitatum » con il verbo « immigraverint » e di sopprimere « pro gravis officii conscientia ». Le proposte sono accettate.

Nel n. 6, pag. 22, su proposta *dell'Em.mo Presidente* viene soppressa la prima frase « Sollemniter a Sacris Pastoribus requiritur ut ».

È un ordine dato in modo sufficiente con i termini che seguono.

Circa l'art. II: *Normae practicae*

Gli Em.mi osservano che è bene omettere la divisione tra migrazione esterna, interna e temporanea, facendo un unico articolo con numeri progressivi anche ai fini pratici di consultazione.

Circa il n. 1, *l'Em.mo Presidente* propone di iniziare il secondo capoverso nel modo seguente « Vigentes tamen de migrationibus normae ac leges recognoscantur... ». Avendo infatti affermato nel primo capoverso la competenza

della Santa Sede, il Concilio dà una opportuna direttiva. *Gli Em.mi sono in voto.*

L'Em.mo Ferretto propone a sua volta un emendamento alla seconda parte dello stesso capoverso secondo, che viene accettato: e cioè dopo « recognoscantur » sostituire il testo dello schema emendato con il seguente « ut novis rerum, personarum ac locorum adiunctis magis magisque accommodentur, opportunis facultatibus sive Episcopis sive Episcoporum Coetibus datis ut alienigenis sive advenis sive peregrinis spiritualem possint praebere adsistentiam necessitatibus parem ».

Nel n. 2, a pag. 23, *l'Em.mo Presidente* propone di iniziare il periodo così: «Normae de migratione... ». Nel secondo capoverso dello stesso n. 2 l'Em.mo osserva che non gli sembra che si possa dire dei Sinodi Diocesani « frequenter sermo fiat ». Il riferimento ai Sinodi Diocesani dovrebbe andare subito dopo « a competenti Auctoritate prolatae ». I Sinodi Diocesani infatti debbono integrare le « normae » ed adattarle alle circostanze speciali della Diocesi. Il secondo capoverso perciò potrebbe così incominciare: « Quapropter curandum est ut in conferentiis... ». *Gli Em.mi accettano* le proposte suddette.

L'Em.mo Ferretto circa lo stesso n. 2 fa rilevare che la parola « Auctoritate » non esiste nel latino nel senso di colui che detiene il potere. *Gli Em.mi* condividono il suo pensiero e propongono di sentire i latinisti.

Lo stesso Em.mo Ferretto suggerisce di omettere l'aggettivo di « omni clero » e di omettere nel secondo capoverso « in paroeciis » aggiungendo dopo la frase « in associationibus Actionis Catholicae aliorumque sodalitiorum apostolatus coetibus » la specificazione « uniuscuiusque paroeciae ».

Gli Em.mi tuttavia ritengono di conservare il testo prout iacet, perché le espressioni sono larghe e comprensive.

Su proposta *dell'Em.mo Ferretto* si accetta di inserire in nota alcune citazioni relative ai « Comitatus et Subcomitatus » di cui si parla nella « Exsul Familia » e nei documenti di S. Pio X.

Circa il n.4, pag. 24, viene omesso l'emendamento suggerito *dall'Em.mo Presidente* di cambiare « tenetur committere » in « committant ».

Circa il n. 6, pag. 24, viene accettata la proposta *dell'Em.mo Presidente* di cambiare l'inizio dell'articolo in questa forma: « Sedulo servanda est iurisdictio personalis... » e alla fine del secondo capoverso « vel saltem missio cum cura animarum ».

Circa il n. 7, pag. 24, *gli Em.mi* accettano la proposta *dell'Em.mo Tisserant* di sopprimere l'avverbio « et actuose »: « fraterne » è molto di più.

Non si ritiene invece di cambiare la frase « cum clero paroeciali » con « cum clero dioeceseos », come proposto *dall'Em.mo Ferretto.*

Circa il n. 8, pag. 24, *l'Em.mo Ferretto* osserva che atteso quanto detto dall'Em.mo Confalonieri in Sede di Commissione Centrale non gli sembra che la soluzione proposta a pag. 11 del fascicolo sia logica: nel caso presente si modifi-

ca un articolo della Cost. Ap. «Exsul Familia», il quale poteva anche essere inteso come un aiuto a non ritardare il processo di sana integrazione, però se non vale il principio «res deferatur ad competens Dicasterium», allora logicamente come si è fatto in altri casi, dovrebbe adottarsi il voto della maggioranza, cioè il voto espresso *dall'Em.mo Léger* ed altri 8 Padri, togliendo ogni limitazione.

Gli Em.mi Padri, tutto ben considerato, esprimono il parere di lasciare immutato il testo proposto dalla Commissione dei Vescovi: i Padri del Concilio decideranno.

Circa il n. 9, pag. 25, lo stesso *Em.mo Ferretto* è del parere di sopprimere il secondo comma, riguardante l'opera propria e le proprie consociationes, altrimenti dove se ne va l'integratio? Se c'è la parrocchia nazionale o almeno la missio cum cura animarum non c'è bisogno di altre organizzazioni speciali. Al più si potrebbe raccomandare agli Ordinari che dove mancano parrocchie nazionali e missioni si conceda agli immigrati di formare *sezioni speciali,* assistite da un loro proprio cappellano, nell'ambito delle opere parrocchiali.

Gli altri Em.mi Padri sono però d'avviso di lasciare piena libertà di associazione, anche perché in definitva chi deve giudicare è sempre il Vescovo.

Nel n. 11, pag. 25, nella terz'ultima linea, su proposta *dell'Em.mo Ferretto* si cambia «fideles migrantes» in «fideles emigrantes».

Parimenti, al n. 1, a pag. 26, nell'ultima riga, si cambia la parola «emigrantibus» in «migrantibus», dietro proposta *dell'Em.mo Ferretto.*

Circa il n. 2, a pag. 27, l'*Em.mo Ferretto* vorrebbe che fosse soppresso il «meminerint», giacché, egli dice, i Vescovi lo sanno e lo sanno assai bene: potrebbe abbreviarsi così: «Sacri Pastores migrantium fluxum...». *Ma gli altri Em.mi Padri ritengono* opportuno di conservare il testo come proposto dalla Commissione dei Vescovi.

Nel n. 3, pag. 27, nel secondo capoverso il verbo «adscribebantur» viene cambiato con «adscripti erant», su proposta *dell'Em.mo Ferretto.*

Così al n. 1 *(migratio temporaria),* pag. 27, viene soppresso «ac servitiis», proponente *Em.mo Ferretto,* che non ritiene il termine proprio del latino.

Caput II: *De fidelium maritimorum cura seu de opere apostolatus maris*

Circa il proemio *l'Em.mo Ferretto* fa osservare che non risponde a verità quanto all'inizio di esso si afferma: essere quasi sempre lontano dal domicilio non è essere privi di domicilio. Perciò propone di togliere alcune frasi e ridurre il testo «Magna sollicitudine afficitur Sancta Mater Ecclesia erga Maritimos, scilicet eos qui nauticam vel piscatoriam...». *Gli Em.mi sono in voto.*

Circa il n. 2, a pag. 29, *l'Em.mo Ferretto* si chiede chi siano questi sacerdoti «Sanctae Sedi ab Ordinariis locorum oblatos» se non coloro che divengono Cappellani dell'Apostolatus Maris. Ed allora è superflua la frase. *Gli Em.mi* concordano e decidono di sopprimere la frase «sive per sacerdotes... sive».

Caput IV: *De fidelium nomadum cura*

Nel proemio a pag. 32, *l'Em.mo Ferretto* propone di sopprimere la frase «Boni Pastoris Iesu vestigia premens», giacché è normale per la Chiesa seguire le orme del Buon Pastore in tutte le ricerche di anime, in ogni campo di apostolato. Nello stesso proemio propone di sopprimere la frase «quos dura necessitas quietae facit esse sedis expertes», perché non è sempre vero. *Gli Em.mi sono in voto.*

Circa il n. 1, pag. 32, *l'Em.mo Ferretto* suggerisce di sostituire la frase «de nominatione cappellanorum» con la seguente: «de sacerdotibus, qui a suo Episcopo et, si agatur de Religiosis, de consensu sui Superioris, titulo et munere cappellani nomadum aucti, eorumdem spiritualem curam habent». *Gli Em.mi sono in voto.*

Lo stesso *Em.mo Ferretto* propone di iniziare il n. *2,* pag. 32, con la frase «Ubi maior est concursus nomadum» sopprimendo «curandum est ut ab Ordinariis locorum». Nel n. 3*,* pag. 32, lo stesso *Em.mo Ferretto* suggerisce di sopprimere la frase «quibus de consensu Ordinariorum suorum cura nomadum committitur».

Gli Em.mi accettano i due emendamenti proposti.

Dietro proposta *dell'Em.mo Tisserant* viene cambiata la frase a pag. 33, lin. 1, «cum parocho loci» con la seguente «cum parochis locorum».

Caput V: *De fidelium peregrinatorum seu turistarum cura*

L'Em.mo Tisserant ripete l'osservazione fatta all'inizio circa la voce «turistae» e «turismo» che ricorre spesso nel testo.

Come variante a «peregrinatores» egli suggerisce di usare qualche volta la parola «viatores», secondo le circostanze, ed anche talvolta di omettere del tutto la parola «turista», come nell'ultima linea a pag. 34. *Gli Em.mi sono in voto.*

L'Em.mo Ferretto propone di sopprimere nel n. 2 a pag. 34 l'ultimo inciso «quo facilius etc...», terminando la disposizione al verbo «informentur».

Gli Em.mi convengono ed approvano.

Nel n. 5 a pag. 34*, lo stesso Em.mo Ferretto* propone di abbreviare il paragrafo iniziandolo così: «Ibidem laici...» sopprimendo «curandum est ut apostoli», giacché la parola apostoli riferito ai laici non è nell'uso ecclesiastico.

Gli Em.mi sono in voto.

L'Em.mo Ferretto osserva inoltre che le «leges, decreta et praecepta», di cui si parla nel corpo del paragrafo 5, potrebbero essere ridotte alla sola parola «normae».

Ma gli altri Em.mi non sono dello stesso parere, per cui il testo rimane come proposto dalla Commissione dei Vescovi, conservando cioè la frase «ut aptae leges et opportuna decreta et praecepta».

III – De emendandis et componendis schematibus decretorum de cura pro christianis communismo infectis et de cura animarum et communismo

L'*Em.mo Presidente* legge l'osservazione fatta in iscritto *dall' Em.mo Card. Liénart,* il quale fa rilevare che lo schema di Decreto non ha un titolo, ma inizia con un titolo che per di più non è del tutto confacente alla materia trattata. *L'Em.mo* perciò propone di usare il titolo «De cura animarum et communismo» sopprimendo quello attuale «de cura pro christianis communismo infectis». *Gli Em.mi sono in voto Em.mi Liénart.*

L'Em.mo Presidente avanza i seguenti suggerimenti di emendamento:

1. A pag. 29, lin. 4, invece di dire «organizationibus» potrebbe scriversi «associationibus» o «institutis communisticis».*Gli Em.mi sono in voto.*

2. A pag. 32, nel n. VII, non gli sembra chiara l'espressione: «ratio obiectiva veritatis, praeambula fidei». Propone di sopprimere alla fine del periodo «et finalis resurrectionis hominum», perché si parla soltanto dopo «de animae humanae immortalitate», e senza l'immortalità dell'anima non c'è da aspettarsi una risurrezione dei corpi.

Senza dire della difficoltà per gli uomini odierni di rappresentarsi la risurrezione con corpi gloriosi; non certo uguali ai corpi materiali. *Gli altri Em.mi sono in voto.*

3. Nello stesso n. VII, al 2) sarebbe meglio scrivere «de hominis natura et de animae humanae immortalitate, de responsabilitate...». *Gli Em.mi sono in voto.*

4. Nel n. IX, a pag. 33, lin. 5, invece di «ac pariter», che non suona bene dopo «itemque», sarebbe meglio dire «ac tandem». *Gli Em.mi sono in voto.*

5. La prescrizione n. XV, a pag. 34, si trova già nello schema «de cura animarum in genere», pag. 32, n. 5; pertanto sarebbe meglio adottare il testo ivi contenuto sopprimendo il presente. *Gli Em.mi sono in voto.*

6. Nel n. XX, a pag. 35-36, non piace la frase «professionales quae dicuntur aliasque consimiles». *L'Em.mo* non comprende quale sia il senso preciso della espressione, se s'intende parlare o meno di sindacati.

Gli Em.mi ritengono necessario di precisare meglio il senso della frase ad mentem Em.mi Cardinalis Praesidis.

7. Nel n. XXIII, a pag. 36, non sembra molto chiara la espressione «incommoda calamitatesque et famem ac bellum non curat», perché il verbo «curare» ha troppi sensi diversi e può generare confusione e ambiguità: pertanto bisogna ricercare una frase più precisa. *Gli Em.mi sono in voto. L'Em.mo Ferretto* propone il verbo «parvipendere».

8. Nell'art. II, n. III a pag. 38, si potrebbe togliere l'aggettivo «miseris» e nell'art. III, nel piccolo proemio, a pag. 38, si potrebbe sopprimere l'aggettivo «tristissima». *Gli Em.mi sono in voto.*

IV – DE EMENDANDO SCHEMATE DECRETI «DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM QUOAD CURAM ANIMARUM»

L'Em.mo Presidente dà lettura del voto *dell'Em.mo Card. Liénart,* il quale condivide le osservazioni fatte dallo stesso Em.mo Presidente sullo schema. Desidera tuttavia, come ha già osservato circa lo schema «de cura animarum in genere» a proposito dell'ufficio del Vescovo, che venga messo in risalto, *nell'art. I a pag. 14,* il principio che il parroco deve aver cura di tutte le anime che si trovano nella sua parrocchia, sia credenti che non credenti, sia praticanti o meno. Con questa prospettiva *nell'art.XXIV* dire chiaramente che il parroco deve essere animato da uno spirito missionario, che deve poi trasfondere anche nell'animo dei suoi parrocchiani, in maniera che essi siano aperti con tutti gli altri senza tuttavia cadere nell'indifferentismo religioso.

Gli Em.mi Padri approvano quanto proposto *dall'Em.mo Liénart* e dispongono che se ne tenga conto.

L'Em.mo Presidente circa il *proemio* osserva che nel secondo capoverso a pag. 13 «sed in eisdem casibus» sarebbe bene iniziare un nuovo periodo con la frase «Tunc parochi...». Poi iniziare il terzo capoverso così «Oportet quoque ut...». *Gli Em.mi sono in voto.*

L'*Em.mo Ferretto* osserva in genere che non è bene citare i passi della S. Scrittura ed i canoni del C.I.C. nel testo, ma invece in nota.

Gli Em.mi accettano la proposta.

L'Em.mo Presidente fa rilevare circa il *n. VII* a pag. 16, che l'obbligo di frequentare la scuola cattolica non può essere dei bambini; la responsabilità è piuttosto dei genitori.

Gli Em.mi condividono tale osservazione.

Circa il *n. VIII* a pag. 17 *l'Em.mo Presidente* rileva l'opportunità di sopprimere la frase «iuxta unius tantummodo... disposita» giacché della S. Sede e del Vescovo si è già parlato in modo sufficiente.

Gli Em.mi sono in voto.

Circa il n. IX, pag. 17, *l'Em.mo Ferretto* osserva che nel terzo periodo sarebbe piuttosto da insistere sul fatto che il parroco deve recitare il Divino Ufficio in Chiesa per dare buon esempio al suo popolo.

Perciò propone di dire «Praeterea, praesertim quum obligationem fideliter implet horas canonicas quotidie recitandi, ipsius exemplum...».

Gli Em.mi sono in voto.

Circa il n. XII, pag. 18, *lo stesso Em.mo Ferretto* suggerisce di cambiare la frase «secus adiuvantibus vicariis cooperatoribus» con la seguente «secus per suos vicarios cooperatores». *Gli Em.mi accettano* la modifica proposta.

L'Em.mo Presidente propone di togliere *nel n. XXI* a pag. 20 la frase «et sic dicti turistae», perché la parola tecnica è «peregrinatores». *Gli Em.mi sono in voto.*

Nel n. XXIV, lin. 6, pag. 21, *l'Em.mo Ferretto* propone di cambiare la parola «communismum» in «materialismum» che è più generale e può comprendere tutti i movimenti materialistici, compreso il socialismo. *Gli Em.mi sono in voto.*

L'Em.mo Presidente dichiara di ritirare l'osservazione da lui fatta circa la soppressione della parola «panchristianismi», usata nel n. XXIV a pag. 22 lin. 6. Tale parola si trova, egli dice, nella Lettera Enciclica «Immortalium animos» di Leone XIII.

Al termine della discussione *l'Em.mo Ferretto* rileva che lo schema è molto ben redatto, conciso ed esauriente ed esprime il suo compiacimento per il lavoro compiuto dalla Commissione della disciplina del clero e del popolo cristiano. *Gli altri Em.mi Padri* si associano in tale giudizio.

V – De emendando schemate decreti «De cathechetica populi christiani institutione»

L'Em.mo Presidente fa le seguenti osservazioni:

1. A pag. 13 et deinceps. Invece di «organizatio» sarebbe bene porre la parola tecnica latina «temperatio» (cf. Dizionario Bacci).

2. A pag. 14 si domanda se si possa dire che il Catechismo Romano contiene «integram doctrinam», mentre errori recenti e nuove condizioni di vita richiedono nuovi adattamenti dell'istituzione catechetica.

Il catechismo pubblicato da S. Pio V non era destinato ai fedeli ma esplicitamente ai parroci. Il testo proposto forse esagera le conseguenze del suo abbandono, se si può parlare di un vero abbandono.

L'Em.mo dichiara che quando egli era in Seminario ogni alunno doveva avere fra i suoi libri obbligatori una copia dei Decreti del Concilio di Trento ed una del Catechismo Romano.

3. A pag. 14, nell'ultimo capoverso, propone di iniziare il periodo così «Nec videtur expedire ...» giacchè, come è detto poi (pag. 15), i «Sanctae Synodi Patres» parlano con autorità.

4. A pag. 15 non gli sembra logico che il n. III cominci con una prescrizione riguardante la creazione di una Commissione. La prima cosa, nell'ordine logico, è la necessità di un Direttorio. Onde viene che si debba poi creare una Commissione.

5. A pag. 28, nel n. XXI, propone di sostituire la parola «organizatio» con «temperatio».

Gli altri Em.mi sono in voto.

L'Em.mo Ferretto esprime compiacimento per lo schema ben redatto, conciso ed esauriente e gli altri Em.mi Padri si associano.

VI – De schemate analytico constitutionis « de cura animarum »

L'Em.mo Presidente legge le osservazioni scritte *dall'Em.mo Liénart.* Sono le seguenti:

1. Nella prima parte A) al n. III il « Consilium paroeciale » viene annoverato tra gli Instituta quibus Episcopus adiuvatur vel utitur in munere pastorali exercendo; ora egli pensa che sarebbe meglio che tale « consilium » venisse incluso nella seconda parte B), al n. I, dove si parla « De parochorum officio ».

2. La seconda parte B), che ha per titolo « Index Decretorum », sarebbe meglio venisse semplicemente indicata con « Decreta », perché la parola *Index* potrebbe richiamare in molti l'idea di proibizione.

3. Nella seconda parte B), al n. VI, dovrebbe cambiarsi il titolo, come proposto circa lo schema concordato in « De cura animarum et communismo », perché il testo non riguarda soltanto coloro che sono stati contaminati dagli errori del Comunismo.

Gli Em.mi Padri sono in voto con l'Em.mo.

De schemate emendato « de obligationibus parochorum »

Dovendosi tener presente nella redigenda Costituzione « De cura animarum » anche lo schema « De obligationibus parochorum » che forma tutt'uno con l'altro schema « De obligationibus parochorum quoad curam animarum », agli Em.mi Padri della Sottocommissione per le materie miste è stato fatto conoscere lo schema già emendato dalla Sottocommissione degli emendamenti.

L'Em.mo Ferretto ha fatto rilevare la opportunità di usare nel *proemio* qualche frase del Pontificale Romano, quando si parla di « adiutores et cooperatores Episcopi ».

Inoltre l'espressione che si legge nel secondo capoverso lin. 2, « quae etiam fideles a Dei amore et servitio avertunt », gli sembra troppo dura e propone di sostituirla con una del seguente tenore: « frigescente spiritu caritatis ».

Al n. II, l'ultima frase « nil exinde detrimenti capiat » dice forse un po' troppo: basterebbe dire « detrimentum non patiatur ».

Nei nn. IV e V, gli sembrerebbe bene che fosse fatta esplicita menzione delle facoltà circa i matrimoni quando si parla della plena potestas paroecialis del

vicario sostituto o del vicario cooperatore, perciò potrebbe inserirsi nel testo « etiam quoad matrimonia ».

Gli Em.mi sono in voto Em.mi Ferretto.

DE SCHEMATE EMENDATO « DE PAROECIARUM PROVISIONE, UNIONE, DIVISIONE »

Agli Em.mi Padri della Sottocommissione per le materie miste è stato sottoposto lo schema « De paroeciarum provisione, unione, divisione » già emendato dalla Sottocommissione degli emendamenti.

Detto schema dovrà tenersi presente nella redazione della Costituzione « De cura animarum ».

Gli Em.mi Padri non hanno nulla da eccepire, ad eccezione *dell'Em.mo Ferretto,* che riguardo alla disposizione n. V, ultima frase, osserva che il pensiero espresso sapit di ... giudaismo! Egli pensa che forse basterebbe dire che in caso di necessità all'ornato delle chiese sono da preferirsi le opere di carità. Pertanto suggerisce di emendare la frase in questa forma: « Numquam vero parvipendatur momentum operum caritatis quae in casu necessitatis ipsis ecclesiarum ornatibus anteponenda sunt ».

Gli Em.mi Padri sono in voto.

Alle ore 12,45 con la preghiera dell'Angelus Domini, recitata dall'Em.mo Card. Tisserant, Presidente della Sottocommissione, si chiude la seduta.

ADNEXUM

EM.MUS IOSEPH CARD. FERRETTO

ANIMADVERSIONES
QUOAD SCHEMA « DE EMIGRANTIUM... »

Pag. 19, cap. I, capoverso quarto: non si cita in nota nessun Documento Pontificio? Si dice « sollemni suo magisterio statuit atque firmavit » forse Leone XIII, Giovanni XXIII in *Mater et Magistra?*

Nota 2: il cap. IX del Conc. Lateranense è riportato e commentato da *Exul Familia* nel Tit. I, pag. 7: si potrebbe citare in questa *nota.*

Pag. 20: non piace l'inizio del primo capoverso: non mi sembra che questa affermazione risponda alla realtà storica di questo ultimo decennio, cioè dalla promulgazione dell'Exul Familia. Farei del secondo e primo capoverso un periodo solo, un po' lungo, ma questo non dispiace al latino, così: « quum autem exsul ad migrationem... vel saltem eiusdem linguae, summa necessitas urget, ut... amittant ».

Pag. 21,2, lin. 3 e 4: ometterei « nisus et consilia ».

4, lin. 6: meglio « immigrantium ».

Pag. 21,4, lin. 7; pag. 22, lin. 1: forse meglio non parlare della parte negativa: preferirei un accenno alla carità fraterna: « quae vicissim fraternam charitatem inter advenas et incolas fovens... ».

Pag. 22, linn. 9-10: mi pare che sia superflua la raccomandazione finale. Basterebbe in forma indiretta: « ut, etsi memores antiquae domus, sint fideles... ».

Pag. 22, 5, linn. 1-3: ometterei il « tenentur »: dopo quanto già detto e quanto la Santa Sede ha fatto è cosa ovvia: perciò comincerei con le parole « Sacrosancta Synodus... »;

lin. 7: invece di « peregre venerint habitatum » direi « immigraverint »;

lin. 9: ometterei « gravis ».

Pag. 22, n. 6: cambierei l'inizio così «Pariter — sottinteso la Sacrosancta Synodus — a Sacris Pastoribus requirit ut... ».

Pag. 23: cambierei così: « ut normae seu leges de migratione vigent (metterei adhuc: sono tutte recentissime e vigentes) recognoscantur (senza diligenter: è ovvio) ut novis rerum, personarum ac locorum adiunctis magis magisque accomodentur, opportunis facultatibus sive Episcopis sive Episcoporum coetibus datis, ut alienigenis sive advenis sive peregrinis spiritualem possint praebere adsistentiam necessitatibus parem ».

N. 2, lin. 2: Auctoritas!: non esiste in latino nel senso di colui che detiene il potere;

lin. 3: ometterei « Omni »;

lin. 7: ometterei « in paroeciis »: piuttosto in associationibus: Actionis Catholicae ut... uniuscuiusque paroeciae.

Pag. 23, n. 2: « comitatus et Subcomitatus etc.. »: è già in Ex.Fam. Tit. alt. n. 43. Si potrebbe almeno citare in nota.

Pag. 24, n. 6: in fine aggiungerei vel saltem missio......

n. 7: clero *paroeciali* meglio *dioeceseos.*

Pag. 24, n. 8: atteso quanto detto dall'Em.mo Confalonieri, mi sembra che la soluzione proposta a p. 11 non sia logica: qui si modifica un articolo dell'*Exul Familia* il quale poteva anche essere inteso come un aiuto a non ritardare il processo di sana integrazione; però se non vale il principio: « res deferatur ad competens Dicasterium », allora logicamente come si è fatto in altri casi, dovrebbe adottarsi il voto della maggioranza cioè dell'Em.mo Léger, ed altri 8 Padri.

Pag. 25, n. 9, secondo comma: ometterei: dove se ne va l'integratio? c'è la parrocchia nazionale, c'è almeno la missio cum cura animarum e allora che si vuole di più? Si potrebbe raccomandare agli Ordinari che dove mancano parrocchie nazionali e missioni si conceda agli immigrati di formare *sezioni speciali,* assistite da un loro proprio cappellano, nell'ambito delle opere parrocchiali.

Pag. 25, terz'ultima linea: meglio « emigrantes ».

Pag. 26, 13: Auctoritas: vedi sopra, non piace al latino.

Pagg. 26-27: farei un unico paragrafo: De migratione interna sive stabili sive temporanea: osserverei che sono paragrafi troppo minuziosi: si fanno delle sezioni troppo sottili!

Pag. 26, linea ultima: direi: « migrantibus ».

Pag. 27, 2: ometterei il « meminerint »: i Vescovi lo sanno e lo sanno assai bene; quindi abbrevierei così « Sacri Pastores migrantium fluxum... ».

3: dopo «committant sacerdotibus» aggiungerei « quatenus fieri poterit: « adscribebantur » meglio « iam adscripti ».

Pag. 27, 1: ac servitiis: non è latino.

Pag. 28, cap. II: preambolo: non mi piace l'inizio: non risponde a verità: essere quasi sempre lontano dal domicilio non è essere privi di domicilio. Si potrebbe abbreviare: « Magna sollecitudine afficitur Sancta Mater Ecclesia erga maritimos scilicet eos qui ... ».

Pag. 29, 2: chi sono questi Sacerdoti « Sanctae Sedi ab Ordinariis locorum oblatos » se non coloro che divengono Cappellani dell'A.M.?

Pag. 32: cap. IV, primo capoverso: ometterei « Boni Pastoris... premens »: è normale per la Chiesa seguire le orme del B.P. in tutte le ricerche di anime, in ogni campo di apostolato.

Cap. IV, quinto capoverso: ometterei « quos dura... expertes »: non è sempre vero.

1. aggiungerei *« de Sacerdotibus qui a suo Episcopo et, si agatur de Religiosis, de consensu sui Superioris, titulo et munere nomadum cappellani aucti, eorundem spiritualem curam habent »*.
2. iniziare « Ubi maior » — omettendo il « curandum ecc. ».
3. ometterei le parole « quibus... committitur ».

Pag. 33: cap. V, verso la fine: *in campis:* che vuol dire: campings?

Pag. 34, 2. Terminare con la parola « informentur ».

Pag. 34, 5. Inizierei così: ibidem (cioè in locis ubi habetur... e così si può abbreviare il paragrafo) laici: sopprimerei « apostoli » che non è nell'uso ecclesiastico.

« leges ... decreta ... praecepta ... » troppe cose: non basta dire: norme?

✠ G. Card. Ferretto

SUBCOMMISSIO SPECIALIS
(26-28 Iulii 1962)

A) *DOCUMENTA*

1

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

PONTIFICIA COMMISSIO CENTRALIS
PRAEAPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 11/SM

E Civitate Vaticana, die 9 luglio 1962

Em.mo e Rev.mo Signor Mio Oss.mo,

Mi faccio premura di rimettere all'Eminenza Vostra Rev.ma l'unito fascicolo, contenente i voti e le osservazioni degli Em.mi ed Ecc.mi Padri della Commissione Centrale sullo schema «De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda», discusso nella Sessione del 14 giugno u.s..

Prego l'Eminenza Vostra di voler disporre affinché la Segreteria di cotesta Commissione faccia un estratto preciso di tutte le suddette osservazioni sia generali che particolari.

Sulla base poi di tali osservazioni il Rev.mo Segretario di cotesta Commissione unitamente all'Ecc.mo Segretario della Commissione dei Vescovi e del governo delle Diocesi, coadiuvati dai Relatori o Ponenti della questione e da due Esperti formuleranno e proporranno, d'accordo, gli eventuali emendamenti da sottoporre a questa Sottocommissione per le materie miste.

Poiché il lavoro ha carattere d'urgenza sarò ben grato a Vostra Eminenza se avrà la bontà di farmi avere il risultato dello studio suddetto al più tardi entro la fine del corrente mese di luglio.

Le bacio umilissimamente le mani e con sensi di profonda venerazione mi professo

dell'Eminenza Vostra Rev.ma
Um.mo Dev.mo Servitor vero
✠ EUGENIO Card. TISSERANT

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Sig. Cardinale Valerio VALERI
Presidente della Pont. Commissione
dei Religiosi preparatoria del
Concilio Vaticano II

2

Schema

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS
PRAESERTIM QUOAD APOSTOLATUS OPERA EXERCENDA

propositum a commissione mixta
de episcopis et de dioeceseon regimine ac de religiosis*

Placet: Tappouni, Garibi y Rivera, McKeefry et Jelmini.

Non placet: uti iacet: Gut, Sépinski.

Placet iuxta modum: omnibus aliis membris.

OBSERVATIONES GENERALES

I) *Observ. Marella* (concordant Ferretto, Liénart, Copello, Léger, Lefebvre, Montini, Santos, Cooray, McKeefry et Perrin): «... Cum in praesens, ut olim fuit, non habeatur amplius Episcoporum et Regularium Congregatio non video cur institui non possit quaedam peculiaris Commissio seu Tribunal mixtum, ex utriusque partis sodalibus constans».

II) *Observ. Valeri* (concordant Liénart, Copello, Léger, Montini, Santos, Ritter, Cooray, McKeefry, Lefebvre et Perrin): «Placet iuxta modum, seu teneantur in debita

* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 28. Schema discussum est a commissione centrali praeparatoria in sessione septima, die 14 iunii 1962: cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars IV, Typis Polyglottis Vaticanis 1968, pp. 231-283.

consideratione omnia ea quae ab Em.mo Card. Browne et a Rev.mis Patribus Sépinski, Janssens et Gut dicta sunt».

III) *Observ. Tisserant*: «Placet iuxta modum: ratione habita animadversionum Reverendissimorum Primatis Ordinis S. Benedicti, Ministri Generalis O.F. M. et Praepositi Generalis Societatis Iesu».

IV) *Observ. Aloisi Masella:* «Episcopi qui in propria dioecesi Religiosos habent, gratias plurimas Deo Omnipotenti agere debent et omnia peragere ad componendas cum iisdem difficultates. Quaestio ceterum funditus pertractata est».

V) *Observ. Ferretto* (concordant Montini et Larraona): «Observationes Cardinalis Browne, Ministri Generalis O.F.M., Praepositi Gen. Societatis Iesu et Abbatis Primatis Gut magni immo maximi momenti esse censeo et admittendas. Ceterum, meo humili iudicio, suggererem formam Decreti breviorem et expolitiorem et principia generaliora tantum complectentem, inter quae clare statuatur quid veniat sub voce «externa», quae tantum in capitibus I et II adiicitur verbis «opera apostolatus», dum c. III loquitur simpliciter de operibus apostolatus».

VI) *Observ. Liénart* (concordat Rakotomalala): «Placet schema iuxta mentem Em.morum Cardd. Valeri et Marella Relatorum, ratione tamen habita de animadversionibus a Patribus factis ad textum perficiendum, non ad repellendum».

VII) *Observ. Copello:* «Placet ad mentem Em.morum PP. Marella et Valeri ut concordentur omnia quae concordanda sunt».

VIII) *Observ. McGuigan:* «Mea opinio, humiliter data, est quod concordia et caritas possunt solvere plures difficultates».

IX) *Observ. Frings* (concordat Cooray): «Valde laudanda est concordia inter duas Commissiones; optandum ut etiam singuli Episcopi et superiores religiosi eodem spiritu ducantur, secus iura episcoporum hic stabilita essent illusoria. De cetero exercitium huius concordantiae erit quaestio personarum et pecuniarum».

X) *Observ. Siri* (concordant Larraona et Albareda): «Placet iuxta modum: scilicet ratione iustitiae et futurae pacis censeo rationem habendam in apparando textu definitivo eorum quae dixerunt Em.mus Browne et Supremi Moderatores Religionum».

XI) *Observ. Léger* (concordant Pizzardo, Ferretto, McGuigan, Montini, Godfrey, Richaud, Suenens, Gori, Antezana, Cooray, Alter, Šeper, Bazin): «Praesens schema mihi placet in hoc quod dioecesanae unitati servire intendit. Duas considerationes generales faciam.

Haberi videtur in Ecclesia opinio saepe expressa quod de se apostolatus nocet vitae proprie religiosae. Credo quod opportunum esset notare in prooemio quomodo potius uterque ab invicem vivificatur et foecundatur». Contemplata tradere.

«Prooemium: Assumatur expressio «sodales status perfectionis» pro omnibus membris utriusque sexus omnium institutorum perfectionis et *servetur in toto textu*».

XII) *Observ. Montini:* «Placet quoad substantiam ad mentem Em.morum Cardinalium Marella et Valeri tam perspicue prolatam, habita tamen ratione praesertim de animadversionibus a Cardd. Ruffini, Ferretto, Léger, Confalonieri relatis. Nec impossibile erit rationem quoque habere de his quae a supremis superioribus Religiosis hic dicta sunt ad veram concordiam fovendam et ad ipsorum Institutorum prosperitatem promovendam in bonum Ecclesiae».

XIII) *Observ. Giobbe:* «Placet iuxta modum: scilicet ratione habita animadversionum Em.morum Patrum Ruffini, Godfrey, Confalonieri, attamen schema opportune subiiciatur revisioni ut inducantur quae melius covenirent iuxta rationes prolatas a Rev.mis Superioribus Generalibus O.F.M. ac S.J. necnon ab Abbate Primate Ordinis Sancti Benedicti».

XIV) *Observ. Cento:* «Laudandus est labor coniunctus duarum Commissionum, qui ad illud (schema) conficiendum pervenit. Certe debita ratio habenda est animadversionum a Sodalibus prolatarum. Problemata aeque gravia ac salebrosa, ab Em.mis Léger et Godfrey, ex una parte, et, ex alia, ab Em.mo Browne ac Rev.mis Sépinski, Janssens atque Gut perspecta, reor opportunum esset submittere vel eidem Commissioni mixtae, vel novae aliae Commissioni, sive a nostra Centrali, sive a Sancta Sede efformatae. Procul dubio ad concordiam obtinendam sic provideretur, in re pro vita Ecclesiae tanti momenti».

XV) *Observ. Cicognani* (concordant Silva H., Larraona, Bazin, Perrin et Sépinski): «In schemate plura sunt bona, sed sunt sedulo consideranda vota Cardd. Browne et Superiorum Generalium, prae oculis tenendo haec duo: 1) dioecesis Episcopis commissa est; 2) disciplina et vita religiosa servanda est».

XVI) *Observ. Richaud* (concordant Léger et Larraona): «Placet iuxta mentem in eo sensu quod istud schema valde laudandum est, ad mentem observationum, in earum substantia, Em.morum Card.lium Ruffini et Léger. Hic textus in suis dispositionibus generalibus inspiratur ab authentico animo apostolico cum digna caritate».

XVII) *Observ. König:* «Placet ad mentem Relatorum Emminentissimorum; attamen difficultates prolatae suadent ut, nova redactione peracta, et audita altera parte, Concilio proponatur, si necesse est at alio modo provideri nequit».

XVIII) *Observ.Döpfner:* «Intentio schematis retineatur, sed ratio habeatur de eis quae a Religiosis huius almi Coetus dicta sunt».

XIX) *Observ. Santos:* «In votis Em.morum Cardd. Valeri et Marella, prae oculis habeantur tamen observationes ab Em.mis et Exc.mis Patribus necnon et Religiosorum Superioribus, ita ut formulatio magis acceptabilis fiat, ad mentem Em.mi Card. Ruffini...».

XX) *Observ. Jullien* (concordant Albareda et Sépinski): «Placet iuxta modum, nempe de spiritu caritatis, unitatis, pacis inter Episcopos et Regulares, maxime hodiernis diebus valde perturbatis fovendo. Attamen putarem ut proponatur Concilio Generali nonnisi principia generalia, declarata quidem, immo prudenter correcta iuxta dicta ab Em.mo Browne et a tribus Rev.mis Generalibus, qui locuti sunt de servanda natura indoleque vitae monasticae et vitae regularis.

Deinde, quemadmodum pro multis aliis propostitis a Commissione de Religiosis, item hac de re hodierna provideatur per *instructiones*, ratione habita de observationibus factis in Centrali nostra Commissione».

XXI) *Observ. Larraona:* «Placet iuxta modum: hoc sensu: *a)* plura in decreto placent et progressum retinendum continent, sed decretum retractandum censeo; *b)* magis accurate ponderatis sive status iuris et status facti conditionibus, sive natura exemptionis, sive ratione universali Religionum, componenda cum ministeriis in dioecesibus; *c)* relicta animositate et polemico spiritu res tractetur quoad principia generalia tantum».

XXII) *Observ. Suenens:* «Perficiatur schema ita ut accuratius retractetur in eadem linea generali, ita ut episcopus possit revera ordinare apostolatum, salva vita interiore religiosorum».

XXIII) *Observ. Coussa* (concordat Šeper): «Placet iuxta modum, imo valde placet. At Concilium Oecumenicum deberet quaedam constabilire, cetera recognitioni CIC relinquens».

XXIV) *Observ. Browne* (concordant Valeri, Ferretto, Liénart, McGuigan, Siri, Cicognani, Frings, Jullien, Larraona, Heard, Albareda. Gori, Beras, Campbell, Antezana, Scharmach, Verwimp, Sépinski et Janssens) «Placet iuxta modum: i.e. quoad finem quem proponit, sed plura debent iterum considerari secundum ea quae scripto trado et attente perpensis iis quae dicta sunt a Patribus Superioribus Generalibus hic praesentibus. Problemata hic tacta solvenda essent a Sancta Sede».

XXV) *Observ. Bea:* «Schema non placet, quamquam cum multa cura praeparatum est. Tamen disceptatio hodierna manifeste ostendit quaestionem nondum esse adeo maturam ut in Concilio tractari possit. Fiat potius Commissio mixta... In Concilio tantum laudetur opus cleri saecularis et opus Religiosorum et commendetur fraterna collaboratio».

XXVI) *Observ. Cheikho:* «Discrepantia vel discordia inter utrumque clerum invenitur: neque episcopus neque superior religiosus potest hunc defectum emendare. Secundum meum humile iudicium, visitatio canonica seu apostolica saepe facienda, similis illae de qua actum est praecedentibus diebus, poterit remedium afferre».

XXVII) *Observ. O'Connor:* «Certus sum quod opus a Commissione Mixta in tam complexa et disputata materia perfectum, valde proderit ad religiosae disciplinae tutamen et ad unitatem apostolatus provehendam. Commendo tamen ut schema, antequam ad Concilium praesentetur, a quaestionibus nimis particularibus expurgetur».

XXVIII) *Observ. Ujčić* (concordant Ferretto, Gori, Antezana et Šeper): «Problema de rationibus inter Episcopos et Religiosos est quaestio delicata, imo interdum salebrosa. In qua quaestione solvenda opus est magna mutua reverentia, mutua comprehensione; et non raro etiam quaedam portio humilitatis multum iuvaret.

In principio: Religiosus debet scire Episcopos a Spiritu Sancto positos esse regere Ecclesiam Dei. Episcopus dioecesanus debet scire Religiones esse a Sede Apostolica corporationes adprobatas et laudatas.

Donec utraque pars intra limites propriae competentiae manserit, donec, ut moderne loquar, utraque pars suam quaeque locomotivam in proprio binario servaverit, et honorem Dei, magis quam proprias aspirationes, prae oculis habuerit, collisiones evitabuntur. Sed cum in utraque categoria homines sint cum variis imperfectionibus, a quibus neutra pars libera est, necesse est, ut ope legum positivarum res ad regulam deducatur. In his legibus ferendis necessaria est moderatio, sed et praecisio... clara pacta, boni amici».

XXIX) *Observ. Campbell:* «Schema multa optima habet, attamen renovari debet in alteram formam, ratione habita de iis dictis praesertim a Cardinali Browne. In relationibus inter Episcopos et Religiosos requiritur non solum iustitia et caritas, sed etiam sensus communis».

XXX) *Observ. Alter:* «Placet iuxta modum: i.e. inquantum propria et debita auctoritas episcopi ordinarii multo clarior evadit in schemate. Difficultates quae adhuc

evadebant respectu coordinationis actuositatis inter episcopos et religiosos, oriebantur imprimis, mea opinione, ex ambiguitate canonum vel obscuritate eorum relate ad exemptionem religiosorum in actuositate intra dioeceses, minime autem in ecclesia universali vel intra missiones».

XXXI) *Observ. Graner:* «Mihi videtur quod in huiusmodi schemate a mista Commissione ...proposito, in tuto bene ponuntur omnia et singula quae requiruntur tam a iure quam ab ipsis hodiernis necessitatibus quae tantum momentum in apostolatu habent. Tutantur enim iura Ordinariorum, quibus ex ipso iure divino incumbit onus providendi apostolatui sub omnibus eius aspectibus, dum etiam in schemate non laeduntur iura Religiosorum institutorum, a quibus tantopere, in exercitio apostolatus, etiam ipsi Ordinarii pendent».

XXXII) *Observ. Suhr:* «...aestimo quod schema adhuc indiget consideratione, ratione habita de eis quae dixerunt supremi moderatores religionum hic praesentes».

XXXIII) *Observ. Sépinski* (concordant Valeri, Tisserant, Ferretto, McGuigan, Ruffini, Liénart, Siri, Montini, Cicognani, Jullien, Santos, Larraona, Albareda, Döpfner, Browne, Gori, Antezana, Campbell, Šeper, Bazin, Beras, Verwimp, Scharmach et Janssens): «Valde laudatur finis quem Commissio sibi proposuit. Elaborentur novae normae, paucae et clarae. Particularia vero ad Commissionem pro novo Codice redigendo remittantur.

Nullum dubium quin Religiosis «officium prae laicis urgentius incumbat impense diligenterque adlaborandi in aedificationem et incrementum Corporis Mystici Christi» (prooemium).

Agnoscendum quoque est quod, auctis admodum nostra aetate necessitatibus, «maiore in dies studio ac mensura» iidem Religiosi apostolatus operibus externis conferre debeant operam. Cum vero animarum salus iure divino concredita sit Episcopis, schema quod nobis proponitur «rationes inter Episcopos et Religiosos», in iis praesertim quae ad hoc maximi momenti negotium spectant, pressius ordinandas aggreditur.

Etsi vero probanda et laudanda est intentio promovendi magis concordem cooperationem inter utrumque clerum in sacri apostolatus ministeriis sub Episcoporum ductu exercendis, multa quae in schemate habentur, omni cum reverentia et caritate dicam, ad rem non conferre videntur. Etenim, ne finis intentus frustretur, rei congruum esse existimo ut aequa ratione perpendantur, una cum iuribus et officiis Episcoporum in iis quae pertinent ad animarum salutem procurandam, etiam necessitates quae cum natura, indole, regimine, et fine Institutorum religiosorum ab Apostolica Sede approbatorum connectuntur. Quae quidem omnia non satis contemperari videntur in schemate, nam: Instituta religiosa, prout omnibus constat, valde diversa sunt inter se ratione indolis et finis; non possunt igitur pari ratione ad opera apostolatus advocari, nec sufficiunt, ad incommoda praecavenda, quae ad rem habentur in schemate, cum reapse Episcopis facultas fiat omnes religiosos «vocandi», seu obligandi».

XXXIV) *Observ. Janssens* (concordant Valeri, Tisserant, Ferretto, Liénart, McGuigan Ruffini, Siri, Montini, Giobbe, Cicognani, Santos, Döpfner, Larraona, Jullien, Albareda, Browne, Gori, Antezana, Beras, Šeper, Verwimp, Scharmach, Sépinski): «Ad Concilium deferantur tantum principia generalia; reliqua ad Commissionem postconciliarem.

Toto corde plaudo intentioni huius schematis promovendi pleniorem collaboratio-

nem inter utrumque clerum maioremque coordinationem conatuum apostolicorum sub ductu Episcopi, qui de animabus sibi in dioecesi commissis respondet coram Deo et Ecclesia. Pleraque proinde quae in hoc schemate determinantur libenter probo, eo vel magis quod vix non omnia referunt ius quale nunc viget. Duo tamen mihi videntur desiderari:

1. Optarem ut in pleniore luce ponatur officium Summi Pontificis providendi Ecclesiae universali. Ut rem concreto modo illustrem: clerus regularis sola pars cleri est quae sit fere perfecte «mobilis», si ita loqui fas est, ad nutum Pontificis. Iamvero, omnes quaerimus de inaequali et non satis proportionata repartitione cleri pro necessitate animarum; «alius quidem abundat, alius autem esurit». In non paucis locis Europae praesertim superabundat clerus; in aliis vero, praesertim extra Europam, summam penuriam patiuntur dioeceses. Iamvero, dum clerus dioecesanus maxima ex parte alligatur servitio propriae dioecesis, Religiosi, praesertim exempti, nulli dioecesi alligantur atque ad nutum Pontificis se transferre possunt ad quamlibet orbis partem.

Si proinde Religiosi nimis alligantur singulis dioecesibus, iam minuetur et mox deerit illa Pontificis Summi libertas disponendi expedite de abundanti parte cleri. Hinc necesse videtur ut non possit quivis Episcopus partem cleri Regularis propriae dioecesi alligare, utputa committendo Religiosis paroecias plures, exigendo ut numerus Religiosorum sibi benevisus retineatur in dioecesi ad varia opera, recusando suppressionem operum superfluorum vel saltem non necessariorum et similium.

2. Alterum vero quod nimis videtur praetermissum in nostro schemate: praeter id quod ius hodiernum praescribit, ulterius minuitur facultas Religiosorum ultro aggrediendi opera etiam nova (ius «initiativae», ut dicitur linguis hodiernis).

Iamvero, in tota historia Ecclesiae catholicae patet quantum ei profuerit illa «initiativa» privatorum, a Spiritu Sancto ut videtur inspiratorum. Exempla passim coram oculis habemus: magni Ordines religiosi, qui certe decori fuerunt Ecclesiae atque profectui, vix non omnes nati sunt ex initiativa non Praesulum Ecclesiae, sed privatorum, Benedicti, Bernardi, Dominici, Francisci; scholae catholicae, maximum columen Ecclesiae, ortae sunt ab «initiativa» monachorum; missiones exterae pleraeque simili «initiativa» Religiosorum, qui fidem invexerunt in magnam Europae partem totamque Americam; nuperrime celebrata est memoria «initiativae» privatae qua orta sunt opera Propagationis Fidei et Sanctae Infantiae... Haec omnia utique non sine approbatione Hierarchiae sive localis sive universalis; initium tamen ultroneo consilio privato debetur.

Ad bonum Ecclesiae proinde prodesse videtur ne nimis praepediantur fideles, etiam Religiosi, ab «initiativis» quae decurrente tempore foecundae forte probabuntur. Hinc ne adeo coarctetur eorum libertas ut a solo Episcopo omnia incipienda, omnia ab initio ordinanda sint».

XXXV) *Observ. Scapinelli:* «Videtur multas difficultates... obortas solvi posse praecise in hoc insistendo: agi nempe de relationibus inter Episcopos et Superiores religiosos. Aliter confusioni permagnae aditus pateret. His praemissis, videtur magis opportunum principia enuntiare actionis ut ita dicam practicae, quam institutum exemptionis in iudicium revocare».

OBSERVATIONES PARTICULARES

Artt. 1-2

Observ. Quiroga: «Quaedam in schemate corrigenda sunt secundum dicta ab Em.mis Patribus; manendo tamen intacta tam subiectio Religiosorum Ordinariis in apostolatu externo — quod quidem est quod desideratur —, tam submissio suis Superioribus ut veri religiosi maneant in sua vocatione et proprio genere vitae».

Artt. 1-3

Observ. Perrin: «In hoc schemate memorentur apostolatus et opera Ordinum et Societatum religiosorum in bonum universale Ecclesiae. Doceatur auctoritas Superiorum in se interna Societatum. Sed responsabilitas et potestas Episcoporum super religiosos ad apostolatum in rebus externis in tuto ponantur».

Artt. 1-4

I) *Observ. Micara:* «Bene asseruntur et enucleantur principia fundamentalia, totam hanc materiam, profecto magni ponderis, moderantia. Principiorum autem, cum per normas practicas sit definienda applicatio, difficultas impetitur exinde promanans quod Religiosi tales debeant semper manere, Superioribus suis subiecti, iidemque ex altera parte enixe rogentur et fere iubeantur extra domus suas ministeria sacerdotalia explere sub Episcopi auctoritate.

Hanc vero difficultatem quam maxime experiuntur Religiosi parochi, quibus scilicet officium incumbit amplioris cooperationis ad pastoralia munera......

Adiiciendum esse iuvatur minime oportere ut Religiosi et praesertim Religiosae, externis sive apostolatus sive caritatis operibus nimis onerentur et ita priventur tempore necessario pro pietatis exercitiis, et etiam pro illa recreatione, quae dicitur, reficientibus viribus apta. Hoc vero extenuare tandem aliquando vim etiam et efficaciam apostolatus satis superque constat».

II) *Observ. Spellman:* «Principia fundamentalia tum de Episcopis et Religiosis in apostolatu tum de exemptione Religiosorum et de collaboratione Religiosorum cum clero saeculari optime enuntiantur. Sine dubio maxima cura nobis opus est ut sacrosanctum Concilium omnia et sola decernat quae ad pleniorem et intensiorem actionem pastoralem ubique terrarum vere iuvent».

III) *Observ. Sépinski* (concordant Valeri, Tisserant, Ferretto, McGuigan, Ruffini, Liénart, Siri, Montini, Cicognani, Jullien, Santos, Larraona, Albareda, Döpfner, Browne, Gori, Antezana, Campbell, Šeper, Bazin, Beras, Verwimp, Scharmach, Janssens): «Principia generalia non satis perspicua videntur. Ex iis ianua patet interpretationibus subiectivis, quae facile vergere possunt in damnum disciplinae religiosae. Praeterea Superiorum auctoritatem nimium extenuant et inde non sine causa timendum est ne foveantur dissidia, potius quam mutua et fructuosa cooperatio promoveatur, neve iidem Superiores impediantur sui muneris partes rite exercere, quodam dualismo regiminis in communitatibus et Provinciis inducto».

Art. 1

I) *Observ. Ruffini* (concordant Pizzardo, Ferretto, Ciriaci, Léger, Montini, Giobbe, Richaud, Godfrey, Silva, Suenens, Gori, Cooray, Alter, Yago, Šeper, Bazin): lin. 20: «... quae si necesse sit, in hunc finem sunt congrue accommodandae». Si agitur de Ordinibus vel Congregationibus Religiosis iuris pontificii, recurrendum sane erit ad S. Sedem et, nominatim, ad S. Congregationem negotiis religiosorum sodalium praepositam».

II) *Observ. Léger* (concordant Pizzardo, Ferretto, McGuigan, Montini, Godfrey, Richaud, Suenens, Gori, Antezana, Cooray, Alter, Šeper, Bazin): «...doleo quod post firmam affirmationem principii subiectionis Religiosorum quoad opera apostolatus (cf. primum principium) fiunt concessiones multae ita ut principium extenuatur illud et formulentur normae inextricabiles.

Lin. 13, tollantur verba «servatis quidem de iure servandis», quia inutiliter attenuant principium quod semper valet. Illa expressio et aliae similes, quae inveniuntur in textu, sunt modus enervandi legem, negando quod prius affirmabatur, ita ut nemo scit quod sit ius et semper dubium habeatur de veritate principiorum. Quando pluria sunt principia quoad eamdem personam vel actionem, potius affirmentur unum post aliud sine adiunctione confuse diminutiva».

III) *Observ. Silva H.:* «lin. 7: Addendum proponitur: «Ex divina etenim institutione unusquisque Episcopus in propria dioecesi omnibus iuribus quibus uti oportet ad animarum salutem procurandam, gaudet, salvis praerogativis Romani Pontificis propriis necnon exceptionibus ab eodem vel ab ecclesiasticis Conciliis ob commune bonum statutis».

IV) *Observ. Cooray:* «lin. 8 loco 'auctoritate' melius est verbum «regimine».

V) *Observ. Gut* (concordant Valeri, Tisserant, Ferretto, McGuigan, Ruffini, Liénart, Richaud, Giobbe, Siri, Cicognani, Montini, Santos, Jullien, Larraona, Browne, Döpfner, Albareda, Gori, Antezana, Lefebvre, Bazin, Beras, Šeper, Scharmach, Verwimp, Sépinski, et Janssens): «Schema inepte supponit religiosos imprimis *ad opera externa apostolatus* stimulandos esse (cf. pag. 7, lin. 16 sq.).

a) Sed unicuique vere experto constat hodie iam oppositum periculum timendum esse. Si excipiuntur moniales in clausura viventes et instituta vitae contemplativae, iam omnes fere moderatores et directores spiritus in institutis vitae activae conqueruntur, quod religiosi iam nimis, supra vires operibus externis apostolatus occupantur, non sine periculo detrimenti pro vita spirituali et per consequens pro ipso apostolatu. Quod valet etiam de pluribus monasteriis Benedictinis quae tot paroeciarum curam agere debent, ut vix vita communis in monasterio servari possit.

b) Permulti praesules certo bene perspectum habent momentum quod convenit coenobiis vitae contemplativae vel mixtae pro totius Ecclesiae bono. Sed taceri non potest factum, non ubique inveniri aequam huius vitae aestimationem. Superficiali modo haud raro respicitur tantummodo ad numerum sacerdotum religiosorum qui in huiusmodi domibus versantur. Momentum Officii Divini communiter recitati, quod tantopere extulit Summus Pontifex f.r. in Adhortatione Apostolica «Sacrae Laudis» (diei 6 ianuarii 1962), a non paucis parvipenditur.

Non sufficienter ponderatur quanti momenti praeprimis hodie pro Ecclesia sit vita contemplativa. Sine centris huic vitae deditis deesset adiutorium indispensabile

ipsis sacerdotibus in cura apostolica occupatis. Quod adiutorium est praeprimis internum — invisibile, sed huiusmodi centra vitae orationis, Liturgiae, Studiorum Sacrorum sunt etiam visibilia refugia spiritualis renovationis et recreationis *et* pro sacerdotibus dioecesanis *et* pro fidelibus, imprimis pro iis qui in externis apostolatus operibus incumbunt.

Praeterea opera renovationis cantus sacri et sensus liturgici, studia biblica et patristica, studia spiritualitatis in huiusmodi centris exculta, sunt non minoris momenti pastoralis quam opera magis ad extra apparentia».

VI) *Observ. Scapinelli:* «Episcopi in propria dioecesi recognoscatur ius et officium opera apostolatus dirigendi ac proinde disponendi ea quae omnium vires in unum redigant ad finem assequendum. Religiosi Superiores uniuscuiusque in dioecesi domus ab Episcopo posse videntur ita adigi ut suos subditos, iuxta Religionis suae statuta et finem specificum, inducant ad operam adiutricem Episcopo praestandam».

Art. 2

I) *Observ. Léger* (concordant Pizzardo, Ferretto, McGuigan, Montini, Godfrey, Richaud, Suenens, Gori, Antezana, Cooray, Alter, Šeper): «Pag. 8, lin. 2 et 6 tollantur «ad normam iuris» pro eadem ratione ac superius (art. 1). Semper enim agendum est ad normam iuris».

II) *Observ. Godfrey:* «Religiosi manent semper tales et Episcopi e parte sua in hoc cooperantur».

III) *Observ. Richaud:* «...adhaereo observationi factae a Rev.mo Abbate Generali Ordinis S. Benedicti quoad manachos intra claustram vitam stricte contemplativam agentes».

Art. 3

I) *Observ. Ruffini* (concordant Pizzardo, Ferretto, Ciriaci, Léger, Montini, Giobbe, Richaud, Godfrey, Silva, Suenens, Gori, Cooray, Alter, Yago, Šeper, Bazin): «lin. 18: Adverbium «potissimum» omittendum censeo, ne aliqua confusio inde oriatur.

Cum autem velim exemptionem — quae dicitur — ad ordinem internum (simpliciter) restringi, nullo modo propositum est mihi impedire opera quae fine et natura uniuscuiusque familiae religiosae comprehenduntur, ob quae valde laudandi sunt Religiosi, qui per plura saecula optime de Ecclesia Christi meriti sunt. Solum non admittendum esse existimo Religiosorum independentiam ab Episcopo loci in operibus externis exsequendis, quae ad publicum ministerium pastorale in dioecesi, quocumque modo, pertinent.

Ceterum si dependentiam — in hac re — ab Episcopo loci in tuto collocandam esse affirmo, simul assero huiusmodi dependentiam semper temperandam esse caritate et mutua benevolentia. Secus Religiosis facultas erit semper appellandi ad S. Sedem».

II) *Observ. Léger* (concordant Pizzardo, Ferretto, McGuigan, Montini Godfrey, Richaud, Suenens, Gori, Antezana, Cooray, Alter, Šeper, Bazin): «Non agitur de exemptione quae est necessaria ad vitam religiosam, sed de exemptione quinque vel sex Ordinum Mendicantium, qui saepe ipsi non bene interpretant exemptionem aliarum Congregationum quae v.g. in mea dioecesi sunt centum et quinquaginta et specia-

liter de exemptione quam sibi tribuit unus religiosus qui acceptat v.g. praesidentiam Commissionis gubernii civilis sine consensu Episcopi; et si ille apud Provincialem informationes petat, nihil invenit.

Lin. 18, tollatur verbum «potissimum» et dicatur «ipsa enim, salva concessione specifica cuiusdam privilegii apostolici, ordinem internum *unice* respicit».

III) *Observ. Cicognani* (concordant Silva, Larraona, Bazin, Perrin, Sépinski): «Vita 'dioecesana' Religiosorum multum aucta est, et proinde conceptus *exemptionis* accurate et proprio modo aptetur».

IV) *Observ. Godfrey* (concordant Ferretto, McGuigan, Giobbe, Larraona, Suenens, Alter): «Tertium principium de exemptione: hic oriuntur quandoque difficultates et bene observat schema: exemptio non est absoluta et illimitata et potius ordinem respicit internum. Certe si haec veritas ad praxim reducatur, omnia pacifice procederent. At pro Episcopo difficile est quandoque si religiosus sibi vindicat independentiam in disciplina externa quantum spectat ad publica spectacula, theatra et cetera. Clerus omnis subest regulis synodalibus quantum spectat ad diciplinam externam».

V) *Observ. Richaud* (concordant Léger et Larraona): «... magis exacta exemptionis comprehensio non est periculosa ad pacem. E contrario, quia forsan difficultates saepe devenerunt e conceptu paulatim nimis extenso exemptionis, quae tamen remanet omnino necessaria.

Quando dicimus quod respicit potissimum ordinem internum, non volumus attingere gubernationem Superiorum religiosorum, qui possunt semper distribuere religiosos suos in omnibus partibus universi, sed ista distributione Superiores deberent contractus facere cum Episcopis de duratione officiorum ministerii in dioecesibus.

Sed utile est instare quod in exsecutione omnium pastoralium religiosi sint plane sub ductu Episcoporum. Notandum est quod extensio geographica alicuius Ordinis non potest venire in comparationem erga potestatem apostolicam Episcoporum, quam habent sacramentaliter cum gratia ad regendum, cum S. Pontifice et sub eius auctoritate, universam Ecclesiam».

VI) *Observ. Silva:* «Pro verbo potissimum ponatur tantum. Difficultates fere omnes inde provenire videntur quia nonnumquam exemptiones quodam modo apostolatum respicientes allegantur».

VII) *Observ. Döpfner:* «Exemptio ne nimis restringatur, quia sic omnia possunt clare esse disposita et ordinata, sed iure quaeri potest, utrum sic vitae et verae initiativae foveatur. Res post Concilium fruendo his praeparationibus mature retractetur et proficiatur».

VIII) *Observ. Suenens:* «De exemptione collectiva nihil dicitur et res attente consideranda esset. Hodie enim existunt fere ubique «Uniones Superiorum Maiorum». Atqui statuta de Unionibus Superiorum ansam praebent difficultatibus nonnullis. Unio ista, ut sic, est iuris pontificii. Unio vero, loquor nunc de Sororibus, maxima ex parte componitur sororibus iuris dioecesani. Nunc vero «Assistens religiosus» huius Unionis se gerit ut Delegatus Congregationis, ergo Summi Pontificis, Assistens vero *ecclesiasticus* ab episcopo designatus, de facto in nonnullis subiicitur tali Assistenti religioso etiam quoad religiosos iuris dioecesani. Status ille iuridicus est permanens humiliatio pro episcopis eorumque delegato et non videtur admittendus, non tantummodo quia offendit dignitatem et officium Episcoporum, sed quia creat dualitatem in auctoritate erga sorores iuris dioecesani.

Rogo ut Commissio postconciliaris de qua optime locutus est Card. Ruffini tota res examinet saltem quoad sorores iuris dioecesani».

IX) *Observ. Bea:* «Ante oculos habendae sunt necessitates universalis Ecclesiae cuius opus fieri nequit sine exercitu mobili qui est ad dispositionem Summi Pontificis. Hoc obtinetur instituto exemptionis, ut historia Ecclesiae luculenter ostendit. Multa grandia opera facta non essent, nisi per exemptionem hic exercitus mobilis adfuisset. Ex altera parte providendum erit exigentiis apostolatus Episcoporum».

X) *Observ. Coussa:* «Videat Concilium ut cesset absona Episcoporum conditio, et quaedam absona quoque rerum:

a) Can. 615 de exemptione religiosorum (regularium) fortem valde efficit regularium condicionem prae Episcopis fundans pro illis in iure intentionem. Quod attinet ad exemptos in dioecesi domus habentes Episcopis agnoscendum — ni fallor — plenum ius vigilandi et quidem efficaciter in omne opus apostolatus externi. Vigilantia haec efficax, necessaria cum prudentia coniuncta, vix turbare potest internum regimen regularium aliorumque exemptorum. Eo quod Ordinarius consensum dederit ad erigendam domum exemptam alicuius Familiae religiosae, cuius specialis finis est sacrum ministerium et apostolatus externus in fidelium bonum, non idcirco sequitur eundem abrenuntiavisse naturali iuri efficaciter invigilandi et procurandi spirituale fidelium bonum.

Haec maiorem vim sortiuntur si de Orientalibus fiat sermo, apud quos exemptio a potestate Episcoporum est potius rara exceptio (cf. ius stauropegiae patriarchalis).

b) Absona rerum condicio conspicitur quoties iuxta vel prope domus religiosorum exemptorum choro vel meditationi rerum divinarum addictorum fidelis populus Dominum ignorat, ne dicam peius quid!

Plura tetigerunt hac in re canones pro Ecclesiis Orientalibus a s.m. Pio XII promulgati, meliores efficientes Episcoporum condicionem, sed hi canones sunt adhuc in via exsecutionis. Imo, bono missionum inter baptizatos acatholicos ritus orientalis providens, nova legislatio viros missionales in auxilium orientalium in provincias Orientis missos aliquando subiecit ipsis Ordinariis ritus orientalis (v. can. 5 M.P. Cleri sanctitati, 2 iunii 1957)».

XI) *Observ. Saigh Maximos:* «Le N. 3, en parlant de l'exemption des religieux, affirme que le Souverain Pontife «ad Seipsum vel in Ecclesia Orientali ad Patriarcham avocare potest Religiones...». La formule ne semble pas exacte, car, telle quelle, elle peut faire croire que l'exemption patriarcale, ou «stauropégie», est elle aussi, mais indirectement, une exemption pontificale. Plus exactement, l'exemption est l'acte par lequel un institut religieux est retiré, sur certains points, à l'autorité de l'Ordinaire du lieu pour être directement soumis à l'autorité du Pape (exemption pontificale) ou à celle du Patriarche (exemption patriarcale)».

XII) *Observ. Ngô-dinh-Thûc:* «Quoad exemptionis utilitatem aut necessitatem, praeter paucissimos Ordines et Congregationes quae illa gaudent, ceterae Congregationes et Societates videntur posse activitatem multimodam efficacissime exercere non minorem quam religiones exemptae, etiam in universo mundo, quin fruantur illa exemptione. Non potest dici quod non exemptae Congregationes constituant exercitus non mobiles».

XIII) *Observ. Sépinski* (concordant Valeri, Tisserant, Ferretto, Ruffini, McGuigan, Liénart, Siri, Montini, Cicognani, Jullien, Santos, Larraona, Albareda, Döpfner, Browne, Gori, Antezana, Campbell, Šeper, Bazin, Beras, Verwimp, Scharmach, Janssens):

«Quae dicuntur sub n. 3 de exemptione, inadaequata videntur, quia, si normae ibi propositae admittantur, potestas regiminis Superiorum fere ad nihilum redigitur. Insuper prorsus negligi videntur nonnullae considerationes, quae summi momenti habendae sunt non modo pro vita et actuositate Institutorum religiosorum, sed etiam pro universae Ecclesiae utilitate.

Sufficiat ex iis potiores percensere:

a) Instituta religiosa natura sua sunt superdioecesana, seu ut plurimum erecta sunt non pro una vel alia dioecesi, sed habent indolem quodammodo universalem; possunt esse nationalia vel internationalia; id autem postulat ne arctiore vinculo dioecesi ligentur.

b) Habent singula Instituta suum proprium regimen provinciale ac centrale, a quo dependent sodales et domus respectivae Provinciae; quomodo autem componi potest internorum Superiorum auctoritas cum amplis facultatibus quae tribuerentur singulis Episcopis in religiosos suae dioecesis?

c) Ne regimen internum vanum sit, necessarium est ut reapse suam auctoritatem expedite exercere valeat in singulos religiosos et in singulas domos, prout bonum Instituti et superius bonum Ecclesiae exigant; quod vix fieri posset admissa dependentia a singulis Episcopis, sicuti in schemate contemplatur.

d) Dici non potest religionum regimen nunc avulsum esse ab Auctoritate Ecclesiastica; quia reapse subest Sanctae Sedi et Summo Pontifici, quibus curae est de bono tam singularum dioecesium tum de prosperitate Ecclesiae universalis; in pluribus subest etiam Episcopis dioecesanis, et iam nunc religiosi, sub ductu Episcoporum, apostolico ministerio large incumbunt. Liceat mihi memorare quod solummodo in Italia Ordo Fratrum Minorum, cum dispensatione Definitorii Generalis et S. Congregationis Religiosorum, concreditas habet plus quam ducentas paroecias.

e) Verum quidem est Episcopum iure divino animarum salutem suae dioecesis sibi concreditam habere; sed mihi videtur in schema non satis ponderari hoc idem officium Summo Pontifici competere pro universo orbe. Ex hoc enim Summi Pontificis officio sequitur valde opportunum esse ut religiones quas Ipse approbavit, non negata quidem auctoritate quae Episcopis competere debet et de iure competit, ab Eo immediate dependeant Eique auxilio sint in munere Pastoris universalis exercendo. Historia luculenter docet quanta religiosi operaverint ad regnum Dei dilatandum, qua missionarii inter infideles a Summo Pontifice missi, ne dicam de ceteris apostolatus operibus quae ipsi exercuerunt et exercent, eodem Summo Pontifice mandante, in totius Ecclesiae utilitatem. Ordo Fratrum Minorum e.g. habet nunc in quinque continentibus 135 missiones vel quasi missiones, i.e. 89 missiones a S.C. de Propaganda Fide vel a S.C. pro Ecclesia Orientali dependentes; 46 Commissariatus et fundationes missionarias vel quasi missionarias; 3.653 missionarios; 90 episcopos. Si addantur numerosiores missionarii aliorum Statuum perfectionis, plane intelligitur quantopere in regno Dei dilatando religiosi adlaborent; quod fieri non potest, si iidem a singulis Episcopis plus aequo dependerent».

Idem sub n. 3 dicitur exemptionem «ordinem potissimum internum» respicere. Optarem melius explicaretur quid his verbis intelligatur, cum inde occasio detur erroneis interpretationibus et multis perturbationibus ansam praebere possit. Dicitur etiam «exemptionem non esse absolutam», sed hoc superfluum est, nam numquam fuit absoluta, cum in iure plures percenseantur casus in quibus religiosi obnoxii fuerunt et sunt Episcoporum auctoritati».

XIV) *Observ. Janssens* (concordant Valeri, Tisserant, Ferretto, Liénart, McGuigan, Ruffini, Siri, Montini, Giobbe, Cicognani, Santos, Döpfner, Larraona, Jullien, Albareda, Browne, Gori, Antezana, Beras, Šeper, Verwimp, Scharmach, Sépinski): «Exemptio vergit non tantum in bonum Religiosorum qui hoc privilegio gaudent, sed in bonum Ecclesiae universalis. Nisi exempta fuisset Societas Iesu, non numeraret nunc longe ultra 6.000 suorum sociorum in Missionibus exteris (Sac. 4.134; Schol. 1.667; FF. 1.032, ineunte 1962).

Pag. 8, lin. 23: «Quatenus de apostolatu agitur locali, ...prorsus necesse est ut sine Episcopo nihil fiat». Sapientissime dictum; sed nimis praetermittitur a quo pendeant opera apostolatus interdioecesani, nationalis atque internationalis, qualia sunt non pauca opera Religiosorum. Et haec opera magis universalia non raro maioris momenti videntur pro bono Ecclesiae, quam opera localia. Vix ab alio pendere efficaciter possunt quam a Romano Pontifice, a quo pendent Superiores Generales Religiosorum».

Art. 4

I) *Observ. Godfrey:* «Quoad principium de collaboratione inter clerum religiosum et saecularem non magna videtur difficultas. Apud nos res bene procedit, dummodo in apostolatus operis omnia fiant sub Episcoporum ductu et moderamine ut in schemate dicitur».

II) *Observ. Sépinski* (concordant iidem): «Necessaria quidem est strictior efficientiorque cooperatio cum Episcopis et sub Episcopis in apostolatus operibus exercendis, sed hoc obtineri potest, et quidem efficacius, servata substantialiter hodierna disciplina canonica; e contra applicatio schematis, potius quam perfectam concordiam actuositatisque coordinationem augeat, haec omnia certocertius, secundum meum submissum iudicium, imminuet».

Art. 5

I) *Observ. Bernard:* «Placet iuxta modum: i.e. inquantum submittit auctoritati Episcopi, pro laboribus apostolicis, religiosos omnes de facto degentes in sua dioecesi».

II) *Observ. Ruffini:* (concordant iidem): lin. 4: «quae ad cultum divinum...». Melius ad cultum divinum *publicum*».

III) *Observ. Godfrey* (concordant iidem): «Quod dicitur pagina 10 de legibus et decretis cultum respicientibus potest accidere, sed raro accidit, quod religiosi non facile volunt se submittere Episcopo; religiosae etiam quandoque, sed raro, se reluctantes ostendunt in hac re et sese confidunt propriis Superioribus. Sacra Synodus bene faceret insistendo de obligatione erga Episcopum».

IV) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «...opera apostolica in dioecesi exercenda pendeant necesse est ab Episcopo; quid autem de operibus apostolatus in dioecesi quidem sedem habentia, sed quae sint universaliora?»

Art. 7

I) *Observ. Coussa:* «Normam de clero missionali latini ritus in auxilium et levamen Orientalium Ecclesiarum iterum inculcet Oecumenica Synodus, idque in bonum ipsius

cleri latini ritus: tempora mutantur et vix ferunt hodie clerici orientalis ritus nimiam independentiam cleri latini ritus in Orientis provinciis, qui ceteroquin optime meruit de iisdem Ecclesiis Orientalibus».

II) *Observ. Saigh Maximos IV:* «Le N. 7 traite de la «subiectio religiosorum pro diversitate rituum». Il envisage deux cas seulement: le premier est lorsque des religieux travaillent dans un endroit où il n'y a pour ainsi dire qu'un seul rite: en ce cas, aux termes des canons 5 et 15 du Motu Proprio «Cleri sanctitati» de Pie XII, les religieux sont soumis à l'Ordinaire du lieu de ce rite en tout ce qui touche leur apostolat. Le second cas est lorsque des religieux latins exercent leur apostolat au profit des fidèles de plusieurs rites différents; en ce cas, ils dépendent, pour leur apostolat, de l'Ordinaire qui les a appelés ou admis. Mais le cas le plus fréquent, qui n'a pas été envisagé par le schéma, est celui où les religieux latins exercent leur apostolat en faveur de fidèles de rites différent, mais ils n'ont été appelés ou admis par aucun Ordinaire de rite oriental. Il arrive en ce cas qu'ils continuent à dépendre de l'Ordinaire latin, bien que les fidèles latins sur ce territoire soient très peu nombreux ou presque inexistants. C'est ce troisième cas, de beucoup le plus fréquent, que le Schéma devrait envisager pour lui apporter une solution convenable. Naturellement, cette question ne saurait être traitée par le Concile. Elle serait de la compétence de la Commission de réforme des Codes occidental et oriental».

Art. 8

I) *Observ. Léger* (concordant iidem): «Quod in illo numero dicitur, extendi deberet ad omnes locos ubi dioeceses sunt in statu — quamvis non iuridico — missionis; v.g. extendi deberet ad multas dioeceses Americae Latinae et ad quasdam regionis meae».

Art. 9

I) *Observ. Léger* (concordant iidem): n. 9, lin. 10 dicatur: «Tenentur legibus, decretis et ordinationibus». Etenim aliqua sunt documenta vel expressiones voluntatis Episcopi, quae non sunt sub forma legis vel decreti.

Linea 10 et 20, tollatur verbum «etiam». Etenim verbum illud destrui potest mentem totius illius numeri. Nam sub illo verbo Ordinarius religiosus, sicuti ille posset dare decreta et leges, forsan contrarias illis Episcopi, in eisdem materiis.

Specifice dicatur quod praedicatio ope instrumentorum communicationis, ob eius maximum momentum, subest auctoritati Ordinarii loci a quo datur emissio radiophonica vel televisifica».

II) *Observ. Hurley:* «Quaestio quae mea interest illa est de iisdem normis iustitiae observandis in re disciplinari.

Non raro enim accidit ut pro eodem delicto episcopus poenas severiores religiosis infligit quam clero saeculari, speciatim per revocationem facultatum dioeceseos. Hoc mihi videtur esse contra iustitiam. Episcopi, qui adiutorium religiosorum habere volunt, parati esse deberent aliqua inconvenientia tolerare, quae ex debilitate humana oriuntur, et religiosum non modo severiore iudicare quam sacerdotes dioecesanos. Generaliter collatis cum superiore religioso consiliis, casus dirimi possunt ad satisfactionem utriusque partis.

Propono igitur ut clausula aliqua schemate introducatur quae in mentem episcoporum revocet obligationem agendi in re disciplinari relate tam ad clerum regularem quam ad dioecesanum secundum easdem normas iustitiae».

Artt. 11-12

I) *Observ. Scapinelli:* «Ab origine, Familiae religiosae ita praesto fuerunt Romano Pontifici ut ipsis a Papa concrederentur opera et incepta quae, natura sua aut difficultate innexa, possibilitates capacitatemque auctoritatis localis (episcopalis) excederent. Etiamnunc ipsae operam dant S. Sedi, ex. gr. in Missionibus et aliis activitatibus non paucis sub ductu SS. CC. Roman., quae activitates, uti patet, sunt «supernationales», nec in ambitu unius vel plurium dioeceseon sunt coarctandae».

II) *Observ. Bernard:* «... necessarium est ut Instituta religiosa, exempta aut non exempta, libere possint suos subditos educare et eos committere omnibus operibus propriis pro utilitate generali Ecclesiae universalis».

Artt. 12-14

I) *Observ. Léger (*concordant iidem): «Recognoscantur. Mihi enim videntur fructus multarum compromissionum ita ut claritate et simplificatione multum indigent. Tenues distinctiones multiplicantur quae problemata non elucidant sed potius dissentiones fovent.

Praeterea propono ut legitimum sit Ordinario loci defendere aliquo Instituto exercitationem alicuius operis proprii, etiam Instituto sine ulla limitatione iam in dioecesi acceptato, et salvo semper iure recurrendi ad Sanctam Sedem. Etenim saepe fit ut opera propria exercentur quae, iudicio Ordinarii loci, nunc quasi inutilia sunt vitae Ecclesiae, dum aliae necessitates sunt quibus utiliter vacare possent. Protectio iuridica «propriorum operum» — praesertim operum devotionum particularium et operum quae valde indirecte referunt ad apostolatum vel pietatem — illa protectio damnosam deperditionem virium in Ecclesia fovet.

Praeterea propono ut obligentur religiosa Instituta praesentare Ordinario loci elenchum completum eorum operum propriorum».

II) *Observ. Gut* (concordant iidem): «Schema videtur repleri quadam diffidentia erga religiosos ac si ad opera pastoralia peragenda non sunt sufficienter parati.

De facto autem constat:

a) Officium Ecclesiae missionarium... maiore ex parte a religiosis praestatur. Ut tali officio religiosi efficaciter satisfacere possint, quaedam exemptio est omnino necessaria, ut experientia docet. Episcopi in terris missionum mox summis in angustiis versarentur, si ordines, congregationes, societates missionibus exteris deditae suos subditos in Europa vel America retinere deberent, secundum desideria episcoporum localium.

b) Officium instructionis in scholis omnis generis et gradus magna ex parte a religiosis impletur; imo supra vires ibidem saepe adlaborant religiosi. Tamen superiores vel superiorissae vocationum penuria saepe angustiati, ab episcopis haud raro non possunt obtinere permissionem claudendi aliquam scholam, aliquod asylum vel nosocomium, cum magno detrimento pro vita spirituali et pro ipso apostolatu. — Exinde praescriptum in pag. 14, linn. 3-5 non tam absolute sustineri debet. Ad minus exprima-

tur obligatio ordinarii concedendi permissionem, si superiores ob graves causas aliquod opus hucusque susceptum derelinquendum esse iudicant.

c) Officium Confessionum audiendarum, et munus tenendi recollectiones omnis generis imprimis etiam pro clero dioecesano, magna ex parte a religiosis sustinentur. Ut hae officia capitalis momenti rite praeparari et expleri possint, omnino necessarium est religiosos non tam facile avocari posse ad quaedam opera apostolatus quae hic et nunc maioris momenti videntur quae vero cum muneribus antea nominatis nullatenus comparari nequeunt».

III) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «p. 13, lin. 29 ad 34: fateor me non intellexisse, pro mea ignorantia, quid intendantur per opera constituta «ad modum corporis organici» vel «non constituta ad hunc modum?».

Art. 15

I) *Observ. Léger* (concordant iidem): «Lin. 17 dicatur: Pro quavis *stabili* commissione.... Etenim sunt commissiones temporariae pro quibus conventio vere inutiliter fieret».

Lin. 20, loco «competentem Superiorem», dicatur: «*maiorem* Superiorem».

II) *Observ. Lefebvre:* «Si contractus fiunt inter Superiores religiosos et Episcopos multae difficultates vitabuntur».

Art. 17

I) *Observ. Micara:* «Decretum aegre patitur Religiosos munia suscipere, etiam sacerdotalia, quae illos e vita communi habitualiter segregent, salva speciali necessitate et adhibitis cautelis pro tuenda vita religiosa».

II) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «Quod conceditur p. 14, n. 17 (lin. 33 et ss.) periculo non vacat. Conceditur enim Episcopo ut possit Superiorem fere cogere ad destinandos Religiosos in casu speciali ad munera quae illos a vita communi habitualiter segregent. Iamvero, propter exigentias sat severas et cotidianas vitae communis, fit ut qui diutius extra illam degunt, in non paucis casibus aegre vel nullo modo ad eam redire valeant; inde crisis et non raro vocatio religiosa amissa».

Art. 18

I) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «P. 15, lin. 10, loco «vocari» proposuerim «invitari»; bonae enim causae esse possunt ob quas non conveniat Episcopum ad talia obligare posse.

Idem dixerim ad lin. 21: Superiores religiosi «tenentur»; proposuerim formulam magis moderatam, uti «Superiores libenter pro viribus petitum auxilium praestent».

Art. 20

I) *Observ. Perrin:* «Res in numero vigesimo latae extenduntur ad aliquas regiones quae non sunt loca missionis sed difficultates et necessitates missionum cognoscunt».

Art. 21

I) *Observ. Micara:* «Officium parochi, hodie praesertim, sat difficulter componitur cum legibus regularis vitae communis. Ex altera vero parte Parochi religiosi, aliqui saltem, ab ipso decreto exoptantur, et magis in dies, necessitatibus impellentibus, numero crescunt, ut in hac Urbe videre est».

II) *Observ. Godfrey:* «In *directione* paroeciarum a Religiosis difficultas potest oriri si paroeciae tendant esse nimis alienae ab operibus dioecesanis».

III) *Observ. Silva H.:* «Post verbum " sint " addatur «modo tamen sibi proprio». Omnibus fatentibus, plerique religiosi non eodem ac saeculares sacerdotes modo ad dioecesim pertinent, quoad stabilitatem praesertim».

IV) *Observ. Browne* (concordant iidem): «Istud Schema ponit in cap. IV, n. 21, pag. 17, linn. 6-10 aliquid quod videtur esse novum principium in iure dum dicit «Cum Religiosi sacerdotes de clero dioeceseos reapse sint, consentaneum est ut... quaedam paroeciae clero regulari committantur (non solum ob cleri saecularis penuriam), sed etiam eum in finem ut intimior inter utrumque clerum unio foveatur».

Istud principium quadam saltem mensura validum esset de clero religioso iuris dioecesani, sed quid de Ordinibus de iure pontificio habentibus missionem in universum mundum? Difficile erit istam missionem complere si Ordinarius loci propria auctoritate munera huius naturae Religiosis committere posset saltem si isti talia munera acceptare obligantur. Item tales Religiosi sacerdotes sunt de clero dioecesano tantum in quantum ibi resident et apostolatum exercent. Difficultas est ordinis practici maioris entitatis quam prima fronte posset apparere.

Praedictum principium applicatur quoque in cap. III, pag. 13, linn. 9-19. Item pag. 15, linn. 5-18, per totum. Item pag. 8, linn. 16-20. Item pag. 11, par. 9, linn. 9-19.

V) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «P. 17, de ministerio paroeciali a Religiosis participando. Ne mobilitas Religiosorum, de qua initio agebam, sensim sine sensu minuatur nimis, talia ne multiplicentur. Nec cogantur Religiosi quorum Regulae a Sancta Sede approbatae vetant ne acceptent paroecias, siquidem ad alia opera ex Instituto destinantur, in hac re Regulas mutare».

Artt. 21-22

I) *Observ. Ujčić* (concordant Ferretto, Gori, Antezana, Šeper): «Facile est dicere: quod vitam religiosam attinet, Religiosus subditur suo Provinciali; in ea, quae curam animarum spectant, subiacet Episcopo. Sed in praxi interdum spinosum evadit duobus dominis servire.

Quoad parochos religiosos propono: Provincialis cum praesentat Episcopo candidatum pro paroecia, debet perspicuum curriculum vitae respectivi sacerdotis Episcopo praesentare; quae studia peregerit, quali cum successu... Itaque debet Episcopus ex sincero curriculo vitae rescire, quae sint dotes candidati; quibus magis excellat, sitne bonus concionator, prudens confessarius, practicus liturgista, expertus catecheta et alia huius generis. Mentio facienda erit etiam de imperfectionibus candidati, ut Episcopus sciat, quomodo sibi cum eo agendum. Quae dixi de parochis, valent etiam de cooperatoribus, quod per se patet.

Mutua relatio. Quemadmodum Episcopus cavere debet, ne iura parochi religiosi tangat , quae ad eius exemptionem pertinent, sic et Provincialis cavere debet, ne ingrediatur competentiam Episcopi».

Art. 22

I) *Observ. Micara:* «Positio parochi religiosi revera implexa est ipsique melius aptandae, quousque fieri possit, decretum non satis consuluisse videtur».

II) *Observ. Léger* (concordant iidem): «Lin. 15 dicatur: Haec paroeciae commissio, *numquam tamen secundum plenam unionem,* potest fieri sive *ad tempus indefinitum,* sive... etc».

Art. 23

I) *Observ. McIntyre:* «Supplementum recommendatur. Saepenumero communitatibus religiosis necessitas urget pecuniae ad aedificandos novitiatus, domus studiorum et cetera. In quibus casibus religiosi laicos peritos cum stipendiis adhibent ad colligendas pecunias necessarias.

Haec collectio pecuniarum exigitur non tantum in dioecesi in qua aedificatio proponitur, sed etiam in aliis dioecesibus in quibus hi religiosi serviunt. Commendatum est ut haec collectiones pecuniarum non exigantur sine consilio et consensu Ordinarii loci».

II) *Observ. Godfrey* (concordant iidem): «In capite quarto pagina 17 agitur de oblationibus fidelium in paroecia factae, et notatur quod huiusmodi oblationes praesumuntur intuitu paroeciae factae nisi aliud certo constet. Optime in mentem revocatur hoc principium».

Art. 24

I) *Observ. Ruffini* (concordat Richaud): «Lin. 8 s.: ...nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur. Id mihi videtur nimium».

II) *Observ. Richaud:* «... puto cum E. C. Ruffini ... quod potest haberi aliquod detrimentum, tam pro Superiore religioso quam pro Ordinario, si uterque non tenetur communicare rationes suae sententiae de amotione alicuius religiosi.

Tandem aliquas explicationes postulat linea 13 in pag. 18 quando, sese referendo ceterum ad canonem 481, dicitur absolute quod in ecclesiis Religiosorum, etiam domibus religiosis adnexis et exemptis. Nam expresse pag. 17 in nn. 21 et 22 et in eodem n. 3 eiusdem pag. 18 sub 2° paragrapho agitur de functionibus paroecialibus, quae possunt assumi a religiosis etiam in ecclesiis religiosis (speciatim pag. 17, lin. 15).

III) *Observ. Cooray:* «Propono ut verba sequentia vel aequipollentia addantur huic paragrapho: «Religiosi ita remoti ad proprium Institutum sub immediato regimine suorum Superiorum regredi debent».

IV) *Observ. Godfrey* (concordant iidem): «Omnia huius generis S. Synodus in lucem faciat et ita evitabitur conflictus, exempli gratia de funeribus in ecclesiis religiosorum non paroecialibus et alia huius generis».

Art. 28

I) *Observ. Ruffini* (concordant iidem): «Lin. 32 s.: ad alumnorum institutionem ac disciplinae rationem. Hoc loco statim addendum puto: *ad magistrorum honoraria* et «assicurazioni sociali» (quae dicuntur). Saepe enim Religiosi in scholis suis habent Professores laicos et e clero dioecesano».

II) *Observ. Silva H.:* «Lin. 7 addendum: «Omnes religiosae domus etiam exemptorum subsunt visitationi Ordinarii lociquoad observantiam civilium statutorum iuris laboralis». Possunt esse religiosae domus in quibus opera de quibus in n. 28, § 2 schematis non floreant et nihilominus opificibus indigeant, quorum iura sub episcoporum tutela esse oportet utpote membra populi christiani ipsis commissa».

III) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «linn. 32-34: ius hodiernum agnoscit Ordinario loci facultatem visitandi collegia vel scholas a Religiosis directas, quod ad institutionem religiosam et moralem (can. 1382); nunc autem videtur extendi hoc ius ad integram institutionem; immo extenditur ad taxas ab alumnis solvendas. Quod nimium videtur: quae linquitur Religiosis libertas sequendi proprias traditiones paedagogicas, plerumque a saeculis probatas? Et si Ordinarius loci de ipsis taxis iudicare debet, necesse erit ut se intromittat in integram administrationem temporalem scholae; hucusque autem et iure, ut videtur, Ordinario loci prohibebatur de re temporali cognoscere in Religionibus iuris pontificii (can. 618, § 1, 1°). P. 21, linn. 4-8, conceditur Ordinario loci ius visitandi scholas, hospitia etc. Religiosorum in iis quae pertinent ad observationem legum civilium de paedagogia, de hygiene, et ad securitatem contra infortunia. Quaeret quis quam fiduciam adhuc merentur Superiores religiosi si ne de his quidem rebus ipsi iudicare possunt?»

Art. 30

I) *Observ. Léger* (concordant iidem): «Addatur quod Religiosi servare debent etiam ea omnia ab Episcopali Conferentia edicta quae apostolatum formalem, caritativum et socialem respiciunt».

Art. 31

I) *Observ. Léger:* «Detur Ordinario loci ius visitandi libros omnium Religionum ita ut cognoscat eorum statum finantiarium. Hoc est enim maximi momenti quia Ordinarius adiuvare potest religiones; praeterea sic praecaveri possunt operationes finantiariae suspectae et, saepe saepius, etiam scandala quae damnosa sunt non tantum Instituto religioso sed et ecclesiae dioecesanae».

II) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «... nescio an oporteat eousque procedere ut Religiosis non liceat pecunias collocare in bonis immobilibus nisi consulto Ordinario loci? Aliud est ut patet aedes aedificare vel quamlibet domum aperire».

Art. 32

I) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «... non adeo raro Religiosis nimia ponuntur obstacula cum stipem quaeritare intendunt in favorem Missionum exterarum sibi a S. Sede commissarum; dum ex intentione Sanctae Sedis ipsi Religiosi magna ex parte subvenire debent Missionibus exteris. Subsidia enim quae opera pontificia praestare valent plerumque non attingunt nisi exiguam partem expensarum Missionum. Reliqua pars a fidelibus in regionibus christianis, colligenda est».

Art. 33

I) *Observ. Léger:* «Lin. 20 dicatur: Notiones tradantur de actione Catholica, *sociali et caritativa*.... Apostolatus socialis et caritativus sunt campi ubi summe agunt Religiones».

Art. 35 ss

I) *Observ. Cicognani* (concordant Silva, Larraona, Sépinski): «Frequentior sit mutua consultatio Episcoporum cum Superioribus religiosis».

II) *Observ. Yago:* «Difficultates non invenientur quas timent episcopi et superiores religiosi, si in caritate et in fraterna collaboratione agunt episcopi et superiores religiosi».

Art. 38

I) *Observ. Janssens* (concordant iidem): «Lin. 33 et ss.: in coordinando apostolatu, primae partes servandae sunt Sedi Apostolicae, quae fere sola iudicare potest de necessitate relativa variarum mundi partium».

II) *Observ. Ruffini:* «Necesse est omnino (et urget) ut Romae habeatur S. Congregatio, vel Tribunal, vel Commissio Em.morum Cardinalium, cuius munus sit et officium dirimendi ad normam iuris quaestiones quae inter Episcopos et Religiosos oriantur. Nunc enim Episcopi frequenter nesciunt quomodo absoluta cum libertate iura dioecesana in controversiis cum Religiosis tueri possint et valeant».

III) *Observ. Ferretto:* «Adhaereo propositioni Em.mi Cardinalis Marella de instituenda Commissione Pontificia in Romana Curia, vel melius de restituenda Sacra Congregatione de Episcopis et Regularibus».

IV) *Observ. Léger:* «Et pro bono Ecclesiae et ad praxim exopto quod desiderium Em.mi Marella ad lucem perveniat et quod quam primum sit commissio Cardinalitia de his rebus tractatura».

V) *Observ. Cicognani:* «Romae instituatur Commissio quaedam ad dirimendas quaestiones inter Episcopos et Religiosos».

VI) *Observ. Siri:* «Censeo in Curia restituendam esse Congregationem de Episcopis et Regularibus».

VII) *Observ. Quiroga:* «Instituatur, ut innuit Em.mus Marella, Dicasterium mixtum in Curia, quod de istis agat et difficultates orituras solvat».

VIII) *Observ. Santos:* «Valde desideratur Concilium statuere aliquod coordinativum vel potius Commissionem Mixtam ex utroque clero».

IX) *Observ. Jullien:* «...magni momenti esset institutio in Curia Romana Commissionis Mixtae, quae competens esset de rebus deque quaestionibus componendis inter Episcopos et Religiosos».

X) *Observ. Bea:* «Fiat Commissio Mixta Romana, quae praeparet normas pro reformando Codice I. Can. In hac Commissione aeque repraesententur tam Episcopi quam Supremi Moderatores Institutorum religiosorum exemptorum».

XI) *Observ. Suenens:* «...placet idea commissionis Pontificiae de Episcopis et Religiosis post Concilium instaurandae».

XII) *Observ. Albareda* (concordant Ujčić): «Instauretur Commissio Mixta».

XIII) *Observ. Hurley:* «Argumenta contra schema prolata nimis generalia permanent. Solum experientia poterit omnes consequentias manifestare. Exinde necessitas alicuius Commissionis vel Congreg. Romanae».

XIV) *Observ. Perrin:* «Adhaereo voto institutionis Commissionis Mixtae ad concordiam inter episcopos et religiosos obtinendam».

XV) *Observ. Bazin:* «Si Commissio Mixta componitur, puto quod saltem quidam Superiores Generales Ordinum adhiberi deberent in re tanti momenti, ob eorum scientiam et experientiam».

XVI) *Observ. Bernard:* «Commissio Mixta valde utilis esset ad tollendas difficultates».

XVII) *Observ. Verwimp:* «... instituatur Commissio stabilis et vere mixta ad difficultates actuales solvendas et futuras praecavendas».

XVIII) *Observ. Sépinski:* «Organum Mixtum in Urbe instituatur quod omnia dissidia oriunda solvat».

XIX) *Observ. Godfrey:* «Non videtur necessitas specialis Dicasterii pro solvendis litibus inter Episcopos et Religiosos. Nonne sufficiunt Dicasteria competentia iam existentia?».

Artt. 38-39

I) *Observ. Scapinelli:* «... maxima difficultas et — ut ego opinor — fundamentalis est illa de coordinando apostolatu in singulis nationibus, quia hodiernis temporibus, negotia maioris momenti quae dioeceseos uniuscuiusque intersunt, vix ipsius dioeceseos limites non transiliunt et revera sunt dicenda et tenenda veluti omnium dioeceseon cuiusque nationis negotia.

Compertum est Conferentiae Nationalis Episcoporum munus non esse normas praeceptivas dandi Episcopis, utpote qui, in sua dioecesi, sint Pastores et Doctores sub Primatu unius Summi Pontificis. At non esset prudens Episcopus qui eiusmodi normas parvipenderet».

II) *Observ. O'Connor:* «Quod ad Consilium attinet, Sacerdotibus ex utroque cleru delectis, cui Episcopus praeesse deberet, timendum est ne eiusmodi Consilium Episcopis auctoritatem ac potestatem minuat magis quam adiuvet».

Art. 40

I) *Observ. Ruffini* (concordant iidem) «in parte extrema haec adderem: Quibus conventibus et collationibus *uterque clerus interesse teneatur*».

Art. 41

I) *Observ. Pizzardo:* «... de Conferentia Superiorum Maiorum mihi videtur non sufficere dicere: ratione habita eorum quae ab Episcopis circa apostolatum statuta fuerint, sed: *servatis iis* quae etc.».

II) *Observ. Suenens:* «Rogo ut statuta de Unione Superiorum Maiorum de novo elaborentur et ita dignitas episcopi melius servetur».

Art. 42

I) *Observ. Confalonieri* (concordant Ferretto, Montini, Giobbe): «non dicitur cui competat conventus illos promovere, convocare eisque praeesse. Utique, ut evidens est, hoc spectat Episcopis, sed non exprimitur, et ergo dubium saltem practicum exoriri potest. Peto ut de hac re competentia clare explicetur».

II) *Observ. Scapinelli:* «forsitan peropportunum non esset multiplicari entia sine vera necessitate. Cum fere in unaquaque natione adsit et Conferentia Episcoporum et Conferentia Religiosorum, nihil prohiberet quominus Praeses Conferentiae Episcoporum, quoties habeantur tractanda negotia in quibus Conferentia Religiosorum desideratur, advocaret Praesidem et Consiliarios Conferentiae Religiosorum. Qui, audientes desideria Conferentiae Episcoporum, postquam suas ipsorum sententias exposuerint, per Organa Conferentiae Religiosorum opportunas normas tradent Superioribus singularum Congregationum Religiosarum in natione existentium. Quodsi dubia irrepant et concordia non affulgeat circa hoc vel illud negotium, S. Sedis erit, audita Commissione Centrali Religiosorum Romae constituta, edicere quid agendum».

Artt. 43-44

I) *Observ. Spellman:* «In specie multum placet quod facultates et privilegia Religiosorum in dioecesi domum habentium competunt etiam loci Ordinario et quod privilegia particularia Religiosorum intra congruum temporis spatium Sanctae Sedis iudicio submittenda erunt».

II) *Observ. Léger:* «In finem illius numeri (44) sequentem additionem propono: Habeantur ut normae illius revisionis, sane iudicio Sanctae Sedis submittendae: 1° Sodalium statuum perfectionis privilegia quae ordinem internum Instituti non respiciunt, consideranda sunt ut per modum exceptionalem concessa; 2° Titulus ad illa privilegia iam concessa servanda est necessitas fidem tuendi vel propagandi in locis et circumstantiis particularibus, non tamen merita ab Instituto acquisita in tempore praeterito».

III) *Observ. Godfrey:* «Placet multum propositio de revisione privilegiorum Religiosorum. Elenchus fiat et cum relativis praescriptis pateat omnibus Episcopis».

IV) *Observ. Silva H.:* «Exemptionis ambitu satis definito, distinctio nimis odiosa inter clericales religiones exemptas et non exemptas supprimi posse videtur, ita ut, definitiva approbatione impetrata, omnes pariter exemptae evadant».

V) *Observ. Ujčić:* «...haec omnia diligenter revidenda sunt et expungenda in quantum non conveniunt nostris temporibus... Propono ut determinetur tempus ad finiendam obligationem, ex.gr. post annum a promulgatis decretis Concilii».

3

EM.MUS VALERIUS CARD. VALERI
Praeses commissionis de Religiosis

PONTIFICIA COMMISSIO DE RELIGIOSIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

Prot. N. 053/62

E Civitate Vaticana, die 17 iulii 1962

Eminentissime Domine,

Litteras Eminentiae Tuae Reverendissimae diei 9 Iulii 1962 (Num. Prot. 11/SM) grato animo accepi cum fasciculo votorum et observationum Em.morum, Exc.morum ac Rev.morum Patrum Pontificiae Commissionis Centralis super schema «De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda» inter Commissiones de Episcopis et de Religiosis concordatum.

Excerpta ex his Votis et Observationibus, prout ab Eminentia Tua requisita, parata sunt membris Subcommissionis mixtae communicanda pro studio et responsis dandis: quae omnia, concordi opera utriusque Secretariatus de Episcopis et de Religiosis, sine mora procedent.

Ipsa exemplaria originalia praedictorum Votorum et Observationum ad Subcommissionem restituo.

Interim, omni cum observantia et sensu profundae venerationis, laetus hanc occasionem nactus, me profiteor

Eminentiae tuae reverendissimae
dev.mum servum in Christo
VALERIUS Card. VALERI, *praefectus*

Em.mo ac Rev.mo Domino
Domino Cardinali Eugenio TISSERANT
Praesidi subcommissionis centralis de materiis mixtis

4

RESPONSA[1]

Subcommissionis mixtae de episcopis et de religiosis ad observationes super schema DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS PRAESERTIM QUOAD APOSTOLATUS OPERA EXERCENDA

AD OBSERVATIONES GENERALES

Praenotamen: Ex observationibus generalibus Patrum Commissionis centralis, erui possunt tria Argumenta Principaliora quae integrum Schema tangunt propterea utiliter perpendenda ante examen singularum observationum, nempe:

I) De Schemate retinendo aut minus

II) De Schemate forma breviori donando

III) De Schemate ad principia generalia reducendo

I – ARGUMENTUM: DE SCHEMATE RETINENDO VEL MINUS

Observationes Patrum Commissionis Centralis

1. Schema prout iacet omnibus fere Patribus Commissionis Centralis substantialiter *placuit iuxta modum*, atttentis scilicet variis observationibus decursu Sessionis prolatis. Non desunt qui illud expressis verbis laudaverunt: « Quaestio ceterum funditus pertractata est » (Card. Masella : cf. IV).

— « Placet iuxta modum: i.e. in quantum propria et debita auctoritas Episcopi Ordinarii multo clarior evadit in schemate » (DD. Alter: Cf. XXX).

— « Mihi videtur quod in huiusmodi schemate a mixta Commissione... proposito, in tuto bene ponantur omnia et singula quae requiruntur tam a iure quam ab ipsis hodiernis necessitatibus, quae tantum momentum in apostolatu habent. Tutantur enim iura Ordinariorum, quibus, ex ipso iure divino, incumbit onus providendi apostolatui sub omnibus eius aspectibus, dum etiam in schemate non laeduntur iura Religiosorum Institutorum, a quibus tantopere, in exercitio apostolatus, etiam ipsi Ordinarii pendent » (DD. Graner: Cf. XXXI).

— « Toto corde plaudo intentioni huius schematis promovendi pleniorem collaborationem inter utrumque clerum maioremque coordinationem conatuum apostolicorum sub ductu Episcopi, qui de animabus sibi in dioecesi commissis respondet coram Deo et Ecclesia. Pleraque proinde quae in hoc schemate determinantur libenter probo, eo vel magis quod vix non omnia referunt ius quale nunc viget ». (P. Janssens: Cf. XXXIV).

[1] Textus apparatus est a rev.mo Domino Ioseph Rousseau.

2. Nonnulli tantum ab acceptatione fere unanimi schematis recedunt:

— «Schema, quamquam cum multa cura praeparatum est, tamen disceptatio hodierna manifeste ostendit quaestionem nondum esse adeo maturam ut in Concilio tractari possit. Fiat potius Commissio mixta... In Concilio tantum laudetur opus cleri saecularis et opus Religiosorum et commendetur fraterna collaboratio» (Card. Bea: Cf. XXV).

Alii, quin schema simpliciter repellant, *novam redactionem* eiusdem vellent fieri, sive ab eadem Commissione Mixta sive ab alia.

— «Laudandus est labor coniunctus duarum Commissionum, qui ad illud (schema) conficiendum pervenit. Certe debita ratio habenda est animadversionum a Sodalibus prolatarum. Problemata aliqua gravia ac salebrosa ... perspecta, reor opportunum esse submittere vel eidem Commissioni mixtae, vel novae aliae Commissioni, sive a nostra Centrali, sive a Sancta Sede efformatae» (Card. Cento: Cf. XIV).

— «Placet ad mentem Relatorum Eminentissimorum; attamen difficultates prolatae suadent ut nova redactione peracta — et audita altera parte — Concilio proponatur, si necesse est at alio modo provideri nequit» (Card. König: Cf. XVII).

— «Valde laudatur finis quem Commissio sibi proposuit. Elaborentur novae normae, paucae et clarae. Particularia vero ad Commissionem pro novo Codice redigendo remittantur». (P. Sépinski: Cf. XXXIII).

Respondetur:

i) Simplex laudatio operis Cleri saecularis et Religiosorum cum commendatione fraternae collaborationis, ut ab Em.mo Card. Bea proponitur (Cf. supra XXV) non videtur sufficiens. Huiusmodi enim laudationes et commendationes certo non desunt; sed actuosa opera Religiosorum nostris temporibus quasdam ponit quaestiones rite resolvendas, quatenus, ut scite Em.mus Card. Valeri in sua prolusione aiebat, non agitur, «...de religiosis ad apostolatum vocandis, quasi hucusque ipsi in eo vere defecissent; sed de eorum apostolatu, ad opera externa quod attinet, ob prementes hodiernas animarum necessitates, pro viribus augendo necnon sive cum clero saeculari sive inter diversa instituta apte coordinando, sub Ordinariorum locorum moderamine semper exercendo».

Ad hos effectus consequendos requiruntur normae, quae etsi hucusque penitus non defuerunt, indigent tamen magis organice maiorique cum perspicuitate proponi: id quod schema perficere intendit.

ii) Schema non est perfectissimum, ideoque in pluribus emendari poterit; sed substantialiter apparet bonum et sufficiens, iuxta testimonium fere unanime Patrum Commissionis Centralis. Ideo, non videtur rationabile illud seponere ut ab alio diverso sufficiatur.

Petitur a Rev.mo P. Sépinski ut «elaborentur novae normae ...» (Cf. sup. XXXIII). Non autem ostenditur cur praesentes normae essent reiiciendae quasi omnino vitiatae! et multo minus datur pignus quod novae inventae meliores erunt! Cum schema maxima cum cura et sensu responsabilitatis elaboratum sit, non est seponendum ob merum desiderium habendi novum!

Conclusio: Schema prout iacet substantialiter est retinendum, salvis particularibus emendationibus de quibus, singulis in casibus diiudicandum erit.

II – Argumentum: de schemate forma breviori donando

Observatio: « Ceterum, meo humili iudicio, suggererem formam Decreti breviorem et expolitiorem... » (Card. Ferretto: Cf. V).

Respondetur:

i) Absque dubio, Commissio brevitati sermonis inquantum potuit consuluit, ea quae superflua videbantur expungendo. Sed materia schematis est ampla et complexa quae non potest semper paucioribus verbis exponi sine detrimento tum integritatis tum perspicuitatis. Si in aliquo determinato casu ostenditur sermonem sine damno abbreviari posse, libenter id praestabitur; sed periculosum esset et temerarium tentare formam schematis integri ad maiorem brevitatem reducere.

ii) Ceterum, de maiori minorive extensione schematum Commissio Centralis nullum dedit criterium precisum etsi multae et diversae prolatae sint sententiae. Forte, circa criteria fundamentalia certa unanimitas possibilis est; sed in concreto, quando agitur de aliquo textu particulari non omnes eodem modo sentiunt. Quare hac in re, prudentius est menti Commissionis quae textum exaravit adhaerere, ne brevitati consulendo expungantur non superflua sed quaedam necessario dicenda.

III – Argumentum: de schemate ad principia generalia reducendo

Observationes. Patres Commissionis Centralis satis frequenter adverterunt ne schemata ad nimia particularia descendant quae potius remittenda sunt sive Codici revidendo sive eventualibus Constitutionibus seu Instructionibus Apostolicis post Concilium edendis. Relate ad praesens schema plures idem edixerunt ita ut complecti deberet tantum « principia generaliora » (Cf. Card. Ferretto: V; Cf. etiam: Card. Jullien: XX; Card. Larrraona: XXI; Card. Coussa: XXIII; DD. O'Connor: XXVII; P. Janssens: XXXIV).

Respondetur:

i) De hac re, praesertim relate ad Caput V: « De quibusdam casibus particularibus... », ample disceptatum est in Subcommissione, cum haud perfecte concordabant ambae Commissiones de Episcopis et de Religiosis. Rem accurate exposuit Em.mus Card. Valeri in sua prolusione his verbis: « Satis amplus est caput quintum: « de quibusdam casibus particularibus dependentiae religiosorum ab Ordinariis locorum... Commissio de Religiosis in suo schemate de Apostolatu parando, plerosque horum casuum particularium omiserat, ne Concilium videretur descendere ad nimia particularia quae locum invenire poterant in Codice revidendo. Etsi deinde practica ratione ad schema Exc.morum Episcoporum accesserit, mentem autem non mutavit, rem reliquendo judicio Rev.mae Commissionis Centralis ».

ii) Habita ratione tum indolis Concilii Oecumenici, tum mentis Commissionis Centralis, plerique articuli capitis quinti (V) possent sine damno e schemate expungi, eo vel magis quod plures iam in Codice praeformantur, salvis emendationibus a Commissione mixta factis.

iii) Concilium autem poterit hos articulos hic suppressos ad Commissionem pro Codice revidendo, remittere, quae certo certius melius iudicare poterit qua ratione hi cum ceteris non paucis in Codice recensitis componendi erunt.

IV – Responsa ad singulas observationes generales

N.B. Inter observationes generales recensitas, plures non exprimunt nisi eorum Auctorum *placitum* vel *accessionem* ad aliorum placita: quin specialem proferant sententiam. Quare istis *nil* erit respondendum.

Nonnullis aliis responsum saltem ex parte iam invenitur in responsis praecedentibus ad quae erit remittendum.

I) *Observ. Marella.* Respondetur: Relatio Em.mi Card. Marella, cui plures Patres sese referunt, non invenitur in fasciculo votorum et observationum: quare, pro nunc, *nil respondendum.*

II) *Observ. Valeri.* Dum Em.mus Card. Marella in sua prolusione descripsit qua ratione Commissio Mixta schema exaraverit, Em.mus Card. Valeri ipsa argumenta schematis illustravit et explanavit, secundum ea quae subcommissioni mixtae iam nota sunt. Quare, *nil addendum* est.

III) *Observ. Tisserant.* Respondetur: nil.

IV) *Observ. Masella.* Respondetur: Grati sumus Em.mo Principi pro laudibus impensis: « quaestio funditus pertractata est ».

V) *Observ. Ferretto.* Respondetur:

i) Quoad formam breviorem schemati donandam: iam provisum est supra.

ii) Quoad schema ad principia generaliora tantum coarctando; iam provisum est supra.

iii) Quoad formam expolitiorem curandam: providebitur more solito in Commissione Centrali: cum adsit specialis commissio latinitatis.

iv) Insuper quaeritur ut « ... clare statuatur quid veniat sub voce « externa », quae tantum in capitibus I et II adiicitur verbis « opera apostolatus », dum c. III loquitur simpliciter de « operibus apostolatus » (Cf. Observ. V).

Ad rem elucidandam, dicere oportet vocem « apostolatus » sensum latiorem habere, quatenus complectatur sive apostolatum externum operibus externis, i.e. sacro ministerio, eruditione iuventutis, assistentia caritativa, etc. explendum; sive apostolatum internum operibus vitae contemplativae, orationis et poenitentiae exercendum. Inde distinguuntur opera externa et opera interna apostolatus. Sed, iuxta communem usum, simpliciter loquendo, opera apostolatus intelliguntur potius externa.

Unde, in duobus prioribus capitibus opportunum erat clare distinctionem inter opera interna et externa inculcare; nam praesens quaestio de rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad opera apostolatus, spectat ad opera externa institutorum vitae activae; non vero ad opera apostolatus monastici vitae contemplativae: ideo, in art. 2 habetur: « Religiosi... in externa apostolatus opera immissi... etc. ».

Eadem ratio valet pro capite II: « Normae practicae... in operibus externis explendis ».

Hac distinctione autem semel clare posita, deinde sufficiebat loqui tantum de « operibus apostolatus » (Cap. III), quae ex ipso contextu faciliter intelliguntur de solis externis, minimo de orationibus et poenitentiis vitae contemplativae monasticae.

Breviter: initio schematis (Capita I et II) adiicitur vox « externa » ad distinctionem inculcandam inter opera apostolatus interna (vitae contemplativae monasticae) et externa, de quibus tantum sermo est in schemate: *deinde,* hac distinctione semel posita,

ex ipso contextu luculenter eruitur agi de operibus *externis,* quin necessarium sit hanc vocem adiicere.

VI) *Observ. Liénart.* Respondetur: nil.

VII) *Observ. Copello.* Respondetur: nil.

VIII) *Observ. McGuigan.* Respondetur: Procul dubio, « concordia et caritas » sunt necessariae ad difficultates solvendas; sed si desint normae sufficientes, minor erit earum efficacitas cum de se non valeant iura et officia singulorum definire et omnem Confusionem in actione dissipare.

IX) *Observ. Frings.* Respondetur: Concordantia, quae ab Em.mo Principe hic laudatur et commendatur, satis quoque promovetur in Schemate, in capite VI: « de operibus apostolatus rite explendis et coordinandis », et inde ab initio schematis: art. 4.

X) *Observ. Siri.* Respondet: nil.

XI) *Observ. Léger.* Respondetur:

i) Ad mentem Em.mi Relatoris, art. 2, quo in fine ostenditur fervorem vitae spiritualis in Religiosis « ... in bonum ipsius apostolatus » cedere, addi potest quod exercitium apostolatus etiam vitam spiritualem eorum alere possit, modo sequenti:

......cessurum non dubitatur. Neque est ambigendum « quominus et ipse apostolatus sub moderamine competentium Superiorum rite ordinatus et ob solius Divini Redemptoris Amorem cum zelo exercitus, ipsi apostolo uberrimus fons evadere valeat et debeat propriae sanctificationis et incrementi dilectionis in Deum et proximum qua omnis christiana perfectio essentialiter constat ».

ii) Ut habetur in Schemate « Constitutio de statibus perfectionis adquirendae », art. 14, terminus « religiosus » sumitur sensu stricto et sensu lato. Licet sensu stricto et specifico illum tantum sodalem designet qui vota publica in aliqua religione nuncupavit, « Verumtamen, attento elemento fundamentali tribus speciebus status perfectionis adquirendae communi, nempe, christianae perfectionis professione evangelicis consiliis solide « fundata, nihil impedit quominus quandoque, agendo etiam de aliis statibus perfectionis, idem verbum, praesertim sensu adiectivo latiore modo adhiberi valeat ».

Generatim, determinatio sensus, stricti vel lati, sufficienter eruitur ex ipso contextu; quare, ob maiorem commoditatem sermonis, usus vocis « religiosus » in sensu lato retentus est, pluries notata difficultate practica recurrendi ad longiorem locutionem « sodales status perfectionis ».

Ideoque, nisi sensus ambiguus evadat, congruit retinere vocem « religiosus » quando agitur de omnibus sodalibus cuiusque status perfectionis designandis.

XII) *Observ. Montini.* Respondetur: nil.

XIII) *Observ. Giobbe.* Respondetur: nil.

XIV) *Observ. Cento.* Respondetur: De problematibus submittendis novae commissioni mixtae vel eidem, iam provisum est supra.

XV) *Observ. Cicognani.* Respondetur: nil.

XVI) *Observ. Richaud.* Respondetur: nil.

XVII) *Observ. König.* Respondetur: De nova redactione hic proposita, iam provisum est supra.

XVIII) *Observ. Döpfner.* Respondetur: nil.

XIX) *Observ. Santos.* Respondetur: nil.

XX) *Observ. Jullien.* Respondetur:

i) De schemate ad principia generalia dumtaxat reducendo, iam actum est supra.

ii) De «servanda natura indoleque vitae monasticae et vitae contemplativae», specialis habetur articulus *2,* in Schemate de vita religiosa renovanda. Ad hanc vitam monasticam et contemplativam servandam consulte in praesenti Schemate adhibitae sunt cautiones: v.g. «Hi sane, (religiosi)... apostolatus operibus maiore in dies studio ac mensura, *pro sua quisque conditione incumbant,* ... (Cf. Prooemium pag. 5, lin. 21, 24). Quin immo Religiosi... ampliores partes in ministerium salutis humanae... suscipiant, *secundum sui quisque Instituti indolem et Constitutiones,* quae si necesse sit in hunc finem sunt congrue accommodandae» (Cap. I, art. 1: pag. 7).

Art. 10 ponit principium fundamentale ut, relate ad apostolatum Religiosorum, «prae oculis semper habenda (sit) diversitas non solum Institutorum, sed etiam operum apostolatus».

Insuper, opera propria quibus imprimis Instututa religiosa incumbere debent, non spectant evidenter ad vitam contemplativam (Cf. art. 11, 12, 13, 14).

Quae omnia ista dicta et totus fere contextus Schematis sufficienter indicant vitam monasticam et contemplativam non esse perturbandam neque sodales huiusmodi vitae ad opera externa apostolatus exercenda esse cogendos, qui suo modo ad humanam communem salutem valide conferunt. «Multo plus», scribebat Pp. Pius XI, ad Ecclesiae incrementa et humani generis salutem conferre eos, qui assidue precum macerationumque officio funguntur, quam qui dominicum agrum laborando excolunt; divinarum enim gratiarum copiam nisi in agrum irrigandum illi e coelo deducerent, iam evangelici operarii sane tenuiores e labore suo fructus perciperent» (Pp. Pius XI: Bulla «Umbratilem»...: AAS. 1924, p. 389).

iii) Ut autem mens Em.mi Relatoris tutius ad effectum deducatur, forte quoad art. 10 (... de immissione Religiosorum in opera apostolatus) compleri posset, modo sequenti: «Ut principia supra statuta quoad religiosorum in opera apostolatus immissionem rite applicentur, prae oculis semper habenda est imprimis diversitas Institutorum quae ex peculiari eorum fine speciem et munus in Ecclesia adimplendum sortiuntur, cauto praesertim ne ob apostolatum intensius promovendum, vita religiosa et contemplativa detrimentum capiat.

Etiam in institutis, apostolatui externo deditis, respicienda est diversitas ipsorum operum, inter quae praeeminent opera cuique Instituto propria.

XXI) *Observ. Larraona*:

i) *Ad a)* Iam conceditur decretum esse retractandum, non de integro, sed habita ratione observationum particularium.

ii) *Ad b)* Commissio mixta videtur accurate omnia ista ponderasse:

Quid amplius deest? non apparet. Tantum si concretae emendationes proponerentur de iisdem iudicari posset: aliter, fere impossibile et parum utile videtur totum schema ad trutinam revocare et quaerere quaenam corrigi vel emendari debeant!

iii) *Ad c)* De schemate ad principia generalia tantum reducendo, iam actum est supra.

XXII) *Observ. Suenens.* Respondetur: De integra retractatione Schematis, iam sufficienter actum est supra, habita ratione quoque de necessitate concretas emendationes proponendi, ut dicitur in responso praecedenti: ii, ad b).

XXIII) *Observ. Coussa.* Respondetur: Quoad materiam in schemate retinendam, ceteris ad Codicem remissis, iam actum est supra.

XXIV) *Observ. Browne.* Respondetur: nil.

XXV) *Observ. Bea.* Respondetur: De materia non matura pro schemate Concilii, iam actum est supra.

XXVI) *Observ. Cheikho.* Respondetur:

i) Quod neque Episcopus neque superior religiosus omnem valeant discrepantiam vel discordiam eliminare, concedi potest; sed ad easdem maxima ex parte eliminandas procul dubio valent normae precisae et perspicuae, prout habetur in Schemate.

ii) Visitationes apostolicae regulares et universales vix videntur possibiles: excedunt vires ipsius Sanctae Sedis. Sed an expediat ut Concilium huiusmodi visitationes, in casibus particularibus, commendet? De facto, rarissime fiunt visitationes pro aliqua integra dioecesi; forte frequentius, pro aliqua quaestione speciali tractanda in aliqua determinata dioecesi. Non apparet, autem, necessitas normam conciliarem hac de re dandi, quae iam est in praxi Curiae Romanae.

XXVII) *Observ. O'Connor.* Respondetur: De quaestionibus nimis particularibus expurgendis iam actum est supra.

XXVIII) *Observ. Ujčić.* Respondetur: nil. Enuntiantur tantum principia generalissima, iam in Schemate inducta.

XXIX) *Observ. Campbell.* Respondetur: nil.

XXX) *Observ. Alter.* Rispondetur: nil. Grati tamen sumus pro laudibus datis schemati.

XXXI) *Observ. Graner.* Respondetur nil. Grati sumus pro significatione meritorum Schematis.

XXXII) *Observ. Suhr.* Respondetur: nil.

XXXIII) *Observ. Sépinski.* Respondetur:

i) Quoad elaborationem novarum normarum generalium, ceteris ad Codicem remissis, iam actum est supra.

ii) Rev.mus Relator censet quod «multa quae in schemate habentur... ad rem (i.e. concordem cooperationem inter utrumque clerum promovendam) non conferre, videntur...», quia «... una cum iuribus et officiis Episcoporum... etiam necessitates quae cum natura, indole, regimine, et fine Institutorum religiosorum ab Apostolica Sede approbatorum connectuntur. Quae quidem omnia non satis contemperari videntur in schemate, nam: Instituta religiosa, prout omnibus constat, valde diversa sunt inter se ratione indolis et finis; non possunt igitur pari ratione ad opera apostolatus advocari...».

Videtur quod art. 10 huic observationi Rev.mi Relatoris plane respondet, cum ibi expresse habetur id quod a Rev.mo Relatore petitur, scilicet, ut in immissione reli-

giosorum in opera apostolatus, « prae oculis semper habenda est diversitas non solum Institutorum, sed etiam operum apostolatus ». Id quod adhuc complementum accepit iuxta observationem Em.mi Card. Jullien factum.

Unde, attente legendo integrum caput III, omnino immerito diceretur omnes religiosos « pari ratione ad opera apostolatus » advocatos esse; sed clare apparet eos advocari, secundum indolem propriam singulorum Institutorum, attenta insuper diversitate operum, ex quibus primum locum obtinent opera propria.

iii) Haud felicius dicitur a Rev.mo Relatore quod «nec sufficiunt, ad incommoda praecavenda, quae ad rem habentur in schemate, cum reapse Episcopis facultas fiat omnes religiosos 'vocandi', seu obligandi».

Pro suo zelo pastorali, Ordinarius potest semper religiosos ad apostolatum in sua dioecesi vocare; sed assumptio operum non fit coacte, sed cum consensu Superiorum. Si vero agatur de opera permanenter suscipienda, commissio operis fieri debet mediante conventione mutuo consensu inita (art. 15). Si e contra agatur de occasionali exercitio alicuius operis apostolatus, « Superiores religiosi, ab eodem Ordinario rogati, tenentur pro viribus petitum auxilium... praestare » (art. 18, § 2). Quare, « ultra vires » id praestare non tenentur: id quod immediate sic explicatur « Id sane fieri non debet cum gravi detrimento disciplinae religiosae vel operum quae institutum in bonum Ecclesiae iam suscepit » (art. 18, §2).

Quapropter ad Superiorem pertinet iudicare, si, omnibus perpensis, auxilium ab Ordinario petitum praestare valeat an non.

Eodem sensu loquitur art. 17: « ... Nihilominus in casu specialis necessitatis, *Superiores, rogati ab* Ordinario loci, quosdam sodales ad haec munia destinare *curent...* ».

XXXIV) *Observ. Janssens.* Respondetur:

i) Ad Concilium deferantur tantum principia generalia... De hoc argumento iam actum est supra.

ii) Rev.mus Relator optat « ut in pleniore luce ponatur officium Summi Pontificis providendi Ecclesiae universali ».

De hoc supremo officio Romani Pontificis providendi universali Ecclesiae nimis forte tacetur, in Schemate, licet hoc praesupponatur eique discrete innuatur: v.g. in prooemii initio: « *Ecclesia Christi,* quo plenius pascendi dominici gregis munus sibi demandatum exsequi valeat... »: implicite hic continetur officium Romani Pontificis, pascendi universum gregem Domini.

Expressius etiam in art. 1: « ...Episcopos... mandatum accepisse gregis Domini partem sibi concreditam pascendi sub Romani Pontificis auctoritate ».

Haec de tanta re, reapse sunt pauca. Quare, ad mentem observationis Rev.mi Relatoris, aliquod novum comma praemitti posset, *initio art. 1* sequentibus verbis aliisve similibus: « 1. (Primum principium: episcopi sub Romani Pontificis auctoritate duces apostolatus).

Religiosi aliique omnes sodales statuum perfectionis, sive iuris Pontificii sive iuris dioecesani, ratione propriae professionis in Ecclesia deviciuntur imprimis Romano Pontifici, quem tamquam supremum superiorem habent cuique speciali titulo oboedire tenentur (Cf. Can. 499, §1). Vitam enim degunt secundum Constitutiones quae fundamentalibus legibus status perfectionis a Suprema Potestate latis nitantur oportet; atque operam apostolatui in variis locis navant, iuxta munus una cum Instituti approbatione acceptum, ab ipso Romano Pontifice vocati, pro specialibus laboribus praestandis vel peculiaris territorii necessitatibus subveniendis.

Rationes etiam habent cum Ordinariis locorum. In iis vero determinandis principium fundamentale esto: Episcopos utpote Apostolorum successores... ». etc.

iii) De altero queritur Rev.mus Relator quod «...in nostro schemate; praeter id quod ius hodiernum praescribit, ulterius minuitur facultas Religiosorum ultro aggrediendi opera etiam nova (ius « initiativae », ut dicitur linguis hodiernis).

Forte quod Schema, cum valde sollicitum appareat ponendi religiosorum apostolatum sub auctoritate Episcoporum, talem interpretationem suggerere videatur. Ad illam dissipandam, in fine art. 1 sequentia verba aliave similia adiiciantur: « ...... sunt congrue accommodandae.

Debitum autem obsequium erga Sacros Praesules minime praepedit quominus Religiosi, qui tam perspicue et utiliter sese praebuerunt in praeterito, etiam hodie bonorum operum in Ecclesia et in societate civili validi sint suscitatores strenuique promotores, dummodo eorum incepta a competente ecclesiastica auctoritate semper legitime sanciantur atque cum ceteris apostolatus operibus rite coordinata procedant ».

XXXV) *Observ. Scapinelli.* Respondetur: Exc.mus Relator videtur methodum Schematis comprobare quatenus insistit in relationibus inter Episcopos et *Superiores* religiosos moderandis atque normas normas practicas tradit actionis potius quam institutum exemptionis in iudicium revocare.

Ideoque, nihil amplius videtur respondendum.

AD OBSERVATIONES PARTICULARES

Artt. 1-2

I) *Observ. Quiroga.* Respondetur: nil.

Artt. 1-3

I) *Observ. Perrin.* Respondetur: nil. Exc.mus Relator sibi complacet dictis in Schemate.

Artt. 1-4

I) *Observ. Micara.* Respondetur:

i) Difficultates pro religiosis componendi submissionem eorum erga proprios Superiores cum debito obsequio erga Ordinarios locorum in operibus explendis, nequeunt normis magis particularibus a Concilio resolvi. Earum solutio, enim, pendet a bona voluntate omnium, in criteriis fundamentalibus hac de re datis rite applicandis. Principia fundamentalia sunt:

a) Ad Superiorem religiosum pertinet religiosum seligere et destinare operibus apostolatus; ad Episcopum, missionem canonicam conferre cum necessariis facultatibus, prout agatur de operibus dioecesanis.

b) Susceptio operum ab Ordinariis locorum fit mediante conventione: qua iura et officia ex omni parte definiantur.

c) Exercitium apostolatus a religiosis fit sub moderamine Ordinariorum, ad normam iuris, servatisque servandis quoad eorum dependentiam a propriis Superioribus.

His regulis generalibus servatis, non videtur magna esse difficultas pro bono religioso ad debitam oboedientiam praestandam tum proprio Superiori, tum Ordinario loci.

ii) Animadversio altera Em.mi Relatoris nimis frequenter bene fundatur; frequenter enim, praesertim sorores, rogantur et cum vi cui vix resistere queunt, ad nimia et nimis diversa opera praestanda, quin attendatur ad earum numerum insufficientem, capacitatem, debilitatem et exigentias ipsius vitae religiosae. Ita Superiorissae non possunt obtinere licentiam aliquam domum supprimendi quam ob penuriam subditarum amplius convenienter sustinere non valent.

Quapropter, novus articulus utiliter addi posset, post num. 18, qui esset articulus: 18/B (De operositate externa religiosorum temperanda).

Caveant omnes ad quos spectat ne religiosis, praesertim mulieribus, nimii labores ultra eorum vires imponantur cum detrimento valetudinis et vitae religiosae. Quare, cum Superiores ob personarum penuriam suppressionem alicuius domus vel operis petunt, Ordinarius loci petitionem benigne consideret, ne religiosi vel religiosae ad onus impossibile cogantur.

II) *Observ. Spellman.* Respondetur: nil. Em.mus Relator in schemate sibi complacet.

III) *Observ. Sépinski.* Respondetur:

i) *Rev.mus Relator improbat* quod «Principia generalia non satis perspicua videntur». Attente legenti et perpendenti, videntur haec principia (1-4) perspicua et fecunda. Ita saltem sentiunt alii, v.g. Em.mus Card. Spellman: «Principia fundamentalia tum de Episcopis et Religiosis in apostolatu tum de exemptione Religiosorum et de collaboratione Religiosorum cum clero saeculari optime enuntiantur» (Cf. II).

ii) Rev.mus Relator insuper queritur quod Superiorum auctoritas nimis extenuatur ita ut exinde timenda sit dissidia potius quam mutua et fructuosa cooperatio.

Non apparet auctoritas Superiorum extenuata, etsi intra debitos limites contineatur. Quoad ordinem internum haec auctoritas integra et decisiva manet; quoad opera externa, cum debita auctoritate Ordinariorum locorum componitur iuxta criteria iuridica et activitatis pastoralis fundamentalia et inconcussa.

De modo autem componendi submissionem erga proprium Superiorem et Ordinarium loci, iam dictum est supra (Cf. pag. 16: Observ. I). Ideoque, non apparet quid in concreto esset emendandum et quomodo melius dici posset:

Art. 1

I) *Observ. Ruffini.* Respondetur: Etiam in casu Congregationis Iuris dioecesani, recursu ad Sanctam Sedem necessarius esse potest, si emendatio Constitutionum respiciat rem in qua S. Sedes, cum «nihil obstat» concessit, manum apposuerit. Ideoque iuxta observationem Em.mi Relatoris, simpliciori formula consueta recursus ad competentem auctoritatem necessarius exprimi posset, in hoc num. 1 lin. 21:

«...quae si necesse sit in hunc finem sunt, *servatis servandis,* congrue accommodandae».

II) *Observ. Léger.* Respondetur:

i) Videtur severius dictum ab Em.mo Relatore quod «... principium (de submissione) extenuatur et formulantur normae inextricabiles».

Ut supra vidimus, sunt qui laudant perspicuitatem principiorum in schemate expressorum (cf. III Sépinski).

Patet legenti auctoritatem Episcoporum apparere potius auctam quam extenuatam, ut notavit Em.mus Card. Valeri in sua prolusione. Inter alia, afferri potest testimonium Exc.mi Alter: «Placet iuxta modum: i.e. inquantum propria et debita auctoritas Episcopi Ordinarii multo clarior evadit in schemate. Difficultates quae adhuc evadebant respectu coordinandae actuositatis inter episcopos et religiosos oriebantur imprimis, mea opinione, ex ambiguitate canonum vel obscuritate eorum relate ad exemptionem religiosorum in actuositate intra dioeceses, minime autem in ecclesia universali vel intra missiones» (Cf. XXX).

Haec principia magna cum cura et sensu responsabilitatis a Commissione mixta formulata sunt; ideoque temerarium esset illa corrigere nisi in concreto aliqua correctio demonstretur vere necessaria et vere praeferenda.

ii) In lin. 13 proponitur tollere verba «servatis quidem de iure servandis»: quia inutiliter principium attenuant. Idem dicendum de aliis similibus expressionibus qui sunt modus «enervandi legem, negando quod prius affirmabatur».

Pro rei veritate dicendum est quod huiusmodi expressiones sunt omnino iuridicae et necessariae; non assumuntur ad sermonem simpliciter ampliandum, neque ad legem attenuandam inutiliter vel ad ius enervandum: sed ad legem et ius rite deficiendum et intra debitos limitos continendum. Haec expressiones significant quod Ius con-

cessum, non est absolutum sed debite circumscriptum, ne summum ius evadat quoque summa iniuria; ideoque adduntur, non ad ius enervandum, sed ad illud rite definiendum.

In praesenti casu, (lin. 13), locutio: « servatis quidem de iure servandis » non est superflua. Principium enim positum: « ... ut Episcopis auxiliatores adsint et subsint » est grammaticaliter absolutum; sed iuridice, legitime circumscribitur, quod exprimitur formula adiecta: « servatis quidem... ».

III) *Observ. Silva*. Respondetur: Placet proposita adiunctio: « Ex divina enim institutione... etc. ». Salvo quod in ultima linea dicerem: « ... exceptionibus ab Eodem inductis vel a Conciliis legitime statutis ».

Inter concilia, enim, sunt provincialia vel nationalia quae communibus legibus Ecclesiae subiciuntur.

IV) *Observ. Cooray*. Respondetur: Non apparet vocem « regimine » esse praeferendam « auctoritate ».

V) *Observ. Gut*. Respondetur:

i) Certo, inepte supponeretur religiosos imprimis *ad opera externa* apostolatus stimulandos esse. Iam Em.mus Card. Valeri, in sua prolusione scite advertit, ut supra dictum est, quod non agitur « ... de religiosis ad apostolatum vocandis, quasi hucusque ipsi in eo vere defecissent; sed de eorum apostolatu, ad opera externa quod attinet, ob prementes hodiernas animarum necessitates, pro viribus augendo necnon sive cum clero saeculari sive inter diversa instituta *apte coordinando,* sub Ordinariorum locorum *moderamine* semper exercendo ».

Et id, in ipso prooemio videtur sufficienter exprimi ut legitur in pag. 5, lin. 15: « Nihil mirum, proinde, quod Sacrorum Antistites qui quovis tempore religisorum opera usi sunt, potiore ratione nostra aetate cum magis ingravescat necessitas magisque animarum periclitetur salus, etiam ad religiosos omnes qui perfectionem caritatis Salvatoris mundi prosequuntur, se convertant.

Hi sane, miros fructus perpetuantes quos in Ecclesia decursu saeculorum in regno Christi dilatando et animarum salute procuranda protulerunt... ».

Igitur: non videtur posse dici cum Rev.mo Abbate Relatore, quod «*Schema inepte supponit* religiosos imprimis ad opera externa apostolatus stimulandos esse ».

ii) Ad *a*): De opposito hodierno periculo, quod scilicet religiosi nimis quaerant activitatem externam, detrimento vitae religiosae, non est dubium. Quare, in Schemate de « vita religiosa renovanda » art. 10, opportune advertitur quod « Qui autem apostolatus operibus incumbunt, ne obliviscantur quod eorum impensa actuositas ex abundantia vitae interioris profluere debet ». Insuper: in constitutione de statibus perfectionis adquirendae est specialis art. 24 ad errorem activismum refellendum.

Hoc ostendit quod diversa schemata non sunt seorsim diudicanda, sed simul componenda, sicut Codex qui in suis diversis partibus sese complet.

Ideoque, de activismo exaggerato refraenando, etsi nihil habeatur in praesenti schemate, sufficienter agitur in aliis.

iii) Ad *b*): Placent omnino ea quae a Rev.mo Abbate hic dicuntur de excellentia vitae contemplativae. Sed iterum, de vita contemplativa promovenda sermo est in Schemate de vita religiosa renovanda, art. 2, pag. 8: « De speciali praestantia institutorum vitae contemplativae monasticae ».

Et in praesenti schemate, ad art. 10 (pag. 12) proponitur quaedam adiunctio: « Ut principia supra statuta quoad religiosorum in opera apostolatus immissionem rite applicentur, prae oculis semper habenda est imprimis diversitas institutorum quae ex speciali eorum fine speciem et munus in Ecclesia adimplendum sortiuntur, cauto praesertim ne ob apostolatum intensius promovendum, vita monastica et contemplativa detrimentum capiat » (Cf. supra: iii).

Hac ratione videtur quod legitimis sollicitudinibus Rev.mi Relatoris, circa vitam monasticam et contemplativam, sufficienter consulatur.

VI) *Observ. Scapinelli.* Respondetur:

i) *Prima pars observationis:* « Episcopi... assequendum » respondet iis quae in schemate habentur de Episcopo: duce apostolatus in sua dioecesi (art. 1, pag. 7) et coordinatore apostolatus (art. 3).

Unde nil amplius addendum.

ii) *De facultate autem Episcopi* vocandi religiosos ad opera exercenda, iam supra dictum est eam non esse absolutam, quatenus praestatio personae, ultimatim, a proprio Superiore Religioso pendeat, qui pro viribus, omnibus perpensis, petitum auxilium praestare debent (Cf. supra: observ. XXXIII, iii).

Art. 2

I) *Observ. Léger.* Respondetur: Necessitas locutionis « ad normam iuris » (p. 8 lin. 2 et 6) iisdem rationibus supra allatis pro locutione « servatis servandis » demonstratur; (Cf. supra Obser. II, ii): neque tuitio Constitutionum... ex parte Episcopi, neque subiectio religiosi propriis Superioribus, est absoluta, sed a iure convenienter circumscripta: « ad normam iuris ».

Ideoque, hae locutiones non videntur superfluae.

II) *Observ. Godfrey.* Respondetur: nil. Observatio respondet Schemati.

III) *Observ. Richaud.* Respondetur: Provisum in responso ad praedictum Rev.mum P. Abbatem.

Art. 3

I) *Observ. Ruffini.* Respondetur: Salva reverentia, adverbium « potissimum » in lin. 18 (p. 3) omnino necesarium est, et consulte a Commissione mixta adiectum est, ne ipsa notio exemptionis penitus evanescat. Etsi enim exemptio, in ordine externo Instituti in plurimis practice exsulat, attamen, nequit simpliciter reduci ad ordinem internum Instituti, cum potestas Superioris exempti etiam quamdam activitatem externam subditorum legitime attingat, saltem ex parte.

Prae oculis habere oportet quod exemptio est imprimis directa submissio Instituti Romano Pontifici et ex consequenti, eiusdem subductio a potestate Ordinarii loci: haec submissio sicut et subductio, de se et nativo iure, est universalis: sed quia instituta in dioecesibus inveniuntur, tunc admittit exceptiones a iure expressas.

Ideoque, can. 615 dicit: « Regulares... ab Ordinarii loci iurisdictione exempti sunt, praeterquam in casibus a iure expressis ». Igitur, de se, exemptio etiam ad ordinem externum extenditur; in quo autem valde restringitur, ob multiplices casus a iure expressos quibus etiam exempti Ordinario loci subiiciuntur.

Propterea, valde periculosum esset exemptionem simpliciter restringere ad ordinem internum, tollendo adverbium: «potissimum».

II) *Observ. Léger*:

i) Usus exemptionis potuit in variis casibus fieri abusus; sicut etiam hoc invenitur in usu legitimae potestatis (Cf. Codex I.C., lib. V, tit. XIX: «De abusu potestatis vel officii ecclesiastici»).

Et tunc delinquentes ad normam iuris sunt reducendi, facto recursu ad S. Sedem, si necessarium fuerit.

Sed in schemate, agitur evidenter, non de delinquentibus denuntiandis et puniendis, sed de Iure definiendo: quod concise, sed recte praestat articulus 3 schematis.

ii) De adverbio «potissimum» (lin. 18) retinendum, iam dictum est in responso ad Observ. praecedentem.

III) *Observ. Cicognani*. Respondetur:

i) «Vita dioecesana» de qua Em.mus Relator hic loquitur, videtur intelligenda de religiosorum maiore participatione operibus dioecesanis.

ii) Si talis sit sensus hujus locutionis, conceptus exemptionis sufficienter aptatur, in Schemate, praedictae maiori insertioni religiosorum in operibus dioecesanis. Etenim, 1) ponitur principium de apostolatu sub moderamine Episcoporum etiam a religiosis exercendo (art. 1, pag. 7); 2) integrum schema deinde tendit, variis normis tum generalibus, tum particularibus, traditis, ad hoc principium rite applicandum, habita ratione tamen exigentiarum status perfectionis (art. 2, pag. 7). Ista tandem compendiose enuntiantur in art. 3 quo dicitur exemptionem ordinem internum potissimum respicere, subintelligendo religiosos quoad ordinem externum et speciatim, quoad apostolatum, ab Ordinariis locorum plerumque pendere.

Nil plus videtur respondendum.

IV) *Godfrey*. Respondetur:

i) Placet quod hic dicitur: «...Certe si haec veritas ad praxim reducatur, omnia pacifice procederent».

ii) Ad casus hic ab Em.mo Relatore recensitos providet, ni fallor, art. 9, lin. 17: «...quoad habitum ecclesiasticum, publica spectacula... etc.».

V) *Observ. Richaud*. Respondetur:

i) De «contractu» cum Episcopis faciendo, ab Em.mo Relatore petito, providet art. 15 «Commissio operis... conventione facienda».

ii) De exsecutione omnium pastoralium sub ductu Episcoporum, providet Art. 1 et iterum in art. 38 de apostolatu coordinando a Sacris Praesulibus.

VI) *Observ. Silva*. Respondetur: Patet verbum «tantum» non esse synonimum «potissimum»; imo, in textu, significat contrarium. Porro iam dictum est supra vocem «potissimum» esse omnino retinendam (Cf. Observ. II, ii).

VII) *Observ. Döpfner*. Respondetur:

i) Placet, ut hic dicitur, «ne exemptio nimis restringatur».

ii) De sic dicta «initiativa» et vita Institutorum, iam providentur supra (Ob-

serv. XXXIV, iii), praesertim cum additamento ibidem proposito ad art. 1 (vel: si melius placuerit, ad art. 4).

VIII) *Observ. Suenens*:

i) Tangitur ab Em.mo Relatore quaestio de statu iuridico conferentiarum superiorum maiorum, de quo actum est «ex professo» in schemate n. 5, De statibus perfectionis, capite XIV, art. 34.

In responso ad similem observationem ibi dictum est quod ratio formalis directe dependentiae a Sancta Sede harum Conferentiarum non pendet a qualitate membrorum, iuris pontificii vel dioecesani; sed ab amplitudine harum Conferentiarum quae generatim sunt nationales, praetergredientes fines singularum et omnium dioecesium unius nationis; quare necessarium est ut sint immunes a iurisdictione singulorum Episcoporum, etsi non ad modum exemptorum, saltem, ad modum institutorum Iuris pontificii.

ii) Forte minus accurate dicitur has uniones seu conferentias maxima ex parte componi sororibus iuris dioecesani.

Certo, in multis regionibus non ita est. Insuper, in certis regionibus Europae, inveniuntur nimiae Congregationes Sororum in multis dioecesibus diffusae et cum notabili numero sodalium, quae remanserunt in statu iuris dioecesani. Propterea, in eodem schemate, omnes ad quos spectat incitantur providere ut haec instituta iuris dioecesani, «cum primum conditiones ad pontificiam approbationem consequendam praescriptas obtinuerint, eam sollicita cura implorent (art. 38).

iii) Notandum est quod Conferentiae Superiorum Maiorum nullam exercere potestatem in instituta unita, ita ut earum decisionum «executio prudentiae singulorum Superiorum, propriis quidem Constitutionibus servatis, perficienda relinquitur» (art. 35, in eodem Schemate 5° de Statibus perfectionis). Pariter, nihil derogant potestati Ordinariorum locorum in instituta, ad normam iuris. Tractant de negotiis sibi propriis, vel si agatur de apostolatu, tunc in perfecta coordinatione cum Episcopis id faciendum est ut expresse statuitur praesenti schemate, art. 41 (pag. 26).

iv) Quare, nequit esse conflictus inter Assistentem religiosum Conferentiarum a Sancta Sede datum et delegatum Ordinarii pro negotiis institutorum religiosorum expediendis, sicut nequit dari conflictus inter ipsas Conferentias et Episcopos.

v) Igitur, non apparet cur «status ille iuridicus est permanens humiliatio pro Episcopis eorumque delegatis», sicut non est humilitatio pro ipsis si Sancta Sedes recognoscant instituta religiosa Iuris pontificii: est ordinatio rationabilis in bonum universae Ecclesiae inducta cuius curam habet Summus Pontifex.

vi) Ex observationibus hucusque consideratis, nondum clare apparet natura et indoles sic dictae «commissionis postconciliaris» de qua Em.mus Relator hic loquitur: quare haec quaestio ad finem remittitur, si ex subsequentibus observationibus lumen afferatur.

IX) *Observ. Bea*. Respondetur: Placent hic dicta ab Em.mo Relatore, quibus schema videtur plane consonare.

X) *Observ. Coussa*. Respondetur:

i) Severior aequo videtur hic condemmatio exemptionis quasi, ex ea flueret «absona Episcoporum conditio, quaedam absona quoque rerum»! Exemptio, enim, a

summa potestate Ecclesiastica inde a saeculis inducta est et per saecula conservata, propter validas rationes. Quod si aliquando exortae sint difficultates, peculiaribus locorum et personarum circumstantiis hae tribuendae sunt, non ipsi exemptionis instituto quod e contra proficuum fuit non solum institutis exemptis, sed et universae Ecclesiae.

Cur tunc absona diceretur conditio Episcoporum?

ii) Ad *a)* Can. 615, ut hic dicitur, fundat «pro illis (exemptis) in iure intentionem».

Hoc est verum et omnino secundum naturam exemptionis, quae ut dicitur in art. 3 schematis, est *imprimis directa subiectio* Romano Pontifici, et consequenter, *subductio a iurisdictione* Episcoporum. Ideo, de se, exemptio *est universalis* attingens totum *institutum exemptum* a potestate episcopali sic subductum; sed, quia instituta in variis dioecesibus inveniuntur, tunc affertur opportunum temperamentum, statuendo casus particulares quibus etiam exempti Ordinariis locorum subduntur (can. 615).

Ex hoc principium: In institutis exemptis, exemptio praesumitur (quatenus intentionem in iure fundatam habet); et subiectio singulis in casibus probanda est.

In hoc evidenter, nihil est contra principia theologica et iuridica cum ad Romanum Pontificem pertineat «suos cuique subditos sacra potestate regundos attribuere» (Leo XIII: Const. Apost. *Romanos Pontifices,* 8 Maii 1881: cf. Fontes C.I.C., vol. III, p. 173, num. 582, § 7). Nihil certo absonum in hoc invenitur.

iii) Quoad vigilantiam in exemptos Ordinariis locorum tribuendam:

1° relate ad exercitium apostolatus, res de integro resolvitur dispositionibus, tum Codicis, tum praesentis schematis, cuius praecipua cura fuit rationes inter Episcopos et religiosos, praesertim quoad opera apostolatus, rite definire in bonum universae Ecclesiae.

2° relate *ad vitam exemptorum:* ipse Codex iam generale ius vigilantiae tribuit Ordinariis locorum in can. 617:

§ 1. «Si in regularium aliorumve religiosorum exemptorum domibus eorumve ecclesiis abusus irrepserint, et Superior monitus (ab Ordinario) prospicere neglexerit, Ordinarius loci *obligatione* tenetur rem ad Sedem Apostolicam statim deferendi».

§ 2. «Domus autem non formata (religionis exemptae) manet sub peculiari vigilantia Ordinarii loci, qui, si abusus irrepserint et fidelibus scandalo fuerint, ipse per se potest interim providere».

Si hoc ius vigilantiae confertur cum articulis Schematis cap. V (artt. 24-32), fatendum est religiosos exemptos satis arcte Ordinariis locorum subesse, saltem in iis quae ad ordinem externum spectant.

iv) Em.mus Relator loquitur de duplici exemptione, in Oriente vigente, scilicet, pontificia et patriarchali: dum art. 3 Schematis de una loquatur.

Ad rem elucidandam, iuvare potest considerare quod exemptio duplici ratione diversa pontificia dici potest: *active:* quatenus a Summo Pontifice conceditur; *passive:* quatenus directam subiectionem Romano Pontifici implicat.

Omnes exemptiones a iurisdictione episcopali sunt Pontificiae sensu activo: et hoc verum est etiam de exemptione patriarchali: nam subducere fideles a proprio Ordinario unius est Summi Pontificis, etiam si isti Praelato Maiori subiciuntur, infra Romanum Pontificem. Sensu *passivo autem,* in *Ecclesia latina*, omnes quoque exemptiones sunt pontificiae: non ita in Ecclesia Orientali quae agnoscit etiam exemptionem patriarchalem.

Porro art. 3, prout iacet, minime contradicit etiam iuri Orientali: non loquitur enim de exemptione pontificia, sed tantum dicit exemptionem a Romano Pontifice provenire: quod verissimum est etiam pro iure Orientali, eo vel magis quod explicite sese refert «... in Ecclesia Orientali ad Patriarcham...».

v) Ad *b*) «Absona, iterum dicit Em.mus Relator, rerum condicio cospicitur quoties iuxta vel prope domus religiosorum exemptorum choro vel meditationi rerum divinarum addictorum fidelis populus Dominum ignorat, ne dicam peius quid!».

Huiusmodi conditio, ubi verificatur, non pendet ab exemptione; nam cura animarum ad Pastorem dioecesis pertinet: ipse tunc providere debet ut fideles, etiam circa monasteria contemplativa, spiritualiter assistantur. Quod fieri potest et debet, etiam servando indolem propriam vitae contemplativae, ut supra inculcatum est. (Cf. supra ad Observ. Jullien).

vi) Tandem, notandum quod etiam art. 3 schematis nostri, ad canones 5 et 15 Codicis Ecclesiae Orientalis sese refert, ut apparet in pag. 10, nota 9.

XI) *Observ. Maximos*. Respondetur: Difficultati hic formulatae, iam responsum est in praecedenti, facta distinctione duplicis sensus, activi et passivi, exemptionis pontificiae, et notando quod in articulo, neque locutio: «exemptio pontificia» adhibetur, dum expresse sermo est de subiectione directa patriarchae.

XII) *Observ. Ngô-dinh-Thûc*. Respondetur: Admittendum est plures Congregationes non exemptas activitatem multimodam efficacissime exercere et exercitus mobiles etiam constituere sicut exempti. Ratio autem est quod, relate ad apostolatus, conditio exemptorum non valde differt a non exemptorum. Sed in pluribus Congregationibus non exemptis, de facto, habentur per indulta, facultates ordinis iurisdictionis quas exempti de iure habent: unde esset potius ratio extendendi exemptionem pluribus Congregationibus, conferendo ipsis potestatem, iurisdictionis qua carent.

De facto, in Commissione de Religiosis de hoc disceptatum est et Commissio favebat huiusmodi extensioni, licet cum debitis limitibus.

Sane, historice constat quod ante Concilium tridentinum, omnes religiosi, qui omnes erant regulares cum votis sollemnibus, exempti erant. Congregationes vero quae, cum votis simplicibus, tardius apparuerunt, cum non essent verae religiones, neque exemptionem obtinuerunt de iure, etsi quaedam earum per speciale indultum exemptae fuerunt. Nunc autem, cum omnes religiones etiam cum votis simplicibus vere religiosae agnoscuntur, quid impedit quominus obtineant eumdem statum iuridicum ac Regulares? Eo vel magis quod multae sunt Congregationes quae numero sodalium et opera praestantiores sunt multis Ordinibus ad pauciores sodales nunc reductos! Hanc quaestionem, autem, Subcommissio mixta non consideravit; et forte melius est illam ad Concilium non deferre.

XIII) *Observ. Sépinski*. Rev.mus Relator exorditur dicendo quod «quae dicuntur sub n. 3°, inadaequata videntur, quia, si normae ibi propositae admittantur, potestas regiminis Superiorum fere ad nihilum redigitur». Respondetur: Non clare apparet logica deductio hic facta. Si consideratur art. 3 (ut facere videtur Rev.mus Relator), haec certo statuenda sunt:

a) quoad ordinem internum: potestas Superiorum integra manet ut antea, sine ulla diminutione;

b) quoad *ordinem externum:* neque penitus evanescit potestas Superiorum,

cum consulte dicatur: exemptionem ordinem internum potissimum respicere (Cf. supra dicta); sed certo coarctatur, praesertim relate ad apostolatum qui nativo iure ab Episcopis pendet: et in hoc, si schema aliquam diminutionem potestatem Superiorum inducit, id facit secundum principia certa theologica et iuridica ad curam animarum spectantia.

Ex altera parte, etiam relate ad exercitium apostolatus, auctoritas Superiorum in proprios subditos semper salvatur: ut supra ostenditur. Cf. XXXIII, iii.

Ad a) «Instituta religiosa natura sua sunt superdioecesana...». Respondetur: Ex Schemate, nequit deduci instituta religiosa arctius aequo dioecesibus ligari. Ligantur praesertim, quatenus opera in dioecesi exercent: quod non impedit quominus opera alibi assumere queant, v.g. in locis missionum. Ad Superiores enim pertinet exclusive subditos suos variis operibus, sive in dioecesi, sive extra dioecesim, seligere et destinare, licet opera ubique legitime assumpta, exercenda sint sub moderamine Episcoporum ad normam iuris.

Ad *b)* «...quomodo autem componi potest internorum Superiorum auctoritas cum amplis facultatibus quae tribuerentur singulis Episcopis in religiosos suae dioecesis?» Respondetur: Reapse, attenta distinctione supra facta inter ordinem internum et externum (Cf. supra XIII), non apparet quaenam potest esse difficultas componendi auctoritatem Superiorum religiosorum cum facultatibus singulis Episcopis tributis. Episcopi moderantur opera externa subditorum, non eorum personas quae a Superiore religioso semper pendet ut supra dictum est.

Ad *c)* pag. 20-21: «Ne regimen internum vanum sit, necessarium est ut reapse suam auctoritatem expedite exercere valeat in singulos religiosos et in singulas domos...; quod vix fieri posset admissa dependentia a singulis Episcopis, sicuti in schemate contemplatur». Respondetur. Cum dependentia religiosorum ab Episcopis non respiciat ordinem internum, neque destinationem personarum ad varia opera apostolatus, cur deberet impedire regimen internum institutorum? Ad Superiores pertinet, cum opus externum accipiant, conventione statuere tales conditiones necessarias ad vitam religiosam subditorum praeservandam, ut prescribitur in art. 15: conventione, «...qua inter alia, perspicue definiantur quae ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant».

Ad *d)* «Dici non potest religionum regimen... etc.». Respondetur: Placet: nil plus respondendum.

Ad *e)* «... mihi videtur in schemate non satis ponderari hoc idem officium (cura animarum) Summo Pontifici competere pro universo orbe etc...».

Respondentur: *Provisum est* supra: XXXIV, ii).

Ad *f)* «Idem sub n. 3 dicitur exemptionem ordinem potissimum internum respicere. Optarem melius explicaretur quid his verbis intelligatur...». Respondetur: Ut res breviter elucidetur, *ordo internus* complectitur omnia (res et actus) quae intra Institutum terminantur, licet redundantiam habere possint etiam extra: v.g. nominatio Superioris domus intra institutum terminatur, licet, pro indole personae nominatae, haec nominatio possit redundare etiam extra domum in aedificationem populi vel in eiusdem scandalum. Ordo externus complectitur actus qui etsi principiative ab Instituto procedant, extra ipsum tamen necessarium terminum habent: v.g. nominatio parochi religiosi: procedit a Superiore Religioso qui personam elegit et praesentat Ordinario; sed terminatur extra institutum quatenus missio canonica ab Ordinario provenit, et opus parochi extra institutum expletur, sicut est ipsa paroeciae cui praeficitur.

His positis, clare intelligitur exemptionem respicere totum ordinem internum, et quidem privative, salvo iure vigilantiae Ordinario loci tributo (can. 617). Sed, dicitur, potissimum: quia etiam ordinem externum respicit, non totaliter, sed saltem ex parte, quatenus plures actus ordinis externi, etsi extra institutum terminentur, procedunt ab Instituto, vi auctoritatis Superiorum, ut in exemplo supra allato ostenditur. Unde necessitas hoc adverbium servandi in textu, ut supra iam dictum est.

Non autem videtur necessarium huiusmodi explicationem inserere in schemate ipso.

Ad *g*) «Dicitur etiam 'exemptionem non esse absolutam', sed hoc superfluum est...». Respondetur: Id est verum tum in se tum historice: sed non est superfluum rem describere prout reapse est in se et in historia, ne quidam ex silentio arguere in sensum contrarium. Ideo, ipse Leo XIII, in Const. Apost. «Romanos Pontifices» expresse addidit: «...sed huius privilegii temperata vis est, ut sarta tecta sit dioecesana disciplina... etc.» (Cf. Fontes C.I.C., III, p. 173).

XIV) *Observ. Janssens.* Respondetur:

i) a*d primum comma:* «Exemptio vergit... ineunte 1962», placet.

ii) ad lin. 23 (pag. 8) «... sed nimis praetermittitur a quo pendeant opera apostolatus interdioecesani...». Respondetur: In art. 19 (pag. 15) hae normae applicandae sunt «ad alia quoque opera et ministeria quae ambitum dioecesis superant, congrua congruis referendo».

Non autem dicitur a qua auctoritate externae haec opera pendant, neque hic est dicendum: nam agitur in schemate de relationibus inter Episcopos et Religiosos: non de dependentia operum apostolatus absolute, de qua agendum est potius ubi agitur de apostolatu in genere vel de regimine Episcoporum.

Art. 4

I) *Observ. Godfrey.* Respondetur: Nil. Placent ibi dicta.

II) *Observ. Sépinski.* Respondetur: Non apparet qua ratio normae Schematis deberent fovere discordiam potius quam favere concordiae ad quam ordinantur: haec videntur nimis gratuite asserta. De cetero, simili observationi eiusdem Rev.mi Relatoris datur responsum.

Art. 5

I) *Observ. Bernard.* Respondetur: nil. Placent dicta.

II) *Observ. Ruffini.* Respondetur: placet: addatur: ... lin. 4:... ad cultum divinum *publicum.*

III) *Observ. Godfrey.* Respondetur: nil. Est comprobatio schematis hac in re. Subiectio secumfert obligationem de qua Em.mus Relator.

IV) *Observ. Janssens.* Respondetur:

i) Apostolica opera, quae universaliora sunt, exercenda sunt secundum mandatum receptum ab auctoritate competente quae potest esse sive ipsa sancta sedes, sive

coetus episcoporum alicuius regionis. Immo, hoc mandatum includi potest in ipsis Constitutionibus v.g. Instituti missionarii: evidens est quod Ordinarius qui permittit erectionem alicuius domus missionariorum (pro missionibus paroecialibus) nequit impedire sodales huius domus ut etiam in aliis dioecesibus praedicent.

ii) Forte ad omnem aequivocationem hac in re dissipandam, in fine art. 5 (pag. 10) addi possent sequentia verba: «... in dioecesi exercenda, spectant, salvo iure quod alicui Instituto vel domui religiosae competere potest, actuosam operam praebendi etiam extra dioecesim in qua sedem habet».

Art. 7

I) *Observ. Coussa.* Respondetur: nil. Schema videtur respondere votis Em.mi Relatoris.

II) *Observ. Maximos IV Saigh.* Respondetur: Tertius casus a S. Beatitudine hic recensitus, scilicet, «... où les religieux latins exercent leur apostolat au profit de fidèles de rites différents, mais ils *n'ont été appelés ou admis* par aucun Ordinaire de rite oriental» consideratus est a Subcommissione mixta tamquam mere hypotheticus. «Forte, dicebatur, refertur ad casum domus religiosae ritus latini in aliqua dioecesi quoque ritus latini iam erectae, cuius sodales tamen ministerium exercent etiam penes fideles ritus orientalis qui in eodem territorio versantur!

Sed etiam in hoc casu, si isti fideles ritus orientales proprium habent Ordinarium, isti religiosi nequeunt penes ipsos sacrum ministerium exercere, nisi ab eorum proprio Ordinario necessarias obtinuerint facultates et proinde ab eodem admissi saltem fuerint, etsi inter diversos Ordinarios competentes unum ipsi elegerint. Ideoque, non datur reapse tertius casus qui sive in admissione, sive in vocatione iam non sit contentus, et propterea, provisio huius articuli tamquam adaequata videtur retinenda.

Art. 8

I) *Observ. Léger.* Respondetur: In locis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide subiectis, qui proprie in iure dicuntur «loci missionum», sine difficultate regimen particulare missionum applicatur.

In locis autem S. Congregationi Consistoriali subiectis, etsi conditiones materiales in pluribus sint similes, nequit de *integro regimen proprium* misssionum applicari licet plures normae eiusdem, congrua congruis referendo, utiliter assumi possunt et debent. Sed propter nimiam diversitatem casuum, huiusmodi applicatio relinquenda est prudentiae competentis auctoritatis, quin ad hoc generale detur praescriptum quod plus posset gignere difficultates quam solvere.

De cetero, notum est quod in non paucis huiusmodi locis egestate spirituali et materiali laborantibus, non permittitur ut habeantur tamquam missiones! et nullo pacto vellent poni sub iurisdictione S. Congr. de Propaganda Fide!

Art. 9

I) *Observ. Léger:*

i) Ad *lin. 10:* placet addere «et ordinationibus» ut hic suggeritur ab Em.mo Relatore.

ii) Ad *lin. 10:* «... tollatur verbum etiam».

Subcommissio consulte hic posuit verbum «etiam»: ad significandum (implicite) religiosos teneri legibus, decretis sanctae sedis, quin tamen expressa mentio de eisdem fieret. Ideoque, hoc verbum videtur retinendum.

Non videtur quod possit rationabiliter intelligi de decretis a Superiore religioso, seu ordinario religioso latis: nam agitur de materia quae de se non est de competentia Ordinarii religiosi, quae scilicet spectat ad sacram praedicationem populo habendam... etc. Unde non videtur esse ullum periculum ut ex hoc textu Ordinarius religiosus argumentum sumere valeat ad legem ferendam Decretis Ordinarii loci contrariam.

iii) Ad *lin. 20:* «... tollatur verbum etiam». Idem est respondendum ac supra.

iv) «Specifice dicatur quod praedicatio ope instrumentorum communicationis... subest auctoritati Ordinarii loci...» (p. 25).

Talis subiectio est omnino iusta, et videtur iam implicite comprehensa in provisione huius art. 9, cum dicatur: «... tenentur legibus, decretis et ordinationibus, etiam ab Ordinario loci latis» (lin. 10): nam hae leges respicere debent omnia quae ad bonum exitum praedicationis, etc. conferunt, et proinde etiam ista instrumenta moderna communicationis socialis.

Si autem desideretur expressa mentio de hac re, id haberi posset sequentibus vel similibus verbis:

In lin. 16 (pag. 11) post verba: «bonum commune dioeceseos promoventibus» addatur: «*ad usum publicum instrumentorum hodiernorum communicationis socialis, radiophonicae nempe, cinematographicae et televisivae, necnon ad fidelium* aedificationem... etc».

II) *Observ. Hurley.* Respondetur: Certo, magni interest observantia iustitiae sensu ab Exc.mo Relatore exposito; num autem expediat hoc in mentem Ordinariorum a Concilio revocari?

Si aliquid hac de re videatur dicendum, modestis verbis modo sequenti forte dici posset in novo *articulo qui esset: 9/B* (*de aequitate servanda in delinquentibus puniendis*):

Ubi Ordinarius loci compererit religiosos in iis quibus ipsi subduntur delinquisse vel minus recte egisse, ne severius aequo illos tractet, rem cum eorum Superiorum componere studeat, omittendo acriores imponere sanctiones quas sacerdotibus suis inferret, praesertim ad retractionem facultatum quod attinet.

Artt. 11-12

I) *Observ. Scapinelli.* Respondetur: nil. Observatio respondet schemati, et de hac re iam provisum est supra, Observ. XXXIV (Janssens) et ad art. 5, IV Observ. (Janssens).

II) *Observ. Bernard.* Respondetur: Placet et de hoc specialiter providet art. 33, § 2 (pag. 23): «Quae praeparatio alumnorum in primis ad opera propria Instituti dirigatur oportet».

Artt. 12-14

I) *Observ. Léger: a)* «*Recognoscantur.* Mihi enim videntur fructus multarum compromissionum, ita ut claritate et simplificatione multum indigent. Tenues distinctiones... etc.»

Respondetur:

i) Hi articuli non sunt fructus compromissionum, sed aequa et harmonica compositio principiorum ab initio statutorum tum ex parte Ordinariorum locorum, tum ex parte Religiosorum, in eorumdem applicatione operibus exercendis.

ii) In hac materia quae est complexa, natura sua, distinctiones sunt omnino necessariae, speciatim inter opera propria cuiusque Instituti et alia. Haec confundere, esset ipsa instituta religiosa pessumdare quae in Ecclesia, ex operibus propriis speciem sortiuntur et veluti specialem missionem a Sancta Sede sibi datam. Ad claritatem obtinendam non semper iuvat simplificatio, sed accuratae distinctiones inter ea quae sunt distinguenda: aliter erit confusio, fons aequivocationum et errorum.

b) Praeterea propono ut legitimum sit Ordinario loci defendere alicui Instituto exercitationem alicuius operis proprii, etiam Instituto sine ulla limitatione iam in dioecesi acceptato, et salvo semper iure recurrendi ad Sanctam Sedem. Etenim saepe...».

Respondetur:

i) Huiusmodi facultas, «sine ulla limitatione» sapit nimis absolutismum quem Ius generaliter excludit ubi agitur de subiectione religiosorum Ordinariis locorum. Etiam enim relate ad instituta iuris dioecesani, potestas Ordinarii loci non est absoluta, sed circumscripta «ad normam iuris» (Cf. canon 492, §2).

Ideoque, instituta habent opera propria a Sancta Sede probata in bonum universae Ecclesiae, cui deferre debent etiam singuli Ordinarii locorum, etsi de bono propriae dioecesis sint imprimis responsabiles.

ii) *Art. 14 iam* ius religiosorum restringit quoad opera propria (prae can. 497 Codicis I.C.) statuendo: «Constituendae novae domus permissio facultatem secumfert pia opera Instituti propria exercendi, nisi *quaedam expresse* ab Ordinario loci in ipsa permissione concedenda *excepta sint*» (Cf. pag. 13, lin. 25 sqq.)

iii) Hi sunt termini quasi contractus ab utraque parte servandi. Quare, in eodem art. 14, 2, in fine dicitur quod religiosi nequeunt opera «iam legitime inita, deserere, sine expresso Ordinarii loci consensu, salvo recursu in suspensivo ad Sanctam Sedem».

Aequo iure tunc dicendum est Ordinarium non posse opera propria Instituti iam legitime inita prohibere, salvo recursu ad Sanctam Sedem ab ipso Ordinario loci interponendo, si rem non potuerit amice componere cum Superioribus.

Hac ratione aequitas inter utramque partem perfecte servatur.

c) «*Praeterea* propono ut obligentur religiosa Instituta praesentare Ordinario loci elenchum completum eorum operum propriorum. Respondetur: In ipso actu permissionis dandae pro nova erectione domus, Ordinarius valet hoc exigere, et quidem sub conditione «sine qua non». Immo, Eidem facta expressa facultate quaedam opera propria excludendi (Cf. art. 14,1°), inducitur implicite ad talem elenchum exigendum.

Neque apparet cur id non posset exigere etiam ab Institutis iam constitutis in sua dioecesi: cum ius habeat, ex art. 14, 2° impediendi ne nova opera religiosi ineant, etiam propria. Propterea, non videtur necessarium ut Concilium de hac re explicitius statuat.

II) *Observ. Gut.* Respondetur: Praeparatio religiosorum urgetur in schemate, non simpliciter ad opera pastoralia peragenda, cum non sint hac in re aliis sacerdotibus inferiores; sed ad haec opera efficacius exercenda adhibitis omnibus mediis et technicis

moderni apostolatus: hoc sensu intelligitur art. 33 (de congrua praeparatione Religiosorum ad opera apostolatus) et alii articuli schematis de alumnorum institutione.

Ideo, non est diffidentia, sed incitatio ad meliora.

Ad *a)* « Officium Ecclesiae missionarium... maiore ex parte... » (p. 26-27). Placet omnino. Veritati respondet, ut amplius adhuc exposuit Rev.mus P. Sépinski (Cf. Observationes: 21).

Ad *b)* « Officium instructionis in scholis... » (p. 27).

i) *Quoad licentiam* scholas vel domus claudendi: iam provisum est supra: pag. 17 cum novo articulo 18/B proposito.

ii) De *praescripto* art. 14, 2: in pag. 14, lin. 3-5, disceptatum est in Subcommissione Mixta, num exigendum esset tantum consulere Ordinarium ad domum supprimendam. « Consensus » retentus fuit, cum beneficio recursus « in suspensivo » ad Sanctam Sedem.

Difficile esset subordinare consensum Ordinarii loci praesentiae gravium causarum: nam quando Superiores petunt talem suppressionem, semper est propter graves causas: unde semper Ordinarius teneretur concedere suppressionem!

Ad *c)* « Officium confessionum audiendarum,... » (pag. 27). Ex generali principio generali, Ordinarius loci nequit disponere libere de personis religiosorum pro suis operibus; vel Superior suos subditos Ordinario praesentat, vel petitioni Ordinarii loci assentit, ut habetur in art. 13, §2 (pag. 13, lin. 16).

Huic principio videtur derogare praescriptum art. 18 §2, cum dicitur: « ...Superiores religiosi, ab eodem Ordinario rogati, tenentur pro viribus petitum auxilium... praestare ».

Sed si sententia attente perpendatur, cum Superiores teneantur, non simpliciter, sed « pro viribus », implicite habetur quod « ultra vires » non tenentur. Quis autem de eorum viribus iudicare debet? procul dubio ipsi Superiores qui sodales noscunt et conditiones quibus domus versatur, et cum praestatio personae omnino ad ordinem internum Institutorum pertineat: aliter esset magna perturbatio et insecuritas in communitatibus.

Quare, ad omnem aequivocationem dissipandam, utiliter adderetur in hoc art. 18, §2, ad lin. 20: post verba: « ...Superiores religiosi, ab eodem Ordinario rogati, *omnibus ad rem pertinentibus a se mature perpensis,* tenentur pro viribus... etc. ».

III) *Observ. Janssens.* Respondetur: Non dicitur in schemate, ut habet Rev.mus Relator, *opera* constituta « ad modum corporis organici »; sed in lin. 29: « ...quoad *associationes* ... constitutae ad modum corporis organici ».

Haec expressio est canonica, ex can. 686, §3 desumpta. Significat aliquam associationem organice constitutam, i.e. cum aliqua hierarchia interna et variis officiis regiminis: « E sua interna constitutione, aliae associationes sunt " ad modum organici corporis constitutae ", seu reguntur consilio membrorum electorum et cum quadam auctoritate praeditorum et vocantur sodalitia; aut illa hierarchia carent et sunt simpliciter associationes » (Vermeersch-Creusen: Epit. I.C., vol. I p. 642, n. 844: ed. 1949).

Art. 15

I) *Observ. Léger.* Respondetur:

i) Ad lin. 17: placet: addatur: « pro quavis *stabili* commissione... »

ii) Ad lin. 20: Melius retinere «competentem Superiorem»: nam superior maior posset esse vel generalis, vel provincialis vel regionalis, iuxta Constitutiones a quibus haec competentia definitur.

II) *Observ. Lefebvre.* Respondetur: Nil. Placet.

Art. 17

I) *Observ. Micara.* Respondetur: Nil. Ita est iuxta dictum ab Em.mo Relatore.

II) *Observ. Janssens.* Respondetur: Ex textu schematis non eruitur Ordinarios posse Superiores cogere, ut Rev.mus Relator asserit, ad destinandos Religiosos in casu speciali ad munera quae illos a vita communi habitualiter segregent.

Ordinarii rogant «*rogati ab* Ordinario loci» (p. 14, lin. 37, p. 15) et Superiores curent... servatis normis S. Sedis et adhibitis cautelis.

Curare, non est necessario praebere; sed «pro viribus» studere petitum auxilium dare, ut supra explicatum est.

Forte quod etiam hic, ad omnem aequivocationem tollendam, eadem formula ac supra proposita addi posset, scilicet: in pag. 15, lin. 1: «... ab Ordinario loci» addatur: «*omnibus ad rem pertinentibus rite perpensis,* quosdam sodales ad haec...».

Art. 20

I) *Observ. Perrin.* Respondetur: De hac re iam actum est supra in responso ad Observ. Léger, art. 8.

Art. 21

I) *Observ. Micara.* Respondetur: Difficultas componendi officia paroecialia cum vita regulari maxime sentitur in Ordinibus qui saltem partim sunt contemplativi. Ideoque caute dictum est in Schemate, v.g. in Prooemio, pag. 5, lin. 25: «Hi sane... apostolatus operibus... *pro sua quisque conditione incumbant*»: in art. 1, pag. 7, lin. 19: «... partes... suscipiant, secundum sui quisque Instituti indolem et Constitutiones»; art. 10, pag. 12, ponitur regula fundamentalis: «prae oculis semper habenda est diversitas non solum Institutorum, sed etiam operum apostolatus». Tandem ad vitam praesertim contemplativam melius tuendam, propositum est complementum ad art. 10, quod legi potest supra (Cf. Observ. Jullien, XX, iii). Haec procul dubio observanda est ab Institutis quando agitur de muneribus paroecialibus assumendis.

II) *Observ. Godfrey.* Respondetur: Non clare apparet quid significat: «... si paroeciae tendant esse nimis alienae ab operibus dioecesanis»: sunt enim essentialiter opera dioecesana.

III) *Observ. Silva.* Respondetur: placet dicere: «...de clero dioeceseos, *etsi modo sibi proprio,* reapse sint, consentaneum...».

IV) *Observ. Browne.* Respondetur: Conceditur quod «si Ordinarius loci propria auctoritate munera huius naturae Religiosis committere posset, saltem si isti talia munera acceptare obligantur», non tantum esset difficultas, sed quaedam violatio iuris Religiosorum. Sed in schemate non agitur de paroeciis coacte acceptandis, sed pro eorum

bona voluntate et possibilitate. Id expresse habetur in art. 22: «Ordinarius loci auctoritate propria, de consensu competentis Superioris, paroeciam religioso instituto committere...». Ergo, nihil de coactione, etsi maior sit invitatio et exhortatio, habita etiam ratione indolis cuiusque Instituti, ut supra dictum est. (Cf. supra, Observ. I, art. 21).

V) *Observ. Janssens*. Respondetur: Ut in praecedenti responso dictum est, non agitur de religiosis cogendis ad paroecias acceptandis. Unde nihil plus hic est addendum.

Artt. 21-22

I) *Observ. Ujčić*. Respondetur:

i) Ubi non crescunt spinae, in praxi? Etiam inter Episcopum et suos parochos! Leges non possunt omnem difficultatem excludere quae ex indole personarum et voluntate earum non semper pacifica oriri potest; sed tendunt ad conflictus iuridicos excludendos ita ut si pro bona voluntate omnium fideliter observentur, in pace omnia procedent. Hoc opus concordiae schema operatum est.

ii) Ex ipso Codice, Ordinarius loci ius habet cognoscendi ea omnia quibus iudicium sibi efformare possit de idoneitate et dignitate candidati praesentati (Cf. can. 456, cum 459, § 2). Unde propositio Exc.mi Relatoris iam, etsi non expressis verbis, aequivalenter habetur iure vigente. Ideoque, non videtur opportunum ut Concilium aliquod praescriptum particulare ferat hac de re, licet Codex, in revisione, poterit utiliter compleri terminis sequentibus vel similibus:

«Superior religiosus cum ad aliquod munus paroeciale Episcopo praesentat candidatum, debet perspicuum praebere eiusdem curriculum vitae cum informationibus quae ostendunt eum vere esse dignum et idoneum ad munus de quo agitur».

Art. 22

I) *Observ. Micara*. Respondetur: Schema voluit tantum quasdam normas generales dare de assumptione ministerii paroecialis a Religiosis, hodie fovenda.

De positione autem iuridica Parochi religiosi iam Codex agit in pluribus canonibus, speciatim in Can. 630 et 631: qui principia fundamentalia continent e quibus deduci posset aliquod directorium pro parochis religiosis: sed hoc non est opus Concilii; licet in novo Codice aliquid plus dici poterit.

II) *Observ. Léger*. Respondetur: Ut pernotum est, iuxta Codicem, unicus est modus paroeciam (i.e. officium paroeciale) Religiosis committere, scilicet: per «unionem pleno iure» (Can. 1425, § 2). Praeter autem Codicem, et etiam ante ipsum Codicem, invaluit praxis concredendi paroecias Religiosis, cum Indulto Apostolico, per commissionem (citra unionem iuridicam) ipsi instituto religioso (non tantum alicui religioso individuo) factam, sive in perpetuum sive ad tempus, mediante speciali conventione quae, ut plurimum, normas Codicis pro unione pleno iure reproducit.

Ad S. Congregationem Concilii pertineret hanc legislationem revidendi, de consulto S. Congregationis de Religiosis: vel Commissio de Disciplina Cleri, pariter concordi opera cum Commissione de Religiosis, idem potuisset facere: de facto, ut scimus, nihil hac de re factum est.

Ideoque, schema nostrum simpliciter assumere debet ius vigens.

Excludere « unionem pleno iure » esset temerarium, saltem sine praevio et accurato studio quaestionis; excludere commissionem « in perpetuum » esset simpliciter excludere religiosos a ministerio paroeciali: nam ipsi indigent stabilitate in suis operibus. Hoc non significat quod numquam possint acceptare aliquam paroeciam ad tempus; sed quod valeant quasdam etiam in perpetuum habere: quod omnino aequum est, cum non sint mere clerus subsidiarius.

Art. 23

I) *Observ. McIntyre.* Respondetur: Hic non agitur evidenter de « stipe quaeritanda » ad instar mendicantium, pro qua providet articulus 32 huius schematis (p. 21-22), sed de subsidiis apud benefactores petendis, praesertim ope subscriptionis ut aiunt, quae saepe ab officiis etiam laicalibus conducitur.

Ad hoc valde proficuum medium libenter et libere recurrunt Ordinarii locorum pro suis operibus; odiosum esset si Religiosi pro suis operibus quae ex aliunde carent reditibus a consensu Ordinarii loci pendere deberent. Non negatur possibilitas conflictus hac in re. Forte quod regula in num. 31 praecedenti statuta huic casui applicari posset ita ut Religiosi non procedant « inconsulto Ordinario loci ».

II) *Observ. Godfrey.* Respondetur: nil. Em.mus Relator comprobat principium in Schemate statutum.

Art. 24

I) *Observ: Ruffini.* Respondetur: Hoc praescriptum est ipsius Codicis I.C. can. 454, § 5.

Certo, prima fronte, videretur omnino aequum ut rationes amotionis unus alteri manifestet. Sed fundamentale motivum legis vigentis est, ut reor, propter secretum S. Officii, sub quo Ordinarius vel Superior iussus sit talem religiosum amovere a suo officio: quod non est casus, infeliciter, mere hypotheticus. Si secretum S. Officii supprimatur hac in re, tunc non erit magna difficultas legem mutandi.

II) *Observ. Richaud.* Respondetur:

i) *ad primam partem:* ...puto cum Em.mo Card. Ruffini...: provisum est in responso praecedenti.

ii) *Ad alteram partem:* Non videtur esse complicatio si attendatur: quod in pag. 17, n. 21 et 22, agitur de Ecclesiis paroecialibus in quibus omnes functiones paroeciales fieri debent ad normam iuris. Dum in pag. 18, agitur de Ecclesiis religiosis non paroecialibus, in quibus tamen quaedam functiones fieri possunt, imo, urgeri, in commodum fidelium. Ideoque, nulla oppositio inter hos articulos.

III) *Observ. Cooray.* Respondetur: Non apparet ad quid, in hoc art. 24, « Religiosi ita remoti... » referuntur.

IV) *Observ. Godfrey.* Respondetur: Si « omnia huius generis » deberent a Concilio definiri, tunc evaderet Codex, et reapse ad nimia particularia descenderet, contra mentem satis communem Commissionis Centralis et ipsam rationem propriam Concilii Oecumenici.

Art. 28

I) *Observ. Ruffini.* Respondetur: Nova propositio Em.mi Relatoris videtur nimis infringere autonomiam administrativam institutorum religiosorum, iam in pluribus violatam! Tandem supponere debemus quod Institutis praeficiuntur personae idoneae quae habent conscientiam et sensum responsabilitatis. Hoc non excludit, ob humanam fragilitatem, certos defectus sicut inveniuntur ubique; sed neque exigunt tantam tutelam tamquam in personis non idoneis. In aliqua magna civitate, administratio oeconomica alicuius Congregationis Religiosae in exemplum data est ipsi municipio!

II) *Observ. Silva.* Respondetur: Haec propositio eiusdem generis est ac praecedens;ideoque iam provisum est.

III) *Observ. Janssens.* Respondetur:

i) Haec observatio ostendit periculum damni quod violatio autonomiae administrativae Institutorum secumfert: quomodo enim Ordinarius de aequitate taxarum iudicare potest si conditiones oeconomicas quibus Institutum versatur ignoret! Quoad autem «traditiones paedagogicas», ius visitationis non significat ius rem visitatam propria auctoritate mutandi: sed tantum monendi, et si casus fuerit, recurrendi ad competentes auctoritates superiores.

ii) Ad p. 21, linn. 4-8, Rev.mus Relator quaerit: «quam fiduciam adhuc merentur Superiores religiosi si ne de his quidem rebus ipsi iudicare possunt?». Hoc consonat iis supra dictis, in Responso I (Ruffini).

Art. 30

I) *Observ. Léger.* Respondetur: De subiectione religiosorum in apostolatu amplissime sermo est in toto schemate; non videtur propterea hic ulterius determinare quod habetur: «...quoad actionem pastoralem et socialem...».

Art. 31

I) *Observ. Léger.* Respondetur: Propositio Em.mi Relatoris simpliciter aufert autonomiam administrativam Institutorum, quae est ipsis necessaria, cum non sint dioecesana sed superdioecesana, ita ut debeant providere, etiam oeconomice, bono communi totius instituti. Ideoque, non videtur acceptanda.

II) *Observ. Janssens.* Respondetur: In schemate, hoc art. 31, agitur de bonis emendis vel alienandis immobilibus aut aedibus extruendis: non de pecunia collocanda.

Collocatio pecuniae generatim fit in titulis vel nominibus fructiferis (Cf. can. 549, 1539, § 2). Aliquando fit etiam in bono immobili empto fructifero: sed haec non est simpliciter collocatio pecuniae sed «investio» capitalis: quo casu augetur patrimonium immobile et est vera emptio. Tunc legi praesenti certo subiiceretur, non qua collocatio pecuniae, sed qua emptio boni immobilis in dioecesi.

Art. 32

I) *Observ. Janssens.* Respondetur: Ut supra dictum est (Cf. ad art. 23) in praesenti art. 33, agitur de *stipe quaeritanda ad modum mendicantium,* secundum institutum tra-

ditionalem Ordinum mendicantium. Non de aliis modis subsidia quaerendi, de quibus loquitur Rev.mus Relator.

Sed verum est id quod ipse asserit de difficultatibus practicis religiosorum quando subsidia, etiam pro suis missionibus, colligere volunt, sine quibus, saepe saepius, eas sustinere non valerent!

Art. 33

I) *Observ. Léger.* Respondetur: Placet addere, ut proponitur: ... *sociali et caritativa.*

Art. 35 ss.

I) *Observ. Cicognani.* Respondetur: Huic observationi provisum est, ut videtur, in art. 42.

II) *Observ. Yago.* Respondetur: nil. Placent ea quae hic dicta sunt (Cf. supra ad *artt. 21-22*).

Art. 38

I) *Observ. Janssens.* Respondetur: Ad sensum observationis addi posset in lin. 34: «Apostolatum rite coordinare competit» addatur: *imprimis Sanctae Sedi pro universa Ecclesia,* et deinde Sacris Praesulibus.

II) *Observ. Ruffini.* Respondetur: Haec quaestio remittitur ad finem, ut supra dictum est.

III) *Observ. Ferretto.* Respondetur: eodem modo ac in praecedenti.

IV) *Observ. Léger.* Respondetur: ut in praecedenti.

V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII) Respondetur ut in praecedenti.

XIII) *Observ. Hurley.* Respondetur: Haud semel hoc notatum est in responsis datis. Quoad commissionem, providetur in praecedenti.

XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX) Respondetur ut in praecedentibus: II-XIII.

Artt. 38-39

I) *Observ. Scapinelli.* Respondetur: Concedendum est maximam esse difficultatem in apostolatu hodierno coordinando: inde necessitas quarumdam normarum.

Quoad autem competentiam Conferentiae Episcoporum, providetur in Schemate Commissionis de Episcopis. Unde nil plus respondendum.

II) *Observ. O'Connor.* Respondetur: Cur auctoritas Ordinarii minueretur ex eo quod procedat ampliori et efficaciori informatione et pro eiusdem prudenti arbitrio, quin deductionibus consilii ligetur? Aliquid simile praescribitur a Codice Vicariis Apostolicis ut «...missionarios saltem praecipuos tum religiosos tum saeculares proprii territorii congregent semel saltem in anno, ut possint ex singulorum experientia et consilio deducere quae sint ordinanda perfectius» (can. 303).

Art. 40

I) *Observ. Ruffini.* Respondetur: Placet ut addatur incisum ab Em.mo Relatore propositum: *Quibus conventibus et collationibus uterque clerus interesse teneatur.*

Art. 41

I) *Observ. Pizzardo.* Respondetur: In conferentia Episcoporum, non omnia tractata dantur per modum praecepti; ideoque praeferenda est formula: «habita ratione...», quae certo includit observationem eorum quae reapse praecipiuntur.

II) *Observ. Suenens.* Respondetur: Conferentiae Religiosorum a Sancta Sede ordinatae sunt et promoventur, singularumque constitutiones ab eadem approbantur. Non apparet quid in ipsis sit contra dignitatem Episcopi!

Art. 42

I) *Observ. Confalonieri.* Respondetur: Ex natura rei, ut ipse Em.mus Relator dicit, competentia de qua agitur Episcopis spectat. Non autem excluditur quominus et Superiores proprio motu id petant ab Episcopis, si expedierit. Cum de re agatur ex mutua benevolentia perficienda, non videtur expedire strictius definire competentiam.

II) *Observ. Scapinelli.* Respondetur: Recte dicitur entia non esse multiplicanda sine necessitate. Propterea, iste conventus praebetur tantum tamquam mutuae benevolentiae non nimis urgendus, ut etiam dictum est in responso praecedenti.

Modus ab Exc.mo Relatore propositus non excluditur; sed videtur negotia iam esse deliberata et definita, saltem ex una parte; dum in praesenti art. 42, agitur de conventu ad negotia deliberanda seu «tractanda».

Artt. 43-44

I) *Observ. Spellman.* Respondetur: nil. Exprimitur complacentia in schemate.

II) *Observ. Léger.* Respondetur: Criterium fundamentale datur in schemate: «eatenus in vigore servanda sunt, quatenus bonum religionis promovent». Applicatio autem huius criterii relinquitur alto iudicio Sanctae Sedis, quae certo certius valebit discernere, in singulis casibus, quid exigat bonum religionis, quin Concilium imponat ei magis determinatam regulam, quae, prout hic proponitur, non caret difficultate. Quare non videtur expedire has normas addere textui conciliari, licet Sancta Sedes poterit, prout id opportunum aestimaverit, illas variis casibus applicare.

III) *Observ. Godfrey.* Respondetur: nil.

IV) *Observ. Silva.* Respondetur: In Commissione de Religiosis, prima propositio facta precise illa erat ut «definitiva approbatione impetrata, omnes (Congregationes clericales) pariter exemptae evadant». Ex una parte est deductio *logica:* nam, exemptione circumscripta ut nunc est, parum differunt instituta exempta et non exempta, quoad disciplinam; tota differentia fere venit a potestate quae est dominativa in non exemptis, et etiam iurisdictionis in exemptis. De cetero, historice constat, ut supra dictum est, quod ante Concilium Tridentinum, omnes religiosi, qui tunc erant regulares, exemptione fruebantur. Congregationes cum solis votis simplicibus quae postea vene-

runt, neque erant recognitae tamquam vere religiosi: ideoque, neque, de iure exemptionem obtinuerint, licet quaedam earum per indultum eam consecutae sunt. Nunc vero, omnes congretationes sunt vere religiones: non exsistit amplius ratio fundamentalis discriminis inter exemptas et non exemptas.

Attamen Commissio noluit rem definire. Remaneret definiendus status iuridicus Congregationum laicalium quarum sodales incapaces sunt iurisdictione: quae quaestio indigeret ampliore studio ut apte definiri possit.

V) *Observ. Ujčić.* Respondetur:

i) Ad *criterium hic* positum «...in quantum non conveniunt...» idem est respondendum ac supra ad Observ. II.

ii) Non expedit tempus Sanctae Sedi imponere: pro sua sapientia ipse providebit, sicut pro exsecutione aliorum decretorum Concilii.

APPENDIX

De organismo postconciliari ad negotia religiosorum tractanda

Status quaestionis. Ut notare potuimus, plures Observationes loquuntur de aliquo organismo postconciliari creando, ad negotia religiosorum tractanda. Non autem de eo loquuntur eodem modo omnes, neque cum magna perspicuitate.

Iuxta diversas observationes, hic organismus postconciliaris proponitur secundum formas sequentes:

a) Organismus permanens curiae romanae:

1° Restitutio S. Congregationis de Episcopis et Regularibus.
Em.mus Card. Ferretto: ad art. 38, III.
Em.mus Card. Siri: VI.

2° Commissio quaedam pro negotiis mixtis pertractandis inter Episcopos et Religiosos.
Em.mus Card. Ruffini: ad art. 38, II.
Em.mus Card. Léger: IV.
Em.mus Card. Cicognani: V.
Em.mus Card. Santos: VIII.
Em.mus Card. Jullien: IX.
Em.mus Card. Suenens: XI.
Em.mus Card. Albareda: XII.
Exc. DD. Hurley: XIII.
Exc. DD. Perrin: XIV.
Exc. DD. Bazin: XV.
Exc. DD. Bernard: XVI.
Exc. DD. Verwimp: XVII.

N.B. Pro nonnullis non clare apparet utrum agatur de commissione permanenti Curiae Romanae, an tantum de commissione provisoria ad Codicem revidendum.

3° Organismus non clare definitus: «Instituatur... Dicasterium mixtum in Curia...» (Em.mus Card. Quiroga, VII); «Organum Mixtum in Urbe instituatur...» (Rev.mus P. Sépinski, XVIII).

4° Nullum novum organum instituatur: « Non videtur necessitas specialis Dicasterii pro solvendis litibus inter Episcopos et Religiosos. Nonne sufficiunt Dicasteria competentia iam existentia? ». (Em.mus Card. Godfrey, XIX).

b) Commissio ad Codicem revidendum: « Fiat Commissio mixta romana, quae praeparet normas pro reformando Codice I. Can. In hac Commissione aeque repraesententur tam Episcopi quam Supremi Moderatores Institutorum relig. exemptarum » (Em.mus Card. Bea, X).

Respondetur:

I) De Curia Romana reformanda vel in variis rebus retractanda, quamplurima fuerunt vota ab Exc.mis Episcopis et Praelatis ad Commissionem Antepraeparatoriam Concilii missa, ut patet ex relatione S. Congregationis Consistorialis (Cf. Acta et Documenta: Vol. III, pp. 23-36).

Sed est materia de competentia exclusiva et personali Summi Pontificis qui, pro sua sapientia, variis dicasteriis Curiae Romanae utitur ad negotia universae Ecclesiae expedienda: Curia Romana est longa manus Romani Pontificis: nemini licet eam abbreviare, usui eius legem imponere. Quare S. Congregatio Consistorialis, his votis expositis et propria mente manifestata, concludit: « In fine, la S. Congregazione Concistoriale esprime il sommesso parere che l'eventuale riforma della Curia del Romano Pontefice, se così piacerà al Santo Padre, non è conveniente, per ovvi motivi, che venga trattata in Concilio Ecumenico » (Acta et Documenta: Vol. III: pag. 36, V).

Evidenter, id quod dicitur de Curia Romana in universo, valet in specie pro negotiis religiosorum tractandis: ad Summum Pontificem pertinet determinare Dicasterium competens eiusque competentiam definire.

Si autem res in se et pro eius merito consideretur, haec videntur dicenda.

II) Restitutio S. Congregationis de Episcopis et de Religiosis non est consulenda. Non absque re, enim, facta est a S. Pio X separatio quae validis rationibus commendatur.

a) Separationem commendat moles negotiorum respicientium sive Episcopos sive Religiosos quae etiam in dies augent: qua ratione in eodem Dicasterio congerere et ordinare omnia negotia quae affluunt ad S. Congregationem Concilii et de Religiosis!

b) Gravior tamen est ratio disparitatis negotiorum ab una et altera tractandorum. Negotia religiosorum non spectant ad meram iuridicam ordinationem, ad institutorum structuram et sodalium disciplinam; sed attingunt ipsam vitam asceticam et spiritualem in observantia consiliorum evangelicorum et perfectione prosequenda. Ad haec rite pertractanda requiritur dicasterium vere specializatum, huic operi integre deditum et non alienis curis distractum: quod vix inveniri potest etiam in aliqua speciali sectione communis Dicasterii.

c) De cetero, separatio activitatum facta est etiam in favorem Ecclesiae Orientalis quae ad tempus fere Codicis una sectio erat S. Congregationis de Propaganda Fide: id quod ostendit necessitatem separandi activitates nimis dispares.

III) Quid dicendum de aliqua commissione mixta, pro negotiis mixtis:

a) non demonstratur necessitas huiusmodi commissionis, cum iam exstent organa ad haec negotia sufficientia (Cf. supra: Em.mus Card. Godfrey).

S. Congregationis de religiosis competentia in negotiis mixtis authentice definita est, speciali coetu cardinalitio a Romano Pontifice designato, die 24 Martii 1919 (Cf. A.S.S., 1919: pag. 251).

De facto haec Sacra Congregatio est iam mixta, et quidem composita ex Em.mis Cardinalibus saecularibus numero longe maiore quam Cardinalibus religiosis. Unde nihil timendum pro aequitate decisionum quae hucusque, ni fallor, numquam fuerunt in violatione iurium Exc.morum Episcoporum.

Praeterea est Tribunal S. Romanae Rotae. Fatendum est paucos hoc tribunal adire, probabiliter propter nimias expensas causarum. De cetero, cum hoc tribunal circa causas matrimoniales fere exclusive occupetur, difficiliter potest perfectam peritiam circa negotia religiosorum sibi comparare, ad quam obtinendam non sufficit scientia iuris, sed requiritur etiam longus usus.

b) Ex altera parte, compositio huius novae commissionis mixtae remanet problematica: essetne plus mixta quam S. Congregatio actualis? certissime non, cum Em.mi Cardinales Religiosi pauciores sint in Curia. Neque minor esset complicatio relationum huius Commissionis mixtae cum Dicasteriis interesse habentibus in istis causis.

Conclusio: Cum vero necessitas creandi novum dicasterium mixtum non demonstretur et valde problematicum remaneat, non expedit ad illud recurrere, etsi ratio tractandi negotia in Dicasteriis existentibus melior forte fieri.

IV) Commissio pro codice revidendo. Non est dubium quod pro Codice revidendo, quoad partem, quae religiosos spectat, Commissio specialis necessaria erit; quae ubi materia cum aliis negotiis connectitur, mixta esse poterit, vel saltem in collaboratione cum aliis commissionibus operari debebit.

Sed retinendum est hanc cooperationem debere esse reciprocam: ita ut aliae Commissiones, quando agunt de materia quae religiosos etiam tangit, concordi opera cum commissione de religiosis adlaborare debebunt. Sic v.g. si agatur in Commissione Concilii de modo definiendo paroecias concredendi Religiosis, procedere deberet commissione de religiosis cooperante.

Segregatio inter diversas commissiones quae viguit in praeparando Concilio repeti non deberet in Codice revidendo.

5

Schema Decreti

De relationibus inter epicopos et religiosos
praesertim quoad apostolatus opera exercenda

OBSERVATIONES RESPONDENDAE

Observationes generales

Ad I) *Observ. Marella*: nil: concordant.

II) *Observ. Valeri*: nil: concordant et placet iuxta modum.

III) *Observ. Tisserant*: nil. Placet iuxta modum.

IV) *Observ. Masella*: «...Quaestio ceterum funditus pertractata est».

V) *Observ. Ferretto*: «suggererem formam Decreti breviorem et expolitiorem et principia generaliora tantum complectentem, inter quae clare statuatur quid veniat sub voce «externa» opera apostolatus» (cap. I, II, III).

VI) *Observ. Liénart*: nil.

VII) *Observ. Copello*: nil.

VIII) *Observ. McGuigan*: «Mea opinio humiliter data est quod concordia et caritas potest solvere plures difficultates».

IX) *Observ. Frings*: «Valde laudanda est concordantia inter duas Commissiones».

X) *Observ. Siri*: nil.

XI) *Observ. Léger:* «credo quod opportunum esset notare in prooemio quomodo potius uterque (apostolatus et vita religiosa) ab invicem vivificetur et foecundetur. Contemplata tradere.
Assumatur expressio 'sodales status perfectionis' pro omnibus membris utriusque sexus omnium institutorum perfectionis et *servetur in* toto textu».

XII) *Observ. Montini*: nil.

XIII) *Observ. Giobbe*: nil.

XIV) *Observ. Cento*: «Laudandus est labor duarum Commissionum...», «...reor opportunum esset submittere vel eidem Commissioni mixtae vel novae alii Commissioni...».

XV) *Observ. Cicognani*: nil.

XVI) *Observ. Richaud*: nil.

XVII) *Observ. König*: «difficultates prolatae suadent ut, nova redactione peracta, et audita altera parte, Concilio proponatur, si necesse est et alio modo provideri nequit».

XVIII) *Observ. Döpfner*: nil.

XIX) *Observ. Santos*: nil.

XX) *Observ. Jullien*: «...ne proponantur Concilio Generali nonnisi principia gene-

ralia, declarata quidem immo prudenter correcta... de servanda natura indoleque vitae monasticae et vitae contemplativae».

XXI) *Observ. Larraona*: «...sed decretum retractandum censeo; b) magis accurate ponderatis sive status iuris et status facti conditionibus, sive natura exemptionis, sive natura universali Religionum, conferendo cum ministeriis in dioecesibus; c)...res tractetur quoad principia generalia tantum».

XXII) *Observ. Suenens*: «...retractetur... ita ut episcopus possit revera ordinare apostolatum, salva vita interiore religiosorum».

XXIII) *Observ. Coussa*: «...quaedam constabilire, cetera... CIC relinquens».

XXIV) *Observ. Browne*: nil: remittit ad alia scripta.

XXV) *Observ. Bea*: « ...disceptatio hodierna manifeste ostendit quaestionem nondum esse adeo maturam ut in Concilio tractari possit. Fiat potius Commissio mixta... In Concilio tantum laudetur opus cleri saecularis et opus Religiosorum et commendetur fraterna collaboratio».

XXVI) *Observ. Cheikho*: «Discrepantia vel discordia inter utrumque clerum invenitur... visitatio apostolica saepe facienda...».

XXVII) *Observ. O' Connor*: «...schema, antequam, ad Concilium praesentetur, a quaestionibus nimis particularibus expurgetur».

XXVIII) *Observ. Ujčić*: nil: sunt principia generalissima in textu observata.

XXIX) *Observ. Campbell*: nil.

XXX) *Observ. Alter*: nil: «propria et debita auctoritas Episcopi Ordinarii multo clarior evadit in schemate».

XXXI) *Observ. Graner*: «...in tuto bene ponantur omnia et singula...».

XXXII) *Observ. Suhr:* nil.

XXXIII) *Observ. Sépinski*: «Elaborentur novae normae, paucae et clarae. Particularia vero ad Commissionem pro novo Codice redigendo remittantur... Ne finis intentus frustretur, rei congruum esse existimo ut aequa ratione perpendantur, una cum iuribus et officiis Episcoporum in iis quae pertinent ad animarum salutem procurandam, etiam necessitates quae cum natura, indole, regimine et fine Institutorum religiosorum ab Apostolica Sede approbatorum connectuntur...».

XXXIV) *Observ. Janssens*: «Ad Concilium deferantur tantum principia generalia; reliqua ad Commissionem post Concilium... Pleraque ...libenter probo, eo vel magis quod vix non omnia referunt ius quale nunc viget. Duo tamen mihi videntur desiderari:

1. Optarem ut in pleniore luce ponatur officium Summi Pontificis providendi Ecclesiae universali... Si proinde Religiosi nimis alligantur singulis dioecesibus, iam minuetur et mox deerit illa Pontificis Summi libertas disponendi expedite de abundanti parte cleri...

2. ...praeter id quod ius hodiernum praescribit, ulterius minuitur (in schemate) facultas Religiosorum ultro aggrediendi opera etiam nova (ius «initiativae», ut dicitur linguis hodiernis). ...Hinc ne adeo coarctetur eorum libertas ut a solo Episcopo omnia incipienda, omnia ab initio ordinanda sint».

XXXV) *Observ. Scapinelli*: ...videtur magis opportunum principia enuntiare actionis ut ita dicam practicae, quam institutum exemptionis in iudicium revocare.

OBSERVATIONES PARTICULARES

Artt. 1-2

I) *Observ. Quiroga*: nil.

Artt. 1-3

I) *Observ. Perrin*: « ...responsabilitas et potestas Episcoporum super religiosos ad apostolatum in rebus externis in tuto ponitur ».

Artt. 1-4

I) *Observ. Micara*: « ...Adiiciendum esse iuvetur minime oportere ut religiosi et praesertim religiosae, externis sive apostolatus sive caritatis operibus nimis onerentur et ita priventur tempore necessario pro pietatis exercitiis... etc ».

II) *Observ. Spellman*: nil.

III) *Observ. Sépinski*: « Principia generalia non satis perspicua videntur. Ex iis ianua patet interpretationibus subiectivis, quae facile vergere possunt in damnum disciplinae religiosae. Praeterea Superiorum auctoritatem nimium extenuant... ».

Art. 1

I) *Observ. Ruffini*: Lin. 20 « Si agatur de Ordinibus vel Congregationibus Iuris Pontificii, recurrendum sane erit ad S. Sedem et, nominatim, ad S. Congregationem negotiis Religiosorum sodalium praepositam ».

II) *Observ. Léger*: Principium (subiectionis)... extenuitur... Lin. 13: « tollantur verba: « servatis... servandis ».

6

ANIMADVERSIONES

ad responsa observationibus commissionis centralis
super schema

De rationibus inter episcopos et religiosos
praesertim quoad apostolatus opera exercenda

Ad XX) iii), corrigatur: «...inter quae *praeemineant oportet illa* cuique... peculiari *zelo* promovenda».

Ad XXXIV) ii), dicatur: «Rationes etiam *necessarias* habent cum Ordinariis locorum...».

Ad iii) *ad novam clausolam*, dicatur: «...quominus Religiosi, *qui* (ut) tam perspique...».

N.B . Forte quod melius esset ponere clausulam sub distincto numero: 4/B (*De operositate religiosorum non praepedienda*).

Ad XXXV) corrigatur: «...moderandis atque *in* norm*is* practic*is* trad*endis* actionis potius quam *in* institu*to* exemptionis in iudicium revoc*ando*. Ideoque...».

Art. 1-4, ad b, corrigatur: «Concessio (loco: susceptio) operum ab Ordinariis locorum *eorumque susceptio a Religiosis fiunt* mediante conventione...».

Ad c, «...quoad eorum a propriis superioribus dependentiam *quae pro diversitate operum infra determinatur*».

Ad 18/B, corrigatur: «...vires imponantur cum *valetudinis et vitae religiosae detrimento*. Quare,... vel operis petunt, *ipse* eorum petitionem benigne accipi*at*; ne religiosi... onus intolerabile (loco impossibile) ...».

N.B. In art. 14, § 2 (pag. 14) Ordinarii loci consensus requiritur ad suppressionem domus vel operis: id quod severius iudicatur a quibusdam (Cf. Responsa: II – Observ. Gut).

Art. 3, I) *Observ. Ruffini*: comma 2, corrigatur: «...iure, sunt (est) universales: sed...». In fine commatis, addatur: cf. infra X, ii) Observ. Coussa.

Comma 3, corrigatur: «Propterea *haud exactum est* et periculosum esset... adverbium potissimum».

Ad II) *Observ. Léger*, respondetur (addendum).

Ad VIII) *Observ. Suenens*, respondetur: ultimae lin. addatur: «...exemptorum (*non habent enim iurisdictionem*) saltem, ad...».

Ad XIII) *Observ. Sépinski*:

a) in fine addatur: cf. infra ad f);

b) addatur: «...nativo iure *a Summo Pontifice et* ab Episcopis»...
In fine addatur: cf. supra, X, ii, Observ. Coussa.

Ad *a)* in fine commatis addatur: «...ad normam iuris, *atque non relinquenda sine eorum assensu*» (cf. art. 14,2 et art. 18/B).

Ad *b)* respondetur: (cf. supra XIII, Observ. Sépinski). Addatur: «...non *disponunt de* personis, *quarum dispositio* enim a Superiore... ».

Ad *c)* in fine commatis addatur: «...oeconomicas spectant», et non acceptare conditiones vitae religiosae damnosas.

Ad *f) versus finem commatis*: «...Procedunt ab Instituto, vi auctoritatis Superiorum, ut in exemplo supra allato ostenditur», addatur: «*et super subdito eiusque actuositate remanet semper Superioris ius vigilantiae ac, si opus fuerit, illum ab officio amovendi* (can. 631)». Unde necessitas servandi hoc adverbium in textu.

In fine commatis: Habita ratione eorum quae supra dicta sunt de potestate Superioris in subditum operibus externis immissum, art. 13 *Schematis deberet compleri* transferendo ea quae habentur in art. 24 (can. 454, § 5) hac de re. Sic haberetur (art. 13): «...proprio Superiore. A munere vero sibi commisso amoveri poterunt ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris monito Ordinario, aequo iure non requisito alterius consensu; nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur, salvo recursu in devolutivo ad Sanctam Sedem. Iuvat tamen ut ad amotionem religiosorum ab officio non deveniatur nisi concordi pacificaque opera Ordinarii loci et Superioris». Art. 13, enim, est indole generali. Quare, his verbis suppressis in art. 24, sufficiet ibi simplex referentia ad art. 13.

N.B. Quoad secretum servandum (cf. infra art. 24,I – Observ. Ruffini).

Ad *g)* dicatur: «...ex silentio arguere *praesumant* in sensum contrarium...».

Art. 5., *ad IV)* Observ. Janssens:

i) corrigatur: «Apostolica opera universaliora exercenda sunt...», suppressis: «quae» et «sunt».

ii) ultima linea corrigatur: «operam praestandi» (loco: praebendi).

Art. 7, II) *Observ. Maximos IV*: «...elegerint», addatur «*non sufficit enim electio Ordinarii ad ministerium exercendum; requiritur admissio ab Ordinario electo*. Ideoque, non...».

Art. 8, I) *Observ. Léger*: comma ultimum «De cetero, notum...»: addatur «*est* quod in...».

Art. 9/B, II) *Observ. Hurley*: corrigatur: «...aequo illos tractet *et* rem cum eorum Superio*ribus* componere...».

Post artt. 11-12 addatur art. 13: compleatur ut supra dictum est: cf. Observ. Sépinski, ad f).

Art. 17, II) *Observ. Janssens*, linea ultima: «... pertinentibus rite»: addatur «*a se* perpensis...».

Artt. 21-22, I) *Observ. Ujčić*, respondetur: ii) corrigatur: «...candidatum, debet eiusdem perspicuum...» (deleto hoc verbo in linea sequenti).

Art 24: habita ratione complementi art. 13 adiuncti (cf. supra), ultima pars huius art. 24 posset forte simpliciter sic abbreviari: (lin. 4-5) «A munere vero amoveri potest ad normam art. 13, § 2 praecedenti».

Artt. 43-44, IV) *Observ. Silva*: respondetur, corrigatur: «...et etiam iurisdictionis in exemptis», deleto verbo «non».

Romae, die 26 Iulii 1962

7

COMMISSIO DE EPISCOPIS ET DE DIOECESEON REGIMINE

RESPONSIO[1]

ad observationes propositas a commissione centrali
quoad schema de relationibus inter episcopos et religiosos

OBSERVATIONES GENERALES

I) (Marella): Observatio acceptatur et proponitur tamquam votum in fine Schematis.

II) (Em.mus Valeri); III (Em.mus Tisserant); V (Em.mus Ferretto); VI (Em.mus Liénart); X (Em.mus Siri); XII (Em.mus Montini); XIII (Em.mus Giobbe); XV (Em.mus Cicognani); XVIII (Em.mus Döpfner); XIX (Em.mus Santos); XXIX (Exc.mus Campbell).

Resp. Rationes allatae a Superioribus Maioribus Browne, Gut, Sépinski et Janssens suis locis bene perpendentur, ut infra videre est.

IV) (Em.mus Masella): Nihil habet contra Schema.

V) (Em.mus Ferretto): *Resp.* Apostolatus generatim designat opus ad Dei gloriam spectans et ad animarum bonum promovendum. Opera *externa* ea sunt quae distinguuntur ab apostolatu «sanctitatis, orationis et expiationis» (cf. Schema p. 6, lin. 6), quaeque exercentur in christifideles sive a Religiosis Clericis (ministerium pastorale proprie dictum) sive a Religiosis feminis (apostolatus simpliciter).

V) (Em.mus Ferretto); XX (Em.mus Jullien); XXI (Em.mus Larraona); XXIII (Em.mus Coussa); XXV (Em.mus Bea); XXVII (Exc.mus O'Connor); XXXIII (R.mus Sépinski); XXXIV (R.mus Janssens) desiderant ut in Concilio sola principia generaliora, et quidem forma breviore et expolitiore, dentur, cetera remittendo ad recognitionem Codicis; immo, iuxta Em.mum Bea, materia nondum esset matura.

Resp. Si Concilium fere omnia, in hac materia, remitteret ad futurum Codicem, magna delusio oriretur in Episcopis et in populo christiano. Solutio a futuro Codice expetita nimis retardaretur, neque haberet tantam vim ac si in Concilio daretur. Denique in materia tam difficili ac delicata brevitas summopere nocet claritati. Difficultates quibus Schema succurrere cupit suggestae sunt ab experientia fere omnium Episcoporum.

Quod materia nondum sit matura minime videtur: Summus ipse Pontifex proposuit tractandam a commissionibus; si Ipsi non placuerit, hanc materiam non praesentabit Concilio.

VII) (Em.mus Copello): Nihil contra Schema.

VIII) (Em.mus McGuigan): De concordia et caritate in Schemate sufficienter dicitur.

[1] Textus apparatus est ab exc.mo Domino Aloisio Carli.

IX) (Em.mus Frings): Nihil contra Schema.

XI) (Em.mus Léger): Primae considerationi adhaerendum videtur. Unde in pag. 6, lin. 8-9 sic legendum proponitur: «At externa quoque apostolatus opera accedant oportet, *quae si fiant in spiritu oboedientiae et caritatis et iuxta prudentes normas S. Sedis non est dubitandum quin, nedum noceant, conferant potius ad vitam spiritualem religiosorum*».

Altera consideratio non videtur admittenda quia est discrimen inter Religiosos et Sodales statuum perfectionis.

XIV) (Em.mus Cento): Proponit ut schema denuo retractetur a Commissione mixta.

Resp. Id praecise fit.

XVI) (Em.mus Richaud): Schema approbat.

XVII) (Em.mus König): postulat ut fiat nova redactio, attentis difficultatibus.

Resp. Id praecise fit.

XXII) (Em.mus Suenens): Optandum est ut Em.mus suggestiones practicas in hac re dedisset.

XXIV) (Em.mus Browne): Non habemus prae manibus quae Em.mus dicit se scripta tradidisse. Ceterum S. Sedes ipsa proposuit duabus Commissionibus ut haec problemata solverentur: quod significat S. Sedem saltem voluisse cognoscere mentem Commissionum.

XXVI) (Exc.mus Cheikho): Illa visitatio canonica promoveri poterit post Concilium a restituenda Congregatione de Episcopis et Religiosis.

XXVIII) (Exc.mus Ujčić): Nihil contra Schema.

XXX) (Exc.mus Alter): Nihil contra Schema.

XXXI) (Exc.mus Graner): Schema approbat.

XXXIII) (R.mus Sépinski): Observat multa quae in Schemate habentur non conferre ad rem, scilicet ad magis concordem cooperationem inter utrumque Clerum.

Resp. Non indicantur in concreto quae sint. Ceterum non solum de concordi cooperatione inter utrumque Clerum agere debebat, sed etiam — ne dicamus in primis — de debita subiectione Religiosorum ipsis Episcopis, ita ut revera cooperatores «adsint *et subsint*»

2. In conficiendo Schemate, Religiosi qui interfuerunt Subcommissioni mixtae strenue (et laudabiliter quidem!) defenderunt necessitates «quae cum natura, indole, regimine et fine Institutorum religiosorum ab Apostolica Sede approbatorum connectuntur».

3. Instat «Instituta religiosa valde diversa sunt inter se ratione indolis et finis, non possunt igitur pari ratione ad opera apostolatus advocari, nec sufficiunt, ad incommoda praecavenda, quae ad rem habentur in Schemate, cum reapse Episcopis facultas fiat omnes religiosos vocandi et obligandi».

Resp. Verum quidem est Instituta religiosa valde esse diversa ratione indolis et finis; sed id plane recognoscitur in art. 10, in art. 18 §1 clare praesupponitur agi de religiosis vitae activae, et in art. 18 §2 habetur clausula cautelativa in favorem Religiosorum.

Ceterum etiam in can. 608 § 1 Codicis nulla fit distinctio inter varios Religiosos ratione indolis et finis; item in can. 1334. Unica praeoccupatio: quod sit salva religiosa disciplina! Sed etiam in Schemate haec praeoccupatio clare indicatur.

Tamen, ad fugandam omnem erroneam interpretationem, possumus ita emendare:

Art. 18 § 1.: «Apostolica actuositas sodalium statuum perfectionis, *qui vitam mere contemplativam non profitentur,* non ita circumscribitur etc...».

§ 2. Si Ordinarii loci iudicio «... *Superiores religionum quae vitam mere contemplativam non profitentur,* ab eodem Ordinario rogati etc...».

XXXIV) (R.mus Janssens): 1. Optatur ut in pleniore luce ponatur officium Summi Pontificis providendi Ecclesiae universali. Unde si Religiosi alligantur nimis singulis dioecesibus, iam minuetur et mox deerit illa Summi Pontificis libertas disponendi expedite de abundante parte Cleri.

Resp. Minime tangitur aut minuitur Schemate plena libertas Summi Pontificis disponendi de Religiosis iuxta suum prudens iudicium.

Episcoporum desiderium est quod possint uti maiore cum libertate de Religiosis *qui iam sunt et manent in dioecesi,* donec, v.g., a Summo Pontifice mittantur alio ubi maior est necessitas: sed Episcoporum mens est ut de hac re iudices non sint ipsi Religiosi, sed Summus Pontifex cui Episcopi possint suas subiicere difficultates.

2. Quoad paroecias assumendas a Religiosis, art. 21 casum praevidet «gravis et urgentis necessitatis spiritualis fidelium»; insuper agitur de vocandis Religiosis qui iam sunt in dioecesi, et nonnisi in potentia possunt dici mobiles ad nutum Summi Pontificis. Iamvero si in casu particulari Summus Pontifex (cui semper datur recursus) censeat illos Religiosos mittendos esse alio ubi maior est necessitas, non concedat permissionem assumendi paroeciam, immo vel iam assumptam dimittere iubeat. Sed de hac re non sint iudices ipsi Religiosi, sed S. Sedes seu potius restituenda illa S. Congregatio de Episcopis et Religiosis.

Ad hoc ut maior relinquatur Religiosis disponibilitas erga S. Sedem, proponimus ut paroeciae *nonnisi ad tempus determinatum* (renovabile) assumantur a Religiosis.

3. Ius recusandi suppressionem alicuius operis iam existentis in dioecesi art. 14 n. 2 non concedit Episcopis absolute, quia datur recursus ad S. Sedem. Ceterum aequitas postulat ut in hac re non sint soli Religiosi iudices; etenim suppressio illius operis potest damnum procurare dioecesi, insuper quasi pactum initum fuit inter Episcopos et Religiosos quando opus in dioecesi introductum fuit a Religiosis, quod pactum non potest solvi unilateraliter; denique, ad servandam saltem paritatem inter Episcopum et Superiorem religiosum, sicut Episcopus non potest (saltem de iure condito) supprimere in dioecesi aliquam operam religiosam etsi ei videatur inutilis aut non amplius necessaria, ita a pari non debet Superior suo marte operam supprimere.

4. Ius «initiativae» minime a Schemate mortificatur, sed legitimis limitibus regulatur. Religiosi cogitent quidem et inveniant nova opera, sed quando in praxi deducenda sint in aliqua dioecesi unus Episcopus debet iudicare de necessitate et opportunitate et coordinatione illius operis cum aliis. Secus chaos esset in dioecesi. Aiebat Summus Pontifex Ioannes XXIII: «...Le energie sempre rinnovantesi degli Ordini e Congregazioni religiose poste a servizio delle anime, sono infatti sicura certezza di maggior incremento della vita divina nella Chiesa: esse, nella intima fecondità, dovuta all'irraggiamento di una grande tradizione di una nobile eredità spirituale e, sotto lo sguardo amabile del Vescovo, *nella coordinazione da lui suggerita o proposta e guidata,* hanno

in sè l'impulso per una azione sacerdotale che può validamente venire incontro alle varie necessità dell'odierno ministero, ed operare in profondità per la conquista della società a Gesù Cristo» (AAS, 1960, pp. 964-965).

Ceterum etiam Sancti Fundatores (v.g. S. Franciscus Assisiensis) adprobationem Sacrae Hierarchiae volebant.

XXXV) (Scapinelli). *Resp.* In Schemate saepe saepius dicitur relationes esse inter Episcopos et *Superiores,* non vero singulos religiosos, ad salvandum, ut par est, iurisdictionem eorumdem Superiorum.

Observationes ad singulos articulos

Artt. 1-2

I) (Em.mus Quiroga): Infra satisfiet observationi Em.mi Quiroga.

Artt. 1-3

I) (Exc.mus Perrin): Schema laudatur.

Artt. 1-4

I) (Em.mus Micara): Religiosi non nimis onerentur, ita ut tempus habeant pro pietate, recreatione etc.

Resp. In Schemate id non negligitur, quoad pietatem (cfr. artt. 2, 17, 18 § 2, 34). Quoad recreationem, difficultas saepe saepius oritur non tam ex labore apostolico quam ex irrationali horario vitae communis (de qua cfr. art. 34).

II) (Em.mus Spellman): Schema adprobat.

III) (R.mus Sépinski): Conqueritur 1. quod principia generalia non sint satis perspicua; 2. quod pateat ianua interpretationibus subiectivis quae facile vergere possunt in damnum disciplinae religiosae; 3. quod superiorum auctoritas nimis extenuetur, unde augeantur dissidia potiusquam minuantur et iidem Superiores impediantur sui muneris partes rite exercere, quodam dualismo regiminis in communitatibus et provinciis inducto.

Resp. 1. Non dicitur praecise in quo principia non sint perspicua; nobis videntur clara, et fundata super verba Summorum Pontificum. - 2. Periculum illud, si revera existit, valeret etiam in damnum iurium episcopalium. - 3. Quidam dualismus in hac materia est natura sua inevitabilis. Supprimeretur radicitus aut concessa Religiosis totali exemptione — quod tamen iura fundamentalia Episcopatus laederet et vergeret in damnum disciplinae dioecesanae et, ultimatim, disciplinae ecclesiasticae universalis — aut totali abolitione exemptionis — quod tamen ne Episcopi quidem volunt, in bonum ipsius apostolatus. Concordiam Schema satagit invenire: quod si, hypothetice, alterutrum ius debeat succumbere aut minui, indubium nobis videtur id esse ius religiosorum.

Art. 1

I) (Em.mus Ruffini): *Resp.* Videtur non necessarium indicare in principio generali a qua auctoritate Constitutiones sint congrue accommodandae. Res iam definitur in Codice.

II) (Em.mus Léger): Approbandum videtur ut hic et in aliis articulis supprimantur verba «servatis de iure servandis» aut similia; revera inutilia sunt et quodammodo enervativa. Schema vult in quibusdam mutare ius vigens et praeparare ius novum.

Concedimus quidem factas esse in Schemate quasdam concessiones ex utraque parte, ut evenire solet in omnibus compromissionibus; tamen non videntur extenuare principia, cum sint practicae applicationes subiectionis Religiosorum erga Episcopos, iuxta materiam quae potest permittere quandam elasticitatem.

III) (Em.mus Silva): *Resp.* Non necessaria videtur nova propositio quae addenda proponitur, quia enuntiat principium generalissimum quod locum habet non solum in materia de Religiosis, sed in omnibus materiis. Locus proprius forsitan esset in alio Schemate de rationibus inter Summum Pontificem et Episcopos.

IV) (Exc.mus Cooray): Proponit ut in pag. 7, lin. 8 loco «Romani Pontificis auctoritate» dicatur «Romani Pontificis regimine».

Resp. Emendamentum non videtur admittendum, nam: *a)* in can. 329 §1 habetur «auctoritate»; *b)* quia «auctoritas» latius patet quam «regimen». «Auctoritas» enim comprehendit triplicem potestatem, nempe ministerii, magisterii et regiminis.

V) (R.mus Gut): Conqueritur quod «Schema inepte supponit religiosos imprimis ad opera externa apostolatus stimulandos esse».

Resp. Non videtur querimonia habere fundamentum in re. Nam *a)* Schema pag. 6, lin. 5-8 stimulat Religiosos «imprimis Apostolatu sanctitatis, orationis et expiationis, ad cuius ampliorem aestimationem et generosius studium Sacrosancta Synodus eos magnopere hortatur».

b) Etiam recentissimi Pontifices ad id Religiosos in genere invitarunt. Profecto cautelae adhibendae sunt, tamen non est quasi opinandum opera ministerii pastoralis esse aliquid fere «diabolicum» aut natura sua ruinosum pro Religiosis, saltem sacerdotibus; secus quo vadit «gratia» status sacerdotalis? Etiam in Schemate cautelae clare indicantur: v.g. «secundum sui quisque Instituti indolem et Constitutiones» (pag. 7, lin. 19); integrum 2. um principium pag. 7.

c) Hic agitur de relationibus inter Episcopos et Religiosos «praesertim quoad apostolatus opera exercenda». De vita spirituali Religiosorum agit aliud Schema: quae quidem vita spiritualis eo intensior esse debet quo maior est applicatio operibus externis apostolatus.

Praeoccupatio Episcoporum duplex est:

1) ut Religiosi qui possunt praestare iuxta indolem sui Instituti, de facto in posterum praestent maius auxilium Episcopis;

2) ut Religiosi qui de facto iam opera apostolatus exercent, ea exerceant maiore cum subiectione erga Episcopos.

Proponitur ut in pag. 7, lin. 14 sic dicatur: «Quin immo Religiosi, *qui vitam mere contemplativam non profitentur,* magno honori sibi ducant etc.»

VI) (Scapinelli): Concordat cum Schemate.

Art. 2

I) (Em.mus Léger) et III (Em.mus Richaud): Placet ut auferantur verba «ad normam iuris».

II) (Em.mus Godfrey): Concordat cum Schemate.

Art. 3

I) (Em.mus Ruffini): Placet ut auferatur in linea 18 «potissimum». Cetera quae dicit Em.mus placent et Schema confirmant.

II) (Em.mus Léger): Quoad adverbium «potissimum», iam provisum in I. Quoad alteram suggestionem, haec dicenda videntur. Nullum dubium theologicum quod, de potentia *absoluta,* Summus Pontifex, si velit, possit Religiosis concedere exemptionem absolutam et illimitatam; sed, de potentia *bene ordinata,* praesertim nostris temporibus, non ita.

Proponimus ut linn. 16-23 ita emendentur:

«Haec autem exemptio censet Sacrosancta Synodus non expedire ut sit absoluta et illimitata, sed oportere ut ordinem internum unice respiciat, quo melius...». «Quatenus *vero* de apostolatu agitur locali etc...».

III) (Em.mus Cicognani): Concordat cum Schemate quod praecise totum est in accommodando conceptu exemptionis auctae nunc vitae dioecesanae Religiosorum.

IV) (Em.mus Godfrey) et V (Em.mus Richaud): Concordant cum Schemate.

VI) (Em.mus Silva): Iam provisum in resp. ad I et II.

VII) (Em.mus Döpfner): *Resp.* Sanae Religiosorum initiativae nullo modo impediuntur. Sed quae fiunt in dioecesi et in dioecesanos necessario erunt ab episcopo probandae, secus evanescit Episcoporum responsabilitas.

VIII) (Em.mus Suenens): *Resp.* Exemptio non competit Unioni qua tali, sed singulis religionibus: unde in Schemate nullus sermo de illa collectiva exemptione. Quod si statutum Unionis concederet exemptionem collectivam, profecto, hoc Schemate probato a Concilio, illud statutum authomatice esset reformandum.

IV) (Em.mus Bea): Ni fallimur, totum Schema nititur attingere duplicem scopum ab Em.mo indicatum.

X) (Em.mus Coussa): Plene consentimus cum Em.mo privilegium exemptionis habere intentionem in can. 615 fundatam; e contra, structuram Ecclesiae bene regendae postulare intentionem in iure fundatam pro subiectione Religiosorum erga Episcopos. Exemplum ab Em.mo allatum est evidens.

XI) (Maximos IV Saigh): Schema indicare voluit quod etiam exemptio patriarchalis indirecte et remote pendet a Summo Pontifice, cum agatur de re non ad ius divinum pertinente; hoc saltem sensu quod Summus Pontifex de facto illam numquam vetuit nec sibi vindicavit.

XII) (Ngô-dinh-Thûc): Congregationes non exemptae sunt paucae, et parum mobiles quia sunt iuris dioecesani.

XIII) (R.mus Sépinski): *Resp.* Non videmus cur principium 3.um in pag. 8 fere ad nihilum redigat potestatem regiminis qua gaudent Superiores in subditos Religiosos; restringit utique intra suos legitimos et rationabiles limites, iam a Summis Pontificibus et ab experientia probatos.

Ad *a)* Utique instituta religiosa sunt superdioecesana, sed singuli religiosi, eorumque activitas, sunt in dioecesi. Unde omnino legitimum et rationabile est quod, si

in dioecesi et in dioecesanos opera apostolatus exercent, pendeant in hac re ab Episcopo, minime vero a Superiore religioso qui forsan vivit extra dioecesim proindeque ignorat necessitates locales et, quod summum est, nullam habet responsabilitatem de salute illarum animarum.

Ad *b)* Respondemus, interrogando vicissim: quomodo potest salvari auctoritas et responsabilitas vere pastoralis et ordinaria Episcoporum, si ingens moles actuositatis ministerialis in dioecesanos quam Religiosi laudabiliter exercent subtraheretur Hierarchiae iuris divini et supponeretur auctoritati extraneae eidemque iuris mere ecclesiastici? Integra et plena manet auctoritas Superiorum in campo sibi proprio, et pro quo instituti sunt, scilicet disciplina interna religiosorum.

Ad *c)* Salvatur regimen internum quatenus mutatio subiectorum Religiosorum de uno in alium locum penes unum Superiorem manet; susceptio novorum operum in art. 18 § 2 imponitur non ultra vires et cum cautela de qua in lin. 23-25, neque prohibetur recursus ad S. Sedem si superior censeat illa opera non posse revera suscipi.

Ad *d)* Verum quidem est Religiosos subesse immediate Summo Pontifici, sed in praxi, ut ait Coronata I, 620: «Pontifex generatim ipse per se directe hac potestate immediata non utitur, sed eam Superioribus regularibus committit». Quaenam autem sit mens Summorum Pontificum in hac re elucet ex quibusdam verbis S.P. Ioannis XXIII ad Religiosos: «Tale collaborazione, secondo il pensiero dei Romani Pontefici, vuole schierato su uno stesso piano di intesa, e per una efficace riuscita, tutto il Clero operante nelle singole diocesi, quello secolare e quello regolare, nel volonteroso assecondamento della volontà e delle indicazioni del Vescovo...» (AAS 1960 pp. 964). Et insuper: «...Ripetiamo l'invito alla collaborazione dei Vostri Istituti con la gerarchia locale, in spirito di armonia e di sudditanza, nella ricerca degli alti interessi della Chiesa e delle anime» (AAS 1960 p. 348).

De iure condito (quod iam est vetustum, cum sit conditum anno 1917!) Religiosi subsunt Episcopo in rebus mere marginalibus et accidentalibus, dum coordinatio apostolatus in dioecesi et in natione est idea nova, et exigentia nova a Codice non contemplata. Si res bene currerent cum solo iure condito, ingens numerus Episcoporum totius mundi non petivisset tam instanter revisionem privilegii exemptionis, nati et codificati in Medio Aevo!

Ad *d)* Minime negatur posse Summum Pontificem uti Religiosis prouti vult, pro Missionibus etc. Sed mens Summorum Pontificum est ut Religiosi qui sunt et manent in dioecesi adsint et subsint Episcopis quoad apostolatum in dioecesi exercendum. Si Episcopi desiderant ut non claudatur domus religiosa in dioecesi inconsulto Episcopo, id fit quia damnum aliquod dioecesis pati potest; quod si maius bonum Ecclesiae universalis id postulet, non sit iudex de hac re solus Superior religiosus.

Quid sit «ordo internus» desumi potest ex can. 618 § 2 n. 2° «regimen internum ac disciplina».

Exemptio ex se posset esse absoluta; ideo supra proposuimus emendationem quandam art. 3.

XIV) (R.mus Janssens): Minime negamus utilitatem exemptionis in bonum Ecclesiae universalis, sed necessarium videtur illam restringere quando agitur de apostolatu in dioecesi exercendo.

Apostolatus dicitur superdioecesanus, nationalis vel internationalis, quando exercetur in plures dioeceses etc. Sed pro qua parte exercetur in aliqua dioecesi et in eius dioecesanos, pro ea pendere debet ab Episcopo.

Art. 4

I) (Em.mus Godfrey): Concordat cum Schemate.

II) (R.mus Sépinski): Si substantialiter servaretur hodierna disciplina quoad exemptionem, pro nihilo haberentur querimoniae tot Episcoporum, etiam ad religiosos pertinentium.

Art. 5

I) (Exc.mus Bernard): Concordat cum Schemate.

II) (Em.mus Ruffini): Consulto omissum est «publicum», quia etiam privatus cultus submittitur vigilantiae Episcopi, ut habetur in can. 1261.

III) (Em.mus Godfrey): Concordat cum Schemate.

IV) (R.mus Janssens): Responsum iam supra est datum: pro qua parte opera apostolica exercentur in dioecesi, pro ea ab episcopo pendere debent.

Art. 7

I) (Em.mus Coussa): Concordat cum Schemate.

II) (Maximos IV Saigh): Videtur tertius casus, a Sua Beatitudine commemoratus, iam contineatur in textu, et praecise in verbo lin. 24 «vel admiserit».

Si enim religiosus ritus latini non repellitur a Hierarcha illius ritus, implicite admittitur.

Art. 8

I) (Em.mus Léger): Illa extensio peti debet a S. Sede ex parte singulorum Episcoporum qui ad id interesse habent. Unde de hac re, quasi de iure singulari, non agit Schema nostrum.

Art. 9

I) (Em.mus Léger): Placet ut in linn. 10 et 20 addatur «legibus, decretis *et ordinationibus*».

Quoad auferendam particulam «etiam» in linn. 10 et 20, hoc dicendum est: volumus significare Religiosos teneri legibus et decretis non solum a S. Sede latis sed etiam ab Episcopo. Superiores Religiosi non videntur habere potestatem ferendi decreta et leges in subiecta materia.

In hypothesi, etsi auferatur particula «etiam», non impediretur conflictus inter duos Ordinarios.

II) (Exc.mus Hurley): Verum quidem est Episcopos agendum esse cum iustitia relate ad Religiosos, sed videtur absonum et offensivum id affirmare in lege Conciliari.

Artt. 11-12

I) (Scapinelli): Concordat cum Schemate.

II) (Bernard): Nihil contra Schema.

Artt. 12-14

I) (Em.mus Léger). Verum quidem est cessationem alicuius operis proprii Religiosorum requiri aliquando a recta et fructuosiore coordinatione apostolatus; quoniam vero id importat aliquo modo violationem cuiusdam pacti inter Religiosos et Episcopum, si illa cessatio non potest fieri mutuo consensu, recurrat Episcopus ad S. Sedem.

II) (R.mus Gut): Schema minime videtur repleri diffidentia erga Religiosos quasi non sint sufficienter parati ad opera apostolatus. Sed potius sunt saepe Superiores religiosi qui hanc rationem in medio proferunt quando nolunt aliquod opus pastorale assumere!

In Schemate art. 13, lin. 16 dicitur religiosos addictos operibus apostolatus debere esse «vere indoneos», quia in Codice, dum graviter oneratur conscientia Episcopi in eligendis parochis (can. 459 §1), nihil dicitur simile pro Superioribus Religiosis in praesentandis suis subditis (can. 456 et 477) qui proinde, inscio Episcopo, possunt esse inidonei.

Ad *a)* Id verum est, et a Schemate minime negatur;

Ad *b)* Claudere aliquam scholam, asylum etc. potest esse magnum damnum pro dioecesi. Si, hoc non obstante, Religiosi habent veram rationem claudendi illud opus, recurrant ad S. Sedem quae quaestionem dirimat ita ut non solvatur pactum unilateraliter.

Ad *c)* Non apparet contra quam partem Schematis haec dicantur.

III) (R.mus Janssens): Illud «ad modum corporis organici» intelligendum est ad normam can. 707 § 1, a quo locutio est desumpta.

Art. 15

I) (Em.mus Léger): Non tantum pro stabili sed etiam pro temporanea commissione videtur facienda conventio, ut saltem de termino temporaneitatis scripto constet. Verba volant...

In linea 20 videtur sustinenda locutio «competens superior» quia, iuxta diversitatem Religionum, competens potest esse etiam ille qui non est Superior maior.

II) (Exc.mus Lefebvre): Concordat cum Schemate.

Art. 17

I) (Em.mus Micara): Nihil contra Schema.

II) (R.mus Janssens): Non conceditur Episcopis «fere cogere» Superiorem, sed tantum «rogare»; Superioribus autem exhortatio fit ut curent rogationi Episcoporum obsecundare, non vero datur stricta obligatio. Ceterum agitur de casibus «specialis necessitatis», et habetur clausula valde protectiva Religiosorum nempe «sedulo servatis etc.». Sunt casus «emergentiae», ut dicitur, in quibus caritas erga Episcopum etiam miracula faciet, ac si ipse Summus Pontifex id rogaret.

Art. 18

I) (Janssens): Videtur sufficiens dicere «invitari» et «Superiores libenter etc.», quia contemplatur casus valde diversus ac in art. 17. Agitur enim de urgentibus neces-

sitatibus animarum et de cleri penuria, scilicet de casibus in quibus admirationi et scandalo foret ipsis fidelibus si Religiosi, viventes in dioecesi, recusarent praestare suum auxilium.

At etiam in hisce casibus cautelae protectivae Religiosorum dantur: «Id sane fieri non debet etc...».

Art. 20

I) (Exc.mus Perrin): Sunt casus peculiares solvendi non per legem Conciliarem sed per recursum Episcopi ad S. Sedem singulis vicibus.

Art. 21

I) (Em.mus Micara): Nihil contra Schema.

II) (Em.mus Godfrey): Periculum, de quo Em.mus, est quidem possibile; sed Episcopus potest illud auferre vel saltem minuere quia habet ex iure vigilantiam in paroecias concreditas Religiosis.

III) (Exc.mus Silva): Placet ut in pag. 16, lin. 7, post «reapse sint», addantur haec verba «*modo quidem sibi proprio*».

IV) (Em.mus Browne): Principium est quidem novum in iure, sed hodie passim acceptatum apud scriptores ecclesiasticos. Principium profecto valet de Religiosis *actu* in dioecesi degentes et laborantes.

Difficultas ab Em.mo Browne proposita evanescit per additamentum supra indicatum ab Em.mo Silva.

Principium, propositum ab ipsis Religiosis Subcommissionis mixtae, non est in favorem Episcoporum sed potius Religiosorum, quatenus Episcopi invitantur ad concedendas Religiosis — profecto si ipsi desiderant et acceptant — paroecias quasdam, etiamsi nulla necessitas cogat, hoc uno fine ut intimior inter utrumque Clerum in dioecesi versantem unio foveatur.

Si Religiosis non placet, auferantur lineae 6-10.

Loci ab Em.mo in Schemate citati tamquam applicationes huius principii non videntur ad rem. Etenim, pag. 13 linn. 9-19 est applicatio principii quod illa opera sunt in dominio Episcopi; pag. 15 linn. 5-28 est applicatio principii quod bonum animarum est suprema lex, adhibitis quidem cautelis necessariis; tota pag. 18 est applicatio principii quod agitur in casu de cultu et de apostolatu in dioecesanos, qui proinde fieri non debent ac si et ipsi essent a iurisdictione Episcopi exempti; pag. 11 est applicatio principii de uniformitate in agendo intra fines dioeceseos in bonum animarum et ad vitandam admirationem fidelium.

V) (R.mus Janssens): Agitur de casu gravis necessitatis spiritualis fidelium; ergo casus non quotidianus. Ceterum semper patet recursus Religiosorum ad Summum Pontificem, si credant se habere rationes ne suscipiant illud opus.

Artt. 21-22

I) (Exc.mus Ujčić): De iure condito Provincialis posset proponere etiam inidoneum et Episcopus, ignorans, acceptare et immittere in ministerium.

Caritas et rectus amor suae Religionis non semper suadet ut curriculum subditorum

Superiores patefaciant Episcopis. Remedium aliquod datur, quatenus in art. 13 § 2 dicitur quod Religiosi immittendi in opera apostolica «vere idonei» esse debent. Quod si postea Episcopus inidoneos inveniat, utatur can. 454 § 5 et 477 § 1 ad eos removendos.

Art. 22

I) (Em.mus Micara): Videtur sufficienter provisum huic difficultati sive per Codicem sive per praesens Schema.

II) (Em.mus. Léger): Si Episcopus nolit unionem pleno iure, insistat pro commissione temporanea, periodice renovanda.

Art. 23

I) (Em.mus McIntyre): Iam provisum in art. 32: quaestuatio per laicos facienda prohiberi potest a Conferentia Episcopali.
Si quaestuatio fiat extra dioecesim in qua Religiosi volunt domum novitiatus etc. aedificare, cadit sub can. 621 et 622.

II) (Em.mus Godfrey): Schema approbat.

Art. 24

I) (Em.mus Ruffini): Est doctrina can. 486 CIC.

II) (Em.mus Richaud): Vide supra.
Difficultas evanescit si perpendatur in pag. 18 agi de ecclesiis religiosorum non paroecialibus; in pag. 17 de paroecialibus; in pag 18 n. 3° de functionibus non paroecialibus (quae sint paroeciales, enumerantur taxativae in can. 462).

III) (Exc.mus Cooray): Non intelligimus sensum observationis.

IV) (Em.mus Godfrey): Funera in ecclesiis religiosorum non paroecialibus iam vetantur in genere a can. 462; pro Regularibus autem conceditur solum in casu legitimae electionis (can. 1225).

Art. 28

I) (Em.mus Ruffini): Non videtur necessarium additamentum ab Em.mo propositum quia magistri non-religiosi sua iura directe vindicare possunt contra Religiosos.

II) (Em.mus Silva): In pag. 21, lin. 7 potest addi: «*deque iusta mercede inservientibus non religiosis debita*». Et sic includitur etiam casus de quo in n. I Em.mus Ruffini.

III) (R.mus Janssens): Extensio ad taxas ab alumnis solvendas necessaria est quia saepe saepius murmurationes et scandala fiunt ob hanc rem in populo fideli. Coram auctoritate civili plurium nationum unici responsabiles de hac re et de rebus in art. 28 §2 contemplatis habentur Episcopi, minime vero Superiores religiosi.
In citato can. 618 § 1 agitur de re oeconomica ipsius Instituti; hic vero de non onerandis alumnis laicis nimiis taxis.

Art. 30

I) (Em.mus Léger): Videtur satis dictum in linn. 26-28.

Art. 31

I) (Em.mus Léger): Quod petitur nimium videtur. Sufficere possunt quae in art. dicuntur.

II) (R.mus Janssens): Dicitur in textu «inconsulto», non autem «de consensu». Consultatio Episcopi praevia necessaria videtur quia Episcopus poterit religiosis indicare utrum illa emptio vel venditio possit offendere vel non opinionem publicam, an venditio possit fieri potius Enti ecclesiastico quam laicis, etc.

Art. 32

I) (R.mus Janssens): Quaestuatio pro Missionibus iam regulas habet a S. Congr. de Propaganda Fide. Non de istis quaestuationibus conqueruntur Episcopi, sed de aliis, et praesertim de modo quaeritandi stipem.

Art. 33

I) (Em.mus Léger): Addatur in lin. 20 «*sociali et caritativa*».

Art. 35 sqq.

I) (Em.mus Cicognani): Satis videtur consultum in art. 39, lin.4 «non procedant nisi praeviis consiliis initis cum Superioribus».

II) (Exc.mus Yago): Iam provisum in art. 36.

Art. 38

I) (R.mus Janssens): Hic non agitur de S. Sede, cuius decreta in hac re erunt diligentissime observanda sive a singulis Episcopis sive a Conferentiis. Ceterum decisione Conferentiarum sunt semper praevie approbandae a S. Sede.

II) (Em.mus Ruffini): usque ad XIX (Em.mus Godfrey).

Petitio videtur acceptanda. Proponitur igitur inserendus novus articulus, id est: «*Ad quaestiones administrative dirimendas quae Episcopos et Religiosos simul respiciunt, restituenda videtur S. Congregatio de Episcopis et Religiosis* (non solum: et Regularibus), *aut saltem instituenda Commissio permanens mixta inter S. Congregationem Consistorialem et S. Congregationem de Religiosis*».

Artt. 38-39

I) (Scapinelli): Nihil contra Schema.

II) (Exc.mus O'Connor): Consilium habet votum consultivum tantum; decisiones vero ultimae spectant ad Episcopum.

Art. 40

I) (Em.mus Ruffini): Placet additamentum «quibus uterque Clerus interesse teneatur».

Art. 41

II) (Em.mus Pizzardo): Placet emendamentum propositum; ergo in lin. 5, pag. 26, loco «habita ratione eorum» dicatur «*servatis iis quae*».

Art. 42

I) (Em.mus Confalonieri): Placet additamentum in lin. 10: «auctore Episcoporum Coetu».

II) (Scapinelli): Nihil contra Schema.

Artt. 43-44

I) (Em.mus Spellman): Nihil contra Schema.

II) (Em.mus Léger): Iuxta propositionem Em.mi Léger, proponimus ut in lin. 11 ita legatur: «...quatenus bonum internum ipsarum religionum promoveant».

III) (Em.mus Godfrey): Iuxta petitionem Em.mi Godfrey possumus addere in fine art. 44: «Quae servabuntur, per authenticum elenchum Episcopis communicentur».

IV) (Em.mus Silva): Ista petitio pertinet ad aliam Commissionem.

V) (Exc.mus Ujčić): Videtur melius relinquere S. Sedi determinationem temporis.

B) *PROCESSUS VERBALES*

Scopus Subcommissionis fuit in examen revocare « Animadversiones Pontificiae Commissionis Centralis Praeparatoriae Concilii Vaticani II in diversa schemata a Commissione de Episcopis, sive a seipsa, sive mixtim cum Commissione de Religiosis, exarata ».

Die 26 Iulii 1962, mane hora 10

Interfuerunt Gawlina, Morcillo, Carli, Stano, Governatori, Secretarius Fernández.

Dictis precibus, Gawlina sodalibus salutationem dicit gratiasque refert ob eorum praesentiam, caloribus licet ingravescentibus; ac statim invitat Governatori, a secretis Subcommissionis pontificiae de materiis mixtis, ad exponendam mentem Membrorum Commissionis Centralis in diversa schemata.

Governatori imprimis fasciculum explicat « De emendando schemate decreti de Cura Animarum », in quo tractatur argumentum, cuius fuit Ponens Morcillo. Totum schema, ait Governatori, laudatum est; licet aliqua, haud gravioris momenti, modificanda existimantur.

In specie, pergit Governatori, desiderant Membra Commissionis Centralis ut « Principia doctrinalia » pagg. 23-26 reducantur;[1] rubricae vero serventur.

Postea Governatori percurrit dictum fasciculum et notat modificationes, quas induxit citata Commissio Centralis.

Subinde Membra huius Subcommissionis in trutinam revocarunt Animadversiones praedictas, illasque interdum acceptarunt, aliasve induxerunt, iuxta infra dicenda.

Ac primo Morcillo breviorem redactionem Principiorum, de quibus pagg. 23-26 legit.

Carli, ad tertium comma, pag. 25, lin. 28, delendum censet « praeprimis », quia Episcopi, illique soli, sunt successores Apostolorum; ergo non « praeprimis » quasi alii quoque fuissent.

Pag. 27 cap. II: acceptat Morcillo modificationem Tisserant, quam idem Morcillo legit.

28, n. 4: fiant duae paragraphi.

29, lin. 5: Carli mutare vult « vel » pro « et ».

---

[1] Cf. pp. 157-159.

29, lin. 11: loco « disertiorem », profundiorem; et in sequenti linea « postulant ». Tollitur comma « Inde est... Phil. 6 ».

29, n. 2: Stano mallet incipi « Tenentur Episcopi ».

Governatori replicat: remaneat ut est, ut decidit Commissio Centralis; attamen, iuxta huius desiderium, tollatur « graviter onerata coscientia »; et illico « si casus ferat ». Restat: « Tenetur Episcopus, professores Seminarii et Facultatum Superiorum Ecclesiasticarum... ».

In secundo commate dicendum « invigilet » pro « invigilare faciat ».

Pag. 30, n. 3: Commissio Centralis stat pro abolitione « omnes » et « omnium » in lin. 7 et 8.

Morcillo vellet servare saltem « omnium » ut comprehenderentur etiam exempti.

Governatori notat: sed Commissio Centralis ita decrevit.

Tollantur ergo « omnes » et « omnia ».

Pag. 30, n. 6: in lin. 4 anteponitur « Associationibus » Actionis Catholicae.

Pag. 33: in lin. 18 modificatur: « ... Sancta Synodus sequentia decernit » quia Synodus non proponit, sed statuit.

Pag. 34, initio, ad § 2: Governatori revelat difficultatem Membrorum Commissionis Centralis in probanda visitatione, hoc intensiore modo proposita; unde, non praeceptive, dixerunt, hoc statuatur, sed via exempli. Dicatur « Haec proinde visitatio complectatur oportet v. gr. ».

Et sane, ait Governatori, sunt Dioeceses, uti Mediolanum, ubi plurimae adsunt paroeciae, et complura negotia expendenda. Quomodo Episcopus per seipsum cuncta perficere poterit? Habentur Mediolani, ait Morcillo, Auxiliares; hic negotia absolvat; Episcopus residentialis paroecias visitet.

Carli: fiat distinctis temporibus.

Morcillo: successivis temporibus.

Governatori: « per plures dies ».

Carli: per plures dies esset continuativum; melius « pluribus diebus ».

Gawlina: placet formula « pluribus diebus ».

Alii quoque adhaerent. Unde:

« Haec visitatio, pluribus diebus, facienda, inter alia complecitur... ».

Carli redit ad pag. 33, 2 § 1, et considerat verba « *in dignitate* constituto »; et observat: non semper persona, in dignitate constituta, est *competens.*

Alii: servetur *dignitas,* adest quaedam convenientia.

Carli: tunc dicatur: « in *officio* constituta », ut competentia praeemineat.

Governatori: relinquamus quaestionem; in Commissione Centrali observationes factae non sunt; *large* sumamus dignitatem, non sensu canonico.

Pag. 34 § 2: Stano suggerit ut e § 2 fiant duae paragraphi.

Morcillo: non; agitur de contactu Episcopi cum personis; et melius exprimitur sine divisione paragraphi.

Ad n. 3, lin. 13, addendum suggeritur: «visitatio, quantum fieri possit, infirmorum».

Carli iterum redit ad pag. 33, n. 2, § 1 et optat ut «status animarum atque libri paroeciales» examinentur a *delegatis* Episcopi.

Morcillo: quinam libri paroeciales? Melius «libri administrationis».

Carli: Codex loquitur de libris paroecialibus et de libris ecclesiarum".

Dici posset: «libri paroeciarum et administrationis bonorum ecclesiasticorum».

Pag. 34 § 2: Governatori adhuc revocat § 2 velletque scribere *v. gr.* ut placeamus Tisserant.

Alii: idem est *inter alia.*

Pag. 35: Admissae sunt emendationes Commissionis Centralis.

n. 6 *b):* «in fodinis et in agris laborantibus» loco «fossoribus».

n. 7: «ut in unaquaque natione» loco «unicuique nationi».

n. 8: «Associationes Actionis Catholicae ceterique sodales operam apostolatus...».

n. 9: Tollitur «Archipresbyteratu seu».

Pag. 36, n. 10: (De Vicario foraneo). Ad munus Vicarii foranei. Loco «pro tribus vel quinque annis» excogitata est formula «... eligat Episcopus ad quinquennium, quo elapso, in munere successive confirmari poterit».

Pag. 36, n. 12: «Nimis magnae» loco «minus magnae».

Pag. 37, n. 13, 1): «Immigratis» pro «immigrantibus».

Pag. 38, n. 2: «Occurrere *necessitatibus*».

Pag. 40, lin. 27: incipitur: «Semper tenuit Ecclesia...».

Pag. 41, 1: Stano advertit fere semper agi de *iuribus* opificum, sed habent quoque *officia,* serio adimplenda; unde melius diceretur «de iuribus et *officiis* opificum».

Governatori: expedit ut in hac materia relatio fiat documentorum pontificium, quae affatim sunt.

Hisque visis, et, ut supra, discussis, Governatori nota reddit alia Schemata «De emigrantibus» et «De regionibus communismo infectis» cum emendationibus a Commissione Centrali factis.[1]

Sicque prima sessio conclusa est.

[1] Cf. schemata recognita, pp. 176-184; 194-199.

DIE 27 IULII 1962, MANE HORA 9,30

Schema «De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda propositum a Commissione mixta de Episcopis et de Dioeceseon regimine ac de Religiosis».

Membra Commissionis de Episcopis: Gawlina, Morcillo, Carli, Stano; addictus Governatori; secretarius Fernández.

Membra Commissionis de Religiosis: Rousseau, Compagnone, Tocanel, Heston.

Commissio mixta strenuum laborem aggressa est, in examen revocando obiectiones, animadversiones, proposita, membrorum Commissionis Centralis, in fasciculo 38 pp. contenta.

Carli, e Commissione Episcoporum, responsa scripta, pp. 15, paraverat; idemque; fusius, pp. 54, fecerat P. Rousseau e Commissione de Religiosis. Digni laude uterque, qui totam materiam comprehenderunt, examinarunt, solverunt ad lucem iuris et praxis; quod quidem viam stravit successivis discussionibus.

Rousseau legenda suscepit responsa a se et a Carli exarata, dum alia membra Subcommissionis approbabant, vel discutiebant, nova inducebant, prout inferius dicetur.

Animadversiones, sic ut ab hac Subcommissione, definitive redigentur, exhibebuntur Subcommissioni de materiis mixtis, et inde Concilio.

In his notationibus potissimum praebebimus ea, quae Exc.mi Patres dixerunt aut statuerunt ultra vel praeter responsa a Carli et Rousseau in suis scriptis data.

Sigla A) Quaestiones de Episcopis et de Dioeceseon regimine ac de Religiosis.[1]

B) Responsa Rousseau[2].

C) Responsa Carli[3].

D) Animadversiones Commissionis Centralis.[4].

B) pag. 4, III – De cap. V schematis: *De quibusdam casibus particularibus.*[5]

Rousseau notat in hoc capite adesse emendationes Codicis.

---

[1] *Schema de rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda*, Typis Polyglottis Vaticanis 1962: cf. *Acta et Documenta*... Series II, vol. II, pars IV, pp. 220-231.

[2] Cf. pp. 289 ss.

[3] Cf. pp. 326 ss.

[4] Cf. pp. 266 ss.

[5] Cf. p. 291.

Compagnone manifestat Commissionem de Religiosis remittere voluisse ad futurum Codicem.

Rousseau: sed postea practice admissae sunt praescriptiones cap. V.

Compagnone: ne sint tamen vox Concilii.

Carli: in aliis schematibus, v.g. De disciplina Cleri, sermo quoque est de particularibus. Concilium iamiam nuncupatur *pastorale*; expectantur proinde particularia; alioquin dicetur: « tutto qui»?

Compagnone: sed iam dantur plura principia; quid amplius desideratur?

Rousseau: et profecto, principia item servavimus e.g. ubi de paroeciis religiosis pag. 17.

Governatori notat relationem adesse inter nostrum Schema et Schema « De cura animarum »; e.g. casus de visitatione scholarum...; additque: non omnia praescripta in cap.V tollenda sunt; sed aliqua conservanda et coordinanda cum Schemate « De cura animarum »; aliter contradictiones orientur.

Nihil deciditur.

B) pag. 8, XI: 1) *De apostolatu Religiosorum.*[6]

Rousseau: « exercitium apostolatus etiam vitam spiritualem religiosorum alere potest ».

Carli: et hoc innuitur in prooemio schematis (A) p. 6: « Religiosi id praestare debent... ».

Quaestio hic suscitatur de « externa quoque apostolatus opera » a Religiosis aggredienda. Omnes indiscriminatim Religiones colere debebunt apostolatum externum? Sed sunt Religiones stricte vitae contemplativae, quae ex professo longe sunt ab operibus externis apostolatus.

Compagnone notat Pium XII aliquid apostolatus externi, mitigata quoque clausura monialium, induci voluisse.

Alii: tamen, salvemus institutionem; et Religiones contemplativae in propria earum missione relinquantur. Quapropter modificatur Prooemium schem. p. 6, lin. 8 et 9 hoc modo: « At, salva indole Religionum, quae ex instituto sunt vitae contemplativae, externa quoque apostolatus opera accedant oportet ».

Statim, linn. 12,13, mutatur « indole » pro « natura ».

C) pag. 2, XI: admittitur formula Carli, ubi continetur desiderata card. Léger.[7]

D) p. 3[8] et emendatio Rousseau (B) p. 8, XI, i):[9] « At, salva indole Religionum, quae ex instituto sunt vitae contemplativae, externa quoque apostolatus opera accedant oportet, *quae si fiant in spiritu caritatis et oboedientiae atque*

[6] Cf. p. 293.
[7] Cf. p. 327.
[8] Cf. pp. 267-268.
[9] Cf. p. 293.

iuxta prudentes normas S. Sedis non est dubitandum quin, nedum noceant, conferant, potius ad ipsorum Religiosorum vitam spiritualem».

B) pag. 10, XX, III: *De servanda indole cuiusque Religionis in apostolatu exercendo* (Observ. Jullien).

Rousseau, ad satisfaciendum menti card. Jullien, proponit novam formulam: «Ut principia...».[10]

Gawlina: non sufficiunt principia; opus est ad particularia descendere. A Concilio Lateranensi IV usque in praesens, quaestiones insolutae manent, eas, quantum in nobis est, solvamus.

Carli: dicamus «in externa opera apostolatus».

Stano: loco «monastica», quae est particularis, dicatur «religiosa».

Compagnone: dicatur «proinde vita religiosa et contemplativa».

Sic remanet: Ut principia supra statuta quoad religiosorum in externa opera apostolatus immissionem rite applicentur, prae oculis semper habenda est imprimis diversitas Institutorum, quae ex proprio eorum fine speciem et munus in Ecclesia adimplendum sortiuntur, cauto praesertim ne ob apostolatum intensius provehendum, vita religiosa et contemplativa detrimentum capiat. Etiam quoad instituta apostolatui externo dedita, respicienda quoque est diversitas ipsorum operum, inter quae praeeminent illa quae sunt cuique Instituto propria.

B) pag. 11, XXI.[11] Quaestio delicatissima hic, magna prudentia, tangitur, de spiritu membrorum Commissionis Centralis, nam repraesentantes Religionum timent ne nimis deprimantur aut subiiciantur Religiosi. Sed, uti animadvertit Compagnone, ratio timoris non exsistit, cum in Schemate omnia rite ponderantur; principia apte connectuntur; utrimque iura servantur ad communem aedificationem et constructionem.

B) pag. 12, XXVI, II:[12] *De visitationibus apostolicis regularibus et universalibus.*

Gawlina: visitatio, si fit, procedat iuxta normas concrete definitas; alioquin nihil fit et difficultates gravissimae orientur.

Governatori: practice in visitationibus normae in concreto praebentur.

Alii: animo concordi reiiciunt, ut odiosam et imperviam, talem visitationem.

A) pag. 15, n. 18, § 2, lin. 21: *Quaestio de verbo «tenentur».*[13]

Iam in sessionibus alius temporis multum disceptatum est de adhibendo vel minus verbo «tenentur», quod excessivum Religiosis videbatur.

---

[10] Cf. p. 294.

[11] Cf. p. 294.

[12] Cf. p. 295.

[13] Cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars IV, p. 225.

Stano iterum resuscitat quaestionem, malletque dicere: « pro viribus *studeant* »; mitius ita exprimitur.

Rousseau: ponitur quidem verbum « tenentur », sed valde attenuatur additamento « pro viribus ».

Compagnone: nescio cur timor emergat; si necessitas aliqua adsit, tunc religiosi *tenentur,* pro viribus utique auxilium praestare; est quid obiectivum. Concilium principium statuet; applicationes postea ad casus fiant.

Stano: invenire possumus aliam formulam, quae idem dicat, sed mitius dicat; ex. gr. « ... a Superioribus religiosis, eodem Ordinario rogante, petitum auxilium per se vel per suos subditos pro viribus *praestandum est* ».

Haec formula placet. Suspenditur sessio hora 11,15 brevi tempore resumenda.

B) pag. 14, XXXIV,[14] (C) pag. 3, 4:[15] *Observ. Janssens.* « Ut in pleniore luce ponatur officium Summi Pontificis, providendi Ecclesiae universali ».

Fusius de hac gravi materia discussum est; nova formula proposita, correcta, iterum examinata, donec omnes tandem concordarunt.

Rousseau legit tam suas quam Carli observationes, ac concordavit cum P. Janssens, agnoscendo utilitatem in lucem ponendi supremam auctoritatem Romani Pontificis; hinc sua formula, quae exstat in pag. 14, in fine B): « Religiosi aliique sodales... ».[16]

Compagnone: opportune profecto agnoscenda et proferenda auctoritas Romani Pontificis, cui missio universalis regendi Ecclesiam incumbit.

Hoc apte exprimeretur in Prooemio schematis. P. Janssens anxius est, et iure meritoque, de elucidanda hac veritate.

Examinat postea idem Compagnone formulam P. Rousseau et modificationes suggerit: supprimeret verba « ratione propriae professionis » usque ad « oportet ». Constet simpliciter principium: *Apostolatus a R. Pontifice.*

Rousseau: sed id sufficienter iam dicitur in schemate A) pag. 7, art. 1, lin. 7.[17]

Compagnone: non satis.

Stano: sed verba illa « ratione propriae professionis » retineri possent tamquam praemissa.

Compagnone: non sic. Et addit: « Vitam degunt... » incidentaliter ponitur; repetit: intentio fiat ad apostolatum.

Carli: vellet conservare primum punctum usque ad « tenentur ». Aliae explicationes supersunt.

Stano proponit aliam verborum dispositionem, quae, prima facie placuit, sed illico discussio perrexit.

---

[14] Cf. pp. 296-297.

[15] Cf. pp. 328.

[16] Cf. p. 296.

[17] Cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars IV, p. 221.

Tandem propositio ita remanet: «Religiosi aliique omnes sodales statuum perfectionis, ratione propriae professionis Romano Pontifici tamquam Supremo Superiori devinciuntur; atque operam apostolatus in variis locis navant, iuxta munus una cum Instituti approbatione acceptum vel etiam ab ipso Romano Pontifice specialiter vocati».

Compagnone, transiens ad secundum comma «Rationes etiam necessarias», simplicius dicit: «In relationibus cum Ordinariis locorum, principium fundamentale esto...».

Governatori: statuere possumus duo principia: *a)* Romanus Pontifex vocare queat religiosos ad apostolatum; *b)* in dioecesi, Episcopi, utpote Apostolorum Successores....

Rousseau: clare enuntietur religiosos dependere etiam a S. Sede; postea procedatur ad Episcopos.

Morcillo: placeret propositio Rousseau.

Post discussionem iamiam protractam, pervenitur ad hanc formulam: «Quoad apostolatum vero in dioecesibus exercendum, principium fundamentale esto...».

C) pag. 3, XXXIV, 2):[18] *De paroeciis Religiosorum.*

Illico oritur quaestio de tempore concredendi Religiosis paroecias.

Perpetuo? Ita vellent Religiosi. Ad tempus? Ita placeret Carli. Fiat, affirmat Carli, ut in missionibus, ubi Religiosi praeparant ecclesias, a clero indigena regendas, et postea discedunt.

Stano: sed hodie stabilitas paroeciarum profunde mitigatur; nam S.C. Concilii adiungit clausulam «ad nutum» in oppositionem *verae* stabilitati.

Compagnone: alioquin structura *domus* religiosae exigeret quamdam stabilitatem, ad firmandam observantiam regularem et bonum fidelium; aliter dici potest de paroeciis *personis* commissis. P. Janssens, addit Exc.mus D.nus — vellet Religiosos ponere in manibus S. Pontificis, haud nimis Dioecesibus illos subiiciendo.

Rousseau: sed Patri Janssens respondetur art. 22 pag. 17 Sch. (A).

C) pag. 4, XXXIV, 3) 4):[19] *De iure «initiativae» Religiosorum.*

Rousseau: nullo modo coarctatur aut suffocatur; sufficit ut concordetur, pro bono animarum, cum Episcopis. Hoc dicitur in formula «Debitum...» (B) pag. 15, XXXIV, III.[20]

Heston: tollatur «omnium» in lin. 4.

Carli: tollatur quoque «et in societate civili». Restat sic: «Debitum autem obsequium erga Sacros Praesules minime impedit Religiosos, sicut in praeteri-

---

[18] Cf. p. 328.
[19] Cf. p. 328.
[20] Cf. p. 297.

to, etiam hodie bonorum operum in Ecclesia validos esse suscitatores strenuosque promotores, dummodo eorum incepta a competente ecclesiastica auctoritate semper legitime sanciantur atque cum ceteris apostolatus operibus rite coordinata procedant». Ubi vero inserenda haec propositio? Post art. 4 schematis (A) p. 9.

Finitis Observationibus generalibus, clauditur prima sessio Subcommissionis mixtae, hora 12,15.

Die 27 Iulii 1962, sero hora 17

Ad observationes particulares: (B) pag. 16,[21] (C) pag. 5,[22] (D) pag. 11.[23]

Initio, quaestio examinatur de nimia defatigatione Religiosorum in explendis operibus propter penuriam personarum aut excessivum laborem; et inde necessitas opera praedicta deserendi. De hac quaestione agitur in art. 14 sch. A), § 2, pp. 13, 14; et, relative, in art. 18, § 2, pag. 15 sec. commate.

Mentionem quoque facit card. Micara (D) pag. 11 et Rousseau (B) pag. 16 et tandem Carli C) pag. 5.

Rousseau, et ille consentit, atque ait: ne Religiosi nimis onerentur; ne costringantur remanere ubi penuria maxima adest personarum; et, si opera deserere debeant, ne requiratur *consensus* Ordinarii loci, uti exigitur in art. 14, § 2, schematis; aut saltem mitigetur verbum «consensus».

Governatori notat valetudinem quoque deficere in illis operibus obeundis; unde talis ratio valetudinis prae oculis haberi deberet in art. 18, § 2, sec. commate schematis.

Compagnone annuit, et suggerit ut compleatur dispositio hoc modo: «Id sane fieri non debet cum gravi detrimento disciplinae religiosae... ipsiusque valetudinis».

Episcopi, addit, benevole aspiciant conditionem domorum et personarum, eisque subvenire nitantur.

Carli, ex alia parte, casus refert Religiosorum, qui ab una in aliam Dioecesim transferuntur commoditatis et maioris utilitatis causa.

Governatori suggerit: «episcopus, quantum fieri possit, benigne accipere studeat».

Carli: loco «accipiat» dicatur «consideret». Restat: «Cum a Superioribus, ob personarum penuriam, loci suppressio alicuius domus vel operis petitur, Ordinarius loci eorum petitionem benigne consideret».

---

[21] Cf. pp. 298 ss.

[22] Cf. 329 ss.

[23] Cf. 272 ss.

A) art. 1, pag. 7 lin. 13:[24] *Quaestio de tollenda clausula «servatis quidem de iure servandis».*

Card. Léger D), p. 13,[25] eliminare contendit hanc clausulam e toto schemate, cui opponuntur Membra Commissionis de Religiosis.

Compagnone ait: nos perpendimus ius quodcumque, actuale et condendum; nostrum schema haud recte cognosceretur, si tollitur praedicta clausula.

Rousseau: profecto, error e.g. esset simpliciter affirmare «religiosi... munia sua exercere tenentur ut Episcopis auxiliatores adsint et subsint»; necessario additur «servandis»...

Carli: stat pro Léger, quia nos, inquit, iudicamus de iure condito, non de iure condendo. Schema vult in quibusdam mutare ius vigens et praeparare ius novum.

Alii: nos praescindimus a iure vigente; haec formula deesse non potest.

Compagnone: etiam ad intelligendum nostrum schema.

Carli: ponatur ergo «servatis, *quoad hoc schema,* servandis».

Heston: tolli non debet clausula; aliter Episcopi omnia possent.

Carli tandem argumentis ceterorum Membrorum cedit.

A) art. 3, p. 8, lin. 18: *De verbo «potissimum» applicato exemptioni.*[26]

Ruffini D), pag. 15,[27] et Léger D), pag. 16,[28] non tolerant hoc verbum, sed plane affirmare contendunt Religiosos in ordine interno esse exemptos; in ordine externo, non esse exemptos.

Rousseau, et cum illo, ceteri Religiosi suae Commissionis, strenue defendit conservationem huius verbi, ad quod explicandum, idem Rousseau legit suam amplam relationem contentam in B), p. 22, 26, 31.[29]

Exemptio non simpliciter reducitur ad ordinem internum, sed *potissimum;* quia sunt aliqua externa, quae effugere possent iurisdictioni Episcoporum.

Citatus P. Rousseau bene diluit conceptum *ordinis interni et externi* in pag. 31. In Commissione Centrali, nobis revelat P. Rousseau, ipse Card. Valeri, Praefectus S.C. de Religiosis dixit ad Card. Ruffini: ne tollamus hoc verbum «potissimum»; aliter omnia evertentur.

Morcillo: sufficiat dicere: exemptio limitatur ad ordinem internum; nihil contra ius.

Compagnone: est periculosum; e.g. nominatio Superioris est etiam quid *externum,* quatenus suo modo agendi influere potest in mundum externum. Numquid nominatio ad Episcopum pertinere poterit?

---

[24] Cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars IV, p. 221.

[25] Cf. p. 273.

[26] Cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars IV, p. 221.

[27] Cf. p. 274.

[28] Cf. p. 274.

[29] Cf. pp. 301, 303-304, 306.

Gawlina submittit votationi retentionem verbi «potissimum».
Unanimiter, Carli annuente, admittitur.

A) art. 5, 6, 7, pag. 10: *De subiectione Religiosorum ritus orientalis Ordinariis locorum.*[30]

De hac re saepe in aliis sessionibus actum est, semperque valde discussum, quin solutio arrideret. Membra nostrae Commissionis vellent totam quaestionem remittere ad Commissionem pro Ecclesiis Orientalibus, ubi competentes in iure orientali inveniuntur.

Rousseau: nos, equidem, nostra problemata connexa cum Religiosis Orientis, ad dictam Commissionem remisimus.

Compagnone: auspicatur ut in Oriente vigeant normae speciales ab Ordinariis, iuxta casus, latae; ne tamen fideles eligant *suum* Ordinarium.

Alii: apud Orientales datur iurisdictio territorialis et personalis.

Tocanel: sed in schemate locus non est electioni Ordinarii.

Compagnone: ego saltem non intelligo § 2, art. 7. Melius articulum delere.

Morcillo: non ita; sed fiat § 3 iuxta mentem Maximos D), pag. 24.[31]

Governatori: Commissio Centralis acceptavit hunc articulum; quare supprimere?

Sicque, solutione ad crastinum dilata, finivit sessio vespertina diei 27 iulii 1962.

DIE 28 IULII 1962, MANE HORA 9,30

Gawlina statum quaestionis hesterna die agitatae reproducit, ac enuntiat Governatori parasse formulam, quae colligit dicta a Rev.mis Membris Subcommissionis; sic sonat: «Ubi vero plures sunt locorum Ordinarii vel Hierarchae, iidem Religiosi in munere obeundo apud fideles diversorum rituum, tenentur normis, quae ab ipsis Ordinariis et Hierarchis, communi consilio, dantur».

Haec formula approbatur et substituit § 2 art. 7 schematis.

A) art. 9 pag. 11: *Subiectio Religiosorum legibus et decretis Ordinarii loci.*[32]

Ad observationem Card. Léger D), pag. 24, 25,[33] admittitur sine discussione insertio «ordinationibus» in lin. 10, ita: «Omnes Religiosi, etiam exempti, tenentur legibus, decretis et ordinationibus ab Ordinario loci latis...».

Rousseau B), I, pag. 35, IV,[34] proponit ut in lin. 16, art. 9, pag. 11, post verbum «promoventibus» addatur: «ad usum publicum instrumentorum hodiernorum communicationis socialis radiophonicae nempe, cinematographicae et televisivae, necnon ad fidelium aedificationem...».

Alii: delendum censuerunt «radiophonicae... televisivae».

---

[30] Cf. *Acta et Documenta...* Series II, vol. II, pars IV, p. 222.

[31] Cf. p. 279.

[32] Cf. *Acta et Documenta...*, cit., p. 223.

[33] Cf. p. 279.

[34] Cf. p. 309.

Restat: « Ad usum publicum instrumentorum hodiernorum communicationis socialis, necnon ad fidelium aedificationem... ».

A) art. 13, pag. 13:[35] Rousseau vellet transferre hunc art. ad art. 24; vel, saltem dicatur in art. 24 p. 18: A munere vero amoveri potest, iuxta normam art. 13.

Probatur.

Stano redit ad art. 11, 12 schematis A), pag. 12, et alio ordinat illic dicta, ita ut ex duobus articulis unum exeat: « Opera cuiusque Instituti propria, quae, probante Sancta Sede sive ab ipsa fundatione, sive ob venerandas traditiones assumpta et inde Constitutionibus aliisque propriis Instituti legibus definita et ordinata sunt, Religiosi sedulo promoveant, peculiari... ».

A) art. 21, p. 17, lin. 7:[36] Iuxta placita Silva D), pag. 29, tam Rousseau B), pag. 41, quam Carli C), pag. 12,[37] probant additamentum « modo quidem sibi proprio » ita: « Ceterum, cum Religiosi sacerdotes de clero dioeceseos reapse sint, modo quidem sibi proprio... ». Hora 11 praesentia sua solatur Em.mus Marella cunctos Rev.mos Patres, quos laudat ob laborem susceptum, his maximi caloris diebus. Schema vestrum, addit, valde expectatur ubique ab Episcopis, quos interest cognoscere suas cum Religionibus relationes. Eo itaque adstante et confortante, labores pergunt.

A) art. 23, pag. 17: *De oblationibus fidelium intuitu paroeciae;*

art. 31, pag. 21: *De emptione et alienatione non facienda inconsulto Ordinario loci;*

art. 32, pag. 21, 22: *De stipe quaeritanda a Conferentia Episcoporum definienda.*[38]

Rousseau exponit connexionem materiae in his tribus articulis et tangit quaestionem " de subsidiis ope publicae subscriptionis pro aliquo fine factis ". Hoc fiat, ait, consulto Ordinario loci, ubi subscriptio evenit. Sed ubi inserimus hanc materiam? Forsan melius in art. 31, ubi adest similis clausula « inconsulto Ordinario loci » pro bonis *emendis.* Hic ageretur de bonis *acquirendis* publica subscriptione.

Carli notat: quare solummodo « inconsulto Ordinario loci »? Exquiramus consensum.

Morcillo: nonne melius inserere illam dispositionem in art. 32. Rousseau: non; fieret confusio; aliud est; art . 32 datur conceptus iuridicus et asceticus stipis.

Carli: ponantur duae paragraphi in art. 32.

Compagnone: sed nos agimus, non de stipe, sed de publicis subsidiis.

---

[35] Cf. *Acta et Documenta...*, cit., p. 224.

[36] Cf. *Acta et Documenta...*, cit., p. 226.

[37] Cf. pp. 282, 312, 335.

[38] Cf. *Acta et Documenta...*, cit., pp. 226, 228, 229.

Alii: mutetur itaque titulus art. 32 hoc modo: «De stipe quaeritanda et de subsidiis publice colligendis»; ita comprehendet et stipem et subsidia.

Probatur et adiungitur § 2 sic: «Item ad subsidia ope publicae subscriptionis colligenda, ne procedant Religiosi sine consensu Ordinarii loci, ubi subcriptio promovetur».

Suspenditur sessio hora 11,15; resumitur hora 11,30.

A) art. 33: addatur in lin. 20 «sociali et caritativa».

A) art. 38: in lin. 34[39] addatur: «Apostolatum rite coordinare competit *imprimis Sanctae Sedi pro universa Ecclesia,* et deinde Sacris Praesulibus...» Cf. B), p. 47.[40]

A) art. 40:[41] placet additamentum «quibus uterque Clerus interesse teneatur». Cf. C), p. 14.[42]

A) art. 44, lin. 10: «...quatenus bonum *spirituale* adhuc promoveant».

Appendix

De organismo postconciliare ad negotia religiosorum tractanda

Rousseau legit suam relationem (B), pag. 51-54,[43] et votum suum manifestat: «Non demonstratur necessitas huiusmodi commissionis, cum iam exstent organa ad haec negotia sufficientia».

Governatori desiderat Commissionem mixtam, quae materias mixtas solvat; non sufficit, ut ait Rousseau, quod Cardinales religiosi membra sint Congregationis de Religiosis. Materia exigit duplicem coetum membrorum: et Episcoporum et Religiosorum, uti ex. gr. fit hoc momento apud nos.

Rousseau: illa Commissio erit Cardinalitia? Tunc forte res componi possent; sed...

Governatori: non agimus nos de modo componendi Commissionem, sed de convenientia illam habendi. Bene possumus *Votum* exprimere Concilio ut alias evenit.

Compagnone: res considerentur obiective: Episcopi propriam mentem pandant; Religiosi, item. Videtur conveniens Commissio mixta.

Morcillo: Commissio erit permanens?

Compagnone: permanens nominatim; laboret cum labor adest.

Probatur Votum exprimi Commissioni Centrali, ut alibi factum est.

Gawlina gratias, in fine huius sessionis, omnibus tribuit, speciatim P. Rousseau et Carli, qui exactam, plenam tractationem exhibuerunt totius argumenti.

---

[39] Cf. *ibid...*, p. 230.

[40] Cf. p. 316.

[41] Cf. *Acta et Documenta...*, cit., pp. 230.

[42] Cf. p. 337.

[43] Cf. pp. 318-320.

SCHEMATA EMENDATA RECOGNITA

1

Schema decreti
DE CURA ANIMARUM IN GENERE[1]

Caput I

PRINCIPIA DOCTRINALIA[2]
vel
PROOEMIUM

Miserentissimus Deus qui «praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum»,[3] redemptionem, semel pro semper et semel pro omnibus,[4] ab Unigenito per proprium sanguinem inventam,[5] singulis hominibus usque ad consummationem saeculi statuit per Christi Ecclesiam esse communicandam.

Itaque, quemadmodum Christus a Patre, ita ab Eo missi Apostoli eorumque successores actuositatis pastoralis munus ac officium suscipiunt, testimonium scilicet verbis et operibus a se reddendum de incarnatione, passione, resurrectione et in coelum Christi Redemptoris ascensione, ut homines, ad fidem vocati, per baptismum et adoptionem filiorum et per fractionem Panis ad caritatem perveniant perfectam, qua Patri et fratribus per Christum uniti Ecclesiaeque membra effecti, participes fiant «aeternae hereditatis»[6] in die iudicii.

In Ecclesia Romanus Pontifex, successor Petri, cui uni et oves et agnos pascendos Christus ipse concredidit, supremam ac universalem animarum curam habet ex instituto sibi commissam, ideoque «super omnes alias (ecclesias) ordinariae potestatis obtinet principatum» ac potestatem vere episcopalem et immediatam.[7]

Episcopi autem qui, positi a Spiritu Sancto, in Apostolorum locum succedunt tamquam veri pastores, assignatas sibi dominici gregis partes in communione et sub auctoritate Summi Pontificis, singuli singulas pascunt,[8] ita tamen ut non solum ovibus quae iam Principem Pastorum fideliter sequuntur provideant, sed etiam eas Christo lucrifacere satagant quae aut nondum in Illum crediderunt aut ab Illius via aberraverunt. Quibus omnibus succurrere debent sive ministerio verbi,[9] sive ministerio gratiae et cul-

---

[1] Tantum typis eduntur partes quae emendatae sunt.
[2] Caput I de integro rescriptum est.
[3] Eph. 1, 5.
[4] Cf. I Petr. 3, 18.
[5] Cf. Hebr. 9, 12.
[6] Cf. Hebr. 9, 15.
[7] Vat. I, s. IV, c. 3.
[8] Vat. I, s. IV, c. 3.
[9] Cf. Act. 6, 4; 20, 24.

tus,[10] sive ministerio regiminis, nullis parcentes laboribus donec «in omni bonitate et iustitia et veritate»[11] videant tandem omnes ambulare.

Hac ergo de causa quod in Christo per Evangelium fideles generent,[12] Episcopi a sacerdotibus et a populo Dei tamquam spirituales patres iure meritoque sunt habendi.

Episcopi insuper, cum collegialiter Apostolorum collegio succedant «ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris»[13] adiutricem operam suam Petri successori praestare tenentur in sollicitudine omnium ecclesiarum.

Ad tantum pastorale opus cum ipsi soli sint impares, Episcopi sibi in adiutorium deligunt et rite instituunt «cooperatores ordinis» episcopalis,[14] sacerdotes scilicet «secundi ordinis», inter quos parochi eminent qui, de Episcoporum spirituali paternitate atque pastorali sollicitudine prae ceteris clericis participantes, ab eisdem in determinatas dioecesis portiones missi, commissas sibi oves per fidem Christo gignunt, per Sacramenta Missaeque sacrificium sanctificant, per De verbi praedicationem in veritate et caritate pascunt.

Eos quoque qui, «Deo mancipati religiosae vitae se dederunt»,[15] cooperatores quaerere plurimique facere Episcopi debent «ad aedificationem et incrementum mystici Corporis Christi».

Laicos denique, viros ac mulieres, qui «in apostolatus munere adiutricem operam praestent»[16] Episcopi advocare satagant eosque, iuxta suam cuiusque conditionem, sedula cura efformare et apostolatus operibus applicare.

---

[10] Cf. II Cor. 9,1; 5,8.

[11] Eph. 5,9.

[12] I Cor. 4, 13.

[13] Pius XII, *Fidei donum,* AAS, XLIX (1957), p. 237. Cfr. etiam Bened. XV, *Maximum illud,* AAS, XI (1919), pag. 440; et Pius XI, *Rerum Ecclesiae,* AAS, XVIII (1926), pag. 68; II Cor. 11,28.

[14] Cf. *Pontificale Romanum.* In Ordinatione presbyterorum.

[15] Pius XII, *Mystici Corporis,* AAS, XXXV (1943) pag. 241.

[16] Pius XII, *Mystici Corporis,* AAS, XXXV (1943) pag. 241.

TEXTUS PRIOR[1]

Caput II

NORMAE PRACTICAE

Art. I – *De delectione et institutione cooperatorum Episcopi*

Primae gregis episcopalis oves sunt sacerdotes et religiosi qui, in tot tantisque populi christiani necessitatibus, sint virtute, scientia ac numero sufficientes Episcopos adiuvare in universo mundo.

Religiosae quoque ac sodales Institutorum saecularium, necnon multi christifideles cum Episcopo laborant in Evangelio.

Speciali, propterea, dilectione et seduliore cura prosequendi ac, si casus ferat, instituendi sunt ab Episcopo.

Qua de causa, Sacrosanctae Synodo haec quae sequuntur decernenda placuit:

1. 2.

3.

4. [*Renovatio vitae spiritualis et pastoralis sacerdotum*]. Ut sacerdotes semper exemplo sint omnibus «in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate» (*I Tim.,* 4,12) enixe suadenda sunt annua exercitia spiritualia, menstruae recollectiones, praelectiones de spiritualitate sacerdotali, cursus renovationis spiritualis, doctrinalis et pastoralis qui aliquoties in sacerdotum vita hos congreget et, praeter spiritualia exercitia per tempus ab Episcopo determinandum, comprehendat collationes spirituales, lectiones de actuali stadio studiorum praesertim Sacrae Scrip-

TEXTUS RECOGNITUS

Caput II

NORMAE PRACTICAE

Art. I – *De delectione et institutione cooperatorum Episcopi*

Episcopi pro animarum cura indigent cooperatoribus qui sint virtute ac scientia praediti, numero sufficientes. Hi cooperatores imprimis sunt sacerdotes dioecesani, sed cum eis fructuose adlaborant religiosi et religiosae, nec non sodales Institutorum saecularium, studiosique christifideles non pauci. Hi omnes ab Episcopo speciali dilectione sedulioreque cura prosequendi sunt.

Qua de causa, Sacrosanctae Synodo haec quae sequuntur decernenda placuit:

1. 2. Iidem remanent.

3. [*Adpirantium ad sacerdotium institutio*]. *Episcopus adspirantes ad sacerdotium in Seminario instituat et perficiat in personali et apostolica responsabilitate coram Deo et Ecclesia. Theologiae alumnos in progressivo pastorali tyrocinio exerceat, ratione habita indolis, aptitudinis et specialis vocationis uniuscuiusque alumni necnon necessitatum pastoralium.*

4. Idem remanet.

5. [*Renovatio vitae spiritualis et pastoralis sacerdotum*]. a) Ut sacerdotes [...] spiritualitate sacerdotali.

b) Commendatur cursus renovationis qui sacerdotes aliquoties congreget pro longioribus exercitiis spiritualibus et renovatione vitae et perficiatur lectionibus de actuali statu studiorum, praesertim de Sacra Scriptura et Theologia, necnon de novis methodis actionis pastoralis.

[1] Cf. pp. 159 ss.

turae, Theologiae ac Pastoralis, atque revisionem vitae sacerdotalis et pastoralium methodorum.

5. 6.

Art. II – *De Episcopo magistro et doctore fidei*

Si «fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi» (Rom., 10, 17) et Iesus Christus suos misit Apostolos docere omnes gentes et «evangelizare investigabiles divitias Christi et illuminare quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo» (Eph., *3, 8-9), principalissimum Episcopi officium est, per seipsum vel per eos qui sibi cooperatores adscivit, hominibus notum facere Evangelium (cfr. I Cor., 15, 1).*

Nostri temporis progressus scientifico-technicus et increscentes hominum relationes, necnon infensissimum bellum adversus Ecclesiam undequaque promotum, dissertiorem mentium institutionem postulant ab Episcopo procurandam.

Inde est quod novae leges proponantur quibus «communicatio fidei ... evidens fiat in agnitione omnis operis boni» (Philem., 6).

Sacrosancta, ergo, Oecumenica Synodus haec decernenda censuit:

1.

2. [*Vigilantia professorum et praedicatorum*].
Graviter onerata coscientia tenetur Episcopus [...] dubitet.
Pari modo invigilare faciat [...] praedicant.

3. [*Scholae condantur*]. Curent [...] per alios visitet omnes scholas catholicas etiam religiosorum omnium [...] concedat.

4. 5.

6. [*Doctrina socialis*]. Diligenter provideat Episcopus ut Ecclesiae doctrina socialis in Seminariis, in Universitatibus et in scholis cuiuscumque gradus, in Actione Catholica, in omnibus paroeciis, in ephemeridibus etc. exponatur et apto modo evulgetur.

Art. III – *De Episcopo pontifice*

Deus noster [...]. Consequenter, sancta Synodus decernenda duxit quae sequntur:

1.

6. 7. Iidem remanent.

Art. II – *De Episcopo magistro et doctore fidei*

Cum «*Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*» (Rom., 10, 17), praecipuum *Episcopi officium est, per seipsum et per eos quos sibi cooperatores adscivit, hominibus notum facere Evangelium* (cfr. *I Cor.,* 15, 1).

Nostri temporis progressus scientifico-technicus [...] *Ecclesiam undequaque promotum,* profundiorem *mentium institutionem postulant ab Episcopo procurandam.*

Sacrosancta, ergo, Oecumenica Synodus haec decernenda censuit:

1. Idem remanet.

2. [*Vigilantia professorum et praedicatorum*].
Tenetur Episcopus [...] dubitet.
Pari modo *invigilet* [...] praedicant.

3. [*Scholae condantur*]. Curent [...] per alios visitet scholas catholicas etiam religiosorum, exceptis [...] concedat.

4. 5. Iidem remanent.

6. [*Doctrina socialis*]. Diligenter [...] in omnibus paroeciis, *in associationibus Actionis Catholicae* [...] evulgetur.

Art. III – *De Episcopo pontifice*

Deus noster [...]. Consequenter Sancta Synodus decernenda duxit quae sequuntur:

1. Idem remanet.

2. [*Ordinatio cultus et piorum exercitiorum*]. Ad pietatis incrementum, foveat et ordinet Episcopus cultum Eucharistici Sacramenti aliaque pia exercitia in honorem mysteriorum Domini, necnon vigilet et ordinet publicae venerationis actus erga Beatissimam semper Virginem Mariam et Sanctos Coelites ita ut omnia iuxta probatas Ecclesiae formas et liturgicas leges fiant.

3. 4. 5.

Art. IV – *De Episcopo patre et pastore*

Sicut Pastor bonus [...] *tenentur.*

Ut potiore et efficaciore modo regere et pascere queant Episcopi, approbationi Sanctae Synodi sequentia proponuntur:

1.

2. [*Pastoralis visitatio*]. Visitatio pastoralis diligenter facienda est:

§ 1) Ab ipso Episcopo, vel ab ipsius delegato in dignitate constituto, in iis omnibus quae, iuxta sacros canones, loca sacra et sacram supellectilem respiciunt, ut excessus defectusque inquirantur et [...].

§ 2) Ab ipso Episcopo, dummodo non sit impeditus, in iis quae ad personas et ad apostolatum et actionis pastoralis directionem et impulsionem magis directe attinent. Haec, proinde, Visitatio complectatur oportet:

1°. 2°. 3°.

4°. 5°. 6°.

3. 4. 5.

6. [*Consilii Pastoralis competentia*]. Iamvero, Consilii Pastoralis officium sit:

a)

b) Studium et opus distribuere inter commissiones quae curant de promovendis et alendis activitatibus pastoralibus in universa dioecesi, et praesertim de evangelizandis viris scientificis et technicis et operariis industrialibus, fossoribus et agricolis.

c)

7. [*Instituta Studiorum Pastoralium*]. Enixe commendatur unicuique nationi ut condantur Instituta quae studiis pastoralibus operam navent ope sua collata cum provinciis ecclesiasticis.

2. [*Ordinatio cultus et piorum exercitiorum*]. Ad pietatis [...] cultum *Eucharistiae* aliaque [...] fiant.

3. 4. 5. Iidem remanent.

Art. IV – *De Episcopo patre et pastore*

Sicut Pastor bonus [...] *tenentur.*

Ut potiore [...] *queant Episcopi,* haec Sancta Synodus proponit:

1. Idem remanet.

2. [*Pastoralis visitatio*]. Visitatio [...] facienda est:

§ 1) Ab ipso Episcopo, [...] canones, *libros paroeciales et administrationis bonorum ecclesiasticorum,* loca sacra [...] reviviscant.

§ 2) Ab ipso Episcopo, [...] attinent. Haec Visitatio, *quae, si necessitas exigat, pluribus diebus fieri potest, haec inter alia complectitur:*

1°. 2°. 3°. Iidem remanent.

4° *Infirmorum visitationem quantum fieri potest.*

5°. 6°. 7°. Iidem remanent.

3. 4. 5. Iidem remanent.

6. [*Consilii Pastoralis competentia*]. Iamvero [...] sit:

a) Idem remanet.

b) Studium [...]

et operariis *in machinalibus industriis, in fodinis et in agris laborantibus.*

c) Idem remanet.

7. [*Instituta Studiorum Pastoralium*]. Enixe commendatur *in unaquaque natione* [...] ecclesiasticis.

8. [*De suburbiis civitatum*]. Contendat Episcopus ut non solum parochi, sed etiam religiosi, religiosae, Actio Catholica, ceteraque opera apostolatus et caritatis confluant in suburbium civitatis ubi operariae familiae congeruntur.

9. [*De archipresbyteratu seu vicariatu foraneo*]. Archipresbyteratus seu vicariatus foraneus [...] erit.

10. [*De archipresbytero*]. Ad munus archipresbyteri seu vicarii foranei eligat Episcopus, pro tribus vel quinque annis, sacerdotem quem doctrina, zelo et oboedientia praestantiorem iudicaverit, qui pastoralem actionem communem in archipresbyteratu ducere, ac vitam spiritualem et culturalem sacerdotum promovere valeat.

Saltem semel in anno conveniat Episcopus cum suis archipresbyteris seu vicariis foraneis ut commune pastorale programma cum eis conficiat.

11.

12. [*De divisione et dismembratione paroeciarum*]. Divisio aut dismembratio cuiuscumque paroeciae fieri potest quoties id pro bono animarum necessarium vel utile Episcopo videatur, qui quidem providere debet ut paroeciae non minus magnae sint nec incolarum numero nec territoriali extensione, [...] abscesserint.

13. [*Paroeciae non nimis magnae et missiones cum cura animarum*].

1) Diligenter curet Episcopus ut paroeciae magnarum urbium, quantum fieri possit, generatim non superent numerum decem millium incolarum et obviam veniant familiis immigrantibus et recens constitutis.

2), 3)

Art. V – *De Episcopo cooperatore Romani Pontificis*

Cooperatio [...] *decrevit:*

1.

2. [*Cooperatio oeconomica*]. Apostolica Sedes, ut apte possit occurrere sollicitudini omnium Ecclesiarum, etiam oeconomice adiuvanda est ab universa Ecclesia, id est, a Pastoribus et christifidelibus.

3. 4. 5. 6. 7.

8. [*De suburbiis civitatum*]. Contendat [...] religiosae, *associationes Actionis Catholicae, ceterique sodales operum* apostolatus [...] congeruntur.

9. [De Vicariatu foraneo].
Vicariatus [...] erit.

10. [De Vicario Foraneo]. Ad munus vicarii foranei eligat Episcopus, *ad quinquennium* [...] valeat. *Elapso tempore, vicarius foraneus deinceps in munere confirmari poterit.*

Saltem semel [...] conficiat.

11. Idem remanet.

12. [*De divisione et dismembratione paroeciarum*].

Divisio [...] ut paroeciae non *nimis* magnae sint [...] abscesserint.

13. [*Paroeciae non nimis magnae et missiones cum cura animarum*].

1) Diligenter [...] familiis *immigratis* et recens constitutis.

2), 3) Iidem remanent.

Art. V – *De Episcopo cooperatore Romani Pontificis*

Cooperatio [...] *decrevit:*

1. Idem remanet.

2. [*Cooperatio oeconomica*]. Apostolica Sedes, ut apte possit occurrere *necessitatibus* [...] christifidelibus.

3. 4. 5. 6. 7. Iidem remanent.

2

Schema decreti
DE PASTORALI OPIFICUM CURA

TEXTUS PRIOR[1]

Sacrosancta Oecumenica Synodus [...] coram Ecclesia Christi.

Immo, tenet Oecumenica Synodus, ac semper tenuit Ecclesia, res omnes creatas, [...] officiis rei publicae.

Vehementer, itaque, Sancta Synodus hortatur omnes conductores laboris, eos praesertim qui christiano nomine gloriantur, ut opificum iura tamquam propria revereantur ac tueantur; eosque monet rem esse a christiana doctrina et iustitia prorsus alienam, eorum legitimis iuribus contraire. Cum autem [...] haec decernenda statuit:

1. [*Pro opificibus adultis ab Ecclesia separatis vel non*]

Tum Episcopi et sacerdotes ac religiosi, tum sodales Actionis Catholicae et aliarum consociationum opifices fraterno prosequantur amore ac indefessis viribus curent catholicam doctrinam de iuribus opificum [...] conformata.

2. 3. 4.

TEXTUS RECOGNITUS

Sacrosancta Oecumenica Synodus [...] coram Ecclesia Christi.

Semper tenuit Ecclesia res omnes creatas [...] officiis rei publicae.

Vehementer, itaque, Sancta Synodus hortatur omnes conductores laboris, eos praesertim qui christiano nomine gloriantur, ut opificum iura tamquam propria revereantur ac tueantur; *iisque im memoriam revocat* rem esse a christiana doctrina et iustitia prorsus alienam, eorum legitimis iuribus contraire. Cum autem [...] haec decernenda statuit:

1. [*Pro opificibus adultis ab Ecclesia separatis vel non*].

Tum Episcopi [...] curent catholicam doctrinam de iuribus *et officiis* opificum [...] conformata.

2. 3. 4. Iidem remanent.

[1] Cf. pp. 102 s.

3

Schema decreti

DE EMIGRANTIUM, MARITIMORUM AËRONAVIGANTIUM NOMADUM ET PEREGRINATORUM SEU TURISTARUM CURA

TEXTUS PRIOR[1]

Caput I

DE FIDELIUM MIGRANTIUM CURA

Antiquo iam tempore Ecclesia Catholica *spirituali* advenarum et peregrinorum saluti prospicere studuit, quod optime probant scholae, hospitia, ecclesiae in eorum commodum, praesertim in Urbe constituta.

De diversis etiam advenarum ritibus et linguis maximam curam habuit.

De bono quoque *sociali* sollicita, Ecclesia damnavit principia «totalitarismi» et «imperialismi» Status necnon immoderati «nationalismi».

Quinimmo principia iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus sollemni suo magistero statuit atque firmavit.

Ipsius iuris naturalis assidua custos et magistra, Apostolica Sedes ius familiarum ad spatium vitale haud semel proclamavit.

Sed maternae eiusdem sollicitudinis et impensae curae in fideles migrantes princeps documentum exstat Constitutio Apostolica *Exsul Familia,* decem adhinc annos promulgata, quae universis exsulibus et advenis magnum solatium contulit, dum Sacris Pastoribus praecipuum instrumentum praebuit pro ordinanda ac moderanda spirituali fidelium migrantium cura.

Nunc autem ob auctas in dies migrationes tam liberas quam coactas, summa necessitas urget, ut bono spirituali, morali et sociali fidelium migrantium diligentissime provideatur, ne ipsi asperitate conditionum vitae aut inopia spiritualis curae confracti, fidei donum amittant.

Cum enim exsul ad migrationem plerumque neque in spiritualibus neque in socialibus rebus sit suf-

TEXTUS RECOGNITUS

Caput I

DE FIDELIUM MIGRANTIUM CURA

Antiquo iam tempore Ecclesia Catholica *spirituali* advenarum et peregrinorum saluti prospicere studuit, quod optime probant scholae, hospitia, ecclesiae in eorum commodum, praesertim in Urbe constituta.

De diversis etiam advenarum ritibus et linguis maximam curam habuit; principia iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus sollemni suo magisterio statuit; ius familiarum ad spatium vitale haud semel proclamavit.

Tandem, ante decem annos, sollicitudinem suam Apostolica Sedes in fideles migrantes manifestavit, dum Sacris Pastoribus praecipuum instrumentum praebuit pro ordinanda ac moderanda spirituali fidelium migrantium cura.

Cum *autem* exsul, ad migrationem plerumque neque in spiritualibus neque in socialibus rebus sufficienter paratus, ab improbis vel factiosis hominibus circumveniri ac decipi possit, praesertim si desint sacerdotes eiusdem stirpis vel saltem eiusdem linguae, summa necessitas urget, ut bono spirituali, morali et sociali fidelium migrantium diligentissime provideatur, ne ipsi, asperitate conditionum vitae aut inopia spiritualis curae confracti, fidei donum amittant.

Quapropter omnino faciendum est ut fidelibus migrantibus adsint qui eorum tum religiosas tum civiles rationes studiose curent. Postulat enim hoc christiana caritas, requirit humanitas, *suadet communis utilitas.*

[1] Cf. pp. 176 ss.

ficienter paratus, ab improbis vel factiosis hominibus circumveniri ac decipi potest, praesertim si desint sacerdotes eiusdem stirpis vel saltem eiusdem linguae.

Quapropter omnino faciendum est ut fidelibus migrantibus adsint peregre qui eorum tum religiosas tum civiles rationes studiose curent. Postulat enim hoc christiana caritas, requirit causa humanitatis atque suadet utilitas communis.

Ideoque maxime laudandi sunt *Sacri Pastores, qui sollertem de fidelibus migrantibus curam habent; sacerdotes, religiosi ac religiosae, qui «utpote voluntarii exsules» spirituali et morali eorumdem bono prospiciunt; sodales Actionis Catholicae, consociationes ac fideles omnes, qui sedulo studio et actuosa caritate fratres migrantes prosequuntur.*

Art. I – *Principia generalia*

Sacrosancta [...] adimplenda.

1. *In primis tenendum esse censet rerum universarum Creatorem Deum praecipue in bonum omnium bona omnia condidisse: unde omnibus hominibus pateant oportet commigrandi viae: id enim haud minus in humanum genus pietas quam naturae ius ipsum suadet.*

2. Proclamatur ius familiarum ad spatium vitale quod per emigrationem seu meliorem distributionem in superficie terrae exercetur. Laudantur nisus et consilia quae ad haec iura tuenda incepta sunt.

3.

4. Cum autem [...] et ex qua melior perficitur humanitas, fovenda est pro bono eorumdem migrantium tranquilla et sana integratio, quae vicissim tollens inter advenas et incolas diffidentiam, communem salutem promovebit et utrique parti plurima afferet commoda atque utilitates.

Exinde valde gaudent Patres Concilii quod permulti homines novam patriam novosque fratres invenerint suoque adsiduo labore et intelligenti studio magna beneficia melioremque vitae conditionem ac securitatem sibi suisque consecuti sint eosque monet ut sint fideles novae patriae cives et antiquae domus gratissimam memoriam servent.

5. Apostolica Sede praeeunte, tenentur Episcopi sollertem curam habere de fidelibus migrantibus.

Art. I – *Principia generalia*

Sacrosancta [...] adimplenda.

1. Cum Deus universorum *Creator* ad totius generis humani utilitatem *bona omnia* condiderit, *hominibus* [...] *suadet.*

2. *Denuo* proclamatur [...] terrae exercetur.

3. Idem remanet.

4. Cum autem [...] et ex qua *melius* perficitur *humanum genus,* fovenda est pro bono eorumdem *immigrantium* tranquilla et sana integratio, *quae vicissim fovens inter advenas et incolas fraternam caritatem simulque tollens diffidentiam, communem* [...] utilitates.

5. *Tenentur Episcopi* [...] *migrantibus.*

Quapropter fideles, qui cuiusvis rei gratia e sua

Quapropter Sacrosancta Synodus Pastores omnes adhortatur ne qui cuiusvis rei gratia e sua dioecesi abierint fideles eos desinant respicere ut suos, donec in novam communitatem inserantur; simulque ut qui in suam dioecesim peregre venerint habitatum, iis adiuvandis, usque dum ibi maneant, eamdemque operam pro gravis officii coscientia impendant ac ceteris de suo grege atque eo maiorem etiam, quo magis esse necessariam intelligant.

6. Sollemniter a Sacris Pastoribus requiritur ut ius antiquitus fidelibus recognitum ad proprium ritum in divinis celebrandis, propriumque sermonem in ministrandis sacramentis et in verbo Dei audiendo, sancte servetur.

Art. II – *Normae practicae*

De migratione externa

Cum urgentia [...] statuit:

1. *Ipsius* [...] *accommodandis.*

Exoptant igitur Concilii Patres ut normae ac leges, quae de migratione adhuc vigent diligenter recognoscantur novisque rerum, personarum ac locorum adiunctis opportune accommodentur ita ut hac in re maior tribuatur facultas sive Episcoporum Coetibus sive ipsis Episcopis, quorum auctoritas sarta tecta servari debet.

2. Sacrosancta [...] applicentur.

Hunc in finem curandum est ut in Synodis dioecesanis, in conferentiis sacerdotum, in Seminariis, *in paroeciis, in associationibus Actionis Catholicae aliorumque sodalitiorum apostolatus coetibus* frequenter sermo fiat de iis quae migrationem spectant; Comitatus dioecesani et Subcomitatus paroeciales constituantur et *quotannis dies pro migratione sollemniter celebretur.*

3.

4. In unaquaque dioecesi Ordinarius loci tenetur spiritualem alienigenarum seu immigrantium curam committere sacerdotibus qui sint eiusdem sermonis [...] *necessitatum.*

5.

6. *Sedulo servandam esse censet Sacrosancta Synodus iurisdictionem personalem missionariorum* [...]

dioecesi abierint ne desinant respicere ut suos, donec in novam communitatem inserantur; simulque eos, qui in suam dioecesim immigraverint, paterna caritate excipiant iisque adiuvandis, usque dum ibi maneant, eamdem operam impendant ac ceteris de suo grege atque eo maiorem etiam, quo magis esse necessariam intelligant.

6. Ius antiquitus [...] servetur.

Art. II – *Normae practicae*

De migratione externa

Cum urgentia [...] statuit:

1. *Ipsius* [...] *accommodandis.*

Vigentes tamen de migrationibus normae ac leges recognoscantur ut novis rerum, personarum ac locorum adiunctis magis magisque accommodentur, opportunis facultatibus sive Episcopis sive Episcoporum Coetibus datis, ut alienigenis sive advenis sive peregrinus spiritualem possint praebere adsistentiam necessitatibus parem.

2. Sacrosancta [...] applicentur.

Quapropter curandum est ut in conferentiis [...] *celebretur.*

3. Idem remanet.

4. In unaquaque dioecesi Ordinarius loci spiritualem alienigenarum seu immigrantium curam *committat* sacerdotibus qui sint eiusdem sermonis [...] *necessitatum.*

5. Idem remanet.

6. *Sedulo* servanda est iurisdictio personalis *missionariorum* [...] *videatur.*

videatur.

Iamvero ubi numerus fidelium migrantium eiusdem sermonis vel nationis conspicuus habetur, optandum est ut paroecia personalis vel mixta constituatur *vel missio cum cura animarum.*

7. *Missionarii emigrantium in suo exercendo munere Ordinarii loci iurisdictioni subsunt et cum clero paroeciali fraterne et actuose collaborare tenentur.*

8. 9. 10. 11. 12. 13.

De migratione interna

1. 2.

3. In dioecesibus [...] fovenda.

Peculiaris insuper adhibeatur cura ut advenae qui in propria civitate Actioni Catholicae aliisve apostolatus associationibus adscribebantur, nomen dare ne recusent sodalitiis et consociationibus in nova paroecia exstantibus.

De migratione temporaria

1. Sollicitudini [...] in publicis operibus ac servitiis. Idcirco curandum est [...] comitetur.

2.

Caput II

DE FIDELIUM MARITIMORUM CURA SEU DE OPERE APOSTOLATUS MARIS

Magna sollicitudine afficitur Sancta Mater Ecclesia propter illorum sortem qui ob laboris necessitatem stabile domicilium habere non possunt et huc illucque perpetuo peregrinantur.

Inter quos profecto recensentur maritimi, «ii omnes, scilicet, qui nauticam [...] adparaturi».

Hi omnes [...] disponeret.

Recognoscens [...] censet:

1.

2. Commendat Sancta Synodus ut secretariatus ipse studeat Opus Apostolatus Maris in nationibus etiam non catholicis instituere, sive per sacerdotes Sanctae Sedi ab Ordinariis locorum oblatos, sive per ipsos Apostolatus Maris missionarios, illorum instar qui in terris missionum adlaborant.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

Iamvero ubi numerus fidelium migrantium eiusdem sermonis vel nationis conspicuus habetur, optandum est ut paroecia personalis vel mixta constituatur *missio cum cura animarum.*

7. *Missionarii emigrantium in suo exercendo munere Ordinarii loci iurisdictioni subsunt et cum clero paroeciali fraterne collaborare tenentur.*

8. 9. 10. 11. 12. 13. Iidem remanent.

De migratione interna

14. 15. Iidem remanent.

16. In dioecesibus [...] fovenda.

Peculiaris insuper adhibeatur cura ut advenae qui in propria civitate Actioni Catholicae aliisve apostolatus associationibus *adscripti erant,* nomen dare ne recusent sodalitiis et consociationibus in nova paroecia exstantibus.

De migratione temporaria

17. Sollicitudini [...] in publicis operibus. Idcirco curandum est [...] comitetur.

18. Idem remanet.

Caput II

DE FIDELIUM MARITIMORUM CURA SEU DE OPERE APOSTOLATUS MARIS

Magna sollicitudine afficitur Sancta Mater Ecclesia *erga maritimos,* «*eos*, scilicet, qui nauticam [...] adparaturi».

Hi omnes [...] disponeret.

Recognoscens [...] censet:

1. Idem remanet.

2. Commendat Sancta Synodus ut secretariatus ipse studeat Opus Apostolatus Maris in nationibus etiam non catholicis instituere per ipsos Apostolatus Maris missionarios, illorum instar qui in terris missionum adlaborant.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Iidem remanent.

Caput III

De fidelium aëronavigantium cura

Cum aëria [...] commendat:

1. 2. 3.

Caput IV

De fidelium nomadum cura

Nomades [...], Sancta Mater Ecclesia, Boni Pastoris Iesu vestigia premens, eo impensiore [...] non ignorat.

Cum enim [...] nequeunt.

Peculiares [...] commendavit.

Quibus perpensis [...] deficiant, quos dura necessitas quietae facit esse sedis expertes, haec quae sequuntur proponit:

1. In unaquaque natione constituatur a Conferentia Episcoporum Commissio Episcopalis quae rationes ineat cum Ordinariis locorum de bono spirituali nomadum et praesertim de nominatione cappellanorum qui curam eorumdem habeant.

2. Curandum est ut ab Ordinariis locorum ubi maior est concursus nomadum centra missionalia constituantur, quae sacerdote moderatore et cooperatoribus laicis constent.

3. Cappellani nomadum quibus, de consensu Ordinariorum suorum, cura nomadum committitur, iurisdictioni Ordinarii loci in quo actu versantur, plene subsunt et *collaborare tenentur cum parocho loci.*

A Directore pendent in iis quae methodum specificam in apostolatu inter nomades adhibendam respiciunt.

Caput V

De fidelium peregrinatorum seu turistarum cura

Neminem fugit [...] haec statuit:

1. In singulis nationibus a Conferentia nationali Episcoporum, iuxta necessitates, designetur Delegatus pro spirituali turistarum cura; instituantur centra

Caput III

De fidelium aëronavigantium cura

Cum aëria [...] commendat:

1. 2. 3. Iidem remanent.

Caput IV

De fidelium nomadum cura

Nomades [...], Sancta Mater Ecclesia, eo impensiore [...] non ignorat.

Cum enim [...] nequeunt.

Peculiares [...] commendavit.

Quibus perpensis [...] deficiant, haec quae sequuntur proponit:

1. In unaquaque natione constituatur a Conferentia Episcoporum Commissio Episcopalis quae rationes ineat cum Ordinariis locorum de bono spirituali nomadum *et praesertim de sacerdotibus, qui a suo Episcopo et, si agatur de Religiosis, de consensu sui Superioris, titulo et munere cappellani nomadum aucti, eorumdem spiritualem curam habent.*

2. Ubi maior est [...] constent.

3. Cappellani nomadum iurisdictioni Ordinarii loci in quo actu versantur, plene subsunt et *collaborare tenentur cum* parochis locorum.

A Directore [...] respiciunt.

Caput V

De fidelium peregrinatorum cura

Neminem fugit [...] haec statuit:

1. In singulis nationibus a Conferentia nationali Episcoporum, iuxta necessitates, designetur Delegatus pro spirituali *peregrinatorum* cura; instituantur

pro studio problematum turismi et edantur commentaria catholica quae de turismo et de cura turistarum pertractent.

2. Constituantur etiam adsociationes christianae pro illis qui tabernas ac deversoria possident et pro illis qui ibidem deserviunt et *simul curetur ut eorum professionalia collegia christianae doctrinae principiis informentur,* quo facilius normae legis divinae observari et iura vitae christianae, moralis et socialis coram omnibus defendi possint.

3. Ad Ordinarium loci pertinet cura de spirituali turistarum bono, servatis quidem normis quae pro tota natione a Conferentia Episcoporum statutae fuerint, attentis peculiaribus adiunctis in quibus turistae versantur.

4. In locis ubi habetur magnus turistarum [...] culturalibus; verbum Dei, quantum fieri potest, in ipsas domus commorationis turistarum portantes. Qui quidem colloquiis privatis cum hospitibus semper praesto sint.

5. Curandum est ut apostoli laici [...], ad morum integritatem defendendam praesertim in locis ubi maior turistarum concursus habetur.

His omnibus [...] «*De animarum cura*».

centra pro studio problematum *de peregrinationibus* et edantur commentaria catholica *de his peregrinationibus* et de cura *peregrinantium* pertractent.

2. Constituantur [...] *principiis informentur.*

3. Ad Ordinarium loci pertinet cura de spirituali *peregrinatorum* bono, servatis quidem normis quae pro tota natione a Conferentia Episcoporum statutae fuerint, attentis peculiaribus adiunctis in quibus *fideles illi* versantur.

4. In locis ubi habetur magnus *viatorum* [...] culturalibus; verbum Dei, quantum fieri potest, in ipsas domus commorationis *advenarum* portantes.

Qui quidem colloquiis privatis cum hospitibus semper praesto sint.

5. *Ibidem* laici [...], ad morum integritatem defendendam praesertim in locis ubi maior concursus habetur.

His omnibus [...] «*De animarum cura*».

4

Schema decreti

TEXTUS PRIOR[1]

DE CURA PRO CHRISTIANIS COMMUNISMO INFECTIS ET DE CURA ANIMARUM ET COMMUNISMO

Art. 1 – *De cura fidelium qui communismo inficiuntur*

Permulti sunt [...], a communismo alliciuntur et organizationibus communisticis [...] saltem praecipua de causa communismo tantummodo practice favent, [...] *impediunt.*

Haec igitur Sancta Synodus decernit et statuit:

I-VI.

VII. *De huius Sanctae Synodi* [...] *divulgentur:*

1) Doctrinae christianae compendium, [...] praesertim: ratio obiectiva veritatis, praeambula fidei, notio peccati, mysteria redemptionis et corporis Christi mystici et finalis resurrectionis hominum.

2) Doctrinae [...] de hominis natura, de animae humanae immortalitate et responsabilitate morali, de iuribus nativis et inalienabilibus hominum, de ratione et natura societatis civilis.

3)

VIII.

IX. *Ut fideles* [...] sacramentorum; ac pariter summopere curent [...] caritatis.

X–XIV.

XV. Enixe commendatur ut, quantum pro locorum consuetudinibus fieri potest, nulla ratio habeatur condicionis socialis *et oeconomicae* fidelium in sacris functionibus celebrandis occasione primae Communionis, nuptiarum, sepulturae ecclesiasticae.

XVI–XIX.

TEXTUS RECOGNITUS

DE PASTORALI CURA FIDELIUM NE COMMUNISMO INFICIANTUR

Art. I – De Communismi inquinamento praepediendo

Permulti sunt [...], a communismo alliciuntur et *associationibus* communisticis [...] saltem praecipua de causa communismo practicae favent, [...] *impediunt.*

Haec igitur Sancta Synodus decernit et statuit:

I-VI. Iidem remanent.

VII. *De huius Sanctae Synodi* [...] *divulgentur:*

1) Doctrinae christianae compendium, [...] praesertim: *existentia et aeternitas et omnipotentia Dei; spiritualitas animae humanae; ratio obiectiva seu ontologica veritatis;* notio peccati; mysteria redemptionis, corporis Christi mystici, finalis resurrectionis hominum.

2) Doctrinae [...] de hominis natura *et* de animae humanae immortalitate; *de* responsabilitate morali; de iuribus nativis et inalienabilibus hominum; de ratione et natura societatis civilis.

3). Idem remanet.

VIII. Idem remanet.

IX. *Ut fideles* [...] sacramentorum; ac *tandem* summopere curent [...] caritatis.

X–XIV. Iidem remanent.

XV. Enixe commendatur ut *in administratione sacramentorum et sacramentalium nullum fiat discrimen, quoad sollemnitatem externam, pro diversa condicione sociali et oeconomica familiarum.*

XVI–XIX. Iidem remanent.

---

[1] Cf. pp. 194 ss.

XX. Associtiones fidelium professionales quae dicuntur, aliasque consimiles tum Ordinarii locorum tum parochi impense foveant, et sedulo curent ut earum socii, praeprimis autem ii qui eisdem praeponuntur, plenam perfectamque habeant formationem technicam, socialem, moralem, religiosam, qui propterea alios suae cuiusque condicionis socialis viros haud difficulter adire possint eosque de Ecclesia opportune docere.

XXI–XXII.

XXIII. Pro opportunitate, clerici et laici, verbis et scriptis dilucide comprobent verum non esse quod Ecclesia tum valores temporales non aestimat, tum *incommoda* calamitatesque et famem ac bellum non curat; itemque clare ostendant quod Ecclesia laetatur de laudandis tentaminibus, quibus homines secreta naturae perscrutantur et ingentibus eius viribus magis in dies frui contendunt ut sive domi sive in republica *aptius faciliusque* vita agatur.

XXIV.

Art. II – *De noviter informanda iuventute in communismo educata*

Attento studio [...] *catholicos regunt. Qui* [...] *possunt.*

I–II.

III. *Commendantur* [...] *educata, tempus viresque suas pro illis miseris fratribus impendant, ut ipsi veram Ecclesiae effigiem recognoscant.*

Art. III – *De Ecclesia persecutione oppressa*

In Mystico Christi Corpore [...], *ut fides eorum roboretur, eorum tristissima sors leniatur* [...] *consequatur.*

I–VI.

XX. *Instituta socialia, opificum collegia et consociationes artificum ad suam cuiusque professionem spectantes Ordinarii locorum atque* parochi [...] docere.

XXI–XXII. Iidem remanent.

XXIII. Pro opportunitate, clerici et laici, verbis et scriptis dilucide comprobent verum non esse quod Ecclesia *bona tantum spiritualia et aeterna extollat ac tueatur, bona autem temporalia minimi faciat aut etiam penitus neglegat;* itemque [...] agatur.

XXIV. Idem remanet.

Art. II – *De noviter informanda iuventute in communismo educata*

Attento studio [...] *catholicos* degunt. *Qui* [...] *possunt.*

I–II. Iidem remanent.

III. *Commendantur* [...] *educata, tempus viresque suas pro illis fratribus impendant, ut ipsi veram Ecclesiae effigiem recognoscant.*

Art. III – *De Ecclesia persecutione oppressa*

In Mystico Christi Corpore [...], *ut fides eorum roboretur, eorum sors leniatur* [...] *consequatur.*

I–VI. Iidem remanent.

5

Schema decreti
DE CATECHETICA POPULI CHRISTIANI INSTITUTIONE

Textus prior[1]

Primum Ecclesiae [...] *posse.*

Quae ad rem principaliora decernuntur in tria capita distribuuntur: I) *de catechismo et de libris catecheticis;* II) *De organizatione institutionis catecheticae;* III) *De methodo institutionis catecheticae.*

Caput I
De catechismo et de libris catecheticis

Catechismus Romanus, ex decreto Concilii Tridentini confectus et auctoritate S. Pii V vulgatus, puram ac integram doctrinam complectitur, qua fideles informari oportet. Omnium consensu probatus et exceptus fuit, sed subsequentibus temporibus paene exolevit cum alii et alii catechismi editi sint.

Inde vero malum illud exstitit, quod fere sublata est consensio in ratione exponendi fidelibus doctrinam christianam, pusillisque scandali quoddam oblatum est genus, quibus non omnes videntur easdem prorsus veritates ubique profiteri. Hinc multum [...] ingrediantur. Nec tamen opportunum aut utile est ut in singulis dioecesibus [...] transferant.

Haec igitur Sanctae Synodi Patres declarant et statuunt:

I–II.

III. *Specialis commissio ex probatis et peritis theologis et catechistis totius orbis costituenda decernitur, ut commune pro universa Ecclesia Directorium Catechisticum conficiatur.*

IV. *In communi Directorio Catechistico:* 1) *Enuntientur formulae fundamentalium veritatum fidei et doctrinae moralis necnon formulae precum quas opor-*

Textus recognitus

Primum Ecclesiae [...] *posse.*

Quae ad rem principaliora decernuntur in tria capita distribuuntur: I) *de catechismo et de libris catecheticis;* II) De temperatione *institutionis catecheticae*; III) *De methodo institutionis catecheticae.*

Caput I
De catechismo et de libris catecheticis

Catechismus Romanus, ex decreto Concilii Tridentini confectus et auctoritate S. Pii V vulgatus, puram ac integram doctrinam complectebatur, *qua fideles informari* oportebat. *Omnium consensu probatus et exceptus fuit, sed subsequentibus temporibus alii et alii catechismi editi* sunt, sicque contigit ut fere sublata *sit* consensio in ratione exponendi fidelibus doctrinam christianam *et haud paucis videatur non ubique christifideles omnes prorsus easdem veritates* profiteri. Hinc multum [...] ingrediantur. Nec *videtur expedire* ut in singulis dioecesibus [...] transferant.

Haec igitur Sanctae Synodi Patres declarant et statuunt:

I–II. Iidem remanent.

III. *In communi Directorio Catechistico:* 1) *Enuntientur* [...] *teneant;* 2) *Normae praefiniantur* [...] *exponenda*; 3) Peculiares notiones referantur de singulorum rituum orientalium hierarchia, disciplina, liturgia, traditionibus ecclesiasticis, ut mutua Orientis et Occidentis cognitio melius promoveatur magisque Ecclesiae unitas in varietate et varietas in unitate elucescat.

Episcopi autem [...] *expostulent.*

IV. *Specialis commissio ex probatis et peritis theologis et catechistis totius orbis constituenda decernitur,* inter quos sint etiam nonnulli qui in doctrina rituum

[1] Cf. pp. 215 ss.

tet ut omnes memoria integre teneant; 2) *Normae praefiniantur quae in singulis catechismis elaborandis servari debeant quod attinet ad finem in catechesi persequendum et ad praecipua doctrinae capita exponenda.*

Episcopi autem in Conferentiis nationalibus curabunt ut, secundum normas praefatas, unicus seu communis catechismus pro tota natione conficiatur, vel saltem pro alia aut alia nationis regione si peculiaria locorum et personarum adiuncta id expostulent.

V–XI.

Caput II

De institutionis catecheticae organizatione

Regnum Christi [...] *statuuntur:*

A) De officiis constituendis, quorum sit institutionem catecheticam moderari.

I–V.

B) De magistris religionis et catechistis formandis.

VI–VII.

VIII. Commendatur unt formentur, si fieri potest, catechistae professionales, qui dicuntur, qui scilicet [...] servando.

IX–X.

Caput III

De methodo institutionis catecheticae tradendae

Ad fideles [...] adiunctis.
Haec igitur constituit et mandat Sancta Synodus de methodo institutionis catecheticae tradendae.

I–XX.

XXI. *Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum* Directorium de catechesi *conficiendum curetur, in quo normae statuantur quae ab omnibus in tota saltem provincia ecclesiastica servari debeant quod attinet sive ad perficiendam organizationem catecheseos pro diversis fidelium ordinibus, sive ad methodum qua institutio catechetica iis singulis tradenda sit.*

XXII. *In conferentiis Episcoporum* [...] *anguntur.*

orientalium perfecte sint edocti, *ut commune pro universa Ecclesia Directorium Catechisticum conficiatur.*

V–XI. Iidem remanent.

Caput II

De institutionis catecheticae *temperatione*

Regnum Christi [...] *statuuntur:*

A) *De officiis constituendis, quorum sit institutionem catecheticam moderari.*

I–V. Iidem remanent.

B) *De magistris religionis et catechistis formandis.*

VI–VII. Iidem remanent.

VIII. Commendatur ut formentur, si fieri potest, catechistae *ex officio*, qui scilicet [...] servando.

IX–X. Iidem remanent.

Caput III

De methodo institutionis catecheticae tradendae

Ad fideles [...] adiunctis.
Haec igitur constituit et mandat Sancta Synodus de methodo institutionis catecheticae tradendae.

I–XX. Iidem remanent.

XXI. *Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum* Directorium de catechesi *conficiendum curetur, in quo normae statuantur quae ab omnibus in tota saltem provincia ecclesiastica servari debeant quod attinet ad perficiendam* temperationem *catecheseos pro diversis fidelium ordinibus, sive ad methodum qua institutio catechetica iis singulis tradenda sit.*

XXII. *In conferentiis Episcoporum* [...] *anguntur.*

DOCUMENTA

1

REV.MUS P. IOSEPH ROUSSEAU
Secretarius commissionis de Religiosis

Montréal, il 5 agosto 1962

Reverendissimo Monsignore,

dopo cinque giorni di lavoro sono in grado di spedire il testo delle risposte della Sottocommissione Mista alle Osservazioni della Commissione Centrale. È abbastanza esteso: 40 pagine![1] Ma si deve tener conto che queste 40 pagine sono il riassunto di 107 pagine (Osservazioni: 38;[2] Risposte Rousseau: 54;[3] Risposte Carli: 15).[4] Non mi sembrava possibile abbreviare di più senza rischiare di omettere cose da dire o di indebolire la forza delle risposte. Il testo non è perfetto; leggendolo, la Signoria Vostra potrà farvi le correzioni che giudicherà necessarie.

L'elenco dei Padri, che appoggiano certe osservazioni, sembra spesse volte molto arbitrario e di poco valore: indubbiamente c'è grande confusione in questo riguardo, le osservazioni non essendo state sottomesse distintamente al voto dei Padri.

Mi permetto di attirare la sua attenzione sui punti seguenti:

1. La pagina è stata aggiunta a ciascuna osservazione per maggior facilità di controllo; ma dovrà scomparire nel testo stampato.

2. *All'art. 10*: Si vuol aggiungere «externa» anche nella rubrica dell'articolo, cioè: «... de immissione Religiosorum in *externa* opera...».

3. *All'art. 7*: Nel testo sostituito dalla Commissione, si deve correggere nella linea 2: «...fideles rituum diversorum, tenen*tur* normis...».

4. *Nel testo delle Risposte*: art. 17: Ho pensato che per maggior chiarezza si potrebbe aggiungere, come l'abbiamo nell'art.18, «pro viribus», come viene spiegato nel Respondetur: «Forte ad difficultatem dissipandam... etc.».

---

[1] Cf. pp. 447 ss.
[2] Cf. pp. 266 ss.
[3] Cf. pp. 289 ss.
[4] Cf. pp. 326 ss.

5. *Nel medesimo testo delle Risposte*: Ho pensato che si potrebbe dire nell'art. 18 «pro viribus prestare curent», come viene spiegato: *N.B. Ut* hic articulus... Evidentemente, questi due ultimi emendamenti sono «praeter Subcommissionem»: vedrà Lei se possono essere presentati alla Sottocommissione delle materie Miste.

Altro non avrei da aggiungere. Credo di ritornare a Roma nei primi di Settembre. Intanto porgo i miei auguri di buona salute e di fecondo lavoro, non trascurando di prendere il riposo molto meritato di cui deve certamente avere bisogno.

Dev.mo in G.C. e M.I.
IOSEPH ROUSSEAU, O.M.I., *segr.*

Rev.mo Monsignore
Mons. Lauro GOVERNATORI
S. Congregazione Concistoriale
Piazza Pio XII

2

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

Roma, li 14 settembre 1962

Illmo e Revmo Signore,

ho letto con cura le 71 pagine[1] rimessemi pochi giorni fa dalla S.V. Illma e Revma.

Non trovo niente ad osservare sulla materia o lo stile. Vorrei soltanto che ci sia uniformità nell'ortographia del genitivo della parola «dioecesis». Penso che bisogna conservare le forme greche, tanto al singolare quanto al plurale, cioè «dioeceseos, dioeceseon». Sono forme tradizionali nel latino ecclesiastico, che hanno il vantaggio, almeno quella del singolare, di impedire confusioni.[2]

Quando il Patriarca melchita si lamenta a pag. 29[3] dell'apostolato dei mis-

[1] Exemplar typographicum fasciculi «*De emendando schemate decreti de rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda*».

[2] Annotatio rev. D. Lauri Governatori, secretarii subcommissionis: «L'ortografia della parola 'dioecesis' è stata corretta nel senso indicato».

[3] Cf. p. 279.

sionari latini, che non può controllare, allude all'attività che hanno nelle loro cappelle, ove predicano, confessano, distribuiscono la comunione. Ma, non c'è rimedio. I suoi religiosi potrebbero fare concorrenza ai religiosi latini. I fedeli tutti sono liberi di andare dove desiderano, spinti dalla loro devozione.

Voglia gradire, Illm̃o e Revm̃o Signore, i sensi del mio rispettoso e religioso ossequio,

Rev.mo nel Signore
✠ EUGENIO Card. TISSERANT

All'Illm̃o e Revm̃o Mons. Lauro GOVERNATORI

3

ANNOTATIO EX OFFICIO

SUBCOMMISSIO
DE MATERIIS MIXTIS

settembre 1962

Mons. Vincenzo Fagiolo, Segretario della Sottocommissione per gli emendamenti mi consegna lo Schema di Decreto « De Catechismo et Catechetica Institutione » preparato dalla Commissione « de Ecclesiis Orientalibus » perché se ne tenga conto nella redazione definitiva dello schema simile preparato dalla Commissione de disciplina cleri et populi christiani. Si faccia un unico schema.

D. LAURO GOVERNATORI, *segr.*

SUBCOMMISSIO SPECIALIS

(18-20, 28-29 Septembris 1962)

A) *DOCUMENTA*

1

SCHEMA ANALYTICUM[1]

I – Decretum

De episcopis ac de dioeceseon regimine

Pars. I. De rationibus inter Episcopos et SS. Romanae Curiae Congregationes

Pars. II. De Episcopis Coadiutoribus et Auxiliaribus deque Episcoporum cessatione a munere pastorali

Pars. III. De Coetu seu Conferentia Episcoporum

Pars. IV. De dioeceseon partitione

Pars. V. De paroeciarum erectione deque earumdem congrua circumscriptione (schema Comm. de Episcopis et schema Comm. de disciplina)

II – Constitutio

De episcoporum munere pastorali deque animarum cura

Prooemium

Pars I. *De Episcoporum officiis*

Caput I. De Episcopo Magistro et Doctore Fidei

Caput II. De Episcopo Pontifice

Caput III. De Episcopo Patre et Pastore

Caput IV. De Episcopo Romani Pontificis in regimine Ecclesiae universalis collaboratore

Pars II. *De rationibus inter Episcopos et parochos deque obligationibus et muniis parochorum*

---

[1] Praeparatum est a rev.mo Christophoro Berutti, O.P., secretario commissionis praeparatoriae de disciplina cleri et populi christiani.

Caput I. De rationibus pastoralibus inter Episcopos et parochos (schema Comm. de Episcopis n. 1)

Caput II. De obligationibus parochorum (schema Comm. de disciplina cleri)

Caput III. De muniis parochorum (schema Comm. de disciplina)

Caput IV. De paroeciarum provisione (schema Comm.de Episcopis et Comm. de disciplina)

Caput V. De parochorum stabilitate (schema concordatum)

Pars III. *De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad opera apostolatus exercenda* (schema concordatum)

Pars IV. *De peculiaribus animarum curae quaestionibus*

Caput I. De catechetica populi christiani institutione (Comm. de disciplina)

Caput II. De pastorali cura fidelium opificum

Caput III. De pastorali cura fidelium migrantium

Caput IV. De pastorali cura fidelium maritimorum

Caput V. De pastorali cura fidelium nomadum

Caput VI. De pastorali cura fidelium peregrinatorum

Caput VII. De pastorali cura fidelium ne materialismi erroribus inficiantur (schema concordatum).

2

Schema decreti *

DE EPISCOPORUM IURIBUS ET OFFICIIS QUOAD PASTORALEM CURAM ANIMARUM

[1] *Miserentissimus Deus* qui «praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum»,[1] redemptionem, semel pro semper et semel pro omnibus,[2] ab Unigenito per proprium sanguinem inventam,[3] singulis hominibus usque ad consummationem saeculi statuit per Christi Ecclesiam esse communicandam.

In Ecclesia Romanus Pontifex, successor Petri, cui uni et oves et agnos pascendos Christus ipse concredidit, supremam ac universalem animarum curam habet ex instituto sibi commissam, ideoque «super omnes alias (ecclesias) ordinariae potestatis obtinet principatum» ac potestatem vere episcopalem et immediatam.[4]

Episcopi autem qui, positi a Spiritu Sancto, in Apostolorum locum succedunt tamquam veri pastores, assignatas sibi dominici gregis partes, in communione et sub auctoritate Summi Pontificis, singuli singulas pascunt,[5] ita tamen ut non solum ovibus quae iam Principem Pastorum fideliter sequuntur provideant, sed etiam eas Christo lucrifacere satagant quae aut nondum in Illum crediderunt aut ab Illius via longe aberraverunt. Quibus omnibus succurrere debent sive ministerio verbi,[6] sive ministerio gratiae et cultus,[7] sive ministerio regiminis, nullis parcentes laboribus donec «in omni bonitate et iustitia et veritate»[8] tandem omnes ambulent.

Hac ergo de causa, quod in Christo per Evangelium fideles generent,[9] Episcopi a sacerdotibus et a populo Dei tamquam spirituales patres iure meritoque sunt habendi.

Episcopi insuper, cum collegialiter Apostolorum collegio succedant, «ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris»[10] adiutricem operam Petri successori praestare tenentur in sollicitudine omnium ecclesiarum.

Ad tantum pastorale opus explendum cum ipsi soli sint impares, Episcopi presbyteros in suos cooperatores deligunt et rite instituunt, inter quos parochi eminent qui, de Episcoporum spirituali paternitate atque pastorali sollicitudine prae ceteris clericis participantes, ab iisdem curam animarum in determinatis dioeceseos portionibus ex officio exercendam obtinent.

---

* Scriptum est a rev.mo P. Christophoro Berutti.

1 Eph. 1, 5.

2 Cf. I Petr. 3, 18.

3 Cf. Hebr. 9, 12.

4 Conc. Vat. I, s. IV, c. 3.

5 Conc. Vat. I, s. IV, c. 3.

6 Cf. Act. 6, 4; 20, 24.

7 Cf. II Cor. 9, 1; 5, 8.

8 Eph. 5,9.

9 I Cor. 4, 13.

10 Pius XII, *Fidei donum,* AAS, 1957, p. 237. – Cf. Bened. XV, *Maximum illud,* AAS, 1919, p. 440 – Pius XII, *Rerum Ecclesiae,* AAS, 1926, p. 68. – 2 Cor. 11, 28.

Eos quoque qui, « Deo mancipati religiosae vitae se dederunt »,[11] cooperatores quaerere plurimique facere Episcopi debent « ad aedificationem et incrementum mystici Corporis Christi ». [2]

Laicos denique, viros ac mulieres, qui « in apostolatus munere adiutricem operam praestent »,[12] Episcopi advocare et iuxta suam cuiusque conditionem, sedula cura efformare et apostolatus operibus applicare satagant.

Articulus I

De episcopo magistro et doctore fidei

1. Per seipsum, nisi legitimo detineatur impedimento, tenetur Episcopus opportune praedicare verbum Dei, etiam in diversis linguis vernaculis si necessarium videatur pro diversitate fidelium, et — data occasione — etiam extra loca sacra. Saepius autem catholicam doctrinam exponat quoque per litteras pastorales, in singulis diversis ecclesiis publice legendas. [3]

2. Sacra praedicatio systematice communi dioecesano vel nationali programmate seu summario apte ordinetur, ita ut in omnibus Missis cuiuslibet dominicae aliorumque festorum de praecepto, quae in ecclesiis vel oratoriis publicis aut semipublicis celebrentur, populus christianus ordinatim constanter erudiatur. Curet praeterea Episcopus ut in singulis ecclesiis doctrina evulgetur, quae a Sede Apostolica fidelibus proponitur.

3. Sedulo invigilare Episcopus numquam omittat, ut omnes sacerdotes — etiam religiosi — in verbo Dei praedicando congrua scientia sacra sint instructi et ferventi zelo apostolico sint incensi. Eos opportune moneat qui « profanas vocum novitates » (I Tim. 6, 20) proponere audeant, et ipsam facultatem praedicandi iis auferat qui non resipuerint.

4. Magnam diligentiam adhibeat Episcopus ut alumni Seminarii dioecesani et clerici, qui in Universitate aut Facultate ecclesiastica studia perficiunt, apprime et perfecte in disciplinis philosophicis et theologicis instituantur, quo etiam verbum Dei competenter praedicare valeant cum ad sacrum presbyteratus ordinem promoti fuerint. Hinc, accuratissime eorum magistros seu professores eligat, quos etiam prudenter invigilet ut eorum quilibet ab officio legitime amoveatur, qui digne et idonee illud non exerceat.

5. Ut in doctrina christiana pueri et adulescentes et iuvenes congruenter instituantur, necesse est ut, praeter institutionem catecheticam quae iis in ecclesia traditur, iidem etiam in scholis cuiusvis gradus in religione rite erudiantur. Episcopus igitur sedulo satagat ut omnium scholarum alumni apte integreque in doctrina christiana instituantur, et summopere curet ut scholae catholicae, etiam mediae et superiores, legitime erigantur, iis praesertim in regionibus in quibus scholae publicae auctoritatis civilis sunt neutrae vel acatholicae. [4]

---

[11] Pius XII, *Mystici corporis,* AAS, 1943, p. 241.

[12] Pius XII, *Mystici corporis*, AAS, 1943, p. 241.

Articulus II

De episcopo pontifice

1. Curet Episcopus ut vita ovium sibi commissarum ita cum Missae Sacrificio devinciatur, ut hostiam viventem, sanctam ac Deo placentem sese continuo exhibeant. Hinc, sacrosanctum Missae sacrificium fidelibus explicetur in sua intima connexione cum redimente sacrificio Crucis atque cum Christi resurrectione et glorificatione. Item, sacrorum alumni populusque christianus discant Redemptionem sibi praecipue applicari per Missae sacrificium et Sacramenta Novae Legis, eaque vinculum esse unionis cum Christo et cum membris Christi, Missam autem pontificalem statis diebus ab Episcopo sollemniter celebrandam perfectius exprimere unitatem, sanctitatem et catholicitatem ecclesiae dioecesanae intra unitatem, sanctitatem et catholicitatem totius Ecclesiae Christi.

2. Ad pietatis incrementum, foveat et ordinet Episcopus cultum Eucharistici sacramenti aliaque pia exercitia in honorem mysteriorum Domini, itemque vigilet et ordinet publicae venerationis actus erga Beatissimam Virginem Mariam et Sanctos Coelites, ita ut omnia iuxta probatas Ecclesiae formas et liturgicas leges fiant.

3. Urgeat Episcopus ut normae liturgicae rite ac digne serventur in Missa, in officio chorali et in quolibet actu catholici cultus, proindeque ut etiam schola cantorum non solum in ecclesia cathedrali sed in paroeciis quoque et in ceteris principalioribus ecclesiis habeatur.

[5] 4. Quam maxime commendatur ut, ubi expedire videtur, in Conferentia nationali vel provinciali Episcopi curent ut communis libellus precum edatur, in quo praecipui saltem textus Ordinarii et Proprii sive Missae sive Sacramentorum referantur, necnon preces et pia exercitia quae saepius a fidelibus peraguntur, itemque cantus gregoriani et populares praecipue diebus dominicis adhibendi ceterisque festis de praecepto.

5. Iis in regionibus in quibus occasione Sacramentorum vel sacramentalium certae taxae persolvi solent, eadem laudabiliter substitui poterunt liberis fidelium oblationibus, si iudicio Episcopi vel Coetus Episcoporum vel Concilii Provincialis idipsum opportunum censeatur.

Articulus III

De episcopo patre et pastore

1. Quia tenetur Episcopus suos sacerdotes praeprimis bene nosse et paterno amore diligere, eos semper in spiritualibus et pastoralibus assidua cura prosequatur, ac diligenter consulat congruae eorum sustentationi.

Religiosos viros similiter ac religiosas mulieres paterna benevolentia suscipiat, et, quantum fieri possit, monialibus egenis auxilium praestet. Omnes quoque fideles laicos diligat et bene cognoscere satagat, praecipue per Visitationem Pastoralem, et per suos cooperatores, et per dioecesanum officium adsistentiae.

Nec acatholicos ullimode neglegat, quos cordi habere debet ut et ipsi ad Christi ovile adducantur.

2. Curet Episcopus ut super universam dioecesim et peculiares huius regiones glo-

baliter fiat apostolatus generalis per diaria folia, per radiophoniam et televisionem, per lectionum cursus quae ad opifices, ad magistros, ad technicos, ad scriptores, ad familias christianam deferant doctrinam, doctrinae defensionem, doctrinae applicationem, ac persuasionem necessitatis sese christiane instruendi et praemuniendi.

3. Visitatio pastoralis diligenter fiat:

1) Ab ipso Episcopo, vel ab eius delegato qui sit sacerdos in dignitate constitu- [6]
tus, quoad omnia quae, ad normam iuris, libros paroeciales et administrationis bonorum ecclesiasticorum, loca sacra et sacram supellectilem spectant, ut ea comprobentur quae recte fiunt, ea vero corrigantur quae forte illegitime ponuntur et opportuna remedia adhibeantur ne rursum errores vel abusus contigant.

2) Ab ipso Episcopo, nisi sit impeditus, quoad ea quae ad personas et ad apostolatum et ad directionem ac incrementum actionis pastoralis magis directe attinent. Quae quidem Visitatio per plures dies prorogari potest, si necessitas id exposcat, et in eadem haec — inter alia — peragantur:

1° Verbum Dei ab ipso Episcopo, si fieri potest, praedicetur.

2° Confirmationis Sacramentum sollemniter administretur.

3° Singuli pueri et puellae quoad doctrinam christianam interrogentur, etiam per alios examinatores si casus ferat.

4° Infirmi visitentur, quatenus fieri potest.

5° Instituta ecclesiastica et associationes Actionis Catholicae, confraternitates, ceterae fidelium associationes, scholae catholicae diligenter inspiciantur.

6° Accurata inquisitio fiat de Consiliis et Secretariatibus dioecesanis, de dioecesanis Operibus apostolatus vel caritatis aliusve actuositatis.

7° Collatio de re spirituali et pastorali fiat cum sacerdotibus et cum religiosis utriusque sexus, itemque — si oportere videatur — cum fidelibus qui in directione apostolatus laicalis opem ferunt.

4. Frequenter conferat Episcopus cum Episcopis coadiutoribus vel auxiliaribus necnon cum Episcopis dioeceseon personalium, si qui sint in suo territorio, ut totius laboris pastoralis apta distributio fiat, sive per territorii partes, sive per diversos personarum coetus, sive per diversa activitatum genera, sive per rituum diversitatem.

5. In magnis dioecesibus plures Vicarii Generales constitui possunt, prout Episcopus iudicaverit expedire. Singuli autem constituantur oportet pro specie tantum determinata negotiorum, quae ad dioeceseos regimen attinent.

6. Expedit omnino ut Episcopus constituat Consilium Pastorale Dioecesanum, [7]
quod frequenter coadunetur praeside et moderatore ipso Episcopo. Eiusdem Consilii sodales seu membra ab Episcopo eligantur inter sacerdotes et religiosos viros, qui operibus apostolatus modo praecipuo sese devovent. Religiosae autem mulieres et laici utriusque sexus ab Episcopo convocari poterunt ad specialia negotia disceptanda.

7. Ad Consilium Pastorale Dioecesanum proprie pertinet:

1) Episcopum certiorem facere de vera fidelium conditione, et de eorum spiritualibus necessitatibus, sive in tota dioecesi sive in diversis eius partibus, eidemque consilio adesse poterit in iis negotiis quae ad apostolatum attinent.

2) Quaestiones examinandas et respectivam actuositatem assignare diversis

Commissionibus quae in dioecesi sunt constitutae ut opera apostolatus foveantur, ea praesertim quae de apte evangelizandis curant viris qui aut studiis scientiarum vel artium incumbunt, aut in officinis industrialibus, in fodinis, in agris laborant.

3) Attente invigilare et sedulo curare ut proprium munus fideliter integreque expleant Secretariatus seu Officia dioecesana, quae ad apostolatum generalem vel peculiarem explendum sunt constituta.

8. Enixe commendatur ut in singulis nationibus Instituta condantur quae, collata cum Institutis provinciarum ecclesiasticarum, studiis promovendis de re pastorali peculiariter incumbant.

9. Summopere curet Episcopus ut non solum parochi sed etiam religiosi utriusque sexus et sodales associationum Actionis Catholicae aliorumque Institutorum opera apostolatus et caritatis magna cum sollertia exerceant in suburbiis civitatum, ubi familiae opificum maxime congeruntur.

10. Quarumcumque paroeciarum divisio aut dismembratio legitime ab Episcopo fieri potest, quoties id pro bono animarum necessarium vel utile eidem videatur. Ipse praeterea opportune provideat ut paroeciae nimis magnae non sint sive incolarum numero sive extensione territorii; sedulo autem satagat ut novae paroeciae tempestive pro necessitate erigantur in locis ubi quamplures fideles habitationem suam constituunt, ne iidem interim deserant vitam christianam degere.

[8] 11. Archipresbyteratus seu Vicariatus Foraneus pluribus paroeciis constet quae loci propinquitate, viis communicationis, affinitate sive culturali sive oeconomica sive sociali facilius eadem ratione regi possunt. In magnis praesertim civitatibus plures ampliores vicariatus foranei constituantur, ut melius invigilari queat bono regimini singularum paroeciarum.

12. Ad munus vicarii foranei Episcopus eligat sacerdotem quem doctrina sacra, zelo apostolico, oboedientia proprio Ordinario exhibenda praestantiorem iudicaverit, quique pastoralem actionem communem in archipresbyteratu promovere et moderari itemque vitam spiritualem et culturalem sacerdotum fovere valeat.

Vicarius foraneus ad quinquennium constituitur, quo elapso potest denuo constitui.

Semel saltem in anno Episcopus omnes vicarios foraneos congreget ut cum eis commune pastorale programma conficiat.

Articulus IV

De episcopo cooperatore Romani Pontificis

1. Tenentur Episcopi opem ferre Sedi Apostolicae in allevanda Ecclesia persecutione afflicta, in sustinendis operibus seu institutis catholicis internationalibus, in colligendis et instituendis clericis et religiosis pro Missionibus et Dioecesibus in quibus iidem pauciores sunt aut penitus desunt.

2. Episcopi dioeceseon, in quibus numerosiores sint sacerdotes, libenter concedant ut eorum aliqui legitime transferantur ad Missiones vel ad Dioeceses, quae sacris ministris indigent. Prudenter autem sed sedulo curent Episcopi ut, quantum fieri potest, ad alias dioeceses vel ad Missiones pueri seu iuvenes destinentur, qui indicia praebeant

ecclesiasticae vocationis vel idonei sint ad sacerdotium aut ad statum religiosum, sed servitio propriae suae dioeceseos necessarii non videntur.

3. Singuli Episcopi operam dent ut, una cum fidelibus sibi commissis, Sedi Apostolicae oblationes fiant, quo eadem apte occurrere possit necessitatibus omnium ecclesiarum. [9]

4. Magno cum zelo Sedem Apostolicam Episcopi adiuvare satagant in cura missionum apud acatholicos. Hinc, ferventem spiritum apostolicum et missionarium excitare et excolere studeant in alumnis Seminarii dioecesani, in clericis seu sacerdotibus, in religiosis et in sodalibus associationum Actionis Catholicae. Insuper vero enixe commendatur ut, quantum fieri potest, Episcopi territorium aliquod a Sancta Sede designandum petant, cuius evangelizatio peculiariter ita suae dioecesi concredatur, ut Ordinarius loci officio teneatur curandi ut sacerdotes, et religiosi utriusque sexus, et idonei laici legitime illuc mittantur, in perpetuum vel ad tempus praefinitum, qui ministerium seu apostolatum exerceant scholas erigendo, orphanotrophia, nosocomia, associationes Actionis Catholicae, apta instrumenta communicationis socialis et, si casus ferat, vel etiam Seminarium atque Universitatem studiorum. Sin autem proprium praefatum territorium evangelizandum habere nequeant, sedulo saltem satagant Episcopi ut nonnulli idonei suae dioeceseos sacerdotes et laici per certum annorum tempus, alii post alios, mittantur ad territorium Missionum ut opera apostolatus et caritatis sub auctoritate Ordinarii loci apte ac naviter foveant et promoveant.

5. Episcopi, non solum dioeceses extrema necessitate laborantes, sed ceteras quoque quae egestatem patiuntur, modo et mediis aptioribus, fraterna adiuvent caritate.

In Conferentia Nationali igitur Episcopi peculiarem constituant Commissionem Episcopalem quae, secundum normas a Sede Apostolica probatas, sacerdotes et laicos, in perpetuum vel ad tempus praefinitum, itemque religiosos utriusque sexus — collatis consiliis cum eorundem Superioribus — ad egentes dioeceses mittere curet, sive in Patria sive in exteris Nationibus, donec eaedem sibi per seipsas sufficere valeant.

6. Sacrorum alumni et sacerdotes sic rite instituantur, ut sponte paratos se exhibeant et a propria dioecesi discedere et ad aliam quoque Nationem se conferre, si — cum generali approbatione Sanctae Sedis — iudicio proprii Ordinarii necessitas vel utilitas Ecclesiae id expostulet. Eiusmodi autem clericorum discessus e propria dioecesi fieri potest in perpetuum aut ad tempus tantum praefinitum, firmis praescriptis canonum 111-117 de incardinatione et excardinatione clericorum.

7. Cum approbatione Sanctae Sedis et secundum normas ab ipsa praefinitas, Conferentiae Nationales Episcoporum, mutuis collatis consiliis, Commissiones Episcopales Internationales constituant ut aptius bono spirituali consulatur specialium communitatum fidelium in diversis regionibus, itemque ut necessitatibus internationalibus melius prospiciatur et efficacius promoveantur opera apostolatus internationalis. [10]

8. In Curia Romana constituatur Secretariatus Pastoralis, ut omnium dioeceseon incepta pastoralia cognoscantur et perpendantur, aeque eorumdem fructibus consideratis, sicque cum aliis dioecesibus ea communicentur quae aptiora et efficaciora comprobentur.

Constituatur etiam Pontificia Commissio quae, consiliis collatis cum Commisionibus Episcopalibus Nationalibus, de clero aeque distribuendo et de vocationibus sacerdotalibus et religiosis ubique fovendis sollicite agat, ac praeterea pastorales actiones internationales sedulo promoveat et apte coordinet.

3

Schema decreti *

DE PASTORALI CURA FIDELIUM OPIFICUM, EMIGRANTIUM, MARITIMORUM, AËRONAVIGANTIUM, NOMADUM ET PEREGRINATORUM

Caput I

De pastorali cura fidelium opificum

[1]

Sapienti Dei consilio opera seu labor ab hominibus assidue impendatur oportet ad eorumdem humanam personam evolvendam ac perficiendam, ad sibi dignam vitae sustentationem comparandam, ad propriis suis necessitatibus commodisque apte ac integre consulendum, ad opem etiam conferendam ut christianae redemptionis fructus ceteris impertiantur. Hinc, plurimi facit Ecclesia dignitatem et iura opificum eorumque omnium qui labori exercendo incumbunt, sincereque laetatur quod postremis praesertim hisce temporibus eorum conditiones oeconomico-sociales pluribus in regionibus meliores et convenientiores factae sunt. Adhuc tamen vehementer exoptandum diligenterque curandum est ut ubique terrarum singuli opifices illam conditionem spiritualem, socialem, oeconomicam revera adipiscantur, quae personae humanae libertati et dignitati plene respondeat easdemque perfecte deceat: iustitiae enim et aequitatis normae omnino servandae sunt, ut unicuique « merces tanta solvatur, quanta ad vitam degendam homine dignam et ad familiae onera convenienter ferenda par sit »;[1] in aequa autem laboris constituenda remuneratione perpendatur etiam opus est « quantum primum singuli ad bona oeconomica gignenda conferant; qui deinde sit fortunae status consociationum, quibus opifices operam suam tribuunt; quid tum poscant cuiusque civitatis utilitates, praesertim ad locandas universas operas quod attinet; quid postremo exigat commune cunctarum gentium bonum, hoc est plurium civitatum inter se consociatarum, natura et latitudine dissimilium ».[2]

Quia vero haud pauci opifices ipsam amiserunt notionem Iesu Christi Redemptoris et vel etiam Dei Creatoris omniumque Gubernatoris et Patris, nec iam amplius Ecclesiam habent matrem et magistram, sacri Pastores summopere satagere debent ut ii ad christianam fidem et christianae vitae rationem revocentur.

Haec itaque Sacrosancta Synodus, ad spirituale ac sociale et oeconomicum opificum bonum promovendum humanaeque societatis incrementum fovendum, decernit ac statuit:

[2] 1. Omnes animarum pastores ceterique sacerdotes et religiosi, itemque sodales Actionis Catholicae et cuiuslibet associationis ab Ecclesia erectae seu probatae, fraterno amore opifices prosequantur, et catholicam doctrinam de eorum iuribus et officiis se-

* Scriptum est a rev.mo P. Christophoro Berutti.

[1] Ioannes XXIII, Litt. Enc. *Mater et magistra,* 15 maii 1961 ,AAS, LIII, p. 419.

[2] Ioannes XXIII, l. c.

dulo assidueque asserant et exponant, quae tamquam pars integralis ethices christianae habenda est. Insuper vero, instituta et collegia promoveantur, quae opificibus valido sint auxilio ad eos in arte et vitae cultu perficiendos.

2. Peculiares diligentia et sollertia adhibeantur, ut filii opificum congruam accipiant institutionem in doctrina christiana et in disciplinis litterarum, artium, scientiarum, proindeque aptae et idoneae scholae catholicae pro illis condantur, itemque domus et campi ludorum aliaque huiusmodi.

3. Quamplures praeparentur opifices, ex iis praecipue qui in Actione Catholica militant, ut spectabilis vitae exemplo, quam ducunt, exercitio operum misericordiae, explanatione doctrinae christiano-socialis, missionarium peragant apostolatum in officinis et in coetibus seu conventibus, in quibus utilitatis vel institutionis aut recreationis causa coadunantur. Praeterea, magna cum cura satagatur ut Instituta Saecularia, Congregationes Religiosae, piae fidelium uniones legitime erigantur, quorum finis specialis sit sedulo et indesinenter contendere ut opifices Christo lucrifiant.

4. In paroeciis, in quibus numerosiores sint opifices, sacerdotes pro necessitate a loci Ordinario constituantur, qui doctrina, prudentia, caritate ceterisque virtutibus magis idonei comprobentur ad eorum curam pastoralem aptius et fructuosius exercendam. Peculiares quoque Missionarii pro opificibus designentur et vel etiam Cappellani in fabrilibus officinis uti id expedire censeat Ordinarius loci, qui specialibus facultatibus sint instructi ad curam pastoralem opificum, sub respectivi eorum parochi auctoritate, plenius ae perfectius exercendam.

5. Iis in locis ubi quamplures sint opifices, non solum parochi sed etiam rectores ecclesiarum necnon moderatores institutorum et associationum fidelium, peculiarem expressam eorum curam habeant in catechetica institutione traenda et in sacris functionibus operibusque apostolatus peragendis, ut eadem aptius illis — etiam quoad temporis adiuncta — revera accommodentur.

Item, sedulo curetur ut, quantum fieri potest, in sacramentis et sacramentalibus ad- [3]
ministrandis eadem pro omnibus fidelibus servetur sollemnitas, nulla facta differentia pro diversa eorum condicione oeconomico-sociali. Parochi, insuper, singulas opificum familias visitent, et in ecclesia paroeciali omnia disponant ut reductis differentiis inter classes fidelium, sine acceptatione personarum, omnes aequaliter accipiantur cum fraterna caritate, ita ut opifices non iam se sentiant extranei sed vere filii in domo Patris sui.

6. Enixe commendatur ut Episcopi, in Conferentiis Nationalibus, peculiares constituant Commissiones, Secretariatus, Instituta studiorum socialium pro excultioribus technicis, opificum et agricolarum conductoribus aut moderatoribus apte instituendis riteque informandis. Expedit autem ut eiusmodi Instituta etiam pro pluribus nationibus erigantur, in quibus dissimiles non sint conditiones opificum.

Caput II

De pastorali cura fidelium migrantium

Inde ab omni antiquitate Ecclesia Catholica spirituali advenarum et peregrinorum saluti prospicere studuit, quod evidenter ostendunt scholae, hospitia, ecclesiae in eo-

rum commodum, praesertim in Urbe, constituta. De diversis etiam eorum ritibus et linguis maximam curam habuit, et, de eorumdem bono sociali sollicita, certas rationes atque normas iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus statuit ac ipsum familiarum ius ad spatium vitale proclamavit. Ad compositam ordinationem demum de cura pastorali emigrantium, exsulum, profugorum disponendam et moderandam normas accuratas praefinivit Pius XII, Constitutione Apostolica *Exsul Familia,* die 1 Aug. 1952. Quae quidem magisterii ecclesiastici statuta eo magis fideliter et sedulo serventur oportet, quod emigrantes — cum plerumque congrue instructi non sint in his quae sive ad vitam christianam rite degendam sive ad negotia vitae socialis recte expedienda attinet — saepius ab improbis vel factiosis hominibus circumveniri ac decipi possunt, praesertim si de illis diligentem curam pastoralem non exerceant sacerdotes eiusdem eorum stirpis aut saltem eiusdem eorum linguae patriae.

[4] Haec proinde Sacrosancta Synodus declarat et decernit:

1. Cum Deus universum orbem etiam ad totius generis humani utilitatem constituerit, emigrandi viae omnibus hominibus patere debent.

2. Per emigrationem, seu meliorem hominum propagationem in diversis terrae regionibus, familiae iure legitime fruuntur, quod eisdem competit, ad spatium vitale.

3. Ficta et commenticia atque iniqua sunt decreta et inventa totalitarismi et imperialismi, necnon immoderati nationalismi placita, quae naturale hominum ius ad emigrandum proprio arbitrio coercent, et populus alio migrare compellunt, incolas invitos deportant civesque e familia, e domo, e patria abscindere audent.

4. Quoniam hodiernae conditiones vitae socialis et oeconomicae liberam ac mutuam spiritualium virium hominum operam requirunt, quae congruis diversorum populorum coetibus efficitur, ordinata et aequabilis ac temperata immigrantium conversatio fovenda est, qua inter advenas et incolas fraterna vigeat caritas et bonum commune plenius ac perfectius promoveatur.

5. Parochi fidelibus emigrantibus assint donec iidem in aliam ecclesiasticam communitatem inserantur, paterna autem caritate fideles immigrantes excipiant qui in ipsorum paroecia suam commorationem constituant, iisque adiutricem operam praebeant — quo melius fieri potest — ad eorumdem bono sive spirituali sive sociali consulendum.

6. Immigrati proprio ritui adscripti maneant iisque in proprio ipsorum sermone verbum Dei nuntietur et catechetica institutio tradatur.

7. Enixe commendatur ut, pro necessitate aut utilitate, opportunae facultates singulis Episcopis vel certis Episcoporum coetibus a Sede Apostolica concedantur, quibus cura pastoralis migrantium aptius atque fructuosius exerceri valeat.

8. Normae pro migrantibus a competenti auctoritate ecclesiastica statutae, sedulo et integre ab omnibus clericis et religiosis et laicis — pro personarum, rerum, locorum, temporum adiunctis — semper servari debent.

De iis, quae ad migrationem spectant, rite edoceantur alumni qui studiis curriculi
[5] theologici vacant, et saepius de iis agatur a parocho cum suis cooperatoribus necnon in conventibus sive sacerdotum sive sodalium Actionis Catholicae aliarumque associationum, quae ad opera apostolatus promovenda sunt constitutae.

Peculiares Comitatus dioecesani et Subcomitatus paroeciales ad migrantium bo-

num apte curandum constituantur et quotannis dies pro migratione, secundum normas ab Ordinario loci praefinitas, sollemniter celebretur.

9. In singulis nationibus, in quibus quamplures migrare solent, sive ad alias regiones eiusdem nationis aut ad terras externas, sive in perpetuum aut ad tempus determinatum, specialis constituatur Commissio Episcoporum ut accuratius de rebus seu negotiis agatur, quae ad fideles migrantes attinent.

10. In singulis dioecesibus, in quibus quamplures migrare solent, cura pastoralis immigrantium sacerdotibus ab Ordinario loci committatur, qui sint eiusdem illorum nationis aut saltem illorum linguam patriam moresque et usus plene noverint. Idem autem Ordinarius ea omnia congrue suppeditare satagat, quae ad eorum honestam sustentationem requiruntur et ad opera apostolatus ab iis explenda sunt necessaria.

11. Episcopi dioeceseon, e quibus magna fieri solet singulorum fidelium vel familiarum discessio, libenter concedant ut, pro necessitate, unus pluresve sacerdotes, qui ipsorum iurisdictioni subiiciuntur, aliam dioecesim in perpetuum aut ad tempus praefinitum petant ad curam pastoralem ibi — sub respectivi Ordinarii loci auctoritate — exercendam pro fidelibus qui ad eamdem dioecesim migrantur.

12. Missionarii fidelium migrantium iurisdictione personali ab Ordinario loci donentur pro illis intra certos fines territoriales exercenda. Ubi autem fidelium migrantium eiusdem nationis vel eiusdem linguae patriae magna est multitudo, paroecia personalis vel mixta pro iis legitime constituatur, aut saltem peculiaris Missio pro eorum cura animarum designetur.

13. Fidelium migrantium Missionarii, in suo explendo munere, Ordinarii loci iurisdictioni subsunt, et in sacro ministerio exercendo libenter ac sedulo cum clero paroeciali allaborare satagant.

14. Fideles migrantes etiam Cappellanum seu Missionarium propriae suae cuiusque linguae patriae libere adire possunt sacramentorum recipiendorum causa; qua quidem facultate gaudent pariter quod attinet ad celebrationem matrimonii, sive iidem [6]
sive eorumdem consanguinei usque ad secundum gradum lineae rectae inclusive.

15. De consensu Ordinarii loci, possunt immigrantes proprias scholas pro necessitate vel utilitate condere, ubi non obstent leges civiles ibi vigentes. Curare possunt etiam ut propria sua opera seu instituta et associationes legitime erigantur, quae tamen cum Actione Catholica allaborare debent in loco instituta.

16. Si expedire videbitur, dioeceses ritus orientalis in Occidente et dioeceses personales ritus latini in Oriente erigantur ad fovendum bonum animarum et ad Ecclesiae Catholicae unitatem promovendam.

Ubi plures sint fideles migrantes ritus orientalis in dioecesi ritus latini, in qua pro iis propria dioecesis erigenda non esse videatur, peculiaris Vicarius Generalis pro iisdem constituatur, qui — quantum fieri possit — ad ipsorum ritum pertineat, secus vero et certo idoneus sit ad eorum curam pastoralem gerendam et de eorum ritu congruenter sit edoctus.

17. Parochi sedulo curent ut fideles, qui alio migraturi sunt, per Officium dioecesanum migrationis praemoneantur, quoad fieri poterit, de opere seu labore quem obire poterunt ac de iis omnibus quae ad bonum familiae comparandum sunt necessaria; itemque opportune praeparentur ut novis vitae conditionibus rite occurrant;

praecipue vero ut peculiari institutione catechetica in fide catholica firmiter roborentur.

Proprius emigrantium parochus eorum schedam personalem et familiae transmittere satagat ad parochum vel Ordinarium loci quo illi se conferunt, iisdemque suadeat ut quam primum illuc pervenerint parochum adeant aut missionarium pro immigratis constitutum. Hic autem statim ac de eorum adventu certior factus fuerit, eos paterne excipiat et visitare ne omittat eosque, sive per se sive per Officium dioecesanum migrationis sive per sodales Actionis Catholicae opportune doceat de omnibus quae necessaria vel utilia sint tum ad eorumdem bonum spirituale fovendum, tum etiam ad eorumdem bonum oeconomico-sociale promovendum.

Parochus autem et Ordinarius loci paterna sollicitudine fideles prosequantur, qui solummodo ad tempus alio demigrant, hortatorias litteras et commentaria dioecesana vel paroecialia ad illos mittant eosque visitare satagant, servatis de iure servandis.

[7] 18. Auctoritates ecclesiasticae et consociationes catholicae magna diligentia et sollertia nitantur ut potestas civilis admittat, quatenus fieri valeat, vel faciliorem reddat migrationem familiarum, ne earundem unitas seu integritas pessumdetur aut periclitetur.

Pariter sedulo curent ut immigrantium iura quae secundum doctrinam socialem Ecclesiae iis competunt quod attinet ad laborem et mercedem et habitationem sancte serventur, utque illorum dignitas, fides religiosa, boni mores integre custodiantur.

Caput III

DE PASTORALI CURA FIDELIUM MARITIMORUM

« Nomine maritimorum, de quibus hic agitur, veniunt ii omnes qui nauticam vel piscatoriam artem exercentes sive gubernandi sive inserviendi causa in navibus vitam iugiter ducere coguntur ac proinde nonnisi raro et difficilius communi parochi cura frui valent, vel portibus addicuntur maritima itinera adparaturi ».[1] Cum iidem non tantum modo ordinariis curae pastoralis mediis et auxiliis careant sed saepe saepius vitam in adiunctis agant, quae christianis moribus non sunt consentanea et vel etiam christianae virtuti noxia sunt atque infensa, Sedes Apostolica iterum iterumque commendavit Opus Apostolatus Maris, quod dicitur, ut maritimorum bono sive religioso sive morali prospiciatur, et ad illud moderandum peculiarem constituit Secretariatum Generalem Internationalem. Leges seu normae accuratae quae ea de re Pius XII statuit per S.C. Consistorialem die 21 Novembris 1957 ab hac Sacrosancta Synodo in suo robore expresse confirmantur iisque praeterea decreta adduntur, quae sequuntur:

1. Secretariatus Generalis Internationalis, ad Opus Apostolatus Maris in universo orbe moderandum institutus, opportuna instituta seu media condat et definiat et componat, ut ubique apte et fructuose pastoralis cura maritimorum exerceatur.

2. Praefatus Secretariatus operam det ut Opus Apostolatus Maris constituatur etiam in nationibus non catholicis, ut Missionarii maritimorum ibidem ministerium

[1] Leges operis apostolatus maris, auctoritate Pii XII conditae, d. 21 Nov. 1957, AAS, L, p. 375, n. 2.

suum expleant eo ferme modo quo Missionarii in terris acatholicis allaborant ad christianam fidem propagandam.

3. Commendatur ut soli uni Operi Apostolatus Maris omnes ascribantur sacerdo- [8]
tes, qui in navigantium aliorumque maritimorum spiritualem curam incumbunt.

4. In singulis maritimis nationibus peculiaris constituatur Commissio Episcopalis, aut saltem aliquis Praesul deputetur promotor, ad Opus Apostolatus Maris in tota natione moderandum.

5. Episcopalis Commissio praefata summopere satagat ut in doctrina christiana plene instituantur et in religiosa ac morali educatione perficiantur alumni Institutorum et Scholarum, quae ad nautas excolendos spectant.

6. Eadem Episcopalis Commissio diligenter curet ut sacerdotes qui, de proprii eorum cuiusque Ordinarii consensu, ad munus Cappellani Apostolatus Maris sive in portibus sive in navibus exercendum designantur, de singulis suis muniis et obligationibus rite instituantur in scholis aut conventibus internationalibus ad eiusmodi finem peculiariter constitutis.

7. In navibus, in quibus nec Cappellanus nec alius sacerdos adsit, probus et idoneus nauta designetur qui, quantum fieri potest, communi vitae religiosae et morali navigantium prudenter invigilet ac praecipue pietatis exercitiis praesit, aegrotantibus aut morientibus sollicita et pia caritate assit, precesque pro defunctis effundat.

8. Curent respectivi Ordinarii locorum ut in portibus unus pluresve sacerdotes, pro navium frequentia, designentur qui sacrum ministerium pro maritimis exerceant et de eorum bono, praesertim morali, promovendo sint solliciti.

9. Peculiares coetus laicorum utriusque sexus in singulis portibus constituantur qui, Cappellano moderatore, Opus Apostolatus Maris foveant maritimos invitando ut sedem eiusdem Operis adeant, et aegrotos visitent in nosocomiis degentes, et christianam hospitalitatem etiam acatholicis exhibeant, et alia eiusmodi peragant.

Caput IV

De pastorali cura fidelium aëronavigantium

Cum magis magisque in dies aëria itinera et commeatus multiplicentur, diligenter [9]
curetur oportet bonum spirituale fidelium aëronavigantium eorumque omnium, sive virorum sive mulierum, qui in velivolis et in aërodromis operam praestant seu laborem. Isti enim iuvenes sunt plerumque, utriusque sexus una simul saepe saepius conversantes, sive dum itinera conficiunt sive dum in variis regionibus ad tempus consistunt, et praeterea iidem ratione officii sui cum viatoribus cuiusvis stirpis et cuiusvis religionis conversantur. In doctrina christiana igitur apprime edocti sint oportet ac bonis moribus praediti, ita ut fidem catholicam integram servent et vitam vere christianam ducant, itemque idonei sint ad opera apostolatus opportune explenda.

Haec itaque Sacrosancta Synodus decernit et statuit:

1. Singulis in locis, ubi aërodromi civiles exstant, sedulo curent Ordinarii ut Apostolatus Coeli, qui dicitur, apte ac fructuose exerceatur ad bonum spirituale aëronavigantium eorumque qui in velivolis et in aërodromis operantur.

2. Sacellum in aëroportu, si fieri potest, erigatur et sacerdos deputetur — linguis exteris eruditus — qui etiam cappellani officio, praesertim in aëroportibus maioribus, fungi valeat.

3. Ecclesiasticae Auctoritates et Actionis Catholicae consociationes sollicita cura eos omnes prosequantur, qui in velivolis vel in aërodromis operam navant; praecipue vero sedulo satagant ut illis accurata institutio catechetica tradatur dum in peculiaribus scholis ad munia sua explenda praeparantur.

Caput V

De pastorali cura fidelium nomadum

[10] Cum assidua et ordinata parochi cura spirituali careant nomades, qui varias orbis terrarum regiones continuo circumire solent, vel propter artem circensibus ludis exercendam vel propter insitam naturam et congenitam animi proclivitatem, opus est ut magna pro iis sollicitudine sacri Pastores afficiantur.

Haec igitur Sacrosancta Synodus servanda constituit:

1. In singulis nationibus Conferentia Episcoporum peculiarem instituat Commissionem ut opportunae leges seu normae, de consensu Ordinariorum locorum, ad pastoralem nomadum curam exercendam condantur. Peculiaris autem eorum cappellanus ab Ordinario loci designetur, consentiente proprio eiusdem Superiore maiore si ipse sit religiosus.

2. Iis in regionibus, ubi magna est nomadum multitudo, pro illis peculiaria centra missionaria constituantur ut, moderatore sacerdote designato ab Ordinario loci, etiam probi et idonei laici ad eorum bonum spirituale, morale et sociale convenienter adlaborent.

3. Cappellani nomadum subsunt ad normam iuris Ordinario loci in quo actu commorantur et una cum parocho operam suam praestare tenentur. A proprio autem Directore pendent in iis quae methodum spectant in apostolatu erga nomades adhibendam.

Caput VI

De pastorali cura fidelium peregrinantium

[11] Homines quamplurimi, sive singuli sive turmatim, animi relaxationis vel rusticationis vel sanitatis curandae causa suas domos ad tempus relinquere solent externas civitates aut montes aut marium lacuumque oras petituri. Decet omnino ut homines eorumque familiae, constanti assueto labore congrue quiescere viresque reficere valeant, sed prorsus oportet etiam ut gravia pericula moralia praepediantur in quae sive peregrinatores saepius incurrere possunt sive cives et ruricolae apud quos ii devertuntur: quamplures enim a familiaribus suis seiunguntur, viri et mulieres plerumque in promiscuo sunt, cupiditatibus abripiuntur praesertim si in campis consistunt, boni cum pravis conversantur, dies festos de praecepto difficilius sanctificare possunt.

Haec igitur Sacrosancta Synodus decernit ac statuit:

1. In singulis nationibus, si expedire videatur, Delegatus a Conferentia nationali Episcoporum designetur ut curae pastorali peregrinatorum aptius prospiciatur. Ad eundem finem adsequendum etiam peculiaria Centra idoneorum sacerdotum et laicorum instituantur atque diaria vel commentaria periodica edantur.

2. Catholicae associationes erigantur ad bonum spirituale fovendum sive eorum qui tabernas seu deversoria gerunt, sive eorum qui in iisdem operam navant. Sollicita etiam cura a sacris Pastoribus adhibeatur ut secundum normas doctrinae christianae conficiantur statuta collegiorum aut societatum, quae ed eorum bonum sociale promovendum non sunt erecta ab auctoritate ecclesiastica.

3. Salvis praescriptis, quae a Conferentia nationali Episcoporum sint praefinita, proprium est Ordinarii loci ea omnia decernere quae attinet ad pastoralem curam peregrinatorum pro peculiaribus locorum et personarum adiunctis.

4. In locis ubi frequentiores sunt peregrinatores, idonei sacerdotes ab Ordinario loci deputentur qui eorum curam pastoralem habeant. Iidem autem non solummodo in ecclesia verbum Dei competenter illis proponant, sed etiam conferentias seu lectiones **[12]**
de quaestionibus theologicis, vel de quaestionibus cum rebus fidei aut morum connexis, ad illos habeant extra loca sacra, itemque cum illis colloquia privata de eiusmodi quaestionibus prudenter facere satagant.

5. Ordinarius loci et parochus magna diligentia et sollertia curent ut, praesertim in tabernis et in deversoriis in quibus sacerdos adesse nequit, laici probi et idonei operam dent — secundum normas et methodum Actionis Catholicae — ut peregrinatores Deum non obliviscantur et bonum spirituale animae suae non neglegant. Illi pariter, prudenter quidem sed sedulo nitantur, ut leges seu edicta aut decreta ab auctoritate civili condantur et urgeantur, quibus publica morum integritas in tuto efficaciter ponatur.

4

REV.MUS P. CHRISTOPHORUS BERUTTI

Secretarius commissionis praeparatoriae de disciplina cleri et populi christiani

I

EMENDATIONES

ad schema decreti

DE CURA PRO CHRISTIANIS COMMUNISMO INFECTIS

et

DE CURA ANIMARUM ET COMMUNISMO [1]

De schemate concordato « De cura animarum et communismo » plures innovationes fiunt, ut ratio habeatur animadversionum quae ab Em.mo Card. Tisserant factae et a subcommissione de materiis mixtis probatae sunt:

a) Titulus decreti inscribitur: *De pastorali cura fidelium ne communismo inficiantur.*

b) 1) Pag. 29: pro verbo: « organizationibus », verbum adhibetur « associationibus ».

2) Pag. 29: deletur adverbium « tantummodo ».

3) Pag. 31, n. III, corrigitur erratum « satagat » dicendo: « satagant ».

4) Pag. 32, n. VII, 1), lin. 5ª, dicitur « praesertim existentia et aeternitas et omnipotentia Dei; spiritualitas animae humanae; ratio obiectiva seu ontologica veritatis; notio peccati; mysteria redemptionis, corporis Christi mystici, finalis resurrectionis hominum ».

Nota: in n. VII, 1) et 2), de duobus libris distinctis agitur, ideoque in Compendio doctrinae christianae tractari potest de finali hominum resurrectione, quamvis de animae humanae immortalitate agatur in altero libro, seu in summario doctrinae anthropologicae.

5) Pag. 32, n. VII, 2), lin. 3ª, dicitur: « de hominis natura et de animae humanae immortalitate; de responsabilitate morali; de iuribus nativis et inalienalibus hominum; de ratione et natura societatis civilis ».

6) Pag. 33, n. IX, lin. 10ª, dicitur « ac tandem », pro « ac pariter ».

7) Pag. 34, n. XV, dicitur: « Enixe commendatur ut in administratione Sacramentorum et Sacramentalium nullum fiat discrimen, quoad sollemnitatem externam, pro diversa condicione sociali et oeconomica familiarum ».

---

[1] Cf. schema concordatum, pp. 194 ss.

8) Pag. 35, n. XX, dicitur: «Instituta socialia, opificum collegia et ordines artificum Ordinarii locorum atque parochi impense foverent, et sedulo curent ut eorum socii...».

9) Pag. 36, n. XXIII, lin. 3ª, dicitur: «...Ecclesia bona tantum spiritualia et aeterna extollit ac tuetur, bona autem temporalia minimi facit aut etiam penitus neglegit; itemque...».

II

EMENDATIONES

ad schema decreti

De paroeciarum provisione, divisione, unione [1]

I – *De paroeciarum provisione*

Pag. 1:

Proemio, ultimo rigo: «...provisionem paroeciarum *ipsi* facere valeant».
«*Haec itaque Sacrosancta Synodus decernit ac statuit:*».

Ad n. I: «Provisio paroeciarum competit Ordinario loci, servatis iuris *praescriptis de idoneitate* promovendorum et *de eorundem nominatione in casibus* expresse *exceptis;* sed revocatis ad normam *subsequentium* artt. II et III quibuslibet privilegiis...».

Ad n. II «... *ubi vero id obtineri* nequeat, *Sancta Sedes* utraque item parte consentiente *illud* ius ita reducere satagat...».

Pag. 2:

Ad n. VI: «...Relationes inter Episcopos et Superiores Religiosorum instituantur *quae mutuae concordiae faveant et ad meliores atque copiosiores fructus colligendos in sacro ministerio conducant*».

II – *De paroeciarum divisione et unione*

Pag. 2:

Proemio: «Nostris diebus... incrementum; e contra *multi* fideles rus *deseruerunt...*».
«... *Haec igitur Sancta Synodus decernit:*»

---

[1] Cf. pp. 229 ss.

Pag. 3:

Ad n. III: «Si *ecclesiae religiosorum virorum sitae sint in territorio paroeciarum quae* propriam ecclesiam habere nequeant, nec aptus ac decens locus pro ecclesia paroeciali interim adhiberi valeat, peculiaris conventio ab Ordinario loci cum *respectivo* Superiore maiore legitime ineatur...».

Ad n. V «...Curet autem Ordinarius loci ut paroeciae gravibus oneribus non graventur ad ecclesiam costruendam, instaurandam, exornandam; ingentes *vero* sumptus *ne* fiant ad *magnam tantummodo* pulchritudinem ecclesiarum *instaurandam,* cum graviores sint necessitates ad opera caritatis et apostolatus promovenda et sustinenda».

III

EMENDATIONES

ad schema decreti

DE CATECHETICA POPULI CHRISTIANI INSTITUTIONE

a) Caput I: De catechismo et de libris catecheticis.

(*Prooemium*). Catechismus Romanus, ex decreto Concilii Tridentini confectus et auctoritate S. Pii V vulgatus, puram ac integram doctrinam complectebatur, qua fideles informari oportebat. Omnium consensu probatus et exceptus fuit, sed subsequentibus temporibus alii et alii catechismi editi sunt, sicque contigit ut fere sublata sit consensio in ratione exponendi fidelibus doctrinam christianam et haud paucis videatur non ubique christifideles prorsus omnes easdem veritates profiteri. Minime tamen expedire videtur ut *unicus* conficiatur... (come nel testo a pag. 14, terz'ultima riga).

(*Nota:* nello stesso proemio, a pag. 15, lin. 8, dire: ...ingrediantur. Sed neque expedire videtur ut in singulis dioecesibus... [come nel testo, lin. 9]).

b) Caput II: De institutionis catecheticae coordinatione.

(*Prooemium*). Regnum Christi in terris non aliter constabiliri potest, nisi labore et industria Ecclesiae, quae operam det hominibus educandis, maxime vero pueris adultisque doctrina religionis instituendis. Ad quem finem bene assequendum requiritur ut accuratae normae praefiniantur congruenter accommodatae ad institutionem catecheticam ordinatim et fructuose pueris adultisque tradendam pro diversis eorum aetate, ingenio et condicione.

Plura hac de re iam peropportune a Sancta Sede praescripta sunt pro universa Ecclesia, accuratius tamen haec a Sancta Synodo determinantur et statuuntur.

(*Nota:* a pag. 18, n. I, lin. 3, aggiungere il richiamo (1) dopo le parole: Officium catechisticum, e dire in nota:

1) Officium Catechisticum apud S. Congregationem Concilii institu-

tum est a Pio XI, Motu Proprio *Orbem catholicum,* 29 Iunii 1923 [A.A.S., XV, 1923, pag. 327]).

c) Caput III: De methodo institutionis catecheticae tradendae.

(*Prooemium*). Ad fideles in doctrina christiana fructuose edocendos requiritur ut in tradenda institutione... (come nel testo, a pag. 23, lin. 6).

(*Nota:* 1) alla fine del proemio, pag. 23, togliere l'ultima riga e dire semplicemente: « Haec igitur constituit et mandat Sancta Synodus ».

2) Il n. XVIII (pag. 27) viene soppresso, perché riportato nello schema *De muneribus Episcoporum.* Correggere, quindi, la numerazione degli articoli XIX-XXII.

3) A pag. 28, n. XXI (=XX), dire nella lin. 5: « coordinationem », invece di « organizationem »).

5

Schema

DE EPISCOPORUM IURIBUS ET OFFICIIS QUOAD PASTORALEM CURAM ANIMARUM *

Prooemium

[1] *Miserentissimus Deus* qui « praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum »,[1] redemptionem, semel pro semper et semel pro omnibus,[2] ab Unigenito per proprium sanguinem inventam,[3] singulis hominibus usque ad consummationem saeculi statuit per Christi Ecclesiam esse communicandam.

In Ecclesia Romanus Pontifex, successor Petri, cui uni et oves et agnos pascendos Christus ipse concredidit, supremam ac universalem animarum curam habet ex instituto sibi commissam, ideoque « super omnes alias (ecclesias) ordinariae potestatis obtinet principatum » ac potestatem vere episcopalem et immediatam.[4]

Episcopi autem qui, positi a Spiritu Sancto, in Apostolorum locum succedunt tamquam veri pastores, assignatas sibi dominici gregis partes, in communione et sub auctoritate Summi Pontificis, singuli singulas pascunt,[5] ita tamen ut non solum ovibus quae iam Principem Pastorum fideliter sequuntur provideant, sed etiam eas Christo lucrifacere satagant quae aut nondum in Illum crediderunt aut ab Illius via longe aberraverunt. Quibus omnibus succurrere debent sive ministerio verbi,[6] sive ministerio gratiae et cultus,[7] sive ministerio regiminis, nullis parcentes laboribus donec « in omni bonitate et iustitia et veritate »[8] tandem omnes ambulent.

Hac ergo de causa, quod in Christo per Evangelium fideles generent,[9] Episcopi a sacerdotibus et a populo Dei tamquam spirituales patres iure meritoque sunt habendi.

Episcopi insuper, cum collegialiter Apostolorum collegio succedant, « ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris »[10] adiutricem operam Petri successori praestare tenentur in sollicitudine omnium ecclesiarum.

Ad tantum pastorale opus explendum cum ipsi soli sint impares, Episcopi presbyteros in suos cooperatores deligunt et rite instituunt, inter quos parochi eminent qui,

---

* Textus distributus est membris peculiaris subcommissionis in sessione habita die 28 septembris 1962.

[1] Eph. 1, 5.

[2] Cf. I Petr. 3, 18.

[3] Cf. Hebr. 9, 12.

[4] Conc. Vat. I, s. IV, c. 3.

[5] Conc. Vat. I, s. IV, c. 3.

[6] Cf. Act. 6, 4; 20, 24.

[7] Cf. II Cor. 9, 1; 5, 8.

[8] Eph. 5,9.

[9] I Cor. 4, 13.

[10] Pius XII, *Fidei donum,* AAS, 1957, p. 237. – Cf. Bened. XV, *Maximum illud,* AAS, 1919, p. 440. – Pius XII, *Rerum Ecclesiae,* AAS, 1926, p. 68 – 2 Cor. 11, 28.

de Episcoporum spirituali paternitate atque pastorali sollicitudine prae ceteris clericis participantes, ab iisdem curam animarum in determinatis dioeceseos portionibus ex officio exercendam obtinent.

Eos quoque qui, «Deo mancipati religiosae vitae se dederunt»,[11] cooperatores quaerere plurimique facere Episcopi debent «ad aedificationem et incrementum mystici Corporis Christi». [2]

Laicos denique, viros ac mulieres, qui «in apostolatus munere adiutricem operam praestent»,[12] Episcopi advocare et iuxta suam cuiusque conditionem, sedula cura efformare et apostolatus operibus applicare satagant.

Articulus I

De episcopo magistro et doctore fidei

1. [*Episcopi magisterium personale*] [3]

Per seipsum, nisi legitimo detineatur impedimento, tenetur Episcopus opportune praedicare verbum Dei, etiam in diversis linguis vernaculis si necessarium videatur pro diversitate fidelium, et — data occasione — etiam extra loca sacra. Saepius autem catholicam doctrinam exponat quoque per litteras pastorales, in singulis diversis ecclesiis publice legendas.

2. [*Praedicatio in omnibus Missis*]

Sacra praedicatio systematice communi dioecesano vel nationali programmate seu summario apte ordinetur, ita ut in omnibus Missis cuiuslibet dominicae aliorumque festorum de praecepto, quae in ecclesiis vel oratoriis publicis aut semipublicis celebrentur, populus christianus ordinatim constanter erudiatur. Curet praeterea Episcopus ut in singulis ecclesiis doctrina evulgetur, quae a Sede Apostolica fidelibus proponitur.

3. [*Vigilantia praedicatorum*]

Sedulo invigilare Episcopus numquam omittat, ut omnes sacerdotes — etiam religiosi — in verbo Dei praedicando congrua scientia sacra sint instructi et ferventi zelo apostolico sint incensi. Eos opportune moneat qui «profanas vocum novitates» (I Tim. 6, 20) proponere audeant, et ipsam facultatem praedicandi iis auferat qui non resipuerint.

4. [*Institutio alumnorum Seminarii eorundemque professorum delectio*]

Magnam diligentiam adhibeat Episcopus ut alumni Seminarii dioecesani, et clerici qui in Universitate aut Facultate ecclesiastica studia perficiunt apprime et perfecte in disciplinis philosophicis et theologicis instituantur, quo etiam verbum Dei competenter

---

[11] Pius XII, *Mystici corporis,* AAS, 1943, p. 241.
[12] Pius XII, *Mystici corporis,* AAS, 1943, p. 241.

praedicare valeant cum ad sacrum presbyteratus ordinem promoti fuerint. Hinc, accuratissime eorum magistros seu professores eligat, quos etiam prudenter invigilet ut eorum quilibet ab officio legitime amoveatur, qui digne et idonee illud non exerceat.

[4] 5. [*Scholarum erectio*]

Ut in doctrina christiana pueri et adulescentes et iuvenes congruenter instituantur, necesse est ut, praeter institutionem catecheticam quae iis in ecclesia traditur, iidem etiam in scholis cuiusvis gradus in religione rite erudiantur. Episcopus igitur sedulo satagat ut omnium scholarum alumni apte integreque in doctrina christiana instituantur, et summopere curet ut scholae catholicae, etiam mediae et superiores, legitime erigantur, iis praesertim in regionibus in quibus scholae publicae auctoritatis civilis sunt neutrae vel acatholicae.

Articulus II

De episcopo pontifice

1. [*Liturgica fidelium institutio*]

Curet Episcopus ut vita ovium sibi commissarum ita cum SS.ma Eucharistia devinciatur, ut hostiam viventem, sanctam ac Deo placentem sese continuo exhibeant. Hinc, sacrosanctum Missae sacrificium fidelibus explicetur in sua intima connexione cum redimente sacrificio Crucis atque cum Christi resurrectione et glorificatione. Item, sacrorum alumni populusque christianus discant Redemptionem sibi praecipue applicari per Missae sacrificium et Sacramenta Novae Legis, eaque vinculum esse unionis cum Christo et cum membris Christi, Missam autem pontificalem statis diebus ab Episcopo sollemniter celebrandam perfectius exprimere unitatem, sanctitatem et catholicitatem ecclesiae dioecesanae intra unitatem, sanctitatem et catholicitatem totius Ecclesiae Christi.

2. [*Ordinatio cultus et piorum exercitiorum*]

Ad pietatis incrementum, foveat et ordinet Episcopus cultum SS. Eucharistiae aliaque pia exercitia in honorem mysteriorum Domini, itemque vigilet et ordinet publicae venerationis actus erga Beatissimam Virginem Mariam et Sanctos Coelites, ita ut omnia iuxta probatas Ecclesiae formas et liturgicas leges fiant.

3. [*Normarum liturgicarum observantia*]

Urgeat Episcopus ut normae liturgicae rite ac digne serventur in Missa, in officio chorali et in quolibet actu catholici cultus, proindeque ut etiam schola cantorum non solum in ecclesia cathedrali sed in paroeciis quoque et in ceteris principalioribus ecclesiis habeatur.

[5] 4. [*Communis libri precum editio*]

Quam maxime commendatur ut, ubi expedire videtur, in Conferentia nationali vel provinciali Episcopi curent ut communis libellus precum edatur, in quo praecipui saltem textus Ordinarii et Proprii sive Missae sive Sacramentorum referantur, necnon

preces et pia exercitia quae saepius a fidelibus paraguntur, itemque cantus gregoriani et populares praecipue diebus dominicis adhibendi ceterisque festis de praecepto.

5. [*Taxarum substitutio*]

Iis in regionibus in quibus occasione Sacramentorum vel sacramentalium certae taxae persolvi solent, eaedem laudabiliter substitui poterunt liberis fidelium oblationibus, si iudicio Conferentiae Episcoporum Nationalis vel saltem Provincialis idipsum opportunum censeatur.

Articulus III

De episcopo patre et pastore

1. [*De cognitione ovium deque peculiari sacerdotum cura*]

Quia tenetur Episcopus suos sacerdotes praeprimis bene nosse et paterno amore diligere, eos semper in spiritualibus et pastoralibus assidua cura prosequatur, ac diligenter consulat congruae eorum sustentationi.

Religiosos viros similiter ac religiosas mulieres paterna benevolentia suscipiat, et, quantum fieri possit, monialibus egenis auxilium praestet. Omnes quoque fideles laicos diligat et bene cognoscere satagat, praecipue per Visitationem Pastoralem, et per suos cooperatores, et per peculiare dioecesanum officium quod nomine venit officii « socio-religiosi ». Nec acatholicos ullimode neglegat, quos cordi habere debet ut et ipsi ad Christi ovile adducantur.

2. [*Actio pastoralis super universam dioecesim*]

Curet Episcopus ut super universam dioecesim et peculiares huius regiones globaliter fiat apostolatus generalis per diaria folia, per radiophoniam et televisionem, per lectionum cursus quae ad opifices, ad magistros, ad technicos, ad scriptores, ad familias christianam deferant doctrinam, doctrinae defensionem, doctrinae applicationem, ac persuasionem necessitatis sese christiane instruendi et praemuniendi.

3. [*Visitatio pastoralis dioeceseos*]

Visitatio pastoralis diligenter fiat: **[6]**

1) Ab ipso Episcopo, vel ab eius delegato qui sit sacerdos in dignitate constitutus, quoad omnia quae, ad normam iuris, libros paroeciales et administrationis bonorum ecclesiasticorum, loca sacra et sacram supellectilem spectant, ut ea comprobentur quae recte fiunt, ea vero corrigantur quae forte illegitime ponuntur et opportuna remedia adhibeantur ne rursum errores vel abusus contigant.

2) Ab ipso Episcopo, nisi sit impeditus, quoad ea quae ad personas et ad apostolatum et ad directionem ac incrementum actionis pastoralis magis directe attinent. Quae quidem Visitatio per plures dies prorogari potest, si necessitas id exposcat, et in eadem haec — inter alia — peragantur:

1° Verbum Dei ab ipso Episcopo, si fieri potest, praedicetur.

2° Confirmationis Sacramentum sollemniter administretur.

3° Singuli pueri et puellae quoad doctrinam christianam interrogentur, etiam per alios examinatores si casus ferat.

4° Infirmi visitentur, quatenus fieri potest.

5° Instituta ecclesiastica et associationes Actionis Catholicae, confraternitates, ceterae fidelium associationes, scholae catholicae diligenter inspiciantur.

6° Accurata inquisitio fiat de Consiliis et Secretariatibus dioecesanis, de dioecesanis Operibus apostolatus vel caritatis aliusve actuositatis.

7° Collatio de re spirituali et pastorali fiat cum sacerdotibus et cum religiosis utriusque sexus, itemque — si oportere videatur — cum fidelibus qui in directione apostolatus laicalis opem ferunt.

4. [*Distributio laboris inter Episcopos Auxiliares*]

Frequenter conferat Episcopus cum Episcopis coadiutoribus vel auxiliaribus necnon cum Episcopis dioeceseon personalium, si qui sint in suo territorio, ut totius laboris pastoralis apta distributio fiat sive per territorii partes, sive per diversos personarum coetus, sive per diversa activitatum genera, sive per rituum diversitatem.

5. [*Vicariorum Generalium constitutio*]

In magnis dioecesibus plures Vicarii Generales constitui possunt, prout Episcopus iudicaverit expedire. Possunt praeterea plures Vicarii, potestate ordinaria praediti, institui ita tamen ut singuli constituantur pro specie tantum determinata negotiorum, quae ad dioeceseos regimen attinent.

[7] 6. [*Consilii pastoralis dioecesani constitutio eiusdemque compositio*]

Expedit omnino ut Episcopus constituat Consilium Pastorale Dioecesanum, quod frequenter coadunetur praeside et moderatore ipso Episcopo. Eiusdem Consilii sodales seu membra ab Episcopo eligantur inter sacerdotes et religiosos viros, etiam religionis laicalis, qui operibus apostolatus modo praecipuo sese devovent. Religiosae autem mulieres et laici utriusque sexus ab Episcopo seorsum convocari poterunt ut audiantur circa particularia apostolatus negotia.

7. [*Consilii pastoralis competentia*]

Ad Consilium Pastorale Dioecesanum proprie pertinet:

1) Episcopum certiorem facere de vera fidelium conditione, et de eorum spiritualibus necessitatibus, sive in tota dioecesi sive in diversis eius partibus, eidemque consilio adesse poterit in iis negotiis quae ad apostolatum attinent.

2) Quaestiones examinandas et respectivam actuositatem assignare diversis Commissionibus quae in dioecesi sunt constitutae ut opera apostolatus foveantur et coordinentur, ea praesertim quae de apte evangelizandis curant viris qui aut studiis scientiarum vel artium incumbunt, aut in officinis industrialibus, in fodinis, in agris laborant.

3) Attente invigilare et sedulo curare ut proprium munus fideliter integreque expleant Secretariatus seu Officia dioecesana, quae ad apostolatum generalem vel peculiarem explendum sunt constituta.

8. [*Instituta studiorum pastoralium*]

Enixe commendatur ut in singulis nationibus Instituta condantur quae, collata cum Institutis provinciarum ecclesiasticarum, studiis promovendis de re pastorali peculiariter incumbant.

9. [*De apostolatu in suburbiis civitatum*]

Summopere curet Episcopus ut non solum parochi sed etiam religiosi utriusque sexus et sodales associationum Actionis Catholicae aliorumque Institutorum opera apostolatus et caritatis magna cum sollertia exerceant in suburbiis civitatum, ubi familiae opificum maxime congeruntur.

10. [*Divisio et dismembratio paroeciarum*]

Quarumcumque paroeciarum divisio aut dismembratio legitime ab Episcopo fieri potest, quoties id pro bono animarum necessarium vel utile eidem videatur. Ipse praeterea opportune provideat ut paroeciae nimis magnae non sint sive incolarum numero sive extensione territorii; sedulo autem satagat ut novae paroeciae tempestive pro necessitate erigantur in locis ubi quamplures fideles habitationem suam constituunt, ne iidem interim deserant vitam christianam degere.

11. [*Vicariatus foraneus*] **[8]**

Vicariatus Foraneus pluribus paroeciis constet quae loci propinquitate, viis communicationis, affinitate sive culturali sive oeconomica sive sociali facilius eadem ratione regi possunt. In magnis praesertim civitatibus plures ampliores vicariatus foranei constituantur, ut melius invigilari queat bono regimini singularum paroeciarum.

12. [*Vicarii foranei munus*]

Ad munus vicarii foranei Episcopus eligat sacerdotem quem doctrina sacra, zelo apostolico, oboedientia proprio Ordinario exhibenda praestantiorem iudicaverit, quique pastoralem actionem communem in Vicariatu Foraneo promovere et moderari itemque vitam spiritualem et culturalem sacerdotum fovere valeat.

Vicarius foraneus ad quinquennium constituitur, quo elapso potest denuo constitui.

Semel saltem in anno Episcopus omnes vicarios foraneos congreget ut cum eis commune pastorale programma conficiat.

Articulus IV

De episcopo collaboratore Romani piontificis in regimine Ecclesiae universalis

1. [*Collaboratio pro Ecclesia persecutione afflicta, pro operibus internationalibus et pro Missionibus*]

Tenentur Episcopi opem ferre Sedi Apostolicae in allevanda Ecclesia persecutione afflicta, in sustinendis operibus seu institutis catholicis internationalibus, in colligendis

et instituendis clericis et religiosis pro Missionibus et Dioecesibus in quibus iidem pauciores sunt aut penitus desunt.

2. [*Sacerdotes ad Missiones vel ad alias dioeceses mittendi*]

Episcopi dioeceseon, in quibus numerosiores sint sacerdotes, libenter concedant ut eorum aliqui legitime transferantur ad Missiones vel ad Dioeceses, quae sacris ministris indigent. Prudenter autem sed sedulo curent Episcopi ut, quantum fieri potest, ad alias dioeceses vel ad Missiones pueri seu iuvenes destinentur, qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis vel idonei sint ad sacerdotium aut ad statum religiosum, sed servitio propriae suae dioeceseos necessarii non videntur.

3. [*Cooperatio oeconomica Apostolicae Sedi praestanda*]

Singuli Episcopi operam dent ut, una cum fidelibus sibi commissis, Sedi Apostolicae
[9] oblationes fiant, quo eadem apte occurrere possit necessitatibus omnium ecclesiarum.

4. [*Collaboratio in evangelizatione infidelium*]

Magno cum zelo Sedem Apostolicam Episcopi adiuvare satagant in cura missionum apud infideles vel acatholicos. Hinc, ferventem spiritum apostolicum et missionarium excitare et excolere studeant in alumnis Seminarii dioecesani, in clericis seu sacerdotibus, in religiosis et in sodalibus associationum Actionis Catholicae. Insuper vero enixe commendatur ut, quantum fieri potest, Episcopi territorium aliquod a Sancta Sede designandum petant, cuius evangelizatio peculiariter ita suae dioecesi concredatur, ut Ordinarius loci officio teneatur curandi ut sacerdotes, et religiosi utriusque sexus, et idonei laici legitime illuc mittantur, in perpetuum vel ad tempus praefinitum, qui ministerium seu apostolatum exerceant scholas erigendo, orphanotrophia, nosocomia, associationes Actionis Catholicae, apta instrumenta communicationis socialis et, si casus ferat, vel etiam Seminarium atque Universitatem studiorum. Sin autem proprium praefatum territorium evangelizandum habere nequeant, sedulo saltem satagant Episcopi ut nonnulli idonei suae dioeceseos sacerdotes et laici per certum annorum tempus, alii post alios, mittantur ad territorium Missionum ut opera apostolatus et caritatis sub auctoritate Ordinarii loci apte ac naviter foveant et promoveant.

5. [*Collaboratio inter dioeceses*]

Episcopi, non solum dioeceses extrema necessitate laborantes, sed ceteras quoque quae egestatem patiuntur, modo et mediis aptioribus, fraterna adiuvent caritate.

In Conferentia Nationali igitur Episcopi peculiarem constituant Commissionem Episcopalem quae, secundum normas a Sede Apostolica probatas, sacerdotes et laicos, in perpetuum vel ad tempus praefinitum, itemque religiosos utriusque sexus — collatis consiliis cum eorundem Superioribus — ad egentes dioeceses mittere curet, sive in Patria sive in exteris Nationibus, donec eaedem sibi per seipsas sufficere valeant.

6. [*Peculiaris sacerdotum et clericorum institutio ut ad alias dioeceses se conferant*]

Sacrorum alumni et sacerdotes sic rite instituantur, ut sponte paratos se exhibeant et a propria dioecesi discedere et ad aliam quoque Nationem se conferre, si — cum ge-

nerali approbatione Sanctae Sedis — iudicio proprii Ordinarii necessitas vel utilitas Ecclesiae id expostulet. Eiusmodi autem clericorum discessus e propria dioecesi fieri potest in perpetuum aut ad tempus tantum praefinitum, firmis praescriptis canonum 111-117 de incardinatione et excardinatione clericorum.

7. [*Commissiones Episcopales internationales fovendae*] **[10]**

Cum approbatione Sanctae Sedis et secundum normas ab ipsa praefinitas, Conferentiae Nationales Episcoporum, mutuis collatis consiliis, Commissiones Episcopales Internationales constituant ut aptius bono spirituali consulatur specialium communitatum fidelium in diversis regionibus, itemque ut necessitatibus internationalibus melius prospiciatur et efficacius promoveantur opera apostolatus internationalis.

8. In Curia Romana constituatur Secretariatus Pastoralis, ut omnium dioeceseon incepta pastoralia cognoscantur et perpendantur, aeque eorundem fructibus consideratis, sicque cum aliis dioecesibus ea communicentur quae aptiora et efficaciora comprobentur.

Constituatur etiam Pontificia Commissio quae, consiliis collatis cum Commissionibus Episcopalibus Nationalibus, de clero aeque distribuendo et de vocationibus sacerdotalibus et religiosis ubique fovendis sollicite agat, ac praeterea pastorales actiones internationales sedulo promoveat et apte coordinet.

9. [*Centrum Pastorale in Curia Romana*]

Ut plenius munere suo fungatur Centrum Pastorale, seu Officium orientationis et coordinationis pastoralis, quod nuper est apud Sacram Congregationem Concilii constitutum, inter eius membra et consultores adnumerentur etiam nonnulli sacerdotes et laici, qui operibus apostolatus exercendis in diversis nationibus incumbunt. Proprium enim eiusmodi Officii est:

1) Operam dare ut ubique ea cura pastoralis constanter exerceatur quae vere consentanea sit peculiaribus adiunctis personarum, rerum et locorum.

2) Normas generales praestituere de cura pastorali exercenda, quae in singulis regionibus ab Ordinariis locorum apte et opportune determinentur et compleanttur pro diversa fidelium mente et vivendi ratione.

3) Documenta colligere et excutere de mediis et methodis, quibus cura pastoralis in diversis regionibus exercetur, et de eorundem vi et efficacia, ut etiam alibi, pro opportunitate, adhibeantur, vel excludantur.

4) Curare ut probati libri edantur sive ad illustrandam seu exponendam doctrinam christianam et anthropologiam, sive ad normas deontologiae tradendas pro iis qui munere medici, advocati, et huiusmodi, funguntur.

5) Adhortari et auxilium ferre, ut in singulis nationibus Centrum Pastorale ab Ordinariis constituatur, idemque fructuose muneris sui officium exsequatur.

6

REV.MUS P. CHRISTOPHORUS BERUTTI

Secretarius commissionis praeparatoriae de disciplina cleri et populi christiani

EMENDATIONES

ad schema decreti

DE EPISCOPORUM IURIBUS ET OFFICIIS QUOAD PASTORALEM CURAM ANIMARUM

1) a pag. 3, n. 1, lin. 5, correggere dicendo «*dioecesis*» invece di «diversis».

2) a pag. 5, n. 2, lin. 2, dire: «*communiter*» invece di «globaliter».

3) a pag. 5, n. 4, sostituire il testo, che è combinato con quello che era proposto nello schema: *De catechetica populi christiani institutione,* pag. 17, n. XI: «In qualibet natione vel provincia ecclesiastica communis libellus precum habeatur, a Conferentia Episcoporum probatus, in quo sint etiam cantus gregoriani et populares, ut fideles una voce, rite ac devote, orando et cantando sive in actuosa participatione liturgica ac piorum exercitiorum, sive in receptione sacramentorum, aptius eorum vita spiritualis foveatur non solum qua uti singuli considerantur, sed etiam quatenus ad familiam aut ad aliam communitatem pertinent».

7

EMENDATIONES ACCEPTATAE

quoad schema decreti

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET PAROCHOS[1]

1) p. 5, lin. 8, deleatur verbum «corresponsabilitatis».

2) p. 5, linn. 11-13, deleantur verba: «auctoritate ecclesiastica... proficiscitur».

3) p. 5, lin. 15, post verbum «Paroecia» addatur, concinnitatis gratia, verbum «enim».

[1] Schema propositum a commissione de episcopis et de dioeceseon regimine, Typis Polyglottis Vaticanis 1961. Schema discussum est a commissione centrali praeparatoria die 21 februarii 1962: cf. *Acta et Documenta...,* Series II, vol. II, pars II, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, pp. 577 ss.

4) p. 6, lin. 5, loco «animarum» legatur «animorum», ut prostat in Syn. Rom. textu.

5) p. 6, lin. 10, loco «pro populi christiani» legatur «pro earum».

6) p. 6, lin. 16, loco «parochorum nominatione et amotione» legatur «parochorum nominatione, amotione et translatione».

7) p. 6, lin. 24, loco «negotium amotionis» legatur «negotia *amotionis* et *translationis*».

8) p. 6, lin. 25, loco «indiget» legatur «indigent».

9) p. 6, lin. 27, loco «amovendis» legatur «amovendis et transferendis».

10) p. 6, lin. 31, deleantur verba «vel persona moralis».

11) p. 6, lin. 35, loco «singulari et strictiore prae ceteris Clericis» legatur simpliciter «singulari quodam et strictiore nexu...».

12) p. 7, linn. 6-7, deleantur verba «et quasi quidam cum eo pro tota dioecesi sponsor».

13) p. 7, lin. 13, loco «in dioecesi sua (can. 334 CIC)» legatur simpliciter «in dioecesi sibi commissa».

14) p. 7, lin. 14, post verbum «gubernandi» inseratur verbum «universam».

15) p. 7, lin. 28, loco «Illum» legatur «illum».

16) p. 7, lin. 32, loco «pro Eo» legatur «pro eo».

17) p. 8, lin. 1, loco «invitet» legatur «advocet».

18) p. 8, lin. 6, deleantur verba «non tamquam servos sed».

19) p. 8, lin. 18, loco «coram aliis» legatur «coram laicis».

20) p. 10, linn. 18-21, totus numerus 5 nova forma proponitur: «Parochi consensus in renuntiationem ipso iure praesumitur si oppositionem scripto ad Episcopum non significaverit intra 7 dies, postquam constiterit et invitationem ad renuntiandum, rite factam, parocho innotuisse et ipsum quominus responderet legitime impeditum non fuisse».

21) p. 10, lin. 23, loco «intra 10 dies», legatur «intra 15 dies».

22) p. 10, notula 12 in calce sic legatur et inseratur in textu art. 7 post ultima verba «...cc. 2154-56 CIC» «et paroecia vacans potest de novo pastore ab Episcopo provideri, firmo recursu ad Sanctam Sedem in devolutivo tantum».

23) p. 11, lin. 8, loco «septuagesimum» legatur «septuagesimum quintum».

8

COMMISSIO DE EPISCOPIS ET DE DIOECESEON REGIMINE

Schema decreti

DE EPISCOPORUM COADIUTORIBUS ET AUXILIARIBUS DEQUE EPISCOPORUM CESSATIONE A MUNERE PASTORALI

Animarum salus lex semper in Ecclesia fuit eritque suprema, nam Christus Dominus « ut salutiferum redemptionis opus perenne redderet, sanctam aedificare Ecclesiam decrevit, in qua veluti in domo Dei viventis omnes unius fidei et caritatis vinculi continerentur » (Conc. Vat. I, Const. Dogm. I de Eccl. Christi, DB 1821).

Haec igitur suprema lex numquam non est prae oculis habenda cum de pastorali ministerio fit sermo, atque adeo cum de officio agitur episcopali, quo « nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius » (S. Augustinus, Ep. ad Valerium 21, ML 33,88) nemo est qui non videat. Episcopi enim residentiales ex divina institutione peculiaribus praeficiuntur ecclesiis tamquam Pastores, omnes sibi commissas oves salvaturi deque iis « quasi rationem reddituri » (Hebr. 13, 17). Unde tales ipsi in suo munere gerendo sint oportet, qui finem illum divinum efficientissima qua possit ratione consequi valeant.

Duas vero, inter alias, in hac re difficultates easque graves nonnumquam oriri neminem latet. Quarum altera est quod Episcopus, infirmitate vel provecta aetate gravatus, suo officio, sicut oportet, explendo impar evadat; altera quod Episcopus, viribus liçet validus ac potens, nequeat, ob nimiam dioecesis amplitudinem vel nimium incolarum numerum vel peculiaria apostolatus adiuncta, ipse solus episcopalia munia, sicut animarum exigit bonum, adimplere. Prior difficultas ordinarie non aliter superanda censetur quam per generosam valdeque meritoriam renuntiationem ex parte Episcopi, et per consequentem novi Pastoris constitutionem.

Ad hanc voluntariam et opportuno tempore exhibendam renuntiationem pia Mater Ecclesia Episcopos, in bonum gregis ipsis commissi atque adeo in suae ipsorum quietem conscientiae, vehementer hortatur, fidenterque allicit curans ut renuntiantium honori ac dignitati congrue prospiciatur.

Unde spem fovet raros omnino, ac veluti exceptionales, fore in posterum casus in quibus per Coadiutorem vel Auxiliarem Episcopis infirmis aut provecta aetate gravatis succurrere debeat.

Alteri vero difficultati ordinarie est subveniendum per dioecesis divisionem aut dismembrationem. Quod tamen ubi, ob graves rationes Sanctae Sedis iudicio perpendendas, fieri nequeat, non restat nisi ut Episcopo in subsidium unus pluresve Auxiliares vel unus constituatur Coadiutor.

Quod vero ad Coadiutores et Auxiliares attinet, expedire censetur non tantum ut eis congruentius simpliciusque nomen tribuatur, sed praesertim ut eorum officium ac potestas enucleatius et aequabilius ipso iure definiantur. Cum enim ille personae, hic sedis intuitu praecipue constituatur, alter *Coadiutor* sit ac vocetur qui Episcopo cum iure successionis datur, alter *Auxiliaris* sit ac vocetur qui Episcopo sine iure successionis conceditur.

Coadiutoribus autem et Auxiliaribus eae videntur ipso iure tribuendae facultates

quae, salva dioecesani regiminis unitate, eorum actuositatem reapse efficientem reddant simulque in tuto ponant dignitatem characteri episcopali inhaerentem.

Ad quae omnia apte consequenda sequens proponitur Schema.

N.B. Schema in pluribus est emendatum iuxta vota Pont. Commissionis Centralis; item est breviatum, quatenus in eo relicta sunt tantummodo quae vel nova vel innovativa sunt relate ad ius vigens.

Consequenter etiam prooemium est emendatum et aliquantisper breviatum.

I – De Episcoporum coadiutoribus et auxiliaribus

Schema vetus [1]	*Schema emendatum*
1. Unius Romani Pontificis est Episcopo Coadiutorem aut Auxiliarem constituere, salvo, pro Orientalibus, praescripto can. 248 § 1 n. 4 et can. 327 § 1 CICO.	1. Idem manet.
2. Coadiutor datur Episcopo cum iure successionis; Auxiliaris vero datur Episcopo sine iure successionis.	2. Idem manet.
3. § 1. Coadiutori, vi officii, ea in universa dioecesi potestas iurisdictionis in spiritualibus et temporalibus, cum iisdem facultatibus, competit quae iure communi ad vicarium generalem spectat, *haud exceptis iis quae speciale seu peculiare requirunt mandatum,* et nulla facta Episcopo coadiuto facultate sibi aliquid reservandi.	3. § 1. Coadiutori, vi officii, ea in universa dioecesi potestas iurisdictionis in spiritualibus et temporalibus, cum iisdem facultatibus, competit quae iure communi ad vicarium generalem spectat, nulla tamen facta Episcopo coadiuto facultate sibi *quidquam* reservandi.
§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Coadiutori a Sede Apostolica, vel a Patriarcha pro Orientalibus, concedi seu ab Episcopo coadiuto committi.	§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Coadiutori a Sede Apostolica, *vel a competente auctoritate* pro Orientalibus, concedi seu ab Episcopo coadiuto committi.
§ 3. Coadiutor, ut canonicam sui officii possessionem capiat, necesse est Litteras Apostolicas seu Patriarchales ostendat Episcopo simulque Capitulo Ecclesiae Cathedralis ad normam can. 334 CIC si de Latinis agitur, vel coetui consultorum eparchialium ad normam can. 397 § 3 CICO si de Orientalibus agitur.	§ 3. Integra omittitur, quia est res iam in Codicibus.
4. Coadiutor Episcopo coadiuto semper sensus obsequii ac reverentiae exhibeat; in omnibus negotiis maioris momenti eum consulat; curet denique ita in munere suo se gerere ut unitas regiminis, *quantum fieri possit,* sarta tecta habeatur.	4. Coadiutor Episcopo coadiuto semper sensus obsequii ac reverentiae exhibeat; in omnibus negotiis maioris momenti eum consulat; curet denique ita in munere suo se gerere ut unitas regiminis sarta tecta habeatur.
Vicissim autem Episcopus Coadiutorem suum paterne diligat, existimatione prosequatur eique in munere obeundo faveat.	Vicissim autem Episcopus Coadiutorem suum *fraterne* diligat, existimatione prosequatur eique in munere obeundo faveat.

[1] *Schema decreti de Episcoporum coadiutoribus et auxiliaribus deque Episcoporum cessatione a munere pastorali,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962. Schema discussum est a commissione centrali praeparatoria die 3 maii 1962: cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series II, vol. III, pars III, Typis Polyglottis Vaticanis 1968, pp. 643 ss.

5. § 1. Si ob peculiarem dioecesis conditionem bonum animarum id exigat, ne renuat Episcopus Auxiliarem a Sede Apostolica expostulare.

§ 2. In casu nimiae territorii amplitudinis vel nimii incolarum numeri, Episcopus satagat ut Sedes Apostolica dioecesim dividat vel dismembret, aut saltem unum pluresque Auxiliares concedat.

6. § 1. Auxiliaris obtinet ipso iure potestatem et facultates vicarii generalis.

§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Auxiliari a Sede Apostolica, seu a Patriarcha pro Orientalibus, concedi vel ab Episcopo committi. Episcopus autem habitualiter alii ne deleget quae Auxiliaris potest et vult ipse exercere.

§ 3. Auxiliaris ut canonicam sui officii possessionem capiat, necesse est Litteras Apostolicas seu Patriarchales Episcopo residentiali ostendat.

7. Si plures in dioecesi constituti fuerint Auxiliares, curetur ut singuli ad distinctas dioecesis portiones deputentur vel distinctis officiis dioecesanis praeficiantur, firma tamen manente eorumdem iurisdictione in solidum.

8. Munus suum Auxiliaris exerceat sub omnimoda dependentia ab Episcopo residentiali, nihilque magni momenti agat nisi eo consulto et probante.

9. Nisi aliud a Sede Apostolica, seu a Patriarcha pro Orientalibus, in casibus particularibus provisum fuerit:

1) cum Episcopi residentialis munere non exspirant potestas et facultates quas Auxiliaris obtinet a iure vel a Litteris constitutionis, ea tamen lege ut, sede vacante, nihil innovetur;

2) sede per mortem aut renuntiationem vacante, Auxiliaris fit ipso iure Administrator Apostolicus; quod si plures sint Auxiliares, ille fit administrator Apostolicus qui antiquior est ratione muneris Auxiliaris in dioecesi, ceteris suas facultates ut supra retinentibus.

5.

Idem manet.

§ 2. In casu nimiae territorii amplitudinis vel nimii incolarum numeri, Episcopus satagat ut Sedes Apostolica dioecesim dividat vel dismembret, aut saltem *ut* unum pluresve Auxiliares concedat.

6.

Idem manet.

§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Auxiliari a Sede Apostolica, seu a *competente auctoritate* pro Orientalibus, concedi vel ab Episcopo committi. Episcopus autem habitualiter alii ne deleget quae Auxiliaris potest et vult ipse exercerere.

§ 3. Omittitur, quia est res iam in Codicibus.

7.

Idem manet.

8.

Idem manet.

9. § 1. Nisi aliud a Sede Apostolica, aut *a competente auctoritate* pro Orientalibus, in casibus particularibus provisum fuerit, cum Episcopi residentialis munere non exspirant potestas et facultates quas Auxiliaris obtinet a iure vel a Litteris constitutionis, ea tamen lege ut, sede vacante, nihil innovetur.

§ 2. *Optandum est ut, sede per mortem aut renuntiationem vacante, munus Administratoris Apostolici aut Vicarii Capitularis, nisi aliud graves rationes suadeant, committatur Auxiliari vel, ubi sint plures, uni ex Auxiliaribus illius dioecesis.*

II – De episcoporum cessatione a munere pastorali

1. Episcopi residentiales, Vicarii et Praefecti Apostolici, Abbates et Praelati nullius qui, ob per-

1. Episcopi residentiales, Vicarii et Praefecti Apostolici, Abbates et Praelati nullius, *Episcopi*

manentem valetudinis defectum, implendo pastorali muneri minus apti evaserint, enixe in Domino rogantur ut, secum rationes recogitantes de suscepto officio Deo reddendas, sua ipsi sponte renuntiationem a munere Summo Pontifici exhibeant, eius placitis generose obsecundare parati.	*Auxiliares* qui, ob permanentem valetudinis defectum *vel ob ingravescentem aetatem* (quae generatim post 75. *mum* annum expletum talis censeri potest), implendo pastorali muneri minus apti evaserint, *pro Dei atque animarum amore* enixe rogantur ut, secum rationes recogitantes de suscepto officio *Domino* reddendas, sua ipsi sponte renuntiationem a munere Summo Pontifici exhibeant, eius *consiliis* generose obsecundare parati.
2. Etiam ingravescente iam aetate iidem de quibus in art. 1°, pro Dei atque animarum amore enixe rogantur ut suo officio sponte renuntient. Hanc vero renuntiationem omnino fecisse censentur cum 75. *um* aetatis suae annum iam expleverint.	2. Omittitur, quia superfluus.
3. In casibus de quibus in artt. 1° et 2°, Summi Pontificis erit, pro sua qua pollet suprema plenaque potestate et fraterna in Episcopos caritate, decernere, peculiaribus sive personarum sive locorum attentis circumstantiis, utrum renuntiationis acceptatio sit concedenda aut neganda aut differenda, an expediat renuntianti subvenire per Coadiutoris vel Auxiliaris constitutionem.	3. *Interveniente, Sanctae Sedis iudicio, alterutra causa de qua in art. 1°,* Summi Pontificis erit, pro sua qua pollet suprema plenaque potestate fraterna in Episcopos caritate, decernere, peculiaribus sive personarum sive locorum attentis circumstantiis, *qua ratione Episcopo eiusque dioecesi sit subveniendum.*
4. A munere episcopali ob infirmitatem vel aetatem cessantibus congrua providebitur sustentatio etiam, si casus ferat et ipsis placuerit, per alicuius consentanei officii collationem; honores et privilegia dimissi muneris servabuntur; in loco denique quem maluerint commorari et sepeliri licebit, non exclusa dioecesi cuius gubernationem antea gesserint, nisi Sedi Apostolicae aliud expedire visum fuerit.	4. A munere episcopali ob infirmitatem vel aetate cessantibus congrua providebitur sustentatio etiam, si casus ferat et ipsis placuerit, per alicuius consentanei officii collationem; honores et privilegia *personalia durante munere forte obtenta* servabuntur; *etiam in dioecesi* cuius gubernationem antea gesserint commorari *atque in Episcoporum conditorio* sepeliri licebit, nisi Sedi Apostolicae in *casibus particularibus* aliud expedire visum fuerit.
5. § 1. Normae huius capitis vim legis obtinebunt pro Episcopis residentialibus, Vicariis et Praefectis Apostolicis, Abbatibus et Praelatis nullius qui tales prima vice post promulgatum Concilium Oecumenicum constituentur; pro ceteris vero habeantur tantum ut Sedis Apostolicae vota.	5. § 1. Omittitur, quia superfluus.
§ 2. Eaedem huius capitis normae nullum afferunt praeiudicium iuribus Patriarcharum Orientalium.	§ 2. Norma huius capitis nullum afferunt praeiudicium iuribus Patriarcharum Orientalium.

9

Schema decreti

DE OBLIGATIONIBUS ET MUNERIBUS PAROCHORUM[1]

Caput I

De obligationibus parochorum[2]

Parochis nobile et gravissimum munus commissum est opem ferendi Episcopo in administranda ordinaria et immediata cura animarum et merito iidem habendi sunt tanquam « adiutores et cooperatores Episcopi ». Quamplura a Conciliis et a Romanis Pontificibus procedente tempore statuta sunt, ut parochi rite incumbant in munia pastoralia ad uberiores fructus percipiendos, cum ex institutione fidelium de his quae credere et agere debent ad sanctificationem et salutem aeternam assequendam, tum ex facta ab iis administratione sacramentorum. Denique in *Codice Iuris Canonici* facultates et iura accurate definita sunt, quae parochis ratione sui officii competunt, ut proprium ministerium apte exercere possint; praecipue autem in eodem Codice parochorum obligationes diligenter determinatae sunt, ut cum sollertia et zelo apostolico fideles sibi commissos doctrinam christianam doceant eosque cum prudentia et caritate et efficacia regant.

Quia vero novissimis hisce temporibus, ob rerum et personarum adiuncta, frigescente spiritu fidei et caritatis, perdifficile est ut ministerium pastorale competenter ac fructuose exerceatur, animus parochis addatur oportet ut munere suo apte accurateque fungantur, eorumque praecipuae obligationes firmiter urgeri debent, nonnullis additis novis peculiaribus praescriptis et quibusdam etiam innovationibus factis praescriptorum actu vigentium.

Quare haec Sacrosancta Oecumenica Synodus decernit et statuit:

I. In paroeciis instauretur parochi et vicariorum vita communis, quatenus iudicio Episcopi id fieri possit, pro locorum adiunctis ac moribus.

II. Parochus obligatione tenetur residendi in domo paroeciali prope suam ecclesiam. Loci tamen Ordinarius iusta de causa permittere potest ut parochus alibi commoretur, etiam extra paroeciam praesertim in domo pluribus parochis communi, dummodo tamen ne paroecialium perfunctio munerum exinde detrimentum patiatur.

III. Parochus, feriarum seu vocationum gratia, a paroecia quotannis ne absit ultra unum mensem, continuum aut intermissum, seu quattuor hebdomadas, pariter continuas vel intermissas, nisi Ordinarius diuturnius vocationum tempus, iusta de causa concedendum putaverit.

IV. Cum absentia ultra hebdomadam, quacumque de causa, est duratura, parochus, praeter legitimam causam, habere debet Ordinarii scriptam licentiam et vicarium

---

[1] Huiusmodi schematis textus a rev.mo P. Berutti emendatus est.

[2] *Schema decreti de obligationibus parochorum propositum a commissione de disciplina cleri et populi christiani,* Typis Polyglottis Vaticanis 1961, pp. 10: cf. *Acta et Documenta...,* Series II, vol. II, pars I, pp. 670-673.

substitutum sui loco relinquere, cum omnibus facultatibus in his quae ad curam animarum pertinent, etiam quoad matrimonii celebrationem, ab eodem Ordinario probandum. Quod si vicarius substitutus designatus non fuerit, eiusdem munus ipso iure assumat vicarius cooperator; si plures vicarii sint, primus, si omnes aequales, senior ordinatione presbyteriali, vel senior aetate; si vero vicarii desint, parochus vicinior; si tandem agatur de paroecia religiosis concredita, Superior domus religiosae.

V. Etiam pro tempore brevioris absentiae, infra hebdomadam, parochus ne discedat nisi sacerdotem designaverit qui ipsius locum teneat in omnibus quae ad curam animarum pertinent et ad matrimonii celebrationem. Quod si iste sacerdos designatus non fuerit, in casu urgentis necessitatis facultates parochi pro cura animarum ipso iure competunt sacerdoti de quo in praecedenti n. IV.

VI. Debet parochus post captam possessionem, omni exiguitate redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, Missam pro populo sibi commisso applicare singulis diebus dominicis ceterisque festis de praecepto.

VII. Parochus Missam pro populo applicandam celebret die quo iure adstringitur, nisi iusta de causa alia die celebranda videatur.

VIII. Parochus Missam pro populo applicandam celebret in ecclesia paroeciali aut, si plurium paroeciarum curam habet, alternis vicibus in ecclesia paroeciali singularum paroeciarum sibi commissarum, nisi tamen rerum adiuncta Missan alibi celebrandam exigant aut suadeant.

IX. Debet parochus in archivo paroeciali sedulo colligere ac diligenter custodire omnia documenta quae necessitatis vel utilitatis causa ex iuris praescripto sunt asservanda.

X. In Conferentiis Episcoporum apte, pro diversis locorum peculiaribus adiunctis, formulae determinentur documentorum, quae ad statum animarum spectant, itemque modus praescribatur conficiendi librum aut schedarium de statu animarum. Accurate adnotentur etiam quae attinent ad migrationes fidelium; his vero qui de paroecia discedunt parochus fidei catholicae testimonium tradendum curabit. Documenta autem quae ad exteras regiones mitti debeant, non solum lingua vulgari se etiam lingua latina in eodem folio inscribantur.

XI. Ut bona temporalia paroeciae rite administrentur, parochi aliique bonorum temporalium paroeciae administratores ab Ordinario loci temporibus statutis consilio etiam laicorum utantur, qui a parocho vel ab ipso Ordinario eligantur inter eos qui in re oeconomica sint vere periti.

XII. Parochum inter et vicarios cooperatores conversatio instituatur ad instar familiae et parochus sincera caritate vicarios cooperatores prosequatur, eos consiliis et auxilio adiuvet et dirigat, iisque potissimum exemplo adsit; vicarii cooperatores autem filialem reverentiam parocho praestent eique, paroeciae pastori et rectori, semper prompto animo obsequantur.

XIII. Iure meritoque auctoritate sua utens, parochus rerum agendarum ordinem rationemque tamen communicare ne omittat tempore opportuno cum vicariis cooperatoribus, quorum etiam consilium audiat de gravioribus paroeciae negotiis.

XIV. Vicarii cooperatores adiutricem operam parocho «in opus ministerii» sum-

mo studio navare satagant et cum eo curam adhibeant ut difficultates atque obstacula superentur, quae forte in cura animarum exercenda exurgant.

Iidem vicarii prudentissime caveant quascumque fidelium factiones, quae plenae et perfectae communi concordiae obstent.

XV. Parochus statutis temporibus per annum conventus cum vicariis habeat, in quibus, eo moderatore, variae necessitates paroeciae attente perpendantur et aptior agendi ratio in bonum animarum rite definiatur.

XVI. Sine parochi aut Ordinarii loci licentia vicarii cooperatores nullum stabile munus sive intra sive extra fines paroeciae obeundum in se recipiant, quod proprii paroecialis officii implementum quomodocumque impedire possit.

XVII. Cum vicarii sint parochi cooperatores in cura animarum exercenda, quod munus ad parochum praecipue pertinet, hic nec eos nimis arceat ab activitatibus pastoralibus, nec eos nimis oneribus gravet. Quare curet parochus ut singuli vicarii: *a)* cotidie congruum quietis tempus habeant, ne in vita spirituali aut in corporis valetudine detrimentum patiantur; *b)* quotannis vacationibus saltem per tres hebdomadas fruantur, sive continuas sive intermissas; *c)* Congressibus interdum interesse possint, qui ad eorum formationem perficiendam utiles censentur; *d)* congruo spatio temporis singulis hebdomadis disponere valeant, quo studiis praesertim ecclesiasticis incumbere possint et ad varia opera ministerii pastoralis rite exercenda sese praeparare possint.

XVIII. Iuniores vicarios cooperatores parochus sibi peculiariter commendatos habeat. Item, ubi adiuncta id suadeant, parochus vicariis cooperatoribus — his praesertim qui experientia iam sint probati — libenter committat aliquod pastorale munus sub sua auctoritate exercendum.

XIX. Vicariis paroecialibus iusta retributio assignetur secundum normas statutas ab Ordinario loci.

XX. Vicarii et parochi, ad aliam paroeciam vel ad aliud officium translati, nullimode sese amplius negotiis immisceant paroeciae cui addicti erant.

Caput II

De muneribus parochorum [1]

Omnia, quae in *iure* de obligationibus parochorum statuuntur, finem revera intendunt ut parochi rite ac fructuose curam animarum exerceant, quod est proprium et gravissimum eorum officium, quo etiam tenentur ut fidelium servitio plene et constanter sese devoveant. Expedit *tamen* ut *alia* plura expresse determinentur, quae directe et immediate attinent ad rectum aptumque exercitium curae animarum a parochis explendum.

Multis quidem in paroeciis, sive propter populi multitudinem sive propter insufficientem numerum vicariorum cooperatorum, saepius difficillimum et vel etiam impossibile erit, ut per parochum aliosque sacerdotes omnia munia rite expleantur quae ad

---

[1] Cf. *Schema emendatum de munere parochorum*: in libello «*De emendando schemate decreti de parochorum obligationibus quoad curam animarum*», cf. pp. 204-209.

curam animarum spectant. *Tunc* parochi diligenter curare debent, ut probi et idonei laici, bene instituantur ad munia congruenter explenda, quae exercitium potestatis ordinis vel iurisdictionis non secumferunt.

Oportet quoque ut parochi ea semper praeprimis summopere curent, quae proprie ac directe bonum spirituale fidelium respiciunt, nec suas obligationes, quae ad suam vitam interiorem alendam ordinantur, unquam ullimode parvi faciant, ea de causa quod permultum allaborare debent pro bono fidelium: fructus enim exercitii curae animarum quam maxime pendent ex spiritu pietatis et ex ferventi amore erga Deum, quibus sacerdotes sint repleti.

Haec igitur sunt quae a Sancta Synodo praecipiuntur ut integre et fideliter observentur:

I. Parochus summa cum diligentia munus suum «pastoris animarum» exsequatur, semper prae oculis habens quod paroecia est pars gregis Christi et fideles membra sunt Corporis Christi Mystici. Pastorali caritate flagrans, *non tantummodo magna cum sollertia curam exerceat fidelium, qui Ecclesiae Catholicae sincere adherent, sed cordi habeat etiam bonum omnium qui in paroecia degunt et Deum ignorant vel neglegunt.*

Summopere enim Dei gloriam et salutem animarum prosequi debet, tamquam magister et sacerdos ac rector fidelium.

II. Ut magister, parochus est Episcopi adiutor in exsecutione mandati quo Christus Dominus Apostolis iniunxit: «Euntes ergo docete omnes gentes... docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis» (*Matth.*, XXVIII, 19). Proprio et gravissimo suo officio accuratissime fungatur, quo populo christiano verbum Dei nuntiare (can. 1344, § 1) eumque catechetica institutione excolere tenetur (can. 1329).

1) Curet parochus, ut pueri a prima aetate per parentes in praecipuas fidei veritates et in vitam christianam inducantur, iique catechetica institutione in elementaria schola rite imbuantur.

Peculiari studio pueros praeparet ad sacramenta poenitentiae, Eucharistiae et confirmationis rite suscipienda (can. 1330), eosque qui primam communionem recenter receperint, uberius ac perfectius in doctrina catholica instituat (can. 1331): quae quidem institutio, ad normam in Episcoporum conferentiis statuendam, per eorum adulescentiam protrahatur oportet.

2) Diebus dominicis ceterisque per annum festis brevis post Evangelium concio habeatur, Missae celebratione interrupta, in qua nuntietur evangelium salutis (cf. Eph., I, 13) et exponantur quae fideles credere et facere oportet. Quod quidem fideliter servandum est non solummodo in Missa paroeciali, quae semper celebrari debet hora praestituta, sed etiam, secundum normas ab Ordinario loci praefinitas, in omnibus Missis quae, in ecclesiis quoque religiosorum, etsi exemptorum, fidelibus adstantibus celebrentur (cann. 1336, 1344, 1345, 1347).

3) Praeterea, parochus magna cum sollertia doctrinam catholicam, forma catechetica, secundum Ordinarii statuta fidelibus adultis explicet diebus dominicis et praesertim tempore tum Quadragesimae tum Adventus, sermone ad eorum captum accommodato (cann. 1332 et 1346, § 1).

4) Dum sponsos ad matrimonium contrahendum praeparat, sacramenta administrat, funus defunctorum persolvit, domibus benedicit, sacris processionibus praeest, aliave publica pia exercitia celebrat, parochus data occasione opportune uta-

tur exponendi dotrinam, quae ad rem pertinet, un fideles exinde uberiores fructus percipiant.

III. In sacris concionibus habendis parochus nihil aliud intendat nisi praedicare verbum Dei, prouti in fontibus revelationis continetur et ab ecclesiastico magisterio proponitur. Itaque, praedicet integram doctrinam fidei; item, doctrinam moralem etiam ad errores refellendos, qui communius in populo dilabuntur; pariter, doctrinam socialem Ecclesiae, quam Romani Pontifices exposuerunt. Praeterea, curet parochus ut fideles quamprimum certiores fiant de his quae a Romano Pontifice in variis rerum adiunctis pro toto orbe catholico publice nuntiantur.

IV. Parochus utriusque Testamenti locos excerptos saepius explanabit et verba quaedam Sacrae Scripturae proponet, quae fideles in cordibus suis conferant (cf. *Luc.,* II, 51) ad cibum et lumen spirituale hauriendum ac vitam sancte ducendam. Peculiares coetus fidelium commendet ac foveat, in quibus a sacerdote, vel etiam a laico qui in re certe sit vere peritus, capita selecta Sacrae Scripturae plenius ac profundius exponantur et evolvantur; omnes autem fideles vehementer exhortetur ut saepius lectionem faciant praesertim Novi Testamenti, cuius liber in qualibet familia christiana esse deberet.

V. Ad catecheticam institutionem tradendam parochus, si necessitas id poscat, operam adhibeat clericorum et sodalium Institutorum Saecularium in paroeciae territorio degentium; religiosi quoque, etiam exempti, catecheticam institutionem secundum normas ab Ordinario loci praefinitas populo tradere debent, praesertim in propriis ecclesiis, si ab Ordinario sint requisiti (cf. cann. 1333 et 1334).

VI. In curanda puerorum institutione parochus, iuxta laudabilem et ubi recepta non est omnino inducendam consuetudinem, adhibeat etiam operam fidelium laicorum, tam virorum quam mulierum, qui vitae probitate eniteant et in doctrina christiana sint periti atque idonei ad docendum. Iidem autem ex iis praecipue seligantur qui alicui associationi catholicae, potissimum vero Actioni Catholicae, nomen dederint.

VII. Pro locorum et rerum adiunctis curent parochi et Ordinarii locorum ut scholae catholicae pro pueris erigantur, *quorum parentes gravi obligatione curare tenentur ut ab illis eaedem rite frequententur.* Unius autem dumtaxat Ordinarii loci est iudicare num necessitas exigat ut alicubi pueri scholas acatholicas vel neutras frequentent, quo in casu cautelae erunt adhibendae ab ipso Ordinario praestitutae ut periculum evitetur ne pueri fidem amittant aut in ea frigescant.

VIII. Ut sacerdos, spirituales hostias parochus offerre ne desinat, Deo Patri acceptabiles per Eius Filium Iesum Christum, Dominum nostrum. Sacrosanctum Missae Sacrificium sit centrum vitae paroecialis eique omnes fideles nulla habita ratione eorum originis et conditionis socialis actuosa participatione intersint ac, verbo Dei enutriti, caritate fraterna intimius semper ac perfectius inter se in Domino uniantur. Secundum normas a Sancta Sede et ab Ordinario loci praestitutas, studeat parochus taliter divina officia ordinare et fideles instituere, ut Sacra Liturgia, iuxta unius tantummodo Sedis Apostolicae praecepta et instructiones rite disposita, totam vim suam et efficaciam exerceat ad eorum animos christiane efformandos.

IX. Divina officia statis temporibus parochus sedulus rite peragat, et sacramenta fidelibus sollicite ac devote administret (can. 467, § 1). Magnopere autem curet ut debita decora dignitas in divinorum officiorum celebratione semper eluceat, etiam in verbis pronuntiandis et in caeremoniis paragendis, ut etiam adstantes ad devotionem exci-

tentur et sacrae liturgiae sensum et saporem percipiant. Praeterea, *praesertim dum* obligationem fideliter implet horas canonicas quotidie integre recitandi (can. 135), ipsius exemplum precandi in ecclesia fidelibus praeluceat ut et iidem pie libenterque precentur.[1] Denique, fideles frequenter commoneat de gravi obligatione qua parentes adstringuntur curandi ut infantes quamprimum baptizentur (can. 770); diligenter satagat ut pueri rite instituantur, quo septimo circiter aetatis anno confirmationis sacramento roborentur (can. 788), et sacramenta Eucharistiae ac Poenitentiae recipiant cum ad annos discretionis pervenerint (cann. 859, § 1, et 906); omnes fideles excitet ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico rite dispositi reficiantur (can. 863); summo studio et diligentia curet ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, sacramentum extremae unctionis recipiant (can. 944).

X. Ut rector, parochus haud unquam immemor paroeciam partem esse Ecclesiae, cor suum et corda fidelium dilatet ad integram dioecesim universamque Ecclesiam actuosa charitate amplectendam.

XI. Divini Pastoris praecepto obtemperans, parochus vere mitis sit et humilis corde, summaque cum humanitate erga omnes se habeat, quos Deus ipsi commendavit. Ceterum, officio et auctoritate sua fretus, prudenter quidem sed strenue compescere ne timeat scandala quae dentur in paroecia, et sectis hominibusque fortiter obsistat, qui fidei propagationem impedire conentur.

XII. Quoniam pastor bonus oves suas cognoscere debet, parochus pro paschali domorum benedictione singulas familias visitare ne omittat per seipsum, si fieri potest, *etiam per suos vicarios cooperatores*. De omnium fidelium necessitatibus paterne sollicitum se exhibeat, et variis, iuxta normas ab Ordinario statutas utens adiumentis, uti statu animarum, rationariis, aliisque id genus, de eorum religiosae familialis et socialis vitae conditionibus prudenter inquirat, ac notitias ita obtentas discrete retineat.

XIII. Parochus diligenter adlaboret, ut fideles — de christianorum dignitate et obligationibus plane edocti — crescant in gratia et cognitione Dei (cf. *II Petr.*, III, 18), sobrie et iuste et pie vivant in hoc saeculo, expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei Salvatoris nostri Iesu Christi (cf. *Tit.,* II, 12-13). Studiose prospiciat ut, saltem septimo quoque anno, sacra, quae vocatur, missio, ad gregem sibi commissum habeatur (can. 1349, § 1). Pium exercitiorum spiritualium usum fidelibus suadeat. Operam det, ut, qui ecclesiasticae vel religiosae vocationis indicia praebeant, peculiaribus curis a saeculi contagiis arceantur, et ad pietatem informentur, et ad vocationem suam persequendam adiuventur.

XIV. Pauperes et miseros atque aegrotos, maxime vero morti proximos, parochus peculiariter sibi commendatos habeat. Non solum ipse large liberaliterque opera misericordiae corporalis exerceat, sed etiam efficiat ut quotannis certa pecuniae summa ex bonis paroeciae destinetur ad indigentibus auxilium afferendum, et pias associationes foveat aut instituat ad caritatis opera exercenda; ita ut fideles communitatem constituant caritate coniunctam (cf. *I Petr.* II, 17), eorumque sit cor unum et anima una (cf. *Act.* IV, 32), ac alter alterius onera portet, sicque iidem adimpleant legem

[1] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959 (*A.A.S.,* LI [1959], p. 562).

Christi (cf. *Gal.,* VI, 2) et tanquam Eius discipuli evidenter agnoscantur (cf. *Ioan.,* XIII, 35).

XV. Parochus summo studio atque sollertia curare tenetur, ut, sic dicta, oratoria vel recreatoria habeantur, tum pro pueris tum pro puellis aliaque specialia pro his qui aetatis decimumquartum circiter annum iam attigerunt — quae etiam aptis mediis sint instructa ad eorum animos relaxandos — ut firmiter atque christiane efformentur.

XVI. Adultorum quoque virorum ac mulierum coetus, praeprimis consociationes apostolatus laicorum et actionis catholicae, parochus commendet ac foveat vel erigendas curet, ut ad plenius perfectiusque vitam christianam agendam excitentur et sustineantur, dum praescriptis ac normis hierarchiae ecclesiasticae integre fideliterque obtemperant, prompti etiam atque parati eidem alacriter studioseque praesto esse.

XVII. Maxime intentus ut vero spiritu christiano singulae familiae bene informentur, parochus sanctitatem matrimonii crebro fideles doceat, et operam det ut propinquior quaedam coniunctio cum coniugibus fiat, ut eorum bono etiam spirituali aptius prospiciatur.

XVIII. Si casus ferat, parochus uni vel pluribus vicariis cooperatoribus specialem curam committat exercendam pro operariis, pro agricolis, pro his qui studiis secundariis aut superioribus incumbunt, pro his qui peculiaribus officiis *ratione suae professionis* funguntur, ut fructuosius eorundem bonum promoveatur, quin tamen caritas et consensus atque unitas inter fideles ullum detrimentum patiantur.

XIX. Quotiescumque rerum adiuncta id requirere videntur, parochus Consilium cogat, praesidibus constans sodalitiorum paroecialium, cui intersint vicarii cooperatores, eique praesit, ut, fraterne collata opera, utiliora incepta perpendant atque in effectum deducant, quae ad paroeciam spectant.

XX. Paterna cum caritate parochus fideles excipiat, qui in paroeciam adveniunt cum animo ibidem perpetuo manendi, aut etiam solummodo ad tempus. Eos visitet, vel saltem ad eos litteras mittat ut certiores fiant de divinis officiis quae in ecclesia paroeciali celebrantur, necnon de operibus paroecialibus, quae dicuntur, ad spiritualia et temporalia auxilia fidelibus subministranda. Parochus autem fideles a paroecia discedentes, tempestive eosdem commendet rectori paroeciae ad quam illi se conferunt.

XXI. Parochi sollicitam habeant curam pastoralem fidelium, qui, rusticationis vel sanitatis vel animi relaxandi causa, in eorum paroecia peregrinantur in hospitiis deversantes aut in campis vel sub dio considentes. Pariter, parochis maxime cordi sit diligens et efficax cura pastoralis fidelium, qui in tabernis et hospitiis deserviunt, ad quae praefati peregrinatores convenire solent.

XXII. Fervido amore salutis animarum flagrans, parochus prudenter quidem sed enixe satagat ut fideles, qui cum hominibus materialismo vel atheismo inquinatis conversantur, in vivacem inserantur paroeciae communitatem eorumque spiritualis formatio intima et firma efficiatur, adeo ut fortes sint in fide catholica ac veri testes Christi Iesu. Praeterea, ardentissimo zelo apostolico incensus magnopere contendat ut fideles, qui inter incredulos vitam agunt, doctrina christiana penitus imbuantur, ita ut fallacias mundi detegere valeant, perversitatibus et persecutioni-

bus resistant, fidem suam defendant, iis familiariter utantur qui Ecclesiae Christi vere sunt addicti.

Insuper autem diligenter curet parochus ut fideles, memores quod mandavit Deus unicuique de proximo suo (*Eccli, XVI, 12),* nedum per pias preces et per vitae suae exemplum, sed etiam per opportunas exhortationes et instructiones operam dent ut improbi et acatholici ad Ecclesiam et ad vitam vere christianam agendam sincero corde convertantur.

XXIII. Parochus vigilet in societates, quae in territorio paroeciae constituuntur, in scripta quae vulgantur, in spectacula quae dantur, et fideles exhortetur ut ab iis caveant, quae religionem catholicam aut bonos mores impetunt. Instituta foveat quorum sit sive catholica divulgare diaria aliaque scripta, sive fideles certiores facere de ratione habenda librorum et spectaculorum atque emissionum radiophonicarum et televisificarum quatenus in ordine ad fidem et bonos mores considerantur.

XXIV. Divini Pastoris exemplum secutus, qui venit salvare quod perierat (cf. *Matth.,* XVIII, 11), parochus oves errantes sollicite requirat, et etiam magna cum benignitate atque sollertia eos attingat, qui proprias fidelium obligationes non servant, aut indifferentia religiosa laborant, aut in ipsum *materialismum* vel atheismum prolapsi sunt. In quo, sane, ministerio, exercendo, normis seu regulis et monitis atque consiliis obtemperet, quae a Centro Pastorali dioecesano vel nationali ad rem praestituuntur.

Praeterea, parochus, *ferventi spiritu missionario praeditus, nullis parcens laboribus prudenter satagat ut, quatenus fieri potest,* ad fidei veritatem amplectendam attrahantur *acatholici qui in sua paroecia commorantur.* Eos proinde sincera caritate prosequatur eorumque necessitatibus sive spiritualibus sive materialibus, prout casus fert, amanter subveniat, et accurate satagat ut iidem nulla offensione a paroecianis unquam afficiantur sed potius bonis vitae suae exemplis aedificentur *et etiam, pro opportunitate, aptis verbis et congruis operibus ad Christi Ecclesiam alliciantur.* At vero, illud etiam prudenter caveat ne fideles ob conversationem acatholicorum spiritu indifferentismi vel panchristianismi aut falsi irenismi inficiantur, quo detrimentum patiantur in fidei doctrina aut in praxi vitae fideliter integreque christianae.

XXV. In omnibus denique negotiis, quae ad curam animarum exercendam attinent, parochus libenter ac fideliter praescriptis et consiliis obsequatur, quae in Directorio Pastorali praefiniuntur. Vehementer enim suadetur ut in singulis regionibus Directorium Pastorale habeatur, a Centro seu Centris Pastoralibus conficiendum et ab Episcopis in suis conferentiis probandum, ut secundum varia rerum et locorum adiuncta sacerdotes opportune instituantur ad ea omnia prudenter et fructuose agenda, quae necessaria sunt aut utilia in exercitio sacri ministerii et curae animarum.

XXVI. Parochus partes diligenter expleat, ei assignatas in apostolatus operibus supra-paroecialibus et vel etiam supradioecesanis, quae sive ab Apostolica Sede, sive ab Ordinario loci, sive ab Episcopis coadunatis in conferentiis provincialibus vel regionalibus eriguntur, ut aptius et perfectius curae animarum exercendae opportune prospiciatur. In parvis praesertim paroeciis opera apostolatus interparoecialia constituantur, ut, viribus unitis, melius faciliusque ad finem suum consequendum agere valeant.

Ad Assistentes Dioecesanos Actionis Catholicae et, in suo cuiusque districtu, ad Vicarios Foraneos pertinet opera apostolatus in paroeciis promovere et coordinare secundum normas ab Episcopo statutas.

10

EMENDATIONES ACCEPTATAE

quoad schema decreti

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET SACRAS CURIAE ROMANAE CONGREGATIONES[1]

OBSERVATIONES GENERALES

1) Deletis primis quattuor partibus « Observationes Generales » incipiantur a verbis « In Ecclesia Dei » (p. 5, lin. 22).

2) Recognitae insuper sunt Episcopi facultates:

a) concedendi celebrationem Missae in mari,

b) dandi privilegium altaris portatilis sive ad actum sive habitualiter sacerdotibus suis, onerata conscientia Episcopi.

Prooemium

3) Deleta sunt verba « vel etiam contraria » (p. 5, lin. 25).

4) In p. 6, linn. 13-15, ita mutatae sunt: « et uti membra Collegii Apostolici ipsi participant, sub Romano Pontifice, de sollicitudine universae Ecclesiae Christi ».

Omissa sunt verba: « Ergo illis facultatibus polleant necesse est sine quibus forte censeri possent tamquam capite deminuti » (p. 6, linn. 15-17).

5) In cap. I, lin. 9, p. 7, insertum est « propria » post « ordinaria ». Sic deletae sunt citationes canonum C.I.C.

6) In n. 1 (p. 7, lin. 32), loco verborum « stabiliter concedantur Episcopis » posita sunt verba: « stabiliter habeantur Episcopi ».

Facultates quibus stabiliter Episcopi frui desiderant

7) In n. 3 (p. 8, lin. 26), post verba: « Concedendi omnibus sacerdotibus » addita sunt verba: « indulto altaris portatilis fruentibus ».

---

[1] Propositum a commissione de episcopis et de dioeceseon regimine, Typis Polyglottis Vaticanis 1961. Schema discussum est a commissione centrali praeparatoria die 21 februarii 1962: cf. *Acta et Documenta...,* Series II, vol. II, pars II, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, pp. 541 ss.

8) In n. 4 (p. 9, lin. 4), post: «si ob infirmitatem» addita sunt verba «aut provectam aetatem».

9) In n. 6 (p. 9, lin. 14), verbis «ob aliam causam» additum est: «*iustam*» causam.

10) N. 8 (p. 9, linn. 22-26) ita mutatus est: «Dispensandi ab irregularitate ex defectu (can. 984 C.I.C.) et ab irregularitate quae conversis ex haeresi vel schismate incumbit (can. 985,1 C.I.C) *excepta tamen irregularitate ob apostasiam,* necnon ab impedimentis (can. 987 C.I.C.) quibus filii acatholicorum astringuntur.

11) N. 10 (p. 9, linn. 30-32), ita statuatur: «Sanandi in radice matrimonia invalida ex impedimento disparitatis cultus, *dummodo debitae cautiones a partibus praestentur,* et ex defectu formae».

12) N. 12 (p. 10, linn. 4-6) ita mutetur: «Libere ingrediendi, et iusta ac gravi de causa, permittendi ingressum in clausuram papalem aut egressum ab eadem».

Privilegia et indulta Episcopis personaliter tribuenda

13) Titulus mutatus est hoc modo: «*Facultates Episcopis recognoscendae*».

Exoptanda circa praxim SS. Congregationum

14) N. 2 (p. 12, linn. 1-2) mutatus est prout sequitur: «Relationes ad S. Sedem, si magis expediat, simplificentur et unificentur».

15) In n. 3 (p. 12, lin. 3), mutatum est verbum «promulgentur» in «evulgentur».

16) N. 5 (p. 12, linn. 12-18) deleri potest.

17) N. 6 (p. 12, linn. 19-24) deleri potest.

11

EMENDATIONES ACCEPTATAE

quoad schema decreti

DE EPISCOPORUM COETU SEU CONFERENTIA [1]

1) Pag. 4, linn. 3-6 («Romani Pontifices... commendantes») sic emendatur: «Romani Pontifices huiusmodi nationales Episcoporum Coetus non solum adprobaverunt sed etiam amplissimis verbis laudaverunt, eorum annuam celebrationem commendantes [2] et quaestiones ac negotia quae in illis pertractari deberent indigitantes.[3] Quin immo ipsi Summi Pontifices statuerunt ut annui Episcoporum Conventus nullo modo impedire deberent quominus Provinciales vel Plenariae Synodi ex Sacrorum Canonum praescripto celebrarentur. Per hosce Coetus sternitur via quodammodo cum ad ipsas dioecesanas et provinciales habendas Synodos, tum ad cogendum nationale Concilium (Leo XIII ad Episcopos Lusitaniae)».

2) Pag. 4, lin. 19, ad mentem Em.mi Ferretto ponitur notula 4 ad indicandos coetus ab Apostolica Sede adprobatos uti in Annuario Pontificio referuntur (cf. Annuario 1962, pp. 773-777).

3) Pag. 5, linn. 1-16 deletis, novus textus proponitur i.e.: «Cum autem Nationales Episcoporum Coetus hucusque praeter leges canonicas constituti fuerint eorumque decisiones et instructiones vim iuridicam non obtinuerint, permulti Sacrorum Antistites summopere exoptant ut in Codice Iuris Canonici huiusmodi coetus seu Conferentiae constituantur certisque legibus circumscribantur ita ut in posterum ex sacrorum canonum praescripto celebrari possint».

4) Pag. 6, linn. 1-7 deletis, prosequamur: «Sed cum Episcoporum coetus...».

Caput I: *De constitutione et natura*

5) Pag. 6, linn. 25-26 deletae sunt iuxta votum Em.mi Ferretto.

Caput II: *De moderamine*

Art. 1: uti iacet.
Post art. 1 inseratur articulus cum duabus paragraphis, i.e.:

---

[1] Schema propositum a commissione de episcopis et de dioeceseon regimine, Typis Polyglottis Vaticanis 1961. Schema discussum est a commissione centrali praeparatoria die 20 februarii 1962: cf. *Acta et Documenta...*, Series II, vol. II, pars II, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, pp. 518 ss.

Art. 2, § 1: Opportuno ante Conferentiae celebrationem tempore, Nuntius vel Delegatus Apostolicus certior fieri debet de rebus in Conferentia pertractandis deque earum ordine.

§ 2: Conferentia expleta, initae deliberationes et acta ad Sanctam Sedem per Nuntium vel Delegatum Apostolicum communicanda sunt ut haec, si opus sit, sua auctoritate intervenire possit; neque ad singulos Episcopos acta et deliberata trasmitti poterunt, nisi prius Apostolica Sedes responsum dederit et mentem suam patefecerit.

Art. 2: fit tertius et manet uti iacet in schemate.

Art. 3: fit quartus et ita immutatur: «Constituatur insuper Secretariatus Generalis in servitium Coetus Episcoporum».

Caput. III: *De vi decisionum*

Ratione habita animadversionum Em.morum ac Exc.morum Patrum articulus nova forma redigitur, scilicet:

Art. 1: Decisiones, a Coetu seu Conferentia Episcoporum prolatae, iuridice non obligant, nisi expressa Apostolicae Sedis adprobatione corroborentur, attamen ratione unitatis et boni communis maxima reverentia accipiendae sunt atque servandae.

Art. 2: Habita ratione animadversionis Em.mi Confalonieri sic immutatur: «Episcopus in sua dioecesi in casu aliquo particulari contra decisiones Conferentiae agere intendens, antea scripto certiorem faciat Conferentiam in persona Praesidis de suis agendi rationibus».

Art. 3: uti iacet.

Art. 4: uti iacet.

Caput IV: *De relationibus inter Episcopos diversarum nationum*

Artt. 1 et 2: prout iacent.

12

Schema decreti

DE EPISCOPORUM COETU SEU CONFERENTIA

I – De constitutione et natura

1. In unaquaque natione constituatur Episcoporum Coetus seu Conferentia ut collatis consiliis viribusque unitis perpendatur quid in universa natione agendum sit ad bonum religionis promovendum, ad salutaria apostolatus studia et opera excitanda, ad apta et tempestiva remedia paranda serpentibus erroribus et abusibus vel instantibus periculis contra fidem, mores et ecclesiasticam disciplinam.

2. Si ob nimium Episcoporum numerum vel plures ritus vel aliam gravem causam, in particularibus statutis recognoscendam, impossibile vel inopportunum evadat ut omnes Episcopi personaliter Coetui seu Conferentiae Nationali intersint, tunc una cum Metropolitis vel Praesidibus Conferentiarum Episcoporum Regionalium aut Ritualium interesse possunt, tamen et ipsi cum suffragio deliberativo, etiam Episcopi pro unaquaque provincia seu regione ecclesiastica a suae provinciae Episcopis vel a sua Conferentia Regionali aut Rituali eligendi.

Hoc autem in casu quaestiones omnes, antequam in Conferentia nationali pertractentur, Metropolitis vel Praesidibus Conferentiarum Regionalium aut Ritualium opportuno tempore communicari debent mediis idoneis, ita ut consilia et vota omnium Episcoporum exquirantur.

II – De moderamine

1. Episcoporum Coetus seu Conferentia regitur peculiaribus Statutis a Sancta Sede probatis.

2. § 1. Opportuno ante Conferentiae celebrationem tempore Nuntius vel Delegatus Apostolicus certior fieri debet de rebus in Conferentia pertractandis deque eorum ordine.

§ 2. Conferentia expleta, acta et initae deliberationes ad Sanctam Sedem per Nuntium vel Delegatum Apostolicum communicanda sunt ut ipsa, si opus sit, sua auctoritate intervenire possit; neque ad singulos Episcopos acta et deliberationes transmitti poterunt, nisi prius Apostolica Sedes responsum dederit et mentem suam patefecerit.

3. E gremio eiusdem Coetus constituantur:

§ 1. Consilium permanens, ex aliquibus Praesulibus constans, quod ipsam Conferentiam repraesentet in omnibus causis et negotiis eidem concreditis;

§ 2. Commissiones Episcopales, quae peculiaribus negotiis praeficiantur et res in Conventu plenario tractandas parent.

4. Constituatur insuper Secretariatus generalis in servitium Coetus Episcoporum.

III – De vi decisionum

1. Episcopus in sua dioecesi in casu aliquo particulari praeter decisiones Conferentiae agere intendens, antea scripto certiorem faciat Praesidem Conferentiae de suis agendi rationibus.

2. In rebus pro quarum solutione oporteat normas iuridicas ferre, adeatur Sancta Sedes eiusque iudicio standum erit.

3. Unusquisque Episcopus pro sua prudentia et discretione normas in Coetu Episcoporum latas, vi iuridica in propria dioecesi fulcire potest.

IV – De relationibus inter episcopos diversarum nationum

1. Foveantur relationes inter Episcopos diversarum nationum maius commune bonum tuendum.

2. Illos potissimum Sacrorum Antistites, qui propter nomen Christi calumniis et angustiis divexantur vel in carceribus detinentur, Episcopi fraterno amplectantur animo eosque germana actuosa cura prosequantur, ut eorum dolores ardore precationis operisque Confratrum leniantur et mulceantur.

13

EMENDATIONES ACCEPTATAE

quoad schema decreti

De dioeceseon partitione[1]

1) p. 5, linn. 18-20, sic legatur: «Ex alia parte si dioecesis sit nimis parva, restricta, exigua quoad numerum sacerdotum et quoad bona ac redditus, Episcopus apte consulere non valebit innumeris dioeceseos necessitatibus nec habere etc... ».

2) p. 6, lin. 14 (n. 3, § 2), post «Item» addantur verba «in singulis casibus».

3) p. 6, linn. 17-21, totus art. 4 sic mutetur: «Abbatiae et Praelaturae *nullius,* quae ratione territorii et incolarum numeri sat magnae sunt, nisi peculiares obstent circumstantiae, in Dioeceses erigantur. Quoad ceteras, utrum conservandae sint an supprimendae decernat Sedes Apostolica».

4) p. 6, linn. 22-23, totus art. 5 supprimatur.

5) p. 6, linn. 24-28, tota § 1 art. 6 sic mutetur: «Confinia Dioeceseon congruenter mutentur, si opportunum videatur, pro locorum distantia, viarum commoditate aliisque circumstantiis, ex prudenti S. Sedis iudicio».

6) p. 7, lin. 4 (n. 8, § 1), loco «extintiva» legatur «extinctiva».

7) p. 7, lin. 26 (n. 11, § 2), loco «ad incolarum numerum» legatur «ad sacerdotum incolarumque numerum».

8) p. 7, lin. 28, post verba «nationalitatis diversitatem» addantur: «ad communitatis dioecesanae spiritualem cohaerentiam».

9) p. 7, lin. 32 (n. 12), post verba «In unaquaque Natione» addatur: «probante Sede Apostolica».

10) p. 8, linn. 5-8, integra § 2, art. 13, sic mutetur: «Dioeceses autem personales pro diversitate rituum erigi poterunt, quinimmo curandum est ut erigantur ubi plures sint fideles diversi ritus quibus sufficienter consuli nequeat per sacerdotem aut paroeciam eiusdem ritus».

---

[1] Propositum a commissione de episcopis et de dioeceseon regimine, Typis Polyglottis Vaticanis 1961. Schema discussum est a commissione centrali praeparatoria die 20 februarii 1962: cf. *Acta et Documenta...*, Series II, vol. II, pars II, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, pp. 496 ss.

B) *PROCESSUS VERBALES*

Diebus 18, 19, 20 septembris 1962, iamiam adventante primo die Concilii Vaticani II, apud aedes S. C. Consistorialis convenerunt:

e Commissione de Episcopis: em.mus card. Marella, Gawlina, Carli, P. Stano, P. Fernandez, D.nus Governatori;

e commissione de disciplina Cleri: rev.mus P. Berutti, a secretis eiusdem Commissionis.

Praefuit em.mus card. Marella; secretarium egit P. Ianuarius Fernandez, O.R.S.A.

Ratio subcommissionis fuit in examen revocare diversa schemata emendanda iuxta mentem pontificiae subcommissionis de materiis mixtis, quae agunt:

De cura animarum in genere;

De emigrantium, maritimorum, aëronavigantium, nomadum et peregrinatorum seu turistarum cura;

De cura pro christianis communismo infectis et de cura animarum et communismo;

De parochorum obligationibus quoad curam animarum;

De catechetica populi christiani institutione;

Die 18 septembris 1962
mane, hora 9,30

Recitata prece «Adsumus», em.mus Praeses prolusionem habuit, gratum sese exhibens Patribus huius subcommissionis, qui usque ad vigiliam imminentis Concilii operam navant in apparandis diversis schematibus.

Idem em.mus Praeses, praevie informatus a D.no Governatori, plura schemata vidit, ubi, ait, invenitur quoddam velut «mosaicum», de variis rebus agens; ex. gr. schema «De cura animarum» tangit quaestiones de vocationibus, de clero, de Episcopis, de populo christiano..., quae res generat haud parvam difficultatem, quia de eadem materia aliae Commissiones tractarunt.

Governatori, qui Secretarius est Pontificiae subcommissionis de materiis mixtis, notat, iam in limine, hanc subcommissionem in genere revereri proposita ab aliis Commissionibus; ex. gr. quod decidit commissio mixta de Episcopis et de Religiosis circa res inter se communes.

Marella advertit quomodo verba quaedam ablata sunt e schemate «De cura animarum»: v.g. De *sponsore* Ecclesiae. Postea, sese vertens ad rev.mum P. Berutti, dicit: Vos, P. Berutti, multum adlaborastis.

Governatori praesentat schema analyticum constitutionis « De cura animarum », quae constitutio elaboranda erit a commissione de Episcopis et de disciplina cleri. Schema analyticum complectitur duas partes: A) De Episcoporum munere pastorali; B) Decreta de cura animarum. Praeparatum est a P. Berutti, qui illico de eius ratione verba dicit.[1]

Marella interrogat: ubi venit tractatus « De curia dioecesana, de Episcopis auxiliaribus? ». Expedit ut Episcopi noverint haud neglectam esse tractationem de his rebus ab eis discussis.

Governatori: sed de his alibi specialiter agitur; Consilium autem Praesidentiae apte providebit de schematibus evolvendis.

Berutti: praesto omnibus sit programma praecisum, definitivum, ubi clare omnia constent; alioquin Patres Conciliares anxii erunt dicentque: ubi agitur de tali re?

Carli notat programma de spectaculis, amplum; quare nostrum ita breve esse debet?

His praemissis, examinatur schema « De cura animarum »[2]

Berutti: titulus genericus sit: « De cura animarum »; postea subtituli addantur: De parochorum officio exercendae curae animarum etc. Ordo tamen logicus praevaleat, ita ut omnia in eadem sessione discuti valeant. Postea sermo fieri poterit de apostolatu religiosorum, laicorum...

Governatori: profecto, in « Prooemio: Principia doctrinalia » mentio fit de Religiosis; itaque in notis revocari potest schema de Religiosis.

Berutti: opus esset programmatis universalis, ubi visio generalis totius materiae fieret; sed Commissio Praesidentiae videbit.

Marella idipsum fatetur; Episcopi desiderant uno velut conspectu omnia disceptanda videre.

Principia doctrinalia – vel prooemium[3]

Berutti revidit, emendavit, hac ratione:

Supprimitur secundum comma « Itaque... ».

In tertio commate, lin. 3: « ex instituto *sibi* commissam ».

In quarto commate, linn. 7, 8 et 9 tolluntur: « perversis moribus », « ut vocem Christi audiant sive ministerio gratiae et cultus ».

In sexto commate, lin. 3, loco « cooperationem », « adiutricem operam ».

In septimo commate, prima linea: « Ad tantum pastorale opus *explendum* ». In secunda linea: « sibi *presbyteros* in adiutorium deligunt ».

---

[1] Cf. pp. 224; 372.
[2] Cf. pp. 352 ss.
[3] Cf. pp. 352 s.

In ultimo commate, in fine «applicare *satagant*».

Stano volebat delere in commate septimo «eminent», et substituere per «praecipue».

Alii: sed decet ut parochi, qui portant pondus et onus diei, *emineant.*

Berutti: insistit ut remaneat «emineant»; parochi sunt veri et immediati cooperatores Episcopi.

Remanet.

Postea proceditur ad examen singulorum articulorum schematis dicti «De cura animarum in genere»; et P. Berutti praesentat novam manuscriptam redactionem, fundamento schematis impressi innixam, sed plene modificando ordinem logicum, tenorem verborum etc.[4]

Idem Pater legit suam redactionem et alii Patres, interdum, quasdam observationes faciunt. Itaque, resumendo schema impressum «De cura animarum» notatur:

Pag. 31, n. 1,[4 bis] «Liturgica fidelium institutio»: Carli, loco «Missae sacrificio et Sacramento», ponatur «cum S.ma Eucharistia». Idem fiat p. 32, 2. Ibi, linea 6: «Virginem Mariam et *alios* Sanctos».

Pag. 32, n. 5: Non «iudicio Episcopi» sed Conferentiae Episcoporum nationalis vel provincialis taxae substituendae remittantur.

Pag. 33, n. 1: Linn. 11, 12: loco «per officium dioecesanum socioreligiosum», «per peculiare officium, quod nomine venit officii socioreligiosi».

Lin. 13, loco «alienas oves» dicemus «Acatholicos»? Extra Ecclesiam? Paganos?

Marella: non dicatur «paganos»; non bene accipitur in nationibus, ubi non baptizati inveniuntur, sed, suo modo, sunt religiosi.

Pag. 34, n. 4: Marella: diversa systemata in diversis nationibus; in U.S.A. remanent Vicarii Generales semper; officia dioeceseos solent dispertiri inter diversos Vicarios.

Stano: ne pereat figura Vicarii prout ex Codice; «pro *universis* negotiis».

Carli: in concreto limitatur officium eorum per portionem dioeceseos.

Berutti: dicatur simpliciter «Vicarius», dempto «Generalis», sed cum potestate ordinaria, ad singulas portiones destinandus.

Pag. 35, linn. 4-8:

Governatori: melius veniet post articulum «De Vicario foraneo».

Carli: ne dicatur in fine «disceptanda» quasi laici auctoritate aliqua pollerent.

Berutti: dici posset: seorsim vocentur et audiantur.

Governatori: audiantur circa particularia apostolatus negotia.

---

[4] Cf. pp. 374 ss.

[4 bis] Cf. pp. 161 ss.

Marella: *laici,* ne confundantur cum religiosis laicis seu non sacerdotibus; sunt et ipsi veri religiosi.
Berutti: utique, sic dictae Religiones laicales.

Pag. 35, n. 6 b): Carli: in secunda linea, «de promovendis et *coordinandis* activitatibus».

Pag. 36, n. 11: Berutti amandaret schemati ubi de spectaculis.
Carli: mentio hic fiat per quamdam visionem generalem, utilem Episcopis.
Alii: remittatur ad n. 1 bis, p. 33.

Pag. 38, n. 3: Carli: missiones apud acatholicos? Melius apud acatholicos et *infideles.*

Admittitur.
In fine quaerit Marella: ubi de Conferentia Episcoporum agitur?
Alii: ubi de structura Ecclesiae.
Berutti: ubi de dioecesi.
Carli: ubi de Episcopis et de dioecesibus.
Marella: in «de potestate Episcoporum»?
Governatori: forsitan veniet tanquam norma practica schematis De potestate Episcoporum; nos autem conficiamus nostrum schema.
Hora 12,10 finis primae sessioni imponitur.

DIE 19 SEPTEMBRIS 1962
mane, hora 9,30

Priusquam ineatur studium aliorum schematum, Carli proloquitur de diversis constitutionibus apostolicis a Concilio promulgandis. Aderit constitutio apostolica de *potestate Episcoporum;* excogitari posset alia constitutio de dioeceseon regimine, variis partibus integrata: de coetu Episcoporum, de relationibus cum Religiosis, de cura animarum... Prima constitutio erit *doctrinalis;* secunda, *disciplinaris.*
Marella: De cura animarum, uti conclusio; multa complectitur.
Governatori: possumus praesentare nostrum votum commissioni mixtae.
Marella: nos, per partes, agimus; constitutio, generaliter.
Gawlina: etiam Commissio theologica id fecit.
Alii: utique, propriam constitutionem praeparat commissio theologica.
Berutti: clara tamen reddat principia, ex.gr. de sacramentis, de matrimonio, de facultatibus parochorum...
His praemissis, proceditur ad studium schematis «De Emigrantium... cura».[5]

---

[5] Cf. pp. 176 ss.; 359 ss.

Berutti, perinde ac fecit cum schemate «De cura animarum», hoc Schema penitus refecit, novamque integram redactionem praesentavit.[6]

Connectitur materia, dicitur, cum schemate «De cura animarum in genere», p. 40-43.[7]

Commissio theologica praeparat constitutionem «de re sociali».

Governatori: opportune constaret in cap.I schematis «De emigrantium...cura» comma «Vehementer... vitae ratione» quod legitur in schemate «De cura animarum», p. 41.[8]

Berutti prosequitur in proferenda sua redactione, cap. I, pag. 2.

Pag. 2, n. 4: Marella: linea 6 addatur: «id expedire *et ubi fieri possit*», quia alicubi datores laborum opponuntur praesentiae sacerdotum.

Governatori: transferantur verba p. 43 schematis «De cura animarum», primis lineis, in hunc numerum, fine: «non exclusis, si casus ferat, extraordinariis mediis seu incoeptis, quae sint indoli et missioni Ecclesiae consentanea».

Carli: lin. 8: «parochi auctoritate?» Forsan impedirent actionem Missionariorum opificum.

Berutti: dicatur: concordi animo cum eorum parochis.

Admittitur.

Pag. 3, n. 5, lin. 7:

Gawlina: omitterem «ita ut opifices non iam se sentiant extranei sed vere», quia odiose sonant.

Berutti: dicatur: tanquam filii in domo Patris sui.

Admittitur.

Marella: hic inserendum esset comma «Vehementer...» prout edixit Governatori.

Governatori: melius post «revocentur», commate secundo cap. I «De pastorali cura fidelium opificum».

Admittitur et deletur in eodem commate «Vehementer» «itaque Sancta Synodus». Dicendum: «Itemque vehementer hortentur iidem Sacri Pastores omnes conductores laboris... tueantur; iisque in memoriam revocent... contraire». Cetera omittuntur.

Caput II: *De pastorali cura fidelium migrantium*

Discussio fit de utilitate inserendi n. 1, pag. 4: «Cum Deus...».

Stano: est quid pleonasticum; bene potest omitti.

Governatori: id tamen dicitur in «Exsul Familia».

---

[6] Cf. p. 380 ss.

[7] Cf. p. 166 ss.

[8] Cf. p. 41.

Carli: specificetur ita: omnibus hominibus *egenis* patere debent.

Marella distinguit inter emigrantes liberos et coactos.

Governatori: melius redigere hunc numerum ut scribitur in schemate p. 21: « Cum Deus universorum Creator praecipue in bonum omnium bona condiderit, omnibus hominibus pateant oportet commigrandi viae... ».

Excogitatis aliis formulis, tandem admittitur haec: « Cum Deus omnium rerum Creator, in totius generis utilitatem bona condiderit, hominibus pateant oportet commigrandi viae... ».

Pag. 4, n. 2: « Per emigrationem... ».

Stano: omitterem.

Marella: non ita; est principium pulchrum; explicetur autem quid intenditur per « spatium vitale ».

Governatori: est principium consecratum in « Rerum novarum ».

Berutti: omitterem; non omnia, quae in Encyclicis constant, repetenda sunt; si ponatur, dicendum: « ius familiarum ad spatium vitale per emigrationem... », omittendo « Proclamatur » quod apparet in schemate p. 21.

Gawlina: omitterem « spatium vitale »; non bene sonat; nos agimus de possibilitate propriam evolvendi vitam.

Berutti: dicatur « ad proprium incrementum ».

Stano: iam in art. 4 id dicitur.

Alii: remittatur ad n. 4.

Governatori: legit « Exsul Familia », ubi bene omnia explicantur.

Gawlina: dicatur: « ius familiarum ad unitatem, incrementum et honestam sustentationem ».

Berutti: est ius pacificum; non omnia dicta in Encyclicis complecti debemus.

Governatori: terminus « spatium vitale » adhibetur a Leone XIII et Pio XII.

Berutti: remittatur ad n. 1 in fine: « ...itemque ius familiarum ad servandam unitatem et fovendum congruum incrementum et honestam sustentationem aptius et tutius exercetur ».

Pag. 4, n. 3: Carli: in fine, *abstrahere,* loco *abscindere.*

Pag. 4, n. 4: Governatori: loco « conversatio » dicatur « integratio » ut in schemate p. 21

Berutti: « integratio » non est latinum.

Marella: conversatio et praeparatio ad *insertionem.*

Stano: conceptus ita exprimi posset in fine numeri: « ... atque eorum tranquilla et sana in communitatem insertio praeparetur ».

Admittitur.

Pag. 4, n. 5: Carli: « adsint »? Quomodo?

Berutti: non exigitur praesentia physica; sufficit moralis.

Gawlina: dicatur « adiuvent ».
Carli: vel « consulant ».

admittitur "consulant".

Pag. 5, n. 11: linea 3: « *suae* ipsorum iurisdictioni ».

Pag. 5, n. 12: Governatori: in « De cura animarum » de eadem re agitur; concordentur puncta.
Berutti: ideo nos dicimus: « paroecia... *legitime* constituatur »; servando alibi stabilita.
Carli: statuatur ita: « paroecia constituatur audito Capitulo Cathedrali et duobus consultoribus ».

Admittitur ita.

Pag. 5, n. 14: Gawlina: magis placet n. 8, pag. 24 schematis « De emigrantium... cura »; ibi non ponitur « etiam ».
Carli: dici potest: « praeter parochum, *etiam* cappellanum ».
Marella: parochum *vel* cappellanum.
Gawlina: in ultima linea: « ultra primum gradum » loco « ad secundum gradum lineae rectae ».
Governatori: iam discussum et decisum est in Commissione Centrali.
Marella: est difficile, de facto, limitare gradus; non convenit.
Gawlina: vitemus quemdam nationalismum in Ecclesia.
Berutti: quare ponitur limitatio ad secundum gradum?
Governatori: est in « Exsul Familia » usque ad primum: hic, extenditur.
Marella: exponamus nostrum votum et Concilium decidat.

Pag. 6, n. 16: Carli: delerem « Si expedire videbitur », quia Orientales *semper* dioeceses eorum ritus erigere desiderant.
Governatori: dicatur « Ubi necesse est ».
Finis sessionis secundae.

DIE 20 SEPTEMBRIS 1962
mane, hora 9,30

Prosequitur studium schematis rev.mi P. Berutti in cap. III: *De pastorali cura fidelium maritimorum.*
Tolluntur in primo commate verba « accuratae » et « decreta ».
Governatori suggerit convenientiam eliminandi citationem « Pius XII statuit per S. Congregationem Consistorialem die 21 novembris 1957 »; dicatur simpliciter: « Apostolica Sedes » et citatio remittatur ad notationem inframarginalem.

Pag. 7, n. 1: linea secunda: « erectus» pro « institutus ». Postea: « opportuna instituta condat et media eligat... ».

Pag. 7, n. 2: Marella interrogat: quid «acatholicos»? In Statibus Foed. Am. Sept. non desiderant ita vocari.

Pag. 8, n. 3: post discussionem, ita ordinatur: «Omnes sacerdotes, qui in navigantium aliorumque maritimorum spiritualem curam incumbunt, unum efforment Apostolatus maris opus».

Pag. 8, n. 4: Governatori: in fine: «in tota natione *provehendum* et moderandum».

Caput IV: *De pastorali cura fidelium aëreonavigantium*

Nihil notatur.

Caput V: *De pastorali cura fidelium nomadum*

Pag. 10, n. 1: Carli: Commissio instituenda est de *consensu* Ordinariorum locorum?

Dicendae sunt leges seu *normae?* Quaenam facultas vel potestas huius Commissionis?

Governatori: addatur in secunda linea «Episcopalis» ut in schemate, p. 32, n. 1.

Carli et Stano: tollatur « de consensu Ordinariorum locorum».

Admittitur.

Caput VI: *De pastorali cura fidelium peregrinatorum*

Marella observat: in prooemio videretur has dispositiones limitari ad solam aestatem.

Stano: dicatur: «turmatim *per varia anni tempora*».

Berutti: vel melius «per annum».

Admittitur.

Pag. 11, n. 2: Governatori: melius ut in n. 2 schematis, p. 34: «... ut normis doctrinae christianae...». Itemque finiatur in «erecta», demptis «ab auctoritate ecclesiastica».

Pag. 12, n. 4: Stano: versus finem: «itemque cum illis de huiusmodi quaestionibus prudenter colloquantur».

Admittitur.

Schema

De cura pro christianis communismo infectis et de cura animarum et communismo

Rev.mus P. Berutti in hoc schemate aliqua notavit, fere integrum relinquens textum. Emendationes continentur in folio ab eodem P. Berutti scripto.[9]

Idem Pater vellet titulum mutare et inserere hanc materiam post caput VI « De emigrantium... cura ».

Governatori ait: revereamur nostrum titulum; ita voluit ex.gr. Card. Liénart. In Commissione centrali dictum est vitari debere vocem « communismo », eam pro « materialismo » substituendo.

Folium, n. 4: Carli: etiam providentia Dei impetitur.

Governatori: dici posset: « exsistentia Dei *personalis,* omnipotentis et providentis ».

Marella: monismus, sensu erroneo, capitur tanquam quidam pantheismus; idcirco dicatur: « Dei *personalis* ».

Admittitur.

Idem Em.mus Dominus: « Corporis mystici »: posset addi, claritatis gratia, « quod est Ecclesia ».

Governatori: dicatur simpliciter « Ecclesia Christi ».

Admittitur.

N. 8): Governatori: scribatur ut in « Mater et Magistra »: « Instituta socialia, opificum collegia et consociationes artificum ad suam cuiusque professionem spectantes, Ordinarii locorum atque parochi impense foveant, et sedulo curent ut eorum socii... ».

N. 9): Carli: ponatur in subiunctivo: « ... extollat ac tueatur... faciat... neglegat... ».

Schema

De paroeciarum provisione, divisione, unione[10]

Ad. I. Ita redigitur: « Libera provisio paroeciarum competit Ordinario loci, servatis iuris praescriptis de idoneitate promovendorum et de eorundem nominatione in casibus expresse exceptis... ».

---

[9] Cf. pp. 388 s.

[10] Cf. pp. 389 s.

Ad III: Carli: vellet eliminare iura privatorum circa praesentationem parochi.
Alii: difficile; sunt iura quaesita.

Ad V: Berutti: Commissio Centralis noluit abolere concursus.

Ad VI: Carli: est materia nostra, de Episcopis; et quidem, idipsum nos statuimus.

Pag. 3, ad II: Governatori: iam alibi actum est, ubi « De cura animarum »; concordanda materia.

Carli: agatur ubi de structura dioeceseon; paroecia intrat in Dioecesim.

Governatori proposuerat apud Commissionem Centralem utilitatem conficiendi schema unicum.

P. Berutti secum asportavit omnia folia et schemata, et ille, qua distinguitur dexteritate et scientia, omnia examinabit et ordinare dignabitur.

Schema

De catechetica populi christiani institutione [11]

Etiam hic aliqua sunt communia, notat Governatori; ex gr. liber precum. Tituli apte ponantur; dicatur « De cura animarum actu exercenda »; habeat scilicet aspectum quendam territorialem, prout concepit Carli.

Marella: utique, tituli concinne sint confecti.

Schema « De catechetica institutione » examinatum non est; [12] in fine Patres edixerunt iterum atque iterum perutile esse offerre Concilio omnia argumenta tractanda, ut vitentur inutiles interventus et vanae interrogationes.

Absoluta tractatione, finis sessionibus imponitur, dum Rev.mus P. Berutti, aliqua complebit.

Die 28 septembris 1962
mane, hora 9,30

Haec sessio aliud non est nisi continuatio sessionum dierum 18, 19, 20 de concordandis diversis schematibus Commissionum.

Iidem Rev.mi Patres interfuerunt hora 9,30 apud Aedes S.C. Consistorialis.

Examini subiecta sunt:

1. Documenti per la Costituzione « De cura animarum » (seguito);
2. Documenti per il Decreto Conciliare « De Episcopis et de dioeceseon regimine ».

---

[11] Cf. pp. 215 ss.; 367 ss.

[12] Cf. pp. 390 s.

Tam in primo quam in secundo fasciculo inveniuntur schemata successive elaborata, et ultimae variationes factae praecipue a Rev.mo P. Berutti et Exc.mo D.no Carli.

Hae variationes, ut plurimum, conservatae sunt; nonnullae autem, non multae, additae in hac sessione.

Iam initio, verba dicere postulavit Governatori, qui in mente et in manibus habet omnia schemata confecta a diversis Commissionibus, quique de omnibus rationem reddit et alios manuducit in labore exantlando.

Itaque idem Governatori offert schema dactilographicum « De Episcoporum iuribus et officiis quoad pastoralem curam animarum »,[13] et ait: inseratur hic quod dicitur in n. XXII schematis « De catechetica institutione »: « De episcopo Magistro » ad n. 2, « Sacra praedicatio... ».[14]

Pag. 3, n. 4, schematis dactilographici.

Exc.mi Patres Commissionis Centralis — revelat Governatori — instituerunt in tirocinio pastorali rite persolvendo atque in humanioribus litteris, iuxta cuiusque nationis morem et usum, tradendis.

Numerus itaque 4 complendus est his duobus adiunctis.

Pag. 4, n. 5, « Scholarum erectio ». Hic ponitur quod dicitur in schemate « De officio parochorum »: « Episcopus satagat... ».[15]

---

[13] Cf. pp. 392 ss.

[14] « Sacra praedicatio systematica communi dioecesano vel nationali programmate seu summario apte ordinetur, ut in omnibus Missis cuiuslibet dominicae aliorumque festorum de praecepto, quae in ecclesiis vel oratoriis publicis aut semipublicis celebrentur, populus christianus ordinatim constanter erudiatur.

Insuper, in Conferentiis Episcoporum conficiendum curetur *Directorium* de praedicatione, in quo normae statuantur ab omnibus servandae qui verbum Dei fidelibus annuntiant. Praecipua principia in eo exponantur de necessario studio assiduo Sacrae Scripturae et doctrinae Sanctorum Patrum atque magisterii ecclesiastici; de praedicatione homiletica prae caeteris praedicationis generibus adhibenda; de functione liturgica concionis infra Missam; de ratione habenda a concionatore peculiarium conditionum, quae propriae sint fidelium, quibus Dei verbum exponitur; de cura a concionatoribus adhibenda ut fideles aeque solvere valeant quaestiones et difficultates, quibus in vita quotidiana anguntur ».

[15] « Episcopus sedulo satagat ut cuiusvis gradus alumni praeter institutionem catecheticam quae iis in ecclesia traditur, etiam in scholis in religione rite erudiantur. Episcopus igitur curat, ut scholae catholicae etiam mediae et superiores, legitime erigantur, iis praesertim in regionibus in quibus scholae publicae auctoritatis civilis sunt neutrae vel acatholicae.

Unius dumtaxat Ordinarii loci est iudicare num necessitas exigat ut alicubi pueri scholas acatholicas vel neutras frequentent, quo in casu cautelae erunt adhibendae ab ipso Ordinario praestitutae ut periculum evitetur ne *alumni* fidem amittant aut in ea frigescant.

Postea novus addatur articulus cum additamento « In qualibet natione... ».[16]

Marella: liber precum, de quo in novo articulo, non excludat alios pietatis libros, in quaque natione existentes.

Pag. 8, n. 2 « Sacerdotes ad Missiones... mittendi ».

Governatori: transferatur hic n. 8, p. 10: « ... hunc in finem optandum ut constituatur... ». Primum comma « In Curia Romana » deletur.

Pag. 10, n. 9 [Centrum pastorale].

Governatori: incipiatur « Magni faciant Episcopi... ». Adiungitur n. 6) « Ut plenius munere suo fungatur... ».[17] In fine ponitur « De directorio pastorali » schematis « De parochorum obligationibus quoad curam animarum » XXV, p. 22: « Vehementer... ».[18]

Postea manifestantur emendationes acceptatae in schemate decreti « De rationibus inter Episcopos et parochos ».[19]

Nunc examen fit elenchi quaestionum « De Episcopis ac de Dioeceseon regimime — parte II — De rationibus inter Episcopos et parochos deque obligationibus et muniis parochorum »: cap. IV, « De paroeciarum provisione ».[20]

Aliquae modificationes inducuntur, ex. gr.: nulla paroecia pleno iure uniatur Capitulo. Capitulum non habeat curam animarum.

Marella: bene explicetur haec materia ut liquido appareat modificatio Codicis.

Berutti citat can. 415, ubi relationes exponuntur inter Capitulum et parochum. Essentialia dicantur in nova redactione canonis; aliter dubia orientur; nec debemus exspectare novum Codicem, qui post 20 annos apparebit.

In Centrali silentium factum est de hac innovatione, quae, repetit, apprime determinari debet.

---

[16] [*Liber precum*]. In qualibet natione vel provincia ecclesiastica communis libellus precum habeatur, a Conferentia Episcoporum probatus, in quo sint etiam cantus gregoriani et populares, ut fideles una voce rite ac devote orando et cantando sive in actuosa participatione liturgiae ac piorum exercitiorum, vel in receptione Sacramentorum, aptius eorum vita spiritualis foveatur non solum qua uti singuli considerantur, sed etiam quatenus ad familiam aut aliam communitatem pertinent ».

[17] « Ut plenius munere suo fungatur Centrum Pastorale, inter eius membra et consultores adnumerentur etiam nonnulli sacerdotes et laici, qui operibus apostolatus exercendis in diversis nationibus incumbunt ».

[18] « [*Directorium Pastorale*]. Vehementer suadetur ut in singulis regionibus Directorium Pastorale habeatur, a Centro seu Centris Pastoralibus conficiendum et ab Episcopis in suis conferentiis probandum, ut secundum varia rerum et locorum adiuncta sacerdotes opportune instituantur ad ea omnia prudenter et fructuose agenda, quae necessaria sunt aut utilia in exercitio sacri ministerii et curae animarum ».

[19] Cf. pp. 400 s.

[20] Cf. pp. 372 s.; 229 s.; 262.

Marella: vos, Berutti et Carli, praeparate specialem normam, postea a nobis perpendendam.

Berutti legit integrum can. 415.

Marella: parochus sit persona physica; nec oportet esse beneficiatum nec de Capitulo.

Alii: deceret ut sit saltem canonicus honorarius.

Conclusio: accommodetur nova praescriptio aliis normis Codicis.

Transitus fit ad schema ms. « De paroeciarum divisione... »,[21] iam in praecedentibus sessionibus examinatum, et Carli, pag. 2, VII, ubi de beneficiis curatis, ait: ne dicatur « Sancta Sedes ».

Berutti: in Centrali decisum est verba illa servari.

Marella notat quomodo ex.gr. in Statibus Foed. Am. Sept. non exsistunt beneficia; populus ipse est beneficium.

Governatori refert aliquas variationes in schemate « De rationibus inter Episcopos et parochos ».

Carli legit suum folium: « I Decretum — De Episcopis ac de dioeceseon regimine ».[22]

Berutti: in secundo commate dicatur « salventur » loco « salvaturi ».

In quarto commate, lin. 2: quare dicitur « recognoscantur »? Melius « tribuantur »; aut perfectius « censet ut habeant ».

Alii: Episcopi reiecerunt vocem « tribuere »; aiunt: iura nobis competunt, « recognoscantur ».

Admittitur propositio Berutti: « In primis... censet ut habeant ».

Governatori iterum redit ad schema ms. « De paroeciarum divisione et unione » propter connexionem materiae cum fine folii Carli.

Carli: possumus ampliare nostrum schema.

Governatori legit aliquas modificationes in schemate praedicto « De paroeciarum divisione » factas a P. Berutti. Ibi agitur, inter alia, de conventione inter Ordinarium et Superiores ad concredendas paroecias. Postea animadvertit arceri debere e schemate de Communismo dispositio de taxis.

Carli examinat schema « De rationibus inter Episcopos et SS. Curiae Romanae Congregationes ».[23] Ecce modificationes:

Pag. 6, 7 delentur, quia continentur in foliis Carli. Maneat principium « salvis iuribus et privilegiis Ecclesiae Orientalis », p. 7, lin. 25, quia Orientales vehementer talia iuria sibi vindicarunt.

Tolluntur tituli praemissi ad singula argumenta; sed ponendae rubricae ad singulos numeros.

---

[21] Cf. p. 230; 262.

[22] Cf. pp. 415 s.

[23] Cf. pp. 417 s.

Pag. 7, lin. 32: « habeant » pro « concedantur ».

Pag. 8, lin. 5: Item « habeant » pro « concedantur ».
Linn. 6, 7: « ... gratia quae *concedi solet* ».
Linn. 18-25: iam in « De sacramentis » agitur; concordetur.
Governatori notat quoad hunc numerum in Commissione de Sacr. concedi facultatem *ipso iure;* in nostra Commissione tribuitur *facultas* concedendi, quod valde differt.
Marella: ponatur etiam apud nos *de iure.*
Governatori: non ita; illic de iure gaudent sacerdotes expresse nominati; apud nos, alii quoque sacerdotes iuxta facultatem eis concessam.

Pag. 9, lin. 16: Berutti: vellet addi « *integra* recitatione Rosarii ».
Gawlina: relinquamus uti est: Ordinarii et Superiores scient quomodo se ducent.
Alii: dicamus *gravem* causam.
Governatori: maneat « aliam causam ». Superiores videbunt; Concilium decidet.

Pag. 9, linn. 30-32: Marella: in emendatione dicitur « dummodo debitae cautiones a partibus praestentur ». Restringitur facultas, quia antea sine praestatione cautionum sanabatur in radice matrimonium invalidum.
Governatori: restrictionem posuit Card. Ottaviani.

Pag. 10, lin. 9: Berutti: « dimittendi »: sola S. Sedes dimittit, non Episcopus.
Carli: dimittendi *e dioecesi.*
Berutti: sufficeret « transferendi » vel « praecipiendi ut e dioecesi exeant ».
Stano: repetit verba Carli: dimittendi *e dioecesi.*
Admittuntur haec verba.

Pag. 11, linn. 2, 3, 4: Delentur « abrogata dispositione canonum ».
Linn. 8-14: alibi positum, salva lege concursus.
Linn. 15-19: ad schema « De disciplina cleri ».
Linn. 20-23: iam dictum ubi de matrimonio.
Linn. 26 ss.: ponitur n. 2.

Pag. 12, linn. 1, 2: « magis expedit ut » loco « mittendae ».
Linn. 3-5: ponitur n. 4.
Linn. 6-11: ponitur n. 1, incipiendo « Nonnulli Episcopi ».

DIE 29 SEPTEMBRIS 1962
mane, hora 9

La Sessione si tiene presso la S. Congregazione Concistoriale alle ore 9, e termina alle ore 12.
Sono presenti: Sua Eminenza Rev.ma il Signor Cardinale Paolo Marella, Presidente della Commissione (Preparatoria e Conciliare « De Episcopis et re-

gimine dioeceseon»); S. Ecc. Mons. Gawlina; S. Ecc. Mons. Carli; il Rev.mo P. Cristoforo Berutti, O.P., Segretario della Commissione Preparatoria «De disciplina Cleri et populi christiani»; il Rev.mo Mons. Lauro Governatori ed il P. Gaetano Stano, O.F.M. Conv., il quale viene pregato di fare da Segretario della seduta.

Nel corso della seduta sono stati discussi e trattati gli argomenti seguenti:

1. Circa lo schema «De cura animarum in genere», art. I: «De Episcopo Magistro et Doctore», si legge e si approva il piccolo emendamento suggerito dal P. Stano al num. 2° «Sacra praedicatio ... ».[24]

N.B. Poco dopo la seduta Mons. Governatori rileva che lo stesso argomento è esposto, e più ampiamente, nello schema «De catechetica populi christiani institutione», cap. III, num. XVI: bisognerà pertanto confrontare i due schemi: lo stesso Monsignore prega il P. Stano di redigere del predetto numero uno schema concordato.

2. Si ritorna brevemente su la questione già precedentemente trattata nello schema «Praecipuae de animarum cura quaestiones», pars prior: «De animarum cura in genere», art. IV, num. 10, che cioé «*nulla paroecia habeatur tamquam Capitulo unita pleno iure*».[25]

Il P. Berutti ritiene che l'articolo in parola sia superfluo, in quanto l'attuale Codice I.C. prevede che vi siano chiese parrocchiali officiate dal Capitolo (e quindi determina le attribuzioni proprie del parroco e quelle dello stesso Capitolo, can. 415), ma non che siano unite al Capitolo.

Osserva Mons. Carli: non sono esclusi i casi di vera «unio» della parrocchia o cura d'anime al Capitolo (cf. can. 471): e pertanto sarà utile un accenno nel Concilio, nel senso che una tale *unione* non debba essere più ammessa.

3. *Ancora circa i Capitoli:* tra le facoltà, che i Vescovi chiedono, si è del parere che si debbano allargare i cann. 412 e 421: Mons. Carli s'incarica a stendere lo schema. Così pure si è del parere che si debba preparare (e poi tenere pronto per la eventuale discussione in Concilio) un appropriato schema di decreto (o parte di decreto) circa i *Capitoli:* si ricorda, in proposito, che un tale

[24] «Curent praeprimis Episcopi, ut diebus festis de praecepto non tantummodo in Missis paroecialibus, sed et in omnibus aliis Missis, quae ubivis, etiam in ecclesiis vel oratoriis Religiosorum, adstantibus fidelibus celebrantur, brevis homilia aut alicuius partis doctrinae christianae explanatio fiat; item ut in piis exercitiis quae tempore Adventus et Quadragesimae aliisque anni temporibus peragi solent, aut in novendialibus vel triduanis supplicationibus, ad christianam doctrinam plenius exponendam concionatores praecipue intendant. Expedit autem ut sacra praedicatio communi dioecesano vel nationali summario apte et systematice ordinetur, ita ut brevi annorum spatio christifideles de praecipuis christianae doctrinae partibus constanter ac plenius erudiantur».

[25] Cf. p. 375.

schema non fu steso dalla Commissione «De Episcopis», perché si pensava che ne avrebbe trattato la Commissione «De disciplina Cleri...»; mentre questa non fu investita della questione.

4. Circa il *proemio* («De rationibus inter Episcopos et Parochos») Mons. Carli legge l'emendamento apportato al proemio, circa la maggiore facoltà del Vescovo nella spartizione delle parrocchie.[26]

5. Sua Eminenza accenna brevemente a possibili questioni di procedura nelle Commissioni dei Padri del Concilio: è auspicabile che gli Ecc.mi Vescovi, che hanno avuto parte più attiva nella Commissione Preparatoria, siano rappresentati nella rispettiva Commissione Conciliare.

6. «De Episcopis Auxiliaribus et Coadiutoribus»: Mons. Carli legge lo schema emendato:[27]

a) P. Berutti propone un lieve emendamento al num. 3, par. 1 («exceptis iis quae requirunt speciale Episcopi mandatum». Si accetta.

b) al num. 7 si discute circa la giurisdizione degli Ausiliari «in solidum»: e si propone di aggiungere: «ita tamen ut gratia ab uno Auxiliari denegata concedi nequeat ab alio Auxiliari nisi ad normam can. 44, § 2 C.I.C.».

c) circa la nomina dell'*Amministratore Apostolico o del Vicario Capitolare* «sede vacante», ed il diritto dei Canonici alla nomina del detto Vicario Capitolare: si apre una nutrita discussione, nella quale emergono le particolari ragioni della innovazione indotta dal nuovo schema di decreto, e le difficoltà che ne possono derivare: lo steso schema ha già subito vari emendamenti!

Si conchiude di mantenere l'attuale schema proposto, mentre si dovrà tenere presente l'intera questione per un ulteriore emendamento dello schema, se sarà desiderata dai Padri del Concilio una più radicale innovazione (che... elimini il diritto del Capitolo dei Canonici alla nomina del Vicario Cap., almeno nel caso in cui nella Diocesi vi sia uno o più Ausiliari, e a fortiori un Coadiutore).

---

[26] Cum sit paroecia dioeceseos «*pars ac vivens veluti membrum*», dioeceseos «*veluti cardo, circa quem omnis pastoralis navitas, in eius finibus praestanda, vertitur, instimulatur atque ordinatur*», efficax et fructuosa esse non poterit dioecesana gubernatio nisi iure communi ampliores habeant Episcopi facultates quoad paroeciarum erectionem et earumdem congruam circumscriptionem. Nostris enim temporibus videre est quam saepe parvi pagi, progressu oeconomico et sociali invalescente, in magnas excreverint urbes, quam saepe circum veteres urbes perampla coaluerint suburbia, quibus profecto minime sufficere possunt paroeciae antea constitutae; quot e contra paroeciae rurales imminutae vel fere desertae, ob fidelium migrationes, evaserint, in quibus proinde, nisi congrue inter se uniantur, pastoralis actuositas sufficienti carere obiecto videtur».

[27] Cf. pp. 402 s.

d) viene emendato il num. 4 del cap. II.

7. Schema «De Episcoporum coetu»:[28] Mons. Carli legge lo schema più recente compilato su la base degli emendamenti proposti dalla Commissione Centrale:[29] si apportano soltanto lievi ritocchi.

8. Schema «De dioeceseon partitione»:[30] Mons. Carli legge lo schema. Resta soppresso il *Proemio;* parimenti si sopprime come superfluo il num. 1 (si dovrà quindi variare la numerazione dei paragrafi successivi).

Su proposta di Sua Eminenza si chiarisce ed emenda ulteriormente il num. 10 («Dioeceses immediate subiectae...»), con l'aggiunta «et fiant suffraganeae...».

---

[28] Cf. pp. 419 s.

[29] Cf. pp. 417 s.

[30] Typis Polyglottis Vaticanis 1961: in *Acta et Documenta...,* Series II, vol. II, pars II, pp. 496-498.

SESSIO III
(29 Octobris 1962)

A) *DOCUMENTA*

1

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 28-32/SM

1 octobris 1962

Em.me ac Rev.me Domine Mi Obs.me,

Honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Rev.mae adnexum schema « De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda » simulque Eminentiae Vestrae communico Subcommissionem de materiis mixtis peculiarem Sessionem celebraturam esse circa medietatem proximi mensis octobris (die statuenda), in qua agendum erit de emendando schemate adnexo necnom de redactione Constitutionis « De cura animarum », cuius textus iam apparatur et Em.mis Patribus Subcommissionis tradetur cum Romam pervenerint ad Concilium.

Interim, manus humillime deosculatus, obsequenti animo gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Rev.mae
Hum. mum Addict.mum Servum verum
✠ EUGENIUM Card. TISSERANT

Eminentissimis Cardinalibus Sodalibus
Subcommissionis de materiis mixtis
Cardd. Ioseph FERRETTO, Ignatio Gabrieli TAPPOUNI,
Achilli LIÉNART, Ioanni Baptistae MONTINI,
Leoni Ioseph SUENENS

2

EM.MUS PAULUS CARD. MARELLA
Praeses commissionis de Episcopis et de dioeceseon regimine

Roma, 6 octobris 1962

Monsignore carissimo,

Mi è piaciuto molto il Decreto preparato da S.E. Carli; si legge facilmente perché chiaro ed è tutto corrispondente a quanto si è discusso e deciso nelle nostre sessioni miste col Rev. P. Berutti. I sottotitoli sono, mi pare, indovinati.

All'Em.mo Card. Tisserant Ella vorrà sommessamente far notare che:

1) Anche se gli emendamenti non sono stati apportati dall'apposita Commissione, noi ne abbiamo tenuto conto insieme alla Commissione della Disciplina del Clero e dei Religiosi.

2) Che la ragione di mettere in moto, per così dire, il lavoro è la preghiera fattaci da S.E. Felici di essere in grado di consegnare ai Vescovi durante la loro permanenza in Roma, e prima della loro partenza, tutto il materiale che sarà discusso nella seconda sessione. Questo è il 1° Decreto al quale dovranno seguire gli altri. E il tempo corre. Del resto ora tocca ai Vescovi dire e proporre emendamenti ulteriori se ve ne saranno.

3) Potrà saltare agli occhi il fatto di aver elencato troppi dettagli (facoltà ecc.). Voglia far presente all'Em.mo che almeno si dia ai Vescovi la soddisfazione di vedere nei Decreti ciò che ad essi più interessa; che sarebbe una delusione per essi constatare che i loro desideri non appariscono nelle proposte. Sarà poi al Concilio e ai redattori finali abbreviare se vogliono. Questa materia «pastorale» è necessariamente fatta talvolta di particolari, a differenza della Costituzione Dottrinale.

4) Voglia raccomandare all'Em.mo di far annunziare, in un modo o nell'altro, a suo tempo, durante il Concilio (magari alla seconda sessione dove appunto si tratterà tutta la materia «pastorale») che la Commissione «de revisendo Codice» è stata nominata o lo sarà tra breve affinché si metta presto al lavoro e, una svolta terminato il Concilio, non ci siano da aspettare cinque o più anni almeno per avere il Nuovo Codice con i cambiamenti, aggiunte etc. decretate dal Concilio.

Ecco tutto: sono le stesse cose che lei, Monsignore, sa meglio di me. Se le ripeto è perché credo in coscienza di ripeterle: si sa infatti ciò che i Vescovi aspettano.

Grazie di tutto.

Suo dev.mo
PAOLO Card. MARELLA

Ill.mo e Rev.mo
Mons. Lauro Governatori
Segretario della sottocommissione
per gli emendamenti

3

ANNOTATIO EX OFFICIO

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

10 ottobre 1962

Nella redazione dello schema di Decreto «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum» si è tenuto conto nel capitolo relativo alla «Catechetica populi christiani institutione» del suddetto schema preparato dalla Commissione de Ecclesiis Orientalibus.

D. LAURO GOVERNATORI, *segr.*

4

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT

Praeses subcommissionis de materiis mixtis

Roma, li 14 ottobre 1962

Ill.mo e Rev.mo Signore,

Mi faccio premura di rimettere alla S.V. Illustrissima e Reverendissima i fogli comunicatimi per la Sottocommissione delle Materie Miste, insieme alle mie osservazioni, fatte sulle ultime bozze rimessemi dello Schema «De pastorali Episcoporum munere».

Come le spiego, la parola «Communismus» dovrebbe scomparire dal Capitolo VIII e si dovrebbe tener conto del progetto emesso prima dell'estate dalla Commissione Teologica «De Ordine sociali».

Voglia gradire, Illustrissimo e Reverendissimo Signore, i sensi di cordiale ossequio con i quali mi confermo

dev.mo nel Signore

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

Ill.mo e Rev.mo
Mons. Lauro Governatori

5

Rev.mus D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 33-37/SM

20 octobris 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

De mandato Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Cardinalis Praesidis, honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Reverendissimae adnexa schemata Decretorum,[1] de quibus disceptabitur in peculiari Sessione Subcommissionis de materiis mixtis quae celebrabitur feria secunda, *die 29 huius mensis octobris, hora 17,* in consueta Aula Palatii Apostolici Vaticani.

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia, gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hu.mum dev.mum ob.mum servum

Laurum Governatori, *secr.*

Eminentissimis Cardinalibus Sodalibus
Subcommissionis de materiis mixtis
Cardd. Ioseph Ferretto, Ignatio Gabrieli Tappouni,
Achilli Liénart, Ioanni Baptistae Montini,
Leoni Ioseph Suenens

---

[1] Cf. pp. 446 ss.

6

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

38/SM

20 octobris 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Reverendissimae adnexa schemata Decretorum,[1] de quibus disceptabitur in peculiari Sessione Subcommissionis de materiis mixtis, quae celebrabitur feria secunda, *die 29 huius mensis octobris, hora 17,* in consueta Aula Palatii Apostolici Vaticani.

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia, gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hu.mum dev.mum ob.mum servum

LAURUM GOVERNATORI, *secr.*

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino
D. Eugenio S.R.E. Card. TISSERANT
Episcopo Ostiensi, Portuensi et S. Rufinae
Praesidi subcommissionis de materiis mixtis

---

[1] Cf. pp. 446 ss.

ADNEXA

I – RES ET CAUSAE

pertractandae in sessione
diei 29 octobris 1962, hora 17

1. De emendando schemate Decreti «De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda».

2. De schemate Decreti «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum».

3. De schemate Decreti «De Episcopis ac de Dioeceseon regimine».

II – DECLARATIO SECRETARIAE SUBCOMMISSIONIS

Em.mis ac Rev.mis Patribus huius subcommissionis notum facimus Secretariam Generalem Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II, elapso mense septembri, a Secretaria huius subcommissionis petiisse schema Decreti «De animarum cura», quae iam parabatur, ut illud insereret in nova serie schematum decretorum, de quibus disceptandum erit in subsequentibus Concilii Sessionibus.

Insuper rogavit ut, si fieri posset, schemata omnia quae a Commissione de Episcopis et Dioeceseon regimine apparata fuerant et a Patribus Commissionis Centralis fuerant excussa, in unum colligerentur ut in nova schematum serie insererentur.

In hac enim secunda serie, inter alia, exhibebitur schema Constitutionis dogmaticae «De Ecclesia», in qua examinabitur quoque doctrina *de Episcopatu*.

Iamvero, opportunum videbatur ut una cum Constitutione dogmatica, decreta quoque disciplinaria, quae Episcopos spectant, Patribus discutienda proponerentur.

Quapropter Sodales Commissionis de Episcopis et dioeceseon regimine una cum Secretario Commissionis de disciplina cleri et populi christiani, qui in redigendo decreto «de animarum cura» adlaborabant, in coetum convenerunt, moderante Em.mo ac Rev.mo DD. Cardinale Paulo Marella, Praeside,[1] et duo Decreta apparanda esse censuerunt, ut omnia apte componerentur, et clara fierent.

In priore etenim Decreto ad unitatem redigenda esse visum est omnia schemata, quae ipsos Episcopos et dioeceseon regimen in genere respicerent, in al-

---

[1] Cf. pp. 422 ss.

tero vero ea omnia, quae pastorale Episcoporum munus et curam animarum directe et apprime spectarent.

Secretarius igitur Subcommissionis de materiis mixtis a Secretario alterius Subcommissionis de schematibus emendandis quaesivit utrum schemata, quae in priore Decreto erant inserenda, emendata et recognita fuerint a competenti Subcommissione, sed responsio fuit negativa; quia tempus defuit et quia Subcommissio sibi proposuerat praefata schemata nostrae Subcommissioni tradere examinanda et emendanda.

Cum tempus urgeret, ipsa Commissio de Episcopis et dioeceseon regimine munus absolvit inserendi in novo schemate emendationes omnes et innovationes propositas, iuxta mentem Patrum Commissionis Centralis.

Quoad alterum Decretum, cum omnia schemata, uno tantum excepto, a nostra Subcommissione emendata et recognita fuerint, Sodales Commissionum de Episcopis et dioeceseon regimine et de disciplina cleri et populi christiani id curarunt: schemata ad unitatem redigere, prooemia contrahendo, repetitiones expungendo, propositiones similes opportune coordinando et rite componendo.

Nunc igitur duorum Decretorum schemata Em.morum ac Rev.morum Patrum Subcommissionis de materiis mixtis subiiciuntur ita ut quam primum transmitti possint emendata et recognita ad Secretariam Generalem Concilii, quae sibi proposuit eadem schemata Concilii Patribus tradere antequam ab Urbe discedant, absoluta praesenti Sessione.

20 octobris 1962

Laurus Governatori, *secr.*

III

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

1

DE EMENDANDO SCHEMATE DECRETI

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS PRAESERTIM QUOAD APOSTOLATUS OPERA EXERCENDA

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 3/5 —

Schema Decreti « De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda » apparatum fuit a Commissione Mixta de Episcopis et de Dioeceseon Regimine ac de Religiosis et discussum est in sessione generali Pontificiae Commissionis Centralis, die 14 iunii 1962 habita.

Super schema E.mi, Exc.mi ac Rev.mi Patres haec tulerunt suffragia:

Placet: n. 4
Non placet uti iacet: n. 2
Placet iuxta modum, omnes alii Patres: n. 62.

Observationes sive generales sive particulares a Patribus prolatae significatae fuerunt praedictae Commissioni Mixtae quae, omnibus ad rem pertinentibus diligenter perpensis, responsiones dedit, emendationes propositas sive acceptans, sive propter rationes expositas reverenter declinans, nonnullis aliis quoque, prout expedire videbatur, adiunctis.

In sequentibus foliis exhibetur summarium tum observationum Patrum Commissionis Centralis, tum responsionum praedictae Commissionis Mixtae de Episcopis et de Dioeceseon Regimine ac de Religiosis, necnon schema prout recognitum et emendatum proponitur.

Ut factum est in omnibus schematibus examinatis, suffragia Patrum Commissionis Centralis directe feruntur in ipsum schema integre sumptum, non in singulas observationes a singulis Patribus prolatas; et licet plerumque singulis observationibus plures Patres maiori minorive numero accesserint, nulla tamen maioritatem numeri suffragiorum obtinuit. Ideoque, observationes dicendae sunt potius singulorum Patrum opinionem quam totius Commissionis Centralis mentem patefacere: id quod maiorem libertatem in iisdem aestimandis relinquit.

— 6 —

Responsiones dantur primo:

ad observationes generales;

deinde:

ad observationes particulares in singulos articulos.

— 7 —

AD OBSERVATIONES GENERALES

Ex observationibus generalibus Patrum Commissionis Centralis, eruuntur tria argumenta principaliora, quae integrum schema tangunt; propterea, utiliter perpendenda ante examen singularum observationum, nempe:

I. De schemate retinendo vel minus;

II. De schemate forma breviore redigendo;

III. De schemate ad principia generalia dumtaxat reducendo.

I Argumentum: de Schemate retinendo vel minus

Schema « de Rationibus inter Episcopos et Religiosos, praesertim quoad apostolatus opera exercenda » omnibus fere Patribus Commissionis Centralis substantialiter placuit iuxta modum, attentis scilicet observationibus decursu Sessionis prolatis. Non desunt qui illud expressis verbis laudaverunt (*E.mus Aloisi Masella; Exc.mi Alter et Graner; Rev.mus Janssens*).

Nonnulli autem schema ut iacet non acceptant, inter quos *E.mus Bea,* qui sic loquitur: « Schema, quamquam cum multa cura praeparatum est, tamen disceptatio hodierna manifeste ostendit quaestionem nondum esse adeo maturam ut in Concilio tractari possit. Fiat potius Commissio mixta. ... In Concilio tantum laudetur opus cleri saecularis et opus Religiosorum et commendetur fraterna collaboratio ». Alii, quin schema simpliciter repellant, novam redactionem eiusdem fieri vellent, sive ab eadem Commissione Mixta sive ab alia (*E.mi Cento, König* et *Rev.mus Sépinski*).

— 8 —

R. a) *Simplex laudatio operis Cleri saecularis et Religiosorum cum commendatione fraternae collaborationis, ut ab* E.mo Bea *proponitur, haud sufficiens videtur. Huiusmodi enim laudationes et commendationes non defuerunt; sed temporibus nostris, actuosa Religiosorum opera quaestiones quasdam ponit rite resolvendas. Non agitur, advertit* E.mus Valeri *in sua prolusione, « ... de Religiosis ad apostolatum vocandis, quasi hucusque ipsi in eo vere defecissent; sed de eorum apostolatu, ad opera externa quod attinet, ob prementes hodiernas animarum necessitates, pro viribus augendo necnon sive cum Clero saeculari sive inter diversa Instituta apte coordinando, sub Ordinariorum locorum moderamine semper exercendo ».*

Ad hos exoptatos effectus consequendos normae requiruntur, quae etsi hucusque non penitus defuerint, indigent tamen compleri magisque organice ac maiore cum perspicuitate proponi: id quod schema perficere intendit.

b) *Si Concilium fere omnia, in hac materia, ad futurum Codicem remitteret, magna delusio orire tur in Episcopis et in populo christiano. Quod materia nondum sit matura, minime videtur: Summus Pontifex ipse illam commisit Commissionibus praeparatoriis pertractandam.*

c) *Schema autem non est perfectum; ideoque, in pluribus utiliter emendari poterit. Apparet autem substantialiter bonum et sufficiens, iuxta testimonium fere unanime Patrum Commissionis Centralis, quibus placuit iuxta modum. Quare retinendum videtur, salvis opportunis particularibus emendationibus, singulis in casibus vero diiudicandis.*

— 9 —

II Argumentum: de Schemate forma breviore redigendo

« Ceterum, meo humili iudicio, suggererem formam Decreti breviorem et expolitiorem » (*E.mus Ferretto*).

R. *Absque dubio, Commissio Mixta brevitati schematis, quantum potuit, consuluit, ea quae superflua videbantur expungendo. Sed materia est ampla et complexa, quae paucioribus verbis exponi non potest sine detrimento integritatis et perspicuitatis.*

Ceteroquin, de maiore vel minore extensione schematum, licet multae ac diversae prolatae sint sententiae, nullum criterium praecisum statutum fuit ab ipsa Commissione Centrali. Circa fundamentalia criteria certa unanimitas forte possibilis fuisset; sed in concreto, quando agitur de aliquo determinato textu diiudicando, unusquisque facilius in proprio sensu abundat. Quare hac in re, prudentius videtur Commissioni quae textum mature exaravit adhaerere, ne praetextu brevitatis, non superflua sed necessario dicenda omittantur.

III Argumentum: de Schemate ad principia generalia reducendo

Plures Patres edixerunt schema non complecti debere nisi principia generaliora, ceteris ad novum Codicem remissis (*E.mi Ferretto, Jullien, Larraona et Coussa; Exc.mus O'Connor et Rev.mus Janssens*).

R. *De hac re, praesertim relate ad Caput V*: « *De quibusdam casibus particularibus* ... » (*p. 18-22*), *ample disceptatum est in Subcommissione Mixta;* E.mus Valeri, *in sua prolusione, eamdem rem sequentibus verbis illustravit*: « *Satis amplum est Caput Quintum* " *de quibusdam Casibus particula-*

— 10 —

ribus ... ". *Commissio de Religiosis in suo schemate de Apostolatu parando, plerosque horum casuum particularium omiserat, ne Concilium videretur descendere ad nimia particularia, quae locum invenire poterant in Codice revidendo. Etsi deinde practica ratione ad schema Exc.morum Episcoporum accesserit, mentem autem suam non mutavit, rem relinquendo iudicio Rev.mae Commissionis Centralis* ».

Commissio Mixta vero, re iterum perpensa, censuit Caput Quintum integrum esse retinendum, salvis eventualibus emendationibus.

— 11 —

AD SINGULAS OBSERVATIONES GENERALES [1]

I. « Clare statuatur quid veniat sub voce "externa ", quae tantum in capitibus I et II adiicitur verbis " opera apostolatus ", dum cap. III loquitur simpliciter de " operibus apostolatus " » (*E.mus Ferretto*).

R. *Apostolatus generatim designat opus ad Dei gloriam spectans et ad animarum bonum, sub moderamine Ecclesiae promovendum. Opera externa apostolatus illa sunt quae effectum extra personam operantem habent v. g. sacrum ministerium, eruditio iuventutis, variae formae assistentiae caritativae, etc.; ac distinguuntur ab operibus internis quae intra personam complentur, scilicet, personalis sanctitatis, orationis et expiationis (cfr. S. Th., Summa Th. II-II, q. 188, art. 3). Iuxta autem communem usum, opera apostolatus, simpliciter loquendo, intelliguntur, sensu strictiore, opera externa; propterea, distinctione inter opera externa et interna semel facta in Capitibus I et II, non videbatur necessarium addere vocem " externa " in capite III, ubi ex contextu, clare elucet agi de operibus externis dumtaxat.*

Nihilominus, maioris claritatis gratia, placet addere vocem " externa " etiam in Capite III:

sive in Titulo capitis: « *Dedicatio Religiosorum* externis *operibus apostolatus* »,

sive in rubrica art. 10: « *... de immissione Religiosorum in* externa *opera apostolatus* »,

sive in textu art. 10, lin. 3: « *... quoad Religiosorum in* externa *opera apostolatus ...* ».

[1] Ex iis omnibus, quae in sessione Commissionis Centralis prolata sunt, hic retinentur tantum illa quae non merum placitum sed veras observationes continent.

— 12 —

II. « Haberi videtur in Ecclesia opinio, saepe expressa, quod de se apostolatus noceat vitae proprie religiosae. Credo quod opportunum esset notare in prooemio quomodo potius uterque ad invicem vivificetur et fecundetur.

Assumatur expressio " sodales status perfectionis " pro omnibus membris utriusque sexus omnium Institutorum perfectionis *et servetur in toto* textu » (*E.mus Léger*: cui accedunt: *E.mi Pizzardo, Ferretto, McGuigan, Montini, Godfrey, Richaud, Suenens; Exc.mi Gori, Antezana, Cooray, Alter, Šeper, Bazin*).

R. a) *Ad mentem E.mi Léger placet addere sequentia verba, in pag. 6, lin. 8*: « *... eos magnopere hortatur*. At, salva indole religionum quae ex instituto sunt vitae contemplativae, *ad externa quoque apostolatus opera accedant oportet;* quae, si exerceantur in spiritu caritatis et obedientiae atque iuxta normas Sanctae Sedis, non est dubitandum quin, nedum noceant, potius ad ipsorum Religiosorum vitam spiritualem conferant. *Qua autem ratione ipsi Religiosi hisce operibus ...* ».

b) *Ut habetur in schemate « Constitutio de statibus perfectionis adquirendae », art. 14, vox « Religiosus » sumitur sensu stricto et sensu lato. Licet sensu stricto et specifico tantum sodalem designet, qui vota publica in aliqua Religione nuncupavit, « verumtamen, attento elemento fundamentali tribus speciebus status perfectionis adquirendae communi, nempe, christianae perfectionis professione evangelicis consiliis solide fundata, nihil impedit quominus quandoque, agendo etiam de aliis statibus perfectionis, idem verbum, praesertim sensu adiectivo, latiore modo adhiberi valeat ».*

Determinatio autem sensus, stricti vel lati, generatim sufficienter eruitur ex ipso contextu; quare, ob maiorem commoditatem sermonis, usus vocis « Religiosus » sensu lato retentus est; pluries enim

— 13 —

notata est difficultas practica recurrendi ad longiorem locutionem « sodales status perfectionis ».

Propterea, nisi sensus ambiguus evadat, congruit retinere vocem « Religiosus » quando agitur de omnibus sodalibus cuiusque status perfectionis designandis.

III. « Perficiatur schema, ita ut accuratius retractetur in eadem linea generali, ita ut episcopus possit revera ordinare apostolatum, salva vita interiore Religiosorum » (*E.mus Suenens*).

R. *Optandum erat ut E.mus suggestiones practicas in hac re dedisset; nam Commissio Mixta, pro sua peritia, id praecise curavit ut « episcopus possit revera ordinare apostolatum, salva vita interiore Religiosorum », positis normis fundamentalibus et sufficientibus.*

IV. Schema curare debet de « servanda natura indoleque vitae monasticae et vitae contemplativae » (*E.mus Jullien*).

R. *De servanda natura indoleque vitae monasticae et vitae contemplativae, specialis habetur articulus 2, in schemate de « Vita religiosa renovanda ». Insuper in praesenti schemate speciales adhibentur cautiones: in Prooemio, pag. 5, lin. 21, 24; art. 1, pag. 7 et art. 10.*

Ut autem mens E.mi Jullien *ad effectum tutius deducatur, placet addere in art. 10 (pag. 12) sequentia verba: « Ut principia ... rite applicentur, prae oculis semper habenda est* imprimis diversitas Institutorum quae ex proprio eorum fine speciem et munus in Ecclesia adimplendum sortiuntur, cauto praesertim ne ob apostolatum intensius provehendum, vita religiosa et contemplativa detrimentum capiant. Quoad Instituta vero apostolatui externo dedita, respicienda est quoque diversitas ipsorum operum, inter quae praeminent illa quae sunt cuique propria ».

— 14 —

Et in art. 18 § 1, lin. 7: « Statuum perfectionis, qui vitam mere contemplativam non profitentur ».

V. « Secundum meum humile iudicium, visitatio canonica seu apostolica saepe facienda, similis illi de qua actum est praecedentibus diebus, poterit remedium afferre discrepantiae vel discordiae inter utrumque Clerum » (*Exc.mus Cheikho*).

R. *Visitationes apostolicae regulares et universales vix videntur possibiles: excedunt vires ipsius Sanctae Sedis. Quod fiant in determinatis casibus specialibus, id iam est in actu in Curia Romana: quare non videtur expedire ut Concilium aliquid praescribat hac de re.*

VI. *a*) « Elaborentur novae normae, paucae et clarae. Particularia vero ad Commissionem pro novo Codice redigendo remittantur.

b) « Etsi vero probanda et laudanda est intentio promovendi magis concordem cooperationem inter utrumque clerum in sacri apostolatus ministeriis sub Episcoporum ductu exercendis, multa quae in schemate habentur, ... ad rem non conferre videntur. Etenim, ne finis intentus frustretur, rei congruum esse existimo ut aequa ratione perpendantur, una cum iuribus et officiis Episcoporum ... etiam necessitates quae cum natura, indole, regimine, et fine Institutorum religiosorum ab Apostolica Sede approbatorum connectuntur.

c) « ... non possunt igitur pari ratione ad opera apostolatus advocari (Instituta) »;

d) « nec sufficiunt, ad incommoda praecavenda, quae ad rem habentur in schemate, cum reapse Episcopis facultas fiat omnes Religiosos " vocandi seu obligandi " » (*Rev.mus Sépinski*, cui accedunt: *E.mi Tisserant, Cicognani, Ferretto, McGuigan, Liénart,*

— 15 —

Valeri, Siri, Ruffini, Montini, Döpfner, Santos, Jullien, Larraona, Browne, Albareda; Exc.mi: Gori, Antezana, Campbell, Šeper, Bazin, Beras, Verwimp, Scharmach et Rev.mus Janssens).

R. *Ad* a) *Rev.mus Sépinski non ostendit cur praesentes normae sint reiiciendae ut novae normae habeantur, quas non proponit, ita ut non appareat has novas normas esse praeferrendas praesentibus.*

Ad b) *Art. 10 Schematis videtur plane respondere observationi Rev.mi Patris, cum expresse habeat id quod petitur, scilicet, ut in immissione religiosorum in opera apostolatus « prae oculis semper habenda est diversitas non solum Institutorum, sed etiam Operum apostolatus ». Hanc intentionem adhuc perfectius prosequitur articulus 10 cum additamento supra facto iuxta observationem* E.mi Jullien (*cfr. supra, pag. 13, IV*).

Ad c) *Attente legendo integrum caput III, omnino immerito diceretur omnes Religiosos « pari ratione ad opera apostolatus » advocatos esse; sed ut patet ex praecedenti responso, ipsi advocantur, secundum indolem propriam singulorum Institutorum, attenta insuper diversitate operum, e quibus primum locum obtinent opera propria.*

VII. *a*) « In pleniore luce ponatur officium Summi Pontificis providendi Ecclesiae universali, ad apostolatum quod attinet ».

b) « ... In schemate, praeter id quod ius hodiernum praescribit, ulterius minuitur facultas Religiosorum ultro aggrediendi opera etiam nova (ius " initiativae ", ut dicitur linguis hodiernis) » (*Rev.mus Janssens,* cui accedunt, *E.mi Tisserant, Cicognani, Ferretto, Liénart, McGuigan, Valeri, Ruffini, Siri, Montini, Giobbe, Döpfner, Santos, Jullien, Larraona, Browne, Albareda; Exc.mi: Gori, Antezana, Beras, Šeper, Verwimp, Scharmach et Rev.mus Sépinski*).

— 16 —

R. *Ad* a) *Ad sensum Rev.mi Patris placet articulo 1 praemittere aliquod novum comma sequentibus verbis*: (*pag. 7*):

1. [*Primum principium: Episcopi sub Romani Pontificis auctoritate in dioecesibus duces apostolatus*]. *Religiosi aliique omnes sodales statuum perfectionis, qui ratione propriae professionis in Ecclesia peculiari vinculo Romano Pontifici tamquam Supremo Superiori devinciuntur, apostolatui operam navant, iuxta munus una cum Instituti approbatione acceptum, vel etiam, ab ipso Romano Pontifice specialiter vocati.*

Quoad apostolatum vero in dioecesibus exercendum, principium fundamentale esto: Episcopos utpote ... etc.

Ad b) *Pariter ad sensum Rev.mi Patris, placet articulo 3, pag. 9, addere sequentia verba*: « ... *ita ut " sarta tecta sit dioecesana disciplina "*.

Debitum autem obsequium erga Sacros Praesules minime impedit quominus Religiosi, sicut in praeterito, etiam hodie bonorum operum in Ecclesia validi sint suscitatores strenuique promotores, dummodo eorum incepta a competente ecclesiastica auctoritate semper legitime sanciantur atque cum ceteris apostolatus operibus rite coordinata procedant ».

— 17 —

AD OBSERVATIONES PARTICULARES

Art. 1-4

I. Bene asseruntur et enucleantur principia fundamentalia, totam hanc materiam de apostolatu Religiosorum regentia; sed difficultas venit in eorum applicatione definienda, speciatim ad Religiosos parochos quod attinet. Insuper, adiiciendum est, minime oportere ut Religiosi et praesertim Religiosae, externis operibus nimis onerentur cum detrimento valetudinis et ipsius vitae religiosae (*E.mus Micara*).

R. a) *Difficultates pro Religiosis componendi submissionem erga proprios Superiores cum debito obsequio erga Ordinarios locorum in operibus externis explendis, nequeunt normis magis particularibus a Concilio resolvi. Earum solutio, enim, pendet a bona voluntate omnium, in criteriis fundamentalibus hac de re datis rite applicandis. Schema videtur iura et officia tum Ordinariorum locorum tum Superiorum Religiosorum sufficienter definire ut evitentur veri conflictus iuridici; sed nequit praecavere omnem conflictum ex indole et operato personarum oriundum, et ad pacem servandam sese remittere debet ad sapientiam et prudentiam cuiusque.*

b) *Nimium onus, Religiosis impositum, non pendet tantum a Superioribus; saepe ex necessitate etiam providendi operibus pro quibus deest sufficiens numerus Religiosorum. Exinde necessitas supprimendi aliquam domum vel aliquod opus. Cum autem id fieri nequeat sine assensu Ordinarii loci, placet addere in art. 14 novum numerum quintum sequentem: « 5) Cum a Superioribus ob personarum penuriam suppressio alicuius domus vel operis petitur, Ordinarius loci petitionem benigne consideret ».*

— 18 —

II. *a*) Principia generalia non sunt satis perspicua.

b) Patet ianua interpretationibus subiectivis quae facile vergere possunt in damnum disciplinae religiosae.

c) Superiorum auctoritas nimis extenuatur, unde augentur dissidia potiusquam minuuntur et iidem Superiores impediuntur sui muneris partes rite exercere, quodam dualismo regiminis in communitatibus et provinciis inducto (*Rev.mus Sépinski, cui accedunt alii 24 Patres*).

R. *Ad* a) *Attente legenti et rem perpendenti, principia prout enuntiata videntur satis perspicua et* fecunda. « *Principia fundamentalia, scribit* E.mus Spellman, *tum de Episcopis et Religiosis in apostolatu tum de exemptione Religiosorum et de collaboratione Religiosorum cum Clero saeculari optime enuntiantur* ».

Ad b) *Principia fundamentalia sunt definitiones obiectivae iurium et officiorum tum Episcoporum tum Superiorum religiosorum; interpretatio subiectiva eorum esset mera verborum detorsio a proprio eorum sensu, ab imperitis vel male dispositis facta, et consequenter vere reprehendenda et corrigenda.*

Ad c) *Non apparet auctoritatem Superiorum vere extenuatam esse, etsi intra debitos limites contentam. Etenim, quoad ordinem internum, haec auctoritas integra et decisiva manet; quoad opera externa, cum auctoritate Ordinariorum locorum componitur iuxta criteria activitatis pastoralis fundamentalia et inconcussa. In hac materia quidam dualismus omnino vitari nequit; sed dualismus auctoritatum non significat conflictum, si ambae rite coordinantur; sed potius significat cooperationem.*

— 19 —

Art. 1 - *Primum principium:*
Episcopi duces apostolatus

I. In pag. 7, lin. 20, « ... quae si necesse sit in hunc finem sunt congrue accommodandae ». Si agatur de Ordinibus vel Congregationibus religiosis iuris pontificii, recurrendum sane erit ad S. Sedem et, nominatim, ad S. Congregationem negotiis Religiosorum sodalium praepositam » (*E.mus Ruffini, cui accedunt 16 Patres*).

R. *Hic recursus certo necessarius erit; sed non videtur necessarium id in schemate indicare, cum sit res de se evidens.*

II. *a*) « ... Doleo quod post primam affirmationem principii subiectionis Religiosorum quoad opera apostolatus ... fiunt concessiones multae, ita ut principium extenuetur et formulentur normae inextricabiles.

b) In pag. 7, lin. 13, tollantur verba « servatis quidem de iure servandis ». Illa expressio et aliae similes quae inveniuntur in textu sunt modus enervandi legem ... » (*E.mus Léger, cui accedunt 13 Patres*).

R. *Ad* a) *Videtur severius dictum ab* E.mo Léger *quod « ... principium de submissione Religiosorum extenuetur et formulentur normae inextricabiles ». Si concessiones factae sunt, habentur potius in derogatione iuris Religiosorum, ut luculenter apparet speciatim ex Capite V. Normae autem organice disponuntur ita ut non obstante complexitate ipsius materiae non sint vere inextricabiles.*

Ad b) *Pro rei veritate dicendum est quod expressiones « servatis servandis » aliaeque similes sunt omnino iuridicae et necessariae. Non adhibentur ad sermonem simpliciter ampliandum, neque ad legem inutiliter attenuandam vel ad ius enervandum; sed ad legem et ius rite definienda et intra debitos*

— 20 —

limites continenda. Significant quod ius, de quo agitur, non est absolutum sed congruenter circumscriptum, ne summum ius evadat quoque summa injuria. In praesenti casu locutio « servatis quidem de iure servandis » non est superflua. Principium enim positum: « ... ut Episcopis auxiliatores adsint et subsint » est grammaticaliter absolutum; sed iuridice, legitime circumscribitur, quod adiecta formula « servatis quidem ... » exprimitur.

III. In pag. 7, lin. 7: Addendum proponitur: « Ex divina enim institutione unusquisque Episcopus in propria dioecesi omnibus iuribus quibus uti oportet ad animarum salutem procurandam gaudet, salvis praerogativis Romani Pontificis propriis necnon exceptionibus ab eodem vel ab ecclesiasticis Conciliis ob commune bonum statutis » (*Exc.mus Silva*).

R. *Non necessaria videtur nova propositio, quae principium generalissimum enuntiat et potius in schemate de « potestate Episcoporum » est inserenda.*

IV. In pag. 7, lin. 8, loco « auctoritate » melius est verbum « regimine » (*Exc.mus Cooray*).

R. *Emendamentum non videtur admittendum, cum in can. 329 C. I. C. habeatur: « auctoritate ».*

V. *a*) « Schema inepte supponit Religiosos imprimis *ad opera externa apostolatus* stimulandos esse (cfr. pag. 7, lin. 1 sqq.).

b) « Sed ... hodie oppositum periculum timendum est, scilicet quod Religiosi iam nimis, supra vires operibus externis apostolatus occupantur, non sine periculo detrimenti pro vita spirituali et ipso apostolatu.

c) Non ubique invenitur aequa aestimatio vitae contemplativae vel mixtae pro totius Ecclesiae bono (*Rev.mus Gut, cui accedunt 27 Patres*).

— 21 —

R. *Ad* a) *Schema non supponit Religiosos ad apostolatum stimulandos esse; sed, ut explanavit* E.mus Valeri, *agit de eorum apostolatu pro temporum necessitatibus augendo, rite coordinando sub moderamine Ordinariorum locorum: id quod in prooemio sufficienter inculcatur.*

Ad b) *De hodierno periculo activismi ex professo agitur in schemate « Constitutio de Statibus perfectionis adquirendae », art. 24; et in altero « de Vita religiosa renovanda » in art. 10 opportune advertitur quod « qui ... apostolatus operibus incumbunt, ne obliviscantur quod eorum impensa actuositas ex abundantia vitae interioris profluere debet ».*

Hoc ostendit diversa schemata non esse seorsim diiudicanda, sed simul comparanda, quae complementum unum ab altero accipiunt.

Ad c) *De praestantia vitae contemplativae pariter agitur ex professo in schemate « de Vita religiosa renovanda » art. 2; et ad illam tuendam, in art. 10 aliquod additamentum propositum fuit (cfr. supra pag. 13).*

Art. 2 - *Secundum principium: Religiosi in apostolatu exercendo tales remanere debent*

I. In pag. 8, lin. 2 et 6 tollantur « ad normam iuris » pro eadem ratione ac superius (art. 1). Semper enim agendum est ad normam iuris (*E.mus Léger, cui accedunt 12 Patres*).

R. *Necessitas locutionis « ad normam iuris » iisdem rationibus supra allatis pro locutione « servatis servandis » (cfr. supra pag. 19 ad II) demonstratur (cfr. Can. 492, § 2). Hae particulae consulte apponuntur in textu, ad praecavendas interpretationes absolutas, ubi ius opportune circumscribitur.*

— 22 —

Art. 3 - *Tertium principium: De exemptione Religiosorum*

I. In pag. 8, lin. 18: Adverbium « potissimum » omittendum censeo, ne aliqua confusio inde oriatur: cum velim exemptionem ad ordinem internum (simpliciter) restringere (*E.mus Ruffini, cui accedunt 16 Patres*).

R. *Adverbium « potissimum » hic est omnino necessarium: quia exemptio nequit, ut exoptat E.mus Pater, ad ordinem internum simpliciter restringi,* quae de se *Institutum exemptum universaliter afficit, salvis casibus a iure exceptis, ut habetur in Can. 615.*

Ut res breviter elucidetur, dicere oportet quod ordo internus *complectitur omnia (res et actus) quae intra Institutum terminantur, etsi redundantiam habere possint etiam extra: v. g. nominatio Superioris domus, intra Institutum terminatur; sed pro indole personae nominatae, nominatio haec potest redundare extra domum in aedificationem vel scandalum populi.* Ordo externus *complectitur actus, qui licet in Instituto initium sumant, extra ipsum tamen necessarium terminum habent: v. g. nominatio religiosi parochi: procedit a Superiore Religioso, qui personam inter suos subditos seligit et Ordinario loci praesentat; terminatur vero extra Institutum, missione canonica ab Ordinario loci accepta et opere a parocho praestito.*

His positis, clare intelligitur exemptionem respicere ordinem internum totum, et quidem privative, salvo iure vigilantiae Ordinario loci tributo (Can. 617). Sed ordinem externum quoque respicit, non totaliter sed saltem ex parte, quatenus plures actus ordinis externi, etsi extra Institutum terminentur, ab intra procedunt; et insuper, Superiores super suos subditos, operibus externis deditos, conservant ius

— 23 —

vigilantiae (v. g. can. 631) et eos amovendi ab officio (v. g. can. 454, § 5).

Ideoque, merito dicitur exemptionem respicere potissimum ordinem internum, ne excludi videatur omnis potestas Superiorum Religiosorum etiam relate ad ordinem externum.

II. « " Vita dioecesana " Religiosorum multum aucta est, et proinde conceptus exemptionis accurate et proprio modo aptetur » (*E.mus Cicognani, cui accedunt 5 Patres*).

R. *Conceptus « exemptionis » prout in Schemate refertur iam aptatur vitae dioecesanae Religiosorum ex eo quod non sit absoluta; ideoque, « in singulis dioecesibus firma manet, ad normam iuris, subiectio Religiosorum Episcopi loci potestati ... ut sarta tecta sit dioecesana disciplina » (art. 3). Deinde, totum schema tendit ad rationes inter Episcopos et Religiosos definiendas.*

III. « De exemptione collectiva nihil dicitur et res attente consideranda esset. Hodie enim exsistunt fere ubique " Uniones Superiorum Maiorum ", iuris pontificii, licet iisdem pertinent etiam Congregationes iuris dioecesani. Nunc vero " Assistens religiosus " huius Unionis se gerit ut Delegatus S. Congregationis, ergo Summi Pontificis, Assistens vero ecclesiasticus, ab Episcopo designatus, de facto in nonnullis subiicitur tali Assistenti religioso etiam quoad Religiosas iuris dioecesani. Status ille iuridicus est permanens humiliatio pro Episcopis eorumque delegatis et non videtur admittendus, non tantummodo quia offendit dignitati et officio Episcoporum, sed quia creat dualitatem in auctoritate erga Sorores iuris dioecesani.

Rogo ut Commissio postconciliaris ... totam rem examinet saltem quoad Sorores iuris dioecesani » (*E.mus Suenens*).

— 24 —

R. a) *Haud recte in observatione dicitur: « de exemptione collectiva »: non tantum quia haec est nova denominatio non adhibita in iure; sed etiam quia Conferentiae Superiorum Maiorum, neque dicuntur exemptae, sed tantum Iuris Pontificii, Sanctae Sedi directe subiectae.*

b) *De facto, non habent potestatem iurisdictionis ut Religiosi exempti; neque ullam potestatem habent in Instituta Conferentiae, quarum decisiones eadem iuridice non ligant, sed tantum moraliter, quatenus a singulis Superioribus pendet has decisiones exsequi, servatis quidem servandis, sive respectu propriarum Constitutionum, sive respectu subiectionis Ordinario loci debitae.*

c) *Assistens religiosus Conferentiae, ubi datur, non habet auctoritatem in Instituta unionis, neque in ipsam unionem, salva speciali diversa dispositione Sanctae Sedis. Ideoque, verus conflictus iuridicus inter ipsum et Delegatum Episcopi dari nequit: conflictus oriri potest tantum si unus alterve propriam competentiam abusive praetergrediatur.*

d) *Non apparet cur ex ista ordinatione Conferentiarum Religiosarum oriatur humiliatio pro dignitate Episcopi: est ordinatio rationabilis in bonum universae Ecclesiae inducta, cuius curam habet Summus Pontifex. Felici experientia ostenditur vera possibilitas deveniendi ad perfectam concordiam inter Episcopos et Conferentias Religiosas, in beneficio ipsius apostolatus in dioecesibus. Notandum est tamen quod scopus harum Conferentiarum non est tantum ad apostolatum provehendum; sed ad ipsam vitam religiosam melius consulendam.*

IV. « Videat Concilium ut cesset absona Episcoporum conditio (ex exemptione derivans), quaedam absona quoque rerum » (*E.mus Coussa*).

R. a) *Severior aequo videtur haec condemnatio exemptionis, quasi ex ea flueret « absona Episcoporum conditio, quaedam absona quoque rerum ».*

— 25 —

Exemptio enim, propter validas rationes et iuxta principia theologica et iuridica a Summa Potestate Ecclesiae inde a saeculis inducta est et per saecula servata: cur tunc absona diceretur conditio Episcoporum?

b) *E.mus Pater loquitur etiam de duplici exemptione, in Oriente vigente, scilicet, Pontificia et Patriarchali: dum art. 3 schematis de una tantum loquitur. Ad rem elucidandam, iuvare potest considerare quod exemptio duplici ratione dici potest Pontificia*: active, *quatenus a Summo Pontifice conceditur;* passive, *quatenus subiectionem Romano Pontifici implicat.*

Omnes exemptiones sensu activo, sunt Pontificiae, etiam Patriarchales: nam fideles subducere a proprio Ordinario est unius Summi Pontificis. Sensu passivo autem, in Ecclesia Latina, omnes quoque exemptiones sunt pontificiae; non ita in Ecclesia Orientali quae agnoscit etiam exemptiones patriarchales.

Porro art. 3, prout iacet, minime contradicit iuri Orientali: non loquitur de exemptione Pontificia; sed dicit tantum exemptionem a Romano Pontifice provenire: quod verissimum est etiam pro iure Orientali, eo vel magis quod articulus ille explicite refert « ... in Ecclesia Orientali ad Patriarcham ... ».

V. « Quoad exemptionis utilitatem vel necessitatem, praeter paucissimos Ordines et Congregationes quae illa gaudent, caeterae Congregationes et Societates videntur posse activitatem multimodam efficacissime exercere non minorem quam religiones exemptae etiam in universo mundo, quin fruantur illa exemptione. Non potest dici quod non exemptae Congregationes constituant exercitus non mobiles » (*Exc.mus Ngô-dinh-Thûc*).

R. *Admittendum est plures Congregationes non exemptas activitatem multimodam efficacissime exercere et exercitus mobiles, sicut exemptae, constituere. Ratio autem est quod, relate ad apostolatum, conditio exemptorum non valde differt a non exemptis; et pariter dicendum relate ad ordinem internum, excepta potestate iurisdictionis, qua non exempti carent.*

— 26 —

Sane, historice constat quod ante Concilium Tridentinum, Religiosi, qui tunc temporis omnes Regulares cum votis sollemnibus erant, exemptione fruebantur. Congregationes vero cum votis simplicibus, quae tardius venerunt, cum non essent verae Religiones, neque exemptionem obtinuerunt de iure, licet quaedam earum eam consecutae sint per indultum. Nunc autem, omnes Religiones etiam cum votis simplicibus vere Religiosae agnoscuntur: quid tunc impedit quominus eumdem statum iuridicum obtineant ac Regulares? Eo vel magis quod multae sunt Congregationes quae numero sodalium et opera praestantiores sunt multis Ordinibus ad pauciores sodales nunc reductis!

In Commissione de Religiosis disceptatum est de possibilitate extendendi exemptionem ad omnes Congregationes Clericales Iuris Pontificii et definitive approbatas; sed Commissio praetulit rem in statu quo relinquere, quatenus pertinet ad Sanctam Sedem exemptionem concedere variis Institutis.

VI. *a*) « Quae dicuntur sub n. 3, inadaequata videntur, quia, si normae ibi propositae admittantur, potestas regiminis Superiorum fere ad nihilum redigitur ».

b) « Instituta religiosa natura sua sunt superdioecesana ... dum in schemate apparent singulis dioecesibus nimis ligata ».

c) « ...quomodo autem componi potest internorum Superiorum auctoritas cum amplis facultatibus quae tribuerentur singulis Episcopis in Religiosos suae dioeceseos? ».

d) « Ne regimen internum vanum sit, necessarium est ut reapse suam auctoritatem expedite exercere valeant in singulos Religiosos et in singulas

— 27 —

domos ...; quod vix fieri posset admissa dependentia a singulis Episcopis, sicuti in schemate contemplatur ».

e) « ... mihi videtur in schemate non satis ponderari hoc idem officium (cura animarum) Summo Pontifici competere pro universo orbe ... ».

f) « Idem sub n. 3 dicitur " exemptionem ordinem potissimum internum respicere ". Optarem melius explicaretur quid his verbis intelligatur ... ».

g) «Dicitur etiam " exemptionem non esse absolutam"; sed hoc superfluum est ... » (*Rev.mus Sépinski, cui accedunt 24 Patres*).

R. *Ad* a) *Non clare apparet logica deductio hic facta. Si consideretur art. 3, haec certo statuenda sunt: 1) quoad ordinem internum: potestas Superiorum integra et decisiva manet ut antea, sine ulla diminutione; 2) quoad ordinem externum: neque penitus evanescit potestas Superiorum, cum consulte dicatur: exemptionem ordinem internum potissimum respicere: quod, ut supra dictum est (cfr. supra pag. 22) non excludit omnem relationem ad ordinem externum. Ideoque potestas Superiorum non reducitur ad nihilum; sed intra debitos suos limites continetur.*

Ad b) *Ex Schemate, nequit deduci instituta religiosa Dioecesibus arctius aequo ligari. Ligantur praesertim, quoad exercitium operum in dioecesi, non quoad eorumdem assumptionem. Non impediuntur religiosi v. g. ad missiones proficisci. Ad Superiores pertinet exclusive subditos suos variis operibus, sive in dioecesi, sive extra dioecesim, destinare, licet opera semel legitime assumpta ab Instituto retineri debeant et exerceri sub moderamine Ordinarii loci, ad normam iuris.*

Ad c) *Qua ratione subiectio utrique potestati Ordinarii loci et Superioris proprii sit componenda, dicitur supra (cfr. pag. 17, I, a) et pag. 18, II, ad c).*

Ad d) *Cum dependentia Religiosorum ab Episcopis non respiciat ordinem internum, cur deberet*

— 28 —

eiusdem regimen impedire? Videant Superiores quando opera acceptant, ope conventionis tales statuere conditiones quae ad vitam religiosam subditorum tuendam sint sufficientes, ut praescribitur in art. 15 schematis.

Ad e) *De officio Summi Pontificis relate ad apostolatum, iam actum est supra (cfr. pag. 16).*

Ad f) *Quid intelligatur per ordinem internum et externum et qua ratione dicatur exemptionem respicere potissimum ordinem internum, supra exponitur (cfr. pag. 22).*

Ad g) *Verum est quod historice exemptio non fuit absoluta; sed non est superfluum rem describere prout reapse est in se et historice, ne ex silentio imprudentes arguere praesumant in sensum contrarium. Ideo, ipse Leo XIII, in Const. Apost.* Romanos Pontifices *expresse addidit*: « *... sed huius privilegii temperata vis est, ut sarta tecta sit dioecesana disciplina ... etc.* » (*Fontes C. I. C.*, vol. III, p. 173).

De cetero, non defuerunt exempla exemptionis absolutae in Ecclesia; ita haberi potest exemptio Abbatiae nullius, quae a iurisdictione Episcopi dioecesis in cuius territorio, materialiter saltem, invenitur, totaliter eximitur.

VII. « Nimis praetermittitur a quo pendeant opera apostolatus interdioecesani, nationalis atque internationalis, qualia sunt non pauca opera Religiosorum » (*Rev.mus Janssens, cui accedunt 23 Patres*).

R. *In art. 19 (pag. 15) hae normae, quae directe singulas dioeceses respiciunt, dicuntur applicandae « ad alia quoque opera et ministeria quae ambitum dioeceseos superant, congrua congruis referendo ».*

Non dicitur autem a qua auctoritate opera pendent: sed hoc definiendum est in singulis casibus, iuxta naturam operum et mandati recepti: sive a Romano Pontifice ipso, sive a coetu Episcoporum unius regionis, etc.

— 29 —

VIII. *Ex officio*: *Subcommissio Mixta proponit dicere, in pag. 8, lin. 23*: « *Quatenus vero* ... » *loco*: « *autem* ».

Art. 5 - *Subiectio Religiosorum ritus latini Ordinariis locorum*

I. « Opera apostolica in dioecesi exercenda pendeant necesse est ab Episcopo; quid autem de operibus apostolatus in dioecesi quidem sedem habentis, sed quae sint universaliora? » (*Rev.mus Janssens*).

R. *Apostolica opera universaliora exercenda sunt secundum mandatum a competente auctoritate receptum, quae potest esse ipsa Sancta Sedes, vel Coetus Episcoporum alicuius regionis. Immo, hoc mandatum includi potest in ipsis Constitutionibus. Sic, pro Instituto Missionariorum (pro missionibus paroecialibus) Ordinarius loci qui erectionem alicuius domus huius Instituti permisit, nequit impedire sodales huius domus ut etiam in alias dioeceses se conferant praedicaturi missiones.*

Art. 7 - *Subiectio Religiosorum pro diversitate ritus*

I. « Le n. 7 traite de la " subiectio Religiosorum pro diversitate rituum ". Il envisage deux cas seulement. ... Mais le cas le plus fréquent, qui n'a pas été envisagé par le schéma, est celui où les Religieux latins exercent leur apostolat en faveur de fidèles de rites différents, mais n'ont pas été appelés ou admis par aucun Ordinaire de rite oriental » (*Exc.mus Saigh Maximos IV*).

R. *Difficile est concipere quomodo aliquis possit ministerium exercere penes fideles alicuius ritus, quin ad hoc saltem admissus fuerit a proprio horum fidelium Ordinario, a quo facultates necessario accipere debet. De hac re, multum disceptatum est in*

— 30 —

Subcommissione Mixta; et in fine, omnes concordarunt paragraphum 2 substituendam alia generaliore, quae praebet saltem fundamentum ad varios casus resolvendos, scilicet:

2. Ubi vero plures sunt loci Ordinarii vel Hierarchae, iidem Religiosi in munere obeundo apud fideles rituum diversorum, tenentur normis quae ab ipsis Ordinariis et Hierarchis communi consilio dantur.

Art. 8 - *Subiectio Religiosorum in locis missionum*

I. « Quod in illo numero dicitur extendi deberet ad omnes locos ubi dioeceses sunt in statu missionis » (*E.mus Léger*).

R. *Illa extensio peti debet singulis in casibus a S. Sede; nequit norma generali fieri, et multo minus a Concilio: cum desit solidum criterium praecisum ad has regiones determinandas. De cetero notum est quod non paucae huiusmodi regiones egentes non ferunt se poni sub regimine Missionum!*

Art. 9 - *Subiectio Religiosorum legibus et decretis Ordinarii loci*

I. *a*) In pag. 11, lin. 10 dicatur: « tenentur legibus decretis et *ordinationibus* ».

b) In lin. 10 et 20: tollatur verbum « etiam » (*E.mus Léger*).

R. *Ad* a) *Placet addere « ordinationibus »*.

Ad b) *Consulte appositum est verbum « etiam », ad significandum Religiosos teneri legibus et decretis non solum a S. Sede latis sed etiam ab Episcopo. Superiores religiosi, etiam exempti, non habent potestatem ferendi decreta et leges in subiecta materia: ideoque aequivocatio nulla est timenda.*

II. « Specifice dicatur quod praedicatio ope in-

strumentorum communicationis, ob eius maximum momentum, subest auctoritati Ordinarii loci... » (*E.mus Léger*).

R. *Placet addere in pag. 11, lin. 16*: « ... *dioeceseos promoventibus*, ad usum publicum instrumentorum omnium communicationis socialis, *necnon* ... ».

III. « Quaestio quae mea interest illa est de iisdem normis iustitiae observandis in re disciplinari. Non raro enim accidit ut pro eodem delicto Episcopus poenas severiores Religiosis infligat quam clero saeculari, speciatim per revocationem facultatum dioeceseos » (*Exc.mus Hurley*).

R. *Certo, magni interest observantia iustitiae sensu ab Exc.mo Patre exposito; non autem videtur congruere ut haec observantia in mentem Ordinariorum revocetur aliquo decreto Conciliari.*

Art. 11 - *Opera propria Institutorum specialiter promovenda*

I. *Ex officio*: *Subcommissio Mixta censuit duos articulos 11 et 12 in unum simpliciori forma unire modo sequenti:*

11. [*Opera propria Institutorum*: *specialiter promovenda*].

Opera cuiusque Instituti propria, quae, scilicet probante Sancta Sede sive ab ipsa fundatione, sive ob venerandas traditiones assumpta et inde Constitutionibus aliisque propriis Instituti legibus definita et ordinata sunt, Religiosi sedulo promoveant, peculiari habita ratione spiritualium dioeceseon necessitatum et servata cum Clero saeculari et cum aliis Institutis similia opera exercentibus fraterna concordia.

Etenim, Instituta Statuum perfectionis merito censentur, una cum ecclesiastica approbatione, mu-

nus accepisse opera propria in Ecclesia, servatis servandis, promovendi. Quare, etiam Ordinarii locorum opera Institutorum propria utpote in bonum animarum tum Ecclesiae universae, tum ipsius dioeceseos ordinata, libenter foveant ac tueantur.

Art. 13 - *Moderamen generale operum propriorum et operum ab Ordinario loci Religiosis commissorum*

I. *Ex officio*: *Subcommissio Mixta censuit complere articulum 13 transferendo ea quae habentur in art. 24 circa amotionem subditorum ab officiis externis: quia agitur de aliqua norma generali, cuius propria sedes est in praesenti articulo 13 indolis generalis.*

Sic in fine additur:

« *A munere vero amoveri poterunt ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, monito Ordinario, aequo iure, non requisito alterius consensu; nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur, salvo recursu in devolutivo ad Sanctam Sedem* ».

Consequenter: in art. 24, simpliciter refertur ad hunc art. 13, modo sequenti: in lin. 5: « *A munere vero amoveri potest ad normam art. 13, § 2 praecedentis* ». *Et delentur cetera verba.*

Art. 12-14

I. *a*) « Recognoscantur articuli. Mihi enim videntur fructus multarum compromissionum, ita ut claritate et simplificatione multum indigeant. Tenues distinctiones multiplicantur, quae problemata non elucidant sed potius dissentiones fovent.

b) Propono ut legitimum sit Ordinario loci defendere alicui Instituto exercitationem alicuius operis proprii, etiam Instituto sine ulla limitatione iam in dioecesi acceptato, et salvo semper iure recurrendi ad Sanctam Sedem.

c) Praeterea propono ut obligentur religiosa In-

stituta praesentare Ordinario loci elenchum completum eorum " operum propriorum " » (*E.mus Léger*).

R. *Ad* a) *Articuli non sunt fructus compromissionum; sed aequa et harmonica compositio principiorum ab initio schematis statutorum. In hac complexa materia distinctiones sunt omnino necessariae, quibus vitatur confusio quae deinde dissentiones gignit.*

Ad b) *Verum quidem est cessationem alicuius operis proprii alicuius Instituti aliquando requiri a recta et fructuosiore coordinatione apostolatus; quoniam vero id importat aliquo modo violationem cuiusdam pacti inter Religiosos et Episcopum illos acceptantem, si illa cessatio non potest fieri mutuo consensu, recurrat Episcopus ad S. Sedem.*

Ad c) *Non apparet cur id non posset exigere Episcopus, cum ius habeat, ex art. 14, 2, impediendi ne nova opera Religiosi ineant, etiam propria. Ideoque non videtur necessarium Concilium rem explicitius dicere.*

II. *a*) «Schema videtur repleri quadam diffidentia erga Religiosos ac si ad opera pastoralia peragenda non sint sufficienter parati; dum e contra maiore ex parte a Religiosis praestatur, officium missionarium, instructionis in scholis, confessionum audiendarum et praedicandi recollectiones omnis generis imprimis pro clero dioecesano.

b) Exinde praescriptum in pag. 14, lin. 3-5, non tam absolute sustineri debet. Ad minus exprimatur obligatio Ordinarii concedendi permissionem, si Superiores ob graves causas aliquod opus huscusque susceptum derelinquendum esse iudicant. (*Rev.mus Gut*).

R. *Ad* a) *Praeparatio Religiosorum urgetur in schemate, non simpliciter ad opera pastoralia peragenda, sed ad haec efficacius exercenda, adhibitis omnibus mediis et technicis modernis apostolatus:*

hoc sensu intelligitur art. 33: [*De congrua praeparatione Religiosorum ad opera apostolatus*] *et alii articuli schematis de alumnorum institutione. Ideo, non est diffidentia, sed incitatio ad meliora.*

Ad b) *Subcommissio Mixta non censuit debere mutari n. 2 art. 14; sed addidit num. 5 scilicet: « Cum a Superioribus ob personarum penuriam suppressio alicuius domus vel operis petitur, Ordinarius loci petitionem benigne consideret » (cfr. supra pag. 17, b) Est invitatio ad comprehensionem ex parte Ordinarii loci.*

III. « In p. 13, lin. 23, ad 14: fateor me non intellexisse, pro mea ignorantia, quid intendatur per opera constituta " ad modum corporis organici " vel non constituta ad hunc modum? » (*Rev.mus Janssens*).

R. *Schema, patet attente legenti, non loquitur de « operibus »; sed de associationibus constitutis ad modum corporis organici; et est expressio canonica (cfr. can. 686, § 3) omnibus canonistis pernota.*

Art. 15 - *Commissio operis ab Ordinario loci conventione facienda*

I. *a*) In pag. 14, lin. 17 dicatur: « Pro quavis *stabili* commissione ... ».

b) In lin. 20, loco « competentem ... Superiorem », dicatur: « maiorem Superiorem » (*E.mus Léger*).

R. *Ad* a) *Cum agatur de commissione ipsi Instituto (non alicui individuo) religioso facienda, conventio necessaria vel valde utilis est, etiam si ad tempus commissio fiat. Ideoque non oportet addere verbum « stabili ».*

Ad b) *Melius est retinere verbum « competentem », quod est generalius et omnes casus complectitur; nam ex altera parte, Superior Major non est unus; est Supremus, Provincialis vel ad instar pro-*

— 35 —

vincialis, quorum competentia pro diversis negotiis a Constitutionibus definitur.

Art. 17 - *De peculiaribus operibus assumendis*

I. « Quod conceditur p. 14, n. 17 (lin. 33 et ss.) periculo non vacat. Conceditur enim Episcopo ut possit Superiorem fere cogere ad destinandos Religiosos in casu speciali ad munera quae illos a vita communi habitualiter segregent » (*Rev.mus Janssens*).

R. *In schemate non dicitur quod Superiores,* rogante *Ordinario, debeant ad haec munera quosdam sodales destinare; sed quod « curent »: quod semper intelligendum est, inquantum fieri potest: curare debent; sed non necessario praestare.*

Art. 18 - *De opera subsidiaria a Religiosis praestanda*

I. Ex officio. *Ad mentem observationis* E.mi Jullien (*cfr. supra pag. 13, IV*) *additur in praesenti articulo 18, lin. 7: « ... Statuum perfectionis, qui vitam mere contemplativam non profitentur ».*

II. Ex officio, *iuxta diversas observationes, lin. 20-22 emendentur modo sequenti: « ... in dioecesanis associationibus, a Superioribus religiosis, eodem Ordinario rogante, petitum auxilium per se vel per suos subditos pro viribus praestandum est ».*

Art. 21 - *De directione paroeciarum Religiosis committenda*

I. « Officium parochi, hodie praesertim, sat difficulter componitur cum legibus regularis vitae communis. Ex altera vero parte parochi religiosi ... ab ipso Decreto exoptantur » (*E.mus Micara*).

R. *Difficultas componendi officia paroecialia cum vita regulari maxime sentitur in Ordinibus qui*

— 36 —

saltem partim contemplativi sunt. Ideoque caute dictum est in schemate v. g. in Prooemio, lin. 25, pag. 5: « Hi sane ... apostolatus operibus ... pro sua quisque conditione incumbant » et similiter in variis aliis locis. Difficultas autem non est impossibilitas, praesertim quoad Congregationes modernas. Susceptio paroeciarum proinde non est stricte obligatoria, licet a Decreto commendetur propter necessitates temporum nostrorum.

II. « Post verbum " sint " addatur " modo tamen sibi proprio " » (*Exc.mus Silva*).

R. *Placet addere sic: p. 17, lin. 7: « ... de clero dioeceseos,* modo quidem sibi proprio, *reapse sint ... ».*

III. « Istud Schema ponit in cap. VI, n. 21, pag. 17 lin. 6-10, aliquid quod videtur esse novum principium in iure dum dicit: " Cum Religiosi sacerdotes ... etc. ".

Istud principium quadam saltem mensura validum esset de clero religioso iuris dioecesani; sed quid de Ordinibus de iure pontificio habentibus missionem in universum mundum? Difficile erit istam missionem complere, si Ordinarius loci, propria auctoritate, munera huius naturae Religiosis committere posset saltem si isti talia munera acceptare obligantur » (*E.mus Browne*).

R. *Schema non confert Ordinario loci ius obligandi Religiosos ad paroecias acceptandas; tantum illum inducit ad paroecias committendas, non tantum propter penuriam proprii cleri, sed ob quamdam decentiam rei, et facultatem paroecias, religiosis acceptantibus, committendi propria auctoritate, i. e. sine indulto apostolico.*

In paroeciis acceptandis autem, Religiosi habere debent rationem indolis proprii Instituti, ut supra dictum est, ita ut id fiat sine detrimento vitae religiosae et operum propriorum cuiusque Instituti.

IV. « In cap. IV, pag. 17, de ministerio paroeciali a Religiosis participando. Ne mobilitas Religiosorum ... sensim sine sensu minuatur nimis, talia ne multiplicentur. Nec cogantur Religiosi, quorum Regulae a Sancta Sede approbatae vetant ne acceptent paroecias ... » (*Rev.mus Janssens*).

R. *Ut dictum est in responso praecedenti: non agitur de Religiosis cogendis ad paroecias acceptandas, sed enixe invitandis, habita semper ratione indolis Instituti eiusque operum propriorum.*

Art. 22 - *De directione paroeciarum mediante conventione committenda*

I. *a*) « Facile est dicere: quoad vitam religiosam, Religiosus subditur suo Superiori Provinciali; in iis quae curam animarum spectant, subiacet Episcopo. Sed in praxi interdum spinosum evadit, duobus dominis servire ».

b) Quoad parochos religiosos propono: Provincialis cum praesentat Episcopo candidatum pro paroecia, debet perspicuum curriculum vitae respectivi sacerdotis praesentare ... (*Exc.mi Ujčić*).

R. *Ad* a) *Ubi non crescunt spinae? Ut supra dictum est, difficultas componendi utramque subiectionem Ordinario et Superiori non est impossibilitas.*

Ad b) *Cann. 456 et 459, § 2, iam statuunt qua ratione Ordinarius loci cognoscere valeat candidatum ad munus paroeciale sibi praesentatum. Non est conveniens ut Decretum Conciliare habeatur de hac re particulari.*

II. « Positio parochi religiosi revera implexa est ipsique melius aptandae, quousque fieri possit, decretum non satis consuluisse videtur » (*E.mus Micara*).

R. *Schema tendit tantum ad quasdam normas generales dandas circa assumptionem ministerii paroecialis a Religiosis, hodie peculiariter fovendam. De positione iuridica parochi religiosi, Codex agit speciatim in can. 630 et 631, quibus dantur principia fundamentalia, e quibus deduci posset aliquod directorium pro parochis religiosis, non autem evidenter a Concilio praestandum.*

III. In pag. 17, lin. 15, dicatur: « haec paroeciae commissio numquam tamen secundum plenam unionem potest fieri sive ad tempus indefinitum » (*E.mus Léger*).

R. *Temerarium omnino esset in hac sede tractu calami abolere institutum saeculare paroeciae pleno iure unitae, cum Commissio competens non praesumpserit id facere. Quare, nihil videtur addendum praesenti textui.*

Art. 23 - *De oblationibus fidelium intuitu paroeciae factis*

I. « Saepenumero Communitatibus religiosis necessitas urget colligendi pecunias ad aedificanda: novitiatus, domus studiorum et cetera. In quibus casibus Religiosi laicos peritos cum stipendiis adhibent ad appellandas pecunias necessarias. ... Commendandum est ut hae collationes pecuniarum non exigantur sine consilio et consensu Ordinarii loci » (*E.mus McIntyre*).

R. *Huiusmodi collectae fiunt non tantum a Religiosis, sed etiam ab Ordinariis locorum. Placet vero complementum ab E.mo Patre petitum dare, non vero praesenti art. 23; sed art. 32* [*De stipe quaeritanda ... etc.*], *per modum paragraphi secundae. Tunc art. 32 esset ut sequens:*

32. [*De stipe quaeritanda et de subsidiis publice colligendis*]

— 39 —

§ 1. Coetus episcopalis ... etc.

§ 2. Item, ad subsidia ope publicae subscriptionis colligenda ne procedant Religiosi sine consensu Ordinarii loci, ubi subscriptio promovetur.

Art. 24 - *De ecclesiis non paroecialibus Religiosorum vel iisdem commissis*

I. In pag. 18, lin. 8 s.: « ... nec alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur ». Id mihi videtur nimium (*Em.mi Ruffini et Richaud*).

R. *Est regula canonis 454, § 5, cuius motivum duplex esse videtur: Primum, propter secretum S. Officii servandum, si ab hac S. S. Congregatione Ordinarius vel Superior iubeatur Religiosum ab officio amovere; alterum, ob necessitatem non diffamandi Religiosum, etiam apud Ordinarium, revelando culpam ob quam amovendus est.*

II. « Aliquas explicationes postulat linea 13 in pag. 18 in comparatione cum dictis in pag. 17, n. 21 et 22 » (*E.mus Richaud*).

R. *Non est complicatio vel oppositio, si attendatur quod in pag. 17, nn. 21 et 22, agitur de Ecclesiis paroecialibus, in quibus proinde omnes functiones paroeciales fieri debent; dum in pag. 18, agitur de ecclesiis religiosis, non paroecialibus, in quibus tamen* quaedam *functiones fieri possunt, immo, urgeri, in commodum fidelium.*

III. « Omnia huius generis S. Synodus in lucem faciat et ita evitabitur conflictus, exempli gratia, de funeribus in ecclesiis Religiosorum non paroecialibus et alia id genus » (*E.mus Godfrey*).

R. *Si « omnia id genus » a Concilio definiri deberent, tunc Decretum fieret Codex et ad nimia*

— 40 —

particularia descenderet, contra mentem Commissionis Centralis pluries manifestatam.

Art. 28 - *De visitatione scholarum aliorumque operum ab Ordinario loci*

I. In pag. 20, lin. 32 s.: « ad alumnorum institutionem ac disciplinae rationem ». Hoc loco statim addendum puto: ad magistrorum honoraria et « assicurationi sociali » (quae dicuntur) (*E.mus Ruffini*).

R. *Nova propositio non videtur necessaria et nimis infringit autonomiam administrativam Institutorum religiosorum Iuris Pontificii, iam in nonnullis violatam. Supponere debemus quod Institutis seliguntur et praeficiuntur personae idoneae, quae habent cum competentia conscientiam rectam et sensum propriae responsabilitatis.*

II. In pag. 21, lin. 7 addendum: « Omnes religiosae domus etiam exemptorum subsunt visitationi Ordinarii loci quoad observantiam civilium statutorum iuris laboralis » (*Exc.mus Silva*).

R. *Valet responsum supra datum. Si interventus Ordinarii loci hac ratione multiplicarentur, tunc merito peti posset, cum* Rev.mo Janssens: « *quam fiduciam adhuc merentur Superiores religiosi si ne de his quidem rebus ipsi iudicare possunt?* ».

Art. 30 - *De rationibus cum civilibus moderatoribus et politicis partibus a Conferentia Episcoporum definiendis*

I. « Addatur quod Religiosi servare debent ea omnia ab Episcopali Conferentia edita, quae apostolatum formalem, caritativum et socialem respiciunt » (*E.mus Léger*).

— 41 —

R. *De subiectione Religiosorum in apostolatu amplissime sermo est in universo schemate, quin videatur necessarium aliquid hic ulterius addere.*

Art. 31 - *De emptione et alienatione non facienda inconsulto Ordinario loci*

I. « Detur Ordinario loci ius visitandi libros omnium Religiosorum ita ut cognoscat eorum statum nummarium » (*E.mus Léger*).

R. *Propositio E.mi Léger simpliciter aufert autonomiam administrativam Institutorum Iuris Pontificii, quae ipsis est necessaria; cum enim non sint dioecesana sed superdioecesana, administratio provideri debet non tantum relate ad determinatam domum, in dioecesi sitam, sed ad totum Institutum: maxime si agatur de administratione provinciali et generali, quae de cetero moderamini Sanctae Sedi subest, cui rationem reddere debent, et sine cuius consensu aes alienum contrahi nequit.*

II. « ... Nescio an oporteat eousque procedere ut Religiosis non liceat pecunias collocare in bonis immobilibus nisi consulto Ordinario loci » (*Rev.mus Janssens*).

R. *Collocatio pecuniae generatim fit in titulis vel nominibus frugiferis (cfr. can. 549, 1539, § 2). Fieri potest etiam in bonis immobilibus frugiferis emptis; sed haec non est simplex pecuniae collocatio, sed quod vulgo dicitur* « investimento di capitale »: *quo in casu est vera emptio, qua patrimonium immobile augetur. Haec collocatio certo praesenti decreto schematis subiicitur, non quia collocatio, sed quia emptio boni immobilis in territorio dioecesano.*

— 42 —

Art. 32 - *De stipe quaeritanda a Conferentia Episcoporum definienda*

I. « ... Non adeo raro Religiosis nimia ponuntur obstacula, cum stipem quaeritare intendunt in favorem Missionum exterarum sibi a S. Sede commissarum » (*Rev.mus Janssens*).

R. *Praesenti articulo, prout iacet in schemate, agitur, ut supra iam dictum est, de* stipe quaeritanda ad modum mendicantium, *secundum institutum traditionale Ordinum Mendicantium, non de aliis modis subsidia obtinendi. Ideoque, quoad subsidia ope subscriptionis publicae colligenda, iam provisum est per additamentum supra propositum (cfr. pag. 39).*

Quoad subsidia pro missionibus, hoc pendet a S. Congregatione de Propaganda Fide.

Art. 33 - *De congrua praeparatione Religiosorum ad opera apostolatus*

I. In pag. 23, lin. 20, dicatur: « Notiones tradantur de Actione Catholica, sociali et caritativa ». (*E.mus Léger*).

R. *Placet, ad mentem E.mi Patris addere in lin. 21: « ... de Actione Catholica et de apostolatu sociali et caritativo, quibus ipsi secundum ... ».*

Art. 38 - *Coordinatio apostolatus: ratio procedendi*

I. In pag. 23, lin. 33 et ss. in coordinando apostolatu, primae partes servandae sunt Sedi Apostolicae, quae fere sola iudicare potest de necessitate relativa variarum mundi partium (*Rev.mus Janssens*).

R. *Hac ratione placet addere in lin. 34: « ... coordinare competit imprimis Sanctae Sedi pro universa Ecclesia, deinde Sacris Praesulibus ... ».*

— 43 —

Art. 39 - *Coordinatio apostolatus: Consilium coordinans*

I. « Quoad Consilium, Sacerdotibus ex utroque clero delectis, cui Episcopus praeesse deberet, timendum est ne huiusmodi Consilium Episcopi auctoritatem ac potestatem minuat magis quam adiuvet » (*Exc.mus O'Connor*).

R. *Cur auctoritas Ordinarii minueretur ex eo quod ipse procedat ex ampliore et efficaciore medio informationis? Aliquid simile praescribitur a Codice Vicariis Apostolicis ut « ... missionarios saltem praecipuos tum religiosos tum saeculares proprii territorii congregent semel saltem in anno, ut possint ex singulorum experientia et consilio deducere quae sint ordinanda perfectius » (can. 303).*

Art. 40 - *Coordinatio apostolatus: conventus utriusque cleri*

I. « In parte extrema art. 40 haec adderem: " Quibus conventibus et collationibus uterque clerus interesse tenetur " » (*E.mus Ruffini*).

R. *Placet additamentum propositum.*

Art. 41 - *Coordinatio apostolatus: adiutrix opera Conferentiarum Superiorum Maiorum*

I. « De Conferentia Superiorum Maiorum mihi videtur non sufficere dicere: " ratione habita " eorum quae ab Episcopis circa apostolatum statuta fuerint, sed: *servata ea quae*, etc. ... » (*E.mus Pizzardo*).

R. *Non omnia quae in Conferentia Episcoporum tractantur, per modum praecepti intimantur: ideoque, praeferenda est formula « habita ratione ... », quae universalior est et certo includit etiam observantiam eorum quae reapse praecipiuntur.*

— 44 —

II. « Rogo ut statuta de " Unione Superiorum Maiorum " de novo elaborentur et ita dignitas episcopi melius servetur » (*E.mus Suenens*).

R. *Conferentiae Religiosorum a Sancta Sede ordinatae sunt et promoventur, singularumque constitutiones ab Eadem approbantur. Non apparet quid in ipsis offendat dignitatem Episcoporum.*

Art. 42 - *Coordinatio apostolatus: Conferentiae inter Episcopos et Religiosos*

I. « Forsitan peropportunum non esset multiplicari entia sine vera necessitate. Cum fere in unaquaque natione adsit et Conferentia Episcoporum et Conferentia Religiosorum, iste novus conventus videtur superfluus, cum negotia communia possint tractari per medium Conferentiarum iam existentium » (*Exc.mus Scapinelli*).

R. *Iste novus conventus suam habere potest utilitatem, praeter Conferentias constitutas. Non agitur de organo permanenter constituto, sed de conventibus singulis in casibus convocandis et constituendis. Insuper, promoveri potest in una dioecesi, inter Episcopum et Religiosos suae dioeceseos, quin recurratur ad organum interdioecesanum.*

Art. 44 - *De privilegiis Religiosorum revidendis*

I. « In finem art. 44 sequentem additionem propono: " Habeantur ut normae illius revisionis, sane iudicio Sanctae Sedis submittendae: 1) Sodalium statuum perfectionis privilegia quae ordinem internum Instituti non respiciunt, consideranda sunt ut per modum exceptionis concessa; 2) Titulus ad illa privilegia iam concessa servanda, est necessitas fidem

— 45 —

tuendi vel propagandi in locis et circumstantiis particularibus, non tamen merita ab Instituto acquisita in tempore praeterito " » (*E.mus Léger*).

R. *Privilegia Religiosorum sunt revidenda. Criterium fundamentale revisionis datur in schemate: « eatenus in vigore servanda sunt, quatenus bonum religionis promovent »: quod ut clarius sit, modo sequenti emendetur: « ... quatenus bonum* spirituale *adhuc promoveant ».*

Applicatio huius criterii relinquitur alto iudicio Sanctae Sedis, quae certo certius valebit discernere, in singulis casibus, quid exigat bonum spirituale, quin Concilium imponat Ei regulas magis determinatas, quae, prout hic proponuntur, non carent difficultate practica. Quare non videtur expedire propositas normas addere.

II. « Exemptionis ambitu satis definito, distinctio nimis odiosa inter clericales Religiones exemptas et non exemptas supprimi posse videtur, ita ut, definitiva approbatione impetrata, omnes pariter exemptae evadant » (*Exc.mus Silva*).

R. *De exemptione, iam actum est supra: cfr. pag. 27-28.*

III. « Propono ut determinetur tempus ad finiendam obligationem, v. g. post annum a promulgatis decretis Concilii » (*Exc.mus Ujčić*).

R. *Non expedit ambitum temporis imponere Sanctae Sedi: Ipsa procurabit, pro sua sapientia, exsecutionem huius decreti tempestive urgere, sicut ceterorum.*

— 46 —

APPENDIX

De Organo Postconciliari ad negotia Religiosorum tractanda

Status quaestionis:

Plures Patres Commissionis Centralis proponunt ut constituatur aliquod *Organum Postconciliare* pro negotiis Religiosorum tractandis; non autem eodem modo neque eadem perspicuitate verborum loquuntur. *Sic proponitur*:

I. *Restitutio Sacrae Congregationis de Episcopis et de Regularibus*: ita 2 Patres;

II. *Commissio pro negotiis mixtis Religiosorum pertractandis*: ita 15 Patres;

III. *Commissio pro Codice revidendo religiosa et mixta*: ita 3 Patres.

Respondetur: In primis quaestio praeiudicialis resolvenda est, nempe: *An competat Concilio tractare de reformatione Curiae Romanae.*

Cum vero Sacra Dicasteria Romana sint instrumenta, quibus Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae, quae sibi personaliter competunt, expedire solet ideoque habeantur tamquam Eiusdem « longa manus », non pertinet Concilio Oecumenico decretum ferre circa reformationem Curiae Romanae, sed, privative et personaliter, Romano Pontifici; Eius manus ligare non valet Concilium. Propterea, ipsa Sacra Congregatio Consistorialis vota sua ad Commissionem Antepraeparatoriam concludebat dicendo: « In fine, la S. Congregazione esprime il sommesso parere che l'eventuale riforma della Curia del Romano Pontefice, se così piacerà al Santo Padre, non è conveniente, per ovvii motivi, che venga trattata in Concilio Ecumenico » (*Acta et Documenta*, vol. III, pag. 36, v).

Non autem prohibetur quominus Patres mentem

— 47 —

suam hac in re reverenter Summo Pontifici exprimant. Ideoque haec quaestio nunc pro eius merito consideranda est.

I. *Conclusio*: « *Restitutio S. Congregationis de Episcopis et de Regularibus non est consulenda* ».

Separatio enim utriusque sectionis huius S. Congregationis effecta est a S. Pio X propter validissimas rationes, praesertim propter diversitatem specificam materiae seu negotiorum Episcoporum, ex una parte, et Religiosorum, ex altera parte. Haec separatio adhuc commendatur:

a) eadem ratione fundamentali. Diversitas specifica negotiorum enim requirit quamdam veram « specializationem » et propterea distincta dicasteria. Notandum est quod *maxima pars negotiorum* istorum non sunt mixta; sed privative pertinent sive ad Episcopos, sive ad Religiosos;

b) mole ingenti et in dies crescenti negotiorum: qua ratione in eodem Dicasterio congerere et ordinare omnia negotia quae sive S. Congregationi Concilii, sive de Religiosis quotidie affluunt?

c) separatio dicasteriorum non impedit quominus pro negotiis vere mixtis, habeatur aliquod organum speciale, de quo immediate loquendum est; sed liceat notare idem observari posse inter alia dicasteria ubi inveniuntur etiam negotia vere mixta: v. g. inter Consistorialem et Congr. de Seminariis; inter Congr. de Sacramentis et Concilii, etc. Sed ut patet, negotia mixta non constituunt validam rationem instituendi Congregationem mixtam pro universis negotiis tractandis.

II. *Commissio mixta pro negotiis mixtis Religiosorum et Episcoporum tractandis.*

Huiusmodi commissio pro negotiis mixtis tractandis videtur Subcommissioni mixtae commendanda.

Non autem possibile videtur in praesens aliquid

— 48 —

statuere circa huius commissionis naturam, indolem et relationes cum distinctis Dicasteriis, quibus negotia tractanda de se pertinerent; haec omnia definiri nequeunt sine praevio accurato studio, eo vel magis quod in negotiis mixtis, S. Congregatio de Religiosis declarata fuit exclusive competens, speciali Coetu Cardinalitio diei 24 martii 1919 a Summo Pontifice hunc in finem designato ad normam Codicis (can. 245). (Cfr. *A. A. S.*, 1919, p. 251).

Liceat notare quod huiusmodi Commissio mixta opportuna esset non solum pro negotiis Religiosorum quae Episcopos tangunt; sed etiam pro aliis negotiis, quodvis genus aliorum dicasteriorum, quae Religiosos tangunt, ita ut principium de negotiis mixtis in Commissione mixta pertractandis sit validum pro universa Curia Romana.

III. *Commissio pro Codice revidendo.*

Non est dubium quod pro Codice revidendo, quoad partem quae Religiosos spectat Commissio specialis de Religiosis necessaria erit, sicut pro ceteris materiis. Ubi vero agitur de materia mixta, adesse poterit utique Commissio Mixta, vel saltem Commissiones interesse habentes in collaboratione agere debebunt.

Sed sicut dictum est pro Commissione Mixta super negotiis tractandis, ita pro Codice revidendo, mutua collaboratio debebit esse reciproca, quandocumque scilicet materia aliarum Commissionum tangit ipsos Religiosos.

— 49 —

SCHEMA EMENDATUM

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS PRAESERTIM QUOAD APOSTOLATUS OPERA EXERCENDA

PROOEMIUM

Ecclesiae Christi Pastores, quo plenius pascendi dominici gregis munus sibi demandatum exsequi valeant utriusque Cleri indigent auxilio, saecularium scilicet et religiosorum Sacerdotum, qui ita in Presbyteratus officium consecrantur, ut sint « providi cooperatores ordinis » episcopalis, « in adiutorium Episcoporum catholicorum » et « ad eorum societatis et operis adiumentum ».[1]

At reliquis quoque Institutorum status perfectionis sodalibus, licet charactere sacerdotali destitutis, quippe qui « Deo mancipati religiosae vitae se dederint » officium prae laicis urgentius incumbit « impense diligenterque adlaborandi ad aedificationem et incrementum « Corporis Mystici Christi ».[2]

Nihil mirum, proinde, quod Sacrorum Antistites qui quovis tempore Religiosorum opera usi sunt, potiore ratione nostra aetate cum magis ingravescat necessitas magisque animarum periclitetur salus, etiam ad Religiosos omnes qui perfectionem caritatis Salvatoris mundi prosequuntur, se convertant.

Hi sane, miros fructus perpetuantes quos in Ecclesia decursu saeculorum in regno Christi dilatando et animarum salute procuranda protulerunt, apostolatus operibus maiore in dies studio ac mensura, pro sua quisque conditione incumbant, sub auctoritate Sacrorum Praesulum quibus iure divino animarum salus est concredita, perfecta concordia actuositatisque coordinatione sive inter se sive cum Clero saeculari sedulo servata.

[1] *Pont. Rom. De Ordin. Presb.*

[2] PIUS XII, Enc. *Mystici Corporis, A.A.S.,* Vol. XXV (1943), p. 241.

— 50 —

Religiosi id praestare debent imprimis apostolatu sanctitatis, orationis et expiationis, ad cuius ampliorem aestimationem et generosius studium Sacrosancta Synodus eos magnopere hortatur. *At, salva indole Religionum quae ex instituto sunt vitae contemplativae, ad externa quoque apostolatus opera accedant oportet; quae, si exerceantur in spiritu caritatis et obedientiae atque iuxta normas Sanctae Sedis, non est dubitandum quin, nedum noceant, potius ad ipsorum religiosorum vitam spiritualem conferant.* Qua autem ratione ipsi Religiosi hisce operibus, sub Episcoporum moderamine, in singulis dioecesibus vacare debeant, attenta propria cuiusque Instituti *natura,* accurate est definiendum, ut haec intensior et universalior actuositas ordinate procedat et quodvis damni periculum penitus avertatur.

Quapropter Sacrosancta Oecumenica Synodus haec quae sequuntur decernit ac statuit:

— 51 —

Caput I

Principia fundamentalia

1. [*Primum principium: Episcopi sub Romani Pontificis auctoritate in dioecesibus duces apostolatus*]. *Religiosi aliique omnes sodales statuum perfectionis, qui ratione propriae professionis in Ecclesia peculiari vinculo Romano Pontifici tamquam Supremo Superiori devinciuntur, apostolatui operam navant, iuxta munus una cum Instituti approbatione acceptum, vel etiam, ab ipso Romano Pontifice specialiter vocati.*

Quoad apostolatum vero in dioecesibus exercendum, principium fundamentale esto: Episcopos utpote Apostolorum Successores quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam, mandatum accepisse gregis Domini partem sibi concreditam pascendi sub Romani Pontificis auctoritate.

Quapropter Religiosi omnes filiali semper obsequio ac reverentia Episcopos prosequi debent et, quoties ad apostolatus opera vocantur, ita « munia sua exercere tenentur ut Episcopis auxiliatores adsint et subsint »,[3] servatis quidem de iure servandis.

Quin immo Religiosi magno honori sibi ducant Sacrorum Pastorum enixis postulationibus votisque prompte ac fideliter obsequi ut in opera apostolatus externa magis magisque incumbant et ampliores partes in ministerium salutis humanae sub Episcoporum regimine suscipiant, secundum sui quisque Instituti indolem et Constitutiones, quae si necesse sit in hunc finem sunt congrue accommodandae.

2. [*Secundum principium: Religiosi in apostolatu exercendo tales remanere debent*]. Item re-

[3] Pius XII, Alloc. d. 8 dec. 1950, *A.A.S.*, Vol. XLIII (1951), p. 28.

— 52 —

tinendum principium: Religiosi aliique Sodales Statuum perfectionis in externa apostolatus opera immissi, tales manent et omnino manere debent animo et opere.

Quapropter Episcopi singulorum Institutorum vitam religiosam, peculiarem Religionum finem, Constitutiones et Statuta necnon Superiorum auctoritatem in subditos, ad normam iuris, tueantur.

Proinde etiam in apostolatu, sub Episcoporum regimine exercendo, regularis observantia, qua Religiosorum vita spiritualis maxime custoditur ac fovetur, et subiectio propriis Superioribus debita, integrae maneant oportet, quod in bonum ipsius apostolatus cessurum non dubitatur.

3. [*Tertium principium: De exemptione Religiosorum*]. Romanus Pontifex vi « suae potestatis episcopalis ordinariae et immediatae in omnes et singulas Ecclesias et in omnes et singulos Pastores et fideles »[4] ad Seipsum, vel in Ecclesia Orientali ad Patriarcham, avocare potest Religiones, easque ab Ordinariorum locorum iurisdictione subducere.

Haec autem exemptio, nisi aliter expresse a Romano Pontifice statutum fuerit, non est absoluta et illimitata. Ipsa enim ordinem internum potissimum respicit quo melius in Religionibus omnia sint inter se apta et connexa, ac sodales singuli pacato et aequabili vitae cursu utantur, ac denique incremento et perfectioni religiosae conversationis consulatur.[5]

Quatenus *vero* de « apostolatu agitur locali, qui adiutricem operam Ecclesiasticae Hierarchiae praestare debeat, prorsus necesse est ut sine Episcopo nihil fiat »[6] a sacris utriusque Cleri administris, itemque a religiosis utriusque sexus sodalibus.

[4] Can. 218 § 2 *C.I.C.*

[5] Leo XIII, Const. Ap. *Romani Pontifices*, diei 8 maii 1881, *Acta Leonis* XIII, Vol. II (1882), p. 234.

[6] Pius XII, Epist. ad Card. Valeri pro Congressu utriusque Cleri in Hispania, d. 20 sept. 1956: *A.A.S.*, Vol. XLVIII (1956), p. 663.

— 53 —

Idcirco, in singulis dioecesibus firma manet, ad normam iuris, subiectio Religiosorum Ordinarii loci potestati « prout episcopale munus perfungendum et animarum rite ordinanda curatio requirunt »,[7] ita ut « sarta tecta sit dioecesana disciplina ».[8]

Debitum autem obsequium erga Sacros Praesules minime impedit quominus Religiosi, sicut in praeterito, etiam hodie bonorum operum in Ecclesia validi sint suscitatores strenuique promotores, dummodo eorum incepta a competenti ecclesiastica auctoritate semper legitime sanciantur atque cum ceteris apostolatus operibus rite coordinata procedant.

4. [*Quartum principium*: *De collaboratione Religiosorum cum Clero saeculari*]. Plena ac sincera inter Clerum saecularem et Religiosos, prouti Ecclesiae utilitas et animarum bonum apprime postulat, collaboratio semper et ubique floreat, ad varia apostolatus opera in dioecesibus, sub Episcoporum ductu ac moderamine, apte distribuenda et coordinanda atque efficaci ratione prosequenda.

---

[7] Pius XII, Alloc. diei 8 dec. 1950, *A.A.S.*, Vol. XLIII (1951), p. 28.

[8] Leo XIII, Const. Ap. *Romani Pontifices*, diei 8 maii 1881, l. c.

— 54 —

Caput II

Normae practicae de subiectione Religiosorum Ordinariis locorum in operibus externis explendis

5. [*Subiectio Religiosorum ritus latini Ordinariis locorum*]. Religiosi omnes ritus latini, etiam religionis exemptae, Ordinarii loci iurisdictioni ad normam iuris subsunt in iis omnibus quae ad cultum divinum, ad curam animarum et ad apostolatus opera, in dioecesi exercenda, spectant.

6. [*Subiectio Religiosorum ritus orientalis Ordinariis locorum*]. Item Religiosi ritus Orientalis omnes potestati Hierarchae loci subiiciuntur ad normam iuris in iis omnibus quae ad cultum divinum, curam animarum et apostolatus opera, in dioecesi exercenda, pertinent, salvis Patriarcharum iuribus.

7. [*Subiectio Religiosorum pro diversitate ritus*]. § 1. Religiosi omnes, exempti quoque, operam navantes in locis ubi ritus a proprio diversus unicus est vel ita fidelium numero praevalens ut communi aestimatione unicus censeatur, a loci Ordinario vel Hierarcha huius ritus in iis quae sacrum ministerium respiciunt, pendent, eique ad normam iuris subiiciuntur.[9]

§ 2. *Ubi vero plures sunt loci Ordinarii vel Hierarchae, iidem Religiosi in munere obeundo apud fideles rituum diversorum, tenentur normis quae ab ipsis Ordinariis et Hierarchis communi consilio dantur.*

---

[9] Cfr. cann. 5 et 15 *C.I.C.O.*: Motu Proprio Pii XII *Cleri sanctitati*: *A.A.S.*, Vol. XLIX (1957), pp. 437, 439.

— 55 —

8. [*Subiectio Religiosorum in locis missionum*]. Licet etiam in locis Missionum vigeat exemptio Religiosorum intra ambitum suum legitimum, tamen, propter peculiaria adiuncta sacri ministerii in his locis exercendi, observanda sunt specialia statuta a Sede Apostolica data vel approbata ad relationes inter Ordinarium loci et Superiorem religiosum moderandas, praesertim in Missione alicui Instituto concredita.

9. [*Subiectio Religiosorum legibus et decretis Ordinarii loci*]. § 1. Omnes Religiosi, etiam exempti, tenentur legibus, decretis *et ordinationibus,* etiam ab Ordinario loci latis, quae spectant ad sacram praedicationem populo habendam, ad christifidelium catecheticam, praesertim puerorum, institutionem et liturgicam efformationem, ad varia apostolatus opera et uniformem agendi modum in actibus bonum commune dioeceseos promoventibus, *ad usum publicum instrumentorum omnium communicationis socialis,* necnon ad fidelium aedificationem ac decorem clericalem (v. g. quoad habitum ecclesiasticum, publica spectacula et associationes, iudicio Ordinarii, noxias).

§ 2. Iidem insuper legibus et decretis, etiam ab Ordinario loci latis, cultum respicientibus tenentur in suis ecclesiis et oratoriis publicis necnon semipublicis, si ad haec ordinarie fideles accedant, salvo proprio ritu quo legitime utuntur et habita ratione ordinis Divini Officii choralis et sacrarum functionum ad finem specialem Instituti pertinentium.

— 56 —

Caput III

Dedicatio Religiosorum externis operibus apostolatus

10. [*Norma generalis de immissione Religiosorum in opera apostolatus*]. Ut principia supra statuta quoad Religiosorum in *externa* opera apostolatus immissionem rite applicentur, prae oculis semper habenda est *imprimis diversitas Institutorum quae ex proprio eorum fine speciem et munus in Ecclesia adimplendum sortiuntur, cauto praesertim ne ob apostolatum intensius provehendum, vita religiosa et contemplativa detrimentum capiat.*

Quoad instituta vero apostolatui externo dedita, respicienda est quoque diversitas ipsorum operum, inter quae praeminent illa quae sunt cuique propria.

11. [*Opera propria Institutorum: specialiter promovenda*]. *Opera cuiusque Instituti propria, quae, scilicet, probante Sancta Sede sive ab ipsa fundatione, sive ob venerandas traditiones assumpta et inde Constitutionibus aliisque propriis Instituti legibus definita et ordinata sunt, Religiosi sedulo promoveant, peculiari habita ratione spiritualium dioeceseon necessitatum et servata cum Clero saeculari et cum aliis Institutis similia opera exercentibus fraterna concordia.*

Etenim, Instituta statuum perfectionis merito censentur, una cum ecclesiastica approbatione, munus accepisse opera propria in Ecclesia, servatis servandis, promovendi. Quare, etiam Ordinarii locorum opera Institutorum propria utpote in bonum animarum tum Ecclesiae universae, tum ipsius dioeceseos ordinata, libenter foveant ac tueantur.

12. [*Moderamen generale operum propriorum et operum ab Ordinario loci Religiosis commisso-*

— 57 —

rum]. § 1. Opera propria, quae in domibus Instituti, etiam locatis, exercentur, ab eiusdem Superioribus dependent, qui iuxta Constitutiones ea regunt ac moderantur.

Attamen etiam huiusmodi opera Ordinarii loci iurisdictioni, ad normam iuris subiiciuntur.[10]

§ 2. Opera vero, etiam Instituti propria, quae ab Ordinario loci committuntur aut cum eius mandato exercentur, eiusdem Ordinarii auctoritati et directioni subsunt, firma tamen manente vigilantia ex parte Superiorum Religiosorum, non solum super vitam sodalium, sed etiam ut ipsi sibi commissa munia rite adimpleant.

Sodales religiosi pro hisce operibus vere idonei eligendi sunt atque a loci Ordinario in opus immittantur, praesentante vel saltem assentiente proprio Superiore.

A munere vero amoveri poterunt ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, monito Ordinario, aequo iure, non requisito alterius consensu; nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur, salvo recursu in devolutivo ad Sanctam Sedem.

13. [*Opera et associationes propria in domo condenda permissa*]. Ad ordinatam et fructuosam cooperationem consequendam inter varia opera quae sive ad dioecesim ipsam, sive ad paroecias sive ad Instituta Status perfectionis pertinent:

1) Constituendae novae domus permissio facultatem secum fert pia opera Instituti propria exercendi, nisi quaedam expresse ab Ordinario loci in ipsa permissione concedenda excepta sint.

Idem servandum est quoad associationes Instituti proprias erigendas, quae non sint constitutae ad modum corporis organici, sublato quovis privilegio; pro aliis autem ad modum corporis organici

[10] Cfr. supra art. 5.

— 58 —

constitutis erigendis, Ordinarii loci licentia in singulis casibus requiritur.

2) Domorum religiosarum iam constitutarum sodales nequeunt sine expressa Ordinarii loci licentia, opera ad cultum divinum vel ad animarum curam vel ad apostolatum spectantia licet suae religionis propria vel ipsi domui religiosae adnexa, ex novo inire; aut, iam antea legitime inita, deserere, sine expresso Ordinarii loci consensu, salvo recursu in suspensivo ad Sanctam Sedem.

3) Collatis consiliis cum Superiore competenti, loci Ordinarius decernere valet quae spectant ad coordinanda opera, quae ad cultum divinum vel ad animarum salutem in ecclesiis vel domibus Religiosorum geruntur, cum actuositate paroeciae, in cuius territorio sitae sunt, firmo praescripto art. 9 § 2.

4) Domus religiosa sive formata sive non formata, ad religionem exemptam pertinens, supprimi nequit sine beneplacito Apostolico et inconsulto Ordinario loci.

5) *Cum a Superioribus ob personarum penuriam suppressio alicuius domus vel operis petitur, Ordinarius loci petitionem benigne consideret.*

14. [*Commissio operis ab Ordinario loci conventione facienda*]. Pro quavis commissione operis apostolatus ab Ordinario loci alicui Instituto status perfectionis facienda, servatis ceteris de iure servandis, ineatur conventio scripta inter ipsum et competentem Instituti Superiorem, qua, inter alia, perspicue definiantur quae ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant.

15. [*Commissio operis ab alia persona conventione facienda*]. Quoties opera alicui Instituto committenda sit non a loci Ordinario, sed de eius licentia ad normam art. 13, 2), ab alia persona physica vel morali sive ecclesiastica sive civili, id non fiat nisi per scriptam conventionem Ordinario loci praevie exhibendam, in qua perspicue definiantur quae

— 59 —

ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant.

16. [*De peculiaribus operibus assumendis*]. Non congruit quidem ut Religiosi aliique ipsis aequiparati, munia suscipiant, etiam sacerdotalia, quae illos a vita communi habitualiter segregent. Nihilominus in casu specialis necessitatis, Superiores, rogati ab Ordinario loci, quosdam sodales ad haec munia destinare curent, sedulo servatis normis a Sancta Sede datis et adhibitis cautelis ne vita religiosa aliquod patiatur detrimentum.

17. [*De opera subsidiaria a Religiosis praestanda*]. § 1. Apostolica actuositas sodalium Statuum perfectionis, *qui vitam mere contemplativam non profitentur,* non ita circumscribitur operibus sive propriis Instituti sive ceteris occasionaliter assumptis, ut pro urgentibus animarum necessitatibus et Cleri penuria, ab Ordinariis locorum vocari nequeant non tantum Sacerdotes, sed et omnes Sodales viri et mulieres Statuum perfectionis, ut in variis dioeceseon vel regionum ministeriis adiutricem operam praestent.

§ 2. Si Ordinarii loci iudicio Religiosorum auxilium necessarium aut valde utile censeatur ad multiplicem apostolatus operam exercendam et ad caritatis ac pastoralis muneris incepta fovenda in paroeciis saecularibus vel in dioecesanis associationibus, a Superioribus religiosis, eodem Ordinario rogante, petitum auxilium per se vel per suos subditos pro viribus praestandum est.

Id sane fieri non debet cum gravi detrimento disciplinae religiosae vel operum quae Institutum in bonum Ecclesiae iam suscepit. Sed, religiosa disciplina quantum fieri potest incolumi servata, Sodales cum debita dependentia a propriis Superioribus, prompto animo suum exhibere debent auxilium.

18. [*Applicatio normarum extra ambitum dioe-*

— 60 —

cesanum]. Normae de sodalium Statuum perfectionis immissione in opera et ministeria dioecesana sub moderamine Episcoporum exercenda, ad alia quoquae opera et ministeria quae ambitum dioeceseos superant, congrua congruis referendo, applicandae sunt.

19. [*Applicatio normarum in locis Missionum*]. In locis Missionum ubi tot tantisque variis necessitatibus spiritualibus populorum in peculiaribus et quandoque valde arduis conditionibus vitae et laboris est occurrendum, praecedentes normae de immissione Religiosorum in opera apostolatus opportune aptandae sunt iuxta speciales Instructiones Sanctae Sedis. Nihilominus, etiam in his locis, principia fundamentalia ad eorum immissionem in opera apostolatus servanda sunt ita ut religiosa vita et disciplina, peculiaribus exigentiis accommodata, sarta tecta semper maneat et Superiorum Religiosorum auctoritas in suos subditos cum potestate Ordinarii loci ita coordinetur ut effective exerceri valeat.

— 61 —

Caput IV

De ministerio paroeciali a Religiosis participando

20. [*De directione paroeciarum Religiosis committenda*]. Quoties gravis spiritualis fidelium necessitas urgeat in dioecesi, Religiosi ad maiorem in posterum partem habendam in paroeciis regendis ab Ordinario loci vocari possunt.

Ceterum, cum Religiosi sacerdotes de clero dioeceseos, *modo quidem sibi proprio,* reapse sint, consentaneum est ut non solum ob Cleri saecularis penuriam, quaedam paroeciae Clero regulari committantur, sed etiam eum in finem ut intimior inter utrumque Clerum unio foveatur.

21. [*De directione paroeciarum mediante conventione committenda*]. Ordinarius loci auctoritate propria potest, de consensu competentis Superioris, paroeciam religioso Instituto committere, etiam ecclesiam religiosam in paroecialem erigendo. Haec paroeciae commissio potest fieri sive in perpetuum sive ad certum praefinitum tempus: in utroque casu id fieri debet mediante conventione scripta inter Ordinarium et competentem Superiorem Instituti, qua, inter alia, expresse et accurate indicentur quae ad opus explendum, ad personas eidem addicendas et ad res oeconomicas spectant.

22. [*De oblationibus fidelium intuitu paroeciae factis*]. Oblationes et legata pia quae in ecclesia paroeciali religiosa fiunt, etiamsi haec sit ipsius communitatis religiosae, praesumuntur intuitu paroeciae factae, nisi aliud certo constet.

— 62 —

Caput V

De quibusdam casibus particularibus dependentiae Religiosorum ab Ordinariis locorum

23. [*De ecclesiis non paroecialibus Religiosorum vel iisdem commissis*]. § 1. Rector cuiuscumque ecclesiae religiosae quae non sit adnexa domui religiosae, a loci Ordinario est approbandus. A munere vero amoveri potest *ad normam art. 12, § 2 praecedentis.*

§ 2. In ecclesiis Religiosorum, etiam domibus religiosis adnexis et exemptis:

1) Functiones paroeciales peragi nequeunt.[11]

2) Divina officia etiam sollemnia ibidem celebrari possunt, salvis legitimis fundationis legibus et dummodo non noceant ministerio paroeciali; in dubio autem utrum huiusmodi detrimentum contingat, necne, Ordinarii loci est rem dirimere et opportunas normas praescribere ad illud evitandum.[12]

3) Si ecclesia, Ordinarii loci iudicio, ita a paroeciali distet ut paroeciani non sine gravi incommodo possint paroecialem ecclesiam adire ibique divinis officiis interesse:

a) loci Ordinarius potest rectori aliive legitimo Superiori praecipere ut horis populo commodioribus officia celebret, fidelibus dies festos ac ieiunia denuntiet et catecheticam institutionem et Evangelii explicationem tradat;

b) parochus potest ex eadem Sanctissimum Sacramentum inibi forte asservatum, pro infirmis desumere.[13]

---

[11] Can. 481 *C.I.C.* et can. 521 *C.I.C.O.*; Motu Proprio *Cleri Sanctitati.*

[12] Can. 482 *C.I.C.*; can. 522 *C.I.C.O.*

[13] Can. 483 *C.I.C.*; can. 523 *C.I.C.O.*

— 63 —

4) Sine rectoris vel alius legitimi Superioris licentia saltem praesumpta, nemini licet in ecclesia Missam celebrare, Sacramenta ministrare aliasve functiones sacras peragere; haec vero licentia dari vel negari debet ad normam iuris.[14]

5) Quod attinet ad conciones in ecclesia ad populum habendas, licentia Ordinarii loci semper requiritur ad normam iuris concedenda.[15]

6) Rector ecclesiae aliusve legitimus Superior, sub auctoritate Ordinarii loci servatisque legitimis statutis ac quaesitis iuribus, debet curare seu advigilare ut divina officia ad sacrorum canonum praescripta ordinate in ecclesia celebrentur et ne quidpiam fiat quod sanctitati loci ac reverentiae domo Dei debitae quoquo modo repugnet.[16]

7) Si ecclesia pertinet ad aliquam Religionem, bonorum administrationi, sacrae supellectili atque aedium sacrarum conservationi et decori Superior religiosus consulere debet.[17] Si ecclesia non est religiosa, iisdem consulere debet Rector sub dependentia Ordinarii loci, salva proprii Superioris religiosi vigilantia.[18]

§ 3. Ecclesiae Rector aliusve legitimus Superior etiam curare et advigilare debet, sub auctoritate proprii ecclesiae Ordinarii, ut onera fideliter adimpleantur.

24. [*De cura animarum in ecclesiis Religiosorum exercenda*]. In omnibus ecclesiis et in omnibus oratoriis publicis vel semipublicis, ad Religiosos pertinentibus, quae de facto habitualiter christifidelibus pateant, Ordinarius loci praecipere potest ut episcopalia documenta publice legantur, ut diebus dominicis et festis de praecepto in Missis Evangelium explicetur et catechetica institutio habeatur, ut denique specialis stips colligatur pro determinatis inceptis dioecesanis, nationalibus vel universalibus, ad episcopalem Curiam postea sedulo mittenda.

[14] Can. 484 § 1 *C.I.C.*; can. 524 *C.I.C.O.*

[15] Can 484 § 2 *C.I.C.*; nihil in *C.I.C.O.*

[16] Can. 485: partim *C.I.C.*; can. 525 § 1 *C.I.C.O.*

[17] Cfr. 525 § 2 *C.I.C.O.*

[18] Cfr. can. 630 § 4 *C.I.C.*

— 64 —

25. [*De subiectione associationum fidelium Ordinario loci*]. Omnes fidelium associationes etiam ab Apostolica Sede erectae, licet subsint ductui ac moderamini alicuius Religionis, iurisdictioni subsunt et vigilantiae Ordinarii loci, qui ad normam sacrorum canonum eas invisendi ius habet et munus.

Quod si in externa apostolatus opera vel in cultum divinum promovendum incumbant, praescripta de hac re ab Ordinario loci edita servare debent.

26. [*De visitatione ecclesiarum et oratoriorum ab Ordinario loci*]. Ordinarius loci ius habet visitandi Religiosorum etiam exemptorum ecclesias et oratoria, semipublica quoque si ad haec ordinarie accedant fideles, relate ad observantiam legum generalium et decretorum episcopalium de cultu divino.

Quod si forte abusus in hac re Ordinarius deprehenderit, frustra Superiore religioso monito, propria auctoritate ipse per se providere potest.

27. [*De visitatione scholarum aliorumque operum ab Ordinario loci*]. § 1. Ordinarius loci quaslibet Religiosorum scholas, collegia, oratoria, recreatoria, patronatus etc., exceptis tantum scholis internis pro Instituti propriis alumnis, visitare potest, sive per se sive per alium, in iis quae ad alumnorum institutionem ac disciplinae rationem, atque ad pensiones seu taxas ab alumnis solvendas spectant.

§ 2. Item quascumque scholas, hospitalia, orphanotrophia aliaque similia instituta, ad opera religionis vel caritatis sive spiritualis sive temporalis destinata, etsi Religiosorum etiam exemptorum sint propria vel iisdem concredita, Ordinarius loci visi-

— 65 —

tare potest, sive per se sive per alium, quoad observantiam iustarum legum civilium de paedagogica et hygienica institutione deque tutela ac securitate adversus infortunia.

28. [*De licentia Ordinarii loci requisita ad causam civilem introducendam*]. Omnes religiosae personae, sive physicae sive morales, exemptae vel non exemptae, atque etiam omnes coetus quos Religiosi moderantur, prohibentur quominus sine licentia Ordinarii loci ubi degit persona quae actionem promovet et, si casus ferat, Ordinarii loci in quo causa introducitur, per se aut per alios causam civilem aut criminalem apud magistratum laicum instituant.

29. [*De rationibus cum civilibus moderatoribus et politicis partibus a Conferentia Episcoporum definiendis*]. Religiosi ea omnia quae Episcopalis Conferentia edixerit de rationibus habendis cum civilibus moderatoribus vel politicis partibus necnon de iuribus civilibus exercendis studiose servare debent una cum Clero saeculari, sub Ordinarii loci moderamine.

Idem servare debent quoad actionem pastoralem et socialem ab Episcopis praescriptam aut commendatam.

30. [*De emptione et alienatione non facienda inconsulto Ordinario loci*]. Religiosi omnes, etiam exempti, prohibentur sive per se sive per alios emere vel alienare bona immobilia aut aedes exstruere in dioecesi, inconsulto Ordinario loci.

31. [*De stipe quaeritanda et de subsidiis publice colligendis*]. § 1. Coetus episcopalis uniuscuiusque nationis, valet, auditis Superioribus religiosis quorum interest, normas de stipe quaeritanda statuere, quae ab omnibus Religionibus servari debent, iis non exclusis quae ex instituto mendicantes vocantur et sunt, salvo tamen earumdem mendicandi iure.

— 66 —

§ 2. *Item, ad subsidia ope subscriptionis publicae colligenda ne procedant Religiosi sine consensu Ordinarii loci ubi subscriptio promovetur.*

— 67 —

Caput VI

De operibus apostolatus rite explendis et coordinandis

32. [*De congrua praeparatione Religiosorum ad opera apostolatus*]. Ecclesiae ad apostolatum vocanti Religiosi plene respondere non valebunt nisi ad ardua munia apostolica apte praeparati inveniantur. Quare, « in toto probationis et institutionis tempore, ne omittant moderatores animos alumnorum ad apostolatum allicere, et, pro eorum aetate et capacitate, de mediis hodiernis edocere, quin etiam in eodem moderate exercere, iuxta mentem Ecclesiae et pro cuiusque Instituti natura et fine ».[19] Eos insuper, praesertim intra annum Pastoralem, aperte praemoneant de difficultatibus quae in vita apostolica occurrere possunt.

Quae praeparatio alumnorum in primis ad opera propria Instituti dirigatur oportet. Nihilominus, praesertim in anno Pastorali, extendatur quoque, saltem sub quadam generica ratione, ad varia munia sacerdotalia et curam animarum quae sacerdoti cuilibet, data occasione, contingere possunt. Tandem omnibus Religiosis viris et mulieribus congruae notiones tradantur de Actione Catholica, *et apostolatu sociali et caritativo, quibus* ipsi secundum propriam quisque conditionem, validum auxilium afferre possunt.

33. [*De congrua aptatione rationis vitae Religiosorum operibus apostolatus exercendis*]. Ut Religiosi opera apostolatus sibi concredita expedite adimplere valeant, prout oporteat eorum consuetudo vitae aptanda erit, praesertim quoad horaria et exer-

[19] Statuta generalia Const. Ap. *Sedes Sapientiae* adnexa (7 iulii 1956), art. 47, § 1.

— 68 —

citia in communi peragenda. Id quidem faciendum est non a subditis, sed a Superioribus, habita ratione apostolatus exercendi atque intra finem et secundum spiritum Instituti, ne propter huiusmodi necessariam accommodationem religiosa sodalium vita ullum capiat detrimentum.

34. [*Coordinatio apostolatus: necessitas*]. Quo haec impensior actuositas apostolica Religiosorum in commune bonum tum Ecclesiae universae cum singularum dioeceseon vel regionum plenius cedat, necessaria est sive inter diversa Instituta sive cum Clero saeculari, etiam in ambitu paroeciali, arcta operum et actionum coordinatio, pari zelo et diligentia, ab Ordinariis locorum et Superioribus religiosis promovenda ex qua una acies ad Regnum Dei in animabus roborandum et extendendum, potentissima constituatur.

35. [*Coordinatio apostolatus: caritas, regula suprema*]. Fecunda autem coordinatio actionis apostolicae non pendet solum ab organica dispositione operum et virium, sed maxime a supernaturali animarum et mentium habitu, qui in caritate radicatur ab eaque nutritur et profluit. Ideo, ad hanc exoptatam coordinationem obtinendam norma suprema ea sit ut, singulorum iuribus servatis, omnia ab omnibus cum mutua aestimatione et perfecta caritate fiant, solum attendendo ad gloriam Dei et animarum salutem.

36. [*Coordinatio apostolatus: quoad opera etiam propria*]. Perfecta autem apostolatus coordinatio, praeter varia opera communia dioeceseos comprehendit etiam opera propria singulorum Institutorum, quae in bonum dioeceseos vel regionis cedunt.

37. [*Coordinatio apostolatus: ratio procedendi*]. Apostolatum rite coordinare competit *imprimis Sanctae Sedi pro universa Ecclesia, deinde* Sacris

— 69 —

Praesulibus sive singulis in sua cuique dioecesi, sive variis eorum coetibus ad hoc legitime constitutis si de apostolatu agatur per integras regiones promovendo. Sane, omnino decet et expedit ut hac in re Sacri Praesules, pro parte apostolatus a Religiosis suscepta, non procedant nisi praeviis consiliis initis cum Superioribus qui aequum ferre valent iudicium de iis quae eorum sodales convenienter praestare possunt.

Sacra vero Synodus enixe commendat ut Superiores religiosi Sacrorum Praesulum placitis iuxta normas statutas libenter obsecundent.

38. [*Coordinatio apostolatus*: *consilium coordinans*]. Valde exoptandum est ut speciale in unaquaque dioecesi instituatur Consilium cui Ordinarius loci praesit et in quo uterque Clerus partes habeat. Huius Consilii munus erit ea quae ad apostolatus opera eiusque coordinationem spectant investigare, perpendere atque practicas deducere conclusiones quas Ordinarius loci ad effectum deducere valeat, servatis de iure servandis.

Quando autem in praefato Consilio de re Institutorum laicalium sive virorum sive mulierum propria tractabitur, Superiores aliique legitimi delegati horum Institutorum vocandi erunt, informationes super quaestionibus discutiendis daturi et mentem suam manifestaturi.

Expedit quoque ut similia Consilia instituantur pro totius nationis vel alicuius regionis territorio, ut munia et incepta apostolica quae ad universaliores effectus tendunt, consiliis collatis cum Superioribus religiosis, efficacius promoveantur et aptius coordinentur.

39. [*Coordinatio apostolatus*: *conventus utriusque cleri*]. Curent pariter Sacri Praesules ut habeantur utriusque Cleri conventus et collationes indolis culturalis et pastoralis, ad fovendam mutuam cognitionem et penitiorem compaginem in apostolatu

— 70 —

exercendo. *Quibus conventibus et collationibus uterque Clerus interesse tenetur.*

40. [*Coordinatio apostolatus*: *adiutrix opera Conferentiarum Superiorum Maiorum*]. Conferentiae Superiorum Maiorum in pluribus nationibus erectae hanc Institutorum coordinationem in apostolatu pro sua parte promoveant, habita ratione eorum quae ab Episcopis circa apostolatum statuta fuerint.

41. [*Coordinatio apostolatus*: *Conferentiae inter Episcopos et Religiosos*]. Ad fovendas concorditer et fructuose mutuas relationes Episcopos inter et Religiosos, quoties id opportunum videbitur conveniant Episcopi et Superiores religiosi per se aut per suos delegatos, ad negotia tractanda, quae universim ad apostolatum in natione aut provincia pertinent.

— 71 —

Caput VII

De privilegiis Religiosorum

42. [*De quibusdam privilegiis Religiosorum ad Episcopos extendendis*]. Facultates et privilegia, quibus in bonum fidelium gaudent Religiosi in dioecesi domum habentes, competunt etiam loci Ordinario.

43. [*De privilegiis Religiosorum revidendis*]. Privilegia particularia a Sancta Sede decursu saeculorum religiosis Institutis aliisque aequiparatis concessa, eatenus in vigore servanda sunt, quatenus bonum *spirituale adhuc* promoveant. Ideo, intra congruum temporis spatium, ab Apostolica Sede determinandum, ipsius Sanctae Sedis iudicio submittenda erunt.

— 72 —

APPENDIX [1]

De organo postconciliari ad negotia mixta pertractanda

Exoptant Patres huius Sacrosanctae Synodi Oecumenicae, ut in posterum negotia mixta, quae scilicet, Episcopos et Religiosos aliqua ratione spectant, cuidam Commissioni Mixtae, viris ex utraque Sacra Congregatione Consistoriali et de Religiosis delectis constitutae, deferantur pertractanda iuxta normas statuendas.

Pariter, ut cetera negotia cuiusque Sacri Dicasterii quae materiam sive Sacrae Congregationis de Religiosis sive alterius Sacri Dicasterii etiam tangunt, cuidam Commissioni Mixtae iuxta diversos casus apte constituendae, deferantur, ita ut principium *De negotiis mixtis in Commissionibus Mixtis pertractandis* validum sit pro universa Curia Romana.

---

[1] Ut habetur in responso ad pag. 46, « non pertinet Concilio Oecumenico decretum ferre circa reformationem Curiae Romanae », quod opus reservatur « privative et personaliter Romano Pontifici ». ... « Non autem prohibetur quominus Patres mentem suam hac in re reverenter Summo Pontifici exprimant ».

Hac ratione, in formula proposita dicitur: « Exoptant Patres huius Sacrosanctae Synodi Oecumenicae », et non: « Exoptat haec Sacrosancta Synodus », ita ut Patres intelligantur coetum constituere distinctum a Summo Pontifice, Cui votum suum exprimunt; dum, e contra, in formula: « haec Sacrosancta Synodus Oecumenica » necessario includitur Summus Pontifex, una cum Episcopis, qui nequit votum ad Seipsum mittere. Ideoque, hoc votum haberi nequit tamquam Actus Conciliaris; sed ut mere actus Coetus Episcoporum, ad Summum Pontificem directus.

— 73 —

* * *

His omnibus perpensis, ne dedignentur E.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia, ***edicere***:

a) ***an textus schematis sit sufficienter emendatus;***

b) *an in textu quaedam sint immutanda vel adiungenda vel supprimenda;*

c) *quo modo textus inseri possit in Constitutione « De animarum cura ».*

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

2

SCHEMA DECRETI

DE PASTORALI EPISCOPORUM MUNERE DEQUE CURA ANIMARUM

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 3 —

SCHEMATIS PROPOSITIO

Schema Decreti « De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum », quod E.mis Patribus huius Subcommissionis approbandum proponitur, redactum est, conlatis consiliis, a Secretariis Commissionum: de Episcopis et de dioeceseon regimine; de disciplina Cleri et populi christiani; et pro parte de Religiosis, adiuvantibus nonnullis earumdem Commissionum Sodalibus.

Novem schemata Decretorum, quae iam a Patribus Commissionis Centralis examinata fuerunt, ex toto vel ex parte in hoc schemate ad unitatem redacta sunt.

Hoc igitur schema in duas dividitur partes, quarum prior quattuor capita comprehendit, scilicet: 1) de Episcoporum officiis; 2) de rationibus inter Episcopos et parochos deque obligationibus ac muneribus parochorum; 3) de parochorum nominatione deque eorumdem stabilitate, amotione et translatione; 4) de rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda. Altera vero pars, in octo capita dispertitur, quae sunt: 1) de catechetica populi christiani institutione; 2) de pastorali cura fidelium opificum; 3) de pastorali cura fidelium migrantium; 4) de pastorali cura fidelium maritimorum; 5) de pastorali cura fidelium aëronavigantium; 6) de pastorali cura fidelium nomadum; 7) de pastorali cura fidelium peregrinatorum; 8) de pastorali cura fidelium ne materialismi erroribus inficiantur.

In hoc perficiendo labore Rev.mi Commissionum Secretarii electique Sodales id praesertim curarunt: *a*) introductiones seu prooemia brevibus contrahere; *b*) repetitiones expungere; *c*) propositiones de eadem vel fere eadem materia concordare et componere, servatis, quantum fieri potuit, earumdem forma et verbis.

Praeterea semper prae oculis habitae sunt emendationes et animadversiones sive Subcommissionis de schematibus emendandis sive huius Subcommissionis de materiis mixtis.

Caput II et III prioris partis quod attinet, quae de rationibus inter Episcopos et parochos et de parochorum stabilitate, amotione et translatione agunt, cum neutra Subcommissio schemata emendaverit, ob defectum temporis, in redigendo novo

— 4 —

schemate, Sodales Commissionum bene perpenderunt sive observationes Patrum Commissionis Centralis sive responsiones et emendationes propositas a Commissionibus, easque in textu Decreti inserendas curarunt.

In capite primo alterius partis, quod agit de catechetica populi christiani institutione, ratio habita est etiam de simili schemate a Commissione de Ecclesiis Orientalibus apparato et in Commissione Centrali excusso et quaedam verba adiuncta sunt.

His praemissis, ne dedignentur E.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia, edicere:

1) an schema Decreti sit apte compositum;

2) an in textu quaedam sint adhuc corrigenda vel supprimenda vel adiungenda ut schema Patribus Concilii proponi possit.

— 5 —

DE PASTORALI EPISCOPORUM MUNERE DEQUE CURA ANIMARUM

PROOEMIUM

Miserentissimus Deus qui « praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum »,[1] redemptionem, semel pro semper et semel pro omnibus,[2] ab Unigenito per proprium sanguinem inventam,[3] singulis hominibus usque ad consummationem saeculi statuit per Christi Ecclesiam esse communicandam.

In Ecclesia Romanus Pontifex, successor Petri, cui uni et oves et agnos pascendos Christus ipse concredidit, supremam ac universalem animarum curam habet ex instituto sibi commissam, ideoque « super omnes alias (ecclesias) ordinariae potestatis obtinet principatum » ac potestatem vere episcopalem et immediatam.[4]

Episcopi autem qui, positi a Spiritu Sancto, in Apostolorum locum succedunt tamquam veri pastores, assignatas sibi dominici gregis partes, in communione et sub auctoritate Summi Pontificis, singuli singulas pascunt,[5] ita tamen ut non solum ovibus quae iam Principem Pastorum fideliter sequuntur provideant, sed etiam eas Christo lucrifacere satagant quae aut nondum in Illum crediderunt aut ab Illius via longe aberraverunt. Quibus omnibus succurrere debent sive ministerio verbi,[6] sive ministerio gratiae et cultus,[7] sive ministerio regiminis, nullis parcentes laboribus donec « in omni bonitate et iustitia et veritate »[8] tandem omnes ambulent.

[1] Eph. 1, 5.
[2] Cf. 1 Petr. 3, 18.
[3] Cf. Hebr. 9, 12.
[4] Conc. Vat. I, Sess. IV, Const. *de Eccl. Christi* c. 3: DENZ. 1827.
[5] Conc. Vat. I, Sess. IV, Const. *de Eccl. Christi* c. 3: DENZ. 1828.
[6] Cf. Act. 6, 4; 20, 24.
[7] Cf. 2 Cor. 9, 1; 5, 8.
[8] Eph. 5, 9.

— 6 —

Hac ergo de causa, quod in Christo per Evangelium fideles generent,[9] Episcopi a sacerdotibus et a populo Dei tamquam spirituales patres iure meritoque sunt habendi.

Episcopi insuper, cum collegialiter Apostolorum collegio succedant, « ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris »[10] adiutricem operam Petri successori praestare tenentur in sollicitudine omnium ecclesiarum.

Ad tantum pastorale opus explendum cum ipsi soli sint impares, Episcopi presbyteros in suos cooperatores deligunt et rite instituunt, inter quos parochi eminent qui, de Episcoporum spirituali paternitate atque pastorali sollicitudine prae ceteris clericis participantes, ab iisdem curam animarum in determinatis dioeceseos portionibus ex officio exercendam obtinent.

Eos quoque qui, « Deo mancipati religiosae vitae se dederunt »,[11] cooperatores quaerere plurimique facere Episcopi debent « ad aedificationem et incrementum mystici Corporis Christi ».

Laicos denique, viros ac mulieres, qui « in apostolatus munere adiutricem operam praestent »,[12] Episcopi advocare et iuxta suam cuiusque conditionem, sedula cura efformare et apostolatus operibus applicare satagant.

[9] 1 Cor. 4, 13.
[10] 2 Cor. 11, 28; BENEDICTUS XV, Epist. Ap. *Maximum illud,* 30 novembris 1919: AAS 11 (1919), p. 440; PIUS XI, Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae,* 28 februarii 1926: AAS 18 (1926), p. 68; PIUS XII, Litt. Encycl. *Fidei donum,* 21 aprilis 1957: AAS 49 (1957), p. 237.
[11] PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* 29 iunii 1943: AAS 35 (1943), p. 241.
[12] PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* l. c.

— 7/8 —

PARS PRIOR

— 9 —

CAPUT I

DE EPISCOPORUM OFFICIIS

I - DE EPISCOPO MAGISTRO ET DOCTORE FIDEI

1. [*Episcopi magisterium personale*]. Per seipsum, nisi legitimo detineatur impedimento, tenetur Episcopus opportune praedicare verbum Dei, etiam in diversis linguis vernaculis si necessarium videatur pro diversitate fidelium, et — data occasione — etiam extra loca sacra. Saepius autem catholicam doctrinam exponat quoque per litteras pastorales, in singulis dioeceseos ecclesiis publice legendas.

2. [*Praedicatio in omnibus Missis*]. Curent praeprimis Episcopi ut diebus dominicis ceterisque per annum festis de praecepto non tantummodo in Missis paroecialibus, sed et in omnibus aliis Missis, quae ubivis, etiam in ecclesiis vel oratoriis Religiosorum, adstantibus fidelibus celebrantur, brevis homilia aut alicuius partis doctrinae christianae explanatio fiat; item ut in piis exercitiis quae tempore Adventus et Quadragesimae aliisque anni temporibus peragi solent, aut in novendialibus vel triduanis supplicationibus, ad christianam doctrinam plenius exponendam concionatores praecipue intendant.

Sacra praedicatio autem communi dioecesano vel nationali summario seu programmate apte et systematice ordinetur, ita ut brevi annorum spatio christifideles de praecipuis christianae doctrinae partibus constanter ac plenius erudiantur.

Curandum insuper est ut in singulis ecclesiis documenta Apostolicae Sedis fidelibus apte explicentur.

3. [*Directorium de praedicatione*]. Commendatur ut in conferentiis Episcoporum conficiendum curetur *Directorium* de praedicatione, in quo normae statuantur ab omnibus servandae qui verbum Dei fidelibus annuntiant. Praecipua principia in eo exponantur de necessario studio assiduo Sacrae Scripturae et doctrinae Sanctorum Patrum atque magisterii ecclesiastici; de praedicatione homiletica prae ceteris praedicationis generibus adhibenda; de

— 10 —

functione liturgica concionis infra Missam; de ratione habenda a concionatore peculiarium conditionum, quae propriae sint fidelium, quibus verbum Dei exponitur; de cura a concionatoribus adhibenda ut fideles aeque solvere valeant quaestiones et difficultates, quibus in vita quotidiana anguntur.

4. [*Vigilantia in praedicatores*]. Sedulo invigilare Episcopus numquam omittat, ut omnes sacerdotes — etiam religiosi — in verbo Dei praedicando congrua scientia sacra sint instructi et ferventi zelo apostolico sint incensi. Eos opportune moneat qui « profanas vocum novitates » (1 Tim. 6, 20) proponere audeant, et ipsam facultatem praedicandi iis auferat qui non resipuerint.

5. [*Institutio alumnorum Seminarii eorumdemque professorum delectio*]. Magnam diligentiam adhibeat Episcopus ut alumni seminarii dioecesani, et clerici qui in Universitate aut Facultate ecclesiastica studia perficiunt apprime et perfecte in disciplinis philosophicis et theologicis instituantur, ut etiam verbum Dei competenter praedicare valeant cum ad sacrum presbyteratus ordinem promoti fuerint.

Theologiae praesertim alumnos in progressivo pastorali tyrocinio exercendos curet, ratione habita indolis, aptitudinis et specialis vocationis uniuscuiusque alumni necnon pastoralium necessitatum.

Praeterea in scholis Seminarii dioecesani litteraria ac scientifica institutio tradatur secundum morem et usum propriae Nationis.

Hinc Episcopus accuratissime magistros seu professores eligat, quos etiam prudenter invigilet ut eorum quilibet ab officio legitime amoveatur, qui digne et idonee illud non exerceat.

6. [*Scholarum erectio*]. Ut in doctrina christiana pueri et adulescentes et iuvenes congruenter instituantur, necesse est ut, praeter institutionem catecheticam quae iis in ecclesia traditur, iidem etiam in scholis cuiusvis gradus in religione rite erudiantur. Episcopus igitur sedulo satagat ut omnium scholarum alumni apte integreque in doctrina christiana instituantur, et summopere curet ut scholae catholicae, etiam mediae et superiores, legitime erigantur, iis praesertim in regionibus in quibus scholae publicae auctoritatis civilis sunt neutrae vel acatholicae.

Unius dumtaxat Ordinarii loci est iudicare num necessitas

— 11 —

exigat ut alicubi pueri scholas acatholicas vel neutras frequentent, quo in casu cautelae erunt adhibendae ab ipso Ordinario praestitutae ut periculum evitetur ne alumni fidem amittant aut in ea frigescant.

II - DE EPISCOPO PONTIFICE

7. [*Liturgica fidelium institutio*]. Curet Episcopus ut vita ovium sibi commissarum ita cum Ss.ma Eucharistia devinciatur, ut hostiam viventem, sanctam ac Deo placentem sese continuo exhibeant. Hinc, Sacrosanctum Missae Sacrificium fidelibus explicetur in sua intima connexione cum redimente sacrificio Crucis atque cum Christi resurrectione et glorificatione. Item, sacrorum alumni populusque christianus discant Redemptionem sibi praecipue applicari per Missae Sacrificium et Sacramenta Novae Legis, eaque vinculum esse unionis cum Christo et cum membris Christi, Missam autem pontificalem statis diebus ab Episcopo sollemniter celebrandam perfectius exprimere unitatem, sanctitatem et catholicitatem ecclesiae dioecesanae intra unitatem, sanctitatem et catholicitatem totius Ecclesiae Christi.

8. [*Ordinatio cultus et piorum exercitiorum*]. Ad pietatis incrementum, foveat et ordinet Episcopus cultum SS. Eucharistiae aliaque pia exercitia in honorem mysteriorum Domini, itemque vigilet et ordinet publicae venerationis actus erga Beatissimam Virginem Mariam et Sanctos Coelites, ita ut omnia iuxta probatas Ecclesiae formas et liturgicas leges fiant.

9. [*Normarum liturgicarum observantia*]. Urgeat Episcopus ut normae liturgicae rite ac digne serventur in Missa, in officio chorali et in quolibet actu catholici cultus, proindeque ut etiam schola cantorum non solum in ecclesia cathedrali sed in paroeciis quoque et in ceteris principalioribus ecclesiis habeatur.

10. [*Liber precum*]. In qualibet natione vel provincia ecclesiastica communis libellus precum habeatur, a Conferentia Episcoporum probatus, in quo sint etiam cantus gregoriani et populares, ut fideles una voce rite ac devote orando et cantando sive in actuosa participatione liturgiae ac piorum exercitiorum, sive in receptione Sacramentorum, aptius eorum vita spiritualis foveatur non solum qua uti singuli considerantur sed etiam quatenus ad familiam aut aliam communitatem pertinent.

— 12 —

11. [*Sollemnitas in Sacramentis administrandis et taxarum substitutio*]. Enixe commendatur ut in administratione Sacramentorum et sacramentalium nullum fiat discrimen, quoad sollemnitatem externam, pro diversa condicione sociali et oeconomica familiarum.

Iis in regionibus in quibus occasione Sacramentorum vel sacramentalium certae taxae persolvi solent, eaedem laudabiliter substitui poterunt liberis fidelium oblationibus, si iudicio Conferentiae Episcoporum Nationalis vel saltem Provincialis idipsum opportunum censeatur.

III - DE EPISCOPO PATRE ET PASTORE

12. [*De cognitione ovium deque peculiari sacerdotum cura*]. Quia tenetur Episcopus suos sacerdotes praeprimis bene nosse et paterno amore diligere, eos semper in spiritualibus et pastoralibus assidua cura prosequatur, ac diligenter consulat congruae eorum sustentationi. Commendatur cursus renovationis, qui sacerdotes aliquoties congreget pro longioribus exercitiis spiritualibus et renovationis vitae et perficiatur lectionibus de actuali statu studiorum, praesertim de Sacra Scriptura et Theologia necnon de novis methodis actionis pastoralis.

Religiosos viros similiter ac religiosas mulieres paterna benevolentia suscipiat et, quantum fieri possit, monialibus egenis auxilium praestet.

Omnes quoque fideles laicos diligat et bene cognoscere satagat, praecipue per suos cooperatores et per peculiare dioecesanum Officium, quod nomine venit *Officii socio-religiosi.*

Nec acatholicos ullimode neglegat, quos cordi habere debet ut et ipsi ad Christi ovile adducantur.

13. [*Actio pastoralis super universam dioecesim*]. Curet Episcopus ut super universam dioecesim et peculiares huius regiones communiter fiat apostolatus generalis per diaria folia, per radiophoniam et televisionem, per lectionum cursus quae ad opifices, ad magistros, ad technicos, ad scriptores, ad familias christianam deferant doctrinam, doctrinae defensionem, doctrinae applicationem, ac persuasionem necessitatis sese christiane instruendi et praemuniendi.

— 13 —

14. [*Visitatio pastoralis dioeceseos*]. Visitatio pastoralis diligenter fiat:

a) Ab ipso Episcopo, vel ab eius delegato qui sit sacerdos in dignitate constitutus, quoad omnia quae, ad normam iuris, libros paroeciales et administrationis bonorum ecclesiasticorum, loca sacra et sacram supellectilem spectant, ut ea comprobentur quae recte fiunt, ea vero corrigantur quae forte illegitime ponuntur et opportuna remedia adhibeantur ne rursum errores vel abusus contingant.

b) Ab ipso Episcopo, nisi sit impeditus, quoad ea quae ad personas et ad apostolatum et ad directionem ac incrementum actionis pastoralis magis directe attinent. Quae quidem Visitatio per plures dies prorogari potest, si necessitas id exposcat, et in eadem haec — inter alia — peragantur:

1° Verbum Dei ab ipso Episcopo, si fieri potest, praedicetur.

2° Confirmationis Sacramentum sollemniter administretur.

3° Singuli pueri et puellae quoad doctrinam christianam interrogentur, etiam per alios examinatores si casus ferat.

4° Infirmi visitentur, quatenus fieri potest.

5° Instituta ecclesiastica et Actionis Catholicae, confraternitates, ceterae fidelium associationes, scholae catholicae diligenter inspiciantur.

6° Accurata inquisitio fiat de Consiliis et Secretariatibus dioecesanis, de dioecesanis Operibus apostolatus vel caritatis aliusve actuositatis.

7° Collatio de re spirituali et pastorali fiat cum sacerdotibus et cum religiosis utriusque sexus, itemque — si oportere videatur — cum fidelibus qui in directione apostolatus laicalis opem ferunt.

15. [*Distributio laboris inter Episcopos Auxiliares*]. Frequenter conferat Episcopus cum Episcopis coadiutoribus vel auxiliaribus necnon cum Episcopis dioeceseon personalium, si qui sint in suo territorio, ut totius laboris pastoralis apta distributio fiat, sive per territorii partes, sive per diversos personarum coetus, sive per diversa activitatum genera, sive per rituum diversitatem.

16. [*Vicariorum Generalium constitutio*]. In magnis dioecesibus plures Vicarii Generales constitui possunt, prout Episco-

— 14 —

pus iudicaverit expedire. Possunt praeterea plures Vicarii, potestate ordinaria praediti, institui ita tamen ut singuli constituantur pro specie tantum determinata negotiorum, quae ad dioeceseos regimen attinent.

17. [*Consilii pastoralis dioecesani constitutio eiusdemque compositio*]. Expedit omnino ut Episcopus constituat Consilium Pastorale Dioecesanum, quod frequenter coadunetur praeside et moderatore ipso Episcopo. Eiusdem Consilii sodales seu membra ab Episcopo eligantur inter sacerdotes et religiosos viros, etiam religionis laicalis, qui operibus apostolatus modo praecipuo sese devovent. Religiosae autem mulieres et laici utriusque sexus ab Episcopo seorsum convocari poterunt ut audiantur circa particularia apostolatus negotia.

18. [*Consilii pastoralis competentia*]. Ad Consilium Pastorale Dioecesanum proprie pertinet:

1) Episcopum certiorem facere de vera fidelium conditione, et de eorum spiritualibus necessitatibus, sive in tota dioecesi sive in diversis eius partibus, eidemque consilio adesse poterit in iis negotiis quae ad apostolatum attinent.

2) Quaestiones examinandas et respectivam actuositatem assignare diversis Commissionibus quae in dioecesi sunt constitutae ut opera apostolatus foveantur et coordinentur, ea praesertim quae de apte evangelizandis curant viris qui aut studiis scientiarum vel artium incumbunt, aut in officinis industrialibus, in fodinis, in agris laborant.

3) Attente invigilare et sedulo curare ut proprium munus fideliter integreque expleant Secretariatus seu Officia dioecesana, quae ad apostolatum generalem vel peculiarem explendum sunt constituta.

19. [*Instituta studiorum pastoralium*]. Enixe commendatur ut in singulis nationibus Instituta condantur quae, collata cum Institutis provinciarum ecclesiasticarum opera, studiis promovendis de re pastorali peculiariter incumbant.

20. [*De apostolatu in suburbiis civitatum*]. Summopere curet Episcopus ut non solum parochi sed etiam religiosi utriusque sexus et sodales associationum Actionis Catholicae aliorum-

— 15 —

que Institutorum opera apostolatus et caritatis magna cum sollertia exerceant in suburbiis civitatum, ubi familiae opificum maxime congeruntur.

21. [*Vicarius foraneus*]. Vicariatus Foraneus pluribus paroeciis constet quae loci propinquitate, viis communicationis, affinitate sive culturali sive oeconomica sive sociali facilius eadem ratione regi possunt. In magnis praesertim civitatibus plures ampliores vicariatus foranei constituantur, ut melius invigilari queat bono regimini singularum paroeciarum.

22. [*Vicarii foranei munus*]. Ad munus vicarii foranei Episcopus eligat sacerdotem quem doctrina sacra, zelo apostolico, oboedientia proprio Ordinario exhibenda praestantiorem iudicaverit, quique pastoralem actionem communem in Vicariatu Foraneo promovere et moderari itemque vitam spiritualem et culturalem sacerdotum fovere valeat.

Vicarius foraneus ad quinquennium constituitur, quo elapso potest denuo constitui.

Semel saltem in anno Episcopus omnes vicarios foraneos congreget ut cum eis commune pastorale programma conficiat.

IV – DE EPISCOPO COLLABORATORE ROMANI PONTIFICIS IN REGIMINE ECCLESIAE UNIVERSALIS

23. [*Collaboratio pro Ecclesia persecutione afflicta, pro operibus internationalibus et pro Missionibus*]. Tenentur Episcopi opem ferre Sedi Apostolicae in allevanda Ecclesia persecutione afflicta, in sustinendis operibus seu institutis catholicis internationalibus, in colligendis et instituendis clericis et religiosis pro Missionibus et Dioecesibus in quibus iidem pauciores sunt aut penitus desunt.

24. [*Sacerdotes ad Missiones vel ad alias dioeceses mittendi*]. Episcopi dioeceseon, in quibus numerosiores sint sacerdotes, libenter concedant ut eorum aliqui legitime transferantur ad Missiones vel ad Dioeceses, quae sacris ministris indigent. Prudenter autem sed sedulo curent Episcopi ut, quantum fieri potest, ad alias dioeceses vel ad Missiones pueri seu iuvenes destinentur, qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis vel idonei sint ad

— 16 —

sacerdotium aut ad statum religiosum, sed servitio propriae suae dioeceseos necessarii non videntur.

Hunc in finem expedit ut constituatur Pontificia Commissio quae, consiliis collatis cum Commissionibus Episcopalibus Nationalibus, de clero aeque distribuendo et de vocationibus sacerdotalibus et religiosis ubique fovendis sollicite agat.

25. [*Cooperatio oeconomica Apostolicae Sedi praestanda*]. Singuli Episcopi operam dent ut, una cum fidelibus sibi commissis, Sedi Apostolicae oblationes fiant, ut eadem apte occurrere possit necessitatibus omnium ecclesiarum.

26. [*Collaboratio in evangelizatione infidelium*]. Magno cum zelo Sedem Apostolicam Episcopi adiuvare satagant in cura missionum apud infideles vel acatholicos. Hinc, ferventem spiritum apostolicum et missionarium excitare et excolere studeant in alumnis Seminarii dioecesani, in clericis seu sacerdotibus, in religiosis et in sodalibus associationum Actionis Catholicae. Insuper vero enixe commendatur ut, quantum fieri potest, Episcopi territorium aliquod a Sancta Sede designandum petant, cuius evangelizatio peculiariter ita suae dioecesi concredatur, ut Ordinarius loci officio teneatur curandi ut sacerdotes, et religiosi utriusque sexus, et idonei laici legitime illuc mittantur, in perpetuum vel ad tempus praefinitum, qui ministerium seu apostolatum exerceant scholas erigendo, orphanotrophia, nosocomia, associationes Actionis Catholicae, apta instrumenta communicationis socialis et, si casus ferat, vel etiam Seminarium atque Universitatem studiorum. Sin autem proprium praefatum territorium evangelizandum habere nequeant, sedulo saltem satagant Episcopi ut nonnulli idonei suae dioeceseos sacerdotes et laici per certum annorum tempus, alii post alios, mittantur ad territorium Missionum ut opera apostolatus et caritatis sub auctoritate Ordinarii loci apte ac naviter foveant et promoveant.

26. [*Collaboratio inter dioeceses*]. Episcopi, non solum dioeceses extrema necessitate laborantes, sed ceteras quoque quae egestatem patiuntur, modo et mediis aptioribus, fraterna adiuvent caritate.

In Conferentia Nationali igitur Episcopi peculiarem constituant Commissionem Episcopalem quae, secundum normas a Sede Apostolica probatas, sacerdotes et laicos, in perpetuum vel

— 17 —

ad tempus praefinitum, itemque religiosos utriusque sexus — collatis consiliis cum eorundem Superioribus — ad egentes dioeceses mittere curet, sive in Patria sive in exteris Nationibus, donec eaedem sibi per seipsas sufficere valeant.

28. [*Peculiaris sacerdotum et clericorum institutio ut ad alias dioeceses se conferant*]. Sacrorum alumni et sacerdotes sic rite instituantur, ut sponte paratos se exhibeant et a propria dioecesi discedere et ad aliam quoque Nationem se conferre, si — cum generali approbatione Sanctae Sedis — iudicio proprii Ordinarii necessitas vel utilitas Ecclesiae id expostulet. Eiusmodi autem clericorum discessus e propria dioecesi fieri potest in perpetuum aut ad tempus tantum praefinitum, firmis praescriptis canonum 111-117 C.I.C. de incardinatione et excardinatione clericorum.

29. [*Commissiones Episcopales internationales fovendae*]. Cum approbatione Sanctae Sedis et secundum normas ab ipsa praefinitas, Conferentiae Nationales Episcoporum, mutuis collatis consiliis, Commissiones Episcopales Internationales constituant ut aptius bono spirituali consulatur specialium communitatum fidelium in diversis regionibus, itemque ut necessitatibus internationalibus melius prospiciatur et efficacius promoveantur opera apostolatus internationalis.

30. [*Centrum Pastorale in Curia Romana*]. Maximi faciant Episcopi Centrum Pastorale, seu Officium orientationis et coordinationis pastoralis, quod nuper est apud Sanctam Sedem constitutum. Proprium enim eiusmodi Officii est:

1) Operam dare ut ubique ea cura pastoralis constanter exerceatur quae vere consentanea sit peculiaribus adiunctis personarum, rerum et locorum.

2) Normas generales praestituere de cura pastorali exercenda, quae in singulis regionibus ab Ordinariis locorum apte et opportune determinentur et compleantur pro diversa fidelium mente et vivendi ratione.

3) Documenta colligere et excutere de mediis et methodis, quibus cura pastoralis in diversis regionibus exercetur, et de eorundem vi et efficacia, ut etiam alibi, pro opportunitate, adhibeantur, vel excludantur.

4) Curare ut probati libri edantur sive ad illustrandam

— 18 —

seu exponendam doctrinam christianam et anthropologicam, sive ad normas deontologiae tradendas pro iis qui munere medici, advocati, et huiusmodi, funguntur.

5) Adhortari et auxilium ferre, ut in singulis nationibus Centrum Pastorale ab Ordinariis constituatur, idemque fructuose muneris sui officium exsequatur.

6) Ut plenius munere suo fungatur Centrum Pastorale, inter eius membra et consultores adnumerentur etiam nonnulli sacerdotes et laici, qui operibus apostolatus exercendis in diversis nationibus incumbunt.

31. [*Directorium Pastorale*]. Vehementer suadetur ut in singulis regionibus Directorium Pastorale habeatur, a Centro seu Centris Pastoralibus conficiendum et ab Episcopis in suis conferentiis probandum, ut secundum varia rerum et locorum adiuncta sacerdotes opportune instituantur ad ea omnia prudenter et fructuose agenda, quae necessaria sunt aut utilia in exercitio sacri ministerii et curae animarum.

— 19 —

Caput II

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET PAROCHOS DEQUE OBLIGATIONIBUS AC MUNERIBUS PAROCHORUM

I - DE RATIONIBUS PASTORALIBUS INTER EPISCOPOS ET PAROCHOS

(*Introductio*).

Episcopi sunt pastores et patres gregis sibi commissi, immo tam patres « ut inter cetera Episcoporum lineamenta et dotes illud emineat, ut iidem paternam in se referant imaginem ».[1] Quod potissimum in eos ostendant oportet qui gregis praecellentem efformant partem, parochos videlicet, quibus et cooperationis contulerunt onus [2] per sacri presbyteratus ordinem, et quandam subministrationem [3] in Christi corpore mystico aedificando per curae animarum officium participarunt.

Parochi autem sunt et ipsi, sub Episcopo, veri nominis et pastores animarum et patres, eius filii eiusque adiutores. Ex quibus liquido patet parochorum ad Episcopos necessitudines super vincula non solum iuridicae disciplinae sed potissimum supernaturalis caritatis esse fundandas, ita ut consociatio eorum voluntatum cum Episcoporum voluntate profundiorem perficere suam ipsorum cum Christo per Ecclesiam spiritualem unionem, et uberiorem suam pastoralem actuositatem reddere valeat.

Hinc magnum speratur bonum paroeciis eventurum et per paroecias dioecesi « quae maior est animorum consociatio », atque universae denique Ecclesiae, cui per dioecesim paroeciae conglutinantur.[4]

32. [*Definitio parochi*]. § 1. Parochus est sacerdos cui, tamquam pastori proprio, officium curae animarum in paroecia sub Ordinarii loci auctoritate exercendae, est collatum.

[1] Ioannes XXIII in *Epist. Apost. ad Archiep. Pechinen.*, 29 iunii 1961, AAS 53 (1961), p. 466.

[2] Cf. *Pontif. Roman.* in Ordin. Presbyt

[3] Cf. S. Thomas, *Summ. Theol.* 2, 2^{ae}, q. 184, a. 6 ad 2 et 3.

[4] Prima Romana Synodus, 1960, *Const.* 101, d.

— 20 —

§ 2. Proinde parochus singulari et strictiore nexu cum Episcopo se vinctum sentiat oportet quatenus non solum « cooperator ordinis » [5] episcopalis per sacerdotium ab eo receptum est constitutus, sed insuper per paroeciale officium ab eo collatum praecipuus comparticeps illius pastoralis sollicitudinis ac responsabilitatis.

33. [*Necessitudines parochi cum Episcopo*]. § 1. Studeat igitur parochus Episcopum, uti patrem sui sacerdotii immo et « typum Patris » D. N. Iesu Christi,[6] revereri et in caritate non ficta diligere.

§ 2. Cum Episcopus iure divino sit ordinarius et immediatus pastor in dioecesi sibi commissa (can. 334 C.I.C.), habeatque ius et officium gubernandi universam dioecesim tum in spiritualibus tum in temporalibus cum potestate legislativa, iudiciaria et coactiva ad normam sacrorum canonum exercenda, unusquisque parochus tenetur oboedientiam, reverentiam et fidelitatem Episcopo praestare et eius mandatis, decretis et consiliis prompte et sincere parere.

34. Parochus gaudeat Episcopum videre, ei tamquam filius animum et proposita aperire, patris consilia libenter excepturus. Pro inviolabili denique regula habeat « nihil sine Episcopo », nedum contra Episcopum, ipsum cum suis ovibus moliri.

35. Etsi Episcopus plena et immediata polleat in singulos dioeceseos christifideles potestate, tamen parochus est obvium hos inter et illum unionis vinculum. Propterea parochus verbo et exemplo, forma factus gregis ex animo, amorem et oboedientiam paroecianorum in Episcopum excitet ac foveat; publicas saepe preces pro eo promoveat (v. g. in die anniversaria electionis seu consecrationis, etc.); Episcopum in suam paroeciam secundum opportunas occasiones advocet; documenta episcopalia christifidelibus innotescere faciat.

36. [*Episcopi necessitudines cum parochis*]. Episcopus vicissim suos parochos magni faciat ac diligat, intuitu quoque gravium difficultatum quae hisce nostris temporibus paroeciali offi-

[5] Cf. *Pontif. Rom.* in Ordin. Presbyt.

[6] S. Ignatius, *Ad Trall. III,* 1: PG. 5, 779 A.

— 21 —

cio occurrunt; eos tamquam amicos, immo filios carissimos habeat et praecipuos in pastorali munere adiutores, e quorum vita et labore maxima pendet ex parte gregis sibi commissi aeterna salus.

37. Proinde eos bene cognoscere satagat, praesertim per crebras congregationes dioecesanas vel intervicariales; paternis colloquiis et prudenti vigilantia de eorum indole, ingenio, vita spirituali et zelo, valetudine physica, statu oeconomico, familia etc. certior fiat; nonnisi rationabiliter et sine eorum animae periculis eis munia concredat; sobrie, numquam coram laicis, redarguet, immo, ad populum verba faciens, prudenter laudet; eorum iustis inceptis faveat; contra iniustos oppressores strenue defendat; eos aegrotos consoletur praesens vel saltem scripto; defunctos ipse, per se vel per alium, quantum fieri potest, funeret.

38. Parochorum existimationem Episcopus publice patefaciat suam in eos fiduciam ostendens, aures minime faciles dicteriis contra eos praebens, optimos ex eis vocans ad munia dioecesana quae cum paroeciali officio componi possint, in gravioribus dioeceseos negotiis, etsi non obligatus, eos sententiam rogans.

39. [*Supernaturale inter Episcopum et parochos vinculum*]. Ita denique Episcopus in suos parochos et parochi vicissim in suum Episcopum se gerant ut omnes facile animadvertant necessitudines iuridicas et administrativas, quas profecto nemini detrectare licet, esse logicam et ultro amplectendam sequelam illius supernaturalis vinculi quod, ex divina Christi institutione, inter Episcopum eiusque clerum et fideles intercedere debet, quodque ordinem in primis dicit ad communem fidem, ad supernaturalem caritatem et ad unam eandemque vitam divinam.

II - DE OBLIGATIONIBUS ET MUNERIBUS PAROCHORUM

(*Introductio*)

Omnia quae in iure statuuntur de obligationibus ac muneribus parochorum, finem revera intendunt ut parochi rite ac fructuose curam animarum exerceant, quod est proprium et gravissimum eorum officium. Expedit tamen ut alia plura expresse determinentur, quae directe et immediate attinent ad rectum aptumque exercitium curae animarum a parochis explendum.

— 22 —

Multis quidem in paroeciis, sive propter populi multitudinem sive propter insufficientem numerum vicariorum cooperatorum, saepius difficillimum vel etiam impossibile erit, ut per parochum aliosque sacerdotes omnia munia rite expleantur quae ad curam animarum spectant. Tunc parochi diligenter curare debent, ut probi et idonei laici bene instituantur ad munia congruenter explenda, quae exercitium potestatis ordinis vel iurisdictionis non secumferunt.

Oportet quoque ut parochi ea semper praeprimis summopere curent, quae proprie ac directe bonum spirituale fidelium respiciunt, nec suas obligationes, quae ad suam vitam interiorem alendam ordinantur, unquam ullimode parvi faciant, ea de causa quod permultum adlaborare debent pro bono fidelium; fructus enim exercitii curae animarum quam maxime pendent ex spiritu pietatis et ex ferventi amore erga Deum, quibus sacerdotes sint repleti.

Haec igitur a Sancta Synodo praecipiuntur:

A) DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM

40. [*Vita communis inter parochorum et vicarios*]. In paroeciis instauretur parochi et vicariorum vita communis, quatenus iudicio Episcopi id fieri possit, pro locorum adiunctis ac moribus.

41. [*Lex residentiae*]. Parochus obligatione tenetur residendi in domo paroeciali prope suam ecclesiam. Loci tamen Ordinarius iusta de causa permittere potest ut parochus alibi commoretur, etiam extra paroeciam praesertim in domo pluribus parochis communi, dummodo tamen ne paroecialium perfunctio munerum exinde detrimentum patiatur.

42. [*Tempus vacationum*]. Parochus, feriarum seu vacationum gratia, a paroecia quotannis ne absit ultra unum mensem, continuum aut intermissum, seu quattuor hebdomadas, pariter continuas vel intermissas, nisi Ordinarius diuturnius vacationum tempus, iusta de causa concedendum putaverit.

43. [*Parochi vicarius substitutus*]. Cum absentia ultra hebdomadam, quacumque de causa, est duratura, parochus, praeter legitimam causam, habere debet Ordinarii scriptam licentiam et

— 23 —

vicarium substitutum sui loco relinquere, cum omnibus facultatibus in his quae ad curam animarum pertinent, etiam quoad matrimonii celebrationem, ab eodem Ordinario probandum. Quod si vicarius substitutus designatus non fuerit, eiusdem munus ipso iure assumat vicarius cooperator; si plures vicarii sint, primus; si omnes aequales, senior ordinatione sacerdotali, vel senior aetate; si vero vicarii desint, parochus vicinior; si tandem agatur de paroecia religiosis concredita, Superior domus religiosae.

44. Etiam pro tempore brevioris absentiae, infra hebdomadam, parochus ne discedat nisi sacerdotem designaverit qui ipsius locum teneat in omnibus quae ad curam animarum pertinent et ad matrimonii celebrationem. Quod si iste sacerdos designatus non fuerit, in casu urgentis necessitatis facultates parochi pro cura animarum ipso iure competunt sacerdoti de quo in praecedenti n. 43.

45. [*Missa pro populo*]. Debet parochus post captam possessionem, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, Missam pro populo sibi commisso applicare singulis diebus dominicis ceterisque festis de praecepto.

46. Parochus Missam pro populo applicandam celebret die quo iure adstringitur, nisi iusta de causa alia die celebranda videatur.

47. Parochus Missam pro populo applicandam celebret in ecclesia paroeciali aut, si plurium paroeciarum curam habet, alternis vicibus in ecclesia paroeciali singularum paroeciarum sibi commissarum, nisi tamen rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant.

48. [*Archivum paroeciale*]. Debet parochus in archivo paroeciali sedulo colligere ac diligenter custodire omnia documenta quae necessitatis vel utilitatis causa ex iuris praescripto sunt asservanda.

49. [*Documenta de statu animarum*]. In Conferentiis Episcoporum apte, pro diversis locorum peculiaribus adiunctis, formulae determinentur documentorum, quae ad statum animarum spectant, itemque modus praescribatur conficiendi librum aut

— 24 —

schedarium de statu animarum. Accurate adnotentur etiam quae attinent ad migrationes fidelium; his vero qui de paroecia discedunt parochus fidei catholicae testimonium tradendum curabit. Documenta autem quae ad exteras regiones mitti debeant, non solum lingua vulgari sed etiam lingua latina in eodem folio inscribantur.

50. [*Bonorum temporalium administratio*]. Ut bona temporalia paroeciae rite administrentur, parochi aliique bonorum temporalium paroeciae administratores ab Ordinario loci temporibus statutis consilio etiam laicorum utantur, qui a parocho vel ab ipso Ordinario eligantur inter eos qui in re oeconomica sint vere periti.

51. [*Parochi cum vicariis consuetudo*]. Parochum inter et vicarios cooperatores conversatio instituatur ad instar familiae et parochus sincera caritate vicarios cooperatores prosequatur, eos consiliis et auxilio adiuvet et dirigat, iisque potissimum exemplo adsit; vicarii cooperatores autem filialem reverentiam parocho praestent eique, paroeciae pastori et rectori, semper prompto animo obsequantur.

52. Iure meritoque auctoritate sua utens, parochus rerum agendarum ordinem rationemque tamen communicare ne omittat tempore opportuno cum vicariis cooperatoribus, quorum etiam consilium audiat de gravioribus paroeciae negotiis.

53. Vicarii cooperatores adiutricem operam parocho « in opus ministerii » summo studio navare satagant et cum eo curam adhibeant ut difficultates atque obstacula superentur, quae forte in cura animarum exercenda exsurgant.

Iidem vicarii prudentissime caveant quascumque fidelium factiones, quae plenae et perfectae communi concordiae obstent.

54. Parochus statutis temporibus per annum conventus cum vicariis habeat, in quibus, eo moderatore, variae necessitates paroeciae attente perpendantur et aptior agendi ratio in bonum animarum rite definiatur.

55. [*Munera quae vicariis interdicuntur*]. Sine parochi aut Ordinarii loci licentia vicarii cooperatores nullum stabile munus

— 25 —

sive intra sive extra fines paroeciae obeundum in se recipiant, quod proprii paroecialis officii implementum quomodocumque impedire possit.

56. [*Concessiones vicariis faciendae*]. Cum vicarii sint parochi cooperatores in cura animarum exercenda, quod munus ad parochum praecipue pertinet, hic nec eos nimis arceat ab activitatibus pastoralibus, nec eos nimis oneribus gravet. Quare curet parochus ut singuli vicarii: *a*) cotidie congruum quietis tempus habeant, ne in vita spirituali aut in corporis valetudine detrimentum patiantur; *b*) quotannis vacationibus saltem per tres hebdomadas fruantur, sive continuas sive intermissas; *c*) Congressibus interdum interesse possint, qui ad eorum formationem perficiendam utiles censentur; *d*) congruo spatio temporis singulis hebdomadis disponere valeant, quo studiis praesertim ecclesiasticis incumbere possint et ad varia opera ministerii pastoralis rite exercenda sese praeparare possint.

57. [*Quaedam pro vicariis commendantur*]. Iuniores vicarios cooperatores parochus sibi peculiariter commendatos habeat. Item, ubi adiuncta id suadeant, parochus vicariis cooperatoribus — his praesertim qui experientia iam sint probati — libenter committat aliquod pastorale munus sub sua auctoritate exercendum.

58. [*Retributio vicariis assignanda*]. Vicariis paroecialibus iusta retributio assignetur secundum normas statutas ab Ordinario loci.

59. [*Quid peculiariter prohibetur iis qui munere cedunt*]. Vicarii et parochi, ad aliam paroeciam vel ad aliud officium translati, nullimode sese amplius negotiis immisceant paroeciae cui addicti erant.

B) De muneribus parochorum

60. [*Parochus pastor animarum*]. Parochus summa cum diligentia munus suum « pastoris animarum » exsequatur, semper prae oculis habens quod paroecia est pars gregis Christi et fideles membra sunt Corporis Christi Mystici. Pastorali caritate flagrans, non tantummodo magna cum sollertia curam exerceat fide-

— 26 —

lium, qui Ecclesiae Catholicae sincere adhaerent, sed cordi habeat etiam bonum omnium qui in paroecia degunt et Deum ignorant vel neglegunt et salutem animarum prosequi debet tamquam magister et sacerdos et rector fidelium.

61. [*Parochus magister fidelium*]. Ut magister, parochus est Episcopi adiutor in exsecutione mandati quo Christus Dominus Apostolis iniunxit: « Euntes ergo docete omnes gentes ... docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis » (Matth., XXVIII, 19). Proprio et gravissimo suo officio accuratissime fungatur, quo populo christiano verbum Dei nuntiare (can. 1344, § 1) eumque catechetica institutione excolere tenetur (can. 1329).

1) Curet parochus, ut pueri a prima aetate per parentes in praecipuas fidei veritates et in vitam christianam inducantur, iique catechetica institutione in elementaria schola rite imbuantur.

Peculiari studio pueros praeparet ad sacramenta poenitentiae, Eucharistiae et confirmationis rite suscipienda (can. 1330), eosque qui primam communionem recenter receperint, uberius ac perfectius in doctrina catholica instituat (can. 1331): quae quidem institutio, ad normam in Episcoporum conferentiis statuendam, per eorum adulescentiam protrahatur oportet.

2) Diebus dominicis ceterisque per annum festis brevis post Evangelium concio habeatur, Missae celebratione interrupta, in qua nuntietur evangelium salutis (cf. Eph., I, 13) et exponantur quae fideles credere et facere oportet. Quod quidem fideliter servandum est non solummodo in Missa paroeciali, quae semper celebrari debet hora praestituta, sed etiam, secundum normas ab Ordinario loci praefinitas, in omnibus Missis quae, in ecclesiis quoque religiosorum, etsi exemptorum, fidelibus adstantibus celebrentur (cann. 1336, 1344, 1345, 1347).

3) Praeterea, parochus magna cum sollertia doctrinam catholicam, forma catechetica, secundum Ordinarii statuta fidelibus adultis explicet diebus dominicis et praesertim tempore tum Quadragesimae tum Adventus, sermone ad eorum captum accommodato (cann. 1332 et 1346, § 1).

4) Dum sponsos ad matrimonium contrahendum praeparat, sacramenta administrat, funus defunctorum persolvit, domibus benedicit, sacris processionibus praeest, aliave publica pia exercitia celebrat, parochus data occasione opportune utatur exponendi doctrinam, quae ad rem pertinet, ut fideles exinde uberiores fructus percipiant.

— 27 —

62. [*Ratio servanda in praedicatione*]. In sacris concionibus habendis parochus nihil aliud intendat nisi praedicare verbum Dei, prouti in fontibus revelationis continetur et ab ecclesiastico magisterio proponitur. Itaque, praedicet integram doctrinam fidei; item, doctrinam moralem etiam ad errores refellendos, qui communius in populo dilabuntur; pariter, doctrinam socialem Ecclesiae, quam Romani Pontifices exposuerunt. Praeterea, curet parochus ut fideles quamprimum certiores fiant de his quae a Romano Pontifice in variis rerum adiunctis pro toto orbe catholico publice nuntiantur.

63. [*Explanatio Sacrae Scripturae*]. Parochus utriusque Testamenti locos excerptos saepius explanabit et verba quaedam Sacrae Scripturae proponet, quae fideles in cordibus suis conferant (cf. Luc., II, 51) ad cibum et lumen spirituale hauriendum ac vitam sancte ducendam. Peculiares coetus fidelium commendet ac foveat, in quibus a sacerdote, vel etiam a laico qui in re certe sit vere peritus, capita selecta Sacrae Scripturae plenius ac profundius exponantur et evolvantur; omnes autem fideles vehementer exhortetur ut saepius lectionem faciant praesertim Novi Testamenti, cuius liber in qualibet familia christiana esse deberet.

64. [*Institutio catechetica etiam a clericis et religiosis tradenda*]. Ad catecheticam institutionem tradendam parochus, si necessitas id poscat, operam adhibeat clericorum et sodalium Institutorum Saecularium in paroeciae territorio degentium; religiosi quoque, etiam exempti, catecheticam institutionem secundum normas ab Ordinario loci praefinitas populo tradere debent, praesertim in propriis ecclesiis, si ab Ordinario sint requisiti (cf. cann. 1333 et 1334).

65. [*Laicorum opera adhibenda*]. In curanda puerorum institutione parochus, iuxta laudabilem et ubi recepta non est omnino inducendam consuetudinem, adhibeat etiam operam fidelium laicorum, tam virorum quam mulierum, qui vitae probitate eniteant et in doctrina christiana sint periti atque idonei ad docendum. Iidem autem ex iis praecipue seligantur qui alicui associationi catholicae, potissimum vero Actioni Catholicae, nomen dederint.

— 28 —

66. [*Scholae a pueris frequentandae*]. Pro locorum et rerum adiunctis curent parochi et Ordinarii locorum ut scholae catholicae pro pueris erigantur, quorum parentes gravi obligatione curare tenentur ut ab illis eaedem rite frequententur.

67. [*Parochi munus qua sacerdos*]. Ut sacerdos, spirituales hostias parochus offerre ne desinat, Deo Patri acceptabiles per Eius Filium Iesum Christum, Dominum nostrum. Sacrosanctum Missae Sacrificium sit centrum vitae paroecialis eique omnes fideles nulla habita ratione eorum originis et conditionis socialis actuosa participatione intersint ac, verbo Dei enutriti, caritate fraterna intimius semper ac perfectius inter se in Domino uniantur. Secundum normas a Sancta Sede et ab Ordinario loci praestitutas, studeat parochus taliter divina officia ordinare et fideles instituere, ut Sacra Liturgia totam vim suam et efficaciam exserat ad eorum animos christiane efformandos.

68. Divina officia statis temporibus parochus sedulus rite peragat, et sacramenta fidelibus sollicite ac devote administret (can. 467, § 1). Magnopere autem curet ut debita decora dignitas in divinorum officiorum celebratione semper eluceat, etiam in verbis pronuntiandis et in caeremoniis peragendis, ut etiam adstantes ad devotionem excitentur et sacrae liturgiae sensum et saporem percipiant. Praeterea, praesertim dum obligationem fideliter implet horas canonicas quotidie integre recitandi (can. 135), ipsius exemplum precandi in ecclesia fidelibus praeluceat ut et iidem pie libenterque precentur.[7] Denique, fideles frequenter commoneat de gravi obligatione qua parentes adstringuntur curandi ut infantes quamprimum baptizentur (can. 770); diligenter satagat ut pueri rite instituantur, quo septimo circiter aetatis anno Confirmationis sacramento roborentur (can. 788), et sacramenta Eucharistiae ac Poenitentiae recipiant cum ad annos discretionis pervenerint (cann. 859, § 1 et 906); omnes fideles excitet ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico rite dispositi reficiantur (can. 863); summo studio et diligentia curet ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, sacramentum Extremae Unctionis recipiant (can. 944).

[7] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959), p. 562.

— 29 —

69. [*Parochus ut rector*]. Ut rector, parochus haud nunquam immemor paroeciam partem esse Ecclesiae, cor suum et corda fidelium dilatet ad integram dioecesim universamque Ecclesiam actuosa caritate amplectendam.

70. Divini Pastoris praecepto obtemperans, parochus vere mitis sit et humilis corde, summaque cum humanitate erga omnes se habeat, quos Deus ipsi commendavit. Ceterum, officio et auctoritate sua fretus, prudenter quidem sed strenue compescere ne timeat scandala quae dentur in paroecia, et sectis hominibusque fortiter obsistat, qui fidei propagationem impedire conentur.

71. [*Singularum familiarum visitatio*]. Quoniam pastor bonus oves suas cognoscere debet, parochus pro paschali domorum benedictione singulas familias visitare ne omittat per seipsum, si fieri potest, secus etiam per suos vicarios cooperatores. De omnium fidelium necessitatibus paterne sollicitum se exhibeat, et variis, iuxta normas ab Ordinario statutas, utens adiumentis, uti statu animarum, rationariis, aliisque id genus, de eorum religiosae familialis et socialis vitae conditionibus prudenter inquirat, ac notitias ita obtentas discrete retineat.

72. [*Plura peculiariter praestanda*]. Parochus diligenter adlaboret, ut fideles — de christianorum dignitate et obligationibus plane edocti — crescant in gratia et cognitione Dei (cf. 2 Petr., III, 18), sobrie et iuste et pie vivant in hoc saeculo, expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei Salvatoris nostri Iesu Christi (cf. Tit., II, 12-13). Studiose prospiciat ut, saltem septimo quoque anno, sacra, quae vocatur, missio, ad gregem sibi commissum habeatur (cf. can. 1349, § 1). Pium exercitiorum spiritualium usum fidelibus suadeat. Operam det, ut, qui ecclesiasticae vel religiosae vocationis indicia praebeant, peculiaribus curis a saeculi contagiis arceantur, ad pietatem informentur, et ad vocationem suam persequendam adiuventur.

73. Pauperes et miseros atque aegrotos, maxime vero morti proximos, parochus peculiariter sibi commendatos habeat. Non solum ipse large liberaliterque opera misericordiae corporalis exerceat, sed etiam efficiat ut quotannis certa pecuniae summa ex bonis paroeciae destinetur ad auxilium indigentibus afferendum, et pias associationes foveat aut instituat ad caritatis opera exercenda; ita ut fideles communitatem constituant caritate coniunctam (cf. 1 Petr., II, 17), eorumque sit cor unum et anima una (cf. Act., IV, 32), ac alter alterius onera portet, sicque iidem adimpleant legem Christi (cf. Gal., VI, 2) et tanquam Eius discipuli evidenter agnoscantur (cf. Ioan., XIII, 35).

— 30 —

74. [*Instituta specialia pro pueris*]. Parochus summo studio atque sollertia curare tenetur, ut, sic dicta, oratoria vel recreatoria habeantur, tum pro pueris tum pro puellis aliaque specialia pro his qui aetatis decimumquartum circiter annum iam attigerint — quae etiam aptis mediis sint instructa ad eorum animos relaxandos — ut firmiter atque christiane efformentur.

75. [*Consociationes adultorum*]. Adultorum quoque virorum ac mulierum coetus, praeprimis consociationes apostolatus laicorum et actionis catholicae, parochus commendet ac foveat vel erigendas curet, ut ad plenius perfectiusque vitam christianam agendam excitentur et sustineantur, dum praescriptis ac normis hierarchiae ecclesiasticae integre fideliterque obtemperant, prompti etiam atque parati eidem alacriter studioseque praesto esse.

76. Maxime intentus ut vero spiritu christiano singulae familiae bene informentur, parochus sanctitatem matrimonii crebro fideles doceat, et operam det ut propinquior quaedam coniunctio cum coniugibus fiat, ut eorum bono etiam spirituali aptius prospiciatur.

77. [*Diversi fidelium coetus*]. Si casus ferat, parochus uni vel pluribus vicariis cooperatoribus specialem curam committat exercendam pro operariis, pro agricolis, pro his qui studiis secundariis aut superioribus incumbunt, pro his qui peculiaribus officiis ratione suae professionis funguntur, ut fructuosius eorundem bonum promoveatur, quin tamen caritas et consensus atque unitas inter fideles ullum detrimentum patiantur.

78. [*Consilium paroeciae*]. Quotiescumque rerum adiuncta id requirere videntur, parochus Consilium cogat, praesidibus constans sodalitiorum paroecialium, cui intersint vicarii cooperatores, eique praesit, ut, fraterne collata opera, utiliora incepta perpendant atque in effectum deducant, quae ad paroeciam spectant.

— 31 —

79. [*Plures parocho specialiter commendantur*]. Fervido amore salutis animarum flagrans, parochus prudenter quidem sed enixe satagat ut fideles, qui cum hominibus materialismo vel atheismo inquinatis conversantur, in vivacem inserantur paroeciae communitatem eorumque spiritualis formatio intima et firma efficiatur, adeo ut fortes sint in fide catholica ac veri testes Christi Iesu. Praeterea, ardentissimo zelo apostolico incensus magnopere contendat ut fideles, qui inter incredulos vitam agunt, doctrina christiana penitus imbuantur, ita ut fallacias mundi detegere valeant, perversitatibus et persecutionibus resistant, fidem suam defendant, iis familiariter utantur qui Ecclesiae Christi vere sunt addicti.

Insuper autem diligenter curet parochus ut fideles, memores quod mandavit Deus unicuique de proximo suo (Eccli. XVII, 12), nedum per pias preces et per vitae suae exemplum, sed etiam per opportunas exhortationes et instructiones operam dent ut improbi et acatholici ad Ecclesiam et ad vitam vere christianam agendam sincero corde convertantur.

80. [*Vigilantia ad fidem praemuniendam*]. Parochus vigilet in societates, quae in territorio paroeciae constituuntur, in scripta quae vulgantur, in spectacula quae dantur, et fideles exhortetur ut ab iis caveant, quae religionem catholicam aut bonos mores impetunt. Instituta foveat quorum sit sive catholica divulgare diaria aliaque scripta, sive fideles certiores facere de ratione habenda librorum et spectaculorum atque emissionum radiophonicarum et televisificarum quatenus in ordine ad fidem et bonos mores considerantur.

81. [*Zelus apostolicus et missionarius*]. Divini Pastoris exemplum secutus, qui venit salvare quod perierat (cf. Matth., XVIII, 11), parochus oves errantes sollicite requirat, et etiam magna cum benignitate atque sollertia eos attingat, qui proprias fidelium obligationes non servant, aut indifferentia religiosa laborant, aut in ipsum materialismum vel atheismum prolapsi sunt. In quo, sane, ministerio exercendo, normis seu regulis et monitis atque consiliis obtemperet, quae a Centro Pastorali dioecesano vel nationali ad rem praestituuntur. Praeterea parochus ferventi spiritu missionario praeditus, nullis parcens laboribus prudenter satagat ut, quatenus fieri potest, ad fidei veritatem amplectendam attrahantur acatholici, qui in sua paroecia commorantur. Eos

— 32 —

proinde sincera caritate prosequatur eorumque necessitatibus sive spiritualibus sive materialibus, prout casus fert, amanter subveniat, et accurate satagat ut iidem nulla offensione a paroecianis unquam afficiantur sed potius bonis vitae suae exemplis aedificentur et etiam, pro opportunitate, aptis verbis et congruis operibus ad Christi Ecclesiam alliciantur. At vero, illud etiam prudenter caveat ne fideles ob conversationem acatholicorum spiritu indifferentismi vel panchristianismi aut falsi irenismi inficiantur, quo detrimentum patiantur in fidei doctrina aut in praxi vitae fideliter integreque christianae.

82. [*Directorium pastorale*]. In omnibus denique negotiis, quae ad curam animarum exercendam attinent, parochus libenter ac fideliter praescriptis et consiliis obsequatur, quae in Directorio Pastorali praefiniuntur.

83. [*Opera interparoecialia*]. Parochus partes diligenter expleat ei assignatas in apostolatus operibus supra-paroecialibus vel etiam supradioecesanis, quae sive ab Apostolica Sede, sive ab Ordinario loci, sive ab Episcopis coadunatis in Conferentiis Provincialibus vel Regionalibus eriguntur, ut aptius et perfectius curae animarum exercendae opportune prospiciatur. In parvis praesertim paroeciis opera apostolatus interparoecialia constituantur, tu, viribus unitis, melius faciliusque ad finem suum consequendum agere Valeant.

Ad Assistentes Dioecesanos Actionis Catholicae et, in suo cuiusque districtu, ad Vicarios Foraneos pertinet opera apostolatus in paroeciis promovere et coordinare secundum normas ab Episcopo statutas.

— 33 —

Caput III

DE PAROCHORUM NOMINATIONE SEU PAROECIARUM PROVISIONE DEQUE PAROCHORUM STABILITATE AMOTIONE ET TRANSLATIONE

(*Introductio*)

Primis inde a saeculis agnitum est ius Episcoporum praeficiendi paroeciis sacerdotes, quos aptiores censerent ad animarum curam. Paulatim vero admissa sunt privilegia multa in favorem patronorum, capitulorum, monasteriorumve, et Sancta Sedes nonnullas statuit reservationes quoad provisionem beneficiorum ecclesiasticorum. Etiam per legem concursus, in Sacra Tridentina Synodo constitutam, non nihil imminuta est libertas Episcoporum in conferendis paroeciis. In Codice autem Iuris Canonici restricta sunt iura patronatus, praecipue quod attinet ad praesentationem promovendorum et lex concursus non fuit expresse confirmata.

Quoniam igitur dare paroeciis bonos pastores, qui supernaturali spiritu ducti animarum curae se devoveant, est res maximi momenti pro populi christiani aeterna salute, opus omnino est ut Episcopis, quibus et onus pastorale totius incumbit dioeceseos et plenior prae ceteris sive gregis necessitatum sive uniuscuiusque clerici virium inesse cognitio praesumitur, amplior quoque a iure tribuatur agendi facultas in parochorum nominatione, amotione et translatione.

Proinde in expolitiore notione paroecialis officii — quod nempe non in iure beneficiario utendo essentialiter consistit sed in munere pastorali curae animarum gerendae — fundandum videtur stabilitatis institutum ab eaque clarius dimetiendum, ita ut parochi in eadem paroecia stabilitas eousque recognoscatur quousque revera illam animarum bonum exigat. Consequenter etiam negotia amotionis et translationis administrativae parochorum nova indigent iuridica formula quae, servata naturali aequitate et data amovendis et transferendis sufficienti suae defensionis facultate, permittat Episcopis, ob praevalens animarum bonum, simpliciorem, expeditiorem definitivumque modum agendi.

Haec itaque Sancta Synodus decernit ac statuit:

— 34 —

I - DE PAROCHORUM NOMINATIONE SEU PAROECIARUM PROVISIONE

84. [*Ius Ordinarii loci affirmatur*]. Provisio paroeciarum competit Ordinario loci, servatis iuris praescriptis de idoneitate promovendorum et de eorumdem nominatione in casibus expresse exceptis; sed revocatis ad normam subsequentium artt. 85 et 86 quibuslibet privilegiis, iuribus quaesitis et consuetudinibus contrariis nominandi, eligendi, praesentandi.

85. [*De abolendo iure praesentationis aut electionis parochi*]. Ius praesentandi aut eligendi parochum, quod conventione Sanctam Sedem inter et Nationes alicui est agnitum, eadem Sancta Sedes curabit ut, quantum fieri possit, utriusque partis consensu, tollatur; ubi vero id obtineri nequeat, Sancta Sedes — utraque item parte consentiente — illud ius ita reducere satagat, ut patrono tantummodo sit ius seligendi inter tres sacerdotes ab Ordinario loci designatos.

86. Ordinarius loci curet ut, consentientibus iis quorum interest, desinat esse ius praesentandi aut eligendi parochum, quod alicui competat ex fundationis lege. Si id illi noluerint, praesentandus vel eligendus seligatur inter tres ab Ordinario loci designatos.

87. Cessante iure praesentandi, Ordinarius loci suffragia spiritualia pro patronis eorumque familiaribus persolvenda determinet, aliave obsequia iisdem concedenda definiat, salvis insuper aliis privilegiis ac oneribus iuri patronatus adnexis.

88. [*Idoneitas promovendorum*]. Ad comprobandam candidatorum idoneitatem serventur quae a iure indicantur.

89. [*Paroeciae saeculares Religiosis committendae*]. Deficientibus seu non sufficientibus sacerdotibus e clero saeculari, Ordinarius loci paroecias saeculares regendas concredere potest religiosis a proprio Superiore praesentatis, salvis peculiaribus statutis a Sede Apostolica probatis.

90. [*Paroeciae pleno iure Capitulis non uniendae*]. Nulla paroecia habeatur tamquam Capitulo unita pleno iure; semperque in ecclesia cathedrali aut collegiali, quae simul sit paroecialis,

— 35 —

parochus sive sit capitularis sive non, dummodo non impediatur chorale servitium, habeat omnes facultates quae ex iure parochis competunt.

91. [*De abolenda reservatione beneficiorum curatorum*]. Optandum est ut Sancta Sedes sibi non reservet beneficia curata, quae vacaverint per obitum, promotionem, renuntiationem vel translationem Familiarium, honoris tantum, Summi Pontificis tempore vacationis beneficii, aut quae fundata extra Romanam Curiam vacaverint per beneficiarii obitum in ipsa Urbe.

92. [*Nominatio vicariorum cooperatorum*]. Ad loci Ordinarium, audito parocho si Ordinario libuerit, competit ius nominandi vicarios cooperatores e clero saeculari.

II - DE PAROCHORUM STABILITATE AMOTIONE ET TRANSLATIONE

93. [*Officium paroeciale*]. Cum salus animarum suprema in Ecclesia lex sit, etiam officium paroeciale censendum est institutum non in commodum sacerdotis cui confertur, sed in spiritualem fidelium utilitatem qui eius curae committuntur.

94. [*Stabilitas parochorum*]. Proinde parochi omnes stabiles in sua quisque sunt paroecia, prout officium expostulat pastorale. Tamen, id exigente animarum bono, possunt ab ea amoveri secundum quae sequuntur normas.

95. [*Amotio parochi*]. § 1. Abrogatis iis quae in can. 454, §§ 2-4 C.I.C. et in can. 494, §§ 2-4 C.I.C.O.[1] habentur de parochorum vel paroeciarum inamovibilitate et amovibilitate, firmo tamen praescripto can. 454, § 5 C.I.C. et can. 494, § 5 C.I.C.O. quoad parochos ad religiosam familiam pertinentes, Episcopo ius est parochum quemcumque a paroecia amovere quando aliqua ex causis, quae in can. 2147, § 2 C.I.C. demonstrative recensentur, vel alia, iudicio Episcopi, similis (v. g. ineptitudo evidens ad munus implendum quod attinet ad verbi Dei praedicationem, catecheticam institutionem, actionem catholicam, opera socialia, uno verbo ad graves et actuales vitae paroecialis necessitates), ipsius parochi ministerium, etiam citra gravem suam culpam, noxium aut saltem inefficax reddit.

[1] Motu Proprio: *Cleri Sanctitati,* 2 iunii 1957: AAS 49 (1957), p. 433 sqq.

— 36 —

§ 2. Nonnisi in casibus extraordinariis vicarius adiutor, praetermissa amotione, detur parocho, qui ob causam aliquam permanentem suis muniis rite obeundis impar evaserit.

96. § 1. Ad amotionem valide decernendam Episcopus, auditis tribus parochis consultoribus et veritate gravitateque causae cum eis discussa, parochum amovendum, nisi agatur de parocho vitio mentis laborante, scripto vel oretenus ad paroeciae renuntiationem faciendam paterne invitet, ei significans causam quae Ordinarium movet et argumenta quibus ipsa innititur, simulque indicans quibus subsidiis, ad normam can. 2154 C.I.C., renuntianti consulere intendat.

§ 2. In dioecesibus e pluribus nationibus compositis saltem unus e parochis consultoribus audiendis, sit eiusdem nationis ac parochus amovendus.

97. Parochi consensus in renuntiatione ipso iure praesumitur si oppositionem scripto ad Episcopum non significaverit intra septem dies, postquam constiterit et invitationem ad renuntiandum rite factam parocho innotuisse et ipsum quominus responderet legitime impeditum non fuisse.

98. Parochus renuens, intra 15 dies ab oppositione interposita, rationes seu probationes Episcopo in scriptis exhibere potest.

99. Episcopus, auditis iisdem tribus parochis consultoribus super oppositione et rationibus ab amovendo forte allatis, eas aut approbat aut definitive reiicit. Quo ultimo in casu applicantur cann. 2154-56 C.I.C. et paroecia vacans potest de novo pastore ab Episcopo stabiliter provideri, firmo recursu ad Sanctam Sedem in devolutivo tantum.

100. [*Translatio parochi*]. Episcopus ius quoque habet, ob animarum bonum vel Ecclesiae necessitatem seu utilitatem, parochum ad quodlibet aliud officium ecclesiasticum, etsi diversi ordinis, transferendi, servata ad validitatem in omnibus eadem procedendi ratione quae pro parochi amotione statuta est.

— 37 —

101. [*Cessatio a munere*]. § 1. Ordinarius loci, auditis ad validitatem duobus examinatoribus, decernat utrum, inspecta necessitate ministerii, parochi qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverint, vel alium terminum aetatis, in Conferentiis Nationalibus Episcoporum pro diversis locorum adiunctis praefinitum attigerint, in officio servari possint, an ab eodem amoveri debeant.

§ 2. Parochi qui ita amoventur, ius habent ad congruam sustentationem ab Ordinario providendam, itemque privilegia honorifica servant quibus ratione officii legitime gaudebant.

— 38 —

Caput IV

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS PRAESERTIM QUOAD APOSTOLATUS OPERA EXERCENDA

Prooemium

Ecclesiae Christi Pastores, quo plenius pascendi dominici gregis munus sibi demandatum exsequi valeant utriusque Cleri indigent auxilio, saecularium scilicet et religiosorum Sacerdotum, qui ita in Presbyteratus officium consecrantur, ut sint « providi cooperatores ordinis » episcopalis, « in adiutorium Episcoporum catholicorum » et « ad eorum societatis et operis adiumentum ».[1]

At reliquis quoque Institutorum status perfectionis sodalibus, licet charactere sacerdotali destitutis, quippe qui « Deo mancipati religiosae vitae se dederint » officium prae laicis urgentius incumbit « impense diligenterque adlaborandi ad aedificationem et incrementum « Corporis Mystici Christi ».[2]

Nihil mirum, proinde, quod Sacrorum Antistites qui quovis tempore Religiosorum opera usi sunt, potiore ratione nostra aetate cum magis ingravescat necessitas magisque animarum periclitetur salus, etiam ad Religiosos omnes qui perfectionem caritatis Salvatoris mundi prosequuntur, se convertant.

Hi sane, miros fructus perpetuantes quos in Ecclesia decursu saeculorum in regno Christi dilatando et animarum salute procuranda protulerunt, apostolatus operibus maiore in dies studio ac mensura, pro sua quisque conditione incumbant, sub auctoritate Sacrorum Praesulum quibus iure divino animarum salus est concredita, perfecta concordia actuositatisque coordinatione sive inter se sive cum Clero saeculari sedulo servata.

Religiosi id praestare debent imprimis apostolatu sanctitatis, orationis et expiationis, ad cuius ampliorem aestimationem et generosius studium Sacrosancta Synodus eos magnopere hortatur. At, salva indole Religionum quae ex instituto sunt vitae contem-

---

[1] *Pontif. Roman.* in Ordin. Presbyt.

[2] Pius XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* 27 iunii. 1943: AAS 25 (1943), p. 241.

— 39 —

plativae, ad externa quoque apostolatus opera accedant oportet; quae, si exerceantur in spiritu caritatis et obedientiae atque iuxta normas Sanctae Sedis, non est dubitandum quin, nedum noceant, potius ad ipsorum Religiosorum vitam spiritualem conferant. Qua autem ratione ipsi Religiosi hisce operibus, sub Episcoporum moderamine, in singulis dioecesibus vacare debeant, attenta propria cuiusque Instituti natura, accurate est definiendum, ut haec intensior et universalior actuositas ordinate procedat et quodvis damni periculum penitus avertatur.

Quapropter Sacrosancta Oecumenica Synodus haec quae sequuntur decernit ac statuit:

I – PRINCIPIA FUNDAMENTALIA

102. [*Primum principium*: *Episcopi sub Romani Pontificis auctoritate in dioecesibus duces apostolatus*]. Religiosi aliique omnes Sodales Statuum perfectionis, qui ratione propriae professionis in Ecclesia peculiari vinculo Romano Pontifici tamquam Supremo Superiori devinciuntur, apostolatui operam navant, iuxta munus una cum Instituti approbatione acceptum, vel etiam, ab ipso Romano Pontifice specialiter vocati.

Quoad apostolatum vero in dioecesibus exercendum, principium fundamentale esto: Episcopos utpote Apostolorum Successores quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam, mandatum accepisse gregis Domini partem sibi concreditam pascendi sub Romani Pontificis auctoritate.

Quapropter Religiosi omnes filiali semper obsequio ac reverentia Episcopos prosequi debent et, quoties ad apostolatus opera vocantur, ita « munia sua exercere tenentur ut Episcopis auxiliatores adsint et subsint »,[3] servatis quidem de iure servandis.

Quin immo Religiosi magno honori sibi ducant Sacrorum Pastorum enixis postulationibus votisque prompte ac fideliter obsequi ut in opera apostolatus externa magis magisque incumbant et ampliores partes in ministerium salutis humanae sub Episcoporum regimine suscipiant, secundum sui quisque Instituti indolem et Constitutiones, quae si necesse sit in hunc finem sunt congrue accommodandae.

103. [*Secundum principium*: *Religiosi in apostolatu exercendo tales remanere debent*]. Item retinendum principium: Religiosi aliique Sodales Statuum perfectionis in externa apostolatus opera immissi, tales manent et omnino manere debent animo et opere.

[3] Pius XII, *Allocutio,* 8 dec. 1950: AAS 43 (1951), p. 28.

— 40 —

Quapropter Episcopi singulorum Institutorum vitam religiosam, peculiarem Religionum finem, Constitutiones et Statuta necnon Superiorum auctoritatem in subditos, ad normam iuris, tueantur.

Proinde etiam in apostolatu, sub Episcoporum regimine exercendo, regularis observantia, qua Religiosorum vita spiritualis maxime custoditur ac fovetur, et subiectio propriis Superioribus debita, integrae maneant oportet, quod in bonum ipsius apostolatus cessurum non dubitatur.

104. [*Tertium principium*: *De exemptione Religiosorum*]. Romanus Pontifex vi « suae potestatis episcopalis ordinariae et immediatae in omnes et singulas Ecclesias et in omnes et singulos Pastores et fideles » [4] ad Seipsum, vel in Ecclesia Orientali ad Patriarcham, avocare potest Religiones, easque ab Ordinariorum locorum iurisdictione subducere.

Haec autem exemptio, nisi aliter expresse a Romano Pontifice statutum fuerit, non est absoluta et illimitata. Ipsa enim ordinem internum potissimum respicit quo melius in Religionibus omnia sint inter se apta et connexa, ac sodales singuli pacato et aequabili vitae cursu utantur, ac denique incremento et perfectioni religiosae conversationis consulatur.[5]

Quatenus vero de « apostolatu agitur locali, qui adiutricem operam Ecclesiasticae Hierarchiae praestare debeat, prorsus necesse est ut sine Episcopo nihil fiat » [6] a sacris utriusque Cleri administris, itemque a religiosis utriusque sexus sodalibus.

Idcirco, in singulis dioecesibus firma manet, ad normam iuris, subiectio Religiosorum Ordinarii loci potestati « prout episcopale munus perfungendum et animarum rite ordinanda curatio requirunt »,[7] ita ut « sarta tecta sit dioecesana disciplina ».[8]

[4] Can. 218, § 2 CIC.

[5] Leo XIII, Const. Ap. *Romani Pontifices,* 8 maii 1881, Acta Leonis XIII, vol. II (1882), p. 234.

[6] Pius XII, *Epist.* ad Card. Valeri pro Congressu utriusque Cleri in Hispania, 20 sept. 1956: AAS 48 (1956), p. 663.

[7] Pius XII, *Allocutio,* 8 dec. 1950: AAS 43 (1951), p. 28.

[8] Leo XIII, Const. Ap. *Romani Pontifices,* 8 maii 1881, l. c.

— 41 —

Debitum autem obsequium erga Sacros Praesules minime impedit quominus Religiosi, sicut in praeterito, etiam hodie bonorum operum in Ecclesia validi sint suscitatores strenuique promotores, dummodo eorum incepta a competenti ecclesiastica auctoritate semper legitime sanciantur atque cum ceteris apostolatus operibus rite coordinata procedant.

105. [*Quartum principium*: *De collaboratione Religiosorum cum Clero saeculari*]. Plena ac sincera inter Clerum saecularem et Religiosos, prouti Ecclesiae utilitas et animarum bonum apprime postulat, collaboratio semper et ubique floreat, ad varia apostolatus opera in dioecesibus, sub Episcoporum ductu ac moderamine, apte distribuenda et coordinanda atque efficaci ratione prosequenda.

II - NORMAE PRACTICAE DE SUBIECTIONE RELIGIOSORUM ORDINARIIS LOCORUM IN OPERIBUS EXTERNIS EXPLENDIS

106. [*Subiectio Religiosorum ritus latini Ordinariis locorum*]. Religiosi omnes ritus latini, etiam religionis exemptae, Ordinarii loci iurisdictioni ad normam iuris subsunt in iis omnibus quae ad cultum divinum, ad curam animarum et ad apostolatus opera, in dioecesi exercenda, spectant.

107. [*Subiectio Religiosorum ritus orientalis Ordinariis locorum*]. Item Religiosi ritus Orientalis omnes potestati Hierarchae loci subiiciuntur ad normam iuris in iis omnibus quae ad cultum divinum, curam animarum et apostolatus opera, in dioecesi exercenda, pertinent, salvis Patriarcharum iuribus.

108. [*Subiectio Religiosorum pro diversitate ritus*]. § 1. Religiosi omnes, exempti quoque, operam navantes in locis ubi ritus a proprio diversus unicus est vel ita fidelium numero praevalens ut communi aestimatione unicus censeatur, a loci Ordinario vel Hierarcha huius ritus in iis quae sacrum ministerium respiciunt, pendent, eique ad normam iuris subiiciuntur.[9]

§ 2. Ubi vero plures sunt loci Ordinarii vel Hierarchae,

[9] Cf. cann. 5 et 15 CICO: Motu Proprio Pii XII, *Cleri sanctitati*: AAS 49 (1957), pp. 437, 439.

— 42 —

iidem Religiosi in munere obeundo apud fideles rituum diversorum, tenentur normis quae ab ipsis Ordinariis et Hierarchis communi consilio dantur.

109. [*Subiectio Religiosorum in locis Missionum*]. Licet etiam in locis Missionum vigeat exemptio Religiosorum intra ambitum suum legitimum, tamen, propter peculiaria adiuncta sacri ministerii in his locis exercendi, observanda sunt specialia statuta a Sede Apostolica data vel approbata ad relationes inter Ordinarium loci et Superiorem religiosum moderandas, praesertim in Missione alicui Instituto concredita.

110. [*Subiectio Religiosorum legibus et decretis Ordinarii loci*]. § 1. Omnes Religiosi, etiam exempti, tenentur legibus, decretis et ordinationibus, etiam ab Ordinario loci latis, quae spectant ad sacram praedicationem populo habendam, ad christifidelium catecheticam, praesertim puerorum, institutionem et liturgicam efformationem, ad varia apostolatus opera et uniformem agendi modum in actibus bonum commune dioeceseos promoventibus, ad usum publicum instrumentorum omnium communicationis socialis, necnon ad fidelium aedificationem ac decorem clericalem (v. g. quoad habitum ecclesiasticum, publica spectacula et associationes, iudicio Ordinarii, noxias).

§ 2. Iidem insuper legibus et decretis, etiam ab Ordinario loci latis, cultum respicientibus tenentur in suis ecclesiis et oratoriis publicis necnon semipublicis, si ad haec ordinarie fideles accedant, salvo proprio ritu quo legitime utuntur et habita ratione ordinis Divini Officii choralis et sacrarum functionum ad finem specialem Instituti pertinentium.

III - DEDICATIO RELIGIOSORUM EXTERNIS OPERIBUS APOSTOLATUS

111. [*Norma generalis de immissione Religiosorum in opera apostolatus*]. Ut principia supra statuta quoad Religiosorum in externa opera apostolatus immissionem rite applicentur, prae oculis semper habenda est imprimis diversitas Institutorum quae ex proprio eorum fine speciem et munus in Ecclesia adimplendum sortiuntur, cauto praesertim ne ob apostolatum intensius provehendum, vita religiosa et contemplativa detrimentum capiat.

— 43 —

Quoad instituta vero apostolatui externo dedita, respicienda est quoque diversitas ipsorum operum, inter quae praeminent illa quae sunt cuique propria.

112. [*Opera propria Institutorum specialiter promovenda*]. Opera cuiusque Instituti propria, quae, scilicet, probante Sancta Sede, sive ab ipsa fundatione, sive ob venerandas traditiones assumpta et inde Constitutionibus aliisque propriis Instituti legibus definita et ordinata sunt, Religiosi sedulo promoveant, peculiari habita ratione spiritualium dioeceseon necessitatum et servata cum Clero saeculari et cum aliis Institutis similia opera exercentibus fraterna concordia.

Etenim, Instituta statuum perfectionis merito censentur, una cum ecclesiastica approbatione, munus accepisse opera propria in Ecclesia, servatis servandis, promovendi. Quare, etiam Ordinarii locorum opera Institutorum propria utpote in bonum animarum tum Ecclesiae universae, tum ipsius dioeceseos ordinata, libenter foveant ac tueantur.

113. [*Moderamen generale operum propriorum et operum ab Ordinario loci Religiosis commissorum*]. § 1. Opera propria, quae in domibus Instituti, etiam localis, exercentur, ab eiusdem Superioribus dependent, qui iuxta Constitutiones ea regunt ac moderantur.

Attamen etiam huiusmodi opera Ordinarii loci iurisdictioni, ad normam iuris, subiiciuntur.[10]

§ 2. Opera vero, etiam Instituti propria, quae ab Ordinario loci committuntur aut cum eius mandato exercentur, eiusdem Ordinarii auctoritati et directioni subsunt, firma tamen manente vigilantia ex parte Superiorum Religiosorum, non solum super vitam sodalium, sed etiam ut ipsi sibi commissa munia rite adimpleant.

Sodales religiosi pro hisce operibus vere idonei eligendi sunt atque a loci Ordinario in opus immittantur, praesentante vel saltem assentiente proprio Superiore.

A munere vero amoveri poterunt ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, monito Ordinario, aequo iure, non requisito alterius consensu; nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur, salvo recursu in devolutivo ad Sanctam Sedem.

[10] Cf. supra art. 106.

— 44 —

114. [*Opera et associationes propria in domo condenda permissa*]. Ad ordinatam et fructuosam cooperationem consequendam inter varia opera quae sive ad dioecesim ipsam, sive ad paroecias sive ad Instituta Status perfectionis pertinent:

1) Constituendae novae domus permissio facultatem secum fert pia opera Instituti propria exercendi, nisi quaedam expresse ab Ordinario loci in ipsa permissione concedenda excepta sint.

Idem servandum est quoad associationes Instituti proprias erigendas, quae non sint constitutae ad modum corporis organici, sublato quovis privilegio; pro aliis autem ad modum corporis organici constitutis erigendis, Ordinarii loci licentia in singulis casibus requiritur.

2) Domorum religiosarum iam constitutarum sodales nequeunt sine expressa Ordinarii loci licentia, opera ad cultum divinum vel ad animarum curam vel ad apostolatum spectantia, licet suae religionis propria vel ipsi domui religiosae adnexa, ex novo inire; aut, iam antea legitime inita, deserere, sine expresso Ordinarii loci consensu, salvo recursu in suspensivo ad Sanctam Sedem.

3) Collatis consiliis cum Superiore competenti, loci Ordinarius decernere valet quae spectant ad coordinanda opera, quae ad cultum divinum vel ad animarum salutem in ecclesiis vel domibus Religiosorum geruntur, cum actuositate paroeciae, in cuius territorio sitae sunt, firmo praescripto art. 110, § 2.

4) Domus religiosa sive formata sive non formata, ad religionem exemptam pertinens, supprimi nequit sine beneplacito Apostolico et inconsulto Ordinario loci.

5) Cum a Superioribus ob personarum penuriam suppressio alicuius domus vel operis petitur, Ordinarius loci petitionem benigne consideret.

115. [*Commissio operis ab Ordinario loci conventione facienda*]. Pro quavis commissione operis apostolatus ab Ordinario loci alicui Instituto status perfectionis facienda, servatis ceteris de iure servandis, ineatur conventio scripta inter ipsum et competentem Instituti Superiorem, qua, inter alia, perspicue definiantur quae ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant.

— 45 —

116. [*Commissio operis ab alia persona conventione facienda*]. Quoties opera alicui Instituto committenda sit non a loci Ordinario, sed de eius licentia ad normam art. 114, 2), ab alia persona physica vel morali sive ecclesiastica sive civili, id non fiat nisi per scriptam conventionem Ordinario loci praevie exhibendam, in qua perspicue definiantur quae ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant.

117. [*De peculiaribus operibus assumendis*]. Non congruit quidem ut Religiosi aliique ipsis aequiparati, munia suscipiant, etiam sacerdotalia, quae illos a vita communi habitualiter segregent. Nihilominus in casu specialis necessitatis, Superiores, rogati ab Ordinario loci, quosdam sodales ad haec munia destinare curent, sedulo servatis normis a Sancta Sede datis et adhibitis cautelis ne vita religiosa aliquod patiatur detrimentum.

118. [*De opera subsidiaria a Religiosis praestanda*]. § 1. Apostolica actuositas sodalium Statuum perfectionis, qui vitam mere contemplativam non profitentur, non ita circumscribitur operibus sive propriis Instituti sive ceteris occasionaliter assumptis, ut pro urgentibus animarum necessitatibus et Cleri penuria, ab Ordinariis locorum vocari nequeant non tantum Sacerdotes, sed et omnes Sodales viri et mulieres Statuum perfectionis, ut in variis dioeceseon vel regionum ministeriis adiutricem operam praestent.

§ 2. Si Ordinarii loci iudicio Religiosorum auxilium necessarium aut valde utile censeatur ad multiplicem apostolatus operam exercendam et ad caritatis ac pastoralis muneris incepta fovenda in paroeciis saecularibus vel in dioecesanis associationibus, a Superioribus religiosis, eodem Ordinario rogante, petitum auxilium per se vel per suos subditos pro viribus praestandum est.

Id sane fieri non debet cum gravi detrimento disciplinae religiosae vel operum quae Institutum in bonum Ecclesiae iam suscepit. Sed, religiosa disciplina quantum fieri potest incolumi servata, Sodales cum debita dependentia a propriis Superioribus, prompto animo suum exhibere debent auxilium.

119. [*Applicatio normarum extra ambitum dioecesanum*]. Normae de sodalium Statuum perfectionis immissione in opera et ministeria dioecesana sub moderamine Episcoporum exercenda, ad alia quoque opera et ministeria quae ambitum dioeceseos superant, congrua congruis referendo, applicandae sunt.

— 46 —

120. [*Applicatio normarum in locis Missionum*]. In locis Missionum ubi tot tantisque variis necessitatibus spiritualibus populorum in peculiaribus et quandoque valde arduis conditionibus vitae et laboris est occurrendum, praecedentes normae de immissione Religiosorum in opera apostolatus opportune aptandae sunt iuxta speciales Instructiones Sanctae Sedis. Nihilominus, etiam in his locis, principia fundamentalia ad eorum immissionem in opera apostolatus servanda sunt ita ut religiosa vita et disciplina, peculiaribus exigentiis accommodata, sarta tecta semper maneat et Superiorum Religiosorum auctoritas in suos subditos cum potestate Ordinarii loci ita coordinetur ut effective exerceri valeat.

IV - DE MINISTERIO PAROECIALI A RELIGIOSIS PARTICIPANDO

121. [*De directione paroeciarum Religiosis committenda*]. Quoties gravis spiritualis fidelium necessitas urgeat in dioecesi, Religiosi ad maiorem in posterum partem habendam in paroeciis regendis ab Ordinario loci vocari possunt.

Ceterum, cum Religiosi sacerdotes de clero dioeceseos, modo quidem sibi proprio, reapse sint, consentaneum est ut non solum ob Cleri saecularis penuriam, quaedam paroeciae Clero regulari committantur, sed etiam eum in finem ut intimior inter utrumque Clerum unio foveatur.

122. [*De directione paroeciarum mediante conventione committenda*]. Ordinarius loci auctoritate propria potest, de consensu competentis Superioris, paroeciam religioso Instituto committere, etiam ecclesiam religiosam in paroecialem erigendo. Haec paroeciae commissio potest fieri sive in perpetuum sive ad certum praefinitum tempus: in utroque casu id fieri debet mediante conventione scripta inter Ordinarium et competentem Superiorem Instituti, qua, inter alia, expresse et accurate indicentur quae ad opus explendum, ad personas eidem addicendas et ad res oeconomicas spectant.

123. [*De oblationibus fidelium intuitu paroeciae factis*]. Oblationes et legata pia quae in ecclesia paroeciali religiosa fiunt, etiamsi haec sit ipsius communitatis religiosae, praesumuntur intuitu paroeciae factae, nisi aliud certo constet.

— 47 —

V - DE QUIBUSDAM CASIBUS PARTICULARIBUS DEPENDENTIAE RELIGIOSORUM AB ORDINARIIS LOCORUM

124. [*De ecclesiis non paroecialibus Religiosorum vel iisdem commissis*]. § 1. Rector cuiuscumque ecclesiae religiosae quae non sit adnexa domui religiosae, a loci Ordinario est approbandus. A munere vero amoveri potest ad normam art. 113, § 2 praecedentis.

§ 2. In ecclesiis Religiosorum, etiam domibus religiosis adnexis et exemptis:

1) Functiones paroeciales peragi nequeunt.[11]

2) Divina officia etiam sollemnia ibidem celebrari possunt, salvis legitimis fundationis legibus et dummodo non noceant ministerio paroeciali; in dubio autem utrum huiusmodi detrimentum contingat, necne, Ordinarii loci est rem dirimere et opportunas normas praescribere ad illud evitandum.[12]

3) Si ecclesia, Ordinarii loci iudicio, ita a paroeciali distet ut paroeciani non sine gravi incommodo possint paroecialem ecclesiam adire ibique divinis officiis interesse:

a) loci Ordinarius potest rectori aliive legitimo Superiori praecipere ut horis populo commodioribus officia celebret, fidelibus dies festos ac ieiunia denuntiet et catecheticam institutionem et Evangelii explicationem tradat;

b) parochus potest ex eadem Sanctissimum Sacramentum inibi forte asservatum, pro infirmis desumere.[13]

4) Sine rectoris vel alius legitimi Superioris licentia saltem praesumpta, nemini licet in ecclesia Missam celebrare, Sacramenta ministrare aliasve functiones sacras peragere; haec vero licentia dari vel negari debet ad normam iuris.[14]

5) Quod attinet ad conciones in ecclesia ad populum habendas, licentia Ordinarii loci semper requiritur ad normam iuris concedenda.[15]

[11] Can. 481 CIC et can. 521 CICO; Motu Proprio *Cleri sanctitati*, l. c.
[12] Can. 482 CIC; can. 522 CICO.
[13] Can. 483 CIC; can. 523 CICO.
[14] Can. 484, § 1 CIC; can. 524 CICO.
[15] Can. 484, § 2 CIC; nihil in CICO.

— 48 —

6) Rector ecclesiae aliusve legitimus Superior, sub auctoritate Ordinarii loci servatisque legitimis statutis ac quaesitis iuribus, debet curare seu advigilare ut divina officia ad sacrorum canonum praescripta ordinate in ecclesia celebrentur et ne quidpiam fiat quod sanctitati loci ac reverentiae domo Dei debitae quoquo modo repugnet.[16]

7) Si ecclesia pertinet ad aliquam Religionem, bonorum administrationi, sacrae supellectili atque aedium sacrarum conservationi et decori Superior religiosus consulere debet.[17] Si ecclesia non est religiosa, iisdem consulere debet Rector sub dependentia Ordinarii loci, salva proprii Superioris religiosi vigilantia.[18]

§ 3. Ecclesiae Rector aliusve legitimus Superior etiam curare et advigilare debet, sub auctoritate proprii ecclesiae Ordinarii, ut onera fideliter adimpleantur.

125. [*De cura animarum in ecclesiis Religiosorum exercenda*]. In omnibus ecclesiis et in omnibus oratoriis publicis vel semipublicis, ad Religiosos pertinentibus, quae de facto habitualiter christifidelibus pateant, Ordinarius loci praecipere potest ut episcopalia documenta publice legantur, ut diebus dominicis et festis de praecepto in Missis Evangelium explicetur et catechetica institutio habeatur, ut denique specialis stips colligatur pro determinatis inceptis dioecesanis, nationalibus vel universalibus, ad episcopalem Curiam postea sedulo mittenda.

126. [*De subiectione associationum fidelium Ordinario loci*]. Omnes fidelium associationes etiam ab Apostolica Sede erectae, licet subsint ductui ac moderamini alicuius Religionis, iurisdictioni subsunt et vigilantiae Ordinarii loci, qui ad normam sacrorum canonum eas invisendi ius habet et munus.

Quod si in externa apostolatus opera vel in cultum divinum promovendum incumbant, praescripta de hac re ab Ordinario loci edita servare debent.

127. [*De visitatione ecclesiarum et oratoriorum ab Ordinario loci*]. Ordinarius loci ius habet visitandi Religiosorum etiam

[16] Can. 485: partim CIC; can. 525, § 1 CICO.
[17] Cf. can. 525, § 2 CICO.
[18] Cf. can. 630, § 4 CIC.

— 49 —

exemptorum ecclesias et oratoria, semipublica quoque si ad haec ordinarie accedant fideles, relate ad observantiam legum generalium et decretorum episcopalium de cultu divino.

Quod si forte abusus in hac re Ordinarius deprehenderit, frustra Superiore religioso monito, propria auctoritate ipse per se providere potest.

128. [*De visitatione scholarum aliorumque operum ab Ordinario loci*]. § 1. Ordinarius loci quaslibet Religiosorum scholas, collegia, oratoria, recreatoria, patronatus etc., exceptis tantum scholis internis pro Instituti propriis alumnis, visitare potest, sive per se sive per alium, in iis quae ad alumnorum institutionem ac disciplinae rationem, atque ad pensiones seu taxas ab alumnis solvendas spectant.

§ 2. Item quascumque scholas, hospitalia, orphanotrophia aliaque similia instituta, ad opera religionis vel caritatis sive spiritualis sive temporalis destinata, etsi Religiosorum etiam exemptorum sint propria vel iisdem concredita, Ordinarius loci visitare potest, sive per se sive per alium, quoad observantiam iustarum legum civilium de paedagogica et hygienica institutione deque tutela ac securitate adversus infortunia.

129. [*De licentia Ordinarii loci requisita ad causam civilem introducendam*]. Omnes religiosae personae, sive physicae sive morales, exemptae vel non exemptae, atque etiam omnes coetus quos Religiosi moderantur, prohibentur quominus sine licentia Ordinarii loci ubi degit persona quae actionem promovet et, si casus ferat, Ordinarii loci in quo causa introducitur, per se aut per alios causam civilem aut criminalem apud magistratum laicum instituant.

130. [*De rationibus cum civilibus moderatoribus et politicis partibus a Conferentia Episcoporum definiendis*]. Religiosi ea omnia quae Episcopalis Conferentia edixerit de rationibus habendis cum civilibus moderatoribus vel politicis partibus necnon de iuribus civilibus exercendis studiose servare debent una cum Clero saeculari, sub Ordinarii loci moderamine.

Idem servare debent quoad actionem pastoralem et socialem ab Episcopis praescriptam aut commendatam.

131. [*De emptione et alienatione non facienda inconsulto Ordinario loci*]. Religiosi omnes, etiam exempti, prohibentur

— 50 —

sive per se sive per alios emere vel alienare bona immobilia aut aedes exstruere in dioecesi, inconsulto Ordinario loci.

132. [*De stipe quaeritanda et de subsidiis publice colligendis*]. § 1. Coetus episcopalis uniuscuiusque nationis, valet, auditis Superioribus religiosis quorum interest, normas de stipe quaeritanda statuere, quae ab omnibus Religionibus servari debent, iis non exclusis quae ex instituto mendicantes vocantur et sunt, salvo tamen earumdem mendicandi iure.

§ 2. Item, ad subsidia ope subscriptionis publicae colligenda ne procedant Religiosi sine consensu Ordinarii loci ubi subscriptio promovetur.

VI - DE OPERIBUS APOSTOLATUS
RITE EXPLENDIS ET COORDINANDIS

133. [*De congrua praeparatione Religiosorum ad opera apostolatus*]. Ecclesiae ad apostolatum vocanti Religiosi plene respondere non valebunt nisi ad ardua munia apostolica apte praeparati inveniantur. Quare, « in toto probationis et institutionis tempore, ne omittant moderatores animos alumnorum ad apostolatum allicere, et, pro eorum aetate et capacitate, de mediis hodiernis edocere, quin etiam in eodem moderate exercere iuxta mentem Ecclesiae et pro cuiusque Instituti natura et fine ».[19] Eos insuper, praesertim intra annum Pastoralem, aperte praemoneant de difficultatibus quae in vita apostolica occurrere possunt.

Quae praeparatio alumnorum in primis ad opera propria Instituti dirigatur oportet. Nihilominus, praesertim in anno Pastorali, extendatur quoque, saltem sub quadam generica ratione, ad varia munia sacerdotalia et curam animarum quae sacerdoti cuilibet, data occasione, contingere possunt. Tandem omnibus Religiosis viris et mulieribus congruae notiones tradantur de Actione Catholica, et apostolatu sociali et caritativo, quibus ipsi secundum propriam quisque conditionem, validum auxilium afferre possunt.

134. [*De congrua aptatione rationis vitae Religiosorum operibus apostolatus exercendis*]. Ut Religiosi opera apostolatus sibi

[19] Statuta generalia Const. Ap. *Sedes Sapientiae* adnexa (7 iulii 1956), art. 47, § 1.

— 51 —

concredita expedite adimplere valeant, prout oporteat eorum consuetudo vitae aptanda erit, praesertim quoad horaria et exercitia in communi peragenda. Id quidem faciendum est non a subditis, sed a Superioribus, habita ratione apostolatus exercendi atque intra finem et secundum spiritum Instituti, ne propter huiusmodi necessariam accommodationem religiosa sodalium vita ullum capiat detrimentum.

135. [*Coordinatio apostolatus*: *necessitas*]. Quo haec impensior auctuositas apostolica Religiosorum in commune bonum tum Ecclesiae universae cum singularum dioeceseon vel regionum plenius cedat, necessaria est sive inter diversa Instituta sive cum Clero saeculari, etiam in ambitu paroeciali, arcta operum et actionum coordinatio, pari zelo et diligentia, ab Ordinariis locorum et Superioribus religiosis promovenda ex qua una acies ad Regnum Dei in animabus roborandum et extendendum, potentissima constituatur.

136. [*Coordinatio apostolatus*: *caritas, regula suprema*]. Fecunda autem coordinatio actionis apostolicae non pendet solum ab organica dispositione operum et virium, sed maxime a supernaturali animarum et mentium habitu, qui in caritate radicatur ab eaque nutritur et profluit. Ideo, ad hanc exoptatam coordinationem obtinendam norma suprema ea sit ut, singulorum iuribus servatis, omnia ab omnibus cum mutua aestimatione et perfecta caritate fiant, solum attendendo ad gloriam Dei et animarum salutem.

137. [*Coordinatio apostolatus*: *quoad opera etiam propria*]. Perfecta autem apostolatus coordinatio, praeter varia opera communia dioeceseos comprehendit etiam opera propria singulorum Institutorum, quae in bonum dioeceseos vel regionis cedunt.

138. [*Coordinatio apostolatus*: *ratio procedendi*]. Apostolatum rite coordinare competit imprimis Sanctae Sedi pro universa Ecclesia, deinde Sacris Praesulibus sive singulis in sua cuique dioecesi, sive variis eorum coetibus ad hoc legitime constitutis si de apostolatu agatur per integras regiones promovendo. Sane, omnino decet et expedit ut hac in re Sacri Praesules, pro parte apostolatus a Religiosis suscepta, non procedant nisi praeviis consiliis initis cum Superioribus qui aequum ferre valent iudicium de iis quae eorum sodales convenienter praestare possunt.

— 52 —

Sacra vero Synodus enixe commendat ut Superiores religiosi Sacrorum Praesulum placitis iuxta normas statutas libenter obsecundent.

139. [*Coordinatio apostolatus*: *consilium coordinans*]. Valde exoptandum est ut speciale in unaquaque dioecesi instituatur Consilium cui Ordinarius loci praesit et in quo uterque Clerus partes habeat. Huius Consilii munus erit ea quae ad apostolatus opera eiusque coordinationem spectant investigare, perpendere atque practicas expromere conclusiones quas Ordinarius loci ad effectum deducere valeat, servatis de iure servandis.

Quando autem in praefato Consilio de re Institutorum laicalium sive virorum sive mulierum propria tractabitur, Superiores aliique legitimi delegati horum Institutorum vocandi erunt, informationes super quaestionibus discutiendis daturi et mentem suam manifestaturi.

Expedit quoque ut similia Consilia instituantur pro totius nationis vel alicuius regionis territorio, ut munia et incepta apostolica quae ad universaliores effectus tendunt, consiliis collatis cum Superioribus religiosis, efficacius promoveantur et aptius coordinentur.

140. [*Coordinatio apostolatus*: *conventus utriusque cleri*]. Curent pariter Sacri Praesules ut habeantur utriusque Cleri conventus et collationes indolis culturalis et pastoralis, ad fovendam mutuam cognitionem et penitiorem compaginem in apostolatu exercendo. Quibus conventibus et collationibus uterque Clerus interesse tenetur.

141. [*Coordinatio apostolatus*: *adiutrix opera Conferentiarum Superiorum Maiorum*]. Conferentiae Superiorum Maiorum in pluribus nationibus erectae hanc Institutorum coordinationem in apostolatu pro sua parte promoveant, habita ratione eorum quae ab Episcopis circa apostolatum statuta fuerint.

142. [*Coordinatio apostolatus*: *Conferentiae inter Episcopos et Religiosos*]. Ad fovendas concorditer et fructuose mutuas relationes Episcopos inter et Religiosos, quoties id opportunum videbitur, conveniant Episcopi et Superiores religiosi per se aut per suos delegatos, ad negotia tractanda, quae universim ad apostolatum in natione aut provincia pertinent.

— 53 —

VII - DE PRIVILEGIIS RELIGIOSORUM

143. [*De quibusdam privilegiis Religiosorum ad Episcopos extendendis*]. Facultates et privilegia, quibus in bonum fidelium gaudent Religiosi in dioecesi domum habentes, competunt etiam loci Ordinario.

144. [*De privilegiis Religiosorum revidendis*]. Privilegia particularia a Sancta Sede decursu saeculorum religiosis Institutis aliisque aequiparatis concessa, eatenus in vigore servanda sunt, quatenus bonum spirituale adhuc promoveant. Ideo, intra congruum temporis spatium, ab Apostolica Sede determinandum, ipsius Sanctae Sedis iudicio submittenda erunt.

145. [*De organo postconciliari ad negotia mixta pertractanda*]. Exoptant Patres huius Sacrosanctae Synodi Oecumenicae, ut in posterum negotia mixta, quae scilicet, Episcopos et Religiosos aliqua ratione spectant, cuidam Commissioni Mixtae, viris ex utraque Sacra Congregatione Consistoriali et de Religiosis delectis constitutae, deferantur pertractanda iuxta normas statuendas.

Pariter, ut cetera negotia cuiusque Sacri Dicasterii quae materiam sive Sacrae Congregationis de Religiosis sive alterius Sacri Dicasterii etiam tangunt, cuidam Commissioni Mixtae iuxta diversos casus apte constituendae, deferantur, ita ut principium *De negotiis mixtis in Commissionibus Mixtis pertractandis* validum sit pro universa Curia Romana.

— 55/56 —

PARS ALTERA

DE PECULIARIBUS ANIMARUM CURAE QUAESTIONIBUS

— 57 —

CAPUT I

DE CATECHETICA POPULI CHRISTIANI INSTITUTIONE

(*Introductio*)

Primum Ecclesiae officium est praedicare evangelium. Christus Iesus enim Apostolis mandavit: « Euntes in mundum universum praedictae evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur » (Mc XVI, 15-16). Id autem tum maxime facit Ecclesia, cum pro suorum sapientia institutorum et legum pueris adultisque doctrinam religionis impertit. Quapropter saepissime Romani Pontifices enixe Ordinarios locorum hortati sunt ad tam pium tamque salutare opus doctrinae christianae tradendae impensiori cura provehendum, cum sacerdos quilibet nullo graviore officio teneatur, nullo arctiore nexu obligetur, quam mandato fideles in christiana doctrina instituendi.[1] Idipsum autem vehementer urget etiam haec Sacrosancta Synodus, maxima enim et sedula cura hodiernis temporibus institutio catechetica tradatur oportet quia fides multorum languescit et placitis mundi saepius fideles inquinantur et ipsa fidei integritas in pluribus regionibus in periculi discrimine versatur; ex altera parte vero manifeste patet quod plurimi fideles profundius sentiunt mysterium Ecclesiae et fructuosa comprobatur impensior annuntiatio praeconii salutis per peculiarem actuositatem biblicam, liturgicam, homileticam, ideoque firmiter sperare licet vitam christianam magis magisque efflorescere posse.

Omnium consensu probatus et exceptus fuit Catechismus Romanus, qui ex decreto Concilii Tridentini confectus et auctoritate S. Pii V vulgatus, puram ac integram doctrinam complectebatur, qua fideles informari oportebat; sed subsequentibus temporibus alii et alii catechismi editi sunt sicque contigit ut fere sublata sit consensio in ratione exponendi fidelibus doctrinam christianam et haud paucis videatur non ubique christifideles omnes prorsus easdem veritates profiteri.

[1] S. PIUS X, Litt. Encycl. *Acerbo nimis*, 15 apr. 1905: Acta Pii X, 2 (1905), p. 75.

— 58 —

Minime tamen expedire videtur ut unicus conficiatur catechismus in Ecclesia universali adhibendus, quia nimis diversae sunt condiciones cultus atque humanitatis plurium nationum seu populorum; insuper autem patet omnino quod doctrina christiana alio vel alio modo proponi et explicari debet sive fidelibus, quorum maiores ab antiquitus religioni catholicae adhaeserunt, sive neophytis qui a parentibus acatholicis progeniti sunt, sive haereticis vel schismaticis vel paganis qui tanquam catechumeni instituuntur ut in Ecclesiam Catholicam ingrediantur. Sed neque expedire videtur ut in singulis dioecesibus proprius habeatur catechismus, quia difficillimum est ut ubique revera apte perfecteque conficiatur, et praeterea puerorum praesertim institutio haud leve damnum saepius pateretur ex catechismorum varietate, cum frequentius contingere soleat ut familiae alio se transferant.

Requiritur autem ut accuratae normae praefiniantur congruenter accommodatae ad institutionem catecheticam ordinatim et fructuose pueris adultisque tradendam pro diversis eorum aetate, ingenio et condicione. Plura hac de re peropportune a Sancta Sede pro universa Ecclesia praescripta sunt, accuratius tamen haec a Sacrosancta Synodo determinantur et statuuntur:

I - DE CATECHISMO ET DE LIBRIS CATECHETICIS

146. [*Libri catechetici*]. Catechetica institutio, viva voce tradita, principatum tenet, quia « fides ex auditu » (Rom. X, 17); oportet autem ut etiam libri catechetici adhibeantur, in quibus facta historiae salutis proponuntur, doctrina catholica exponitur, textus clari et breves exhibentur, qui memoriae sunt infigendi, ut fideles ad vitam christianam rite informentur.

147. [*Catechismus*]. Catechismus, ordine systematico confectus et speciali auctoritate ordinarii magisterii ecclesiastici praeditus, tamquam praecipuus, post Sacram Scripturam, haberi omnium librorum, qui pro catechesi adhibentur.

148. [*Directorium catechisticum*]. In communi Directorio Catechistico: 1) Enuntientur formulae fundamentalium veritatum fidei et doctrinae moralis necnon formulae precum quas oportet ut omnes memoria integre teneant; 2) Normae praefiniantur quae in singulis catechismis elaborandis servari debeant quod

— 59 —

attinet ad finem in catechesi persequendum et ad praecipua doctrinae capita exponenda; 3) Peculiares notiones referantur de singulorum rituum orientalium hierarchia, disciplina, liturgia, traditionibus ecclesiasticis, ut mutua orientis et occidentis cognitio melius promoveatur magisque Ecclesiae unitas in varietate et varietas in unitate elucescat.

Episcopi autem in Conferentiis Nationalibus curabunt ut, secundum normas praefatas, unicus seu communis catechismus pro tota natione conficiatur, vel saltem pro alia aut alia nationis regione si peculiaria locorum et personarum adiuncta id expostulent.

149. Specialis Commissio ex probatis et peritis theologis et catechistis totius orbis constituenda decernitur, inter quos sint etiam nonnulli qui in doctrina rituum orientalium perfecte sint edocti, ut commune pro universa Ecclesia Directorium Catechisticum conficiatur.

150. [*Catechismi materia et forma*]. In catechismo doctrina christiana exponatur ad modum simplicis explicationis veritatis, quae comprehenditur in praedicatione Christi et Apostolorum et in deposito fidei Ecclesiae concredito. Praecipui tamen errores efficaciter refellantur, qui contra fidem et Ecclesiam Catholicam divulgari solent.

151. In catechismo facta et verba ex Sacra Scriptura referantur et nexus cum Liturgia intime conseratur, ut vita christiana efficacius foveatur. Item, in catechismo officium expresse declaretur, quo omnes fideles tenentur, congruum apostolatum exercendi, ut bonum spirituale proximorum promoveatur.

152. [*Peculiares libri catechetici*]. Peculiares libri catechetici conficiantur oportet: 1) pro pueris, qui primas scholas elementarias frequentant et praecipue instituantur oportet per narrationes excerptas ex libris Sacrae Scripturae et per explicationes festivitatum anni liturgici; 2) pro adolescentibus, qui vel studiis secundariis et superioribus incumbunt, vel in operis exercendis occupantur; 3) pro his qui ad matrimonium contrahendum praeparantur et pro his qui vinculo coniugali obstringuntur. Item, peculiares libri catechetici adhibendi sunt ad aptam et congruam institutionem acatholicorum, qui in Ecclesia Christi excipi optant.

— 60 —

153. [*Lectio Sacrae Scripturae*]. Ut fideles adulti libros Sacrae Scripturae — praesertim Novi Testamenti — assidue legere et meditari soleant, singuli fideles iam inde ab adolescentia praeter catechismum habeant etiam librum in quo capita selecta Librorum Sacrorum perlegant, deinde vero, crescente aetate, habeant integrum Novum Testamentum adnotationibus rite instructum ad eorum captum accommodatis.

154. [*Normae de libris catecheticis*]. In libris catecheticis conscribendis leges didacticae et psychologicae serventur pro diversa aetate et pro peculiaribus condicionibus eorum, quibus iidem destinantur; item, ratio artis typographicae diligenter habeatur; et pariter, imagines addantur, aptissime selectae, quibus decet omnino ut sint instructi.

155. [*Librorum catecheticorum commentaria*]. Cuiuslibet libri, qui ab Ordinario loci sit probatus ut adhibeatur ad catecheticam institutionem tradendam, peculiare commentarium typis edatur, ut catechistae facilius et melius munere suo fungi valeant.

II - DE INSTITUTIONIS CATECHETICAE COORDINATIONE

A) De officiis constituendis quorum sit institutionem catecheticam moderari

156. [*Pontificium Officium Catechisticum*]. Ad institutionem catecheticam in universa Ecclesia moderandam et provehendam Pontificium Officium Catechisticum [2] congruo Membrorum et Consultorum numero instruatur, qui ex Episcopis et presbyteris seligantur ad Commissiones Nationales pro Catechesi pertinentibus. Inter Consultores autem quidam etiam adnumerentur ex Clericis et Religiosis qui pastoralem catechisticam docent, immo et ex laicis qui vere sint periti in tradenda institutione catechetica.

Proprium huius Officii erit:

1) Regulas et normas generales statuere de pastorali catechistica et Directorium conficere, quod a Commissionibus Na-

— 61 —

tionalibus seu Regionalibus accuratius determinabitur secundum peculiaria locorum adiuncta.

2) Invigilare et urgere ut in qualibet Natione et in singulis dioecesibus apta et idonea Consilia seu Officia catechistica condantur, prout necessitas exigit et facultates permittunt. Quae si constitui nequeant, Officium Pontificium suadeat ut Consilia seu Officia interdioecesana vel internationalia constituantur.

157. [*Commissio pro catechesi*]. In qualibet Natione aut pro pluribus dioecesibus unius vel plurium Nationum, a respectivis Conferentiis Episcoporum peculiaris constituatur Commissio Nationalis seu Regionalis pro Catechesi, cui sit adnexum Centrum Catechisticum Nationale aut Regionale.

Proprium eiusmodi Commissionis erit operam dare, secundum Episcoporum praescripta, ut institutio catechetica diligenter et assidue provehatur.

158. [*Officium Catechisticum Dioecesanum*]. Quaelibet Dioecesis proprium suum Officium Catechisticum dioecesanum rite instructum habeat, cuius sit — praeside Episcopo — totam actionem catechisticam in dioecesi moderari. Huius Officii moderator sit sacerdos ab Episcopo designatus, a quo pariter Officii Consultores seligantur ex presbyteris, religiosis et laicis de re catechetica vere peritis.

Officii catechistici dioecesani moderator, qui in disciplinis theologicis, in psychologia, in paedagogia, in methodologia catechetica perfecte planeque eruditus sit oportet, itemque prudentia ac zelo apostolico vere probatus, ab officiis oneribusque vacare debet, quae impedire valeant quominus munus suum fructuose explere possit. Eidem autem operis socios, pro necessitate dabit Ordinarius, cuius est etiam curare ut omnia comparentur, quae ad institutionem catecheticam in tota dioecesi rite tradendam requiruntur.

Ad Officii Catechistici dioecesani moderatorem, sub Episcopi auctoritate pertinet:

1) Institutionem catecheticam pro pueris, pro adolescentibus et pro adultis in tota dioecesi ordinare et connectere simulque curare ut catechesis apte cum ceteris apostolatus mediis componatur, quibus animarum cura exercetur.

2) Prospicere ut religionis magistri et catechistae rite formentur; urgere ut religiosi « qui in scholis primariis publicis

[2] Officium Catechisticum apud S. Congr. Concilii institutum est a Pio XI, Motu Proprio *Orbem catholicum*, 29 iunii 1923: AAS 15 (1923), p. 327.

— 62 —

aut privatis doctrinam christianam pueris ac puellis explanaturi sint, tum in ipsa catechesi tum in ratione eam pueris proponendi ita instituantur, ut examen coram Ordinario vel iudicibus ab eodem delegatis sustinere valeant »; [3] invigilare ut parentes apte praeparentur ad filios catechetica institutione, pro suo officio, erudiendos, itemque ut plena atque integra sit catechumenorum institutio religiosa eademque uberius ac perfectius post receptum baptisma producatur.

159. [*Normae servandae*]. Singuli parochi fideliter ac integre servent normas ab Ordinario statutas per Officium Catechisticum dioecesanum, ut parentes cum vi et efficacia filios doctrinam christianam doceant; ut de pueris catechizandis inquirant socii praesertim Actionis Catholicae et piarum associationum sodales; ut omnes in paroecia sint benignissimi erga catechumenos et neophytos; ut, pro necessitate, operam adhibeant clericorum, religiosorum et laicorum ad institutionem catecheticam tradendam; ut scholae catecheticae paroeciales foveantur et munere suo rite fungantur; ut singuli fidelium ordines accurate doctrina christiana imbuantur; ut paroecia quotannis opportune de impensis prospiciat quae fieri debent pro operibus catechisticis, itemque ut privati etiam fideles pecuniam munifice conferant ad eiusmodi sumptus faciendos.

160. [*Sodalitium doctrinae christianae*]. Curent locorum Ordinarii ut in qualibet paroecia, in qua alio modo non sit sufficienter provisum, instituatur Sodalitium doctrinae christianae — quod alio titulo in diversis locis donari potest — ut, ipso parocho praeside ac moderatore, vel aliquo sacerdote designato a parocho, facilius ac melius omnibus rebus consulatur, quae necessariae sunt ad institutionem catecheticam fidelibus rite ac fructuose tradendam.

B) De magistris religionis et catechistis formandis

161. [*Magistri religionis et catechistae*]. Episcopi et parochi magna cum sollertia et industria curent ut praeparentur magistri religionis et catechistae, qui doctrina dogmatica et morali

[3] S. Congregatio de Religiosis, *Instructio*, 25 novembris 1929: AAS 22 (1930), p. 29, n. 2.

— 63 —

plenius edocti sint, iidemque pietate conspicui sint necnon zelo gloriae Dei et salutis animarum incensi.

162. [*Scholae pro catechistis*]. Ubi alio modo non fuerit opportune provisum, instituta superiora nationalia vel internationalia necnon interdioecesanae catechistarum scholae a Conferentiis Episcoporum condantur, eum in finem peculiarem ut, clerici et religiosi et laici apte et idonee praeparentur, qui sive optimi magistri religionis seu catechistarum institutores esse possint, sive officia catechistica bene moderari valeant.

Alumnis, qui congruo examine probentur, diversi gradus diploma conferatur, pro diversitate studiorum quibus incubuerint.

163. Commendatur ut formentur, si fieri potest, catechistae ex officio, qui scilicet peculiariter destinentur ad munus catechizandi. Propria eorum iura et officia ab Ordinario loci accurate in peculiari Statuto definiantur, sub Officii Catechistici dioecesani vigilantia fideliter et integre servando.

164. [*Praelectiones de theologia pastorali*]. Ut sacerdotes utriusque cleri plene ac perfecte praeparentur ad institutionem catecheticam rite tradendam, diligentissime serventur praescripta de lectionibus de theologia pastorali in regulari curriculo studiorum habendis, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisve catechismum.[4]

165. [*Congressus catechistici*]. Peculiares conventus seu Congressus dioecesani et interdioecesani saepius agantur, ut clerici et religiosi et laici semper magis idonei efficiantur ad doctrinam christianam fructuose tradendam.

III - DE METHODO INSTITUTIONIS CATECHETICAE TRADENDAE

166. [*Proprius institutionis catecheticae finis*]. Proprius institutionis catecheticae finis est ut in hominibus fides, per doc-

[4] Cf. can. 1365, § 3; Pius XII, Motu Proprio *Quandoquidem*, 2 aprilis 1949: AAS 41 (1949), pp. 165-66; S. Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatis, *Instructio*, 21 dec. 1944: AAS 37 (1945), pp. 173-76; S. Congregatio de Religiosis, Statuta Generalia adnexa Const. Apost. *Sedes Sapientiae*, 31 maii 1946, art. 48, § 1.

— 64 —

trinam illustrata, viva sit et explicita, itemque ut iidem excitentur ad vitam agendam, quae fidei christianae sit consentanea et bonis operibus perficiendis iugiter intenta.

167. [*Ratio servanda in catechetica institutione*]. In doctrina christiana exponenda parochi et catechistae Sacra Scriptura nitantur et Traditione ecclesiastica, prouti proponuntur et declarantur in scriptis Sanctorum Patrum et Doctorum Ecclesiae, in Symbolis fidei et in documentis Magisterii ecclesiastici. Praeterea, accurate explicent textus et actiones liturgicas, et argumenta atque exempla afferant quae ex vita sanctorum hauriuntur.

168. Veritates fidei praedicentur uti evangelium regni Dei ad salutem hominum, eaedemque organice cohaerentes ostendantur in Christo Iesu magistro et salvatore et domino.

169. Ad normas scientiae paedagogicae et artis docendi, in catechetica institutione tradenda non solius intellectus sed omnium humanarum facultatum eorum qui instituuntur ratio habeatur, pro diversa singulorum aetate et ingenio et condicione.

170. In doctrina christiana proponenda, a factis revelationis divinae et a rebus visibilibus ad invisibilia procedatur, et hi qui instituuntur efficaciter inducantur ad orationem, ad participationem liturgiae, ad receptionem Sacramentorum, ad opera caritatis et apostolatus.

171. [*Catechesis fovenda*]. Communitas paroecialis catechesim foveat et curet, puerosque ac neophytos et catechumenos in sua caritate suscipiat et adiuvet. Pueri autem primis fidei rudimentis a parentibus erudiantur, qui etiam diligenter satagere debent ut illi usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum ad sacram Synaxim accedant (cf. CIC, can. 854, § 5 et 859, § 1). Item, parentes curare tenentur ut filii sui cursus catecheticos studiose et assidue frequentent, qui ipsis sive in paroecia sive in schola destinantur. Ubi vero catechesis paroecialis et scholae catholicae forte deficiant, pueri in doctrina christiana a parentibus plene erudiantur oportet.

172. [*Puerorum institutionis methodus*]. In pueris in doctrina christiana instituendis methodus intuitiva et activa adhibeatur, qua facilius et fortius eorum attentio concilietur; eadem

— 65 —

autem institutio festis ac temporibus liturgicis vertente anno aptetur, et facta et verba salutis explicet quae in Sacra Scriptura proferuntur, ac denique systematice veritates exponat, secundum ordinem in catechismo praefinitum, quarum claram cognitionem pueri habeant oportet.

173. Pueri per aptas et idoneas exercitationes, secundum normas artis docendi, practice et efficaciter adiuventur ut memoriae mandent preces principaliores, textus praecipuos excerptos ex Sacra Scriptura et Liturgia, formulas veritatum fidei, quas necessario omnes scire tenentur.

174. [*Adsistentia Missae*]. Pueri et adulescentes sacerdoti Missam celebranti communiter respondeant, in qua ipsis accommodata homilia habeatur et lectiones pronuntientur a lectore in lingua vulgari, iidem autem preces recitent et hymnos concinant Liturgiae consentaneos.

175. [*Susceptio Sacramentorum*]. Summa cum diligentia pueri et adulescentes edoceantur de vi et efficacia sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae, ac sedula cura adhibeatur ut fructuose et frequenter illa suscipiant.

176. [*Instituta ad pueros erudiendos*]. Ut melius pleniusque christiana educatione pueri et adulescentes formentur, peculiaria instituta, alia pro maribus et alia pro feminis, foveantur, quae etiam aptis mediis sint instructa ad eorum animos honeste oblectandos.

177. [*Catechetica adultorum institutio*]. In adulescentibus et iuvenibus adultisque doctrina christiana erudiendis diligentissime adnitendum est ut ii singuli veritates fidei et morum penitus percipiant, deliberato actu voluntatis plene illis adhaereant, aperte easdem profiteantur et etiam strenue defendere valeant ab acatholicorum aliorumque adversariorum impugnatione.

178. In catechetica institutione adolescentibus et iuvenibus tradenda peculiaris adhibeatur industria et sollertia ut iidem fortiter in fide firmentur, et de eventibus vitae quotidianae recte iudicare valeant moresque suos ita informent ut bonum sive proprium, sive familiae, sive civitatis vere promoveatur.

— 66 —

179. [*Programma commune*]. Expedit profecto ut in singulis provinciis ecclesiasticis in catechetica institutione tradenda eadem serventur programmata, quae pro diversa fidelium aetate et condicione in Conferentiis Episcoporum praefiniuntur. Ubi vero id commode fieri nequeat, prorsus oportet ut idipsum in singulis saltem dioecesibus integre ac fideliter servetur.

180. [*Institutio praematrimonialis*]. Nullimode unquam catechetica institutio adultorum neglegatur, quae ob hodierna rerum et personarum adiuncta omnino requiritur ut constanter et accuratissime semper tradatur. Specialis autem institutio accurate tradatur oportet nupturientibus; omnibus pueris enim et adulescentibus positiva educatio castitatis impertienda est, sed adulescentiores et iuvenes apte et idonee etiam edoceri debent de problematibus « amoris », quae dicuntur, de modo sese gerendi tempore sponsalium, de his quae attinent ad familiam legitime constituendam, de iuribus et officiis coniugum, de christiana filiorum educatione. Quibus de rebus nupturientes per plures saltem hebdomadas rite instituantur oportet a sacerdote necnon a medico, qui spiritu vere christiano sit imbutus, secundum normas a loci Ordinario statutas.

181. [*Institutio pro diversis fidelium coetibus*]. In peculiaribus associationibus vel coetibus coadunati, fideles pro diversa eorum condicione seu professione specialem habeant institutionem in doctrina christiana, ut de propriis quoque singulorum officiis, qua opifices sunt, vel magistri, technici, advocati, medici, etc., apprime recte eruditi, testes revera esse possint Christi Iesu cum in vita personali et domestica, tum in vita professionali et sociali.

182. [*Catechumenatus*]. Institutum quoddam, ad instar catechumenati, erigatur ut ii qui ad Ecclesiam Catholicam convertuntur iique qui, etsi in eadem ab infantili aetate baptizati, nullam in doctrina christiana institutionem habuerunt, de veritatibus fidei et morum congruenter erudiantur, ita ut vitam vere christianam degere possint et plenam cum ceteris fidelibus unionem habeant.

183. [*Ubi sacerdotes desunt*]. Ubi id ob circumstantias peculiares expedire seu requiri videtur, v. g. tempore persecutionis

— 67 —

vel quia plures ad exteras regiones migrare solent, parochi curent ut fideles apte formentur ad opportuna media adhibenda, quibus, etiam deficiente sacerdote, nutriantur in fide et cultum Deo per congruas orationis formulas communiter exhibeant.

184. [*Directorium de catechesi*]. Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum Directorium de catechesi conficiendum curetur, in quo normae statuantur quae ab omnibus in tota saltem provincia ecclesiastica servari debeant quod attinet sive ad perficiendam coordinationem catecheseos pro diversis fidelium ordinibus, sive ad methodum qua institutio catechetica iis singulis tradenda sit.

— 68 —

CAPUT II

DE PASTORALI CURA FIDELIUM OPIFICUM

(Introductio)

Sapienti Dei consilio opera seu labor ab hominibus assidue impendatur oportet ad eorumdem humanam personam evolvendam ac perficiendam,[1] ad sibi dignam vitae sustentationem comparandam,[2] ad propriis suis necessitatibus commodisque apte ac integre consulendum, ad opem etiam conferendam ut christianae redemptionis fructus ceteris impertiantur.[3] Hinc, plurimi facit Ecclesia dignitatem et iura opificum eorumque omnium qui labori exercendo incumbunt, sincereque laetatur quod postremis praesertim hisce temporibus eorum conditiones oeconomico-sociales pluribus in regionibus meliores et convenientiores factae sunt.[4] Adhuc tamen vehementer exoptandum diligenterque curandum est ut ubique terrarum singuli opifices illam conditionem spiritualem, socialem, oeconomicam revera adipiscantur, quae personae humanae libertati et dignitati plene respondeat easdemque perfecte deceat: [5] iustitiae enim et aequitatis normae omnino servandae sunt, ut unicuique « merces tanta solvatur, quanta ad vitam degendam homine dignam et ad familiae onera convenienter ferenda par sit »; [6] in aequa autem laboris constituenda remuneratione perpendatur etiam opus est « quantum primum singuli ad bona oeconomica gignenda conferant; qui deinde sit fortunae status consociationum, quibus opifices operam suam tribuunt; quid tum poscant cuiusque civitatis utilitates, praesertim ad locandas universas operas quod attinet; quid postremo exigat commune cunctarum gentium bonum, hoc est plurium civitatum inter se consociatarum, natura et latitudine dissimilium ».[7]

[1] PIUS XII, *Nuntius radiophonicus,* 24 decembris 1942: AAS 35 (1943), p. 20-3.

[2] PIUS XII, *Allocutio,* 25 maii 1950, Discorsi e Radiomessaggi di S. S. Pio XII, vol. XII, Tip. Poligl. Vatic., p. 39.

[3] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 (1961), p. 460-63.

[4] IOANNES XXIII, *l. c.,* p. 413 et 416; PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno,* 15 maii 1931: AAS 23 (1931), p. 184.

[5] PIUS XI, *l. c.,* p. 199; IOANNES XXIII, *l. c.,* p. 422-24; PIUS XII, *Allocutio,* 3 iunii 1950: AAS 42 (1950), p. 487.

[6] IOANNES XXIII, *l. c.,* p. 419.

— 69 —

Quia vero haud pauci opifices ipsam amiserunt notionem Iesu Christi Redemptoris et vel etiam Dei Creatoris omniumque Gubernatoris et Patris, nec iam amplius Ecclesiam habent matrem et magistram, sacri Pastores summopere satagere debent ut ii ad christianam fidem et christianae vitae rationem redeant. Itemque vehementer hortentur iidem Sacri Pastores omnes conductores laboris, eos praesertim qui christiano nomine glorientur, ut opificum iura tamquam propria revereantur ac tueantur; iisque in memoriam revocent rem esse a christiana doctrina et iustitia prorsus alienam, eorum legitimis iuribus contraire.

Haec itaque Sacrosancta Synodus, ad spirituale ac sociale et oeconomicum opificum bonum promovendum humanaeque societatis incrementum fovendum decernit ac statuit:

185. [*De caritate fraterna erga opifices*]. Omnes animarum Pastores ceterique sacerdotes et religiosi, itemque sodales Actionis Catholicae et cuiuslibet associationis ab Ecclesia erectae seu probatae, fraterno amore opifices prosequantur, et catholicam doctrinam de eorum iuribus et officiis sedulo assidueque asserant et exponant, quae tamquam pars integralis ethices christianae habenda est.[8] Insuper vero, instituta et collegia promoveantur, quae opificibus valido sint auxilio ad eos in arte et vitae cultu perficiendos.

186. [*Instituta et scholae pro filiis opificum condenda*]. Peculiaris diligentia et sollertia adhibeatur, ut filii opificum congruam accipiant institutionem in doctrina christiana et in disciplinis litterarum, artium, scientiarum, proindeque aptae et idoneae scholae catholicae pro illis condantur, itemque domus et campi ludorum aliaque huiusmodi.

187. [*Opifices apostoli sint opificum*]. Quamplures praeparentur opifices, ex iis praecipue qui in Actione Catholica militant,

[7] IOANNES XXIII, *l. c.,* p. 419.

[8] IOANNES XXIII, *l. c.,* p. 463.

— 70 —

ut spectabilis vitae exemplo, quam ducunt, exercitio operum misericordiae, explanatione doctrinae christiano-socialis, missionarium peragant apostolatum in officinis et in coetibus seu conventibus, in quibus utilitatis vel institutionis aut recreationis causa coadunantur.[9] Praeterea, magna cum cura satagatur ut Instituta Saecularia, Congregationes Religiosae, piae fidelium uniones legitime erigantur, quorum finis specialis sit sedulo et indesinenter contendere ut opifices Christo lucrifiant.

188. [*Sacerdotes idonei pro spirituali opificum cura*]. In paroeciis, in quibus numerosiores sint opifices, sacerdotes pro necessitate a loci Ordinario constituantur, qui doctrina, prudentia, caritate ceterisque virtutibus magis idonei comprobentur ad eorum curam pastoralem aptius et fructuosius exercendam. Peculiares quoque Missionarii pro opificibus designentur et vel etiam Cappellani in fabrilibus officinis ubi id fieri possit et expedire censeat Ordinarius loci, qui specialibus facultatibus sint instructi ad curam pastoralem opificum, concordi animo cum parochis, plenius ac perfectius exercendam,[10] non exclusis mediis seu inceptis, etiam extraordinariis, si casus ferat, quae sint indoli ac missioni Ecclesiae consentanea.

189. [*Apta pastoralis actio in bonum opificum promovenda*]. Iis in locis ubi quamplures sint opifices, non solum parochi sed etiam rectores ecclesiarum necnon moderatores institutorum et associationum fidelium, peculiarem expressam eorum curam habeant in catechetica institutione tradenda et in sacris functionibus operibusque apostolatus peragendis, ut eadem aptius illis — etiam quoad temporis adiuncta — revera accommodentur.

Parochi, insuper, singulas opificum familias visitent, et in ecclesia paroeciali omnia disponant ut reductis differentiis inter classes fidelium, sine acceptione personarum, omnes aequaliter excipiantur cum fraterna caritate, tamquam filii in domo Patris sui.

190. [*Peculiares Commissiones Episcopales aliaque Instituta*]. Enixe commendatur ut Episcopi, in Conferentiis Nationa-

— 71 —

libus, peculiares constituant Commissiones, Secretariatus, Instituta studiorum socialium pro excultioribus technicis, opificum et agricolarum conductoribus aut moderatoribus apte instituendis riteque informandis. Expedit autem ut eiusmodi Instituta etiam pro pluribus nationibus erigantur, in quibus dissimiles non sint conditiones opificum.

---

[9] Pius XI, *l. c.*, p. 226; Litt. Encycl. *Divini Redemptoris*, 19 martii 1937: AAS 29 (1937), p. 100.

[10] Pius XI, Litt. Encycl. *Divini Redemptoris*, *l. c.*, p. 97-98.

— 72 —

CAPUT II

DE PASTORALI CURA FIDELIUM MIGRANTIUM

(Introductio)

Inde ab omni antiquitate Ecclesia Catholica spirituali advenarum et peregrinorum saluti prospicere studuit, quod evidenter ostendunt scholae, hospitia, ecclesiae in eorum commodum, praesertim in Urbe, constituta.[1] De diversis etiam eorum ritibus et linguis maximam curam habuit,[2] et, de eorumdem bono sociali sollicita, certas rationes atque normas iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus statuit ac ipsum familiarum ius ad spatium vitale proclamavit.[3] Ad compositam ordinationem demum de cura pastorali emigrantium, exsulum, profugorum disponendam et moderandam normas accuratas Apostolica Sedes praefinivit decem abhinc annos.[4] Quae quidem magisterii ecclesiastici statuta eo magis fideliter et sedulo serventur oportet, quod migrantes — cum plerumque congrue instructi non sint in his quae sive ad vitam christianam rite degendam sive ad negotia vitae socialis recte expedienda attinent — saepius ab improbis vel factiosis hominibus circumveniri ac decipi possunt, praesertim si de illis diligentem curam pastoralem non exerceant sacerdotes eiusdem eorum stirpis aut saltem eiusdem eorum linguae patriae.

Haec proinde Sacrosancta Synodus declarat et decernit:

A) PRINCIPIA GENERALIA

191. [*Ius naturale migrandi asseritur*]. Cum Deus rerum universarum Creator in totius humani generis utilitatem bona omnia condiderit, hominibus pateant oportet commigrandi viae:

[1] PIUS XII, Const. Apost. *Exsul Familia,* 1 augusti 1952: AAS 54 (1952), p. 652.

[2] Conc. Later. IV, c. IX, MANSI, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* XXII, p. 998, Venetiis 1778.

[3] PIUS XII, *l. c.,* 685.

[4] PIUS XII, Const. Apost. *Exsul Familia,* l. c.

— 73 —

id enim haud minus in humanum genus pietas quam naturae ius ipsum suadet; [5] itemque ius familiarum ad servandam unitatem ac fovendum congruum incrementum et honestam sustentationem exercetur.[6]

192. [*Errores totalitarismi, imperialismi et nationalismi repelluntur*]. Ficta et commenticia atque iniqua sunt decreta et inventa totalitarismi et imperialismi, necnon immoderati nationalismi placita, quae naturale hominum ius ad emigrandum proprio arbitrio coërcent, et populos alio migrare compellunt, incolas invitos deportant civesque e familia, e domo, e patria abstrahere audent.[7]

193. [*Mutua conversatio et tranquilla insertio fovenda*]. Quoniam hodiernae conditiones vitae socialis et oeconomicae liberam ac mutuam spiritualium virium hominum operam requirunt, quae congruis diversorum populorum coetibus efficitur, ordinata et aequabilis ac temperata immigrantium conversatio fovenda est, qua inter advenas et incolas fraterna vigeat caritas et bonum commune plenius ac perfectius promoveatur atque eorumdem tranquilla et sana in novam communitatem insertio aptius praeparetur.

194. [*Episcoporum et parochorum obligatio*]. Tenentur Episcopi sollertem curam habere de fidelibus migrantibus.[8] Parochi fidelibus emigrantibus consulant donec iidem in aliam ecclesiasticam communitatem inserantur, paterna autem caritate fideles immigrantes excipiant qui in ipsorum paroecia suam commorationem constituant, iisque adiutricem operam praebeant — quo melius fieri potest — ad eorumdem bono sive spirituali sive sociali consulendum.[9]

[5] PIUS XII, Const. Ap. *Exsul Familia,* l. c., p. 683.

[6] PIUS XII, *Nuntius radiophonicus* de Encycl. *Rerum Novarum,* 1 iunii 1941: AAS 33 (1941), p. 195; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 (1961), p. 411-12.

[7] PIUS XII, Const. Ap. *Exsul Familia,* l. c., p. 684; *Nuntius radiophonicus* in pervigilio Nativitatis anni 1952: AAS 45 (1953), p. 53 sq.

[8] S. PIUS X, Motu Proprio *Iam pridem,* 19 martii 1914: AAS 6 (1914), p. 174.

[9] S. PIUS X, *l. c.*

— 74 —

195. [*Migrantium ritus servandus est*]. Ius antiquitus fidelibus recognitum ad proprium ritum in divinis celebrandis, propriumque sermonem in ministrandis Sacramentis et in verbo Dei audiendo, sancte servetur.[10]

B) Normae practicae

196. [*Facultates Episcopis vel Coetibus Episcoporum concedendae*]. Enixe commendatur ut, pro necessitate aut utilitate, opportunae facultates singulis Episcopis vel certis Episcoporum coetibus a Sede Apostolica concedantur, quibus cura pastoralis migrantium aptius atque fructuosius exerceri valeat.

197. [*Normae de emigratione servandae sunt et opportune tradendae*]. Normae pro migrantibus a competenti auctoritate ecclesiastica statutae, sedulo et integre ab omnibus clericis et religiosis et laicis — pro personarum, rerum, locorum, temporum adiunctis — semper servari debent.

De iis, quae ad migrationem spectant, rite edoceantur alumni qui studiis curriculi theologici vacant, et saepius de iis agatur a parocho cum suis cooperatoribus necnon in conventibus sive sacerdotum sive sodalium Actionis Catholicae aliarumque associationum, quae ad opera apostolatus promovenda sunt constitutae.

198. [*Comitatus dioecesani et Subcomitatus paroeciales; dies pro emigratione*]. Peculiares Comitatus dioecesani et Subcomitatus paroeciales ad migrantium bonum apte curandum constituantur [11] et quotannis dies pro migratione, secundum normas ab Ordinario loci praefinitas, sollemniter celebretur.[12]

199. [*Commissio Episcopalis pro emigratione constituenda*]. In singulis nationibus, in quibus quamplures migrare solent, sive ad alias regiones eiusdem nationis aut ad terras externas, sive in perpetuum aut ad tempus determinatum, specialis constituatur Commissio Episcoporum ut accuratius de rebus seu negotiis agatur, quae ad fideles migrantes attinent.

[10] Conc. Later. IV, *l. c.*

[11] S. Pius X, Motu Proprio *Iam pridem*, l. c., p. 174-75; Pius XII, Const. Ap. *Exsul Familia*, l. c., p. 702, n. 43.

[12] Pius XII, Const. Ap. *Exsul Familia*, l. c., p. 702, n. 48.

— 75 —

200. [*Sacerdotes eiusdem nationis aut linguae emigrantium eligendi*]. In singulis dioecesibus, in quibus quamplures migrare solent, cura pastoralis immigrantium sacerdotibus ab Ordinario loci committatur, qui sint eiusdem illorum nationis aut saltem illorum linguam patriam moresque et usus plene noverint. Idem autem Ordinarius ea omnia congrue suppeditare satagat, quae ad eorum honestam sustentationem requiruntur et ad opera apostolatus ab iis explenda sunt necessaria.

201. [*Sacerdotes pro migrantibus ad alias dioeceses mittendi*]. Episcopi dioeceseon, e quibus magna fieri solet singulorum fidelium vel familiarum discessio, libenter concedant ut, pro necessitate, unus pluresve sacerdotes, qui suae ipsorum iurisdictioni subiiciuntur, aliam dioecesim in perpetuum aut ad tempus praefinitum petant ad curam pastoralem ibi — sub respectivi Ordinarii loci auctoritate — exercendam pro fidelibus qui ad eamdem dioecesim migrant.

202. [*Iurisdictio missionariorum emigrantium*: *paroecia personalis vel mixta*]. Missionarii fidelium migrantium iurisdictione personali ab Ordinario loci donentur pro illis intra certos fines territoriales exercenda. Ubi autem fidelium migrantium eiusdem nationis vel eiusdem linguae patriae magna est multitudo, paroecia personalis vel mixta pro iis legitime constituatur, aut saltem peculiaris Missio pro eorum cura animarum designetur.

203. [*Subiectio missionariorum iurisdictioni Ordinarii loci*]. Fidelium migrantium Missionarii, in suo explendo munere, Ordinarii loci iurisdictioni subsunt, et in sacro ministerio exercendo libenter ac sedulo cum clero paroeciali allaborare satagant.

204. [*Facultas adeundi parochum vel missionarium seu cappellanum emigrantium*]. Fideles migrantes parochum vel cappellanum seu missionarium propriae suae cuiusque linguae patriae libere adire possunt sacramentorum recipiendorum causa; qua quidem facultate gaudent pariter quod attinet ad celebrationem matrimonii, sive iidem sive eorumdem consanguinei usque ad secundum gradum lineae rectae inclusive.[13]

[13] In Constitutione Apostolica *Exsul Familia*, caput IV, n. 40 conceditur ius, de quo agitur, alienigenis eorumque descendentibus *in primo gradu lineae rectae*, quod multis Patribus ob graves rationes nimis restric-

— 76 —

205. [*Propriae scholae immigrantium condendae et opera seu consociationes*]. De consensu Ordinarii loci, possunt immigrantes proprias scholas pro necessitate vel utilitate condere, ubi non obstent leges civiles in loco vigentes. Curare possunt etiam ut propria sua opera seu instituta et associationes legitime erigantur, quae tamen cum Actione Catholica allaborare debent in loco instituta.

206. [*Dioeceses ritus orientalis erigendae*]. Ubi necesse sit, dioeceses ritus orientalis in Occidente et dioeceses personales ritus latini in Oriente erigantur ad fovendum bonum animarum et ad Ecclesiae Catholicae unitatem promovendam.

Ubi plures sint fideles migrantes ritus orientalis in dioecesi ritus latini, in qua pro iis propria dioecesis erigenda non esse videatur, peculiaris Vicarius Generalis pro iisdem constituatur, qui — quantum fieri possit — ad ipsorum ritum pertineat, secus vero et certo idoneus sit ad eorum curam pastoralem gerendam et de eorum ritu congruenter sit edoctus.

207. [*Collaboratio parochorum fidelium emigrantium et immigrantium*]. Parochi sedulo curent ut fideles, qui alio migraturi sunt, per Officium dioecesanum migrationis praemoneantur, quoad fieri poterit, de opere seu labore quem obire poterunt ac de iis omnibus quae ad bonum familiae comparandum sunt necessaria; itemque opportune praeparentur ut novis vitae conditionibus rite occurrant; praecipue vero ut peculiari institutione catechetica in fide catholica firmiter roborentur.

Proprius emigrantium parochus eorum schedam personalem et familiae transmittere satagat ad parochum vel Ordinarium loci quo illi se conferunt, iisdemque suadeat ut quam primum illuc pervenerint parochum adeant aut missionarium pro immigratis constitutum. Hic autem statim ac de eorum adventu certior factus fuerit, eos paterne excipiat et visitare ne omittat eosque,

tivum videbatur; quapropter non pauci Patres Commissionis Centralis praeparatoriae Concilii Oecumenici et Commissionis de Episcopis et de Dioeceseon regimine ius adeundi proprium Missionarium sine limitatione aut ultra primum gradum lineae rectae extendendum censuerunt.

Omnium desideriorum ratione habita proponitur hic solutio media, scilicet extensio huius iuris usque ad secundum gradum lineae rectae inclusive.

— 77 —

sive per se sive per Officium dioecesanum migrationis sive per sodales Actionis Catholicae opportune doceat de omnibus quae necessaria vel utilia sint tum ad eorumdem bonum spirituale fovendum, tum etiam ad eorumdem bonum oeconomico-sociale promovendum.

Parochus autem et Ordinarius loci paterna sollicitudine fideles prosequantur, qui solummodo ad tempus alio demigrant, hortatorias litteras et commentaria dioecesana vel paroecialia ad illos mittant eosque visitare satagant, servatis de iure servandis.

208. [*Migratio familiarum fovenda et iura migrantium tuenda*]. Auctoritates ecclesiasticae et consociationes catholicae magna diligentia et sollertia nitantur ut potestas civilis admittat, quatenus fieri valeat, vel faciliorem reddat migrationem familiarum, ne earumdem unitas seu integritas pessumdetur aut periclitetur.

Pariter sedulo curent ut immigrantium iura, quae secundum doctrinam socialem Ecclesiae iis competunt quod attinet ad laborem et mercedem et habitationem, sancte serventur, utque illorum dignitas, fides religiosa, boni mores integre custodiantur.

— 78 —

CAPUT IV

DE PASTORALI CURA FIDELIUM MARITIMORUM

(*Introductio*)

« Nomine maritimorum, de quibus hic agitur, veniunt ii omnes qui nauticam vel piscatoriam artem exercentes sive gubernandi sive inserviendi causa in navibus vitam iugiter ducere coguntur ac proinde nonnisi raro et difficilius communi parochi cura frui valent, vel portibus addicuntur maritima itinera adparaturi ».[1] Cum iidem non tantummodo ordinariis curae pastoralis mediis et auxiliis careant sed saepe saepius vitam in adiunctis agant, quae christianis moribus non sunt consentanea et vel etiam christianae virtuti noxia sunt atque infensa, Sedes Apostolica iterum iterumque commendavit Opus Apostolatus Maris, quod dicitur, ut maritimorum bono sive religioso sive morali prospiciatur, et ad illud moderandum peculiarem constituit Secretariatum Generalem Internationalem. Leges seu normae accuratae, quas Apostolica Sedes ea de re statuit, ab hac Sacrosancta Synodo in suo robore expresse confirmantur iisque praeterea decreta adduntur, quae sequuntur:

209. [*Secretariatus Generalis Internationalis, Apostolatus Maris*]. Secretariatus Generalis Internationalis, ad Opus Apostolatus Maris in universo orbe moderandum institutus, opportuna instituta condat et media praebeat et componat, ut ubique apte et fructuose pastoralis cura maritimorum exerceatur.

210. [*Opus Apostolatus Maris etiam in nationibus non catholicis condendum*]. Praefatus Secretariatus operam det ut Opus Apostolatus Maris constituatur etiam in nationibus non catholicis, ut Missionarii maritimorum ibidem ministerium suum expleant eo ferme modo quo Missionarii in terris acatholicis allaborant ad christianam fidem propagandam.

[1] Leges Operis Apostolatus Maris, auctoritate Pii XII conditae, 21 novembris 1957: AAS 50 (1957), p. 375, n. 2.

— 79 —

211. [*Unitas Operis Apostolatus maris commendatur*]. Expedit ut omnes sacerdotes, qui in navigantium aliorumque maritimorum spiritualem curam incumbunt, unum efforment Opus Apostolatus Maris.

212. [*Commissio Episcopalis vel Praesul Promotor constituatur*]. In singulis maritimis nationibus peculiaris constituatur Commissio Episcopalis, aut saltem aliquis Praesul deputetur promotor ad Opus Apostolatus Maris in tota natione provehendum et moderandum.

213. [*Religiosa institutio alumnorum scholarum, quae nautas praeparant*]. Episcopalis Commissio praefata summopere satagat ut in doctrina christiana plene instituantur et in religiosa ac morali educatione perficiantur alumni Institutorum et Scholarum, quae ad nautas excolendos spectant.

214. [*Apta institutio Cappellanorum Apostolatus maris*]. Eadem Episcopalis Commissio diligenter curet ut sacerdotes qui, de proprii eorum cuiusque Ordinarii consensu, ad munus Cappellani Apostolatus Maris sive in portibus sive in navibus exercendum designantur, de singulis suis muniis et obligationibus rite instituantur in scholis aut conventibus internationalibus ad eiusmodi finem peculiariter constitutis.

215. [*Idoneus nauta, qui in navi apostolatus opera gerat*]. In navibus, in quibus nec Cappellanus nec alius sacerdos adsit, probus et idoneus nauta designetur qui, quantum fieri potest, communi vitae religiosae et morali navigantium prudenter invigilet ac praecipue pietatis exercitiis praesit, aegrotantibus aut morientibus sollicita et pia caritate adsit, precesque pro defunctis effundat.

216. [*Sacerdotes in portibus designandi*]. Curent respectivi Ordinarii locorum ut in portibus unus pluresve sacerdotes, pro navium frequentia, designentur qui sacrum ministerium pro maritimis exerceant et de eorum bono, praesertim morali, promovendo sint solliciti.

217. [*Coetus laicorum qui in portibus apostolatus opera foveant*]. Peculiares coetus laicorum utriusque sexus in singulis portibus constituantur qui, Cappellano moderatore, Opus Apo-

— 80 —

stolatus Maris foveant maritimos invitando ut sedem eiusdem Operis adeant, et aegrotos visitent in nosocomiis degentes, et christianam hospitalitatem etiam acatholicis exhibeant, et alia eiusmodi peragant.

— 81 —

CAPUT V

DE PASTORALI CURA FIDELIUM AËRONAVIGANTIUM

(*Introductio*)

Cum magis magisque in dies aëria itinera et commeatus multiplicentur, diligenter curetur oportet bonum spirituale fidelium aëronavigantium eorumque omnium, sive virorum sive mulierum, qui in velivolis et in aërodromis operam praestant seu laborem. Isti enim iuvenes sunt plerumque utriusque sexus, una simul saepe saepius conversantes, sive dum itinera conficiunt sive dum in variis regionibus ad tempus consistunt, et praeterea iidem ratione officii sui cum viatoribus cuiusvis stirpis et cuiusvis religionis conversantur. In doctrina christiana igitur apprime edocti sint oportet ac bonis moribus praediti, ita ut fidem catholicam integram servent et vitam vere christianam ducant, itemque idonei sint ad opera apostolatus opportune explenda.

218. [*Apostolatus Coeli in aërodromis exercendus*]. Singulis in locis, ubi aërodromi civiles exstant, sedulo curent Ordinarii ut Apostolatus Coeli, qui dicitur, apte ac fructuose exerceatur ad bonum spirituale aëronavigantium eorumque qui in velivolis et in aërodromis operantur.

219. [*Sacellum in aëroportibus erigendum*]. Sacellum in aëroportu, si fieri potest, erigatur et sacerdos deputetur — linguis exteris eruditus — qui etiam cappellani officio, praesertim in aëroportibus maioribus, fungi valeat.

220. [*Cura fidelium in velivolis vel aërodromis operam navantium*]. Ecclesiasticae Auctoritates et Actionis Catholicae consociationes sollicita cura eos omnes prosequantur, qui in velivolis vel in aërodromis operam navant; praecipue vero sedulo satagant ut illis accurata institutio catechetica tradatur dum in peculiaribus scholis ad munia sua explenda praeparantur.

— 82 —

Caput VI

DE PASTORALI CURA FIDELIUM NOMADUM

(*Introductio*)

Cum assidua et ordinata parochi cura spirituali careant nomades, qui varias orbis terrarum regiones continuo circumire solent, vel propter artem circensibus ludis exercendam vel propter insitam naturam et congenitam animi proclivitatem, opus est ut magna pro iis sollicitudine sacri Pastores afficiantur.

Haec igitur Sacrosancta Synodus servanda constituit:

221. [*Commissionis Episcopalis constitutio et Cappellani nomadum designatio*]. In singulis nationibus Conferentia Episcoporum peculiarem instituat Commissionem Episcopalem ut opportunae leges seu normae, ad pastoralem nomadum curam exercendam condantur. Peculiaris autem eorum cappellanus ab Ordinario loci designetur, consentiente proprio eiusdem Superiore maiore si ipse sit religiosus.

222. [*Centra missionalia erigantur*]. Iis in regionibus, ubi magna est nomadum multitudo, pro illis peculiaria « centra » missionalia constituantur ut, moderatore sacerdote designato ab Ordinario loci, etiam probi et idonei laici ad eorum bonum spirituale, morale et sociale convenienter adlaborent.

223. [*Cappellani munus et obligatio*]. Cappellani nomadum subsunt ad normam iuris Ordinario loci in quo actu commorantur et una cum parocho operam suam praestare tenentur. A proprio autem Directore pendent in iis quae methodum spectant in apostolatu erga nomades adhibendam.

— 83 —

Caput VII

DE PASTORALI CURA FIDELIUM PEREGRINATORUM

(*Introductio*)

Homines quamplurimi, sive singuli sive turmatim, per annum, animi relaxationis vel rusticationis vel sanitatis curandae causa, suas domos ad tempus relinquere solent, externas civitates aut montes aut marium lacuumque oras petituri. Decet omnino ut homines eorumque familiae, constanti assueto labore congrue quiescere viresque reficere valeant, sed prorsus oportet etiam ut gravia pericula moralia praepediantur, in quae sive peregrinatores saepius incurrere possunt sive cives et ruricolae apud quos ii devertuntur: quamplures enim a familiaribus suis seiunguntur, viri et mulieres plerumque in promiscuo sunt, cupiditatibus abripiuntur praesertim si in campis consistunt, boni cum pravis conversantur, dies festos de praecepto difficilius sanctificare possunt.

Haec igitur Sacrosancta Synodus decernit ac statuit:

224. [*Delegatus Episcoporum designandus pro cura peregrinatorum*]. In singulis nationibus, si expedire videatur, Delegatus a Conferentia Nationali Episcoporum designetur ut curae pastorali peregrinatorum aptius prospiciatur. Ad eundem finem adsequendum etiam peculiaria Centra idoneorum sacerdotum et laicorum instituantur atque diaria vel commentaria periodica edantur.

225. [*Associationes catholicae constituendae*]. Catholicae associationes erigantur ad bonum spirituale fovendum sive eorum qui tabernas seu deversoria gerunt, sive eorum qui in iisdem operam navant. Sollicita etiam cura a sacris Pastoribus adhibeatur ut normis doctrinae christianae informentur statuta collegiorum aut societatum, quae ad eorum bonum sociale promovendum sunt erecta.

226. [*Ordinarii loci competentia*]. Salvis praescriptis, quae a Conferentia Nationali Episcoporum sint praefinita, proprium est

— 84 —

Ordinarii loci ea omnia decernere quae attinent ad pastoralem curam peregrinatorum pro peculiaribus locorum et personarum adiunctis.

227. [*Officia sacerdotum qui spiritualem peregrinatorum curam gerunt*]. In locis ubi frequentiores sunt peregrinatores, idonei sacerdotes ab Ordinario loci deputentur qui eorum curam pastoralem habeant. Iidem autem non solummodo in ecclesia verbum Dei competenter illis proponant, sed etiam conferentias seu lectiones de quaestionibus theologicis, vel de quaestionibus cum rebus fidei aut morum connexis, ad illos habeant extra loca sacra, itemque cum illis de eiusmodi quaestionibus prudenter colloquantur.

228. [*Laicorum catholicorum consociationes earumque munus*]. Ordinarius loci et parochus magna diligentia et sollertia curent ut, praesertim in tabernis et in deversoriis in quibus sacerdos adesse nequit, laici probi et idonei operam dent — secundum normas et methodum Actionis Catholicae — ut peregrinatores Deum non obliviscantur et bonum spirituale animae suae non neglegant. Illi pariter, prudenter quidem sed sedulo nitantur, ut leges seu edicta aut decreta ab auctoritate civili condantur et urgeantur, quibus publica morum integritas in tuto efficaciter ponatur.

— 85 —

Caput VIII

DE PASTORALI CURA FIDELIUM NE MATERIALISMI ERRORIBUS INFICIANTUR

(*Introductio*)

Permulti sunt in pluribus nationibus ii qui, etsi non pauperes sint et quamvis inter catholicos connumerentur qui generalia Ecclesiae praecepta observare soleant, a communismo alliciuntur et associationibus communisticis nomen dant et pro communistis suffragium ferunt in electionibus politicis et administrativis. Putant enim communismum efficax esse medium ad iustitiam socialem perfecte instaurandam: et in re, ad maius salarium seu stipendium obtinendum, pro minore suscepto labore; ad partem divitiarum et bonorum materialium habendam in eorumdem aequa divisione et distributione peragenda; ad vitam commodius faciliusque degendam. At vero, communismus modo iniquo condiciones sociales innovare contendit, nec ullimode eius vis augeri debet in republica graviter perturbanda, eo vel magis quod saepe saepius contingit ut ii, qui communismo favent, profitentes se eiusdem doctrinam philosophicam respuere, et ipsi ad ultimum principiis anarchiae et atheismi inficiantur, quibus communismus nititur.

Oportet ergo ut fideles a periculis et damnis communismi firmiter muniantur, et praeprimis diligenter curandum est, ut iustitiae socialis et caritatis obligationes de aequa mercede laboris et de congruentibus condicionibus loci, temporis, modi perficiendi laboris rite serventur ab heris et operum conductoribus, qui se christianos profitentur. Ordinarii vero, parochi, catechistae in oppugnando communismo expresse declarent ipsum reprehendi et damnari non ea de causa quod bonum sociale et oeconomicum promovere contendit, sed quia docet unum tantummodo bonum terrenum conquirendum esse illudque mediis iniustis assequi conatur. Hinc, pastores animarum aperte monere fideles tenentur licitum non esse sive partibus communistarum nomen dare vel eisdem favorem praestare; sive edere, probare vel legere libros, periodica, diaria et folia, aut in eis scribere, quae doctrinae seu actioni communistarum patrocinantur. Item, fideles expresse mo-

— 86 —

neantur oportet ad Sacramenta eos admitti non posse, qui scienter et libere actus praefatos posuerint, eosque a fide catholica defecisse censendos esse, qui communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, et in primis qui eam defendunt vel propagant.[1]

Sed fideles pariter absterreantur ab aliis quoque erroribus agendique rationibus in re sociali et oeconomica, cuiusmodi sunt v. g. capitalismus et liberalismus, quos etiam strenue impugnat Ecclesia quia ordinem supernaturalem negant vel neglegunt, sicque verum bonum privatum singulorum veramque prosperitatem ac felicitatem communem omnium efficaciter non promovent aut revera impediunt.

Sancta Synodus insuper attento studio considerat miseram illorum iuvenum sortem, qui sub regimine atheismi educati, nunc inter fratres catholicos degunt, qui quidem noviter christiana institutione informari debent.

Itemque commendat fratres omnes, persecutione oppressos, quos christifideles totius orbis catholici precibus aliisque caritatis operibus prosequantur oportet, ut illorum fides roboretur, illorum sors leniatur eorumque spiritualis pugna, quam pro nomine Christi gerunt, citius victoriam consequatur.

Haec igitur Sancta Synodus decernit ac statuit:

229. [*Apta clericorum institutio*]. Ad gravia pericula propulsanda, quae Ecclesiae et societati civili imminent ex communismo materialistico et atheo, cui accedunt naturalismus et technicismus, clerici ita instituantur, ut in sacro ministerio exercendo semper et ubique ab illius contagione fideles muniant, qui ea non inficiuntur, eos autem qui propter ipsam a fide et a vita christiana agenda defecerunt, rursus adducant ad amorem Dei eiusque servitium.

230. [*Fidelium institutio*]. Summopere curent pastores animarum ut omnes fideles perfecte in fide catholica et bonis moribus instituantur, adeo ut individualismum egoisticum et hedonisticum penitus effugiant.

231. [*Socialis Ecclesiae doctrina exponenda*]. Item, magna cum sollertia doctrinam socialem Ecclesiae enucleare et illustrare

[1] S. Congr. S. Officii, *Decretum*, 1 iulii 1949: AAS 40 (1949), p. 334.

— 87 —

satagant, quae sufficere potest ad quaestiones et difficultates rite dissolvendas de singulorum iuribus et officiis ad res sociales et oeconomicas attinentibus. Pariter principia exponant a Romanis Pontificibus illustrata de frugifera pace inter populos servanda, de amica inter civium ordines convictione et conspiratione fovenda, de adiutorio gentibus et civitatibus praestando, quae cultioribus vitae usibus nondum plane sunt assuetae et opibus seu subsidiis materialibus minus sunt ditatae.

232. [*Quinam peculiariter erudiendi*]. Ut aptius et fructuosius doctrina socialis Ecclesiae exponatur ac divulgetur, de eadem peculiariter edoceantur, modo eorum captui accommodato, operarii et opifices et technici dum iisdem separatim institutio catechetica traditur. Insuper autem, praelectiones de illa ceteris praelectionibus addantur, quae de disciplinis philosophicis et theologicis proprie pro laicis pluribus in locis iam haberi solent, et quam maxime commendatur ut ubique habeantur.

233. [*Disciplina in scholis obligatoria*]. Diligenter curetur ut disciplinae de doctrina sociali Ecclesiae magis ac magis, tanquam disciplinae obligatoriae, studeatur in scholis catholicis mediis et superioribus praecipue vero in Seminariis Ecclesiasticis et in Institutis Religiosis.

234. [*Divulgetur quid vere sit communismus*]. Librorum aliorumque scriptorum divulgatione, modernis socialis communicationis mediis, conventuum seu congressuum celebratione populo clare ostendatur quaenam sit vera communismi doctrina, quid proprie intendat et quomodo callide agat communismus ut incautos decipiat. Libelli praesertim et folia in vulgus, iuvenes, operarios, agricolas, technicos largissime efferantur, in quibus communismus iudicetur secundum iuris naturalis et doctrinae catholicae principia.

235. [*Libri evulgandi*]. De huius Sanctae Synodi mandato sollicite atque accuratissime isti conscribantur libri iique quam maxime divulgentur:

1) Doctrinae christianae compendium, in quo perspicue explicentur praecipuae veritates sive ordinis naturalis sive ordinis supernaturalis, quae hodiernis temporibus peculiariter impeti solent, cuiusmodi sunt praesertim: exsistentia Dei personalis,

— 88 —

omnipotentis et providentis; spiritualitas animae humanae; ratio obiectiva seu ontologica veritatis; notio peccati; mysteria redemptionis, Ecclesiae Christi, finalis resurrectionis hominum.

2) Doctrinae anthropologicae summarium, in quo accuratae et clarae notiones exponantur de hominis natura et de animae humanae immortalitate; de responsabilitate morali; de iuribus nativis et inalienabilibus hominum; de ratione et natura societatis civilis.

3) Codex socialis, in quo paucis et perspicuis verbis, lucido ordine digestis, integra colligatur doctrina socialis Ecclesiae excerpta ex documentis magisterii ecclesiastici necnon ex actis hebdomadarum socialium.

236. [*Commissio internationalis constituenda*]. Item, exoptatur ut Episcoporum et peritorum laicorum Commissio Internationalis constituatur, cuius sit sedulo satagere, secundum Sanctae Sedis instructiones, ut pravis doctrinis socialibus non inficiantur populi, praesertim qui minus sint exculti et bonis materialibus magis indigeant.

237. [*Solida fidelium institutio christiana*]. Ut fideles valido praesidio adversus pravas doctrinas et agendi rationes in re sociali et oeconomica firmentur, animarum pastores summo studio etiam pietatem christocentricam et liturgicam, praecipue vero pietatem erga SS. Eucharistiam et Beatam Virginem Mariam, in iis fovere contendant; itemque rite eos instituant ad Sacrae Scripturae lectionem fructuose faciendam et ad vitam christianam agendam, quae spiritu orationis fulcitur et frequenti receptione Sacramentorum; ac pariter summopere curent ut eorum vita vere aperteque cohaereat cum normis fidei, quam verbis profitentur, proindeque in exercitio fulgeant omnium virtutum, praeprimis iustitiae et caritatis.

238. [*Hedonismus impugnetur*]. Fideles sedulo edoceantur quod esse debent « sal terrae et lux mundi » (cf. Mt. V, 13, 14), et opem efficaciter conferre tenentur ut « adveniat regnum Dei » (cf. Mt. VI, 10). Instanter etiam moneantur de gravi officio, quo adstringuntur, ut verbis, data occasione, semper autem vitae suae exemplo, hedonismum impugnent, ex quo tot tantaque damna oriuntur in singulis personis et in familiis et in societate civili.

— 89 —

239. [*Suffragium in publicis electionibus ferendum*]. Pastores animarum diligenter curent ut apti et idonei fideles, qui probitate morum praefulgeant, perfecte praeparentur ad munia socialia recte et laudabiliter explenda. Omnes autem fideles, qui iure gaudent ferendi suffragium in electionibus politicis et administrativis, prudenter quidem sed aperte ac strenue, moneantur de gravi officio, quo adstringuntur, ferendi suffragium et tantummodo candidatos eligendi, qui vere videantur rectius functuri munere eis tribuendo.

240. [*Opera socialia fovenda*]. Singuli parochi opera socialia, quae dicuntur, in propria paroecia quam maxime foveant et provehant. Sedula autem et actuosa caritate vere paterna omnes pauperes et miseros complectantur, qui in paroeciae territorio commorantur, etiam si vitam christianam non degant et vel forte ad Ecclesiam catholicam non pertineant.

241. [*Ad Ecclesiam alliciantur qui procul sunt*]. Cum saepius fideles quoque qui communismo inficiuntur, id saltem curare non omittant ut filiis suis sacramenta baptismi et confirmationis ministrentur utque primam Communionem iidem recipiant, itemque matrimonium religiosum et sepulturam ecclesiasticam non detrectent, parochus summo studio eiusmodi occasiones sibi quaerat ut eos benevolentia et benignitate prosequatur, practice ostendendo qualis revera sit Ecclesia, ad quam proinde iidem alliciantur, ac demum ad vitam proprie vereque christianam agendam perducantur.

242. [*Clericorum exemplum*]. Clerici omnes, et praesertim pastores animarum, cunctis hominibus sint exemplo ob humilitatis et paupertatis amorem et exercitium, quo manifeste pateat eosdem a terrenis divitiis possidendis aut expetendis prorsus esse alienos, et hoc unum sibi cordi esse, bonum scilicet quaerere animarum.

243. [*Clerici divitibus non obnoxii*]. Clerici et religiosi in recte prudenterque exquirendis seu accipiendis auxiliis virorum divitum et auctoritate valentium, ad opera cultus divini et apostolatus atque caritatis exercenda, caveant ne unquam omnino iis quomodocumque subiecti et obnoxii sint aut esse videantur.

244. [*Iustitia socialis inculcanda*]. Ordinarii locorum attente semper invigilent ut principia et normae iustitiae socialis omni-

— 90 —

bus fidelibus apte assidueque inculcentur, nec omittant, si quando casus ferat, prudentissime quidem sed aperte, graviores iustitiae socialis violationes improbare, quae publice flagitiose committantur.

245. [*Auctoritatis civilis officium*]. Fideles qui publicae rei moderandae intersunt, numquam recordari desinant multiplicem in rem oeconomicam impendendam esse operam, eamque ampliorem quam antea ordinatioremque, et instituta, officia, instrumenta agendique rationes huic efficiendo proposito congruenter accommodanda esse.[2]

246. [*Centri Pastoralis munia*]. Secundum normas a Centris Pastoralibus nationalibus vel regionalibus praestituendas, prudens et accurata fiat inquisitio de fidelium mente et modo sese gerendi quod attinet ad observantiam obligationum, quae christianorum sunt propriae, ut pro singulorum condicione apte et fructuose cura pastoralis exerceatur. Cura pariter adhibeatur, ut fideles magis idonei rite praeparentur ad missionariam actionem explendam, qua homines longinqui ab Ecclesia suaviter adducantur ad eiusdem veram naturam agnoscendam et considerandam, sicque deinde sacrum ministerium pro ipsis facilius ac fructuosius exerceri valeat.

247. [*Instituta socialia fovenda*]. Instituta socialia, opificum collegia et consociationes artificum ad suam cuiusque professionem spectantes Ordinarii locorum et parochi impense foveant, et sedulo curent ut earum socii, praeprimis autem ii qui eisdem praeponuntur, plenam perfectamque habeant formationem technicam, socialem, moralem, religiosam, qui propterea alios suae cuiusque condicionis socialis viros haud difficulter adire possint eosque de Ecclesia opportune docere.

248. [*Magistri et Cappellani studentium*]. Operam dent Ordinarii ut scientiae et artes liberales etiam a nonnullis aptis et idoneis clericis ac religiosis, post regulariter expletum curriculum philosophicum et theologicum, diligenter ita excolantur, ut iidem

[2] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961), p. 414.

— 91 —

gradibus academicis ornentur, quibus praediti munere magistri vel cappellani studentium rite fungi valeant in scholis superioribus et in Universitatibus, ubi quamplurimi iuvenes in periculo quoad fidem et mores versantur ob quamplurium docentium aut discentium materialismum dialecticum vel atheismum.

249. [*Docentium et studentium coetus*]. Cura adhibeatur ut in Universitatibus aliisque scholis superioribus scientiarum et artium peculiares coetus vel consociationes sive inter professores sive inter alumnos constituantur, eum in finem ut non solum per doctrinam et vitam vere christianam iidem publicum et praeclarum reddant fidei catholicae testimonium, sed etiam expresse et efficaciter agant ad nefariam operam frustrandam aut saltem cohibendam, quae in praefatis scholis callide et acriter a sic dictis cellulis communistarum promovetur.

250. [*Ecclesia promovet etiam bonum temporale*]. Pro opportunitate, clerici et laici, verbis et scriptis dilucide comprobent verum non esse quod Ecclesia bona tantum spiritualia et aeterna extollat ac tueatur, bona autem temporalia minimi faciat aut etiam penitus neglegat; itemque clare ostendant quod Ecclesia laetatur de laudandis tentaminibus, quibus homines secreta naturae perscrutantur et ingentibus eius viribus magis in dies frui contendunt ut sive domi sive in republica aptius feliciusque vita agatur.

251. [*De cura iuvenum qui in communismo educati sunt*]. In unaquaque dioecesi, ubi exstant profugae, sacerdotes idonei designentur qui spiritualem curam pro illis iuvenibus exerceant.

252. [*Idonei sacerdotes pro ipsis eligantur*]. Peropportunum erit huiusmodi sacerdotes eligere inter illos qui sint eiusdem nationis et psychologiam, linguam moresque bene noscant iuvenum aliorumque, qui communismi iugo detinentur.

253. [*Coetus actionis catholicae et instituta saecularia*]. Commendantur coetus iuventutis catholicae et instituta saecularia quae, spiritu caritatis et sacrificii imbuta, sub moderamine sacerdotum prudentium, in regionibus, ad quas profugit iuventus in communismo educata, tempus viresque suas pro illis fratribus impendant, ut ipsi veram Ecclesiae effigiem recognoscant.

— 92 —

254. [*Caritas erga fratres persecutione oppressos*]. Refrigescens caritatis ignis erga fratres oppressos a Sacris Pastoribus excitetur ita ut cum illis qui crucem portant, mutua semper vigeat necessitudo et animorum coniunctio, praesertim spiritus sacrificii et orationis communis.

155. [*Orationes fiant*]. Magnopere commendatur ut quotidie in toto orbe catholico, statis horis, oratio fiat pro fratribus oppressis eorumque persecutoribus et praesertim quotannis feria sexta Maioris Hebdomadae peculiares addantur preces.

256. [*Missae celebrentur*]. In unaquaque ecclesia paroeciali vel religiosa frequenter celebrentur, iuxta modum ab Episcopo definiendum, Sacrosanctae Missae Sacrificia, fidelibus rite annuntianda pro Ecclesia persecutione oppressa.

257. [*Oblationes colligantur*]. Commendatur, ut oblationes pro Ecclesia oppressa fiant, iuxta modum a Conferentia Episcoporum statuendum.

258. [*Memoria fratrum in praedicatione*]. In sacra praedicatione saepe commemorentur quae fideles pro Christi amore patiuntur.

259. [*Opinio publica pro Ecclesia oppressa excitetur*]. Sacri Pastores et consociationes catholicae curent ut opinio publica indesinenter ac recte de persecutione Ecclesiae edoceatur et, data occasione, communes promptaeque intercessiones pro Ecclesia oppressa fiant.

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

3

SCHEMA DECRETI

DE EPISCOPIS AC DE DIOECESEON REGIMINE

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 3 —

SCHEMATIS PROPOSITIO

Schema Decreti « De Episcopis ac de Dioeceseon regimine », quod hic proponitur, apparatum fuit a Commissione de Episcopis et de Dioeceseon regimine, adiuvante Rev.mo Secretario Commissionis de disciplina cleri et populi christiani.

Quinque schemata Decretorum, quae iam a Patribus Commissionis Centralis examinata fuerunt, in hoc schemate ad unitatem redacta sunt: scilicet: 1) De rationibus inter Episcopos et SS. Curiae Romanae Congregationes; 2) De Episcoporum Coadiutoribus et Auxiliaribus deque Episcoporum cessatione a munere pastorali; 3) De Coetu seu Conferentia Episcoporum; 4) De Dioeceseon partitione; 5) De paroeciarum provisione, unione et divisione (*ex parte tantum*).

Ex his schematibus unum tantum, quod est « De paroeciarum provisione, unione et divisione », a Subcommissione de schematibus emendandis est recognitum, cetera autem ob angustias temporis emendata non fuerunt, quamvis observationes Patrum Commissionis Centralis rite significatae fuerint Commissioni de Episcopis et de Dioeceseon regimine et eadem Commissio emendationes et innovationes opportuno tempore proposuerit.

Quidquid est, cum nunc tempus desit ad omnes animadversiones Patrum perpendendas et emendationes excutiendas, prout de aliis schematibus factum est, ipsamet Commissio de Episcopis et de Dioeceseon regimine huiusmodi opus perfecit et in novo schemate componendo optatas emendationes et innovationes inserendas curavit simulque debitam rationem habuit de animadversionibus E.morum Patrum huius Subcommissionis, alias in genere prolatis.

Novum igitur schema Decreti, quod hic examini et iudicio E.morum Patrum subiicitur, in quinque dividitur capita, iuxta quinque propositas quaestiones. Unum tantum breviusque prooemium exhibetur, ex quinque introductionibus schematum confectum; quaedam propositiones in novo schemate expunctae sunt, quaedam autem contractae, aliae vero ex novo compositae, iuxta mentem Patrum Commissionis Centralis.

Facultates quod attinet, de quibus in capite I fit sermo, ani-

— 4 —

madvertendum est Sodales Commissionum, qui ad unitatem schemata redegerunt, in incerto fuisse utrum singulas facultates persequerentur an non. Desiderium autem plurium Episcoporum bene perpendentes, opportunum ipsis visum est saltem aliquas facultates ad exemplum recensere, quarum index deinde poterit, si Patribus placuerit, vel supprimi vel augeri vel minui.

Caput V, quod agit de paroeciarum erectione deque earumdem congrua circumscriptione, constat partim ex quibusdam articulis schematis « de animarum cura in genere », a Commissione de Episcopis et de Dioeceseon regimine apparati, partim ex propositionibus, quae continebantur in schemate Decreti « De paroeciarum provisione, unione et divisione », a Commissione de disciplina cleri et populi christiani redacto.

His praemissis, ne dedignentur E.mi ac Rev.mi Patres huius Subcommissionis, sua qua pollent sapientia ac prudentia, edicere:

1) an schema Decreti sit apte compositum;

2) an in textu apparato quaedam sint adhuc corrigenda vel supprimenda vel adiungenda ut schema Concilii Patribus proponi possit.

— 5 —

DE EPISCOPIS AC DE DIOECESEON REGIMINE

Prooemium

Animarum salus, quae lex in Ecclesia Christi fuit est eritque suprema, semper prae oculis est habenda cum de pastorali ministerio fit sermo, atque adeo cum de officio agitur episcopali, quo « *nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius* » [1] nemo est qui non videat.

Episcopi enim ex divina institutione peculiaribus praeficiuntur ecclesiis tamquam veri Pastores, de omnium sibi commissarum ovium salute « *quasi rationem reddituri* ».[2] Unde tales ipsi in munere gerendo se habeant, sicque eorum ordinaria ac immediata iurisdictionis potestas asseratur, roboretur ac vindicetur [3] oportet, ut finem illum divinum efficientissima qua possit ratione consequi valeant.

Itaque, quo aptius expeditius fructuosius evadat episcopalis muneris exercitium, nonnulla hac de re decernenda censentur.

In primis Sacrosancta Synodus, salvis iuribus ac privilegiis Orientalis Ecclesiae, plures facultates, hucusque iustis de causis Sanctae Sedi reservatas, statuit ut Episcopi ipso iure stabiliter habeant. Necessitudines autem Episcopos inter ac Sacra Romana Dicasteria ita percupit componendas ut magis in dies haec Episcopis in regendis dioecesibus auxilio sint praesto, et illi vicissim cum Romano Pontifice in sollicitudine omnium ecclesiarum collaborare dignoscantur.

Deinde, ad subveniendum Episcopis qui, licet viribus validi, nequeant, ob nimiam dioeceseos amplitudinem vel nimium incolarum numerum vel peculiaria apostolatus adiuncta, ipsi soli episcopalia munia sicut animarum exigit bonum adimplere, Coadiutoris et Auxiliaris ita iure communi instituta definiuntur ac facultates augentur ut, salva dioecesani regiminis unitate, eorum actuositas reapse efficiens reddatur et dignitas characteri episcopali inhaerens in tuto ponatur.

[1] S. Augustinus, *Ep. ad Valerium 21,* ML 33, 88.

[2] Hebr. 13, 17.

[3] Conc. Vat. I, Const. Dogm. I *de Eccl. Christi,* cap. 3, DB 1828.

— 6 —

Quod si impedimentum officio recte adimplendo ex infirmitate vel provecta Episcoporum aetate oriatur, Sacrosancta Synodus illos vehementer hortatur ut, qui Boni Pastoris instar animam suam pro ovibus daturi non dubitantur, iidem, statim ac in id discriminis inciderint, generosam valdeque meritoriam renuntiationem sponte sua, in animarum bonum, facere non vereantur.

Insuper « *ad officium pastorale fructuosum et efficax gerendum multum confert frequens ac mutua inter Episcopos communicatio* ».[4]

Hac enim inter Episcopos, eiusdem saltem nationis, communicatione constat quantum in assequenda experientia inque usu rerum alius alium perficiat, maior reddatur regiminis dioeceseon similitudo, et inde christifidelium admiratio ex diversa, quin etiam interdum contraria, Episcoporum agendi ratione oritura vitetur; quantum praeterea ecclesiastica disciplina roboretur, catholica res provehatur, ipsaque Episcoporum auctoritas apud civilia Gubernia vel acatholicos viros plus valeat. Quapropter Sacrosancta Synodus nationalium Episcoporum Coetuum summa iuridica lineamenta definienda et in ius commune recipienda censet, remissis quae particularia sunt ad uniuscuiusque Coetus statuta.

Praeterea satis non poterit Cleri populique christiani bono et ipsi recto dioeceseon regimini provideri, nisi ad aptiorem deveniatur dioeceseon partitionem. Cavendum enim est pariter ne, ob nimiam territorii amplitudinem vel nimium incolarum numerum, non valeant Episcopi personaliter, uti opus esset, singulos sacerdotes singulasque paroecias eorumque rectores bene cognoscere ac moderari; neve ex contrario, ob nimiam territorii parvitatem ac consequentem sacerdotum paucitatem opumve penuriam, nequeant Episcopi congruenter consulere innumeris sui gregis difficultatibus et habere sustentareque omnia officia et instituta, quae ad rectum regimen necessaria usu comprobantur.

Accedit postremo quod, cum sit paroecia dioeceseos « *pars ac vivens veluti membrum* »,[5] dioeceseos « *veluti cardo, circa quem omnis pastoralis navitas, in eius finibus praestanda, vertitur, instimulatur atque ordinatur* »,[6] efficax et fructuosa esse non poterit dioecesana gubernatio nisi iure communi ampliores habeant

[4] Pius XII, *Allocutio* ad Em.mos Patres Cardinales atque Exc.mos Sacrorum Antistites, die 2 novembris habita: AAS 46 (1953), p. 675.

[5] Prima Synodus Romana, 1960, Const. 101, d.

[6] Prima Synodus Romana, 1960, Const. 100.

— 7 —

Episcopi facultates quoad paroeciarum erectionem et earumdem congruam circumscriptionem. Nostris enim temporibus videre est quam saepe parvi pagi, progressu oeconomico et sociali invalescente, in magnas excreverint urbes, quam saepe circum veteres urbes perampla coaluerint suburbia, quibus profecto minime sufficere possunt paroeciae antea constitutae; quot e contra paroeciae rurales imminutae vel fere desertae, ob fidelium migrationes, evaserint, in quibus proinde, nisi congrue inter se uniantur, pastoralis actuositas sufficienti carere obiecto videtur.

Quibus omnibus ut rite prospiciatur, placet Sacrosanctae Synodo decretum quod sequitur edicere.

— 8 —

CAPUT I

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET SACRAS ROMANAE CURIAE CONGREGATIONES

I - DE EPISCOPORUM FACULTATIBUS AMPLIANDIS [1]

1. [*Facultates Quinquennales recognoscendae*]. Sacra Curiae Romanae Dicasteria, iuxta suam quodque competentiam, recognoscant indicem Facultatum Quinquennalium ita ut plures ex praedictis facultatibus stabiliter habeant Episcopi, paucis gravioribus exceptis, quae Nuntiis vel Delegatis Apostolicis tribuendae sint, vel ipsis peculiarium nationum vel dioeceseon Episcopis ad tempus concedendae videantur.

2. [*Principia generalia quoad facultates Episcoporum ampliandas*]. Videant eadem Sacra Dicasteria ut stabiliter Episcopi habeant facultatem [2] per se consulendi casibus in quibus:

a) facultas vel gratia a S. Sede concedi solet;

b) Sacrum Dicasterium competens, ex natura rei, nullum aliud fundamentum habere potest ad iudicium ferendum de merito petitionis, nisi ipsam Episcopi commendationem.

---

[1] Iam in Concilio Vaticano I nonnullos Episcopos maiores facultates petiisse constat. Scribebant enim: « Hanc obligationem obtinendi per indulta indesinenter renovanda, facultates ad bonam muneris publici executionem necessarias, nullibi videre est nisi in regimine ecclesiastico, quod tamen deberet esse omnium regiminum simplicissimum et in quo praeterea Episcopi locum praestantiorem tenent quam, in regimine politico, praefecti et officiales » (MANSI, t. 53, p. 339).

Eamdem petitionem quamplurimi Sacri Pastores nunc renovant (cf. *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Romae MCMLXI), enixe postulantes ut quaedam leges reformentur, quaedam vero mutatis rerum temporumve condicionibus accommodentur; ut plures nunc vigentes reservationes tollantur et facultates ampliores Episcopis tribuantur.

[2] Consulto Schema Decreti adhibet verba quae ex se abstinent a significando *titulo* quo facultates expostulatae sint Episcopis tribuendae; haec enim quaestio, cum indolis sit theologicae, in Constitutione dogmatica de Episcopis tractabitur.

— 9 —

3. [*Facultates particulares ab Episcopis residentialibus fruendae*]. Inter alias ipso iure habeant Episcopi residentiales facultates quae sequuntur:

a) Conferendi sacros Ordines etiam extra tempora, diebus ferialibus non exceptis, et etiam extra Cathedralem, cum id ad sacerdotales vocationes fovendas et ad populum christianum de sacerdotii dignitate edocendum valde iuvet.

b) Discedendi, etiam sine gravi et urgenti causa, ab ecclesia Cathedrali tempore Adventus et Quadragesimae.

c) Concedendi licentiam per se vel per alium legendi ac retinendi, sub custodia tamen, ne ad aliorum manus perveniant, libros prohibitos et ephemerides, eos etiam qui haeresim et schisma ex professo propugnent, vel etiam ipsa Religionis fundamenta evertere nitantur, sub condicionibus iam in indice Facultatum Quinquennalium statutis.

d) Concedendi omnibus sacerdotibus, parocho impedito aut absente, facultatem Confirmationis Sacramentum administrandi in periculo mortis, servata Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum instructione pro simplici sacerdote ex Sedis Apostolicae delegatione Confirmationis Sacramentum administrante.

e) Concedendi sacerdotibus suis sive ad actum sive habitualiter, onerata tamen Episcopi conscientia, privilegium altaris portatilis.

f) Concedendi sacerdotibus suis facultatem Missam in mari celebrandi, debitis cautelis adhibitis.

g) Concedendi omnibus sacerdotibus, indulto altaris portatilis fruentibus, facultatem substituendi, iusta et gravi de causa, loco altaris portatilis seu petrae sacrae, aliquod linteum ex lino vel cannabe confectum et ab Episcopo benedictum, in quo conditae sint Sanctorum reliquiae ab eodem Episcopo recognitae, servatis de cetero servandis iuxta rubricas, praesertim quoad tobaleas et corporalia.

h) Concedendi sacerdotibus infirmis aut aetate provectis indultum oratorii privati aut domi celebrandi; itemque indultum sedendi dum Missam celebrant, si ob infirmitatem aut provectam aetatem stare non possint, servatis de iure servandis.

i) Concedendi sacerdotibus visivae potentiae debilitate laborantibus facultatem Missam votivam Deiparae Virginis aut Missam Defunctorum celebrandi, adhibita, quoties ea indigeant, sacerdotis vel diaconi adsistentia. Concedendi eamdem facultatem sacerdotibus omnino caecis, praescripta semper adsistentia sacerdotis vel diaconi.

— 10 —

j) Commutandi, ob visus debilitatem vel ob aliam iustam causam, eaque perdurante, obligationem recitandi divinum officium cum quotidiana recitatione Rosarii B. M. V. vel aliarum precum.

l) Concedendi facultatem Missam iterandi propter penuriam sacerdotum, iusta de causa, diebus etiam ferialibus; item facultatem Missam eodem die ter litandi, ubi vera necessitas adsit, diebus dominicis et festis de praecepto.

m) Reducendi, iusta de causa, ad determinatos dies vel ad determinatas partes servitium chorale Capitulorum sive cathedralium sive collegialium; necnon singulos capitulares addicendi, perceptis praebendae fructibus dumtaxat non autem distributionibus, ad varias sacri ministerii vel magisterii vel apostolatus opera.

n) Dispensandi ab irregularitate ex defectu (can. 984 C.I.C.) et ab irregularitate quae conversis ex haeresi vel schismate incumbit (can. 985, 1° C.I.C.), excepta tamen irregularitate ob apostasiam, necnon ab impedimento quo filii acatholicorum adstringuntur (can. 987, 1° C.I.C.).

o) Dispensandi ab impedimentis matrimonialibus, amplificatis hac in re et determinatis Episcoporum facultatibus a Sacris Congregationibus iuxta competentiam.

p) Sanandi in radice matrimonia invalida ex impedimento disparitatis cultus, dummodo debitae cautiones a partibus praestentur, et ex defectu formae.

q) Permittendi usum Memorialis Rituum Benedicti Pp. XIII in ecclesiis minoribus pro benedictione candelarum in festo Purificationis B. M. V. et Cinerum die prima Quadragesimae.

r) Concedendi sacerdotibus facultatem erigendi, ritibus ab Ecclesia praescriptis, stationes Viae Crucis, cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi pium exercitium peragentibus a Summis Pontificibus impertitae sunt.

s) 1) Libere ingrediendi et permittendi, iusta et gravi de causa, ingressum in clausuram papalem aut egressum ab eadem;

2) dispensandi, iusta de causa, a dote religiosarum;

3) dimittendi e dioecesi sodales religiosos, urgente gravissima necessitate, si Superior religiosus admonitus non providerit, re iudicio Sanctae Sedis sine mora delata.

t) Concedendi sororibus facultatem corporalia, purificatoria et pallas prima quoque ablutione purificandi.

— 11 —

4. [*Facultates particulares ab Episcopis, etiam titularibus, fruendae*]. Inter alias ipso iure habeant Episcopi, etiam titulares, facultates quae sequuntur:

a) Audiendi ubique terrarum confessiones, etiam religiosorum utriusque sexus.

b) Verbum Dei ubique praedicandi, loci Ordinario expresse non renuente.

c) Conservandi in proprio sacello Ss.mam Eucharistiam.

d) Absolvendi ab omnibus peccatis et censuris etiam reservatis, exceptis tantum censuris Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatis et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii.

II - DE PRAXI SACRARUM CONGREGATIONUM RELATE AD EPISCOPOS

5. [*Episcopi in Sacrarum Congregationum consilium cooptandi*]. Nonnulli Episcopi diversarum nationum, a Coetu Episcopali Nationali designandi, nominentur Consultores Sacrarum Romanae Curiae Congregationum a quibus, statis temporibus, convocentur ad maximum commune bonum promovendum, ad communia pericula avertenda.[3]

6. [*Relationes scriptae ad S. Sedem simplificandae*]. Relationes scriptae ad S. Sedem, si id magis expediat, simplificentur et unificentur.

7. [*Acta S. Sedis Episcopis communicanda*]. Antequam in diariis vel ephemeridibus evulgentur, acta et decreta Sacrarum Congregationum Ordinariis locorum, quantum fieri potest, nota fiant.

8. [*Quaedam taxae abolendae*]. Taxae curiales in casibus in quibus aes alienum contrahitur ad providendum dioeceseos vel piarum causarum necessitatibus, aboleantur.

[3] Schema Decreti per propositionem 5. quodammodo satisfacere intendit pluribus Sacris Pastoribus petentibus ut Romana Curia magis *internationalis* evadat.

— 12 —

Caput II

DE EPISCOPORUM COADIUTORIBUS ET AUXILIARIBUS DEQUE EPISCOPORUM CESSATIONE A MUNERE PASTORALI

I - DE EPISCOPORUM COADIUTORIBUS ET AUXILIARIBUS

9. [*Cui competat constitutio*]. Unius Romani Pontificis est Episcopo Coadiutorem aut Auxiliarem constituere, salvo, pro Orientalibus, praescripto can. 248, § 1, n. 4 et can. 327 C.I.C.O.

10. [*Notio Coadiutoris et Auxiliaris*]. Coadiutor datur Episcopo cum iure successionis; Auxiliaris vero datur Episcopo sine iure successionis.[1]

11. [*Facultates Coadiutoris*]. § 1. Coadiutori, vi officii, ea in universa dioecesi potestas iurisdictionis in spiritualibus et temporalibus, cum iisdem facultatibus, competit quae iure communi ad vicarium generalem spectat, iis exceptis quae ex iure speciale Episcopi mandatum requirunt, nulla tamen facta Epsicopo coadiuto facultate sibi quidquam reservandi.

§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Coadiutori a Sede Apostolica, aut a competente auctoritate pro Orientalibus, concedi vel ab Episcopo coadiuto committi.

[1] Una cum novissimo Orientalium Codice simplicior redditur verborum usus in hac materia quatenus, sepositis distinctionibus in iure latino receptis inter « sedi datum » et « personae datum », inter « cum iure successionis datum » et « sine iure successionis datum », *Coadiutor* sic et simpliciter proponitur vocandus ille qui cum iure successionis constituitur, *Auxiliaris* vero qui sine iure successionis. Uterque datur « Episcopo »: ille potissimum, at non exclusive, intuitu personae, quando scilicet Episcopus sit infirmitate vel aetate gravatus neque renuntiationi sit locus; hic vero potissimum, at non exclusive, intuitu sedis, quando nempe dioecesis sit nimis magna neque dividi aut dismembrari queat. Unde, etiam novis simplicioribus adhibitis locutionibus, plena servatur agendi libertas S. Sedis, quippe cui integra maneat copia ampliandi, iuxta concretas necessitates, Coadiutoris et Auxiliaris facultates (cf. nn. 11, § 2 et 14, § 2), necnon dandi Episcopo infirmo aut senescenti Coadiutorem vel Auxiliarem, et Episcopo magnae sedis Auxiliarem seu Auxiliares vel Coadiutorem, immo simul Auxiliarem seu Auxiliares et Coadiutorem.

— 13 —

12. [*Relationes inter Coadiutorem et Coadiutum*]. Coadiutor Episcopo coadiuto semper sensus obsequii ac reverentiae exhibeat; in omnibus negotiis maioris momenti eum consulat; curet denique ita in munere suo se gerere ut unitas regiminis dioecesani sarta tecta habeatur.

Vicissim autem Episcopus coadiutus Coadiutorem fraterne diligat, existimatione prosequatur eique in munere obeundo faveat.

13. [*Quando Auxiliaris expostulandus sit*]. § 1. Si ob peculiarem dioeceseos conditionem bonum animarum id exigat, ne renuat Episcopus Auxiliarem a Sede Apostolica expostulare.

§ 2. In casu nimiae territorii amplitudinis vel nimii incolarum numeri, Episcopus satagat ut Sedes Apostolica dioecesim dividat vel dismembret, aut saltem ut unum pluresve Auxiliares concedat.

14. [*Facultates Auxiliaris*]. § 1. Auxiliaris obtinet ipso iure potestatem et facultates vicarii generalis.

§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Auxiliari a Sede Apostolica, aut a competente auctoritate pro Orientalibus, concedi vel ab Episcopo committi. Episcopus autem habitualiter alii ne deleget quae Auxiliaris potest et vult ipse exercere.

15. [*Relationes inter plures Auxiliares*]. Si plures in dioecesi constituti fuerint Auxiliares, curetur ut singuli ad distinctas dioeceseos portiones deputentur vel distinctis officiis dioecesanis praeficiantur, firma manente eorumdem iurisdictione in solidum, ita tamen ut gratia ab uno Auxiliari denegata concedi nequeat ab alio Auxiliari nisi ad normam can. 44, § 2 C.I.C.

16. [*Relationes inter Auxiliarem et Episcopum*]. Munus suum Auxiliaris exerceat sub omnimoda dependentia ab Episcopo residentiali, nihilque magni momenti agat nisi eo consulto et probante.

17. [*Facultates Auxiliaris sede vacante*]. § 1. Nisi aliud a Sede Apostolica, aut a competente auctoritate pro Orientalibus, in casibus particularibus provisum fuerit, cum Episcopi residentialis munere non exspirant potestas et facultates quas Auxiliaris

— 14 —

obtinet a iure vel a Litteris constitutionis, ea tamen lege ut, sede vacante, nihil innovetur.

§ 2. Optandum est ut, sede per mortem aut renuntiationem aut translationem vacante, munus Administratoris Apostolici aut Vicarii Capitularis, nisi aliud graves rationes suadeant, committatur Auxiliari vel, ubi sint plures, uni ex Auxiliaribus.[2]

II - DE EPISCOPORUM CESSATIONE A MUNERE PASTORALI

18. [*Quandonam commendetur Episcopi renuntiatio*]. Episcopi residentiales, Vicarii et Praefecti Apostolici, Abbates et Praelati nullius, Episcopi Auxiliares qui, ob permanentem valetudinis defectum vel ob ingravescentem aetatem (quae generatim post 75.mum expletum annum talis censeri potest), implendo pastorali muneri minus apti evaserint, pro Dei atque animarum amore enixe rogantur ut, secum rationes recogitantes de suscepto officio Domino reddendas, sua ipsi sponte renuntiationem a munere Summo Pontifici exhibeant, eius consiliis generose obsecundare parati.[3]

19. [*Iudicium de renuntiatione S. Sedi reservatur*]. Interveniente, Sanctae Sedis iudicio, alterutra causa de qua in n. 18, Summi Pontificis erit, pro sua qua pollet suprema plenaque potestate et fraterna in Episcopos caritate, decernere, peculiaribus sive personarum sive locorum attentis circumstantiis, qua ratione Episcopo eiusque dioecesi subveniendum sit.

---

[2] Schema Decreti haec duo vitare contendit: 1) ne Auxiliaris, qui intuitu sedis potissimum constituitur, ergo ob permanentes dioeceseos necessitates, quavis potestate sede vacante exspolietur, cum damno ipsius dioeceseos et non sine detrimento honoris characteri episcopali debiti; 2) ne Capitulum maximarum dioeceseon, in quibus semper Auxiliaris invenitur, iure eligendi Vicarium Capitularem practice in perpetuum privetur. Profecto simplicior esset solutio si Auxiliaris, vel senior munere ex Auxiliaribus, ipso iure fieret sede vacante Administrator Apostolicus.

[3] De hac difficili quaestione silendum non videtur, non quod de ea exspectatio quaedam serpeat inter laicos et clericos, sed quia revera spectat ad rectum dioeceseon regimen. Nihil tamen rigidi aut « burocratici », ut dicunt, per schema Decreti proponitur; nihil quod Episcoporum dignitatem et paternam indolem dedeceat; nihil denique quod a suavi usitata agendi ratione S. Sedis dissentiat.

— 15 —

20. [*Episcopis renuntiantibus congrue providendum*]. A munere episcopali ob infirmitatem vel aetatem cessantibus congrua providebitur sustentatio etiam, si casus ferat et ipsis placuerit, per alicuius consentanei officii collationem; honores et privilegia personalia durante munere forte obtenta servabuntur, atque in Episcoporum dioeceseos conditorio sepeliri licebit.

21. [*Iura servantur Patriarcharum Orientalium*]. Normae huius articuli nullum afferunt praeiudicium iuribus Patriarcharum Orientalium.

CAPUT III

DE NATIONALI EPISCOPORUM COETU SEU CONFERENTIA [1]

I - DE CONSTITUTIONE ET NATURA

22. [*Constitutio et finis*]. In unaquaque natione constituatur Episcoporum Coetus seu Conferentia ut, collatis consiliis viribusque unitis, perpendatur quid in universa natione agendum sit ad bonum religionis promovendum, ad salutaria apostolatus studia et opera excitanda, ad apta et tempestiva remedia paranda serpentibus erroribus et abusibus vel instantibus periculis contra fidem, mores et ecclesiasticam disciplinam.[2]

— 16 —

23. [*De iis quibus Coetui interesse competit*]. Si ob nimium Episcoporum numerum vel plures ritus vel aliam gravem causam, in particularibus statutis recognoscendam, impossibile vel inopportunum evadat ut omnes et singuli Episcopi personaliter Coetui seu Conferentiae Nationali intersint, tunc una cum Metropolitis seu Praesidibus Conferentiarum Episcopalium Regionalium aut Ritualium interesse possunt, tamen et ipsi cum suffragio deliberativo, etiam aliqui Episcopi pro unaquaque provincia seu regione ecclesiastica, a suae provinciae Episcopis vel a sua Conferentia Regionali aut Rituali eligendi.

---

[1] Pluries Romani Pontifices nationales Episcoporum Coetus adprobaverunt et amplissimis verbis laudaverunt, eorum annuam celebrationem commendantes. Verbi gratia:

PIUS IX, Ep. *Maximae quidem,* ad Episcopos Bavariae, 19 aug. 1864, Acta Pii IX, pars I, v. III, p. 674.

LEO XIII, Ep. *In ipso supremi* ad Episcopos Austriae, 3 martii 1891, Acta Leonis XIII, vol. XI, p. 35; Ep. *Pastoralis vigilantiae,* ad Episcopos Lusitaniae, 25 iunii 1891, *ib.*, vol. XI, p. 207; Ep. *Delectati summopere,* ad Episcopos Peruviae, 22 augusti 1902, *ib.*, vol. XXII, p. 177; Ep. *Litteras a Vobis,* ad Episcopos Brasiliae, 2 iulii 1894, ib., vol. XIV, p. 228; Ep. *Inter graves,* ad Episcopos Peruviae, 1 maii 1894, *ib.*, vol. XIV, p. 133, etc.

PIUS X, Ep. *Sollicite vehementer,* ad Episcopos Lusitaniae, 5 maii 1905, Acta Pii X, vol. II, p. 42; Ep. *Magnopere Nos,* ad Episcopos Peruviae et Americae Latinae, 24 septembris 1905, *ib.*, vol. II, p. 172; Ep. *Diligentia ipsa,* ad Episcopos Bavariae, 30 aprilis 1911: AAS 3 (1911), p. 264 etc.

BENEDICTUS XV, Ep. *Communes Litteras,* ad Episcopos Foederatarum Americae Septemtrionalis Civitatum, 10 apr. 1919: AAS 11 (1919) p. 171.

PIUS XI, Ep. *Communes accepimus,* ad Episcopos Australiae, 12 februarii 1923: AAS 15 (1923), p. 108; Ep. *Perlibenti,* ad Episcopos Lusitaniae, 14 maii 1923: AAS 15 (1923), p. 239; et passim in Epistulis ad Episcopos diversarum nationum in unum convenientes missis.

Index Coetuum su Conferentiarum Episcoporum, quae novissimis hisce annis constitutae sunt, exstat in *Annuario Pontificio* 1962, pp. 773 sqq.

[2] In quibusdam Romanorum Pontificum documentis enumerantur speciminis causa, quaestiones et negotia quae in Episcoporum Coetibus pertractentur. Verbi gratia:

In Instructione *Quo constet firmius*: De conventibus Sacrorum Antistitum in Ditionibus Austriaci Imperii, 22 iulii 1898, haec leguntur: « Res ad deliberandum hae maxime congressuris proponantur: – christiana populi eruditio, atque institutio iuventutis; – fidelium gregis suis pastoribus coniunctio arctior et adhaesio; – Seminariorum cultus et incrementa; – catholicae studiorum universitatis erectio; – catechismus ab episcopis nove conficiendus et coniunctim edendus (*Breve Pii Pp. IX, 5 octobris 1855*); – Ecclesiae iurium et bonorum tuitio; – Summi Pontificis strenua auctoritatis et libertatis vindicatio; – ephemeridum aliarumque vulgatarum curatio scriptionum; – matrimonii christiani religio et sanctitudo; – monialium et cleri utriusque disciplina provehenda; – laicorum sodalitia ad pietatem et caritatem fovenda utiliora; – inviolata festorum custodia; – romanae liturgiae urgenda aequalitas; – lustrationis dioecesanae, synodorumque, iuxta Tridentinas leges, instauratio; – conditionis opificum, agricolarum, emigrantium sollicitudo; – socialis, quam nominant, et popularis causae studium; – militum cultura religiosa; – petriana stipes; – sacris item missionibus, servitudinis extinctioni, conferenda subsidia; – communia scripta vel acta, ad utilitates rei cum sacrae tum civilis, unanimi pastorum consilio edenda; – alia demum id generis negotia, quibus rite expediendis, non modo proficuam, verum etiam necessariam esse agendi et sentiendi concordiam omnino compertum est omnibus » (Acta Leonis XIII, vol. XVIII, p. 98).

— 17 —

Hoc autem in casu quaestiones omnes, antequam in Conferentia Nationali pertractentur, Metropolitis vel Praesidibus Conferentiarum Regionalium aut Ritualium opportuno tempore communicari debent mediis idoneis, ita ut consilia et vota omnium Episcoporum exquirantur.

II – DE COETUS MODERAMINE

24. [*De statutis Coetus*]. Episcoporum Nationalis Coetus seu Conferentia peculiaribus regitur statutis a Sancta Sede probatis.

25. [*De rationibus inter Coetum et S. Sedem*]. § 1. Opportuno ante Conferentiae celebrationem tempore Nuntius vel Delegatus Apostolicus certior fieri debet de rebus in Conferentia pertractandis deque eorum ordine.

§ 2. Conferentia expleta, acta et initae deliberationes ad Sanctam Sedem per Nuntium vel Delegatum Apostolicum communicanda sunt ut Ipsa, si opus sit, sua auctoritate intervenire possit; neque ad singulos Episcopos acta et deliberationes transmitti poterunt, nisi prius Apostolica Sedes responsum dederit et mentem suam patefecerit.

26. [*Consilium et Commissiones in Coetu constituendae*]. E gremio uniuscuiusque Coetus constituantur:

§ 1. Consilium permanens, ex aliquibus Praesulibus constans, quod ipsam Conferentiam repraesentet in omnibus causis et negotiis eidem concreditis;

§ 2. Commissiones Episcopales, quae peculiaribus negotiis praeficiantur et res in Conventu plenario tractandas parent.

27. [*Secretariatus generalis*]. Constituatur insuper Secretariatus generalis in servitium Coetus Episcoporum.

III – DE VI DECISIONUM

28. [*Principium generale*]. Decisiones a Coetu seu Conferentia Episcoporum Nationali prolatae iuridice non obligant singulos Episcopos, nisi expressa et specifica Apostolicae Sedis approbatione corroborentur. Attamen, ratione unitatis et boni com-

— 18 —

munis, maxima reverentia semper accipiendae sunt atque servandae.

29. [*De Episcopo contra decisiones agente*]. Episcopus in casu aliquo particulari contra decisiones Conferentiae in sua dioecesi agere intendens, antea scripto certiorem faciat Conferentiam in persona Praesidis de suis agendi rationibus.

30. [*Quomodo obtinenda sit vis iuridica pro toto Coetu*]. In rebus pro quarum solutione oporteat normas iuridicas ferre, adeatur Sancta Sedes eiusque iudicio standum erit.

31. [*Quomodo obtinenda sit vis iuridica pro dioecesi*]. Unusquisque Episcopus, pro sua prudentia et discretione, normas in Coetu Nationali Episcoporum latas vi iuridica in propria dioecesi fulcire potest.

IV – DE RELATIONIBUS INTER EPISCOPOS DIVERSARUM NATIONUM

32. [*Relationes inter Episcopos diversarum nationum*]. Foveantur relationes inter Episcopos diversarum nationum ad maius commune bonum tuendum.

33. [*... praesertim erga eos qui persecutione opprimuntur*]. Illos potissimum Sacrorum Antistites, qui propter nomen Christi calumniis et angustiis divexantur vel in carceribus detinentur, Episcopi fraterno amplectantur animo eosque germana actuosa cura prosequantur, ut eorum dolores praecationis operisque Confratrum ardore leniantur et mulceantur.

CAPUT IV
DE DIOECESEON PARTITIONE

34. [*Principium generale*]. Ut convenienter Dioeceses gubernari queant, nec magnae nimis sint nec parvae nimis, ratione territorii et incolarum numeri, variis locorum et personarum aliarumque rerum circumstantiis mature consideratis, animarum bono potissimum spectato.

— 19 —

35. [*Dioeceses nimis parvae*]. In singulis casibus, omnibus adiunctis accurate perpensis, decernatur an dioeceses nimis parvae supprimendae sint, an alii dioecesi uniendae, an ex pluribus parvis nova dioecesis constituenda.

36. [*Dioeceses nimis magnae*]. Item in singulis casibus decernatur an dioeceses nimis magnae dividendae sint, circumstantiis omnibus diligenter consideratis.

37. [*Abbatiae et Praelaturae* nullius]. Abbatiae et Praelaturae *nullius*, quae ratione territorii et incolarum numeri sat magnae sunt, nisi peculiares obstent circumstantiae, in dioeceses erigantur. Quoad ceteras, utrum conservandae sint an supprimendae decernat Sedes Apostolica.

38. [*Confinia dioeceseon*]. § 1. Confinia dioeceseon congruenter mutentur, si opportunum videatur, pro locorum distantia, viarum commoditate aliisque circumstantiis, ex prudenti S. Sedis iudicio.

§ 2. Immutatio confinium ita fiat ut uniuscuiusque dioeceseos territorium continuum pateat, nec amplius intra territorium unius dioeceseos exsistant loca vel paroeciae, quae ad aliam dioecesim pertineant.

39. [*Sedis episcopalis locus*]. Sedes episcopalis seu residentia Episcopi eiusque Curia, quantum fieri potest, in loco aptiore et commodiore sit, quo facilior clero et fidelibus pateat accessus.

40. [*Curia episcopalis*]. § 1. Si duae aut plures dioeceses uniantur unione exstinctiva et una constituatur nova dioecesis, una tantum sit Curia episcopalis.

§ 2. Si unio sit aeque principalis et uni Episcopo duae vel plures dioeceses regendae committantur, item una sit Curia dioecesana et sedes episcopalis, nisi Sedes Apostolica aliter decreverit.

41. [*Provinciae ecclesiasticae*]. Provinciae ecclesiasticae alicubi minuendae sunt, alicubi numero augendae et circumscribendae in regiones conciliares iuxta necessitates apostolatus, attentis conditionibus geographicis, historicis traditionibus aliisque circumstantiis, habito quoque respectu, si opportunum videatur, ad numerum et confinia provinciarum civilium.

— 20 —

42. [*Immediata subiectio S. Sedis abolenda*]. Dioeceses immediate Sanctae Sedi subiectae illi Provinciae Ecclesiasticae aggregentur, quae vicinior seu opportunior sit, et fiant suffraganeae.

43. [*Ratio servanda in dioeceseon mutationibus*]. § 1. Erectio, suppressio, unio, dismembratio, divisio dioeceseon ac translatio sedis episcopalis et Curiae ita fiant, ut Episcopus per se ipse ac facile cognoscere valeat clerum et singulas paroecias.

§ 2. In hisce negotiis peragendis respectus habeatur non solum ad sacerdotum incolarumque numerum et locorum distantiam, verum etiam ad ritum ac nationalitatis diversitatem, ad communitatis dioecesanae spiritualem cohaerentiam, ad peculiaria adiuncta geographica, socialia, oeconomica, ad historicas traditiones, ad civiles quoque circumscriptiones atque ad pacta forte inita inter Sanctam Sedem et Status.

44. [*Commissio de dioeceseon mutationibus*]. In unaquaque Natione, probante Sede Apostolica, peculiaris ac permanens Commissio Episcoporum constituatur vel constitui poterit, quae, auditis Episcopis quorum interest, videat an et quaenam immutationes circa dioeceses sint inducendae easque Sedis Apostolicae iudicio subiiciat, salvis iuribus Ecclesiae Orientalis.

45. [*Dioeceses personales*]. § 1. Dioeceses *personales* ratione idiomatis vel nationalitatis erigendae non sunt.

§ 2. Dioeceses autem *personales* pro diversitate rituum erigi poterunt, quinimmo curandum est ut erigantur ubi plures sint fideles diversi ritus, quibus sufficienter consuli nequeat per sacerdotem aut paroeciam eiusdem ritus.

§ 3. Item, an pro certis personarum coetibus dioeceses *personales* vel Ordinariatus sint constituendi, Conferentia Episcopalis Nationalis in singulis casibus proponat, et Sancta Sedes decernat.

— 21 —

CAPUT V

DE PAROECIARUM ERECTIONE DEQUE EARUMDEM CONGRUA CIRCUMSCRIPTIONE

46. [*Paroeciae nimis magnae dividendae aut dismembrandae*]. Ut cura animarum rite ac fructuose exerceri valeat et parochus suas possit cognoscere oves, omnino enitendum est ut paroeciae, nimium fidelium numerum aut territorium nimis extensum habentes, apte pro diversis adiunctis dividantur aut dismembrentur.

47. [*Parvae paroeciae uniendae*]. Parvae paroeciae, quantum res postulet et sinant adiuncta, in unam redigantur.

48. [*Qua auctoritate id fiat*]. Episcopus potest auctoritate propria quascumque paroecias dividere, dismembrare et inter se unire quoties id pro animarum bono necessarium vel utile ipsi videatur.

49. [*Novae paroeciae aut saltem « centra pastoralia » opportuno tempore erigenda*]. § 1. Sedulo curet Episcopus ne novae paroeciae nimis sero erigantur, postquam scilicet recens constitutae aut immigrantes familiae a vita christiana, ob curae pastoralis defectum, iam abscesserint.

§ 2. Si fluxus immigrantium copiosus fuerit et paroecias erigere novas difficile sit, instruat Episcopus « missiones cum cura animarum » vel « centra pastoralia » in ipsis praegrandibus aedificiis, habitationi hominum destinatis, vel alibi.

50. [*Paroeciae personales*]. Paroecias personales pro fidelibus diversi sermonis aut nationis, iis in locis ubi iidem plurimi stabiliter commorantur, Episcopus, auditis Capitulo cathedrali et parochis consultoribus, erigat, si per determinatum vicarium cooperatorem vel missionarium apte et efficaciter eorum cura pastoralis exerceri nequeat.

51. [*Ecclesiae religiosorum pro paroecialibus fungentes*]. Si quando paroeciae propriam non habeant ecclesiam, nec aptus ac decens locus pro ecclesia paroeciali interim adhiberi queat, Ordinarius loci, peculiari conventione ad tempus cum Superiore maiore legitime inita, statuere potest ut parochi ecclesiis religiosorum virorum, etiam exemptorum, utantur veluti si sint ecclesiae paroeciales.

— 22 —

52. [*Commissio dioecesana pro novis erigendis paroeciis*]. Ubi Officium Dioecesanum Paroeciarum non habeatur, instruat Episcopus Commissionem dioecesanam quae de novarum paroeciarum erectione ac de templorum paroecialium constructione constanter ac diligenter agat.

53. [*Etiam fideles contribuere debent*]. Urgeatur fidelium obligatio contribuendi ad erectionem novarum paroeciarum in sua cuiusque dioecesi et, si casus ferat, peculiaris quaedam associatio constituatur cuius sit pecuniam colligere ad ecclesias aedificandas vel restaurandas.

Curet autem Ordinarius loci ut paroeciae gravibus oneribus non graventur pro ecclesia construenda, instauranda, exornanda. Numquam vero parvipendatur momentum operum caritatis et apostolatus quae, in casu necessitatis, ipsis ecclesiarum ornatibus anteponenda sunt.

7

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT

Praeses subcommissionis de materiis mixtis

I – OSSERVAZIONI

sullo schema decreti de pastorali Episcoporum munere

Pag. 5, lin. 5 ante finem: «longe aberraverunt»; sopprimerei «longe». Per la cadenza della frase, sarebbe forse meglio scrivere: «a via illius aberraverunt».

Pag. 10, lin. 2 ante finem: «neutrae», scrivere «neutrales».

Id. pag. 11, lin. 1.

Pag. 13, b) 6°. Invece di «Secretariatibus» direi «Officiis dioecesanis». Pro «actuositatis» si vorrebbe «activitatis». Forcellini ha le due parole «actuose» e «actuosus», ma non conosce l'astratto. Nè questo si trova in A. Blaise, *Dictionnaire latin-français des auteurs chretiens*. L'autore dello schema adopera quella parola in molti casi, ove si vuole «activitas».

Pag. 14, n. 18, 3). Leverei «Secretariatus seu». Basta «Officia».

Leverei pure «generalem vel peculiarem».

Pag. 15, n. 21. Non vedo la ragione della parola «ampliores», che sopprimerei.

Pag. 18, lin. 1. Non capisco che cosa viene a fare l'antropologia in quel testo.

Pag. 29, n. 72: «et ad pietatem», leverei «et».

Pag. 38, lin. 6 ante finem. Scriverei «actuosaque coordinatione», oppure «activitatisque coordinatione».

Ibid., lin. ult. Scriverei «vita mere contemplativa».

Pag. 39, lin. 8: «activitas» invece di «actuositas».

Pag. 44, n. 114, 3, «cum activitate paroeciae».

Pag. 45, n. 118: «Apostolica activitas».

Pag. 49, n. 128, par. 1. «Pensiones» va bene; ma «taxa» con quel senso non è conosciuto, nè da Forcellini, nè da Blaise.

Pag. 51, n. 135: «activitas».

Pag. 57, le quattro ultime righe del primo paragrafo non mi sembrano felici, troppo complicate per ciò che si vuole dire.

Il senso di «actuositatem» è meno chiaro che negli altri casi. Che il lavoro educativo fatto nei tre campi, biblico, liturgico, omiletico (?) si possa qualificare di «peculiaris actuositas» mi pare una cattiva traduzione di un pensiero non troppo chiaro. Il Concilio dà ordini. Avrei terminato il paragrafo a «versatur». Le speranze sono un'altra cosa.

Il catechismo romano era fatto per il clero più che per i fedeli. Che ci sia una «sublata consensio» e che i fedeli non professino le stesse verità sono af-

fermazioni poco fondate, che in ogni caso sarebbe meglio non esprimere. I fedeli sarebbero scandalizzati ed i non-cattolici ci canzonerebbero.

Pag. 58, lin. 4. Sopprimerei «patet omnino quod».

Ibid., n. 147. Mi pare che ci vorrebbe «haberi debet».

Pag. 61, n. 158, par. 2, lin. 3. Sopprimerei «perfecte planeque».

Pag. 65, n. 176. Che cosa sono quegli «Instituta ad pueros erudiendos?». Sono le scuole o qualche altra cosa?

Nelle pagine 57-67 ho avuto più che altrove una impressione di lungaggini e di ripetizioni delle medesime cose, prese da diverso punto di vista.

Pag. 71, lin. 1. Invece di «Secretariatus», scriverei «Officia».

Pag. 83, n. 224. «Centra» è traduzione pigra della parola italiana «centro». Ma non c'è niente in Forcellini che favorisca un uso tale della parola. Potrebbe essere «sedes». Ma qui si vuole alludere alle persone, più che alla loro sede. La parola classica sarebbe «circulus». Ma si può prendere altra parola, p. es. «consociatio» o «consilium». L'aggettivo «peculiaria» è superfluo.

Pag. 85, lin. 2. Proporrei: «...connumerentur generaliaque...»

Pag. 85-90. Quando si è discusso lo schema isolato, si era detto, se non sbaglio, che la parola «communismus» non doveva assolutamente figurarvi, né le parole associate «communistae» ecc. Il Concilio non deve fare della politica, né parlare in modo tale che gli avversari ci possano accusare di farne. C'è altrettano materialismo dai capitalisti. Dobbiamo combattere il materialismo ateo, niente altro. In conseguenza, tutto ciò che figura come capitolo VIII deve essere profondamente rimaneggiato.

Bisogna poi tenere conto del progetto preparato dalla Commissione Teologica «De Ordine Sociali», che non è stato ancora esaminato dalla Commissione Centrale, ma del quale si può avere una copia stampata.

I numeri 254-259 non sono materia di Concilio. Corrispondono ad una situazione particolare che si spera transitoria.

Roma, 14 ottobre 1962

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

II – OSSERVAZIONI

sullo schema decreti de Episcopis ac de dioeceseon regimine

Pag. 5, lin. 5. Sopprimerei la frase «nemo est qui non videat».

Ibid., lin. 2 ante finem invece di «actuositas» scriverei «activitas».

Pag. 7, lin. 9, invece di «actuositas» scriverei «activitas».

Pag. 21, n. 49/2. Circa la parola «Centra Pastoralia» ripeto le osservazioni fatte sull'altro schema decreti «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum».

Roma, 17 ottobre 1962

✠ EUGENIO Card. TISSERANT

8

Beat.mus IGNATIUS GABRIEL TAPPOUNI

Patriarcha Antiochenus Syrorum

I – Animadversiones

circa schema decreti
de rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda

Page: 29, Art. 7.

SUBIECTIO RELIGIOSORUM PRO DIVERSITATE RITUS

Les religieux latins qui exercent l'apostolat en faveur des fidèles des Rites différents doivent naturellement se conformer aux normes et directives de la hiérarchie. Mais une certaine activité de ces religieux restera nécessairement incontrôlable par les Ordinaires surtout quand il s'agit de l'administration des sacrements de la confession et de la communion. Le bien des âmes, en effet, exige qu'une pleine liberté soit laisssée aux fidèles pour la réception de ces deux sacrements auxquels on pourrait même ajouter un troisième: l'extrême-onction.

A l'inconvénient dont parle S.B. le Patriarche Saigh, on pourrait remédier, si d'une part, les religieux orientaux qui se trouvent dans les Congrégations ou Ordres des Missionnaires, administraient aux fidèles Orientaux les sacrements dans leurs Rites, et si d'autre part les Missionnaires recommandaient aux fidèles orientaux de fréquenter les plus possible leurs églises, surtout les Dimanches, les jours de fêtes, et particulièrement aux sollennités pascales.

Rome, le 29 Oct. 1962

I.G. Cardinal Tappouni
Patriarche Syr. d'Antioche

II – Animadversiones

quoad schema decreti
de pastorali Episcoporum munere deque cura animarum

Page 85 ss. Chapitre VIII.

Le monde attend du Concile Oecuménique une condamnation du Communisme et cette condamnation doit avoir lieu. Cependant en condamnant nommement le Communisme, l'Eglise pourrait être accusée de faire de la poli-

tique. On sait que le Patriarcat de Moscou, avant d'envoyer des Observateurs, a voulu savoir si le Concile Oecuménique avait l'intention de traiter des sujets tels que: relations entre l'Eglise et l'Etat; la Paix, l'Athéisme etc... et a demandé comment ces sujets seraient traités! Il y a lieu de croire que derrière le Patriarcat de Moscou, il y a le Gouvernement de Moscou...

Il serait donc plus opportun de faire suivre le mot Communisme chaque fois qu'il est nommé de l'adjectif «Atheus» ou mieux encore, se limiter à condamner le matérialisme et l'athéisme, dans n'importe quel système doctrinal.

Rome, le 29 Oct. 1962

I.G. Cardinal TAPPOUNI
Patriarche Syr. d'Antioche

9

EM.MUS IOSEPH CARD. FERRETTO

ANIMADVERSIONES

quoad schema de Episcopis et de dioeceseon regimine

Pag. 5, lin. 1: eritque, sopprimerei, come pleonastica espressione.

Lin. 5: cum Em.mo Tisserant: sopprimere la frase «nemo est qui non videat».

Lin. 6: ex divina institutione, Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: qui si parla di «ecclesiae peculiares». Forse per questo argomento rimandarlo alla Costituzione dommatica De Ecclesia, ubi agitur De Episcopatu.

Lin. 9: la «potestas iurisdictionis» si asserisce «ordinaria et immediata»; si suppone «ex divina institutione». Allora, nel quarto capoverso, non sarebbe più logico dire che la Santa Sede ritiene opportuno di *non riservare più a sé* alcune facoltà? Qui il testo dice «Episcopi ipso iure stabiliter habeant».

Lin. 29: cambiare la parola «actuositas» con «activitas».

Pag. 6: chi nega che il Vescovo abbia tutte le facoltà necessarie ed opportune per l'erezione delle parrocchie e per la rispettiva congrua circumscriptio?

Pag. 13, art. 14: sarebbe bene sopprimerlo per evitare dualismi.

Pag. 15: honores et privilegia personalia: ma quali? e se sono personali è ovvio; ed allora ad quid questa concessione?

Pag. 16: tamen et ipsi... etiam aliqui Episcopi. Bisognerà praecavere ne difficultas oriatur in suffragiis dandis ex numero eorum qui ius suffragandi habent: forse con una «aequa ratione»?

Pag. 17, n. 26, § 2: forse dichiarare che i membri di queste Commissioni Episcopali possono essere eletti *indiscriminatim* tra i Vescovi della Nazione.

III, n. 28: per evitare l'impressione che la «Conferentia» sia un ente legislativo inter Apostolicam Sedem et Episcopum non sarebbe meglio dire così: «Decisiones ab Episcopis in coetu seu conferentia legitime coadunatis prolatae vim legis non habent nisi expresse apostolicae Sedis auctoritate augeantur; attamen ad unitatem fovendam et commune bonum augendum debita reverentia accipiendae et considerandae sunt ab unoquoque Nationis seu Dicionis Episcopo.

Pag. 18, n. 28: sopprimerei «atque servandae»;

n. 32: dire inter Conferentias Episcoporum Nationales (il titolo).

Pag. 19, n. 37: sopprimerei;

n. 40, § 1: aggiungerei: «una cathedralis ecclesia unumque cathedrale capitulum»;

n. 41: «regiones conciliares»: quaenam sunt vel quo iure statutae?

Pag. 20, n. 42: ... «et fiant suffraganeae»: forse più esatte le consuete espressioni di curia: «et iuri metropolitico Archiepiscopi subiiciantur ad normam iuris communis».

n. 45, § 1 et § 3: c'è contradizione al § 1; «erigendae non sunt»; al § 3: «proponat et Sancta Sedes decernat»; meglio sopprimere tutto il n. 45.

n. 48: come si provvede agli «iura quaesita Religiosorum?

n. 50: che difficoltà c'è a ricorrere alla S. Sede?

n. 51: nel caso degli «exemptorum» il proprietario è il Romano Pontefice; perciò si dovrebbe chiedere il benestare della S. Sede. Si dispone la soppressione della propositio n. 14, pag. 13, relativa agli Ausiliari, e di conseguenza il § 1 del n. 17. Inoltre l'ultimo inciso del n. 15 «firma manente eorumdem iurisdictione in solidum...». Così pure si desidera la soppressione dell'art. 37 circa le Abbazie e Prelature nullius.

B) *PROCESSUS VERBALIS*

Alle ore 17 del 29 ottobre 1962, nella Sala delle Congregazioni nel Palazzo Apostolico Vaticano, si riunisce la Sottocommissione per le materie miste preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, per trattare le seguenti questioni:

1. De emendando schemate Decreti «De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda»;

2. De schemate Decreti «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum»;

3. De schemate Decreti «De Episcopis et de Dioeceseon regimine».

Sono presenti le loro EE. RR. i Signori Cardd. Eugenio Tisserant, Presidente, Giuseppe Ferretto, Achille Liénart, Giovanni Battista Montini, Leone Giuseppe Suenens. Assente per motivi di salute l'Em.mo Card. Ignazio Gabriele Tappouni.

Funge da segretario mons. Lauro Governatori.

La seduta ha inizio con la consueta preghiera *Adsumus* letta dall'Em.mo Presidente. Si passa quindi all'esame delle tre questioni poste all'ordine del giorno:

I Questione: *De emendando schemate decreti de rationibus inter Episcopos et Religiosos*

L'Em.mo Tisserant non ha particolari osservazioni da fare.

L'Em.mo Liénart fa rilevare il voto dell'Ecc.mo Mons. Silva riferito a pag. 40, II, del fascicolo stampato, riguardante la visita da parte del Vescovo per quanto concerne l'osservanza delle leggi sociali e desidererebbe che fosse inclusa qualche disposizione in proposito nell'art. 27 § 2 del testo emendato (pag. 64); anche perché l'esperienza insegna chiaramente che i Religiosi spesso ignorano e non riconoscono questi doveri sociali.

L'Em.mo Presidente e gli altri osservano che la risposta data dalla Commissione mista riguardo al suggerimento dell'Ecc.mo Silva è soddisfacente e pertanto non ritengono opportuno modificare il testo preparato.

L'Em.mo Ferretto vede una contraddizione nell'art. 13 (pag. 57-58 tra il n. 1 e il n. 2) dove si parla delle opere ed Associazioni proprie da erigere nella casa religiosa: nel n. 1, egli dice, si afferma che il permesso di erezione di nuova casa «secumfert pia opera Instituti propria exercendi», mentre nel n. 2 si richiede l'espressa «Ordinarii loci licentia».

L'Em.mo Tisserant fa tuttavia rilevare che nel n. 1 si tratta di nuova erezione di casa religiosa, per la quale l'Ordinario può anche mettere delle limitazioni quanto alla istituzione delle opere proprie dell'Istituto; mentre nel n. 2, si tratta di istituire nuove opere in case già erette. Pertanto non si vede alcuna contraddizione, anzi appare la opportunità della precisazione fatta.

Gli altri Em.mi convengono con *l'Em.mo Presidente* ed il testo non subisce cambiamenti.

L'Em.mo Tisserant legge quindi una osservazione rimessa per iscritto *dall'Em.mo Tappouni* assente, riguardante *l'art.* 7 (pag. 56) cioè la «subiectio Religiosorum pro diversitate rituum» e riferentesi alla osservazione di Sua Beatitudine il Patriarca dei Melchiti, Saigh Maximos, riportata a pag. 29 del fascicolo stampato.

L'Em.mo Tappouni scrive: «Les religieux latins qui exercent l'apostolat en faveur des Rites différents doivent naturellement se conformer aux normes et directives de la hiérarchie. Mais une certaine activité de ces religieux restera nécessairement incontrôlable per les Ordinaires surtout quand il s'agit de l'administration des sacrements de la confession et de la communion. Le bien des âmes, en effet, exige qu'une pleine liberté soit laissée aux fidèles pour la réception de ces deux sacrements auxquels on pourrait même ajouter un troisième: l'extrême-onction.

A l'inconvénient dont parle S.B. le Patriarche Saigh, on pourrait remédier, si d'une part, les religieux orientaux qui se trouvent dans les Congrégations ou Ordres des Missionnaires, administraient aux fidèles Orientaux les sacrements dans leurs Rites, et si d'autre part les Missionnaires recommandaient aux fidèles orientaux de fréquenter le plus possible leurs églises, surtout les Dimanches, les jours de fêtes, et particulièrement aux sollennités pascales».

L'Em.mo Tisserant non ritiene necessario aggiungere alcunché al testo preparato, giacché, come aveva già rilevato per iscritto, il caso prospettato dal Patriarca non sembra possa essere risolto con tassative disposizioni, bensì con una fraterna intesa e collaborazione tra i vari Superiori ecclesiastici dei vari riti: questo sarà sufficiente.

Gli altri Em.mi condividono il pensiero dell'E.mo Presidente e il testo rimane perciò immutato.

L'Em.mo Montini rileva e lamenta l'atteggiamento dei Religiosi anche in campo politico, che crea disorientamento e scissioni penose tra i cattolici; l'interessamento eccessivo che essi dimostrano per le loro feste particolari e le loro opere, mentre si mantengono riservati e spesso estranei alle feste proprie della diocesi; la mancanza di spirito diocesano, oggi tanto necessario. Egli perciò desidera che si diano disposizioni precise al riguardo, specialmente per quanto si riferisce ad una più attiva partecipazione di tutti i religiosi alla vita comunitaria della diocesi.

Si fa osservare all'Em.mo che a questo suo suggerimento e desiderio è già provveduto con l'art.9 § 1 e § 2 e con l'art. 29; questo nuovo spirito di collaborazione informa tutto lo schema proposto.

L'Em.mo Montini chiede all'Em.mo Suenens se la risposta data alla di lui osservazione circa la exemptio collettiva, di cui si parla a pag. 23, n. III, sia da considerarsi esauriente.

L'Em.mo Suenens ripete le sue preoccupazioni in proposito richiamandosi a quanto esposto a pag. 23: osserva che i lamentati inconvenienti esistono di fatto tra i due rappresentanti, quello della S. Sede e quello del Vescovo, per cui bisognerà provvedere in qualche modo.

Non domanda però l'aggiunta di particolari disposizioni in proposito: eventuali rimarchi egli li potrà proporre in sede di Concilio. Per il momento accetta il testo proposto.

Nel testo suddetto egli desidera che venga introdotta una modifica al n. 32 (pag. 67) verso la fine del secondo capoverso, dove si dice «congruae notiones tradantur de Actione catholica, et apostolatu sociali et caritativo...». Piuttosto che parlare di Azione Cattolica, egli propone che si usi una espressione più generica quale potrebbe essere «de apostolatu laicorum et de actione sociali et caritativa», perché l'azione apostolica dei laici non si svolge in tutti i luoghi nella forma specifica di Azione Cattolica.

Si discute circa la frase da sostituire ed infine si concorda di lasciare il testo come proposto, mettendo però la espressione «actio catholica» con la lettera minuscola ed aggiungendo «apostolatu *religioso*, caritativo et sociali».

Si dispone inoltre che quando si parla di «actio catholica» il termine sia scritto sempre con lettera minuscola in modo che indichi una forma generica di apostolato e non quella specifica che ha assunto in molte nazioni cattoliche.

II Questione: *De schemate decreti de pastorali Episcoporum munere deque cura animarum*

L'Em.mo Tisserant ha fatto già conoscere per iscritto le sue osservazioni e proposte di emendamenti, che sono stati rimessi in copia agli altri Em.mi Padri componenti la Sottocommissione. Egli non ha altro da aggiungere. Le osservazioni si riportano nell'allegato n.1 del presente verbale.[1]

L'Em.mo Liénart prende quindi la parola per dire che le osservazioni fatte nello schema «De rationibus inter Episcopos et Religiosos», dovranno essere riportate nel cap. IV del presente schema di Decreto pag. 38-53.

Quanto allo schema «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum», considerato nel suo insieme, egli ritiene che lo schema sia: «faible et presque élémentaire» pensando soprattutto che il Concilio dovrà avere finalità eminentemente pastorali; gli sembra un buon catechismo di perseveranza per i Vescovi e per i parroci. Rileva che vi sono molte ripetizioni... si parla di catechesi per il Vescovo, per il parroco e per il catechista.

[1] Cf. pp. 537 s.

Il ministero tradizionale non gli sembra possa oggi formare delle comunità parrocchiali fraterne, ardenti e apostoliche, e dare una formazione liturgica profonda. Si accenna alla questione della «pastorale d'ensemble», quale oggi sembra richiesta dalle difficili circostanze in cui viviamo.

L'Em.mo Card. Tisserant invita l'Em.mo Liénart a preparare qualche articolo su quei problemi di carattere pastorale, che, a suo giudizio, debbono essere presi in considerazione: egli potrà farlo avendo degli ottimi collaboratori.

L'Em.mo Liénart si prende l'incarico di preparare il testo nel senso indicato.

L'Em.mo Suenens fa rilevare che il primitivo schema era molto più esteso e che è stato ridotto per decisione della Commissione centrale, essendo prevalso il criterio di toccare soltanto alcuni punti essenziali, limitandosi alle innovazioni.

L'Em.mo Liénart quanto *al cap. 8* «De cura fidelium qui materialismi erroribus inficiantur» condivide il pensiero dell'Em.mo Tisserant; il testo dovrà essere riveduto e corretto per togliere la parola «communismus» e tutto ciò che si riferisce ad un regime politico, trattando unicamente dell'errore del materialismo, del naturalismo e dell'ateismo. Ma bisognerebbe parlare di questi errori non soltanto quando si fa riferimento al mondo operaio, ma altresì quando si trattano i problemi spirituali dei vari ambienti e settori sociali, giacché tutti sono ugualmente minacciati dagli errori suddetti.

Gli Em.mi convengono sulla opportunità di togliere dallo schema le parole «communismus» e «communistae» usando il termine «materialismus» e «atheismus», allo scopo di impedire che la Chiesa e il Concilio vengano accusati di fare politica.

L'Em.mo Montini propone di aggiungere nel proemio a pag. 5, lin.9, dopo «instituto» l'aggettivo «divino».

Si discute quindi sulla opportunità o meno di premettere agli articoli dello schema i principi dottrinali.

L'Em.mo Suenens ritiene che debbano conservarsi: dato che essi riferiscono unicamente punti di dottrina certa.

L'Em.mo Ferretto invece è del parere di sopprimere dai proemi tutto quanto si riferisce ai principi dogmatici, specie se controversi o riguardanti la natura dell'Episcopato ed i poteri dei Vescovi, rimettendosi alla relativa Costituzione dommatica «De Ecclesia», tanto più che i presenti decreti dovranno essere proposti ai Padri immediatamente dopo la Costituzione suddetta, secondo il progetto della Segreteria Generale del Concilio.

Gli Em.mi Padri sono in voto.

L'Em.mo Montini propone di cambiare nell'art. 12 alla fine del terzo capoverso l'espressione «Officii socio-religiosi» in «Officii socio-pastoralis».

Gli Em.mi sono in voto.

Lo stesso Em.mo Montini vorrebbe che nello schema fosse fatto esplicito riferimento alla cura delle famiglie e dei maestri, essendo della massima importanza il problema della formazione spirituale sia dei genitori che dei maestri; su questi due settori bisogna dire qualche cosa.

Viene fatto rilevare all'Em.mo che per quanto riguarda la formazione della

famiglia c'è già un articolo e precisamente l'art.76 a pag.30.

Per quanto riguarda i maestri vi è qualche accenno. Tuttavia viene disposto di fare un più esplicito riferimento alla speciale cura che il pastore di anime deve avere per la formazione degli insegnanti.

L'Em.mo Ferretto propone di sopprimere l'art.7 a pag. 11, dove si parla della «Liturgica fidelium institutio», rimandando tutto allo schema della Costituzione «De Sacra Liturgia» di cui si discute ampiamente in questi giorni.

L'Em.mo Tisserant però ritiene che questo sia il luogo giusto per trattare tale argomento, essendo uno dei doveri del Vescovo quello di curare la formazione liturgica del suo popolo.

Gli Em.mi convengono con l'Em.mo Presidente; i testi dovranno necessariamente essere a suo tempo concordati in maniera che non vi siano divergenze.

Quanto allo schema «De pastorali cura fidelium qui erroribus materialismi inficiantur» oltre al cambiamento delle espressioni «communismus» e «communistae», l'*Em.mo Tisserant* propone di togliere gli ultimi articoli 254-259, giacché non li ritiene materia di Concilio: corrispondono infatti ad una situazione particolare che si spera transitoria.

L'Em.mo Ferretto tuttavia desidererebbe che si facesse qualche accenno alle persecuzioni dei nostri fratelli di fede, anche perché è risaputo che allorché l'opinione pubblica viene informata sullo stato di persecuzione dei nostri fratelli, la loro situazione trova qualche miglioramento.

L'Em.mo Tisserant risponde dicendo che, secondo anche il pensiero espresso dai Vescovi di oltre cortina, la cosa non si verifica, anzi avviene il contrario e pertanto sembra più prudente tacere per non aggravare la situazione dei nostri fratelli perseguitati.

Gli altri Em.mi sono in voto.

Termina così la discussione sullo schema di Decreto «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum» (ore 18,15).

III Questione: *Schema decreti de Episcopis et de dioeceseon regimine*

Gli Em.mi prendono in esame la terza questione posta all'ordine del giorno, ossia lo schema di Decreto «De Episcopis et de Dioeceseon regimine».

L'Em.mo Tisserant non ha altro da osservare oltre quanto da lui indicato per iscritto e portato a conoscenza degli Em.mi Padri, cioé a pag. 5, lin. 5, sopprimere «nemo est qui non videat»; a pag. 5, lin. 2 e a pag. 7, lin. 9, cambiare la parola «actuositas» con «activitas»; a pag. 21, n. 49,2), sostituire le parole «Centra pastoralia», come già da lui osservato trattando dell'altro schema «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum»; a pag.14, n. 18, dice di cambiare la scrittura «75.mum», mettendola per esteso «septuagesimum quintum».

L'Em.mo Liénart fa rilevare un cambiamento avvenuto nell'art.11 § 1, a pag. 12, dove mentre nello schema discusso nella Commissione Centrale si di-

ceva: « haud exceptis iis quae ex iure speciale Episcopi mandatum requirunt », nel nuovo testo invece si dice « exceptis iis ».

L'Em.mo Tisserant osserva che vi è stato un cambiamento di fatto, e che la dizione attuale è chiara, limitando i poteri del Coadiutore, che nella prima redazione erano più ampi.

L'Em.mo Ferretto osserva quanto segue: a pag. 5, lin. 1, sopprimere l'espressione pleonastica « fuit est eritque » e dire « est »; nella lin. 5, è in voto con l'E.mo Tisserant per la soppressione della frase « nemo est qui non videat »; nella lin. 6, rileva che « ex divina institutione » Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, qui si parla di « ecclesiae peculiares ». Su questo argomento egli propone di attenersi alla Costituzione dommatica « De Ecclesia », dove sarà trattata anche la dottrina sull'Episcopato; nella lin. 9, la « potestas iurisdictionis » si asserisce « ordinaria et immediata », si suppone « ex divina institutione », allora nel quarto capoverso sarebbe più logico dire che la Santa Sede ritiene opportuno *di non riservare più a sé* alcuna facoltà: qui il testo dice: « Episcopi ipso iure stabiliter habeant... ».

L'Em.mo Montini propone di togliere all'inizio del quarto capoverso nella stessa pagina, lin. 15, la parola « iuribus ac », lasciando solo: « salvis privilegiis » affermando che nei precedenti Concilii si parlava di « privilegia » della Chiesa Orientale e non di « iura », come appare dai passi riportati dal « Denzinger ».

Gli Em.mi accettano.

L'Em.mo Ferretto prosegue osservando che a pag. 6, nell'ultima riga, e a pag. 7, prima linea, si dice « nisi iure communi ampliores habeant Episcopi facultates » e si chiede chi nega che il Vescovo abbia tutte le facoltà necessarie ed opportune per l'erezione delle parrocchie e per la rispettiva « congrua circumscriptio »?

A questo punto *l'Em.mo Tisserant, Presidente*, si congeda dagli *Em.mi Padri*, pregandoli di continuare l'esame degli articoli sui quali egli non ha particolari osservazioni da fare.

Circa il capitolo I: « De rationibus inter Episcopos et Sacras Romanae Curiae Congregationes » e circa il titolo del I articolo « De Episcoporum facultatibus ampliandis », *l'Em.mo Montini* propone di cambiarlo nella forma seguente « De Episcoporum iurisdictione determinanda », osservando che non si può parlare di « facultatibus ampliandis », se i Vescovi hanno già le facoltà « iure divino ».

Gli Em.mi sono in voto.

Quanto alla facoltà di cui al n.3 b), pag. 9: « Discedendi, etiam sine gravi et urgenti causa, ab Ecclesia Cathedrali tempore Adventus et Quadragesimae », egli propone di dire « discedendi iusta de causa » in maniera che resti fermo il principio sancito dal Codice della permanenza in Sede durante l'Avvento e la Quaresima.

Gli Em.mi sono in voto.

L'Em.mo Suenens propone di togliere la nota 1 a pag. 8. *Gli Em.mi* approvano.

L'Em.mo Montini circa il n. 5 dell'art. II: «De praxi SS.CC. relate ad Episcopos» si chiede se sia sufficiente allo scopo indicato la nomina a Consultori e propone di aggiungere «membra», perciò la frase venga completata così: «nominentur Membra vel Consultores Sacrarum Romanae Curiae Congregationum».

Gli Em.mi sono in voto.

Lo stesso Em.mo Montini circa la proposizione n.14, a pag.13, relativa alla facoltà del Vescovo Ausiliare «ipso iure concedendae», fa osservare il pericolo di creare dualismi dannosi per il buon governo della diocesi: se l'Ausiliare riceve le facoltà del Vicario Generale «ipso iure», cosa potrebbe fare il Vescovo qualora il suo Ausiliare non agisse bene? Si avrebbero due ordinari Vescovi, con poteri ordinari. La discussione si protrae ed infine *gli Em.mi decidono* di sopprimere l'articolo, oppure prima di proporlo ai Padri del Concilio, di sottoporre il testo al Santo Padre.

Quanto all'art.15, *l'Em.mo Montini* ritiene opportuno di sopprimere le ultime tre righe «firma manente eorumdem iurisdictione in solidum», per evitare il pericolo della molteplicità di giurisdizioni con dannose scissioni nell'unità del governo della diocesi.

Gli Em.mi sono in voto.

L'Em.mo Ferretto circa il n. 20, a pag. 15, si chiede quali sono gli «honores et privilegia personalia» che i Vescovi dovrebbero conservare?

Se sono personali è ovvio che li conservino, ed allora ad quid questa concessione? *Gli Em.mi acconsentono* per la soppressione della frase.

Inoltre lo stesso *Em.mo Ferretto* circa il n. 23, pag.16, osserva che per il suffragio deliberativo dei Vescovi eletti a partecipare alla Conferenza insieme ai Metropoliti e ai Presidenti delle Conferenze Regionali, si stabilisca una norma precisa (una *aequa ratio)* in modo che il loro voto non abbia poi a prevalere su quello del Metropolita o del Presidente della Conferenza Regionale.

Gli Em.mi sono in voto.

Inoltre a pag. 17, n. 26, § 2, sarebbe opportuno aggiungere una dichiarazione che i Membri della Commissione Episcopale possono essere eletti indiscriminatim tra i Vescovi della Nazione.

Gli altri Em.mi sono in voto.

L'Em.mo Ferretto continua proponendo di cambiare il titolo dell'art. IV a pag.18 nel modo seguente «De relationibus inter Conferentias Nationales Episcoporum».

Gli Em.mi accettano.

Su proposta dello stesso Em.mo Ferretto: viene deciso di sopprimere l'art. 37 a pag. 19, riguardante le «Abbatiae et Praelaturae nullius».

Circa il n. 40, § 1, l'*Em.mo Ferretto* propone di aggiungere dopo «Curia Episcopalis» «una cathedralis ecclesia unumque cathedrale capitulum».

Gli Em.mi sono in voto.

Nel n. 41, *l'Em.mo Ferretto* ritiene necessario di spiegare che cosa si intenda per «regiones conciliares», «quaenam sunt et qua iure statutae».

Gli Em.mi sono in voto.

L'Em.mo Ferretto propone di sostituire al n. 42, pag. 20, la espressione «et fiant suffraganeae» con altra più esatta e più conforme allo stylus curiae «et iuri Metropolitico Archiepiscopi subiiciantur ad normam iuris communis».

Gli Em.mi approvano.

Quanto al n. 45, § 1 e § 3 l'*Em.mo Ferretto* vede una contradizione tra i due paragrafi: nel § 1 si dice «erigendae non sunt» e nel § 3, «proponat et Sancta Sedes decernat». Trattandosi di materia di esclusiva competenza della S. Sede Apostolica, egli propone di sopprimere l'intero articolo 45. *Gli Em.mi sono in voto.*

Circa il n. 48 a pag. 21, sulla divisione delle parrocchie, l'Em.mo *Ferretto* fa presente la difficoltà per i «iura quaesita Religiosorum» e circa il n. 51, pag. 21-22, fa osservare che nel caso degli esenti il proprietario è il Romano Pontefice.

Quanto poi al n. 50 a pag. 21, riguardante l'erezione delle parrocchie personali, *l'Em.mo* non vede difficoltà di ricorrere alla S. Sede.

Gli Em.mi non prendono tuttavia alcuna decisione su questi ultimi rilievi fatti dall'Em.mo Ferretto.

Con le preghiere di rito, recitate dall'Em.mo Card. Liénart, si chiude la sessione alle ore 19.

ADNEXA

I

EM.MUS IOSEPH CARD. FERRETTO

ANIMADVERSIONES

quoad schema decreti
de Episcopis ac de dioeceseon regimine

1. pag. 5, lin. 1: [eritque] sopprimere come pleonastica espressione.

2. pag. 5, lin. 5: cum Em.mo Tisserant.

3. pag. 5, lin. 6: ex divina institutione: Spiritus Sanctus posuit. Episcopos regere Ecclesiam Dei: qui si parla di «ecclesiae *peculiares*».

Forse questo argomento rimandarlo alla Costituzione dommatica *De Ecclesia* ubi agitur *De Episcopatu.*

4. pag. 5, lin. 9: la potestas iurisdictionis si asserisce, *ordinaria* ac *immediata*. Si suppone «ex divina institutione».

Allora, nel quarto capoverso, non sarebbe più logico dire che la Santa Sede ritiene opportuno di *non riservare più* a sé alcuna facoltà: qui il testo dice: Episcopi ipso iure stabiliter *habeant*:

5. pag. 7: chi nega che il Vescovo abbia tutte le facoltà necessarie ed opportune per l'erezione delle parrocchie fa la rispettiva congrua circumscriptio?

6. pag. 15: honores et privilegia personalia: ma quali? e se sono personali, è ovvio: ed allora ad quid questa concessione?

7. pag. 16: tamen et ipsi... etiam aliqui Episcopi.

Bisognerà «praecavere ne difficultas oriatur in suffragiis dandis ex numero eorumque qui ius suffragandi habent»: forse con un «aequa ratione»?

8. pag. 17, n. 26 par. 2: Forse dichiarare che i membri di queste Commissiones Episcopales possono essere eletti indiscriminatim tra i Vescovi della Nazione.

9. pag. 18, n. 32: inter conferentias Episcoporum Nationales.

10. pag. 19, n. 37: sopprimerei.

11. pag. 19, n. 40 par. 1: aggiungerei: una cathedralis Ecclesia unumque cathedrale Capitulum.

12. pag. 41: regiones conciliares: quaenam sunt vel quo iure statutae?

13. pag. 42... et fiant suffraganeae: forse più esatte le consuete espressioni di Curia: et iuri metropolitico Archiepiscopi subiciantur ad normam iuris communis.

14. pag. 45, par. 1 et par. 3: c'è contraddizione: par. 1 *erigendae non sunt*;

par. 3 *proponat et Sancta Sedes decernat*: meglio sopprimere tutto il num. 45.

15. pag. 48: e « iura quaesita Religiosorum? ».

16. pag. 50: che difficoltà c'è a ricorrere alla Santa Sede?

17. pag. 51: nel caso degli *exemptorum* il proprietario è il Romano Pontefice.

II

Em.mus ACHILLES Card. LIENART

Episcopus Insulensis

A – Animadversiones

quoad schema decreti de rationibus inter Episcopos et Religiosos

Placet: une seule remarque: p. 64, art. 27, par. 2.

On n'a pas repris un voeu de Mgr. Silva disant que les Religieux sont soumis à la visite de l'Evêque en ce qui concerne l'observation des lois sociales.

Pourtant l'espérience montre que les Religieuses ignorent ou méconnaissent souvent ces devoirs sociaux.

N. 128 dans le Schéma complet de Cura animarum.

B – Animadversiones

quoad schema decreti de pastorali Episcoporum munere deque cura animarum

1. Le chap. 4, p. 38-53, reproduit le schéma de rationibus inter Episcopos et Religiosos.

Avant que ne soit intervenue nos remarques d'aujourd'hui il foudra donc les y reporter mais la numération est changée.

2. Dans l'ensemble ce projet est faible et presque élémentaire, alorsque tout le Concile devrait être eminemment pastoral (un bon catechisme de persévérance pour évêques et curés).

Beaucoup de répetitions — on parle de la catechèse pour l'évêque, pour le curé, pour le catechiste.

Le ministère traditionnel — mais former des communautés paroissiales fraternelles, vivantes et apostoliques — donner une formation liturgique etc. pas question.

3. Chap. 8 sur le communisme: à refondre, à débarrasser de ce qui vise un regime politique et traiter du matérialisme, du naturalisme et de l'athéisme.

Mais ne faudrait — il pas parler de ces erreurs non seulement en vue du mond ouvrier, mais de divers milieux qui sont atteints eux aussi.

SUBCOMMISSIO SPECIALIS

(3, 7 Novembris 1962)

A) *DOCUMENTA*

1

EMENDATIONES PROPOSITAE

quoad schema decreti

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS [1]

1) pag. 49, lin. 3 tertii « capoverso »: proponitur sequens immutatio « potiore ratione eam nostra aetate exquirant cum magis ingravescat necessitas magisque animarum periclitatur salus.

Religiosi sane, miros fructus perpetuantes... ».

2) pag. 50, lin. 5: mutatur verbum « actuositatis » in « activitatis ».

3) pag. 50, linn. 11-12: nova proponitur dictio: « quae ex instituto vitam contemplativam profitentur (ut dicitur in Const. Ap. « Sponsa Christi »).

4) pag. 50, lin. 21: mutatur verbum « actuositas » in « activitas ».

5) pag. 57, lin. 1: « quae in domibus Instituti » dicatur « quae in Instituti domibus, etiam locatis ».

6) pag. 57, n. 13: ad 1) in secundo capoverso proponitur sequens immutatio: « Tamen quoad associationes Instituti proprias, etiam ad modum corporis organici constitutas, requiritur semper expressa Ordinarii loci licentia, sublato quovis privilegio ».

7) pag. 67, n. 32: circa finem articuli, dicatur « tradantur de actione catholica et de apostolatu religioso, sociali et caritativo... ».

---

[1] Cf. pp. 446 ss.

2

REV.MUS P. IOSEPH ROUSSEAU
Secretarius commissionis de Religiosis

RESPONSIO AD EMENDATIONES PROPOSITAS

super schema

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS [1]

Ad 1) Pag. 49, lin. 3 tertii « capoverso », proponitur sequens immutatio: « potiore ratione eam nostra aetate exquirant cum magis ingravescat necessitas magisque animarum periclitatur salus: « Religiosi sane, miros fructus perpetuantes... ».

Respondetur: Nil obstat. Tantum corrigatur vox: « periclit*e*tur » (loco: periclit*a*tur).

In textu attamen insinuebatur ratio spiritualis devotionis Religiosorum operibus apostolatus, « qui perfectionem caritatis Salvatoris mundi prosequuntur ».

Ad 2) 3) 4) 5): *Placet.*

Ad 6) Pag. 57, n. 13, ad 1), in secundo « capoverso » proponitur sequens immutatio: « Tamen quoad associationes Instituti proprias, etiam ad modum corporis organici constitutas, requiritur semper expressa Ordinarii loci licentia, sublato quovis privilegio ».

Respondetur: Salva reverentia, *non placet.*

a) Textus schematis respondet canoni 686, § 3, quo, facta distinctione inter associationem per modum corporis organici constitutam et aliam non ita constitutam, pro erectione associationis prioris generis semper consensus Ordinarii loci requirebatur; dum e contra, pro erectione associationis per modum corporis organici non constitutae, sufficiebat consensus inclusus in licentia erigendi domum vel ecclesiam, si associatio erat propria Instituti religiosi.

b) Ad hanc dispositionem servandam, (salva possibili exclusione associationis in ipsa licentia erigendi domum) textus schematis redactus est, contra quem nulla fuit oppositio in Commissione Centrali. Ideoque, videtur hic textus esse servandus.

c) Emendatio proposita, si acceptetur, deberet et ipsa emendari, dicendo: « ... etiam ad modum corporis organici non constitutas ... »: nam logice, « etiam » cadit in istas associationes, non in alias pro quibus licentia sine dubio est necessaria.

---

[1] Cf. pp. 446 ss.

Ad 7) Pag. 67, n. 32: Non video bene quid sit intelligendum per « apostolatum religiosum »? Forte melius diceretur: apostolatus *christianus*. De cetero, nihil obstat quominus emendatio, specialiter hac ratione correcta, acceptetur.

Romae, die 5 Nov. 1962.

IOSEPH ROUSSEAU, O.M.I.
Secr. Commissionis de Relig.

3

REV.MUS P. CHRISTOPHORUS BERUTTI

EMENDATIONES

quoad schemata

I

DE PASTORALI EPISCOPORUM MUNERE DEQUE CURA ANIMARUM

A pag. 30 completare nel modo seguente il n. 76: « [Coniugum et magistrorum associationes]. 1) Maxime intentus ut vero spiritu christiano singulae familiae bene informentur, parochus sanctitatem matrimonii crebro fideles doceat, et operam det ut propinquior quaedam coniunctio aut peculiaris aliqua associatio coniugum fiat, ut eorum bono et utilitati praesertim spirituali aptius consulatur.

2) Peculiaris quoque magistrorum associatio, saltem interparoecialis vel dioecesana, constituatur, ut qui munere docendi in scholis funguntur vividiore semper spiritu christiano incensi, accuratius in dies atque perfectius alumnos instituant ».

A pag. 33, lin. 14 sqq.: riordinare il testo in questo modo, per renderlo più chiaro: « (opus omnino est ut) in parochorum nominatione, amotione et translatione amplior agendi facultas a iure Episcopis tribuatur, quibus et onus pastorale totius incumbit dioeceseos et plenior prae ceteris sive gregis necessitatum sive uniuscuiusque clerici virium inesse cognitio praesumitur ».

A pag. 36, n. 97: sostituire il testo « Parochus renuntiationi consentire ipso iure praesumitur, si certo constiterit eum, nullo legitimo impedimento detentum, Ordinario nihil respondisse intra septem dies ab accepta invitatione ad renuntiandum ».

A pag. 38, lin. 13 sqq.: si potrebbe dire: « ...potiore ratione » (vedi foglio a sé).

A pag. 38, ultima lin.: «... quae ex instituto vitam contemplativam profitentur ad externa...».

A pag. 44, n. 114, lin. 6: «sublato quovis privilegio» (vedi foglio a parte).

A pag. 57 togliere le ultime 11 righe e terminare il testo nel modo seguente: «... praeconii salutis, quae fit per accuratiorem institutionem biblicam et liturgicam».

Ripetizioni a pag. 9, n. 2, e pag. 26, n. 61, 2): pag. 30, n. 74 e pag. 65, n. 176.

N. 254. [Omnes fideles fratribus opitulentur qui ab atheis persecutionem patiuntur]. Magnopere commendatur ut Sacri Pastores in toto orbe catholico fideles impense exhortentur ad fratres piis precibus et eleemosynis adiuvandos, qui ob eorum constantiam in fide graviter opprimuntur. Eundem in finem etiam communiter pia exercitia in ecclesiis peragentur, secundum normas ab Ordinario loci statutas, qui praeterea curam prudenter adhibebit ut opinio publica recte edoceatur de vera condicione fidelium qui persecutionem ab atheis patiuntur, sicque coetus civium pro illorum libertate dicere valeant.

II

Circa caput IV

De rationibus inter episcopos et religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda

In pag. 38, in prooemio, lin. 13-15: è stata proposta la seguente modifica: «potiore ratione eam nostra aetate exquirant cum magis ingravescat necessitas magisque animarum periclitetur salus... Religiosi sane miros fructus perpetuantes...».

È stato risposto: Nil obstat. In textu attamen insinuabatur ratio spiritualis devotionis Religiosorum operibus apostolatus, «qui perfectionem caritatis Salvatoris mundi prosequuntur».

In pag. 44, n. 114, nel secondo capoverso: fu proposto il seguente emendamento: «Tamen quoad associationes Instituti proprias, etiam ad modum corporis organici constitutas, requiritur semper expressa Ordinarii loci licentia, sublato quovis privilegio».

L'emendamento placet alla Commissione dei Religiosi per i seguenti motivi:

a) Textus schematis respondet Canoni 686 § 3, quo, facta distictione inter associationem per modum corporis organici constitutam et aliam non ita constitutam, pro erectione associationis prioris generis semper consensus Ordinarii loci requirebatur; dum e contra, pro erectione associationis per modum corporis organici *non* constitutam, *sufficiebat* consensus inclusus in licentia erigendi domum vel ecclesiam, si associatio erat *propria* Instituti religiosi.

b) Ad hanc dispositionem servandam, (salva possibili exclusione associationis in ipsa licentia erigendi domum) textus schematis redactus est, contra

quem nulla fuit oppositio in Commissione Centrali. Ideoque videtur hic textus esse servandus.

c) Emendatio proposita, si acceptetur, deberet et ipsa emendari, dicendo: «... etiam ad modum corporis organici *non* constitutas...» nam logice, «etiam» cadit in istas associationes, non in alias pro quibus licentia sine dubio est necessaria.

Pag. 50, n. 133, in fine del secondo capoverso, è stato proposto di cambiare la frase «tradantur de Actione Catholica...» nella forma seguente: «de actione catholica et de apostolatu religioso, caritativo et sociali».

Quaeritur: quid intelligitur per ap. «religiosum»? Forte melius «ap. *christianus*».

III

De pastorali cura fidelium ne materialismi athei erroribus inficiantur

Prooemium

Quamplures sunt qui, etsi inter catholicos connumerentur et generalia Ecclesiae praecepta observare soleant, factionibus tamen associationibusque faveant, iisque etiam nomen dent, quarum proprius finis esse dicitur ut commodum et utilitas pauperum et opificum promoveatur, itemque ut perfecta iustitia socialis instauretur et aequa inter omnes cives bonorum terrenorum partitio ac distributio peragatur; sed doctrinam materialisticam et antichristianam ipsumve atheismum ii profitentur, defendunt et propagant qui in illis militant, quique etiam contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur. His sane de causis pastores animarum diligenter curare tenentur ne fideles praefatis factionibus seu associationibus ullimode adhaereant eisve favorem impendant, illosque monere et docere debent quod bono sociali et oeconomico congruenter consuli potest quin fides et mores damnum patiantur.

Pariter autem fideles absterreantur oportet etiam ab aliis erroribus agendique rationibus in re sociali et oeconomica, cuiusmodi sunt v.g. capitalismus et liberalismus,[1] quibus verum bonum sive privatum singulorum sive commune omnium civium non promovetur, sed potius laeditur et corrumpitur, quia ipsum ordinem supernaturalem absolute negant aut penitus neglegunt.

Haec igitur Sancta Synodus decernit ac statuit:

[1] Conviene nominare espressamente *il capitalismo* e *il liberalismo,* se non si nomina più *il comunismo?*

Nota bene: il testo dei numeri 229-251 potrebbe rimanere invariato, fatte le seguenti correzioni: *n. 229*, lin. 2, invece di «communismo materialistico et atheo», dire: «*materialismo atheo*».

N. 234, nel titolo, dire: «*materialismus atheus*», e dalla 4 linea dire: «*vera materialismi athei doctrina et quomodo eiusdem fautores callide agant ut incautos decipiant. Libelli et folia in iuvenes, operarios, agricolas, technicos largissime evulgentur, in quibus materialismus atheus iudicetur secundum iuris naturalis et doctrinae catholicae principia*».

N. 237, lin. 4: togliere l'avverbio «etiam».

N. 237, lin. 11: dopo la parola «proindeque» aggiungere le parole «*ut iidem*» (in exercitio...).

N. 239, lin. 3: invece di «perfecte» dire «*opportune*».

N. 241, lin. 2: al posto delle parole «communismo inficiuntur» sostituire queste altre «*vitam christianam non vivunt*».

N. 243, lin. 1 et sqq.: redigere meglio il testo, dicendo: «(Clerici et religiosi) *diligenter caveant ne quomodocumque subiecti et obnoxii unquam sint, aut esse videantur, divitibus vel auctoritatate valentibus, quorum auxilia — recte utique et prudenter — exquirant aut accipiant ad opera cultus divini et apostolatus atque caritatis exercenda*».

N. 246, lin. 1, dire: «... a *Centro Pastorali Nationali vel Regionali* praestituendas...».

N. 248, lin. 2: togliere la parola «etiam», e correggere in questo modo il testo delle ultime due righe «(versantur ob) *materialismum dialecticum vel atheismum, quo multi sive docentes sive discentes inficiuntur*».

N. 249, lin. 8 sq.; correggere così: «(acriter a) *pluribus promovetur, qui in factionibus seu associationibus antichristianis militant*».

N. 251-253; ridurre questi tre numeri in questo unico n. 251: [*De cura iuvenum qui acatholice educati sunt*]. *In singulis dioecesibus ad quas multi profugerunt iuvenes acatholice educati, sacerdotes idonei ab Ordinario loci designentur qui eorum curam spiritualem exerceant . Iidem autem, quantum fieri potest, eiusdem eorum nationis sint eorumque psychologiam, linguam patriam moresque bene cognoscant.*

Insuper autem enixe commendatur ut ipsis profugis praesto sint, magna cum caritate ac sollertia, iuvenes actionis catholicae et sodales Institutorum Saecularium, quorum proprius finis specialis sit christiane eos instituere et catholice educati non fuerint».

Vengono omessi i numeri 254-259.

B) *PROCESSUS VERBALES*

Scopus fuit denuo examinare schemata decretorum: *De Episcopis ac de dioeceseon regimine; De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum.*

Talia schemata coordinata sunt a pontificia subcommissione de materiis mixtis praeparatoria Concilii Vaticani II.

Interfuerunt sessioni diei 3 novembris: Em.mus Card. Marella, exc.mi Gawlina, Carli, rev.mi Berutti, Governatori, Fernández. Sessioni diei 7 novembris etiam Stano.

Sessio nostra contingit cum Concilium iam in actu est.

Die 3 novembris 1962

Praeludium. Marella praefatus est dicendo commissionem de materiis mixtis aliquas animadversiones fecisse circa praedicta schemata; e.g. dicitur: ne agatur separatim de opificibus, quasi peculiarem coetum constituerent, dum pari cum aliis hominibus dignitate noscuntur. Pariter desideratur non tangi in nostris schematibus quaestiones theologicas, sed disciplinares, ne ceterum ansam demus disceptationibus multis, uti contingit his diebus in studio Congregationis Generalis Concilii « De liturgia ».

Carli statim percurrit schema « De Episcopis ac de dioeceseon regimine » et adaptationes a subcommissione de materiis mixtis propositas prae oculis habuit ac in schema, ut maximum, induxit.[1]

Ceteri Patres huius nostrae subcomissionis proprias observationes admoverunt, unde idem Carli praesentavit « schema emendato in base alle osservazioni degli eminentissimi ».[2]

Ne singulas observationes hic repetamus, nos remittimus ad dictum Schema, ubi ad speciales paginas et lineas correctiones apponuntur. Allegatum I.[3]

Schema decreti « De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum ».

Die 3 novembris in examen adductae sunt « Osservazioni sullo Schema Decreti » factae ab Em.mo Card. Tisserant, Romae 14 oct. 1962.

Fere omnes observationes admissae sunt; solummodo in pag. 10, lin. 2 ante finem,[4] retineri iudicatum est verbum « neutrae » et non « neutrales » ut malebat em.mus D.nus, quia ipse codex de scholis *neutris* agit.

---

[1] Cf. pp. 641 s.

[2] Textus manu emendatus: cf. pp. 642 ss.

[3] Cf. pp. 641-642.

[4] Cf. pp. 485; 537.

Etiam in pag. 13 b) 6°: retenta est vox « Secretariatus » et non « Officia dioecesana », quia usu consecrata est.

Quoad alias notationes vide Allegatum II.[4]

DIE 7 NOVEMBRIS 1962

D.nus Governatori notavit variationes ad praedictum Schema « De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum »; folia variationum haud integre praesentavit, sed tantum Allegatum III.[5]

Variationes sunt sequentes:

Pag. 5, secundo commate, lin. 1: tollitur « uni ».

lin. 3: loco « ex instituto sibi commissam » divina institutione.

Pag. 6, lin 15: clauditur vox *dederunt.*

Pag. 12, n. 12, lin. 15: loco « Officii socio-religiosi », « Officii socio-pastoralis ».

Pag. 13, n. 14 b) 6°: loco « actuositatis », « activitatis ». Et sic deinceps. Pariter in toto textu ponitur minusculis *a*ctio *c*atholica.

Pag. 14, n. 18, 3): sic ordinatur: « ...Officia dioecesana, quae ad opera apostolatus sive generalis sive peculiaris explenda, sunt constituta ».

Pag. 15, n. 21 lin. 4: deletur « ampliores ».

Pag. 18, n. 31, lin. 3: « in Conferentiis ». Et aliis in locis ponitur maiuscula in voce « Conferentiae ».

Pag. 20, n. 34, lin. 1: « Episcopum *adire* ».

Pag. 23, n. 43, lin. 5: ponitur; post « cooperator » et post « primus ».

Pag. 28, n. 68 , lin. 16: (cann. 859 § 1 et 906).

Pag. 29, n. 69, lin. 1: « Parochus *nunquam* immemor ».

n. 72, lin. 5: « Dei *et* Salvatoris nostri ».

lin. 8: (*cfr.* can. 1349)

lin. 11: tollitur primum « et ».

Pag. 30, n. 76: alio modo ordinatur, ac insuper inducitur nova rubrica « Coniugum et magistrorum associationes » ut in Allegato III.

Pag. 31, n. 79, lin. 1: « Plures *fidelium coetus* parocho specialiter... ».

lin. 14: (Eccli, XVI, 11,12).

n. 81, lin. 8: « ...quae a *Consilio vel* a Centro *nationali* dioecesano ».

Pag. 32, n. 83, lin. 2: tollitur, post « expleat ».

lin. 5: « *P*rovincialibus vel *R*egionalibus ».

---

[4] Cf. pp. 642 ss.

[5] Textus manu emendatus.

Pag. 33, lin. 10: «...non fuit *absolute* confirmata». Comma secundum alio modo ordinatur, prout in Allegato III.

Pag. 36, n. 96, linn. 5,6: «...ei significans *causam amotionis*».

n. 97: alio modo ordinatur prout in Allegato III.

Pag. 38, lin. ultima: «... quae ex instituto vitam contemplativam profitentur».

Pag. 43, num. 113, lin. 3: «... quae in Instituti domibus, etiam locatis».

Pag. 44, num. 114, lin. 9: «... idem valet de associationibus Instituti».

Pag. 50, num. 133, lin. 9: «...intra Tyrocinium Pastorale».

Pag. 57, lin. 5: (Mc. 16, 15, 16);

lin. 19: «...per accuratiorem institutionem biblicam et liturgicam...». Cetera, incluso commate secundo, delentur.

Pag. 58, lin. 1: «Minime expedire videtur».

lin. 4: «...Insuper quod doctrina christiana»;

lin. 16: «accommodat*ae*».

num. 147, lin. 3: «habend*ae*».

Pag. 59, num. 149, lin. 1: «Commissio».

Pag. 61, num. 157, lin. 5: «*Officium* Catechisticum».

num. 158, lin. 10: deletur «perfecte planeque» et ponitur *congruenter.*

Pag. 65, num. 176: deletur totus numerus, iam dictum n. 74, p. 30.

Tandem examinatur Caput VIII «De pastorali cura fidelium ne materialismi erroribus inficiantur».

Dictum est eliminari debere vocem «communismus» et substitui voce «materialismus atheus».

Rev.mus P. Berutti debitas adaptationes paravit, prout in Allegato IV,[6] quod quidem Allegatum visum est in sessione diei 7 nov. et paulisper modificatum, hoc modo:

Prooemium sic restat: Quamplures sunt qui, etsi inter catholicos connumerantur et generatim Ecclesiae praecepta observare soleant, factionibus tamen associationibusve faveant, iisque etiam nomen dent, quarum asseclae proprium finem esse dicunt commodum et utilitatem pauperum opificum promovere, itemque perfectam iustitiam socialem instaurare et aequam inter omnes cives bonorum terrenorum partitionem ac distributionem peragere; sed, de facto, doctrinam materialisticam et antichristianam ipsumve atheismum ii profitentur, defendunt et propagant qui in illis militant, quique etiam contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur. His sane de causis pastores animarum

[6] Cf. pp. 556 s.

diligenter curare debent ne fideles praefatis factionibus seu associationibus ullimode adhaereant eisve favorem impendant, illosque monere et docere tenentur quod bono sociali et oeconomico congruenter consuli potest iuxta doctrinae catholicae sana principia.

Pariter fideles absterrantur oportet ab aliis erroribus...

Deletur «v. g. capitalismus et liberalismus».

N. 241, lin. 2: al posto delle parole «communismo inficiuntur» sostituire queste altre «*erroribus materialismi*» inficiuntur.

N. 251-253: ridurre questi tre numeri in questo unico n. 251: «De cura iuvenum qui in *materialismo atheo* educati sunt. In dioecesibus ad quas multi *advenerunt* iuvenes *in materialismo atheo* educati, sacerdotes idonei ab Ordinario loci designentur qui eorum curam spiritualem exerceant. Iidem autem, quantum fieri potest, eiusdem eorum nationis sint eorumque *mentem,* linguam patriam moresque bene cognoscant».

Praeterea enixe commendatur ut *illis* praesto sint, magna cum caritate ac sollertia iuvenes actionis catholicae et *sodales* Institutorum...

Et ita clausa est sessio de modificationibus schematum, prout voluit pontificia subcommissio de materiis mixtis praeparatoria Concilii Vaticani II.

SESSIO IV

(3 Decembris 1962)

A) *DOCUMENTA*

1

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcomissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 38 SM/62

Roma, 9 novembre 1962

Eminenza Reverendissima,

Mi onoro rimettere a Vostra Eminenza Rev.ma l'acclusa lettera con relativo allegato, consegnatami dall'E.mo Sig. Card. Marella: si tratta del nuovo progetto di Decreto «De pastorali Episcoporum munere et de cura animarum» elaborato dall'E.mo Sig. Card. Liénart.

Vostra Eminenza avrà la bontà di darmi istruzioni al riguardo.

Sommessamente, dopo aver dato un rapido sguardo al testo, mi permetto far rilevare che si riscontrano dei cambiamenti sostanziali, specialmente in alcuni punti, come ad esempio per quanto riguarda gli obblighi dei parroci (n. 32), dove si dice «sedulo serventur ea quae *in iure* dicuntur de missa pro populo applicanda, de lege residentiae, de vacationum tempore, de substituendo tunc vicario vel sacerdote», mentre le disposizioni date nello schema qui discusso, sono proprio diverse da quelle stabilite dal Codice. Così pure non si accenna al *Consilium paroeciale,* di cui tanto fu discusso nelle sedute delle Commissioni preparatorie. D'altra parte, oltre le sapienti disposizioni aggiuntive, vi sono le precedenti disposizioni saggiamente ridotte ad unum.

A voce potrei far presenti a Vostra Eminenza altre considerazioni, di carattere generale, se avrà la bontà di fissarmi un'udienza, anche di pomeriggio.

Baciando la S. Porpora, con il più devoto e rispettoso ossequio sono lieto di professarmi

di Vostra Eminenza Reverendissima
um.mo dev.mo obb.mo servo
Sac. LAURO GOVERNATORI, *segr.*

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Eugenio TISSERANT
Presidente della sottocommissione de materiis mixtis

ADNEXA

I

EM.MUS ACHILLES CARD. LIENART
Episcopus Insulensis

Rome le 7 novembre 1962

Eminence Révérendissime,

Je remets ci-joint à Votre Eminence le texte du schéma que la Sous-Commission des Matières Mixtes m'a chargé de mettre au point, touchant le projet du Décret De Pastorali Episcoporum munere et de Cura animarum.

Mon effort a porté principalement sur deux points: 1) alléger le texte de ce qui était connu et pratiqué depuis toujours, des précisions déjà contenues dans le Droit Canonique, de détails qui m'ont paru secondaires. 2) insérer des articles ou des précisions nouvelles répondant aux conditions présentes de l'apostolat pastoral.

Dans son ensemble l'ordre suivi est celui du schéma imprimé, avec ses deux parties principales et, dans chacune d'elles les chapitres et divisions existants. J'ai fait seulement quelques interversions dans l'ordre des paragraphes, pour des ragroupements plus organiques ou plus logiques et aussi pour éviter des répétitions.

Dans la 1ere partie le Chapitre IV sur les relations entre Evêques et Religieux est demeuré tal qual.

Dans la 2e partie le Chapitre II sur la pastorale des ouvriers a disparu, ses articles ajant été répartis entre le dernier chapitre et ceux qui, dans la 1ere parti relèvent du ministère de l'Evêque et du Curé. Les ouvriers en effet ne sont pas des èlèments étrangers à la paroisse, mais ils ne constituent le fond même.

Le Chapitre VII, relatif à la pastorale des estivants, a été lui aussi étudié à l'occasion de la tache pastorale du curé. Quant au dernier chapitre je l'ai transformé selon le voeux de la Commission.

Pratiquement j'ai du adapter une numération nouvelle pour l'ensemble; je n'ai pas reproduit le titres mis précédemment en tête de chaque paragraphe; la numération inserite au crayon entre crochets n'est pas destinée à subsister, elle n'est là que pour permettre de se reporter au texte antérieur auquel elle est empruntée. Quant au Chap. IV sur les relations entre Evèque et Religieux je ne l'ai pas retranscrit, mais je le transmets à sa place, dans son texte imprimé.

Je prie Votre Eminence d'agréer l'hommage de mes sentiments tout dévoués.

✠ ACHILLE Card. LIÉNART
Ev. de Lille

S.E.R. le Cardinal MARELLA
Archiprêtre de la Basilique Vaticane

II

Schema decreti

DE PASTORALI EPISCOPORUM MUNERE DEQUE CURA ANIMARUM

Prooemium

[1] Miserentissimus Deus qui «praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum», redemptionem semel pro semper et semel pro omnibus ab Unigenito per proprium sanguinem inventam, singulis hominibus usque ad consummationem saeculi statuit per Christi Ecclesiam esse communicandam.

In qua Episcopi a Spiritu positi, in Apostolorum locum succedunt tanquam veri pastores qui, assignatas sibi dominici gregis partes, in communione et sub auctoritate Summi Pontificis, singuli singulas pascunt, ita tamen ut non solum ovibus quae iam Principem Pastorum fideliter sequuntur provideant, sed etiam eas Christo lucrifacere satagant quae aut nondum in Illum crediderunt, aut ab Illius via longe aberraverunt. Quibus omnibus succurrere debent, sive ministerio verbi, sive ministerio gratiae et cultus, sive ministerio regiminis, nullis parcentes laboribus donec in omni bonitate et iustitia et veritate tandem omnes ambulent.

Episcopi insuper cum collegialiter Apostolorum collegio succedant, ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris, adiutricem operam Petri successori praestare tenentur in sollicitudine omnium ecclesiarum.

Ad tantum pastorale opus implendum cum ipsi soli sint impares, Episcopi presby-

teros in suos cooperatores deligunt et rite instituunt, inter quos parochi eminent qui, de Episcoporum spirituali paternitate atque pastorali sollicitudine prae ceteris clericis participantes, ab iisdem curam animarum in determinatis dioeceseos portionibus ex officio exercendam obtinent.

Eos quoque qui Deo mancipati religiosae vitae se dederunt, cooperatores quaerere plurimique facere Episcopi debent ad aedificationem et incrementum mystici Corporis Christi. [2]

Laicos denique, viros ac mulieres, qui in apostolatus munere adiutricem operam praestent, Episcopi advocare et iuxta suam cuiusque conditionem, sedula cura efformare et apostolatus operibus applicare satagant.

In cura vero de animabus habenda, multa commendari possunt quae semper et pro omni loco valent; alia quae datis circumstantiis vel temporibus accommodari debent; alia denique quae usque ad personales conditiones applicantur. Ista confessoris vel directoris prudentiae ac zelo relinquantur. Prima, longo Ecclesiae usu omnibus nota, magna non indigent expositione. De reliquis ergo praecipue tractare intendit Sancta Synodus ut efficacius opus pastorale, hominibus huiusce temporis et praesentis mundi conditionibus pressius adaptatum.

Pars Prior

Caput I

De episcoporum officiis

I – *De Episcopo magistro et doctore fidei*

1. Per seipsum, nisi legitimo detineatur impedimento, tenetur Episcopus opportune praedicare verbum Dei. Saepius autem catholicam doctrinam exponat quoque per litteras pastorales in singulis dioeceseos ecclesiis publice legendas.

2. Curent praeprimis Episcopi ut diebus dominicis ceterisque per annum festis de praecepto, in omnibus Missis quae ubivis, etiam in ecclesiis vel oratoriis religiosorum, adstantibus fidelibus celebrantur, brevis homilia aut alicuius partis doctrinae christianae explanatio fiat.

3. Sedulo invigilare Episcopus nunquam omittat, ut omnes sacerdotes, etiam religiosi, in verbo Dei praedicando congrua scientia sacra sint instructi, et ferventi zelo apostolico sint incensi. Eos opportune moneat qui profanas vocum novitates proponere audeant, et ipsam facultatem praedicandi eis auferat qui non resipuerint. [3]

4. Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum conficiendum curetur Directorium de praedicatione, in quo normae statuantur ab omnibus servandae, qui verbum Dei fidelibus annuntiant.

5. Magnam diligentiam adhibeat Episcopus ut alumni seminarii dioecesani, et clerici qui in Universitate aut Facultate ecclesiastica studia perficiunt, apprime et perfecte in disciplinis philosophicis et theologicis instituantur, ut etiam verbum Dei competenter praedicare valeant cum ad sacrum presbyteratus ordinem promoti fuerint.

Theologiae praesertim alumnos in progressivo pastorali tyrocinio exercendos curet.

Accuratissime magistros seu professores eligat, in quos etiam prudenter invigilet.

6. Custos est Episcopus in universa sua dioecesi, et iudex, de rebus fidei et morum. Congruum igitur est ut semper in iudiciis hac de re ferendis, prima ipsi devolvatur instantia; de qua ad superiores instantias, regionales sint sive nationales, et tandem ad Sanctam Sedem appellari queat.

Superior vero instantia quemlibet ex suis subditis, Ordinario non audito nec consulto, condemnare non decet.

7. § 1: In iudiciis de libris ferendis, cum varium periculum praebere possit, variis in regionibus, liber vel traductio, ideo localem prius habet Index indolem. De quo iudex sit oportet hierarchia localis.

§ 2: His in iudiciis, anonyma denuntiatio non admittatur.

[4] § 3: Communicatio fiat accusationis ei qui denuntiatur, antequam ad sententiam procedatur; qui, per se vel advocatum, suam defensionem praesentare valet.

§ 4: Cum liber vel auctor in Indice inscribitur, condemnationis motiva fidelibus, breviter saltem, semper exponantur, ut gravitatem et sensum periculi probe percipiant.

§ 5: Poenae medicinales sint, non vindicativae. Proinde si resipiscatur reus, non absoluta scribendi vel edendi ipsi interdictio fiat; prudentiae tamen regulae semper adhiberi possunt liberque in Indice inscriptus remanere.

II – *De Episcopo pontifice*

8. Cum per SS. Eucharistiam perfecta Dei glorificatio hominumque sanctificatio procuretur, summopere curet Episcopus ut vita ovium sibi commissarum illa quam maxime nutriatur. Invigilet igitur ut Sacrosanctum Missae sacrificium fidelibus explicetur in sua intima connexione cum redimente sacrificio Crucis atque cum Christi resurrectione et glorificatione; ut ipsi discant Redemptionem sibi praecipue per Missae sacrificium et sacramenta Novae Legis applicari. Omnibus modis procurare satagat ut Liturgia non absconditum mysterium ipsis maneat, sed paedagogus fiat quo manuducantur; ut tandem in actione liturgica conscie, actuose, et fructuose participent.

9. Urgeat Episcopus ut normae liturgicae rite ac digne serventur in Missa, in officio chorali et in quolibet actu catholici cultus.

10. In qualibet natione vel provincia ecclesiastica, communis libellus precum habeatur a Conferentia Episcoporum probatus, ut fideles una voce, rite ac devote orando et cantando, in actuosa participatione liturgiae veniant non solum qua uti singuli considerantur, sed etiam quatenus ad christianam communitatem pertinent.

[5] 11. Enixe commendatur ut in administratione sacramentorum et sacramentalium nullum fiat discrimen, quoad solemnitatem externam, pro diversa condicione sociali et oeconomica familiarum.

Summe etiam probandum est conamen omne quo minui vel etiam tolli valeant taxae, occasione sacramentorum vel sacramentalium persolvi solitae, ut sic nec minima quidem species simoniae habeatur nec argui possit Ecclesia de pecuniae quaesitu vel interesse.

III – *De Episcopo patre et pastore*

12. § 1. Quia tenetur Episcopus commissarum sibi ovium vultum cognoscere, sacerdotes praeprimis suos bene noscat et paterno amore diligat, ac diligenter congruae eorum sustentationi consulat.

Cursum renovationis pro ipsis instauret, qui sacerdotes aliquoties congreget longioribus exercitiis spiritualibus et renovationis vitae, et perficiatur lectionibus de actuali statu studiorum, praesertim de Sacra Scriptura et theologia, necnon de novis methodis actionis pastoralis.

§ 2: Religiosos viros similiter ac religiosas mulieres paterna benevolentia suscipiat et, quantum fieri possit, monialibus egenis auxilium praestet.

13. § 1: Omnes pariter qui in sua degunt dioecesi laicos, sive fideles sint sive infideles, immo et istos, cum non egeant qui sani sunt medico sed male habentes, diligere ex corde et bene cognoscere satagat.

§ 2: Ad omnes semper sollicitudo sua se extendat qui quomodolibet curae suae pastorali committuntur, cuiuscumque sint aetatis vel conditionis; sive fixum habeant inibi domicilium,sive per transennam, ut sunt migrantes, nomades, navigantes, operarii etiam ad opus quoddam pro tempore congregati; illi quoque qui sanitatis curandae causa vel relaxtionis per aliquot hebdomadas in suo territorio morantur; sint insuper fideles ac fervidi christiani, vel indifferentes; sint acatholici vel christiani fratres separati, vel Iudaei cum quibus etiam tot communia habentur; sint catholici vel pagani.

Unicuique aptum procuretur auxilium, omnibusque amantissimus appareat **[6]**
vultus Christi Iesu in Ecclesia.

14. § 1: Cum in universa dioecesi apostolatui Episcopus praesideat, apprime noscat necesse est conditiones omnes, demographicas scilicet, oeconomicas, sociales aut morales, quae vitam hominum afficiunt, temporalem certe sed et spiritualem, illam in deterius saepe, raro in melius inclinantes. Vanus secus et inefficax foret zelus ad homines prout de facto sunt non directus; nec aptum remedium afferri valeret, ignotis malis ac obstaculis.

§ 2: Quinimmo evolutionis mundi ac historiae sensum percipiat oportet, quo praevidere valeat ac providere mutationibus suam dioecesim affectantibus vel minitantibus; quales sunt, v.g., ingentes hominum aggregationes in suburbiis civitatum, in quibus locus provideatur oportet pro paroecia fundanda vel ecclesia; desertio e contra regionum ruralium, ubi servitium divinum alio forsan modo distribuendum veniet; migrationes ad longum vel breve tempus ratione laboris operariis impositae; instructionis progressus vel informationis, quibus etiam crescunt fidelium exigentiae. Quibus et similibus aptum opportunoque tempore adhibeatur responsum necesse est.

15. Aptetur etiam oportet apostolatus novis conditionibus quibus quotidie, totum per orbem, vitae ratio celeri cursu innovatur, quibusque impares sunt formulae hucusque usitatae, sed apostolico zelo novae imponuntur dimensiones. Qualia sunt incredibilis vix progressus scientiarum, technicae quoque ac culturae; multitudinum accessio ad novos producendi, vivendi ac studendi modos; vividior tamen inter homines distinctio ex eo proveniens, cum non omnes pari gradu progrediantur; subitaneus, ideoque sine ulla praeparatione vel adaptatione, transitus a vetustis culturae vitaeque modis in extremos oppositos; maior in dies conscientia ac revendicatio dignitatis humanae, simul cum talibus laboris vel productionis condicionibus qualibus cedat oportet persona
multitudini (massae?), libertas automatismo; mundi unificatio, qua omnia quae ubique **[7]**
terrarum aguntur omnibus immediate praesto sunt, non scitu tantum sed et consequentiis.

Quibus addantur oportet mirabilia communicationis vel diffusionis media, quibus

nec vir ruri degens, nec pueri, nec homo fere ullus, immunis servari queat a doctrinis variis et peregrinis quae ubique et undique circumferuntur et seducunt multos.

In his tamen adiunctis voluntas est Dei ut homines salventur regnumque suum adveniat.

16. § 1: Summe curet Episcopus ut in universa dioecesi, vel peculiari huius regione, communiter fiat apostolatus generalis.

§ 2: Videat ne ulla oblivioni detur hominum portio vel categoria illorum qui catechizandi sunt;

— ne apostolici operarii, sacerdotes utriusque cleri, religiosi ac religiosae, laici quoque, mutuo se ignorent, immo sibi opponantur et contradicant;

— ne ulla apostolatus forma, sit paroecia, sit iuvenum instructio, sint piae associationes, vel Actio Catholica, socialis vel caritativa, sibi primatum decernat infleturque prae alia.

§ 3: Invigilet autem ut omnes se sciant eidem labori addictos qui uniuscuiusque vires excedit, nec sine mutua cooperatione ac caritate obtineri potest.

§ 4: Ipse quotannis, vel saepius si opus sit, immediatos fines designet quos communi labore omnes prosequantur.

§ 5: Ipse connexiones inter diversas apostolatus partes stabiliendas suadeat, congressus vel colloquia suggerat vel etiam praesideat, lites si sint vel haesitationes ac dubia dirimat.

[8] 17. Vicariatus foraneus pluribus paroeciis constet quae loci propinquitate, viis communicationis, affinitate sive culturali sive oeconomica sive sociali, facilius eadem ratione regi possunt.

Ad munus vicarii foranei Episcopus eligat sacerdotem quem doctrina sacra, zelo apostolico praestantiorem iudicaverit, quique pastoralem actionem communem in Vicariatu Foraneo promovere et moderari valeat.

Vicarius foraneus ad quinquennium constituitur, quo elapso potest denuo constitui.

Semel saltem in anno Episcopus omnes vicarios foraneos congreget ut cum eis commune pastorale programma conficiat.

18. Expedit omnino ut Episcopus constituat Consilium Pastorale Dioecesanum quod frequenter coadunetur.

Religiosae autem mulieres et laici utriusque sexus ab Episcopo seorsum convocari poterunt ut audiantur circa particularia apostolatus negotia.

19. Ad Consilium Pastorale Dioecesanum proprie pertinet: 1. Episcopum certiorem facere de vera fidelium condicione et de eorum spiritualibus necessitatibus; eidemque consilio adesse; 2. Quaestiones examinandas et respectivam actuositatem assignare diversis Commissionibus quae in dioecesi sunt constitutae ut opera apostolatus foveantur et coordinentur.

20. Visitatio pastoralis diligenter fiat ab ipso Episcopo vel ab eius delegato, qui sit sacerdos in dignitate constitutus, quoad omnia quae ad normam iuris spectant libros paroeciales, loca sacra et sacram supellectilem; ab ipso Episcopo, nisi sit impeditus, quoad ea quae ad personas et apostolatum et ad directionem ac incrementum actionis pastoralis magis directe attinent.

21. In magnis dioecesibus plures Vicarii Generales constitui possunt prout Episcopus iudicaverit expedire. Possunt praeterea plures Vicarii, potestate ordinaria praediti,

institui ita tamen ut singuli constituantur pro specie tantum determinata negotiorum quae ad dioeceseos regimen attinent.

22. Cum Episcopis coadiutoribus vel auxiliaribus conferat frequenter Episcopus, ut totius laboris pastoralis apta distributio fiat, sive per territorii partes, sive per diversos personarum coetus, sive per diversa activitatum genera; sive per rituum diversitatem.

23. Enixe commendatur ut in singulis nationibus Instituta condantur quae collata cum Institutis provinciarum ecclesiasticarum opera, studiis promovendiis de re pastorali peculiariter incumbant.

Eorum cura vehementer suadetur ut in singulis regionibus Directorium Pastorale habeatur confectum, ab Episcopis in suis conferentiis probandum.

IV – *De Episcopo collaboratore Romani Pontificis in regimine Ecclesiae universalis*

24. Tenentur Episcopi opem ferre Sedi Apostolicae in allevanda Ecclesia persecutione afflicta, in sustinendis operibus seu institutis catholicis internationalibus, in colligendis fidelium oblationibus ut eadem Sedes Apostolica apte occurrere possit necessitatibus omnium ecclesiarum. [9]

25. Magno cum zelo Sedem Apostolicam Episcopi adiuvare satagant in cura missionum apud infideles vel acatholicos.

Hinc ferventem spiritum apostolicum et missionarium excitare et excolere studeant in alumnis Seminarii dioecesani, in clericis seu sacerdotibus, in religiosis et in sodalibus associationum Actionis Catholicae. Libenter concedant ut eorum sacerdotum aliqui legitime transferantur ad Missiones vel ad Dioeceses quae sacris ministris indigent; ut pueri item seu iuvenes ad easdem destinentur qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis, sed servitio propriae suae dioeceseos necessarii non videntur.

Territorium aliquod a Sancta Sede designandum petant, cuius evangelizatio peculiariter ita suae dioecesi concredatur ut Ordinarius loci officio teneatur curandi ut sacerdotes et religiosi utriusque sexus et idonei laici illuc mittantur, in perpetuum vel ad tempus praefinitum.

Satagant item episcopi ut nonnulli idonei suae dioeceseos sacerdotes et laici per certum annorum tempus, alii post alios, mittantur ad territorium missionum ut opera apostolatus et caritatis sub auctoritate Ordinarii loci apte ac naviter foveant et promoveant.

26. Episcopi ceteras dioeceses quae egestatem patiuntur, modo et mediis aptioribus fraterna adiuvent caritate.

Sacrorum alumni et sacerdotes sic rite instituantur ut sponte paratos se exhibeant ad alias dioeceses se conferre, si iudicio proprii Ordinarii necessitas vel utilitas Ecclesiae id postulet. Eiusmodi autem clericorum discessus e propria dioecesi, fieri potest in perpetuum aut ad tempus tantum praefinitum.

27. Cum approbatione Sanctae Sedis, Commissiones Episcopales Internationales constituantur ut aptius bono spirituali consulatur specialium communitatum fidelium in diversis regionibus, itemque ut necessitatibus internationalibus melius prospiciatur, et efficacius promoveantur opera apostolatus internationalis.

28. Maximi faciant Episcopi Centrum Pastorale quod apud Sanctam Sedem est constitutum.

Caput II

De rationibus inter episcopos et parochos deque obligationibus ac muneribus parochorum

I – *De rationibus pastoralibus inter Episcopos et parochos*

Introductio

[10] Episcopi sunt pastores et patres gregis sibi commissi, immo tam patres ut inter cetera Episcoporum lineamenta et dotes, illud emineat, ut iidem paternam in se referant imaginem.

Parochi autem sunt et ipsi, sub Episcopo, veri nominis et pastores animarum et patres, eius filii eiusque adiutores. Ex quibus liquido patet parochorum ad Episcopos necessitudines super vincula non solum iuridicae disciplinae sed potissimum supernaturalis caritatis esse fundandas. Hinc magnum speratur bonum paroeciis et per paroecias dioecesi.

29. Parochus est sacerdos cui, tamquam pastori proprio, officium curae animarum in paroecia sub Ordinarii loci auctoritate exercendae est collatum.

Proinde parochus singulari et strictiore nexu cum Episcopo se vinctum sentiat oportet, quatenus per hoc paroeciale officium ab eo collatum praecipuus comparticeps illius pastoralis sollicitudinis ac responsabilitatis est constitutus.

30. Studeat igitur parochus Episcopum ut patrem sui sacerdotii revereri et in caritate non ficta diligere. Ipsi obedientiam, reverentiam et fidelitatem praestare tenetur et eius mandatis, decretis et consiliis prompte et sincere parere.

31. Episcopus vicissim suos parochos magni faciat ac diligat, intuitu quoque gravium difficultatum quae hisce nostris temporibus paroeciali officio occurrunt. Proinde eos bene cognoscere satagat; prudenti vigilantia de eorum indole, ingenio, vita spirituali et zelo, valetudine physica, statu oeconomico, familia, etc. certior fiat; eorum iustis inceptis faveat; contra iniustos oppressores strenue defendat; eos aegrotos consoletur praesens vel saltem scripto; defunctos ipse, per se vel per alium quantum fieri potest, funeret.

II – *De obligationibus et muneribus parochorum*

Introductio

[11] Omnia quae in iure statuuntur de obligationibus ac muneribus parochorum, finem revera intendunt ut parochi rite ac fructuose curam animarum exerceant, quod est proprium et gravissimum eorum officium. Expedit tamen ut alia plura expresse determinentur quae directe et immediate attinent ad rectum aptumque exercitium curae animarum a parochis explendum.

Haec igitur a Sancta Synodo praecipiuntur:

A) *De obligationibus parochorum*

32. Prae oculis semper habito animarum fructu, sedulo serventur ea quae in iure dicuntur de missa pro populo applicanda, de lege residentiae, de vacationum tempore, de substituendo tunc vicario vel sacerdote.

33. Debet parochus in archivo paroeciali sedulo colligere ac diligenter custodire omnia documenta quae necessitatis vel utilitatis causa ex iuris praescripto sunt asservanda, iuxta formulas modumque in Conferentiis episcoporum apte determinata.

34. Ut bona temporalia paroeciae rite administrentur, parochi aliique bonorum temporalium paroeciae administratores, ab Ordinario loci temporibus statutis consilio etiam laicorum utantur qui a parocho vel ab ipso Ordinario eligantur inter eos qui in re oeconomica sint vere periti.

35. In paroeciis instauretur parochi et vicariorum vita communis, quatenus iudicio Episcopi id fieri possit, pro locorum adiunctis ac moribus.

36. Cum vicarii sint parochi cooperatores in cura animarum exercenda, ad instar familiae congruit ut parochum inter et vicarios conversatio instituatur; mutuaque caritate ac reverentia ad invicem semper utantur.

Vicarios parochus consiliis et auxilio adiuvet et dirigat, iisque potissimum exemplo adsit.

37. Rerum agendarum ordinem rationemque communicare ne omittat parochus tempore opportuno cum ipsis; quorum etiam consilium audiat de gravioribus paroeciae negotiis, et sic variae necessitates paroeciae attente perpendantur et aptior agendi ratio in bonum animarum rite definiatur.

38. Vicarii cooperatores adiutricem operam parocho in opus ministerii summo studio praebeant, et cum eo curam adhibeant ut difficultates atque obstacula superentur quae forte in cura animarum exercenda exsurgant.

Iidem vicarii prudentissime caveant quascumque fidelium factiones quae plenae et perfectae communi concordiae obstent.

39. Vicarios non nimis arceat parochus ab activitatibus pastoralibus, nec eos nimis **[12]**
oneribus gravet. Quare curet parochus ut singuli vicarii

a) cotidie congruum quietis tempus habeant, ne in vita spirituali aut in corporis valetudine detrimentum patiantur;

b) quotannis vacationibus saltem per tres hebdomadas fruantur, sive continuas sive intermissas;

c) Congressibus interdum interesse possint, qui ad eorum formationem perficiendam utiles censentur;

d) congruo spatio temporis singulis hebdomadis disponere valeant, quo studiis praesertim ecclesiasticis incumbere possint, et ad varia opera ministerii pastoralis rite exercenda sese praeparare possint.

40. Vicarii et parochi ad aliam paroeciam vel ad aliud officium translati, nullimode sese amplius negotiis immisceant paroeciae cui addicti erant.

B) *De muneribus parochorum*

41. Summa cum diligentia munus suum pastoris animarum parochus exsequatur, semper prae oculis habens quod paroecia pars est gregis Christi.

Quapropter non tantummodo magna cum sollertia curam exerceat fidelium, sed etiam cordi habeat bonum omnium qui in paroecia degentes Deum ignorant vel neglegunt.

Salutem vero animarum prosequi debet tamquam magister et sacerdos et rector fidelium.

42. Ut magister, populo christiano verbum Dei nuntiare eumque catechetica institutione excolere tenetur.

Curet igitur ut secundum normas ab Ordinario loci praescriptas, in omnibus missis, diebus dominicis ceterisque per annum festis, brevis post evangelium concio habeatur in qua nuntietur evangelium salutis.

Nihil aliud in sacris concionibus habendis parochus intendat nisi praedicare verbum Dei, illudque prout in fontibus revelationis continetur.

Sit sermo suus simplex, auditoribusque suis plane accommodatus; illorumque semper prae oculis habeat difficultates vitaeque problemata, ut eos docere valeat quomodo vita Christi manifestetur in vita sua quotidiana.

Immo illos sine intermissione certiores facere debet de Dei consilio in ipsos, ut scilicet et pro aliis sanctificent seipsos, ut curam fratrum coram Deo suscipiant, ut mundi consecrationem procurent, vocationem in hoc sibi a Deo commissam adimplentes.

[13] Nec timeat exigentias in baptismo susceptas illis adaperire, in quo membra Christi effecti etiam alter alterius membra sunt facti, ut « non quae sua sunt singuli considerantes sed ea quae aliorum » vere catholicum et apostolicum sensum acquirant.

43. Sic sit sermo suus in Scripturis Sacris fundatus, sic illas vera fide et fervore exponat, ut fideles ad illum fontem ut recurrant excitentur. Peculiares commendet ac foveat coetus in quibus, una cum sacerdote vel etiam laico qui in re certe sit peritus, Sacrae Scripturae capita plenius ac profundius exquirant et evolvant; ita semper tamen ut vitae suae alimentum ibidem quaerant, non meram eruditionem.

44. Peculiari studio curet ut ad normas in Episcoporum Conferentiis statuendas, pueri ad sacramenta poenitentiae, eucharistiae et confirmationis rite suscipienda praeparentur; catechetica institutione imbuantur, quae etiam ut per eorum adolescentiam protrahatur satagat.

45. Ad talem institutionem tradendam parochus, si necessitas id poscat, clericorum ac religiosorum opera adhibeat; fidelium etiam laicorum, tam virorum quam mulierum, qui in doctrina christiana periti, idonei sint ad docendum; ex iis praecipue qui Actioni Catholicae nomen dederint.

46. Pro locorum et rerum adiunctis, curent parochi et Ordinarii locorum ut scholae catholicae pro pueris erigantur, quorum parentes gravi obligatione curare tenentur ut ab illis eaedem rite frequententur.

Non tamen neglegat vel arceat parochus pueros adolescentulosve qui illas non adeunt; quin potius enixius procuret ut aptis diebus aptisque mediis institutionis catecheticae possibilitas illis afferatur.

47. Semper data occasione, dum v.g. sponsos ad matrimonium contrahendum praeparat, sacramenta administrat, funus defunctorum persolvit aliave publica pia

exercitia celebrat, parochus opportune utatur exponendi doctrinam quae ad rem pertinet, ut fideles exinde uberiores fructus percipiant.

48. Qua sacerdos, spirituales hostias parochus offerre ne desinat Deo Patri acceptabiles per dilectissimum Filium suum Iesum.

Cum Eucharistiae sacramentum culmen sit ad quod omnia tendere debent, simul et fons a quo omnia procedunt, ut revera centrum fiat vitae paroecialis toto corde parochus adlaboret. Paschale mysterium quod in Missae sacrificio praesens adest et operatur, fidelibus suis patienter incessanterque revelet, ut conscia firmaque evadat eorum devotio.

Fructum quoque, quod est intimior unitas Corporis Mystici, Ecclesiae scilicet, frequenter recolat quo perfectius caritate fraterna inter se fideles in Domino uniantur. Sic firmior efformabitur communitas paroecialis quae spontanee in opera caritatis ac zeli explodat.

49. Studeat vero taliter divina officia ordinare et fideles instituere ut Sacra Liturgia **[14]**
totam vim suam et efficaciam exserat ad eorum animos christiane efformandos. Magnopere etiam curet ut actuosa promoveatur fidelium participatio, interna et externa, iuxta ipsorum aetatem, conditionem, vitae genus et religiosae culturae gradum illos instituendo. Semper vero invigilet ut in divinorum officiorum celebratione tali se gerat dignitate ac pietate, in verbis pronuntiandis et in coeremoniis peragendis, ut etiam adstantes ad devotionem excitentur et sacrae liturgiae sensum et saporem percipiant.

50. Parochus ut rector. Divini Pastoris praecepto obtemperans, parochus summa cum humanitate erga omnes se habeat. Peculiariter vero pauperes et miseros atque aegrotos, maxime vero morti proximos, sibi commendatos habeat.

51. Quoniam pastor bonus oves suas cognoscere debet, parochus ne omittat singulas paroeciae familias frequenter visitare, de omnium necessitatibus paterne sollicitum se exhibens.

52. Diligenter adlaboret ut unusquisque fidelis consilium Dei super se plenius adimpleat ut scilicet per vitam suam quotidianam, in statu quo vocatus est, propriam operetur sanctificationem, mundi trasformationem ac consecrationem, proximi tandem saluti invigilet, eorum nempe quos in vita sua domestica, sociali vel oeconomica Pater coelestis comites adscivit.

53. § 1: Probe conscius sit pastor laicorum partem ita ad essentiam Ecclesiae pertinere, ut ipsis deficientibus, in missione sibi concredita et ipsa deficiat. Ideoque summopere invigilet ac laboret ut fideles de sua responsabilitate conscios reddat, ut illam assumant cohortetur, ad officium suum implendum praeparet, illosque semper consiliis et auxilio adiuvet.

§ 2. Consociationes praeprimis apostolatus laicorum et Actionis Catholicae parochus commendet ac foveat, vel erigendas curet, ut ad plenius perfectiusque vitam christianam agendam excitentur ac sustineantur, dum praescriptis ac normis hierarchiae ecclesiasticae integre fideliterque obtemperant. Caveat tamen ne laicis in talium directione sese substituere velit.

54. Omnia omnibus factus, studeat pastor ut pro diversis fidelium coetibus diversa suscitet auxilia vel media opportuna.

Pro pueris igitur vel puellis oratoria vel recreatoria habeantur, aliaque specialia, in

quibus non tantum aptis mediis recreentur sed etiam christiane efformentur, et ad imminentem iam sibi laboriosam vitam praeparentur.

Ipsis item, praesto sint Actionis Catholicae consociationes aliusve apostolatus formae, eorum aetati accommodatae.

[15] 55. Maxime intentus ut vero spiritu christiano singulae familiae bene informentur, parochus sanctitatem matrimonii crebro fideles doceat; institutionem prae-matrimonialem ne neglegat sed illi, ut infra de catechismo dicetur, ea qua potest diligentia faveat. In matrimoniis vero celebrandis, Directorii Pastoralis normis utatur quibus dignitas ac sensus matrimonii ineundi apertius manifestentur; operam det ut propinquior quaedam coniunctio cum coniugibus fiat, ut eorum bono etiam spirituali aptius prospiciatur; consociationes promoveat in quibus, una cum sacerdote ac nonnunquam cum medico christiano, illae tractentur quaestiones quae ad vitam coniugalem, puerorum educationem familiaeque sanctificationem pertinent.

56. Diversis fidelium condicionibus diversos commendet vel erigendos curet coetus, quorum ipse vel unus ex vicariis cooperatoribus curam habebit; in quibus de peculiaribus uniuscuiusque officiis, ac quaestionibus ratione sui officii exsurgentibus, sive operarii sint, sive agricolae sive superioribus studiis incumbant vel liberali disciplina fungantur, specialiter tractetur, ut fructuosius eorumdem bonum promoveatur, quin tamen caritas et consensus atque unitas inter fideles ullum detrimentum patiatur.

57. Operarios, qui in sua paroecia sunt, praecipuo amore habeat parochus, tum in honore Eius qui fabri filius vocari voluit, tum quia ob difficiliorem saepe suam condicionem proniores sunt qui ad materialisticam doctrinam adhaereant, quam efficax putant esse medium ad iustitiam socialem perfecte instaurandam, et a qua meliorem sibi fore condicionem sperant.

Sollicitus sit hanc illorum condicionem probe cognoscere, quantum ad mercedem laboris attinet, ad ipsius laboris condiciones loci, temporis modive perficiendi, ad eorum habitationem, recreationem quoque, ut aequus sit in iudicio de eis ferendo, cum eorum vitam ad verum noverit.

Socialem doctrinam Ecclesiae accurate noscat, ut aptius et fructuosius illam exponere ac divulgare valeat; ut iniustitias undequaque veniant, reprobet; ut e contra, iustas operariorum vindicationes agnoscat, et omne illud approbet quod, aequis mediis, bonum sociale et oeconomicum promovere contendit.

Sit ipse in humilitatis et paupertatis amorem et exercitium exemplo, caveatque ne modus suus vivendi iniuriosus sit illis qui de crastino nunquam sunt securi.

58. Quando diversae in paroecia sunt fidelium condiciones, summe caveat pastor ne operarii quasi inferioris habeantur vel videantur condicionis, neve erga ipsos despectionis nec etiam commiserationis sensus habeatur; cum aequo coeteris titulo ac iure fideles et ipsi sint in Ecclesia.

Tota ergo vigilantia videat ne in paroeciali vita quidpiam fiat vel sit, quod eos a communitate fidelium arcere possit. Sint domi in Ecclesia.

[16] Certior ideo sit ipse pastor certioresque parochianos faciat non verbis neque liturgica actione, iis qui foris sunt vultum Dei agnosci, sed actuosa caritate qua fideles omnes alteri alterius onera portantes familiamque efformantes veram, sine ulla personarum acceptione omnibus omnia facti, verum Christi evangelium et amorem in sua vita manifestant.

59. Toto corde inter illos suscitare procuret Actionis Catholicae coetus quorum actio permaxime, ac saepe sola, efficax esse possit, cum alios suae condicionis socialis haud difficulter adire valeant, eamdemque vitam participent, mentem sermonemque eumdem teneant. Qui si vero apostolico zelo sint accensi, Ecclesiae spem summam constituunt.

60. Peculiari studio habeat novasque apostolicas formas invenire satagat Parochus pro his, operarii sint sive alterius condicionis, qui ingentes illas «insulas» incolunt, nunc temporis aedificatas, ad quas difficilis sacerdoti fit aditus, in quibus etiam ardua onerosaque est vita communis novaeque morales ac pastorales oriuntur quaestiones.

Idem, sed e contrario, dicendum de tuguriis in quibus subhumana vivitur condicione.

61. Si talis sit paroecia ad quam plures, diversis anni temporibus, ratione valetudinis vel recreationis inquirendae, conveniant exteri, ipsorum peculiarem curam gerat parochus; eisdem sollicitudinem ostendat non fictam; eorum apostolicis inventis benignum praebeat auditum, vel ipse suscitet; paroeciae traditionibus derogare non timeat si utilitas postulet; cum omnibus tandem, sive personis sive institutis talium curam agentibus, libens cooperetur.

62. Eamdem praebeat cooperationem cappellanis vel institutis, dioecesanis vel nationalibus, quibus cura committitur migrantium, nomadum, vel maritimorum si forte personae tales in sua paroecia inveniantur.

Nec cesset parochianos adhortari ut ad omnes semper fraternae caritatis vultum ostendant.

63. Haud unquam immemor paroeciam partem esse Ecclesiae, cor suum et corda fidelium dilatet ad integram dioecesim universamque Ecclesiam actuosa caritate amplectendam.

64. Eos qui indicia praebent ecclesiasticae vocationis, pueros vel iuvenes, paterna sollicitudine insequatur illosque ad studia incipienda vel prosequenda, quantum in se est opus ferat.

Sed nec religiosas vocationes, quaecumque sint illae, neglegat; nec missionum necessitates.

Laicis etiam ne dedignetur talem viam adaperire qua apostolatum in Missionum **[17]** territoriis, in perpetuum vel ad tempus, exerceant, scholas v.g. dirigendo, orphanotrophiis, nosocomiis, associationibus Actionis Catholicae operam praestando vel aliis huiusmodi.

65. Parochus partes diligenter expleat ei assignatas in apostolatus operibus supraparoecialibus vel etiam supradioecesanis, rite erectis, ut aptius et perfectius curae animarum exercendae opportune prospiciatur.

In parvis praesertim paroeciis, opera apostolatus interparoecialia constituantur, ut viribus unitis, melius faciliusque ad finem suum consequendum agere valeant.

Semper vero cum his omnibus qui quomodocumque in eodem patrisfamilias agro laborant, fraterne et lucide cooperetur, ne dispersi conatus sine fructu efficiantur ad maximum animarum detrimentum.

Caput III

De parochorum nominatione seu paroeciarum provisione deque parochorum stabilitate amotione et translatione

Introductio

[18] Cum bonos pastores paroeciis dare, qui supernaturali spiritu ducti animarum curae se devoveant, est res maximi momenti pro populi christiani aeterna salute, opus omnino est ut Episcopis, quibus et onus pastorale totius incumbit dioeceseos et plenior prae ceteris sive gregis necessitatum, sive uniuscuiusque clerici virium inesse cognitio praesumitur, amplior quoque a iure tribuatur agendi facultas in parochorum nominatione, amotione et translatione.

In expolitiore vero notione paroecialis officii, quod in munere pastorali curae animarum gerendae consistit, fundandum videtur stabilitatis institutum ita ut parochi in eadem paroecia stabilitas eousque recognoscatur quousque revera illam animarum bonum exigat.

Consequenter negotia amotionis et translationis administrativae parochorum nova indigent iuridica formula quae, servata naturali aequitate et data amovendis et transferendis sufficienti suae defensionis facultate, permittat Episcopis ob praevalens animarum bonum, simpliciorem, expeditiorem definitivumque modum agendi.

Haec itaque Sancta Synodus decernit ac statuit:

I – *De parochorum nominatione seu paroeciarum provisione*

66. Provisio paroeciarum competit Ordinario loci, servatis iuris praescriptis, sed revocatis quantum fieri potest per conventiones a Sancta Sede initas quibuslibet privilegiis, iuribus quaesitis et consuetudinibus contrariis nominandi, eligendi, praesentandi.

67. Ad comprobandam candidatorum idoneitatem serventur quae iure indicantur.

[19] 68. Nulla paroecia habeatur tamquam Capitulo inita pleno iure.

69. Salvis peculiaribus statutis infra declarandis, Ordinarius loci paroecias saeculares regendas concredere potest religiosis a proprio superiore praesentatis.

70. Optandum est ut Sancta Sedes beneficia curata sibi non reservet propter causas in iure recensitas.

71. Ad loci Ordinarium, audito parocho si Ordinario libuerit, competit ius nominandi vicarios cooperatores e clero saeculari.

II – *De parochorum stabilitate, amotione et translatione*

72. Cum officium pastorale non in commodum sacerdotis cui confertur, sed in spiritualem fidelium utilitatem qui eius curae committuntur institutum sit, parochi omnes in sua quisque paroecia stabiles sunt prout postulat cura pastoralis. Tamen id exigente animarum bono, possunt ab ea amoveri, secundum quae sequuntur normas.

73. Episcopo ius est parochum quemcumque a paroecia amovere quando aliqua ex causis in iure recensitis vel alia, iudicio episcopi, similis (v.g. evidens inaptitudo ad munus implendum quod attinet ad verbi Dei praedicationem, catecheticam instructionem, actionem catholicam, opera socialia, uno verbo ad graves et actuales vitae paroecialis necessitates) ipsius parochi ministerium, etiam citra gravem suam culpam noxium aut saltem inefficax reddit.

74. Nonnisi in casibus extraordinariis vicarius adiutor, praetermissa amotione, detur parocho, qui ob causam aliquam permanentem suis muniis rite obeundis impar evaserit.

75. § 1: Ad amotionem valide decernendam Episcopus, auditis tribus parochis consultoribus, et veritate gravitateque causae cum eis discussa, parochum amovendum (nisi de parocho agatur vitio mentis laborante), scripto vel oretenus ad paroeciae renunciationem faciendam paterne invitet, ei significans causam quae Ordinarium movet **[20]**
et argumenta quibus ipsa innittitur; simulque indicans quibus subsidiis renuntianti consulere intendat.

§ 2: In dioecesibus e pluribus nationibus compositis, unus saltem e parochis consultoribus audiendis eiusdem sit nationis ac parochus amovendus.

76. Parochi consensus in renuntiatione ipso iure praesupponitur si oppositionem scripto ad episcopum non significaverit intra septem dies; postquam constiterit et invitationem ad renuntiandum rite factam parocho innotuisse et ipsum quominus responderet legitime impeditum non fuisse.

77. Parochus renuens, intra quindecim dies ab oppositione interposita, rationes seu probationes episcopo in scriptis exhibere potest.

78. § 1: Episcopus, auditis iisdem tribus parochis consultoribus super oppositione et rationibus ab amovendo forte allatis, eas aut approbat aut definitive reiicit.

§ 2: Quo ultimo in casu paroecia vacans potest de novo pastore ab episcopo stabiliter provideri, firmo recursu ad Sanctam Sedem in devolutivo tantum.

79. Episcopus ius quoque habet, ob animarum bonum vel Ecclesiae necessitatem seu utilitatem, parochum ad quodlibet aliud officium ecclesiasticum, etsi diversi ordinis, transferendi, servata ad validitatem eadem procedendi ratione quae pro parochi amotione statuta est.

80. § 1: Ordinarius loci, auditis ad validitatem duobus examinatoribus, decernat utrum inspecta necessitate ministerii, parochi qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverint, vel alium terminum aetatis in Conferentia nationali episcoporum praefinitum attigerint, in officio servari possint an ab eodem amoveri debeant.

§ 2: Parochi, qui ita amoventur, ius habent ad congruam sustentationem ab Or- **[21]**
dinario providendam, itemque privilegia honorifica servant quibus ratione officii legitime gaudebant.

Caput IV *

De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda

Prooemium

I – Principia fundamentalia

nn. 81-84 [olim 1-4]

II – Normae practicae de subiectione Religiosorum Ordinariis locorum in operibus externis explendis

nn. 85-89 [olim 5-9]

III – Dedicatio Religiosorum externis operibus apostolatus

nn. 90-99 [olim 10-19]

IV – De ministerio paroeciali a Religiosis participando

n. 100-102 [olim 20-22]

V – De quibusdam casibus particularibus dependentiae Religiosorum ab Ordinariis locorum

nn. 103-111 [olim 23-31]

VI – De operibus apostolatus rite explendis et coordinandis

nn. 112-121 [olim 32-41]

VII – De privilegiis Religiosorum

nn. 122-123 [olim 42-43]

De organo postconciliari ad negotia mixta pertractanda

n. 124

---

* Textum typis non edidimus quia em.mus Liénart textum servavit schematis emendati *De rationibus inter Episcopos et Religiosos praesertim quoad apostolatus opera exercenda:* cf. pp.

Pars altera

De peculiaribus animarum curae quaestionibus

Caput I

De catechetica populi christiani institutione

Introductio

Primum Ecclesiae officium est praedicare Evangelium. Id autem tum maxime facit Ecclesia cum pueris adultisque doctrinam religionis impertit. [1]

Maxima autem et sedula cura hodiernis temporibus institutio catechetica tradatur oportet quia fides multorum languescit et placitis mundi saepius fideles inquinantur et ipsa fidei integritas in pluribus regionibus in periculi discrimine versatur. Ex altera parte vero manifeste patet quod apud plurimos fideles fructuosa comprobatur impensior annuntatio praeconii salutis.

Ut autem accuratae normae praefiniantur ad institutionem catecheticam ordinatim et fructuose pueris adultisque tradendam pro diversis eorum aetate, ingenio et condicione, haec a Sacrosancta Synodo determinantur et statuuntur:

I – *De Catechismo et de libris catecheticis*

125. Catechetica institutio viva voce tradita principatum tenet, quia «fides ex auditu»; oportet autem ut etiam libri catechetici adhibeantur, in quibus facta historiae salutis proponuntur, doctrina catholica exponitur, textus clari et breves exhibentur qui memoriae sunt infingendi, ut fideles ad vitam christianam rite informentur.

126. Curabunt Episcopi in Conferentiis nationalibus ut secundum normas in communi Directorio Catechistico enuntiatas, unicus seu communis Catechismus pro tota natione conficiatur, vel saltem pro alia aut alia nationis regione, si peculiaria locorum et personarum adiuncta id expostulent.

127. In catechismo, non negativo seu polemico modo doctrina christiana exponatur, sed ad modum simplicis ostensionis et explicatione veritatis in praedicatione Christi et Apostolorum comprehensae et in deposito fidei Ecclesiae concredito.

128. In catechismo, facta et verba ex Sacra Scriptura referantur et nexus cum Liturgia intime conseratur, ut vita christiana efficacius foveatur. [2]

Item expresse declaretur officium quo fideles omnes tenentur congruum apostolatum exercendi ut bonum spirituale proximorum promoveatur.

129. Peculiares pro diversis auditorum condicionibus libri catechetici conficiantur, pro pueris scilicet, pro adolescentibus qui vel studiis incumbunt vel in operis exercendis occupantur, pro his qui ad matrimonium contrahendum praeparantur.

130. In libris iis conscribendis, leges didacticae et psychologicae serventur pro diversa aetate et pro peculiaribus eorum quibus iidem destinantur; item ratio artis typographicae diligenter habeatur; imagines pariter addantur, aptissime selectae quibus decet omnino ut sint instructi.

131. Singuli fideles iam inde ab adolescentia ad manus habeant libros in quibus vel capita selecta Sacrorum Librorum perlegant, vel, crescente aetate, integrum Novum Testamentum, adnotationibus rite instructum ad eorum captum accommodatis.

II – *De institutionis catecheticae coordinatione*

A) De officiis constituendis, quorum sit institutionem catecheticam moderari

132. § 1: Ad institutionem catecheticam moderandam, rite promovendam sapienterque coordinandam, Officia vel Commissiones constituantur quae regulas statuant, consilia dent, executionique invigilent.

[3] § 2. Quod autem pro universa Ecclesia in Pontificio Officio Catechistico institutum est, congruo membrorum et consultorum instructo, in qualibet etiam natione a respectivis Conferentiis Episcoporum similiter Commissio nationalis seu regionalis constituatur, cui adnexum sit Centrum catechisticum nationale aut regionale.

133. Quaelibet etiam dioecesis proprium suum Officium catechisticum dioecesanum rite instructum habeat, cuius sit, praeside Episcopo, totam actionem catechisticam in dioecesi moderari.

Huius Officii moderator sit sacerdos ab Episcopo designatus, in methodologia catechetica perfecte planeque eruditus, prudentia item ac zelo apostolico vere probatus. Eidem autem operis socios pro necessitate dabit Ordinarius, ex presbyteris, religiosis et laicis de re catechetica vere peritis.

134. Singuli parochi fideliter ac integre servent normas ab Ordinario statutas per Officium catechisticum dioecesanum.

B) De magistris religionis et catechistis formandis

135. Ut sacerdotes utriusque cleri plene ac perfecte praeparentur ad institutionem catecheticam rite tradendam, diligentissime serventur praescripta de lectionibus de theologia pastorali in regulari curriculo studiorum habendis, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisve catechismum.

136. A Conferentiis Episcoporum condantur instituta superiora nationalia necnon interdioecesanae catechistarum scholae ut clerici et religiosi et laici apte et idonee praeparentur qui sive optimi magistri religionis seu catechisticarum institutores esse possint, sive officia catechistica bene moderari valeant.

137. Commendatur ut formentur, si fieri potest, catechistae ex officio, qui scilicet
[4] peculiariter destinentur ad munus catechizandi; quorum iura et officia ab Ordinario loci accurate in peculiari statuto definiantur.

138. § 1: Magna cum sollertia et industria Episcopi curent et parochi ut parentur magistri religionis et catechistae qui doctrina dogmatica et morali plenius sint edocti.

§ 2. Eamdem sollicitudinem habeant respectu parentum, necnon laicorum Actioni Catholicae vel piis associationibus deditorum, qui erga pueros vel adultos simili officio persaepe funguntur.

139. Peculiares conventus seu congressus dioecesani vel interdioecesani saepius agantur, ut clerici et religiosi et laici semper magis idonei efficiantur ad doctrinam christianam fructuose tradendam.

III – *De methodo institutionis catecheticae tradendae*

140. Proprius institutionis catecheticae finis est ut in hominibus fides, per doctrinam illustrata, viva sit et explicita; itemque ut iidem excitantur ad vitam agendam quae fidei christianae sit consentanea et bonis operibus perficiendis iugiter intenta.

141. In catechetica institutione veritates fidei praedicentur uti Evangelium regni Dei ad salutem hominum, eaedemque organice cohaerentes ostendantur in Christo Iesu Magistro et Salvatore et Domino.

Nitantur igitur in christiana exponenda parochi et catechistae Sacra Scriptura et Traditione ecclesiastica prout praesertim in textibus et actione liturgica exprimitur.

142. In doctrina christiana proponenda a factis revelationis divinae et a rebus visibilibus ad invisibilia procedatur, ut hi qui instituuntur efficaciter inducantur ad orationem, ad participationem Liturgiae, ad receptionem sacramentorum, ad opera caritatis et apostolatus, riteque perpendant a vita quotidiana fidem nunquam seiungi debere.

143. Ad normas scientiae pedagogicae et artis docendi, in catechetica institutione [5]
tradenda, non solius intellectus sed omnium facultatum eorum qui instituuntur ratio habeatur, pro diversa singulorum aetate et ingenio et condicione.

144. § 1: Methodus intuitiva et activa adhibeatur, qua facilius et fortius puerorum attentio concilietur.

§ 2: Eadem autem institutio festis ac temporibus liturgicis vertente anno aptetur; et facta et verba salutis explicet quae in Sacra Scriptura proferuntur.

§ 3: Per aptas etiam et idoneas exercitationes secundum normas artis docendi, practice et efficaciter adiuventur pueri ut memoriae mandent ea omnia quae necessario omnes scire tenentur.

145. Summa cum diligentia studeat parochus vel catechista sacrificii missae mirabilia sacramentorumque divitias tam cordi quam rationi adaperire puerorum, «ut cum tanti frequentatione mysterii etiam crescat eorum affectus», paschalique mysterio quod qualibet dominica pro eis renovatur non tantum assistent ad vitandam culpam, sed toto corde participent.

Sacerdoti celebranti communiter respondere seque illi actuose uniri addiscant.

146. In catechetica institutione adolescentibus et iuvenibus tradenda, peculiaris adhibeatur industria et sollertia ut iidem fortiter in fide firmentur, et de eventibus vitae quotidianae recte iudicare valeant, moresque suos ita informent ut bonum sive proprium, sive familiae, sive civitatis vere promoveatur.

147. Nullimode unquam catechetica institutio adultorum neglegatur. Specialis autem accurate tradatur oportet nupturientibus. Omnibus enim pueris et adolescentibus positiva educatio castitatis impertienda est; sed adolescentiores et iuvenes apte et idonee etiam edoceri debent de problematibus «amoris» quae dicuntur, de modo sese ge- [6]
rendi tempore sponsalium, de his quae attinent ad familiam legitime constituendam, de iuribus et officiis coniugum, de christiana filiorum educatione. Quibus de rebus nupturientes per plures saltem hebdomadas rite instituantur oportet a sacerdote, necnon a

medico qui spiritu vere christiano sit imbutus, secundum normas a loci Ordinario statutas.

Nec dubitet pastor aptissimum tunc esse tempus, dum cor simul ac gratia in idem tendunt, ad pleniorem de Dei amore et de vita christiana sermonem habendum.

148. In peculiaribus coetibus fideles coadunati, pro diversa eorum conditione specialem habeant institutionem in doctrina christiana, ut de propriis singulorum officiis apprime recte eruditi, testes revera esse possint Christi Iesu, cum in vita personali et domestica, tum in vita professionali et sociali.

149. Institutum quoddam, ad instar catechumenati, erigatur ut ii qui ad Ecclesiam catholicam convertuntur, ii quoque qui etsi in eadem ab infantili aetate baptizati nullam in doctrina christiana institutionem habuerunt, de veritatibus fidei et morum congruenter erudiantur ita ut vitam vere christianam degere possint, et plenam cum ceteris fidelibus unionem habeant.

150. Curent parochi, ubi id peculiariter requiri videtur, ut fideles apte formentur ad opportuna media adhibenda quibus, etiam deficiente sacerdote, nutriantur in fide et cultum Deo per congruas orationis formulas communiter exhibeant.

151. § 1: Commendatur ut in conferentiis Episcoporum Directorium de catechesi conficiendum curetur.

§ 2: Expediens etiam videtur ut in singulis provinciis ecclesiasticis in catecheti-
[7] ca institutione tradenda, eadem serventur programmata quae pro diversa fidelium aetate et condicione iisdem in Conferentiis praefiniantur.

Idipsum prorsus in singulis saltem dioecesibus integre ac fideliter servetur.

Caput II

De pastorali cura fidelium migrantium

Introductio

[8] Inde ab omni antiquitate Ecclesia Christi spirituali advenarum et peregrinorum saluti prospicere studuit. De diversis etiam eorum ritibus et linguis maximam curam habuit et de eorumdem bono sociali sollicita, certas rationes atque normas iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus statuit ac ipsum familiarum ius ad spatium vitale proclamavit. Ad compositam ordinationem demum de cura pastorali emigrantium, exsulum, profugorum disponendam et moderandam, normas accuratas Apostolica Sedes praefinivit.

Quae quidem eo magis fideliter et sedulo serventur oportet quod migrantes saepius circumveniri ac decipi possunt, praesertim si de illis diligentem curam pastoralem non exerceant sacerdotes eiusdem eorum stirpis aut saltem eiusdem eorum linguae patriae.

Haec proinde Sacrosancta Synodus declarat et decernit:

A) *Principia generalia*

152. Cum Deus rerum universarum Creator in totius generis humani utilitatem bona omnia condiderit, hominibus pateant oportet commigrandi viae; id enim haud mi-

nus in humanum genus pietas quam naturae ius ipsum suadet; itemque ius familiarum ad servandam unitatem ac fovendum congruum incrementum et honestam sustentationem exercetur.

153. Ficta, commenticia atque iniqua sunt decreta quae naturale ius hominum ad emigrandum proprio arbitrio coercent, et populos alio migrare compellunt, incolas invitos deportant, civesque e familia, e domo, e patria abstrahere audent.

154. Ordinata et aequabilis ac temperata immigrantium conversatio fovenda est qua inter advenas et incolas fraterna vigeat caritas et bonum commune plenius ac perfectius promoveatur, atque eorumdem tranquilla et sana in novam communitatem insertio aptius praeparetur.

155. Tenentur Episcopi sollertem curam habere de fidelibus migrantibus. Parochi fidelibus emigrantibus consulant donec iidem in aliam ecclesiasticam communitatem inserantur. Paterna autem caritate fideles immigrantes excipiant qui in ipsorum paroecia suam commorationem constituant.

156. Ius antiquius fidelibus recognitum ad proprium ritum in divinis celebrandis, propriumque sermonem in ministrandis sacramentis et in verbo Dei audiendo, sancte servetur.

B) *Normae practicae*

157. Normae pro migrantibus a competenti auctoritate ecclesiastica statutae, sedu- [9]
lo et integre ab omnibus semper servari debent.

158. Peculiares Comitatus dioecesani et subcomitatus paroeciales ad migrantium bonum apte curandum constituantur.

159. In singulis nationibus in quibus quamplures migrare solent, specialis constituatur Commissio Episcoporum ut accuratius de rebus seu negotiis agatur quae ad fideles migrantes attinent.

160. In singulis dioecesibus in quibus quamplures migrare solent, cura pastoralis immigrantium sacerdotibus ab Ordinario loci committatur qui sint eiusdem illorum nationis, aut saltem illorum linguam patriam moresque et usus plene noverint.

161. Episcopi dioeceseon e quibus magna fieri solet singulorum fidelium vel familiarum discessio, libenter concedant ut pro necessitate, unus pluresve sacerdotes qui suae ipsorum iurisdictioni subiciuntur, aliam dioecesim in perpetuum aut ad tempus praefinitum petant ad curam pastoralem ibi, sub respectivi Ordinarii loci auctoritate, exercendam pro fidelibus qui ad eamdem dioecesim migrant.

162. Missionarii fidelium migrantium iurisdictione personali ab Ordinario loci donentur pro illis intra certos fines territoriales exercenda.

Ubi autem fidelium migrantium eiusdem nationis vel eiusdem linguae patriae magna est multitudo, paroecia personalis vel mixta pro iis legitime constituatur, aut saltem peculiaris Missio pro eorum cura animarum designetur.

163. Fidelium migrantium Missionarii, in suo explendo munere, Ordinarii loci iurisdictioni subsunt, et in sacro ministerio exercendo libenter ac sedulo cum clero paroeciali allaborare satagant.

164. Fideles migrantes parochum vel cappellanum propriae suae cuiusque linguae patriae libere adire possunt sacramentorum recipiendi causa. Qua quidem facultate gaudent pariter, ad celebrationem matrimonii quod attinet, ipsi eorumdemque consanguinei usque ad secundum gradum lineae rectae inclusive.

165. De consensu Ordinarii loci, possunt immigrantes proprias scholas pro necessitate vel utilitate condere, propria etiam opera seu instituta et associationes legitime erigere.

[10] 166. Ubi plures sint fideles migrantes ritus orientalis in dioecesi ritus latini, in qua pro iis propria dioecesis erigenda non esse videatur, Vicarius Generalis pro iisdem constituatur.

167. Parochi sedulo curent ut fideles qui alio migraturi sunt, per Officium dioecesanum migrationis praemoneantur, opportuneque praeparentur ut novis vitae conditionibus rite occurrant.

Proprius emigrantium parochus eorum schedam personalem et familiae transmittere satagat ad parochum vel Ordinarium loci quo illi se conferunt. Hic autem statim ad de eorum adventu certior factus fuerit, eos paterne excipiat et visitare ne omittat.

Fideles qui solummodo ad tempus, alio demigrant, parochus et Ordinarius loci aptis mediis sollicitudine prosequantur.

Caput III

De pastorali cura fidelium maritimorum

Introductio

Nomine maritimorum ii omnes veniunt qui nauticam vel piscatoriam artem exercentes, sive gubernandi sive inserviendi causa in navibus vitam iugiter ducere coguntur, ac proinde nonnisi raro et difficilius parochi cura frui valent; vitam insuper saepe in adiunctis agunt quae christianae virtuti noxia sunt atque infensa.

Leges ergo seu normae accuratae quas Apostolica Sedes, Opus Apostolatus Maris commendans, hac de re statuit, ab hac Sacrosancta Synodo in suo robore expresse confirmantur, iisque praeterea decreta adduntur quae sequuntur:

168. Secretarius Generalis Internationalis ad Opus Apostolatus Maris in universo orbe moderandum, opportuna instituta condat, etiam in nationibus non catholicis, et media praebeat et componat ut ubique apte et fructuose pastoralis cura maritimorum exerceatur.

169. Expedit ut omnes sacerdotes qui in navigantium aliorumque maritimorum spiritualem curam incumbunt, unum efforment Opus Apostolatus Maris.

170. In singulis maritimis nationibus peculiaris constituatur Commissio Episcopalis, aut saltem aliquis praesul deputetur promotor, ad Opus Apostolatus Maris in tota natione provehendum et moderandum.

171. Episcopalis Commissio praefata summopere curet de religiosa institutione alumnorum scholarum quae nautas praeparant.

[11] Diligenter item curet ut sacerdotes ad munus cappellani Apostolatus Maris designati, de singulis suis muniis et obligationibus rite instituantur.

172. In navibus, in quibus nec Cappellanus nec alius sacerdos adsit, probus et idoneus nauta designetur qui, quantum fieri potest, communi vitae religiosae et morali navigantium prudenter invigilet ac praecipue pietatis exercitiis praesit, aegrotantibus aut morientibus sollicita et pia caritate adsit, precesque pro defunctis effundat.

173. Curent respectivi Ordinarii locorum ut in portibus unus pluresve sacerdotes, pro navium frequentia, designentur qui sacrum ministerium pro maritimis exerceant et de eorum bono, praesertim morali, promovendo sint solliciti.

174. Peculiares coetus laicorum in singulis portibus constituantur qui, Cappellano moderatore, apostolatus maris opera foveant.

Caput IV

De pastorali cura fidelium aëronavigantium

Introductio

Cum magis magisque in dies aëria itinera et commeatus multiplicentur, diligenter curetur oportet bonum spirituale fidelium aëronavigantium eorumque omnium, sive virorum sive mulierum, cui in velivolis et in aërodromis operam praestant seu laborem.

175. Singulis in locis ubi aërodromi civiles exstant, sedulo curent Ordinarii ut Apostolatus Coeli qui dicitur, apte et fructuose exerceatur ad bonum spirituale aëronavigantium eorumque qui in velivolis et in aërodromis operantur.

176. Sacellum in aerodromis, si fieri potest, erigatur et sacerdos deputetur, linguis exteris eruditus, qui etiam cappellani officio, praesertim in aëroportibus maioribus, fungi valeat.

177. Ecclesiasticae Auctoritates et Actionis Catholicae consociationes sollicita cura eos omnes prosequantur qui in velivolis vel in aërodromis operam navant. In doctrina christiana apprime edocti sint oportet ac bonis moribus praediti, ita ut fidem catholicam integram servent et vitam vere christianam ducant, itemque idonei sint ad opera apostolatus opportune explenda.

Caput V

De pastorali cura fidelium nomadum

Introductio

Cum assidua et ordinata parochi cura spirituali carent nomades, qui varias orbis terrarum regiones continuo circumire solent, vel propter artem circensibus ludis exercendam vel propter insitam naturae et congenitam animi proclivitatem, opus est ut magna pro iis sollicitudine sacri Pastores afficiantur. [12]

Haec igitur Sacrosancta Synodus servanda constituit:

178. In singulis nationibus Conferentia Episcoporum peculiarem instituat Commissionem Episcopalem ut opportunae leges seu normae, ad pastoralem nomadum curam

exercendam condantur. Peculiaris autem eorum Cappellanus ab Ordinario loci designetur, consentiente proprio eiusdem Superiore maiore si ipse sit religiosus.

179. Iis in regionibus, ubi magna est nomadum multitudo, pro illis peculiaria centra missionalia constituantur ut, moderatore sacerdote designato ab Ordinario loci, etiam probi et idonei laici ad eorum bonum spirituale, morale et sociale convenienter allaborent.

180. Cappellani nomadum subsunt ad normam iuris, Ordinario loci in quo actu commorantur et una cum parocho operam suam praestare tenentur.

A proprio autem Directore pendent in iis quae methodum spectant in apostolatu erga nomades adhibendam.

Caput VI

De pastorali cura fidelium ne materialismi erroribus inficiantur

Introductio

[13] Permulti sunt in pluribus nationibus qui, etsi non pauperes et inter catholicos etiam connumerati, a diversis erroribus sollicitati fidem abnuerunt et ad deos falsos sunt conversi.

Quod quidem periculum hisce diebus gravius semper evadit cum, crescentibus undique diffusionis mediis, generalem mundanamque audientiam omnes sortiantur errores, vixque homo sit qui uno vel alio systematum genere, regiminum vel ideologiarum non aliquando sollicitetur.

Quos inter errores, multos quotidie materialismus atheisticus novos adeptos facit, operarios praecipue etsi non solos, qui velut messianismo quodam seducti, ab illo se meliorem ac iustiorem vitae conditionem recepturos sperant, aequiorem bonorum materialium visuros distributionem, liberiorem humanioremque vitam ducturos; minime propter hoc curantes de mediis, etiam iniquis, quibus ista omnia comparentur, ac de bono terreno consequendo unice contenti.

Nec paucos etiam asseclas servat capitalismus vel liberalismus, pagani et ipsi, qui similiter ordinem supernaturalem negant vel neglegunt, ac veram omnium felicitatem communem nedum promoveant, impediunt potius. Alii etiam sunt, iidemque saepe, qui etsi hedonismi nominis ignari, rem tamen profitentur, quorum deus venter est, qui finem suum in huius vitae voluptates vel commoda statuunt, de Deo rebusque supernis nullo modo curantes. Technicismus quoque viget qui, non contra forsan sed omnino extra Deum et Ecclesiam mundum aedificare contendat.

Factum, quantum deflendum sit, non negare nec minuere intendit Ecclesia. Neque de ipso miratur, cum plene comperiat se in praecinctu positam, colluctationem semper habituram non adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum.

A sua tamen missione deficeret, si filios suos adversus huiusmodi errores ac pericula sedulo praemunire, illosque qui seducti talibus erroribus nomina dederunt, materna pietate revocare cessaret et ad veritatem qui Christus est suamque pacem ac libertatem reducere.

Haec igitur Sancta Synodus decrevit ac statuit:

181. In suo vigore manentibus quae latae sunt condemnationes vel monitiones adversus materialismum atheisticum, necnon et excessus capitalismi et liberalismi, hedonismum quoque et technicismi abusus, curent praecipue pastores ut plenius vividiusque fidelibus inculcetur verus vitae sensus atque mundi, cum fundamentale sit hac de re discrimen inter systemata illa omnia et doctrinam catholicam; ipsis aperiatur quam amantissimum sit Dei consilium super omnes homines, quibus mundum hunc visibilem tradidit quo utantur, non in quem sistant, « definiens statuta tempora et terminos habitationis eorum, quaerere Deum si forte attrectent eum quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum ».

§ 2. Summopere curent pastores animarum ut omnes fideles perfecte in bonis moribus instituantur, adeo ut individualismum egoisticum et hedonisticum penitus effugiant. **[14]**

182. Pro opportunitate clerici et laici, verbis et scriptis dilucide comprobent verum non esse quod Ecclesia bona tantum spiritualia et aeterna extollat ac tueatur, bona autem temporalia minimi faciat aut etiam penitus neglegat; cum Dei voluntas sit quod homo terram occupet, super omnia creata dominationem suam exerceat, bonis visibilibus utatur ac fruatur, sicque felix sit super terram, ita tamen ut omnia in gloriam Dei referat ac per vitam terrenam ad felicitatem aeternam ascendat.

§ 2. Clare item ostendant quod Ecclesia laetatur de laudandis tentaminibus quibus homines secreta naturae perscrutantur et ingentibus eius viribus magis in dies frui contendunt, ut sive domi sive in republica, aptius feliciusque vita agatur.

183. § 1: Magna cum sollertia doctrinam socialem Ecclesiae enucleare et illustrare satagant, quae sufficere potest ad quaestiones et difficultates rite dissolvendas, de singulorum iuribus ex officiis ad res sociales et oeconomicas attinentibus; ut quod ubique terrarum opifices illam conditionem spiritualem, socialem, oeconomicam revera adipiscantur quae personae humanae libertati et dignitati plene respondeat easdemque perfecte deceat; quod unicuique merces tanta solvatur quanta ad vitam degendam homine dignam, et ad familiae onera convenienter ferenda par sit; quod dignitas operarii qua homo sed maxime qua filius Dei est, semper agnoscantur, neque unquam ut servus aut mere instrumentum productionis habeatur.

§ 2. Pariter principia exponant a Romanis Pontificibus illustrata, de frugifera pace inter populos servanda, de amica inter civium ordines convictione et conspiratione fovenda, de adiutorio gentibus et civitatibus praestando, quae cultoribus vitae usibus nondum plane sunt assuetae, et opibus seu subsidiis materialibus minus sunt ditatae.

184. Ecclesia non magistra tantum, sed et factrix est veritatis. Non quod de rebus oeconomicis vel temporalibus ipsa sese intromittat, sed quia per fideles suos qui in mundo sunt, ipsiusque, sicut et ceteri transformationi adlaborare possunt ac debent, illum evangelii legibus informari procurat, ut bonum sociale et oeconomicum omnium quantum fieri potest inde resultet.

185. § 1: Hortentur igitur vehementer Sacri Pastores omnes conductores laboris, eos praesertim qui christiano nomine gloriantur, ut opificum iura tamquam propria revereantur ac tueantur; iisque in memoriam revocent rem esse a christiana doctrina et iustitia prorsus alienam, eorum legitimis iuribus contraire.

§ 2. Simili modo fideles qui publicae rei moderandae intersunt, nunquam re-

cordari desinant multiplicem in rem oeconomicam impendendam esse operam, eamque ampliorem quam antea ordinatioremque, ut spiritu Christi omnia imbuantur quorum ipsi curam gerunt.

[15] 186. Fideles sedulo edoceantur quod esse debent sal terrae et lux mundi, et opem efficaciter conferre tenentur ut adveniat regnum Dei; nec moribus contradicant quod ore profitentur; proindeque in exercitio fulgeant omnium virtutum, praeprimis iustitiae et caritatis.

187. § 1: Clerici omnes, et praesertim pastores animarum, cunctis hominibus exemplum praebeant vitae humilis ac pauperis, quo manifeste pateat eosdem a terrenis divitiis possidendis aut expetendis prorsus esse alienos, et hoc unum sibi cordi esse, bonum scilicet quaerere animarum.

§ 2. In recte prudenterque exquirendis seu accipiendis auxiliis virorum divitum et auctoritate valentium, ad opera cultus divini et apostolatus atque caritatis exercenda, caveant ne unquam omnino iis quomodocumque subiecti et obnoxii sint aut esse videantur.

188. Ordinarii locorum intente semper invigilent ut principia et normae iustitiae socialis omnibus fidelibus apte assidueque inculcentur; nec omittant, si quando casus ferat, prudentissime quidem sed aperte, graviores iustitiae socialis violationes improbare, quae publice flagitiose committantur.

189. Diligenter curetur ut disciplinae de doctrina sociali Ecclesiae magis ac magis, tamquam disciplinae obligatoriae, studeatur in scholis catholicis mediis et superioribus, praecipue vero in Seminariis ecclesiasticis et in Institutis religiosis.

190. § 1: In paroeciis in quibus numerosiores sunt opifices, sacerdotes pro necessitate a loci Ordinario constituantur qui doctrina, prudentia, caritate ceterisque virtutibus magis idonei comprobentur, ad eorum curam pastoralem aptius et fructuosius exercendam.

§ 2. Peculiares quoque Missionarii designentur qui, specialibus facultatibus sint instructi ad curam pastoralem opificum, concordi animo cum parochis, plenius ac perfectius exercendam; non exclusis mediis seu inceptis, etiam extraordinariis si casus ferat, quae sint indoli ac missioni Ecclesiae consentanea.

191. Operam dent Ordinarii ut apti et idonei clerici gradus academicos assequantur, quibus praediti munere magistri vel cappellani studentium rite fungi valeant in scholis superioribus et Universitatibus, ubi quamplurimum iuvenes in periculo quoad fidem et mores versantur ob quamplurium docentium aut discentium materialismum dialecticum vel atheismun.

192. Instituta socialia, opificum collegia et consociationes artificum ad suam cuiusque professionem spectantes, Ordinarii locorum et parochi impense foveant, et sedulo curent ut earum socii, praeprimis autem ii qui eisdem praeponuntur, plenam perfectamque habeant formationem technicam, socialem, moralem, religiosam; qui propterea alios suae cuiusque condicionis socialis viros, haud difficulter adire possint eosque de Ecclesia opportune docere.

[16] 193. Maximi tandem faciant pastores, fideles illos, operarios praesertim, qui in Actione Catholica militant, cum primi ac veri opificum apostoli sint opifices. Summo cum studio ad tam necessarium tamque arduum ministerium illos praeparent; ipsis fidant; toto etiam corde adiuvent, scientes in tam excellenti pastorali studio hisce in adiunctis, potissimam Ecclesiae spem ultimatim in illos reponi.

2

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT

Praeses subcommissionis de materiis mixtis

Roma, 12 novembre 1962

Ill.mo e Rev.mo Signore,

Restituisco alla S.V. Illustrissima e Reverendissima le carte comunicatemi con lettera del 9 m.c. Giustissima l'osservazione della S.V. sul paragrafo riferito. Bisogna ristabilire ciò che è stato approvato.

A pag. 6, lin. ultima, «massa» non mi piace. Nel n. 25 mi pare che i due ultimi paragrafi abbiano molto in comune. Dovrebbero essere fusi in uno.

Nella pag. 1, avevo domandato che nell'espressione «longe aberraverunt» venisse soppressa la parola «longe».

L'ultimo capitolo mi pare che abbia preso una forma conveniente.

Mi pare che si potrebbe far stampare la bozza per domandare il parere dei Membri della Sottocommissione.

Voglia gradire, Illustrissimo e Reverendissimo Signore, i sensi del mio rispettoso e religioso ossequio

dev.mo nel Signore
✠ EUGENIO Card. TISSERANT

All'Ill.mo e Rev.mo Signore
Mons. Lauro GOVERNATORI

3

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prt. N. 39 SM/62

Roma, 19 novembre 1962

Eminenza Reverendissima,

Mi faccio doverosa premura di sottoporre alla considerazione di Vostra Eminenza Reverendissima il nuovo testo emendato dello schema Decreti «De Episcopis et dioeceseon regimine»,[1] con preghiera di volerlo benevolmente

[1] Primum exemplar typographicum.

esaminare, anche perché l'Eminenza Vostra non fu presente a tutta la discussione.

Vostra Eminenza avrà poi la bontà di darmi istruzioni e cioè se sia opportuno o meno di farne nuove bozze da sottoporre all'ultimo esame degli E.mi Padri componenti la Sottocommissione per le materie miste, unitamente all'altro schema « De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum » che domani sarà completato in bozze.

Bacio devotamente la S. Porpora e con il più rispettoso ossequio mi confermo

di Vostra Eminenza Reverendissima
um.mo dev.mo e obb.mo servo
L. GOVERNATORI, *segr.*

A Sua Eminenza Rev.ma
Il Signor Cardinale Eugenio TISSERANT
Presidente della sottocommissione de materiis mixtis

4

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

Roma, li 20 novembre 1962

Ill.mo e Rev.mo Signore,

Restituisco alla S.V. Ill.ma e Rev.ma il progetto di decreto comunicatomi ieri. Mi rincresce che non sia stato unito il progetto teologico. I Padri Conciliari desiderano di vedere trattata nel suo insieme la questione dei Vescovi.

Due osservazioni soltanto:

Pag. 9, n. 2 b) Ci sono veramente dei casi ove la S.C. « nullum aliud fundamentum *habere potest* ad iudicium ferendum »?

Pag. 14, n. 18. Non mi piace la parentesi (quae generatim post septuagesimum expletum annum talis censeri potest). La medicina ha fatto progressi negli ultimi decenni che hanno prolungato la vita e la capacità per il lavoro in modo straordinario. Nuovi progressi possono procurare nuovi prolungamenti.

Voglia gradire, Ill.mo e Rev.mo Signore, i sensi del mio rispettoso e religioso ossequio

dev.mo nel Signore
✠ Eugenio Card. TISSERANT

Ill.mo e Rev.mo Signore
Mons. Lauro GOVERNATORI

5

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 40 SM/62

Roma, 23 novembre 1962

Eminenza Reverendissima,

Mi onoro rimettere a Vostra Eminenza Reverendissima le unite bozze[1] di stampa relative ai due Schemi di Decreti «De Episcopis ac Dioeceseon regimine» et «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum», con preghiera di volerle cortesemente esaminare e darmi il benestare per la stampa.

Come Vostra Eminenza vedrà nelle bozze dello schema «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum» sono stati indicati in margine con inchiostro rosso i numeri dello schema precedente: cosa che sarà fatta per le copie che saranno inviate agli Em.mi Padri della Sottocommissione.

La riunione si potrebbe fissare per il giorno 30 novembre, sempreché Vostra Eminenza non abbia nulla in contrario.

Mi perdoni Eminenza se abuso della Sua bontà: speriamo che si possa concludere con la prossima sessione.

Mi benedica, mentre baciando la S. Porpora, mi è caro confermarmi con il più devoto e rispettoso ossequio

di Vostra Eminenza Reverendissima
um.mo dev.mo ed obb.mo servo
L. GOVERNATORI, *segr.*

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Eugenio TISSERANT
Presidente della sottocommissione de materiis mixtis

---

[1] Secundum exemplar typographicum. Em.mus card. Tisserant illud rev.mo D. Governatori reddidit die 24-11-1962 sine ulla animadversione.

6

Rev.mus D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 41 SM/62

Roma, 23 novembre 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Rev.mae adnexa folia typographica praeparatoria,[1] quae spectant novum textum Schemati Decreti « De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum », quo Eminentia Vestra, de mandato Em.morum Patrum Subcommissionis de Materiis mixtis, humanissime recognovit.

In textu ab Eminentia Vestra apparato Em.mus Card. Marella opportunum duxit quaedam inserere quae in priore textu habebantur, praesertim in notis.

Quae in textu inserta sunt in foliis indicantur lineis atramento rubro signatis.

Numeri vero quae atramento rubro in margine paginarum appositi sunt, relationem dicunt ad textum praecedentis schematis.

Faveat igitur, quaeso, Eminentia Vestra, indicare mihi utrum tuto procedi possit ad imprimenda folia, ita ut feria secunda omnia sint parata, eo quod Em.mus Cardinalis Praeses Subcommissionis celebrare intendit, si possibile erit, ultimam Sessionem Coetus nostri die 30 novembris decurrentis.

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hum.mum dev.mum ac obl.mum servum
Laurum Governatori, *secr.*

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino
DD. Achilli Cardinali Lienart
Archiepiscopo Insulensi

---

[1] Secundum exemplar typographicum.

7

EM.MUS ACHILLES CARD. LIENART

Episcopus Insulensis

Rome, le 23 novembre 1962

Monsegneur,

Je m'empresse de vous dire que vous pouvez faire imprimer le texte du Schéma: «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum» tel qu'il est maintenant constitué.

Les quelques paragraphes que vous avez ajoutés dans le texte que j'avais présenté, sont peu nombreux et sont utiles. Je les approuve volontiers.

Les autres passages que j'avais supprimés ont eté conservés dans les notes au bas des pages: c'est trés bien ainsi.

Un seul détail serait je pense à corriger. Le paragraphe sur la formation des maîtres qui est placé à la fin du N° 59 me semblerait mieux à sa place à la fin du N° 60. Je vous laisse le soin d'apprécier s'il y a lieu de faire ce petit changement ou non, car il n'a pas une grande importance.

Je suis très heureux d'avoir pu aider à la composition de ce schéma et je vous remercie de toute la peine que vous avez prise pour répondre aux veux de la Sous-Commission. J'espère qu'elle se montrera satisfaite lors de la présentation du Schéma le 30 Novembre.

Veuillez agréer l'assurance de mes sentiments dévoués

✠ ACHILLE Card. LIÉNART
Ev. de Lille

P.S. Vous trouverez au marge quelques corrections de fautes d'imprimerie.

Monsegneur L. GOVERNATORI

8

REV. MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

42 SM/62

26 novembris 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

Honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Reverendissimae adnexa schemata Decretorum, de quibus iterum disceptabitur in peculiari Sessione

Subcommissionis de materiis mixtis, quae celebrabitur feria secunda, die 3 decembris advenientis, hora 17, in consueta Aula Palatii Apostolici Vaticani.

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia, gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hu.mum dev.mum obl.mum servum
LAURUM GOVERNATORI, *secr.*

E.mo ac Rev.mo Domino
DD. EUGENIO S.R.E. Card. TISSERANT
Episcopo Ostiensi, Portuensi et S. Rufinae
Praesidi subcommissionis de materiis mixtis

9

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 43-47 SM/62

26 novembris 1962

Eminentissime ac Reverendissime Domine,

De mandato Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Cardinalis Praesidis, honori mihi duco remittere Eminentiae Vestrae Reverendissimae adnexa schemata Decretorum,[1] de quibus iterum disceptabitur in peculiari Sessione Subcommissionis de materiis mixtis, quae celebrabitur feria secunda, die 3 decembris advenientis, hora 17, in consueta Aula Palatii Apostolici Vaticani.

Sacram Purpuram devotissime deosculatus, omni quo par est obsequio ac reverentia, gaudeo me profiteri

Eminentiae Vestrae Reverendissimae
hu.mum dev.mum ob.mum servum
LAURUM GOVERNATORI, *secr.*

Em.mis ac Rev.mis Dominis
DD.Ioanni Baptistae MONTINI, Ioseph FERRETTO,
Ignatio Gabrieli TAPPOUNI, Achilli LIÉNART,
Leoni Ioseph SUENENS

[1] Cf. pp. 595-605; 606-639.

10

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

SCHEMA DECRETI

DE EPISCOPIS
AC DE DIOECESEON REGIMINE

(Editio altera)

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 3 —

DE EPISCOPIS AC DE DIOECESEON REGIMINE

Prooemium

Animarum salus, quae lex est in Ecclesia Christi suprema, semper prae oculis est habenda cum de pastorali ministerio fit sermo, atque adeo cum de officio agitur episcopali, quo « *nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius* » [1] iam S. Augustinus asserere non dubitavit.

Episcopi enim cum peculiaribus praeficiantur ecclesiis tamquam veri Pastores, de omnium sibi commissarum ovium salute « *quasi rationem reddituri* »,[2] tales in munere gerendo ipsi se habeant, sicque eorum iurisdictionis potestas asseratur, roboretur ac vindicetur [3] oportet, ut finem illum divinum efficientissima qua possit ratione consequi valeant.

Itaque, quo aptius expeditius fructuosius evadat episcopalis muneris exercitium, nonnulla hac de re decernenda censentur.

In primis Sacrosancta Synodus, salvis iuribus ac privilegiis Orientalis Ecclesiae, plures facultates, hucusque iustis de causis Sanctae Sedi reservatas, statuit ut Episcopi iure communi stabiliter habeant. Necessitudines autem Episcopos inter ac Sacra Romana Dicasteria ita percupit componendas ut magis in dies haec Episcopis in regendis dioecesibus auxilio sint praesto, et illi vicissim cum Romano Pontifice in sollicitudine omnium ecclesiarum collaborare dignoscantur.

Deinde, ad subveniendum Episcopis qui, licet viribus validi, nequeant, ob nimiam dioeceseos amplitudinem vel nimium incolarum numerum vel peculiaria apostolatus adiuncta, ipsi soli episcopalia munia sicut animarum exigit bonum adimplere, Coadiutoris et Auxiliaris ita iure communi instituta definiuntur ac facultates augentur ut, salva dioecesani regiminis unitate, eorum activitas magis efficiens reddatur et dignitas characteri episcopali inhaerens in tuto ponatur.

[1] S. Augustinus, *Ep. ad Valerium 21*, ML 33, 88.

[2] Hebr. 13, 17.

[3] Conc. Vat. I, Const. Dogm. I *de Eccl. Christi*, cap. 3, DB 1828.

— 4 —

Quod si impedimentum officio recte adimplendo ex infirmitate vel provecta Episcoporum aetate oriatur, Sacrosancta Synodus illos vehementer hortatur ut, qui Boni Pastoris instar animam suam pro ovibus daturi non dubitantur, iidem, statim ac in id discriminis inciderint, generosam valdeque meritoriam renuntiationem sponte sua, in animarum bonum, facere non vereantur.

Insuper « *ad officium pastorale fructuosum et efficax gerendum multum confert frequens ac mutua inter Episcopos communicatio* ».[4]

Hac enim inter Episcopos, eiusdem saltem nationis, communicatione constat quantum in assequenda experientia inque usu rerum alius alium perficiat, maior reddatur regiminis dioeceseon similitudo, et inde christifidelium admiratio ex diversa, quin etiam interdum contraria, Episcoporum agendi ratione oritura vitetur; quantum praeterea ecclesiastica disciplina roboretur, catholica res provehatur, ipsaque Episcoporum auctoritas apud civilia Gubernia vel acatholicos viros plus valeat. Quapropter Sacrosancta Synodus nationalium Episcoporum Coetuum summa iuridica lineamenta definienda et in ius commune recipienda censet, remissis quae particularia sunt ad uniuscuiusque Coetus statuta.

Praeterea satis non poterit Cleri populique christiani bono et ipsi recto dioeceseon regimini provideri, nisi ad aptiorem deveniatur dioeceseon partitionem. Cavendum enim est pariter ne, ob nimiam territorii amplitudinem vel nimium incolarum numerum, non valeant Episcopi personaliter, uti opus esset, singulos sacerdotes singulasque paroecias eorumque rectores bene cognoscere ac moderari; neve ex contrario, ob nimiam territorii parvitatem ac consequentem sacerdotum paucitatem opumve penuriam, nequeant Episcopi congruenter consulere innumeris sui gregis difficultatibus et habere sustentareque omnia officia et instituta, quae ad rectum regimen necessaria usu comprobantur.

Accedit postremo quod, cum sit paroecia dioeceseos « *pars ac vivens veluti membrum* »,[5] dioeceseos « *veluti cardo, circa quem omnis pastoralis navitas, in eius finibus praestanda, vertitur, instimulatur atque ordinatur* »,[6] efficacior et fructuosior esse poterit dioecesana gubernatio si iure communi ampliores habuerint

[4] Pius XII, *Allocutio* ad Em.mos Patres Cardinales atque Exc.mos Sacrorum Antistites, die 2 novembris habita: AAS 46 (1953) p. 675.

[5] Prima Synodus Romana, 1960, Const. 101, d.

[6] Prima Synodus Romana, 1960, Const. 100.

— 5 —

Episcopi facultates quoad paroeciarum erectionem et earumdem congruam circumscriptionem. Nostris enim temporibus videre est quam saepe parvi pagi, progressu oeconomico et sociali invalescente, in magnas excreverint urbes, quam saepe circum veteres urbes perampla coaluerint suburbia, quibus profecto minime sufficere possunt paroeciae antea constitutae; quot e contra paroeciae rurales imminutae vel fere desertae, ob fidelium migrationes, evaserint, in quibus proinde, nisi congrue inter se uniantur, pastoralis navitas sufficienti carere obiecto videtur.

Quibus omnibus ut rite prospiciatur, placet Sacrosanctae Synodo decretum quod sequitur edicere.

— 6 —

CAPUT I

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET SACRAS ROMANAE CURIAE CONGREGATIONES

I - DE EPISCOPORUM FACULTATIBUS [1]

1. [*Facultates Quinquennales recognoscendae*]. Sacra Curiae Romanae Dicasteria, iuxta suam quodque competentiam, recognoscant indicem Facultatum Quinquennalium ita ut plures ex praedictis facultatibus stabiliter habeant Episcopi, paucis gravioribus exceptis, quae Nuntiis vel Delegatis Apostolicis tribuendae sint, vel ipsis peculiarium nationum vel dioeceseon Episcopis ad tempus concedendae videantur.

2. [*Principia generalia quoad facultates Episcoporum*]. Videant eadem Sacra Dicasteria ut stabiliter Episcopi habeant facultatem [1] per se consulendi casibus in quibus:

a) facultas vel gratia a S. Sede concedi solet;

b) Sacrum Dicasterium competens, ex natura rei, nullum aliud fundamentum habere potest ad iudicium ferendum de merito petitionis, nisi ipsam Episcopi commendationem.

3. [*Facultates particulares ab Episcopis residentialibus fruendae*]. Inter alias ipso iure habeant Episcopi residentiales facultates quae sequuntur:

a) Conferendi sacros Ordines etiam extra tempora, diebus ferialibus non exceptis, et etiam extra Cathedralem, cum id ad sacerdotales vocationes fovendas et ad populum christianum de sacerdotii dignitate edocendum valde iuvet.

b) Discedendi, iusta de causa, ab ecclesia Cathedrali tempore Adventus et Quadragesimae.

---

[1] Consulto Schema Decreti adhibet verba quae ex se abstinent a significando *titulo* quo facultates in hoc capite enumeratae sint Episcopis tribuendae; haec enim quaestio, cum indolis sit theologicae, in Constitutione dogmatica de Ecclesia tractabitur.

— 7 —

c) Concedendi licentiam per se vel per alium legendi ac retinendi, sub custodia tamen, ne ad aliorum manus perveniant, libros prohibitos et ephemerides, eos etiam qui haeresim et schisma ex professo propugnent, vel etiam ipsa Religionis fundamenta evertere nitantur, sub condicionibus iam in indice Facultatum Quinquennalium statutis.

d) Concedendi omnibus sacerdotibus, parocho impedito aut absente, facultatem Confirmationis Sacramentum administrandi in periculo mortis, servata Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum instructione pro simplici sacerdote ex Sedis Apostolicae delegatione Confirmationis Sacramentum administrante.

e) Concedendi sacerdotibus suis sive ad actum sive habitualiter, onerata tamen Episcopi conscientia, privilegium altaris portatilis.

f) Concedendi sacerdotibus suis facultatem Missam in mari celebrandi, debitis cautelis adhibitis.

g) Concedendi omnibus sacerdotibus, indulto altaris portatilis fruentibus, facultatem substituendi, iusta et gravi de causa, loco altaris portatilis seu petrae sacrae, aliquod linteum ex lino vel cannabe confectum et ab Episcopo benedictum, in quo conditae sint Sanctorum reliquiae ab eodem Episcopo recognitae, servatis de cetero servandis iuxta rubricas, praesertim quoad tobaleas et corporalia.

h) Concedendi sacerdotibus infirmis aut aetate provectis indultum oratorii privati aut domi celebrandi; itemque indultum sedendi dum Missam celebrant, si ob infirmitatem aut provectam aetatem stare non possint, servatis de iure servandis.

i) Concedendi sacerdotibus visivae potentiae debilitate laborantibus facultatem Missam votivam Deiparae Virginis aut Missam Defunctorum celebrandi, adhibita, quoties ea indigeant, sacerdotis vel diaconi adsistentia. Concedendi eamdem facultatem sacerdotibus omnino caecis, praescripta semper adsistentia sacerdotis vel diaconi.

j) Commutandi, ob visus debilitatem vel ob aliam iustam causam, eaque perdurante, obligationem recitandi divinum officium cum quotidiana recitatione Rosarii B. M. V. vel aliarum precum.

l) Concedendi facultatem Missam iterandi propter penuriam sacerdotum, iusta de causa, diebus etiam ferialibus; item facultatem Missam eodem die ter litandi, ubi vera necessitas adsit, diebus dominicis et festis de praecepto.

— 8 —

m) Reducendi, iusta de causa, ad determinatos dies vel ad determinatas partes servitium chorale Capitulorum sive cathedralium sive collegialium; necnon singulos capitulares addicendi, perceptis praebendae fructibus dumtaxat non autem distributionibus, ad varia sacri ministerii vel magisterii vel apostolatus opera.

n) Dispensandi ab irregularitate ex defectu (can. 984 C.I.C.) et ab irregularitate quae conversis ex haeresi vel schismate incumbit (can. 985, 1° C.I.C.), excepta tamen irregularitate ob apostasiam, necnon ab impedimento quo filii acatholicorum adstringuntur (can. 987, 1° C.I.C.).

o) Dispensandi ab impedimentis matrimonialibus, amplificatis hac in re et determinatis Episcoporum facultatibus a Sacris Congregationibus iuxta competentiam.

p) Sanandi in radice matrimonia invalida ex impedimento disparitatis cultus, dummodo debitae cautiones a partibus praestentur, et ex defectu formae.

q) Permittendi usum Memorialis Rituum Benedicti Pp. XIII in ecclesiis minoribus pro benedictione candelarum in festo Purificationis B. M. V. et Cinerum die prima Quadragesimae.

r) Concedendi sacerdotibus facultatem erigendi, ritibus ab Ecclesia praescriptis, stationes Viae Crucis, cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi pium exercitium peragentibus a Summis Pontificibus impertitae sunt.

s) 1) Libere ingrediendi et permittendi, iusta et gravi de causa, ingressum in clausuram papalem aut egressum ab eadem;

2) dispensandi, iusta de causa, a dote religiosarum;

3) dimittendi e dioecesi sodales religiosos, urgente gravissima necessitate, si Superior religiosus admonitus non providerit, re iudicio Sanctae Sedis sine mora delata.

t) Concedendi sororibus facultatem corporalia, purificatoria et pallas prima quoque ablutione purificandi.

4. [*Facultates particulares ab Episcopis, etiam titularibus, fruendae*]. Inter alias ipso iure habeant Episcopi, etiam titulares, facultates quae sequuntur:

a) Audiendi ubique terrarum confessiones, etiam religiosorum utriusque sexus.

b) Verbum Dei ubique praedicandi, loci Ordinario expresse non renuente.

c) Conservandi in proprio sacello Ss.mam Eucharistiam.

— 9 —

d) Absolvendi ab omnibus peccatis et censuris etiam reservatis, exceptis tantum censuris Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatis et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii.

II - DE PRAXI SACRARUM CONGREGATIONUM RELATE AD EPISCOPOS

5. [*Episcopi in Sacrarum Congregationum consilium cooptandi*]. Nonnulli Episcopi diversarum nationum, a Coetu Episcopali Nationali designandi, nominentur Membra vel Consultores Sacrarum Romanae Curiae Congregationum a quibus, statis temporibus, convocentur ad maius commune bonum promovendum, ad communia pericula avertenda.[2]

6. [*Relationes scriptae ad S. Sedem simplificandae*]. Relationes scriptae ad S. Sedem, si id magis expediat, simplificentur et unificentur.

7. [*Acta S. Sedis Episcopis communicanda*]. Antequam in diariis vel ephemeridibus evulgentur, acta et decreta Sacrarum Congregationum Ordinariis locorum, quantum fieri potest, nota fiant.

8. [*Quaedam taxae abolendae*]. Taxae curiales in casibus in quibus aes alienum contrahitur ad providendum dioeceseos vel piarum causarum necessitatibus, aboleantur.

[2] Schema Decreti per propositionem 5. quodammodo satisfacere intendit pluribus Sacris Pastoribus petentibus ut Romana Curia magis *internationalis,* ut dicitur, evadat.

— 10 —

CAPUT II

DE EPISCOPORUM COADIUTORIBUS ET AUXILIARIBUS DEQUE EPISCOPORUM CESSATIONE A MUNERE PASTORALI

I - DE EPISCOPORUM COADIUTORIBUS ET AUXILIARIBUS

9. [*Cui competat constitutio*]. Unius Romani Pontificis est Episcopo Coadiutorem aut Auxiliarem constituere, salvo, pro Orientalibus, praescripto can. 248, § 1, n. 4 et can. 327 C.I.C.O.

10. [*Notio Coadiutoris et Auxiliaris*]. Coadiutor datur Episcopo cum iure successionis; Auxiliaris vero datur Episcopo sine iure successionis.[1]

11. [*Facultates Coadiutoris*]. § 1. Coadiutori, vi officii, ea in universa dioecesi potestas iurisdictionis in spiritualibus et temporalibus, cum iisdem facultatibus, competit quae iure communi ad vicarium generalem spectat, iis exceptis quae ex iure speciale Episcopi mandatum requirunt, nulla tamen facta Epsicopo coadiuto facultate sibi quidquam reservandi.

[1] Una cum novissimo Orientalium Codice simplicior redditur verborum usus in hac materia quatenus, sepositis distinctionibus in iure latino receptis inter « sedi datum » et « personae datum », inter « cum iure successionis datum » et « sine iure successionis datum », *Coadiutor* sic et simpliciter proponitur vocandus ille qui cum iure successionis constituitur, *Auxiliaris* vero qui sine iure successionis. Uterque datur « Episcopo »: ille potissimum, at non exclusive, intuitu personae, quando scilicet Episcopus sit infirmitate vel aetate gravatus neque renuntiationi sit locus; hic vero potissimum, at non exclusive, intuitu sedis, quando nempe dioecesis sit nimis magna neque dividi aut dismembrari queat. Unde, etiam novis simplicioribus adhibitis locutionibus, plena servatur agendi libertas S. Sedis, quippe cui integra maneat copia ampliandi, iuxta concretas necessitates, Coadiutoris et Auxiliaris facultates (cf. nn. 11, § 2 et 14, § 2), necnon dandi Episcopo infirmo aut senescenti Coadiutorem vel Auxiliarem, et Episcopo magnae sedis Auxiliarem seu Auxiliares vel Coadiutorem, immo simul Auxiliarem seu Auxiliares et Coadiutorem.

— 11 —

§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Coadiutori a Sede Apostolica, aut a competente auctoritate pro Orientalibus, concedi vel ab Episcopo coadiuto committi.

12. [*Relationes inter Coadiutorem et Coadiutum*]. Coadiutor Episcopo coadiuto semper sensus obsequii ac reverentiae exhibeat; in omnibus negotiis maioris momenti eum consulat; curet denique ita in munere suo se gerere ut unitas regiminis dioecesani sarta tecta habeatur.

Vicissim autem Episcopus coadiutus Coadiutorem fraterne diligat, existimatione prosequatur eique in munere obeundo faveat.

13. [*Quando Auxiliaris expostulandus sit*]. § 1. Si ob peculiarem dioeceseos conditionem bonum animarum id exigat, ne renuat Episcopus Auxiliarem a Sede Apostolica expostulare.

§ 2. In casu nimiae territorii amplitudinis vel nimii incolarum numeri, Episcopus satagat ut Sedes Apostolica dioecesim dividat vel dismembret, aut saltem ut unum pluresve Auxiliares concedat.

14. [*Facultates Auxiliaris*]. § 1. In Litteris quibus Auxiliaris constituitur, eiusdem iura et officia definiantur eique concedantur facultates quae necessariae videantur ad munus rite adimplendum.

Quod si in Litteris constitutionis provisum non fuerit, velit Episcopus Auxiliari suo necessarias et opportunas facultates committere, quibus Auxiliaris non solum in sacris functionibus peragendis sed etiam in administranda universa dioecesi officium suum efficaciter explere valeat. Episcopus autem habitualiter aliis ne deleget quae Auxiliaris potest et vult ipse exercere.

§ 2. Ampliores facultates in casibus particularibus possunt Auxiliari a Sede Apostolica, aut a competente auctoritate pro Orientalibus, concedi vel ab Episcopo committi.

15. [*Relationes inter plures Auxiliares*]. Si plures in dioecesi constituti fuerint Auxiliares, curetur ut singuli ad distinctas dioeceseos portiones deputentur vel distinctis officiis dioecesanis praeficiantur.

16. [*Relationes inter Auxiliarem et Episcopum*]. Munus suum Auxiliaris exerceat sub omnimoda dependentia ab Episcopo residentiali, nihilque magni momenti agat nisi eo consulto et probante.

— 12 —

17. [*Facultates Auxiliaris sede vacante*]. § 1. Nisi aliud a Sede Apostolica, aut a competente auctoritate pro Orientalibus, in casibus particularibus provisum fuerit, cum Episcopi residentialis munere non exspirant potestas et facultates quas Auxiliaris obtinet a Litteris constitutionis.

§ 2. Optandum est ut, sede per mortem aut renuntiationem aut translationem vacante, munus Administratoris Apostolici aut Vicarii Capitularis, nisi aliud graves rationes suadeant, committatur Auxiliari vel, ubi sint plures, uni ex Auxiliaribus.[2]

II – DE EPISCOPORUM CESSATIONE A MUNERE PASTORALI

18. [*Quandonam commendetur Episcopi renuntiatio*]. Episcopi residentiales, Vicarii et Praefecti Apostolici, Abbates et Praelati nullius, Episcopi Coadiutores et Auxiliares qui, ob permanentem valetudinis defectum vel ob ingravescentem aetatem,[3] implendo pastorali muneri minus apti evaserint, pro Dei atque animarum amore enixe rogantur ut, secum rationes recogitantes de suscepto officio Domino reddendas, sua ipsi sponte renuntiationem a munere Summo Pontifici exhibeant, eius consiliis generose obsecundare parati.[4]

---

[2] Schema Decreti haec duo vitare contendit: 1) ne Auxiliaris, qui intuitu sedis potissimum constituitur, ergo ob permanentes dioeceseos necessitates, quavis potestate sede vacante exspolietur, cum damno ipsius dioeceseos et non sine detrimento honoris characteri episcopali debiti; 2) ne Capitulum maximarum dioeceseon, in quibus semper Auxiliaris invenitur, iure eligendi Vicarium Capitularem practice in perpetuum privetur. Profecto simplicior esset solutio si Auxiliaris, vel senior munere ex Auxiliaribus, ipso iure fieret sede vacante Administrator Apostolicus.

[3] Aetas ingravescens generatim censenda videtur post septuagesimum quintum expletum annum.

[4] De hac difficili quaestione silendum non videtur, non quod de ea exspectatio quaedam serpat inter laicos et clericos, sed quia revera spectat ad rectum dioeceseon regimen. Nihil tamen rigidi aut « burocratici », ut dicunt, per schema Decreti proponitur; nihil quod Episcoporum dignitatem et paternam indolem dedeceat; nihil denique quod a suavi usitata agendi ratione S. Sedis dissentiat.

— 13 —

19. [*Iudicium de renuntiatione S. Sedi reservatur*]. Interveniente, Sanctae Sedis iudicio, alterutra causa de qua in n. 18, Summi Pontificis erit, pro sua qua pollet suprema plenaque potestate et fraterna in Episcopos caritate, decernere, peculiaribus sive personarum sive locorum attentis circumstantiis, qua ratione Episcopo eiusque dioecesi subveniendum sit.

20. [*Episcopis renuntiantibus congrue providendum*]. A munere episcopali ob infirmitatem vel aetatem cessantibus congrua providebitur sustentatio etiam, si casus ferat et ipsis placuerit, per alicuius consentanei officii collationem. Episcopis vero qui residentiales fuerint in Episcoporum dioeceseos conditorio sepeliri licebit.

21. [*Iura servantur Patriarcharum Orientalium*]. Normae huius articuli nullum afferunt praeiudicium iuribus Patriarcharum Orientalium.

— 14 —

Caput III

DE NATIONALI EPISCOPORUM COETU SEU CONFERENTIA [1]

I - DE CONSTITUTIONE ET NATURA

22. [*Constitutio et finis*]. In unaquaque natione constituatur Episcoporum Coetus seu Conferentia ut, collatis consiliis viribusque unitis, perpendatur quid in universa natione agendum sit ad bonum religionis promovendum, ad salutaria apostolatus studia et opera excitanda, ad apta et tempestiva remedia paranda serpentibus erroribus et abusibus vel instantibus peri-

---

[1] Pluries Romani Pontifices nationales Episcoporum Coetus adprobaverunt et amplissimis verbis laudaverunt, eorum annuam celebrationem commendantes. Verbi gratia:

Pius IX, Ep. *Maximae quidem,* ad Episcopos Bavariae, 19 aug. 1864, Acta Pii IX, pars I, v. III, p. 674.

Leo XIII, Ep. *In ipso supremi* ad Episcopos Austriae, 3 martii 1891, Acta Leonis XIII, vol. XI, p. 35; Ep *Pastoralis vigilantiae,* ad Episcopos Lusitaniae, 25 iunii 1891, *ib.*, vol. XI, p. 207; Ep. *Delectati summopere,* ad Episcopos Peruviae, 22 augusti 1902, *ib.*, vol. XXII, p. 177; Ep. *Litteras a Vobis,* ad Episcopos Brasiliae, 2 iulii 1894, ib., vol. XIV, p. 228; Ep. *Inter graves,* ad Episcopos Peruviae, 1 maii 1894, *ib.,* vol. XIV, p. 133, etc.

Pius X, Ep. *Sollicite vehementer,* ad Episcopos Lusitaniae, 5 maii 1905, Acta Pii X, vol. II, p. 42; Ep. *Magnopere Nos,* ad Episcopos Peruviae et Americae Latinae, 24 septembris 1905, *ib.*, vol. II, p. 172; Ep. *Diligentia ipsa,* ad Episcopos Bavariae, 30 aprilis 1911: AAS 3 (1911) p. 264 etc.

Benedictus XV, Ep. *Communes Litteras,* ad Episcopos Foederatarum Americae Septemtrionalis Civitatum, 10 apr. 1919: AAS 11 (1919) p. 171.

Pius XI, Ep. *Communes accepimus,* ad Episcopos Australiae, 12 februarii 1923: AAS 15 (1923) p. 108; Ep. *Perlibenti,* ad Episcopos Lusitaniae, 14 maii 1923: AAS 15 (1923) p. 239; et passim in Epistulis ad Episcopos diversarum nationum in unum convenientes missis.

Index Coetuum su Conferentiarum Episcoporum, quae novissimis hisce annis constitutae sunt, exstat in *Annuario Pontificio* 1962, pp. 773 sqq.

— 15 —

culis contra catholicam Ecclesiam eiusque fidem, mores et disciplinam.[2]

23. [*De iis quibus Coetui interesse competit*]. Si ob nimium Episcoporum numerum vel plures ritus vel aliam gravem causam, in particularibus statutis recognoscendam, impossibile vel inopportunum evadat ut omnes et singuli Episcopi personaliter Coetui seu Conferentiae Nationali intersint, tunc una cum Metropolitis seu Praesidibus Conferentiarum Episcopalium Regionalium aut Ritualium interesse possunt, tamen et ipsi cum suffragio deliberativo, etiam aliqui Episcopi pro unaquaque provincia seu regione ecclesiastica, numero in particularibus statutis definiendo, a suae provinciae Episcopis vel a sua Conferentia Regionali aut Rituali eligendi.

Hoc autem in casu quaestiones omnes, antequam in Conferentia Nationali pertractentur, Metropolitis vel Praesidibus Conferentiarum Regionalium aut Ritualium opportuno tempore communicari debent mediis idoneis, ita ut consilia et vota omnium Episcoporum exquirantur.

[2] In quibusdam Romanorum Pontificum documentis enumerantur speciminis causa, quaestiones et negotia quae in Episcoporum Coetibus pertractentur. Verbi gratia:

In Instructione *Quo constet firmius*: De conventibus Sacrorum Antistitum in Ditionibus Austriaci Imperii, 22 iulii 1898, haec leguntur: « Res ad deliberandum hae maxime congressuris proponantur: – christiana populi eruditio, atque institutio iuventutis; – fidelium gregis suis pastoribus coniunctio arctior et adhaesio; – Seminariorum cultus et incrementa; – catholicae studiorum universitatis erectio; – catechismus ab episcopis nove conficiendus et coniunctim edendus (*Breve Pii Pp. IX*, 5 octobris 1855); – Ecclesiae iurium et bonorum tuitio; – Summi Pontificis strenua auctoritatis et libertatis vindicatio; – ephemeridum aliarumque vulgatarum curatio scriptionum; – matrimonii christiani religio et sanctitudo; – monialium et cleri utriusque disciplina provehenda; – laicorum sodalitia ad pietatem et caritatem fovenda utiliora; – inviolata festorum custodia; – romanae liturgiae urgenda aequalitas; – lustrationis dioecesanae, synodorumque, iuxta Tridentinas leges, instauratio; – conditionis opificum, agricolarum, emigrantium sollicitudo; – socialis, quam nominant, et popularis causae studium; – militum cultura religiosa; – petriana stipes; – sacris item missionibus, servitudinis extinctioni, conferenda subsidia; – communia scripta vel acta, ad utilitates rei cum sacrae tum civilis, unanimi pastorum consilio edenda; – alia demum id generis negotia, quibus rite expediendis, non modo proficuam, verum etiam necessariam esse agendi et sentiendi concordiam omnino compertum est omnibus » (Acta Leonis XIII, vol. XVIII, p. 98).

— 16 —

II - DE COETUS MODERAMINE

24. [*De statutis Coetus*]. Episcoporum Nationalis Coetus seu Conferentia peculiaribus regitur statutis a Sancta Sede probatis.

25. [*De rationibus inter Coetum et S. Sedem*]. § 1. Opportuno ante Conferentiae celebrationem tempore Nuntius vel Delegatus Apostolicus certior fieri debet de rebus in Conferentia pertractandis deque eorum ordine.

§ 2. Conferentia expleta, acta et initae deliberationes ad Sanctam Sedem per Nuntium vel Delegatum Apostolicum communicanda sunt ut Ipsa, si opus sit, sua auctoritate intervenire possit; neque ad singulos Episcopos acta et deliberationes transmitti poterunt, nisi prius Apostolica Sedes responsum dederit et mentem suam patefecerit.

26. [*Consilium et Commissiones in Coetu constituendae*]. E gremio uniuscuiusque Coetus constituantur:

§ 1. Consilium permanens, ex aliquibus Praesulibus constans, quod ipsam Conferentiam repraesentet in omnibus causis et negotiis eidem concreditis;

§ 2. Commissiones Episcopales, quae peculiaribus negotiis praeficiantur et res in Conventu plenario tractandas parent. In has Commissiones cooptari poterit quilibet Episcopus sive residentialis sive titularis.

27. [*Secretariatus generalis*]. Constituatur insuper Secretariatus generalis in servitium Coetus Episcoporum.

III - DE VI DECISIONUM

28. [*Principium generale*]. Decisiones prolatae ab Episcopis, in Coetu seu Conferentia legitime coadunatis, vim legis non habent ideoque iuridice non obligant singulos Episcopos, nisi expressa et specifica Apostolicae Sedis adprobatione corroborentur.

Attamen ad unitatem fovendam et ad bonum commune promovendum vel augendum, debita reverentia accipiendae sunt et ad effectum deducendae ab unoquoque Nationis Episcopo, nisi obstent graves rationes, de quibus ipse Episcopus iudex est pro suo territorio.

— 17 —

29. [*De Episcopo contra decisiones agente*]. Episcopus in casu aliquo particulari contra decisiones Conferentiae in sua dioecesi agere intendens, antea scripto certiorem faciat Conferentiam in persona Praesidis de suis agendi rationibus.

30. [*Quomodo obtinenda sit vis iuridica pro toto Coetu*]. In rebus pro quarum solutione oporteat normas iuridicas ferre, adeatur Sancta Sedes eiusque iudicio standum erit.

31. [*Quomodo obtinenda sit vis iuridica pro dioecesi*]. Unusquisque Episcopus, pro sua prudentia et discretione, normas in Coetu Nationali Episcoporum latas vi iuridica in propria dioecesi fulcire potest.

IV - DE RELATIONIBUS INTER CONFERENTIAS EPISCOPALES DIVERSARUM NATIONUM

32. [*Relationes inter Conferentias Episcopales diversarum nationum*]. Foveantur relationes inter Conferentias Episcopales diversarum nationum ad maius commune bonum tuendum.

33. [... *praesertim erga Episcopos qui persecutione opprimuntur*]. Illos potissimum Sacrorum Antistites, qui propter nomen Christi calumniis et angustiis divexantur vel in carceribus detinentur, Episcopi fraterno amplectantur animo eosque germana actuosa cura prosequantur, ut eorum dolores praecationis operisque Confratrum ardore leniantur et mulceantur.

— 18 —

CAPUT IV
DE DIOECESEON PARTITIONE

34. [*Principium generale*]. Ut convenienter Dioeceses gubernari queant, nec magnae nimis sint nec parvae nimis, ratione territorii et incolarum numeri, variis locorum et personarum aliarumque rerum circumstantiis mature consideratis, animarum bono potissimum spectato.

35. [*Dioeceses nimis parvae*]. In singulis casibus, omnibus adiunctis accurate perpensis, decernatur an dioeceses nimis parvae supprimendae sint, an alii dioecesi uniendae, an ex pluribus parvis nova dioecesis constituenda.

36. [*Dioeceses nimis magnae*]. Item in singulis casibus decernatur an dioeceses nimis magnae dividendae sint, circumstantiis omnibus diligenter consideratis.

37. [*Confinia dioeceseon*]. § 1. Confinia dioeceseon congruenter mutentur, si opportunum videatur, pro locorum distantia, viarum commoditate aliisque circumstantiis, ex prudenti S. Sedis iudicio.

§ 2. Immutatio confinium ita fiat ut uniuscuiusque dioeceseos territorium continuum pateat, nec amplius intra territorium unius dioeceseos exsistant loca vel paroeciae, quae ad aliam dioecesim pertineant.

38. [*Sedis episcopalis locus*]. Sedes episcopalis seu residentia Episcopi eiusque Curia, quantum fieri potest, in loco aptiore et commodiore sit, quo facilior clero et fidelibus pateat accessus.

39. [*Unio dioeceseon*]. § 1. Si duae aut plures dioeceses uniantur unione exstinctiva et una constituatur nova dioecesis, una tantum sit Curia episcopalis, una Cathedralis ecclesia unumque cathedrale capitulum.

§ 2. Si unio sit aeque principalis et uni Episcopo duae vel

— 19 —

plures dioeceses regendae committantur, item una sit Curia et sedes episcopalis, nisi Sedes Apostolica aliter decreverit.

40. [*Provinciae et regiones ecclesiasticae*]. Provinciae ecclesiasticae alicubi minuendae sunt, alicubi numero augendae vel in regiones ecclesiasticas componendae [1] iuxta necessitates apostolatus, attentis conditionibus geographicis, historicis traditionibus aliisque circumstantiis, habito quoque respectu, si opportunum videatur, ad numerum et confinia provinciarum civilium.

41. [*Immediata subiectio S. Sedis abolenda*]. Dioeceses, immediate Sanctae Sedi subiectae, illi Provinciae Ecclesiasticae aggregentur, quae vicinior seu opportunior sit et iuri metropolitico Archiepiscopi subiiciantur ad normam iuris communis.

42. [*Ratio servanda in dioeceseon mutationibus*]. § 1. Erectio, suppressio, unio, dismembratio, divisio dioeceseon ac translatio sedis episcopalis et Curiae ita fiant, ut Episcopus per se ipse ac facile cognoscere valeat clerum et singulas paroecias.

§ 2. In hisce negotiis peragendis respectus habeatur non solum ad sacerdotum incolarumque numerum et locorum distantiam, verum etiam ad ritum ac nationalitatis diversitatem, ad communitatis dioecesanae spiritualem cohaerentiam, ad peculiaria adiuncta geographica, socialia, oeconomica, ad historicas traditiones, ad civiles quoque circumscriptiones atque ad pacta forte inita inter Sanctam Sedem et Status.

43. [*Commissio de dioeceseon mutationibus*]. In unaquaque Natione, probante Sede Apostolica, peculiaris ac permanens Commissio Episcoporum constituatur vel constitui poterit, quae, auditis Episcopis quorum interest, videat an et quaenam immutationes circa dioeceses sint inducendae easque Sedis Apostolicae iudicio subiiciat, salvis iuribus Ecclesiae Orientalis.

[1] Nomine « regionis ecclesiasticae » hic venit unio plurium provinciarum ecclesiasticarum, eum in finem ut efficacius necessitatibus apostolatus prospiciatur. Haec territorialis circumscriptio explicite non commemoratur in can. 215, § 1 CIC, sed insinuatur in can. 281 ratione celebrationis Conciliorum plenariorum (unde alicubi « regiones conciliares » vocantur). Nullum dubium quod erectio et circumscriptio « regionum ecclesiasticarum » uni supremae ecclesiasticae potestati, de qua in can. 215, § 1, competat.

— 20 —

44. [*Dioeceses personales ratione ritus*]. Curandum est ut Dioeceses *personales* pro diversitate rituum erigantur ubi plures sint fideles diversi ritus, quibus sufficienter consuli nequeat per sacerdotem aut paroeciam eiusdem ritus.

— 21 —

CAPUT V

DE PAROECIARUM ERECTIONE DEQUE EARUMDEM CONGRUA CIRCUMSCRIPTIONE

45. [*Paroeciae nimis magnae dividendae aut dismembrandae*]. Ut cura animarum rite ac fructuose exerceri valeat et parochus suas possit cognoscere oves, omnino enitendum est ut paroeciae, nimium fidelium numerum aut territorium nimis extensum habentes, apte pro diversis adiunctis dividantur aut dismembrentur.

46. [*Parvae paroeciae uniendae*]. Parvae paroeciae, quantum res postulet et sinant adiuncta, in unam redigantur.

47. [*Qua auctoritate id fiat*]. Episcopus potest auctoritate propria quascumque paroecias dividere, dismembrare et inter se unire quoties id pro animarum bono necessarium vel utile ipsi videatur.

48. [*Novae paroeciae aut saltem « centra pastoralia » opportuno tempore erigenda*]. § 1. Sedulo curet Episcopus ne novae paroeciae nimis sero erigantur, postquam scilicet recens constitutae aut immigrantes familiae a vita christiana, ob curae pastoralis defectum, iam abscesserint.

§ 2. Si fluxus immigrantium copiosus fuerit et paroecias erigere novas difficile sit, instruat Episcopus « missiones cum cura animarum » [1] vel « centra pastoralia »,[2] quae dicuntur, in ipsis praegrandibus aedificiis, habitationi hominum destinatis, vel alibi.

[1] *Missio cum cura animarum* hic intelligitur officium quo Ordinarius loci potestatem confert sacerdoti ut curam animarum exerceat in coetus fidelium, qui in praefinito loco vel regione commorantur.

[2] « *Centra pastoralia* » hic intelliguntur loca, non necessario sacra ad normam can. 1154, intra fines paroeciae sita, in quibus, stata quadam frequentia, parochus sive per se sive per alios sacerdotes, adiuvantibus quoque, quatenus possibile sit, piis laicis, administrationes religiosas, catechesim, opera caritatis et alia ministerii pastoralis munia exercet pro fidelibus qui nimium distant ab ecclesia paroeciali vel religiosa, eum in finem ut, donec nova paroecia erigatur, cura animarum prorsus non deficiat.

— 22 —

49. [*Paroeciae personales*]. Paroecias personales pro fidelibus diversi sermonis aut nationis, iis in locis ubi iidem plurimi stabiliter commorantur, Episcopus, auditis Capitulo cathedrali et parochis consultoribus, erigat, si per determinatum vicarium cooperatorem vel missionarium apte et efficaciter eorum cura pastoralis exerceri nequeat.

50. [*Ecclesiae religiosorum pro paroecialibus fungentes*]. Si quando paroeciae propriam non habeant ecclesiam, nec aptus ac decens locus pro ecclesia paroeciali interim adhiberi queat, Ordinarius loci ,peculiari conventione ad tempus cum Superiore maiore legitime inita, statuere potest ut parochi ecclesiis religiosorum virorum, etiam exemptorum, utantur veluti si sint ecclesiae paroeciales.

51. [*Commissio dioecesana pro novis erigendis paroeciis*]. Ubi Officium Dioecesanum Paroeciarum non habeatur, instruat Episcopus Commissionem dioecesanam quae de novarum paroeciarum erectione ac de templorum paroecialium constructione constanter ac diligenter agat.

52. [*Etiam fideles contribuere debent*]. Urgeatur fidelium obligatio contribuendi ad erectionem novarum paroeciarum in sua cuiusque dioecesi et, si casus ferat, peculiaris quaedam associatio constituatur cuius sit pecuniam colligere ad ecclesias aedificandas vel restaurandas.

Curet autem Ordinarius loci ut paroeciae gravibus oneribus non graventur pro ecclesia construenda, instauranda, exornanda. Numquam vero parvipendatur momentum operum caritatis et apostolatus quae, in casu necessitatis, ipsis ecclesiarum ornatibus anteponenda sunt.

11

PONTIFICIA SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS
PRAEPARATORIA CONCILII VATICANI II

SCHEMA DECRETI

DE PASTORALI EPISCOPORUM MUNERE DEQUE CURA ANIMARUM

(Editio altera)

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS - MCMLXII

— 3 —

DE PASTORALI EPISCOPORUM MUNERE DEQUE CURA ANIMARUM

PROOEMIUM

Miserentissimus Deus qui « praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum »,[1] redemptionem, semel pro semper et semel pro omnibus,[2] ab Unigenito per proprium sanguinem inventam,[3] singulis hominibus usque ad consummationem saeculi statuit per Christi Ecclesiam esse communicandam.

Episcopi autem qui, positi a Spiritu Sancto, in Apostolorum locum succedunt, tamquam veri pastores assignatas sibi dominici gregis partes, in communione et sub auctoritate Summi Pontificis, singuli singulas pascunt,[4] ita tamen ut non solum ovibus quae iam Principem Pastorum fideliter sequuntur provideant, sed etiam eas Christo lucrifacere satagant quae aut nondum in Illum crediderunt aut a via Illius aberraverunt. Quibus omnibus succurrere debent sive ministerio verbi,[5] sive ministerio gratiae et cultus,[6] sive ministerio regiminis, nullis parcentes laboribus donec « in omni bonitate et iustitia et veritate » [7] tandem omnes ambulent.

Episcopi insuper, cum collegialiter Apostolorum collegio succedant, « ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris » adiutricem operam Petri successori praestare tenentur in sollicitudine omnium ecclesiarum.[8]

[1] Eph. 1, 5.
[2] Cf. 1 Petr. 3, 18.
[3] Cf. Hebr. 9, 12.
[4] Conc. Vat. I, Sess. IV, Const. *de Eccl. Christi,* c. 3: DENZ. 1828.
[5] Cf. Act. 6, 4; 20, 24.
[6] Cf. 2 Cor. 9, 1; 5, 8.
[7] Eph. 5, 9.
[8] Cf. 2 Cor. 11, 28; BENEDICTUS XV, Epist. Ap. *Maximum illud,* 30 novembris 1919: AAS 11 (1919), p. 440; PIUS XI, Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae,* 28 februarii 1926: AAS 18 (1926), p. 68; PIUS XII, Litt. Encycl. *Fidei donum,* 21 aprilis 1957: AAS 49 (1957), p. 237.

— 4 —

Ad tantum pastorale opus explendum cum ipsi soli sint impares, Episcopi presbyteros in suos cooperatores deligunt et rite instituunt, inter quos parochi eminent qui, de Episcoporum spirituali paternitate atque pastorali sollicitudine prae ceteris clericis participantes, ab iisdem curam animarum in determinatis dioeceseos portionibus ex officio exercendam obtinent.

Eos quoque qui, « Deo mancipati religiosae vitae se dederunt », cooperatores quaerere plurimique facere Episcopi debent « ad aedificationem et incrementum mystici Corporis Christi ».[9]

Laicos denique, viros ac mulieres, qui « in apostolatus munere adiutricem operam praestent »,[10] Episcopi advocare et iuxta eorum cuiusque conditionem, sedula cura efformare et apostolatus operibus applicare satagant.

In cura vero de animabus habenda, multa commendari possunt quae semper et pro omni loco valent; alia quae datis circumstantiis vel temporibus accommodari debent; alia denique quae usque ad personales conditiones applicantur. Ista confessoris vel directoris prudentiae ac zelo relinquantur. Prima, longo Ecclesiae usu omnibus nota, magna non indigent expositione. De reliquis ergo praecipue tractare intendit Sancta Synodus ut efficacius opus pastorale, hominibus huius temporis et praesentis mundi conditionibus pressius aptatum evadat.

[9] PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* 29 iunii 1943: AAS 35 (1943), p. 241.
[10] PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* l. c.

— 5/6 —

PARS PRIOR

— 7 —

Caput I
DE EPISCOPORUM OFFICIIS

I - DE EPISCOPO MAGISTRO ET DOCTORE FIDEI

1. [*Episcopi magisterium personale*]. Per seipsum, nisi legitimo detineatur impedimento, tenetur Episcopus opportune praedicare verbum Dei. Saepius autem catholicam doctrinam exponat quoque per litteras pastorales, in singulis dioeceseos ecclesiis publice legendas.

2. [*Praedicatio in omnibus Missis*]. Curent praeprimis Episcopi ut diebus dominicis ceterisque per annum festis de praecepto in omnibus Missis, quae ubivis, etiam in ecclesiis vel oratoriis Religiosorum, adstantibus fidelibus celebrantur, brevis homilia aut alicuius partis doctrinae christianae explanatio fiat.[1]

3. [*Vigilantia in praedicatores*]. Sedulo invigilare Episcopus numquam omittat, ut omnes sacerdotes — etiam religiosi — in verbo Dei praedicando congrua scientia sacra sint instructi et ferventi zelo apostolico sint incensi. Eos opportune moneat qui « profanas vocum novitates » (1 Tim. 6, 20) proponere audeant, et ipsam facultatem praedicandi iis auferat qui non resipuerint.

4. [*Directorium de praedicatione*]. Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum conficiendum curetur *Directorium* de praedicatione, in quo normae statuantur ab omnibus servandae qui verbum Dei fidelibus annuntiant.[2]

[1] Sacra praedicatio commendatur ut communi dioecesano vel nationali summario seu programmate apte et systematice ordinetur, ita ut brevi annorum spatio christifideles de praecipuis christianae doctrinae partibus constanter ac plenius erudiantur.

[2] In Directorio praecipua principia exponantur de necessario studio assiduo Sacrae Scripturae et doctrinae Sanctorum Patrum atque magisterii ecclesiastici; de praedicatione homiletica prae ceteris praedicationis generibus adhibenda; de functione liturgica concionis infra Missam; de ratione habenda a concionatore peculiarium conditionum, quae propriae sint fidelium, quibus verbum Dei exponitur; de cura a concionatoribus adhibenda ut fideles aeque solvere valeant quaestiones et difficultates, quibus in vita quotidiana anguntur.

— 8 —

5. [*Institutio alumnorum Seminarii eorumdemque professorum delectio*]. Magnam diligentiam adhibeat Episcopus ut alumni seminarii dioecesani, et clerici qui in Universitate aut Facultate ecclesiastica studia perficiunt apprime et perfecte in disciplinis philosophicis et theologicis instituantur, ut etiam verbum Dei competenter praedicare valeant cum ad sacrum presbyteratus ordinem promoti fuerint.

Theologiae praesertim alumnos in progressivo pastorali tyrocinio exercendos curet.

Accuratissime magistros seu professores eligat, in quos etiam prudenter invigilet.

6. [*Scholarum erectio*]. Episcopus sedulo satagat ut omnium scholarum alumni apte integreque in doctrina christiana instituantur, et summopere curet ut scholae catholicae, etiam mediae et superiores, legitime erigantur, iis praesertim in regionibus in quibus scholae publicae auctoritatis civilis sunt neutrae vel acatholicae.

Unius dumtaxat Ordinarii loci est iudicare an necessitas exigat ut alicubi pueri scholas acatholicas vel neutras frequentent, quo in casu cautelae erunt adhibendae ab ipso Ordinario praestitutae ut periculum evitetur ne alumni fidem amittant aut in ea frigescant.

7. [*Episcopus custos et iudex de rebus fidei et morum*]. Custos est Episcopus in universa sua dioecesi, et iudex de rebus fidei et morum. Congruum igitur est ut semper in iudiciis hac de re ferendis, prima ipsi devolvatur instantia; de qua ad superiores instantias, regionales sint sive nationales, et tandem ad Sanctam Sedem appellari queat.

Superior vero instantia quemlibet ex suis subditis, Ordinario non audito nec consulto, condemnare non decet.

8. [*Index librorum*]. § 1. In iudiciis de libris ferendis, cum varium periculum praebere possit, variis in regionibus, liber vel translatio, ideo localem prius habeat Index indolem. De quo iudex sit oportet Hierarchia localis.

— 9 —

§ 2. His in iudiciis, anonyma denuntiatio non admittatur.

§ 3. Communicatio fiat accusationis ei qui denuntiatur, antequam ad sententiam procedatur; qui, per se vel advocatum, suam defensionem praesentare valeat.

§ 4. Cum liber vel auctor in Indice inscribitur, condemnationis rationes fidelibus, breviter saltem, semper exponantur, ut gravitatem et sensum periculi probe percipiant.

§ 5. Poenae medicinales sint, non vindicativae. Proinde si resipuerit reus, non absoluta scribendi vel edendi ipsi interdictio fiat; prudentiae tamen regulae semper adhiberi possunt liberque in Indice inscriptum remanere.

II - DE EPISCOPO PONTIFICE

9. [*Liturgica fidelium institutio*]. Cum per SS. Eucharistiam perfecta Dei glorificatio hominumque sanctificatio procuretur, summopere curet Episcopus ut vita ovium sibi commissarum illa quam maxime nutriantur. Invigilet igitur ut Sacrosanctum Missae Sacrificium fidelibus explicetur in sua intima connexione cum redimente sacrificio Crucis atque cum Christi resurrectione et glorificatione; ut ipsi discant Redemptionem sibi praecipue per Missae sacrificium et Sacramenta Novae Legis applicari. Omnibus modis procurare satagat ut Liturgia non absconditum mysterium ipsis maneat, sed paedagogus fiat quo manuducantur; ut tandem in actione liturgica conscie, actuose et fructuose participent.[3]

10. [*Normarum liturgicarum observantia*]. Urgeat Episcopus ut normae liturgicae rite ac digne serventur in Missa, in officio chorali et in quolibet actu catholici cultus.[4]

[3] Edoceatur populus Missam pontificalem statis diebus ab Episcopo sollemniter celebrandam perfectius exprimere unitatem, sanctitatem et catholicitatem ecclesiae dioecesanae intra unitatem, sanctitatem et catholicitatem totius Ecclesiae Christi; ideoque commendetur fidelium ad illam participatio.

[4] Ad cultus splendorem promovendum multum confert schola cantorum, quae expedit ut constituatur non solum in ecclesia cathedrali sed in paroecia quoque et ceteris principalioribus ecclesiis.

— 10 —

11. [*Liber precum*]. In qualibet natione vel provincia ecclesiastica communis libellus precum habeatur, a Conferentia Episcoporum probatus, ut fideles una voce, rite ac devote orando et cantando in actuosa participatione liturgiae veniant non solum qua uti singuli considerantur, sed etiam quatenus ad christianam communitatem pertinent.[5]

12. [*Sollemnitas in Sacramentis administrandis et taxarum substitutio*]. Enixe commendatur ut in administratione Sacramentorum et sacramentalium nullum fiat discrimen, quoad sollemnitatem externam, pro diversa condicione sociali et oeconomica familiarum.

Summe etiam probandum est conamen omne quo minui vel etiam tolli valeant taxae, quae occasione sacramentorum vel sacramentalium persolvi solent, ut sic nec minime quidem species simoniae habeatur, nec argui possit Ecclesia de pecuniae quaestu vel lucro.[6]

III - DE EPISCOPO PATRE ET PASTORE

13. [*De cognitione sacerdotum deque eorumdem ac religiosorum cura*]. § 1. Quia tenetur Episcopus commissarum sibi ovium vultum cognoscere, sacerdotes praeprimis suos bene noscat et paterno amore diligat ac diligenter congruae eorum sustentationi consulat.

Cursum renovationis pro ipsis instauret, qui sacerdotes aliquoties congreget longioribus exercitiis spiritualibus et renovationis vitae, et perficiatur lectionibus de actuali statu studiorum, praesertim de Sacra Scriptura et theologia, necnon de novis methodis actionis pastoralis.

§ 2. Religiosos viros similiter ac religiosas mulieres paterna benevolentia suscipiat et, quantum fieri possit, monialibus egenis auxilium praestet.

14. [*De cognitione omnium qui in dioecesi degunt*]. § 1. Omnes pariter qui in sua degunt dioecesi laicos, sive fideles sint sive

[5] In libro precum sint etiam cantus gregoriani et populares.

[6] Taxae laudabiliter substitui poterunt liberis fidelium oblationibus, si iudicio Conferentiae Episcoporum Nationali vel saltem Provinciali idipsum opportunum censeatur.

— 11 —

infideles, immo et istos, cum non egeant qui sani sunt medico sed male habentes, diligere ex corde et bene cognoscere satagat.[7]

§ 2. Ad omnes semper sollicitudo sua se extendat qui quomodolibet curae suae pastorali committuntur, cuiuscumque sint aetatis vel conditionis; sive fixum habeant inibi domicilium, sive temporarium, ut sunt migrantes, nomades, navigantes, operarii etiam ad opus quoddam pro tempore congregati; illi quoque qui sanitatis curandae causa vel relaxationis per aliquot hebdomadas in suo territorio morantur; sint insuper fideles ac fervidi christiani, vel indifferentes; sint catholici vel christiani fratres separati, vel Iudaei cum quibus etiam tot communia habentur; sint acatholici vel pagani.

Unicuique aptum procuretur auxilium, omnibusque amantissimus appareat vultus Christi Iesu in Ecclesia.

15. [*De cognitione status dioeceseos*]. § 1. Cum in universa dioecesi apostolatui Episcopus praesideat, apprime noscat necesse est conditiones omnes, demographicas, scilicet, oeconomicas, sociales aut morales, quae vitam hominum afficiunt, temporalem certe sed et spiritualem, illam in deterius saepe, raro in melius inclinantes. Vanus secus et inefficax foret zelus ad homines prout de facto sunt non directus; nec aptum remedium afferri valeret, ignotis malis ac obstaculis.

§ 2. Quinimmo evolutionis mundi ac historiae sensum percipiat oportet Episcopus, quo praevidere valeat ac providere mutationibus suam dioecesim affectantibus vel minitantibus; quales sunt, v. g., ingentes hominus aggregationes in suburbiis civitatum, in quibus locus provideatur oportet pro paroecia fundanda vel ecclesia; desertio e contra regionum ruralium, ubi servitium divinum alio forsan modo distribuendum veniet; migrationes ad longum vel ad breve tempus ratione laboris operariis impositae; instructionis progressus vel informationis, quibus etiam crescunt fidelium exigentiae. Quibus et similibus aptum opportunoque tempore adhibeatur responsum necesse est.

16. [*De actione pastorali novis conditionibus aptanda*]. Aptetur etiam oportet apostolatus novis conditionibus quibus quotidie, totum per orbem, vitae ratio celeri cursu innnovatur, qui-

[7] Plena cognitio haberi poterit per peculiare dioecesanum Officium quod nomine venit *Officii socio-pastoralis*.

— 12 —

busque impares sunt formulae hucusque usitatae, sed apostolico zelo novae imponuntur dimensiones. Huiusmodi sunt incredibilis vix progressus scientiarum, technicae quoque ac culturae; multitudinum accessio ad novos producendi, vivendi ac studendi modos; vividior tamen inter homines distinctio ex eo proveniens, quod non omnes pari gradu progrediantur; subitaneus, ideoque sine ulla praeparatione vel adaptatione, transitus a vetustis culturae vitaeque modis in extremos oppositos; maior in dies conscientia ac vindicatio dignitatis humanae, simul cum talibus laboris vel productionis condicionibus qualibus cedat oportet persona multitudini, libertas automatismo; mundi unificatio, qua omnia, quae ubique terrarum aguntur, omnibus immediate praesto sunt, non scitu tantum sed et consequentiis.

Quibus addantur oportet mirabilia communicationis vel diffusionis media, quibus nec vir ruri degens, nec pueri, nec homo fere ullus, immunis servari queat a doctrinis variis et peregrinis quae ubique et undique circumferuntur et seducunt multos.

In his tamen adiunctis voluntas est Dei ut homines salventur regnumque suum adveniat.

17. [*De actione pastorali super universam dioecesim*]. § 1. Summe curet Episcopus ut in universa dioecesi vel peculiari huius regione, communiter fiat apostolatus generalis.

§ 2. Videat ne ulla oblivioni detur hominum portio vel classis illorum qui catechizandi sunt:

— ne apostolici operarii, sacerdotes utriusque cleri, religiosi ac religiosae, laici quoque, mutuo se ignorent, immo sibi opponantur et contradicant;

— ne ulla apostolatus forma, sit paroecia , sit iuvenum instructio, sint piae associationes, vel Actio Catholica, socialis vel caritativa, sibi primatum decernat infleturque prae alia.

§ 3. Invigilet autem ut omnes se sciant eidem labori addictos qui uniuscuiusque vires excedit, nec sine mutua cooperatione ac caritate obtineri potest.

§ 4. Ipse quotannis, vel saepius si opus sit, immediatos fines designet quos communi labore omnes prosequantur.

§ 5. Ipse connexiones inter diversas apostolatus partes stabiliendas suadeat, congressus vel colloquia suggerat vel etiam praesideat, lites si sint vel haesitationes ac dubia dirimat.

18. [*Vicariatus Foraneus et Vicarii foranei munus*]. Vica-

— 13 —

riatus foraneus pluribus paroeciis constet quae loci propinquitate, viarum communicatione, affinitate sive culturali sive oeconomica sive sociali, facilius eadem ratione regi possunt.

Ad munus vicarii foranei Episcopus eligat sacerdotem quem doctrina sacra, zelo apostolico praestantiorem iudicaverit, quique pastoralem actionem communem in Vicariatu foraneo promovere et moderari valeat.

Vicarius foraneus ad quinquennium constituitur, quo elapso potest denuo confirmari.

Semel saltem in anno Episcopus omnes Vicarios foraneos congreget ut cum eis commune pastorale programma conficiat.

19. [*Consilii Pastoralis dioecesani constitutio*]. Expedit omnino ut Episcopus constituat Consilium Pastorale Dioecesanum, quod frequenter coadunetur.[8]

Religiosae autem mulieres et laici utriusque sexus ab Episcopo seorsum convocari poterunt ut audiantur circa particularia apostolatus negotia.

20. [*Consilii Pastoralis Dioecesani competentia*]. Ad Consilium Pastorale Dioecesanum proprie pertinet: 1) Episcopum certiorem facere de vera fidelium condicione et de eorum spiritualibus necessitatibus; eidemque consilio adesse; 2) quaestiones examinandas et respectivam activitatem assignare diversis Commissionibus quae in dioecesi sunt constitutae ut opera apostolatus foveantur ac coordinentur.[9]

21. [*Visitatio Pastoralis dioeceseos*]. Visitatio Pastoralis diligenter fiat ab ipso Episcopo vel ab eius delegato, qui sit sacerdos in dignitate constitutus, quoad omnia quae ad normam iuris spectant libros paroeciales, administrationem bonorum ecclesiasticorum, loca sacra et sacram supellectilem; ab ipso Episcopo, nisi sit impeditus, quoad omnia quae ad personas et apostolatum et ad directionem ac incrementum actionis pastoralis magis directe attinent.[10]

[8] Consilii Pastoralis sodales seu membra ab Episcopo eligi poterunt inter sacerdotes et religiosos viros, etiam religionis laicalis, qui operibus apostolatus modo praecipuo sese devovent.

[9] Praeter huiusmodi Commissiones exstant etiam *Secretariatus*, qui ad opera apostolatus sive generalis sive peculiaris explenda in multis dioecesibus constituti sunt.

— 14 —

22. [*Vicariorum Generalium constitutio*]. In magnis dioecesibus plures Vicarii Generales constitui possunt, prout Episcopus iudicaverit expedire. Possunt praeterea plures Vicarii, potestate ordinaria praediti, institui ita tamen ut singuli constituantur pro specie tantum determinata negotiorum, quae ad dioeceseos regimen attinent.

23. [*Distributio laboris inter Episcopos Auxiliares*]. Cum Episcopis coadiutoribus vel auxiliaribus frequenter conferat Episcopus ut totius laboris pastoralis apta distributio fiat, sive per territorii partes, sive per diversos personarum coetus, sive per diversa activitatum genera, sive per rituum diversitatem.

24. [*Instituta studiorum pastoralium*]. Enixe commendatur ut in singulis nationibus Instituta condantur quae, collata cum Institutis provinciarum ecclesiasticarum opera, studiis promovendis de re pastorali peculiariter incumbant.

Eorum cura vehementer suadetur ut in singulis regionibus Directorium Pastorale habeatur confectum, ab Episcopis in suis Conferentiis probandum.[11]

[10] Visitatio pastoralis per plures dies prorogari potest, si necessitas id exposcat et in eadem haec, inter alia, peragantur:

1° Verbum Dei ab ipso Episcopo, si fieri potest, praedicetur.

2° Confirmationis Sacramentum sollemniter administretur.

3° Singuli pueri et puellae quoad doctrinam christianam interrogentur, etiam per alios examinatores si casus ferat.

4° Infirmi visitentur, quatenus fieri potest.

5° Instituta ecclesiastica et Actionis Catholicae, confraternitates, ceterae fidelium associationes, scholae catholicae diligenter inspiciantur.

6° Accurata inquisitio fiat de Consiliis et Secretariatibus dioecesanis, de dioecesanis Operibus apostolatus vel caritatis aliusve activitatis.

7° Collatio de re spirituali et pastorali fiat cum sacerdotibus et cum religiosis utriusque sexus, itemque — si oportere videatur — cum fidelibus qui in directione apostolatus laicalis opem ferunt.

[11] Directorium Pastorale eo tendit, ut secundum varia rerum et locorum adiuncta sacerdotes opportune instituantur ad ea omnia prudenter et fructuose agenda, quae necessaria sunt aut utilia in exercitio sacri ministerii et curae animarum.

— 15 —

IV - DE EPISCOPO COLLABORATORE ROMANI PONTIFICIS IN REGIMINE ECCLESIAE UNIVERSALIS

25. [*Collaboratio pro Ecclesia persecutione afflicta et pro operibus internationalibus atque cooperatio oeconomica praestanda*]. Tenentur Episcopi opem ferre Sedi Apostolicae in allevanda Ecclesia persecutione afflicta, in sustinendis operibus seu institutis catholicis internationalibus, in colligendis fidelium oblationibus ut eadem Apostolica Sedes apte occurrere possit necessitatibus omnium ecclesiarum.

26. [*Collaboratio in evangelizatione infidelium vel acatholicorum*]. Magno cum zelo Sedem Apostolicam Episcopi adiuvare satagant in cura missionum apud infideles vel acatholicos.

Hinc ferventem spiritum apostolicum et missionarium excitare et excolere studeant in alumnis Seminarii dioecesani, in clericis seu sacerdotibus, in religiosis et sodalibus associationum actionis catholicae. Libenter concedant ut eorum sacerdotum aliqui legitime transferantur ad Missiones vel ad dioeceses quae sacris ministris indigent; ut pueri item seu iuvenes ad easdem destinentur qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis, sed servitio propriae suae dioeceseos necessarii non videntur.

Territorium aliquod a Sancta Sede designandum petant, cuius evangelizatio peculiariter ita suae dioecesi concredatur ut Ordinarius loci officio teneatur curandi ut sacerdotes et religiosi utriusque sexus et idonei laici legitime illuc mittantur, in perpetuum vel ad tempus praefinitum.

Sin autem proprium praefatum territorium evangelizandum habere nequeant, sedulo saltem Episcopi satagant ut nonnulli idonei suae dioeceseos sacerdotes et laici per certum annorum tempus, alii post alios, mittantur ad territorium missionum ut opera apostolatus et caritatis sub auctoritate Ordinarii loci apte ac naviter foveant et promoveant.

27. [*Collaboratio inter dioeceses et peculiaris sacerdotum et clericorum institutio ut ad alias dioeceses se conferant*]. Episcopi ceteras dioeceses quae egestatem patiuntur, modo et mediis aptioribus fraterna adiuvent caritate.

Sacrorum alumni et sacerdotes sic rite instituantur ut sponte paratos se exhibeant ad alias dioeceses se conferre, si iudicio

— 16 —

proprii Ordinarii necessitas vel utilitas Ecclesiae id postulet. Eiusmodi autem clericorum discessus e propria dioecesi, fieri potest in perpetuum aut ad tempus tantum praefinitum.

28. [*Commissiones Episcopales Internationales fovendae*]. Cum approbatione Sanctae Sedis, Commissiones Episcopales Internationales constituantur, ut aptius bono spirituali consulatur specialium communitatum fidelium in diversis regionibus, itemque ut necessitatibus internationalibus melius prospiciatur, et efficacius promoveantur opera apostolatus internationalis.

29. [*Centrum Pastorale in Curia Romana*]. Maximi faciant Episcopi Centrum Pastorale quod apud Sanctam Sedem est constitutum.[12]

---

[12] Centrum Pastorale seu Officium orientationis et coordinationis pastoralis nunc exstat apud Sacram Congregationem Concilii. Proprium eiusmodi Officii est:

1) Operam dare ut ubique ea cura pastoralis constanter exerceatur quae vere consentanea sit peculiaribus adiunctis personarum, rerum et locorum.

2) Normas generales praestituere de cura pastorali exercenda, quae in singulis regionibus ab Ordinariis locorum apte et opportune determinentur et compleantur pro diversa fidelium mente et vivendi ratione.

3) Documenta colligere et excutere de mediis et methodis, quibus cura pastoralis in diversis regionibus exercetur, et de eorundem vi et efficacia, ut etiam alibi, pro opportunitate, adhibeantur, vel excludantur.

4) Curare ut probati libri edantur sive ad illustrandam seu exponendam doctrinam christianam et anthropologicam, sive ad normas deontologiae tradendas pro iis qui munere medici, advocati, et huiusmodi, funguntur.

5) Adhortari et auxilium ferre, ut in singulis nationibus Centrum Pastorale ab Ordinariis constituatur, idemque fructuose muneris sui officium exsequatur.

6) Ut plenius munere suo fungatur Centrum Pastorale, inter eius membra et consultores adnumerentur etiam nonnulli sacerdotes et laici, qui operibus apostolatus exercendis in diversis nationibus incumbunt.

— 17 —

CAPUT II

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET PAROCHOS DEQUE OBLIGATIONIBUS AC MUNERIBUS PAROCHORUM

I - DE RATIONIBUS PASTORALIBUS INTER EPISCOPOS ET PAROCHOS

(*Introductio*).

Episcopi sunt pastores et patres gregis sibi commissi, immo tam patres « ut inter cetera Episcoporum lineamenta et dotes illud emineat, ut iidem paternam in se referant imaginem ».[1]

Parochi autem sunt et ipsi, sub Episcopo, veri nominis et pastores animarum et patres, eius filii eiusque adiutores. Ex quibus liquido patet parochorum ad Episcopos necessitudines super vincula non solum iuridicae disciplinae sed potissimum supernaturalis caritatis esse fundandas.

Hinc magnum speratur bonum paroeciis eventurum et per paroecias dioecesi.

30. [*Definitio parochi*]. Parochus est sacerdos cui, tamquam pastori proprio, officium curae animarum in paroecia sub Ordinarii loci auctoritate exercendae, est collatum.

Proinde parochus singulari et strictiore nexu cum Episcopo se vinctum sentiat oportet, quatenus per hoc paroeciale officium ab eo collatum praecipuus comparticeps illius pastoralis sollicitudinis ac responsabilitatis est constitutus.

31. [*Necessitudines parochi cum Episcopo*]. Studeat igitur parochus Episcopum, uti patrem sui sacerdotii revereri et in caritate non ficta diligere. Ipsi oboedientiam, reverentiam et fidelitatem praestare tenetur et eius mandatis, decretis et consiliis prompte et sincere parere.

[1] IOANNES XXIII in *Epist. Apost. ad Archiep. Pechinen.*, 29 iunii 1961, AAS 53 (1961), p. 466.

— 18 —

32. [*Episcopi necessitudines cum parochis*]. Episcopus vicissim suos parochos magni faciat ac diligat, intuitu quoque gravium difficultatum quae hisce nostris temporibus paroeciali officio occurrunt. Proinde eos bene cognoscere satagat; prudenti vigilantia de eorum indole, ingenio, vita spirituali et zelo, valetudine physica, statu oeconomico, familia etc. certior fiat; eorum iustis inceptis faveat; contra iniustos oppressores strenue defendat; eos aegrotos consoletur praesens vel saltem scripto; defunctos ipse, per se vel per alium, quantum fieri potest, funeret.

II - DE OBLIGATIONIBUS ET MUNERIBUS PAROCHORUM

(*Introductio*)

Omnia quae in iure statuuntur de obligationibus ac muneribus parochorum, finem revera intendunt ut parochi rite ac fructuose curam animarum exerceant, quod est proprium et gravissimum eorum officium. Expedit tamen ut alia plura expresse determinentur, quae directe et immediate attinent ad rectum aptumque exercitium curae animarum a parochis explendum.

Haec igitur a Sancta Synodo praecipiuntur:

A) DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM

33. [*Lex residentiae*]. Parochus obligatione tenetur residendi in domo paroeciali prope suam ecclesiam. Loci tamen Ordinarius iusta de causa permittere potest ut parochus alibi commoretur, etiam extra paroeciam praesertim in domo pluribus parochis communi, dummodo tamen ne paroecialium perfunctio munerum exinde detrimentum patiatur.

34. [*Tempus vacationum*]. Parochus, feriarum seu vacationum gratia, a paroecia quotannis ne absit ultra unum mensem, continuum aut intermissum, seu quattuor hebdomadas, pariter continuas vel intermissas, nisi Ordinarius diuturnius vacationum tempus, iusta de causa, concedendum putaverit.

35. [*Parochi vicarius substitutus*]. § 1. Cum absentia ultra hebdomadam, quacumque de causa, est duratura, parochus, praeter legitimam causam, habere debet Ordinarii scriptam licentiam et

— 19 —

vicarium substitutum sui loco relinquere, cum omnibus facultatibus in his quae ad curam animarum pertinent, etiam quoad matrimonii celebrationem, ab eodem Ordinario probandum. Quod si vicarius substitutus designatus non fuerit, eiusdem munus ipso iure assumat vicarius cooperator; si plures vicarii sint, primus; si omnes aequales, senior ordinatione sacerdotali, vel senior aetate; si vero vicarii desint, parochus vicinior; si tandem agatur de paroecia religiosis concredita, Superior domus religiosae.

§ 2. Etiam pro tempore brevioris absentiae, infra hebdomadam, parochus ne discedat nisi sacerdotem designaverit qui ipsius locum teneat in omnibus quae ad curam animarum pertinent et ad matrimonii celebrationem. Quod si iste sacerdos designatus non fuerit, in casu urgentis necessitatis facultates parochi pro cura animarum ipso iure competunt sacerdoti de quo in § 1.

36. [*Missa pro populo*]. Debet parochus post captam possessionem, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, Missam pro populo sibi commisso applicare singulis diebus dominicis ceterisque festis de praecepto, nisi iusta de causa alia die applicanda videatur; eamque celebrare in ecclesia paroeciali aut, si plurium paroeciarum curam habeat parochus, alternis vicibus in ecclesia paroeciali singularum paroeciarum sibi commissarum, nisi tamen rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant.

37. [*Archivum paroeciale*]. Debet parochus in archivo paroeciali sedulo colligere ac diligenter custodire omnia documenta quae necessitatis vel utilitatis causa ex iuris praescripto sunt asservanda, iuxta formulas modumque in Conferentiis Episcoporum apte determinata.[1]

38. [*Bonorum temporalium administratio*]. Ut bona temporalia paroeciae rite administrentur, parochi aliique bonorum

[1] Expedit ut in Conferentiis Episcoporum apte, pro diversis locorum peculiaribus adiunctis, formulae determinentur documentorum, quae ad statum animarum spectant, itemque modus praescribatur conficiendi librum aut schedarium de statu animarum, in quo accurate adnotentur etiam quae attinent ad migrationes fidelium. Documenta autem quae ad exteras regiones mitti debeant, non solum lingua vulgari sed etiam lingua latina in eodem folio inscribantur oportet.

— 20 —

temporalium paroeciae administratores, ab Ordinario loci temporibus statutis consilio etiam laicorum utantur, qui a parocho vel ab ipso Ordinario eligantur inter eos qui in re oeconomica sint vere periti.

39. [*Vita communis inter parochum et vicarios*]. In paroeciis instauretur parochi et vicariorum vita communis, quatenus iudicio Episcopi id fieri possit, pro locorum adiunctis ac moribus.

40. [*Parochi cum vicariis consuetudo*]. Cum vicarii sint parochi cooperatores in cura animarum exercenda, ad instar familiae congruit ut parochum inter et vicarios conversatio instituatur; mutuaque caritate ac reverentia ad invicem semper utantur.

Vicarios parochus consiliis et auxilio adiuvet et dirigat, iisque potissimum exemplo adsit.

41. [*Rerum agendarum communicatio*]. Rerum agendarum ordinem rationemque communicare ne omittat parochus tempore opportuno cum ipsis, quorum etiam consilium audiat de gravioribus paroeciae negotiis, ut sic variae necessitates paroeciae attente perpendantur et aptior agendi ratio in bonum animarum rite definiatur.

42. [*Vicariorum cum parocho consensio*]. Vicarii cooperatores adiutricem operam parocho in opus ministerii summo studio praebeant, et cum eo curam adhibeant ut difficultates atque obstacula superentur quae forte in cura animarum exercenda exsurgant.

Iidem vicarii prudentissime caveant quascumque fidelium factiones quae plenae et perfectae communi concordiae obstent.

43. [*Concessiones vicariis faciendae et retributio assignanda*]. Vicarios non nimis arceat parochus ab activitatibus pastoralibus nec eos nimis oneribus gravet. Quare curet parochus ut singuli vicarii: *a*) cotidie congruum quietis tempus habeant, ne in vita spirituali aut in corporis valetudine detrimentum patiantur; *b*) quotannis vacationibus saltem per tres hebdomadas fruantur, sive continuas sive intermissas; *c*) Congressibus interdum interesse possint, qui ad eorum formationem perficiendam utiles censeantur; d) congruo spatio temporis singulis heb-

— 21 —

domadis disponere valeant, quo studiis praesertim ecclesiasticis incumbere et ad varia opera ministerii pastoralis rite exercenda sese praeparare possint.

Vicariis paroecialibus iusta retributio assignetur secundum normas statutas ab Ordinario loci.

44. [*Quid peculiariter prohibeatur iis qui munere cedunt*]. Vicarii et parochi, ad aliam paroeciam vel ad aliud officium translati, nullimode sese amplius negotiis immisceant paroeciae cui addicti erant.

B) DE MUNERIBUS PAROCHORUM

45. [*Parochus pastor animarum*]. Parochus summa cum diligentia munus suum « pastoris animarum » exsequatur, semper prae oculis habens paroeciam esse partem gregis Christi. Quapropter non tantummodo magna cum sollertia curam exerceat fidelium, sed cordi habeat etiam bonum omnium qui in paroecia degunt et Deum ignorant vel neglegunt.

Salutem animarum prosequi debet tamquam magister et sacerdos et rector fidelium.

46. [*Parochus magister fidelium*]. Ut magister, populo christiano verbum Dei nuntiare eumque catechetica institutione excolere tenetur.

Curet igitur ut, secundum normas ab Ordinario loci praescriptas, in omnibus Missis, diebus dominicis ceterisque per annum festis, brevis post evangelium concio habeatur in qua nuntietur evangelium salutis.

Nihil aliud in sacris concionibus habendis parochus intendat nisi praedicare verbum Dei, illudque prout in fontibus revelationis continetur.

Sit sermo eius simplex, auditoribusque plane accommodatus; illorumque semper prae oculis parochus habeat difficultates vitaeque problemata, ut eos docere valeat quomodo vita Christi manifestetur in vita eorum quotidiana.

Immo illos sine intermissione certiores facere debet de Dei consilio in ipsos, ut scilicet et pro aliis sanctificent seipsos, ut curam fratrum coram Deo suscipiant, ut mundi consecrationem procurent, vocationem in hoc sibi a Deo commissam adimplentes.

Nec timeat exigentias in baptismo susceptas illis adaperire,

— 22 —

in quo membra Christi effecti etiam alter alterius membra sunt facti, ut non quae sua sunt singuli considerantes sed ea quae aliorum vere catholicum et apostolicum sensum acquirant.

47. [*Explanatio Sacrae Scripturae*]. Sic sit sermo eius in Scripturis Sacris fundatus, sic eas vera fide et fervore exponat, ut fideles ad illum fontem ut recurrent excitentur. Peculiares commendet ac foveat coetus in quibus, una cum sacerdote vel etiam laico qui in re certe sit peritus, Sacrae Scripturae capita plenius ac profundius exquirant et evolvant; ita semper tamen ut vitae suae alimentum ibidem quaerant, non meram eruditionem.

48. [*Institutio puerorum pro sacramentis suscipiendis*]. Peculiari studio curet ut ad normas in Episcoporum coetibus statuendas, pueri ad sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Confirmationis rite suscipienda praeparentur; catechetica institutione imbuantur quae etiam ut per eorum adolescentiam protrahatur satagat.

49. [*Institutio catechetica a clericis et religiosis et etiam a laicis tradenda*]. Ad talem institutionem tradendam parochus, si necessitas id poscat, clericorum ac religiosorum operam adhibeat; fidelium quoque laicorum, tam virorum quam mulierum, qui in doctrina christiana periti, idonei sint ad docendum; ex iis praecipue qui actioni catholicae nomen dederint.

50. [*Scholae catholicae a pueris frequentandae*]. Pro locorum et rerum adiunctis, curent parochi et Ordinarii locorum ut scholae catholicae pro pueris erigantur, quorum parentes gravi obligatione curare tenentur ut ab illis eaedem rite frequententur.

Non tamen neglegat vel arceat parochus pueros adolescentesque qui illas non adeunt; quin potius enixius procuret ut aptis diebus aptisque mediis institutionis catecheticae possibilitas illis afferatur.

51. [*Expositio doctrinae in peculiaribus adiunctis*]. Semper data occasione, dum v. g. sponsos ad matrimonium contrahendum praeparat, sacramenta administrat, funus defunctorum persolvit aliave publica pia exercitia celebrat, parochus opportune

— 23 —

utatur exponendi doctrinam, quae ad rem pertinet, ut fideles exinde uberiores fructus percipiant.

52. [*Parochi munus qua sacerdos*]. Qua sacerdos, spirituales hostias parochus offerre ne desinat Deo Patri acceptabiles per dilectissimum Filium Eius Iesum.

Cum Eucharistiae sacramentum culmen sit ad quod omnia tendere debent, simul et fons a quo omnia procedunt, ut revera centrum fiat vitae paroecialis toto corde parochus adlaboret. Paschale mysterium quod in Missae Sacrificio praesens adest et operatur, fidelibus suis patienter incessanterque revelet ut conscia firmaque evadat eorum devotio.

Fructum quoque, qui est intimior unitas Corporis Mystici, Ecclesiae scilicet, frequenter recolat quo perfectius caritate fraterna inter se fideles in Domino uniantur. Sic firmior efformabitur communitas paroecialis quae spontanee in opera caritatis ac zeli explodat.

53. [*Actuosa participatio fidelium Sacrae Liturgiae promovenda*]. Studeat taliter divina officia ordinare et fideles instituere ut Sacra Liturgia totam vim suam et efficaciam exerat ad eorum animos christiane efformandos. Magnopere etiam curet ut actuosa promoveatur fidelium participatio, interna et externa, iuxta ipsorum aetatem, conditionem, vitae genus et religiosae culturae gradum illos instituendo. Semper vero invigilet ut in divinorum officiorum celebratione tali se gerat dignitate ac pietate, in verbis pronuntiandis et in caeremoniis peragendis, ut etiam adstantes ad devotionem excitentur et sacrae liturgiae sensum et saporem percipiant.

54. [*Parochus ut rector*]. Divini Pastoris praecepto obtemperans, parochus summa cum humanitate erga omnes se gerat. Peculiariter vero pauperes et miseros atque aegrotos, maxime vero morti proximos, sibi commendatos habeat.

55. [*Singularum familiarum visitatio*]. Quoniam pastor bonus oves suas cognoscere debet, parochus ne omittat singulas paroeciae familias frequenter visitare, de omnium necessitatibus paterne sollicitum se exhibens.

56. [*Spiritualis uniuscuiusque fidelis formatio*]. Diligenter

— 24 —

adlaboret ut unusquisque fidelis consilium Dei super se plenius adimpleat, ut scilicet per vitam suam quotidianam, in statu quo vocatus est, propriam operetur sanctificationem, mundi transformationem et consecrationem, proximi tandem saluti invigilet, eorum nempe quos in vita sua domestica, sociali vel oeconomica Pater coelestis comites adscivit.

57. [*Praeparatio laicorum ad apostolatum eorumque consociationes*]. § 1. Probe conscius sit pastor laicorum partem ita ad essentiam Ecclesiae pertinere ut ipsis deficientibus, in missione sibi concredita et ipsa deficiat. Ideoque summopere invigilet ac laboret ut fideles de sua responsabilitate conscios reddat, ut illam assumant cohortetur, ad officium suum implendum praeparet, illosque semper consiliis et auxilio adiuvet.

§ 2. Consociationes praeprimis apostolatus laicorum et actionis catholicae parochus commendet ac foveat, vel erigendas curet, ut ad plenius perfectiusque vitam christianam agendam excitentur ac sustineantur, dum praescriptis ac normis hierarchiae ecclesiasticae integre fideliterque obtemperent. Caveat tamen ne laicis in talium directione sese substituere velit.

58. [*Institutiones peculiares promovendae*]. Omnia omnibus factus, studeat pastor ut pro diversis fidelium coetibus diversa suscitet auxilia vel media opportuna.

Pro pueris igitur vel puellis, oratoria vel recreatoria habeantur, aliaque specialia, in quibus non tantum aptis mediis recreentur sed etiam christiane efformentur et ad imminentem iam sibi laboriosam vitam praeparentur.

Ipsis item praesto sint actionis catholicae consociationes aliusve apostolatus formae, eorum aetati accommodatae.

59. [*Christiana familiarum institutio*]. Maxime intentus ut vero spiritu christiano singulae familiae bene informentur, parochus sanctitatem matrimonii crebro fideles doceat; institutionem prae-matrimonialem ne neglegat sed illi, ut infra de catechismo dicetur, ea qua potest diligentia faveat. In matrimoniis vero celebrandis, Directorii Pastoralis normis utatur quibus dignitas ac sensus matrimonii ineundi apertius manifestentur; operam det ut propinquior quaedam coniunctio cum coniugibus fiat, ut eorum bono etiam spirituali aptius prospiciatur; consociationes promoveat in quibus, una cum sacerdote ac non-

— 25 —

nunquam cum medico christiano, illae tractentur quaestiones quae ad vitam coniugalem, puerorum educationem familiaeque sanctificationem pertinent.

60. [*Diversi fidelium coetus*]. Diversis fidelium condicionibus diversos commendet vel erigendos curet coetus, quorum ipse vel unus ex vicariis cooperatoribus curam habebit; in quibus de peculiaribus uniuscuiusque officiis ac quaestionibus ratione sui officii exsurgentibus, sive operarii sint, sive agricolae sive superioribus studiis incumbant vel liberali disciplina fungantur, specialiter tractetur, ut fructuosius eorumdem bonum promoveatur, quin tamen caritas et consensus atque unitas inter fideles ullum detrimentum patiatur.

Peculiaris quoque magistrorum associatio, saltem interparoecialis vel dioecesana, constituatur, ut qui munere docendi in scholis funguntur vividiore semper spiritu christiano incensi, accuratius in dies atque perfectius alumnos instituant.

61. [*Operariorum cura*]. *Operarios* qui in sua paroecia sunt, praecipuo amore habeat parochus, tum in honore Eius qui fabri filius vocari voluit, tum quia ob difficiliorem saepe suam condicionem proniores sunt qui ad materialisticam doctrinam adhaereant, quam efficax putant esse medium ad iustitiam socialem perfecte instaurandam et a qua meliorem sibi fore condicionem sperant.

Sollicitus sit hanc illorum condicionem probe cognoscere, quantum ad mercedem laboris attinet, ad ipsius laboris condiciones loci, temporis modive perficiendi, ad eorum habitationem, recreationem quoque, ut aequus sit in iudicio de eis ferendo, cum eorum vitam ad verum noverit.

Socialem doctrinam Ecclesiae accurate noscat ut aptius et fructuosius illam exponere ac divulgare valeat; ut iniustitias undequaque veniant, reprobet; ut e contra, iustas operariorum vindicationes agnoscat et omne illud approbet quod, aequis mediis, bonum sociale et oeconomicum promovere contendit.

Sit ipse in humilitatis et paupertatis amore et exercitio exemplar caveatque ne modus suus vivendi iniuriosus sit illis qui de crastino nunquam sunt securi.

62. [*Aequabilis in omnes consuetudo*]. Quando diversae in paroecia sunt fidelium condiciones, summe caveat pastor ne operarii quasi inferioris habeantur vel videantur condicionis, neve

— 26 —

erga ipsos despectionis nec etiam commiserationis sensus habeatur; cum aequo ceteris titulo ac iure fideles et ipsi sint in Ecclesia.

Tota ergo vigilantia videat ne in paroeciali vita quidpiam fiat vel sit, quod eos a communitate fidelium arcere possit.

Sint domi in Ecclesia.

Certior ideo sit ipse pastor certioresque paroeciae fideles faciat non verbis neque liturgica actione, iis qui foris sunt vultum Dei agnosci, sed actuosa caritate qua fideles omnes alterius onera portantes familiamque efformantes veram, sine personarum acceptione omnibus omnia facti, verum Christi evangelium et amorem in sua vita manifestant.

63. [*Actionis catholicae coetus inter operarios*]. Toto corde inter illos suscitare procuret actionis catholicae coetus quorum actio permaxime, ac saepe sola, efficax esse possit, cum alios suae condicionis socialis haud difficulter adire valeant eamdemque vitam participent, mentem sermonemque eumdem teneant. Qui si vero apostolico zelo sint accensi, Ecclesiae spem summam constituunt.

64. [*Novae apostolatus formae*]. Peculiari studio habeat novasque apostolicas formas invenire satagat parochus pro iis, operarii sint vel alterius condicionis, qui ingentes illas « insulas » incolunt, nunc temporis aedificatas, ad quas difficilis sacerdoti fit aditus, in quibus etiam ardua onerosaque est vita communis novaeque morales ac pastorales oriuntur quaestiones.

Idem, sed e contrario, dicendum de tuguriis in quibus subhumana vivitur condicione.

65. [*Cura peregrinatorum*]. Si talis sit paroecia ad quam plures, diversis anni temporibus, ratione valetudinis vel recreationis inquirendae, conveniant exteri, ipsorum peculiarem curam gerat parochus; eisdem sollicitudinem ostendat non fictam; eorum apostolicis inventis benignum praebeat auditum, vel ipse suscitet; paroeciae traditionibus derogare non timeat si utilitas postulet; cum omnibus tandem, sive personis sive institutis talium curam agentibus, libens cooperetur.[2]

---

[2] Homines quamplurimi, sive singuli sive turmatim, per annum, animi relaxationis vel rusticationis vel sanitatis curandae causa, suas domos

— 27 —

66. [*Cura migrantium, nomadum vel maritimorum*]. Eamdem praebeat cooperationem cappellanis vel institutis, dioecesanis vel nationalibus ,quibus cura committitur migrantium, nomadum vel maritimorum si forte personae tales in sua paroecia inveniantur.

Nec cesset fideles adhortari ut ad omnes semper fraternae caritatis vultum ostendant.

67. [*Caritas fovenda erga totam dioecesim universamque Ecclesiam*]. Haud unquam immemor paroeciam partem esse Ecclesiae, cor suum et corda fidelium dilatet ad integram dioecesim universamque Ecclesiam actuosa caritate amplectendam.

Fideles impense exhortetur ad fratres piis precibus et elemosynis adiuvandos, qui ob eorum constantiam in fide graviter opprimuntur. Quem in finem etiam communiter pia exercitia in ecclesiis peragere non omittat, secundum normas ab Ordinario loci statutas, curam prudenter adhibens ut opinio publica recte edoceatur de vera condicione fidelium qui persecutionem patiuntur.

---

ad tempus relinquere solent, externas civitates aut montes aut marium lacuumque oras petituri. Decet omnino ut homines eorumque familiae, constanti assueto labore congrue quiescere viresque reficere valeant, sed prorsus oportet etiam ut gravia pericula moralia praepediantur, in quae sive peregrinatores saepius incurrere possunt sive cives et ruricolae apud quos ii devertuntur: quamplures enim a familiaribus suis seiunguntur, viri et mulieres plerumque in promiscuo sunt, cupiditatibus abripiuntur praesertim si in campis consistunt, boni cum pravis conversantur, dies festos de praecepto difficilius sanctificare possunt.

Quapropter in singulis nationibus, si expedire videatur, Delegatus a Conferentia Nationali Episcoporum designetur ut curae pastorali peregrinatorum aptius prospiciatur. Praeterea associationes catholicae erigi poterunt ad bonum spirituale fovendum sive eorum qui tabernas seu diversoria gerunt, sive eorum qui in iisdem operam navant.

In locis vero ubi frequentiores sunt peregrinatores idonei quoque sacerdotes deputentur qui eorum curam spiritualem habeant; verbum Dei competenter illis proponant non solummodo in ecclesia, sed etiam conferentias seu lectiones de quaestionibus theologicis vel de quaestionibus cum rebus fidei aut morum connexis, ad illos habeant extra loca sacra, itemque cum illis de eiusmodi quaestionibus prudenter colloquantur. Curandum insuper est ut, praesertim in tabernis et in deversoriis in quibus sacerdos adesse nequit, laici probi et idonei operam dent — secundum normas et methodum actionis catholicae — ut peregrinatores Deum non obliviscantur et bonum spirituale animae suae non neglegant.

— 28 —

68. [*De vocationibus cura peculiaris*]. Eos qui indicia praebent ecclesiasticae vocationis, pueros vel iuvenes, paterna sollicitudine insequatur illosque ad studia incipienda vel prosequenda, quantum in se est, opus ferat.

Sed nec religiosae vocationes, quaecumque sint illae, neglegat; nec missionum necessitates.

Laicis etiam ne dedignetur talem viam adaperire qua apostolatum in Missionum territoriis perpetuum vel ad tempus, exerceant, scholas v. g. dirigendo, orphanotrophiis, nosocomiis, associationibus actionis catholicae operam praestando vel aliis huiusmodi.

69. [*Consilium paroeciae*]. Quotiescumque rerum adiuncta id requirere videntur, parochus Consilium cogat, praesidibus constans sodalitiorum paroecialium, cui intersint vicarii cooperatores, eique praesit, ut fraterne collata opera, utiliora incepta perpendant atque ad effectum deducant, quae ad paroeciam spectant.

70. [*Opera interparoecialia*]. Parochus partes diligenter expleat sibi assignatas in apostolatus operibus supra-paroecialibus vel etiam supra-dioecesanis, rite erectis, ut aptius et perfectius curae animarum exercendae opportune prospiciatur.

In parvis praesertim paroeciis, opera apostolatus interparoecialia constituantur ut, viribus unitis, melius faciliusque ad finem suum consequendum agere valeant.

Semper vero cum his omnibus qui quomodocumque in eodem patrisfamilias agro laborant, fraterne et lucide cooperetur, ne dispersi conatus sine fructu efficiantur ad maximum animarum detrimentum.

— 29 —

CAPUT III

DE PAROCHORUM NOMINATIONE SEU PAROECIARUM PROVISIONE DEQUE PAROCHORUM STABILITATE AMOTIONE ET TRANSLATIONE

(*Introductio*)

Cum bonos pastores paroeciis dare, qui supernaturali spiritu ducti animarum curae se devoveant, est res maximi momenti pro populi christiani aeterna salute, opus omnino est ut in parochorum nominatione, amotione et translatione amplior agendi facultas a iure Episcopis tribuatur, quibus et onus pastorale totius incumbit dioeceseos et plenior prae ceteris sive gregis necessitatum sive uniuscuiusque clerici virium inesse cognitio praesumitur.

In expolitiore vero notione paroecialis officii, quod in munere pastorali curae animarum gerendae consistit, fundandum videtur stabilitatis institutum ita ut parochi in eadem paroecia stabilitas eousque recognoscatur quousque revera illam animarum bonum exigat.

Consequenter negotia amotionis et translationis administrativae parochorum nova indigent iuridica formula quae, servata naturali aequitate et data amovendis et transferendis sufficienti suae defensionis facultate, permittat Episcopis ob praevalens animarum bonum, simpliciorem, expeditiorem definitivumque modum agendi.

Haec itaque Sancta Synodus decernit ac statuit:

I - DE PAROCHORUM NOMINATIONE SEU PAROECIARUM PROVISIONE

71. [*Ius Ordinarii loci affirmatur*]. Provisio paroeciarum competit Ordinario loci, servatis iuris praescriptis, sed revocatis quantum fieri potest per conventiones a Sancta Sede initas qui-

— 30 —

buslibet privilegiis, iuribus quaesitis et consuetudinibus contrariis nominandi, eligendi, praesentandi.[1]

72. [*Idoneitas promovendorum*]. Ad comprobandam candidatorum idoneitatem serventur quae a iure indicantur.

73. [*Paroeciae pleno iure Capitulis non uniendae*]. Nulla paroecia habeatur tamquam Capitulo unita pleno iure.

74. [*Paroeciae saeculares Religiosis committendae*]. Salvis peculiaribus statutis infra declarandis, Ordinarius loci paroecias saeculares regendas concredere potest Religiosis a proprio Superiore praesentatis.

75. [*De abolenda reservatione beneficiorum curatorum*]. Optandum est ut Sancta Sedes beneficia curata sibi non reservet propter causas in iure recensitas.

76. [*Nominatio vicariorum cooperatorum*]. Ad loci Ordinarium, audito parocho si Ordinario libuerit, competit ius nominandi vicarios cooperatores e clero saeculari.

II - DE PAROCHORUM STABILITATE AMOTIONE ET TRANSLATIONE

77. [*Officium paroeciale et stabilitas parochorum*]. Cum officium paroeciale non in commodum sacerdotis cui confertur,

[1] Ius praesentandi aut eligendi parochum, quod conventione Sanctam Sedem inter et Nationes alicui est agnitum, eadem Sanctas Sedes curabit ut, quantum fieri possit, utriusque partis consensu, tollatur; ubi vero id obtineri nequeat, Sancta Sedes — utraque item parte consentiente — illud ius ita reducere satagat, ut patrono tantummodo sit ius seligendi inter tres sacerdotes ab Ordinario loci designatos.

Ordinarius loci curabit ut, consentientibus iis quorum interest, desinat esse ius praesentandi aut eligendi parochum, quod alicui competat ex fundationis lege. Si id illi noluerint, praesentandus vel eligendus seligatur inter tres ab Ordinario loci designatos.

Cessante iure praesentandi, Ordinarius loci suffragia spiritualia pro patronis eorumque familiaribus persolvenda determinet, aliave obsequia iisdem concedenda definiat, salvis insuper aliis privilegiis ac oneribus iuri patronatus adnexis.

— 31 —

sed in spiritualem fidelium utilitatem institutum sit, parochi omnes in sua quisque paroecia stabiles sunt prout postulat cura pastoralis. Tamen id exigente animarum bono, possunt ab ea amoveri, secundum quae sequuntur normas.

78. [*Amotio parochi*]. Episcopo ius est parochum quemcumque a paroecia amovere quando aliqua ex causis in iure recensitis [2] vel alia, iudicio Episcopi, similis (v. g. evidens ineptitudo ad munus implendum quod attinet ad verbi Dei praedicationem, catecheticam instructionem, actionem catholicam, opera socialia, uno verbo ad graves et actuales vitae paroecialis necessitates) ipsius parochi ministerium, etiam citra gravem suam culpam, noxium aut saltem inefficax reddit.[3]

79. [*Vicarius adiutor*]. Nonnisi in casibus extraordinariis vicarius adiutor, praetermissa amotione, detur parocho, qui ob causam aliquam permanentem suis muniis rite obeundis impar evaserit.

80. [*Modus procedendi in amotione*]. § 1. Ad amotionem valide decernendam Episcopus, auditis tribus parochis consultoribus, et veritate gravitateque causae cum eis discussa, parochum amovendum (nisi de parocho agatur vitio mentis laborante), scripto vel oretenus ad paroeciae renuntiationem faciendam paterne invitet, ei significans amotionis causam et argumenta quibus illa innititur; simulque indicans quibus subsidiis renuntianti consulere intendat.

§ 2. In dioecesibus e pluribus nationibus compositis, unus saltem e parochis consultoribus audiendis eiusdem sit nationis ac parochus amovendus.

81. Parochus renuntiationi consentire ipso iure praesumitur, si certo constiterit eum, nullo legitimo impedimento detentum, Ordinario loci nihil respondisse intra septem dies ab accepta invitatione ad renuntiandum.

[2] Cf. can. 2147, § 2 CIC.

[3] Abrogantur ea quae in can. 454, §§ 2-4 CIC et in can. 494, §§ 2-4 CICO. (Motu Proprio: *Cleri Sanctitati,* 2 iunii 1957: AAS 49 [1957] p. 433 sqq.) habentur de parochorum vel paroeciarum inamovibilitate et amovibilitate, firmo tamen praescripto can. 454, § 5 CIC et can. 494, § 5 CICO.

— 32 —

82. Parochus renuens, intra quindecim dies ab oppositione interposita, rationes seu probationes Episcopo in scriptis exhibere potest.

83. § 1. Episcopus, auditis iisdem tribus parochis consultoribus super oppositione et rationibus ab amovendo forte allatis, eas aut approbat aut definitive reiicit.

§ 2. Quo ultimo in casu paroecia vacans potest de novo pastore ab Episcopo stabiliter provideri,[4] firmo recursu ad Sanctam Sedem in devolutivo tantum.

84. [*Translatio parochi*]. Episcopus ius quoque habet, ob animarum bonum vel Ecclesiae necessitatem seu utilitatem, parochum ad quodlibet aliud officium ecclesiasticum, etsi diversi ordinis, transferendi, servata ad validitatem in omnibus eadem procedendi ratione quae pro parochi amotione statuta est.

85. [*Cessatio a munere*]. § 1. Ordinarius loci, auditis ad validitatem duobus examinatoribus, decernat utrum, inspecta necessitate ministerii, parochi qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverint, vel alium terminum aetatis, in Conferentiis Nationalibus Episcoporum pro diversis locorum adiunctis praefinitum attigerint, in officio servari possint, an ab eodem amoveri debeant.

§ 2. Parochi qui ita amoventur, ius habent ad congruam sustentationem ab Ordinario providendam, itemque privilegia honorifica servant quibus ratione officii legitime gaudebant.

[4] Applicantur cann. 2154-56 CIC.

— 33 —

Caput IV

DE RATIONIBUS INTER EPISCOPOS ET RELIGIOSOS PRAESERTIM QUOAD APOSTOLATUS OPERA EXERCENDA

Prooemium

Ecclesiae Christi Pastores, quo plenius pascendi dominici gregis munus sibi demandatum exsequi valeant, utriusque Cleri indigent auxilio, saecularium scilicet et religiosorum Sacerdotum, qui ita in Presbyteratus officium consecrantur, ut sint « providi cooperatores ordinis » episcopalis, « in adiutorium Episcoporum catholicorum » et « ad eorum societatis et operis adiumentum ».[1]

At reliquis quoque Institutorum status perfectionis sodalibus, licet charactere sacerdotali destitutis, quippe qui « Deo mancipati religiosae vitae se dederint » officium prae laicis urgentius incumbit « impense diligenterque adlaborandi ad aedificationem et incrementum Corporis Mystici Christi ».[2]

Nihil mirum, proinde, quod Sacrorum Antistites qui quovis tempore Religiosorum opera usi sunt, potiore ratione nostra aetate cum magis ingravescat necessitas magisque animarum periclitetur salus, etiam ad Religiosos omnes qui perfectionem caritatis Salvatoris mundi prosequuntur, se convertant.

Hi sane, miros fructus perpetuantes quos in Ecclesia decursu saeculorum in regno Christi dilatando et animarum salute procuranda protulerunt, apostolatus operibus maiore in dies studio ac mensura, pro sua quisque conditione incumbant, sub auctoritate Sacrorum Praesulum quibus iure divino animarum salus est concredita, perfecta concordia activitatisque coordinatione sive inter se sive cum Clero saeculari sedulo servata.

Religiosi id praestare debent imprimis apostolatu sanctitatis, orationis et expiationis, ad cuius ampliorem aestimationem et generosius studium Sacrosancta Synodus eos magnopere hortatur. At, salva indole Religionum quae ex instituto vitam contem-

[1] *Pontif. Roman.* in Ordin. Presbyt.

[2] Pius XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* 27 iunii 1943: AAS 25 (1943), p. 241.

— 34 —

plativam profitentur, ad externa quoque apostolatus opera accedant oportet; quae, si exerceantur in spiritu caritatis et obedientiae atque iuxta normas Sanctae Sedis, non est dubitandum quin, nedum noceant, potius ad ipsorum Religiosorum vitam spiritualem conferant. Qua autem ratione ipsi Religiosi hisce operibus, sub Episcoporum moderamine, in singulis dioecesibus vacare debeant, attenta propria cuiusque Instituti natura, accurate est definiendum, ut haec intensior et universalior activitas ordinate procedat et quodvis damni periculum penitus avertatur.

Quapropter Sacrosancta Oecumenica Synodus haec quae sequuntur decernit ac statuit:

I - PRINCIPIA FUNDAMENTALIA

86. [*Primum principium*: *Episcopi sub Romani Pontificis auctoritate in dioecesibus duces apostolatus*]. Religiosi aliique omnes Sodales Statuum perfectionis, qui ratione propriae professionis in Ecclesia peculiari vinculo Romano Pontifici tamquam Supremo Superiori devinciuntur, apostolatui operam navant, iuxta munus una cum Instituti approbatione acceptum, vel etiam, ab ipso Romano Pontifice specialiter vocati.

Quoad apostolatum vero in dioecesibus exercendum, principium fundamentale esto: Episcopos utpote Apostolorum successores quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam, mandatum accepisse gregis Domini partem sibi concreditam pascendi sub Romani Pontificis auctoritate.

Quapropter Religiosi omnes filiali semper obsequio ac reverentia Episcopos prosequi debent et, quoties ad apostolatus opera vocantur, ita « munia sua exercere tenentur ut Episcopis auxiliatores adsint et subsint »,[3] servatis quidem de iure servandis.

Quin immo Religiosi magno honori sibi ducant Sacrorum Pastorum enixis postulationibus votisque prompte ac fideliter obsequi ut in opera apostolatus externa magis magisque incumbant et ampliores partes in ministerium salutis humanae sub Episcoporum regimine suscipiant, secundum sui quisque Instituti indolem et Constitutiones, quae si necesse sit in hunc finem sunt congrue accommodandae.

87. [*Secundum principium*: *Religiosi in apostolatu exercendo tales remanere debent*]. Item retinendum principium: Re-

[3] Pius XII, *Allocutio,* 8 dec. 1950: AAS 43 (1951), p. 28.

— 35 —

ligiosi aliique Sodales Statuum perfectionis in externa apostolatus opera immissi, tales manent et omnino manere debent animo et opere.

Quapropter Episcopi singulorum Institutorum vitam religiosam, peculiarem Religionum finem, Constitutiones et Statuta necnon Superiorum auctoritatem in subditos, ad normam iuris, tueantur.

Proinde etiam in apostolatu, sub Episcoporum regimine exercendo, regularis observantia, qua Religiosorum vita spiritualis maxime custoditur ac fovetur, et subiectio propriis Superioribus debita, integrae maneant oportet, quod in bonum ipsius apostolatus cessurum non dubitatur.

88. [*Tertium principium*: *De exemptione Religiosorum*]. Romanus Pontifex vi « suae potestatis episcopalis ordinariae et immediatae in omnes et singulas Ecclesias et in omnes et singulos Pastores et fideles » [4] ad Seipsum, vel in Ecclesia Orientali ad Patriarcham, avocare potest Religiones, easque ab Ordinariorum locorum iurisdictione subducere.

Haec autem exemptio, nisi aliter expresse a Romano Pontifice statutum fuerit, non est absoluta et illimitata. Ipsa enim ordinem internum potissimum respicit quo melius in Religionibus omnia sint inter se apta et connexa, ac sodales singuli pacato et aequabili vitae cursu utantur, ac denique incremento et perfectioni religiosae conversationis consulatur.[5]

Quatenus vero de « apostolatu agitur locali, qui adiutricem operam Ecclesiasticae Hierarchiae praestare debeat, prorsus necesse est ut sine Episcopo nihil fiat » [6] a sacris utriusque Cleri administris, itemque a religiosis utriusque sexus sodalibus.

Idcirco, in singulis dioecesibus firma manet, ad normam iuris, subiectio Religiosorum Ordinarii loci potestati « prout episcopale munus perfungendum et animarum rite ordinanda curatio requirunt »,[7] ita ut « sarta tecta sit dioecesana disciplina ».[8]

[4] Can. 218, § 2 CIC.

[5] Leo XIII, Const. Ap. *Romani Pontifices,* 8 maii 1881, Acta Leonis XIII, vol. II (1882), p. 234.

[6] Pius XII, *Epist.* ad Card. Valeri pro Congressu utriusque Cleri in Hispania, 20 sept. 1956: AAS 48 (1956), p. 663.

[7] Pius XII, *Allocutio,* 8 dec. 1950: AAS 43 (1951), p. 28.

[8] Leo XIII, Const. Ap. *Romani Pontifices,* 8 maii 1881, l. c.

— 36 —

Debitum autem obsequium erga Sacros Praesules minime impedit quominus Religiosi, sicut in praeterito, etiam hodie bonorum operum in Ecclesia validi sint suscitatores strenuique promotores, dummodo eorum incepta a competenti ecclesiastica auctoritate semper legitime sanciantur atque cum ceteris apostolatus operibus rite coordinata procedant.

89. [*Quartum principium*: *De collaboratione Religiosorum cum Clero saeculari*]. Plena ac sincera inter Clerum saecularem et Religiosos, prouti Ecclesiae utilitas et animarum bonum apprime postulat, collaboratio semper et ubique floreat, ad varia apostolatus opera in dioecesibus, sub Episcoporum ductu ac moderamine, apte distribuenda et coordinanda atque efficaci ratione prosequenda.

II - NORMAE PRACTICAE DE SUBIECTIONE RELIGIOSORUM ORDINARIIS LOCORUM IN OPERIBUS EXTERNIS EXPLENDIS

90. [*Subiectio Religiosorum ritus latini Ordinariis locorum*]. Religiosi omnes ritus latini, etiam religionis exemptae, Ordinarii loci iurisdictioni ad normam iuris subsunt in iis omnibus quae ad cultum divinum, ad curam animarum et ad apostolatus opera, in dioecesi exercenda, spectant.

91. [*Subiectio Religiosorum ritus orientalis Ordinariis locorum*]. Item Religiosi ritus Orientalis omnes potestati Hierarchae loci subiiciuntur ad normam iuris in iis omnibus quae ad cultum divinum, curam animarum et apostolatus opera, in dioecesi exercenda, pertinent, salvis Patriarcharum iuribus.

92. [*Subiectio Religiosorum pro diversitate ritus*]. § 1. Religiosi omnes, exempti quoque, operam navantes in locis ubi ritus a proprio diversus unicus est vel ita fidelium numero praevalens ut communi aestimatione unicus censeatur, a loci Ordinario vel Hierarcha huius ritus in iis quae sacrum ministerium respiciunt, pendent, eique ad normam iuris subiiciuntur.[9]

§ 2. Ubi vero plures sunt loci Ordinarii vel Hierarchae,

[9] Cf. cann. 5 et 15 CICO: Motu Proprio Pii XII, *Cleri sanctitati*: AAS 49 (1957), pp. 437, 439.

— 37 —

iidem Religiosi in munere obeundo apud fideles rituum diversorum, tenentur normis quae ab ipsis Ordinariis et Hierarchis communi consilio dantur.

93. [*Subiectio Religiosorum in locis Missionum*]. Licet etiam in locis Missionum vigeat exemptio Religiosorum intra ambitum suum legitimum, tamen, propter peculiaria adiuncta sacri ministerii in his locis exercendi, observanda sunt specialia statuta a Sede Apostolica data vel approbata ad relationes inter Ordinarium loci et Superiorem religiosum moderandas, praesertim in Missione alicui Instituto concredita.

94. [*Subiectio Religiosorum legibus et decretis Ordinarii loci*]. § 1. Omnes Religiosi, etiam exempti, tenentur legibus, decretis et ordinationibus, etiam ab Ordinario loci latis, quae spectant ad sacram praedicationem populo habendam, ad christifidelium catecheticam, praesertim puerorum, institutionem et liturgicam efformationem, ad varia apostolatus opera et uniformem agendi modum in actibus bonum commune dioeceseos promoventibus, ad usum publicum instrumentorum omnium communicationis socialis, necnon ad fidelium aedificationem ac decorem clericalem (v. g. quoad habitum ecclesiasticum, publica spectacula et associationes, iudicio Ordinarii, noxias).

§ 2. Iidem insuper legibus et decretis, etiam ab Ordinario loci latis, cultum respicientibus tenentur in suis ecclesiis et oratoriis publicis necnon semipublicis, si ad haec ordinarie fideles accedant, salvo proprio ritu quo legitime utuntur et habita ratione ordinis Divini Officii choralis et sacrarum functionum ad finem specialem Instituti pertinentium.

III - DEDICATIO RELIGIOSORUM EXTERNIS OPERIBUS APOSTOLATUS

95. [*Norma generalis de immissione Religiosorum in opera apostolatus*]. Ut principia supra statuta quoad Religiosorum in externa opera apostolatus immissionem rite applicentur, prae oculis semper habenda est imprimis diversitas Institutorum quae ex proprio eorum fine speciem et munus in Ecclesia adimplendum sortiuntur, cauto praesertim ne ob apostolatum intensius provehendum, vita religiosa et contemplativa detrimentum capiat.

— 38 —

Quoad instituta vero apostolatui externo dedita, respicienda est quoque diversitas ipsorum operum, inter quae praeminent illa quae sunt cuique propria.

96. [*Opera propria Institutorum specialiter promovenda*]. Opera cuiusque Instituti propria, quae, scilicet, probante Sancta Sede, sive ab ipsa fundatione, sive ob venerandas traditiones assumpta et inde Constitutionibus aliisque propriis Instituti legibus definita et ordinata sunt, Religiosi sedulo promoveant, peculiari habita ratione spiritualium dioeceseon necessitatum et servata cum Clero saeculari et cum aliis Institutis similia opera exercentibus fraterna concordia.

Etenim, Instituta statuum perfectionis merito censentur, una cum ecclesiastica approbatione, munus accepisse opera propria in Ecclesia, servatis servandis, promovendi. Quare, etiam Ordinarii locorum opera Institutorum propria utpote in bonum animarum tum Ecclesiae universae, tum ipsius dioeceseos ordinata, libenter foveant ac tueantur.

97. [*Moderamen generale operum propriorum et operum ab Ordinario loci Religiosis commissorum*]. § 1. Opera propria, quae in Instituti domibus, etiam locatis, exercentur, ab eiusdem Superioribus dependent, qui iuxta Constitutiones ea regunt ac moderantur.

Attamen etiam huiusmodi opera Ordinarii loci iurisdictioni, ad normam iuris, subiiciuntur.[10]

§ 2. Opera vero, etiam Instituti propria, quae ab Ordinario loci committuntur aut cum eius mandato exercentur, eiusdem Ordinarii auctoritati et directioni subsunt, firma tamen manente vigilantia ex parte Superiorum Religiosorum, non solum super vitam sodalium, sed etiam ut ipsi sibi commissa munia rite adimpleant.

Sodales religiosi pro hisce operibus vere idonei eligendi sunt atque a loci Ordinario in opus immittantur, praesentante vel saltem assentiente proprio Superiore.

A munere vero amoveri poterunt ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, monito Ordinario, aequo iure, non requisito alterius consensu; nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur, salvo recursu in devolutivo ad Sanctam Sedem.

---

[10] Cf. supra art. 90.

— 39 —

98. [*Opera et associationes propria in domo condenda permissa*]. Ad ordinatam et fructuosam cooperationem consequendam inter varia opera quae sive ad dioecesim ipsam, sive ad paroecias sive ad Instituta Status perfectionis pertinent:

1) Constituendae novae domus permissio facultatem secum fert pia opera Instituti propria exercendi, nisi quaedam expresse ab Ordinario loci in ipsa permissione concedenda excepta sint.

Idem valet quoad associationes Instituti proprias erigendas, quae non sint constitutae ad modum corporis organici, sublato quovis privilegio; pro aliis autem ad modum corporis organici constitutis erigendis, Ordinarii loci licentia in singulis casibus requiritur.

2) Domorum religiosarum iam constitutarum sodales nequeunt sine expressa Ordinarii loci licentia, opera ad cultum divinum vel ad animarum curam vel ad apostolatum spectantia, licet suae religionis propria vel ipsi domui religiosae adnexa, ex novo inire; aut, iam antea legitime inita, deserere, sine expresso Ordinarii loci consensu, salvo recursu in suspensivo ad Sanctam Sedem.

3) Collatis consiliis cum Superiore competenti, loci Ordinarius decernere valet quae spectant ad coordinanda opera, quae ad cultum divinum vel ad animarum salutem in ecclesiis vel domibus Religiosorum geruntur, cum activitate paroeciae, in cuius territorio sitae sunt, firmo praescripto art. 94, § 2.

4) Domus religiosa sive formata sive non formata, ad religionem exemptam pertinens, supprimi nequit sine beneplacito Apostolico et inconsulto Ordinario loci.

5) Cum a Superioribus ob personarum penuriam suppressio alicuius domus vel operis petitur, Ordinarius loci petitionem benigne consideret.

99. [*Commissio operis ab Ordinario loci conventione facienda*]. Pro quavis commissione operis apostolatus ab Ordinario loci alicui Instituto status perfectionis facienda, servatis ceteris de iure servandis, ineatur conventio scripta inter ipsum et competentem Instituti Superiorem, qua, inter alia, perspicue definiantur quae ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant.

— 40 —

100. [*Commissio operis ab alia persona conventione facienda*]. Quoties opera alicui Instituto committenda sit non a loci Ordinario, sed de eius licentia ad normam art. 98, 2), ab alia persona physica vel morali sive ecclesiastica sive civili, id non fiat nisi per scriptam conventionem Ordinario loci praevie exhibendam, in qua perspicue definiantur quae ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant.

101. [*De peculiaribus operibus assumendis*]. Non congruit quidem ut Religiosi aliique ipsis aequiparati, munia suscipiant, etiam sacerdotalia, quae illos a vita communi habitualiter segregent. Nihilominus in casu specialis necessitatis, Superiores, rogati ab Ordinario loci, quosdam sodales ad haec munia destinare curent, sedulo servatis normis a Sancta Sede datis et adhibitis cautelis ne vita religiosa aliquod patiatur detrimentum.

102. [*De opera subsidiaria a Religiosis praestanda*]. § 1. Apostolica navitas sodalium Statuum perfectionis, qui vitam mere contemplativam non profitentur, non ita circumscribitur operibus sive propriis Instituti sive ceteris occasionaliter assumptis, ut pro urgentibus animarum necessitatibus et Cleri penuria, ab Ordinariis locorum vocari nequeant non tantum Sacerdotes, sed et omnes Sodales viri et mulieres Statuum perfectionis, ut in variis dioeceseon vel regionum ministeriis adiutricem operam praestent.

§ 2. Si Ordinarii loci iudicio Religiosorum auxilium necessarium aut valde utile censeatur ad multiplicem apostolatus operam exercendam et ad caritatis ac pastoralis muneris incepta fovenda in paroeciis saecularibus vel in dioecesanis associationibus, a Superioribus religiosis, eodem Ordinario rogante, petitum auxilium per se vel per suos subditos pro viribus praestandum est.

Id sane fieri non debet cum gravi detrimento disciplinae religiosae vel operum quae Institutum in bonum Ecclesiae iam suscepit. Sed, religiosa disciplina quantum fieri potest incolumi servata, Sodales cum debita dependentia a propriis Superioribus, prompto animo suum exhibere debent auxilium.

103. [*Applicatio normarum extra ambitum dioecesanum*]. Normae de sodalium Statuum perfectionis immissione in opera et ministeria dioecesana sub moderamine Episcoporum exercenda, ad alia quoque opera et ministeria quae ambitum dioeceseos superant, congrua congruis referendo, applicandae sunt.

— 41 —

104. [*Applicatio normarum in locis Missionum*]. In locis Missionum ubi tot tantisque variis necessitatibus spiritualibus populorum in peculiaribus et quandoque valde arduis conditionibus vitae et laboris est occurrendum, praecedentes normae de immissione Religiosorum in opera apostolatus opportune aptandae sunt iuxta speciales Instructiones Sanctae Sedis. Nihilominus, etiam in his locis, principia fundamentalia ad eorum immissionem in opera apostolatus servanda sunt ita ut religiosa vita et disciplina, peculiaribus exigentiis accommodata, sarta tecta semper maneat et Superiorum Religiosorum auctoritas in suos subditos cum potestate Ordinarii loci ita coordinetur ut effective exerceri valeat.

IV - DE MINISTERIO PAROECIALI A RELIGIOSIS PARTICIPANDO

105. [*De directione paroeciarum Religiosis committenda*]. Quoties gravis spiritualis fidelium necessitas urgeat in dioecesi, Religiosi ad maiorem in posterum partem habendam in paroeciis regendis ab Ordinario loci vocari possunt.

Ceterum, cum Religiosi sacerdotes de clero dioeceseos, modo quidem sibi proprio, reapse sint, consentaneum est ut non solum ob Cleri saecularis penuriam, quaedam paroeciae Clero regulari committantur, sed etiam eum in finem ut intimior inter utrumque Clerum unio foveatur.

106. [*De directione paroeciarum mediante conventione committenda*]. Ordinarius loci auctoritate propria potest, de consensu competentis Superioris, paroeciam religioso Instituto committere, etiam ecclesiam religiosam in paroecialem erigendo. Haec paroeciae commissio potest fieri sive in perpetuum sive ad certum praefinitum tempus: in utroque casu id fieri debet mediante conventione scripta inter Ordinarium et competentem Superiorem Instituti, qua, inter alia, expresse et accurate indicentur quae ad opus explendum, ad personas eidem addicendas et ad res oeconomicas spectant.

107. [*De oblationibus fidelium intuitu paroeciae factis*]. Oblationes et legata pia quae in ecclesia paroeciali religiosa fiunt, etiamsi haec sit ipsius communitatis religiosae, praesumuntur intuitu paroeciae factae, nisi aliud certo constet.

— 42 —

V - DE QUIBUSDAM CASIBUS PARTICULARIBUS DEPENDENTIAE RELIGIOSORUM AB ORDINARIIS LOCORUM

108. [*De ecclesiis non paraecialibus Religiosorum vel iisdem commissis*]. § 1. Rector cuiuscumque ecclesiae religiosae quae non sit adnexa domui religiosae, a loci Ordinario est approbandus. A munere vero amoveri potest ad normam art. 97, § 2 praecedentis.

§ 2. In ecclesiis Religiosorum, etiam domibus religiosis adnexis et exemptis:

1) Functiones paroeciales peragi nequeunt.[11]

2) Divina officia etiam sollemnia ibidem celebrari possunt, salvis legitimis fundationis legibus et dummodo non noceant ministerio paroeciali; in dubio autem utrum huiusmodi detrimentum contingat, necne, Ordinarii loci est rem dirimere et opportunas normas praescribere ad illud evitandum.[12]

3) Si ecclesia, Ordinarii loci iudicio, ita a paroeciali distet ut paroeciani non sine gravi incommodo possint paroecialem ecclesiam adire ibique divinis officiis interesse:

a) loci Ordinarius potest rectori aliive legitimo Superiori praecipere ut horis populo commodioribus officia celebret, fidelibus dies festos ac ieiunia denuntiet et catecheticam institutionem et Evangelii explicationem tradat;

b) parochus potest ex eadem Sanctissimum Sacramentum inibi forte asservatum, pro infirmis desumere.[13]

4) Sine rectoris vel alius legitimi Superioris licentia saltem praesumpta, nemini licet in ecclesia Missam celebrare, Sacramenta ministrare aliasve functiones sacras peragere; haec vero licentia dari vel negari debet ad normam iuris.[14]

5) Quod attinet ad conciones in ecclesia ad populum habendas, licentia Ordinarii loci semper requiritur ad normam iuris concedenda.[15]

---

[11] Can. 481 CIC et can. 521 CICO; Motu Proprio *Cleri sanctitati*, l. c.
[12] Can. 482 CIC; can. 522 CICO.
[13] Can. 483 CIC; can. 523 CICO.
[14] Can. 484, § 1 CIC; can. 524 CICO.
[15] Can. 484, § 2 CIC; nihil in CICO.

— 43 —

6) Rector ecclesiae aliusve legitimus Superior, sub auctoritate Ordinarii loci servatisque legitimis statutis ac quaesitis iuribus, debet curare seu advigilare ut divina officia ad sacrorum canonum praescripta ordinate in ecclesia celebrentur et ne quidpiam fiat quod sanctitati loci ac reverentiae domo Dei debitae quoquo modo repugnet.[16]

7) Si ecclesia pertinet ad aliquam Religionem, bonorum administrationi, sacrae supellectili atque aedium sacrarum conservationi et decori Superior religiosus consulere debet.[17] Si ecclesia non est religiosa, iisdem consulere debet Rector sub dependentia Ordinarii loci, salva proprii Superioris religiosi vigilantia.[18]

§ 3. Ecclesiae Rector aliusve legitimus Superior etiam curare et advigilare debet, sub auctoritate proprii ecclesiae Ordinarii, ut onera fideliter adimpleantur.

109. [*De cura animarum in ecclesiis Religiosorum exercenda*]. In omnibus ecclesiis et in omnibus oratoriis publicis vel semipublicis, ad Religiosos pertinentibus, quae de facto habitualiter christifidelibus pateant, Ordinarius loci praecipere potest ut episcopalia documenta publice legantur, ut diebus dominicis et festis de praecepto in Missis Evangelium explicetur et catechetica institutio habeatur, ut denique specialis stips colligatur pro determinatis inceptis dioecesanis, nationalibus vel universalibus, ad episcopalem Curiam postea sedulo mittenda.

110. [*De subiectione associationum fidelium Ordinario loci*]. Omnes fidelium associationes etiam ab Apostolica Sede erectae, licet subsint ductui ac moderamini alicuius Religionis, iurisdictioni subsunt et vigilantiae Ordinarii loci, qui ad normam sacrorum canonum eas invisendi ius habet et munus.

Quod si in externa apostolatus opera vel in cultum divinum promovendum incumbant, praescripta de hac re ab Ordinario loci edita servare debent.

111. [*De visitatione ecclesiarum et oratoriorum ab Ordinario loci*]. Ordinarius loci ius habet visitandi Religiosorum etiam

[16] Can. 485: partim CIC; can. 525, § 1 CICO.
[17] Cf. can. 525, § 2 CICO.
[18] Cf. can. 630, § 4 CIC.

— 44 —

exemptorum ecclesias et oratoria, semipublica quoque si ad haec ordinarie accedant fideles, relate ad observantiam legum generalium et decretorum episcopalium de cultu divino.

Quod si forte abusus in hac re Ordinarius deprehenderit, frustra Superiore religioso monito, propria auctoritate ipse per se providere potest.

112. [*De visitatione scholarum aliorumque operum ab Ordinario loci*]. § 1. Ordinarius loci quaslibet Religiosorum scholas, collegia, oratoria, recreatoria, patronatus etc., exceptis tantum scholis internis pro Instituti propriis alumnis, visitare potest, sive per se sive per alium, in iis quae ad alumnorum institutionem ac disciplinae rationem, atque ad pensiones seu taxas ab alumnis solvendas spectant.

§ 2. Item quascumque scholas, hospitalia, orphanotrophia aliaque similia instituta, ad opera religionis vel caritatis sive spiritualis sive temporalis destinata, etsi Religiosorum etiam exemptorum sint propria vel iisdem concredita, Ordinarius loci visitare potest, sive per se sive per alium, quoad observantiam iustarum legum civilium de paedagogica et hygienica institutione deque tutela ac securitate adversus infortunia.

113. [*De licentia Ordinarii loci requisita ad causam civilem introducendam*]. Omnes religiosae personae, sive physicae sive morales, exemptae vel non exemptae, atque etiam omnes coetus quos Religiosi moderantur, prohibentur quominus sine licentia Ordinarii loci ubi degit persona quae actionem promovet et, si casus ferat, Ordinarii loci in quo causa introducitur, per se aut per alios causam civilem aut criminalem apud magistratum laicum instituant.

114. [*De rationibus cum civilibus moderatoribus et politicis partibus a Conferentia Episcoporum definiendis*]. Religiosi ea omnia quae Episcopalis Conferentia edixerit de rationibus habendis cum civilibus moderatoribus vel politicis partibus necnon de iuribus civilibus exercendis studiose servare debent una cum Clero saeculari, sub Ordinarii loci moderamine.

Idem servare debent quoad actionem pastoralem et socialem ab Episcopis praescriptam aut commendatam.

115. [*De emptione et alienatione non facienda inconsulto Ordinario loci*]. Religiosi omnes, etiam exempti, prohibentur

— 45 —

sive per se sive per alios emere vel alienare bona immobilia aut aedes exstruere in dioecesi, inconsulto Ordinario loci.

116. [*De stipe quaeritanda et subsidiis publice colligendis*]. § 1. Coetus episcopalis uniuscuiusque nationis, valet, auditis Superioribus religiosis quorum interest, normas de stipe quaeritanda statuere, quae ab omnibus Religionibus servari debent, iis non exclusis quae ex instituto mendicantes vocantur et sunt, salvo tamen earumdem mendicandi iure.

§ 2. Item, ad subsidia ope subscriptionis publicae colligenda ne procedant Religiosi sine consensu Ordinarii loci ubi subscriptio promovetur.

VI - DE OPERIBUS APOSTOLATUS
RITE EXPLENDIS ET COORDINANDIS

117. [*De congrua praeparatione Religiosorum ad opera apostolatus*]. Ecclesiae ad apostolatum vocanti Religiosi plene respondere non valebunt nisi ad ardua munia apostolica apte praeparati inveniantur. Quare, « in toto probationis et institutionis tempore, ne omittant moderatores animos alumnorum ad apostolatum allicere, et, pro eorum aetate et capacitate, de mediis hodiernis edocere, quin etiam in eodem moderate exercere iuxta mentem Ecclesiae et pro cuiusque Instituti natura et fine ».[19] Eos insuper, praesertim intra annum tyrocinii pastoralis, aperte praemoneant de difficultatibus quae in vita apostolica occurrere possunt.

Quae praeparatio alumnorum in primis ad opera propria Instituti dirigatur oportet. Nihilominus, praesertim in anno tyrocinii pastoralis, extendatur quoque, saltem sub quadam generica ratione, ad varia munia sacerdotalia et curam animarum quae sacerdoti cuilibet, data occasione, contingere possunt. Tandem omnibus Religiosis viris et mulieribus congruae notiones tradantur de actione catholica, et apostolatu religioso sociali et caritativo, quibus ipsi secundum propriam quisque conditionem, validum auxilium afferre possunt.

118. [*De congrua aptatione rationis vitae Religiosorum operibus apostolatus exercendis*]. Ut Religiosi opera apostolatus sibi

[19] Statuta generalia Const. Ap. *Sedes Sapientiae* adnexa (7 iulii 1956), art. 47, § 1.

— 46 —

concredita expedite adimplere valeant, prout oporteat eorum consuetudo vitae aptanda erit, praesertim quoad horaria et exercitia in communi peragenda. Id quidem faciendum est non a subditis, sed a Superioribus, habita ratione apostolatus exercendi atque intra finem et secundum spiritum Instituti, ne propter huiusmodi necessariam accommodationem religiosa sodalium vita ullum capiat detrimentum.

119. [*Coordinatio apostolatus: necessitas*]. Quo haec impensior activitas apostolica Religiosorum in commune bonum tum Ecclesiae universae cum singularum dioeceseon vel regionum plenius cedat, necessaria est sive inter diversa Instituta sive cum Clero saeculari, etiam in ambitu paroeciali, arcta operum et actionum coordinatio, pari zelo et diligentia, ab Ordinariis locorum et Superioribus religiosis promovenda ex qua una acies ad Regnum Dei in animabus roborandum et extendendum, potentissima constituatur.

120. [*Coordinatio apostolatus: caritas, regula suprema*]. Fecunda autem coordinatio actionis apostolicae non pendet solum ab organica dispositione operum et virium, sed maxime a supernaturali animarum et mentium habitu, qui in caritate radicatur ab eaque nutritur et profluit. Ideo, ad hanc exoptatam coordinationem obtinendam norma suprema ea sit ut, singulorum iuribus servatis, omnia ab omnibus cum mutua aestimatione et perfecta caritate fiant, solum attendendo ad gloriam Dei et animarum salutem.

121. [*Coordinatio apostolatus: quoad opera etiam propria*]. Perfecta autem apostolatus coordinatio, praeter varia opera communia dioeceseos comprehendit etiam opera propria singulorum Institutorum, quae in bonum dioeceseos vel regionis cedunt.

122. [*Coordinatio apostolatus: ratio procedendi*]. Apostolatum rite coordinare competit imprimis Sanctae Sedi pro universa Ecclesia, deinde Sacris Praesulibus sive singulis in sua cuique dioecesi, sive variis eorum coetibus ad hoc legitime constitutis si de apostolatu agatur per integras regiones promovendo. Sane, omnino decet et expedit ut hac in re Sacri Praesules, pro parte apostolatus a Religiosis suscepta, non procedant nisi praeviis consiliis initis cum Superioribus qui aequum ferre valent iudicium de iis quae eorum sodales convenienter praestare possunt.

— 47 —

Sacra vero Synodus enixe commendat ut Superiores religiosi Sacrorum Praesulum placitis iuxta normas statutas libenter obsecundent.

123. [*Coordinatio apostolatus: consilium coordinans*]. Valde exoptandum est ut speciale in unaquaque dioecesi instituatur Consilium cui Ordinarius loci praesit et in quo uterque Clerus partes habeat. Huius Consilii munus erit ea quae ad apostolatus opera eiusque coordinationem spectant investigare, perpendere atque practicas expromere conclusiones quas Ordinarius loci ad effectum deducere valeat, servatis de iure servandis.

Quando autem in praefato Consilio de re Institutorum laicalium sive virorum sive mulierum propria tractabitur, Superiores aliique legitimi delegati horum Institutorum vocandi erunt, informationes super quaestionibus discutiendis daturi et mentem suam manifestaturi.

Expedit quoque ut similia Consilia instituantur pro totius nationis vel alicuius regionis territorio, ut munia et incepta apostolica quae ad universaliores effectus tendunt, consiliis collatis cum Superioribus religiosis, efficacius promoveantur et aptius coordinentur.

124. [*Coordinatio apostolatus: conventus utriusque cleri*]. Curent pariter Sacri Praesules ut habeantur utriusque Cleri conventus et collationes indolis culturalis et pastoralis, ad fovendam mutuam cognitionem et penitiorem compaginem in apostolatu exercendo. Quibus conventibus et collationibus uterque Clerus interesse tenetur.

125. [*Coordinatio apostolatus: adiutrix opera Conferentiarum Superiorum Maiorum*]. Conferentiae Superiorum Maiorum in pluribus nationibus erectae hanc Institutorum coordinationem in apostolatu pro sua parte promoveant, habita ratione eorum quae ab Episcopis circa apostolatum statuta fuerint.

126. [*Coordinatio apostolatus: Conferentiae inter Episcopos et Religiosos*]. Ad fovendas concorditer et fructuose mutuas relationes Episcopos inter et Religiosos, quoties id opportunum videbitur, conveniant Episcopi et Superiores religiosi per se aut per suos delegatos, ad negotia tractanda, quae universim ad apostolatum in natione aut provincia pertinent.

— 48 —

VII - DE PRIVILEGIIS RELIGIOSORUM

127. [*De quibusdam privilegiis Religiosorum ad Episcopos extendendis*]. Facultates et privilegia, quibus in bonum fidelium gaudent Religiosi in dioecesi domum habentes, competunt etiam loci Ordinario.

128. [*De privilegiis Religiosorum revidendis*]. Privilegia particularia a Sancta Sede decursu saeculorum religiosis Institutis aliisque aequiparatis concessa, eatenus in vigore servanda sunt, quatenus bonum spirituale adhuc promoveant. Ideo, intra congruum temporis spatium, ab Apostolica Sede determinandum, ipsius Sanctae Sedis iudicio submittenda erunt.

129. [*De organo postconciliari ad negotia mixta pertractanda*]. Exoptant Patres huius Sacrosanctae Synodi Oecumenicae, ut in posterum negotia mixta, quae scilicet, Episcopos et Religiosos aliqua ratione spectant, cuidam Commissioni Mixtae, viris ex utraque Sacra Congregatione Consistoriali et de Religiosis delectis constitutae, deferantur pertractanda iuxta normas statuendas.

Pariter, ut cetera negotia cuiusque Sacri Dicasterii quae materiam sive Sacrae Congregationis de Religiosis sive alterius Sacri Dicasterii etiam tangunt, cuidam Commissioni Mixtae iuxta diversos casus apte constituendae, deferantur, ita ut principium *De negotiis mixtis in Commissionibus Mixtis pertractandis* validum sit pro universa Curia Romana.

— 49/50 —

PARS ALTERA

DE PECULIARIBUS ANIMARUM CURAE QUAESTIONIBUS

— 51 —

CAPUT I

DE CATECHETICA POPULI CHRISTIANI INSTITUTIONE

(*Introductio*)

Primum Ecclesiae officium est praedicare Evangelium. Id autem tum maxime facit Ecclesia cum pueris adultisque doctrinam religionis impertit.

Maxima autem et sedula cura hodiernis temporibus institutio catechetica tradatur oportet quia fides multorum languescit et placitis mundi saepius fideles inquinantur et ipsa fidei integritas in pluribus regionibus in periculi discrimine versatur. Ex altera parte vero manifeste patet quod apud plurimos fideles fructuosa comprobatur impensior annuntiatio praeconii salutis.

Ut autem accuratae normae praefiniantur ad institutionem catecheticam ordinatim et fructuose pueris adultisque tradendam pro diversis eorum aetate, ingenio et condicione, haec a Sacrosancta Synodo determinantur et statuuntur:

I - DE CATECHISMO ET DE LIBRIS CATECHETICIS

130. [*Libri catechetici*]. Catechetica institutio viva voce tradita principatum tenet, quia « fides ex auditu »; oportet autem ut etiam libri catechetici adhibeantur, in quibus facta historiae salutis proponuntur, doctrina catholica exponitur, textus clari et breves exhibentur qui memoriae sunt infingendi, ut fideles ad vitam christianam rite informentur.

131. [*Directorium catechisticum et Catechismus*]. Curabunt Episcopi in Conferentiis nationalibus ut secundum normas in communi Directorio Catechistico [1] enuntiatas, unicus seu com-

— 52 —

munis Catechismus pro tota natione conficiatur, vel saltem pro alia aut alia nationis regione, si peculiaria locorum et personarum adiuncta id expostulent.

132. [*Catechismi materia et forma*]. In catechismo, non negativo seu polemico modo doctrina christiana exponatur, sed ad modum simplicis ostensionis et explicationis veritatis in praedicatione Christi et Apostolorum comprehensae et in deposito fidei Ecclesiae concredito.

133. In catechismo, facta et verba ex Sacra Scriptura referantur et nexus cum Liturgia intime conseratur, ut vita christiana efficacius foveatur.

Item expresse declaretur officium quo fideles omnes tenentur congruum apostolatum exercendi ut bonum spirituale proximorum promoveatur.

134. [*Peculiares libri catechetici*]. Peculiares pro diversis auditorum condicionibus libri catechetici conficiantur, pro pueris scilicet, pro adolescentibus qui vel studiis incumbunt vel in operis exercendis occupantur, pro his qui ad matrimonium contrahendum praeparantur.

135. [*Normae de libris catecheticis*]. In libris iis conscribendis, leges didacticae et psychologicae serventur pro diversa aetate et pro peculiaribus conditionibus eorum quibus iidem destinantur; item ratio artis typographicae diligenter habeatur; imagines pariter addantur, aptissime selectae, quibus decet omnino ut sint instructi.

136. [*Librorum catecheticorum commentaria*]. Singuli fideles iam inde ab adolescentia ad manus habeant libros in qui-

[1] In communi Directorio Catechistico: 1) Enuntientur formulae fundamentalium veritatum fidei et doctrinae moralis necnon formulae precum quas oportet ut omnes memoria integre teneant; 2) Normae praefiniantur quae in singulis catechismis elaborandis servari debeant quod attinet ad finem in catechesi persequendum et ad praecipua doctrinae capita exponenda; 3) Peculiares notiones referantur de singulorum rituum orientalium hierarchia, disciplina, liturgia, traditionibus ecclesiasticis, ut mutua orientis et occidentis cognitio melius promoveatur magisque Ecclesiae unitas in varietate et varietas in unitate elucescat.

Specialis Commissio ex probatis et peritis theologis et catechistis totius orbis constituenda videtur, inter quos sint etiam nonnulli qui in doctrina rituum orientalium perfecte sint edocti ut commune pro universa Ecclesia Directorium Catechisticum conficiatur.

— 53 —

bus vel capita selecta Sacrorum Librorum perlegant, vel, crescente aetate, integrum Novum Testamentum, adnotationibus rite instructum ad eorum captum accommodatis.

II - DE INSTITUTIONIS CATECHETICAE COORDINATIONE

A) DE OFFICIIS CONSTITUENDIS QUORUM SIT INSTITUTIONEM CATECHETICAM MODERARI

137. [*Officia vel Commissiones pro catechetica institutione promovenda*]. § 1. Ad institutionem catecheticam moderandam, rite promovendam sapienterque coordinandam, Officia vel Commissiones constituantur quae regulas statuant, consilia dent, executionique invigilent.

§ 2. Quod autem pro universa Ecclesia in Pontificio Officio Catechistico [2] institutum est, congruo membrorum et consultorum numero instructum, in qualibet etiam natione a respectivis Conferentiis Episcoporum similiter Commissio nationalis seu regionalis constituatur, cui adnexum sit Centrum catechisticum nationale aut regionale.

138. [*Officium Catechisticum Dioecesanum*]. Quaelibet etiam dioecesis proprium suum Officium catechisticum dioecesanum rite instructum habeat, cuius sit, praeside Episcopo, totam actionem catechisticam in dioecesi moderari.

Huius Officii moderator sit sacerdos ab Episcopo designatus, in methodologia catechetica perfecte planeque eruditus, pruden-

[2] Officium Catechisticum apud S. Congr. Concilii institutum est a PIO XI, Motu Proprio *Orbem catholicum*, 29 iunii 1923: AAS 15 (1923) p. 327.

Proprium huius Officii est:

1) Regulas et normas generales statuere de pastorali catechistica et Directorium conficere, quod a Commissionibus Nationalibus seu Regionalibus accuratius determinabitur secundum peculiaria locorum adiuncta.

2) Invigilare et urgere ut in qualibet Natione et in singulis dioecesibus apta et idonea Consilia seu Officia catechistica condantur, prout necessitas exigit et facultates permittunt. Quae si constitui nequeant, Officium Pontificium suadeat ut Consilia seu Officia interdioecesana vel internationalia constituantur.

— 54 —

tia item ac zelo apostolico vere probatus.[3] Eidem autem operis socios pro necessitate dabit Ordinarius, ex presbyteris religiosis et laicis de re catechetica vere peritis.

139. [*Normae servandae*]. Singuli parochi fideliter ac integre servent normas ab Ordinario statutas per Officium catechisticum dioecesanum.[4]

B) DE MAGISTRIS RELIGIONIS ET CATECHISTIS FORMANDIS

140. [*Praelectiones de theologia pastorali*]. Ut sacerdotes utriusque cleri plene ac perfecte praeparentur ad institutionem catecheticam rite tradendam, diligentissime serventur praescripta de lectionibus de theologia pastorali in regulari curriculo stu-

[3] Ad Officii Catechistici dioecesani moderatorem, sub Episcopi auctoritate pertinet:

1) Institutionem catecheticam pro pueris, pro adolescentibus et pro adultis in tota dioecesi ordinare et connectere simulque curare ut catechesis apte cum ceteris apostolatus mediis componatur, quibus animarum cura exercetur.

2) Prospicere ut religionis magistri et catechistae rite formentur; urgere ut religiosi « qui in scholis primariis publicis aut privatis doctrinam christianam pueris ac puellis explanaturi sint, tum in ipsa catechesi tum in ratione eam pueris proponendi ita instituantur, ut examen coram Ordinario vel iudicibus ab eodem delegatis sustinere valeant »; invigilare ut parentes apte praeparentur ad filios catechetica institutione, pro suo officio, erudiendos, itemque ut plena atque integra sit catechumenorum institutio religiosa eademque uberius ac perfectius post receptum baptisma producatur.

[4] Per Officium Catechisticum dioecesanum normae tradantur oportet ut parentes cum vi et efficacia filios doctrinam christianam doceant; ut de pueris catechizandis inquirant socii praesertim Actionis Catholicae et piarum associationum sodales; ut omnes in paroecia sint benignissimi erga catechumenos et neophytos; ut, pro necessitate, operam adhibeant clericorum, religiosorum et laicorum ad institutionem catecheticam tradendam; ut scholae catecheticae paroeciales foveantur et munere suo rite fungantur; ut singuli fidelium ordines accurate doctrina christiana imbuantur; ut paroecia quotannis opportune de impensis prospiciat quae fieri debent pro operibus catechisticis itemque ut privati etiam fideles pecuniam munifice conferant ad eiusmodi sumptus faciendos; ut in qualibet paroecia, in qua alio modo non sit sufficienter provisum, instituatur Sodalitium doctrinae cristianae — quod alio titulo in diversis locis donari potest — ut, ipso parocho praeside ac moderatore, vel aliquo sacerdote designato a parocho, facilius ac melius omnibus rebus consulatur, quae necessariae sunt ad institutionem catecheticam fidelibus rite ac fructuose tradendam.

— 55 —

diorum habendis, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisve catechismum.

141. [*Scholae pro catechistis*]. A Conferentiis Episcoporum condantur instituta superiora nationalia necnon interdioecesanae catechistarum scholae, ut clerici et religiosi et laici apte et idonee praeparentur, qui sive optimi magistri religionis seu catechistarum institutores esse possint, sive officia catechistica bene moderari valeant.

142. [*Catechistae ex officio*]. Commendatur ut formentur, si fieri potest, catechistae ex officio, qui scilicet peculiariter destinentur ad munus catechizandi; quorum iura et officia ab Ordinario loci accurate in peculiari statuto definiantur.

143. [*Magistri religionis et catechistae*]. § 1. Magna cum sollertia et industria Episcopi curent et parochi ut parentur magistri religionis et catechistae qui doctrina dogmatica et morali plenius sint edocti.

§ 2. Eamdem sollicitudinem habeant respectu parentum, necnon laicorum Actioni Catholicae vel piis associationibus deditorum, qui erga pueros vel adultos simili officio persaepe funguntur.

144. [*Congressus catechistici celebrandi*]. Peculiares conventus seu congressus dioecesani vel interdioecesani saepius agantur, ut clerici et religiosi et laici semper magis idonei efficiantur ad doctrinam christianam fructuose tradendam.

III - DE METHODO INSTITUTIONIS CATECHETICAE TRADENDAE

145. [*Proprius institutionis catecheticae finis*]. Proprius institutionis catecheticae finis est ut in hominibus fides, per doctrinam illustrata, viva sit et explicita; itemque ut iidem excitentur ad vitam agendam quae fidei christianae sit consentanea et bonis operibus perficiendis iugiter intenta.

146. [*Ratio servanda in catechetica institutione*]. In catechetica institutione veritates fidei praedicentur uti Evangelium

— 56 —

regni Dei ad salutem hominum, eaedemque organice cohaerentes ostendantur in Christo Iesu Magistro et Salvatore et Domino.

Nitantur igitur in christiana doctrina exponenda parochi et catechistae Sacra Scriptura et Traditione ecclesiastica prout praesertim in textibus et actione liturgica exprimitur.

147. In doctrina christiana proponenda a factis revelationis divinae et a rebus visibilibus ad invisibilia procedatur, ut hi qui instituuntur efficaciter inducantur ad orationem, ad participationem Liturgiae, ad receptionem sacramentorum, ad opera caritatis et apostolatus, riteque perpendant a vita quotidiana fidem nunquam seiungi debere.

148. Ad normas scientiae paedagogicae et artis docendi, in catechetica institutione tradenda, non solius intellectus sed omnium facultatum eorum qui instituuntur ratio habeantur, pro diversa singulorum aetate et ingenio et condicione.

149. [*Puerorum institutionis methodus*]. § 1. Methodus intuitiva et activa adhibeatur, qua facilius et fortius puerorum attentio concilietur.

§ 2. Eadem autem institutio festis ac temporibus liturgicis vertente anno aptetur; et facta et verba salutis explicet quae in Sacra Scriptura proferuntur.

§ 3. Per aptas etiam et idoneas exercitationes secundum normas artis docendi, practice et efficaciter adiuventur pueri ut memoriae mandent ea omnia quae necessario omnes scire tenentur.

150. [*Adsistentia Missae et Sacramentorum susceptio*]. Summa cum diligentia studeat parochus vel catechista sacrificii Missae mirabilia Sacramentorumque divitias tam cordi quam rationi adaperire puerorum, « ut cum tanti frequentatione mysterii etiam crescat eorum affectus », paschalique mysterio quod qualibet dominica pro eis renovatur non tantum assistent ad vitandam culpam, sed toto corde participent.

Sacerdoti celebranti communiter respondere seque illi actuose uniri addiscant.

151. [*Catechetica iuvenum et adultorum institutio*]. In catechetica institutione adolescentibus et iuvenibus tradenda, pe-

— 57 —

culiaris adhibeatur industria et sollertia ut iidem fortiter in fide firmentur, et de eventibus vitae quotidianae recte iudicare valeant, moresque suos ita informent ut bonum sive proprium, sive familiae, sive civitatis vere promoveatur.

152. [*Institutio praematrimonialis*]. Nullimode unquam catechetica institutio adultorum neglegatur. Specialis autem accurate tradatur oportet nupturientibus. Omnibus enim pueris et adolescentibus positiva educatio castitatis impertienda est; sed adolescentiores et iuvenes apte et idonee etiam edoceri debent de problematibus « amoris » quae dicuntur, de modo sese gerendi tempore sponsalium, de his quae attinent ad familiam legitime constituendam, de iuribus et officiis coniugum, de christiana filiorum educatione. Quibus de rebus nupturientes per plures saltem hebdomadas rite instituantur oportet a sacerdote, necnon a medico qui spiritu vere christiano sit imbutus, secundum normas a loci Ordinario statutas.

Nec dubitet pastor aptissimum tunc esse tempus, dum cor simul ac gratia in idem tendunt, ad pleniorem de Dei amore et de vita christiana sermonem habendum.

153. [*Institutio pro diversis fidelium coetibus*]. In peculiaribus coetibus fideles coadunati, pro diversa eorum conditione specialem habeant institutionem in doctrina christiana, ut de propriis singulorum officiis apprime recte eruditi, testes revera esse possint Christi Iesu, cum in vita personali et domestica, tum in vita professionali et sociali.

154. [*Catechumenatus*]. Institutum quoddam, ad instar catechumenati, erigatur ut ii qui ad Ecclesiam catholicam convertuntur, ii quoque qui etsi in eadem ab infantili aetate baptizati nullam in doctrina christiana institutionem habuerunt, de veritatibus fidei et morum congruenter erudiantur ita ut vitam vere christianam degere possint, et plenam cum ceteris fidelibus unionem habeant.

Enixe quoque commendantur iuvenes, qui in materialismo atheo fuerunt educati, quorum christiana institutio ac spiritualis cura, quantum fieri potest, sacerdotibus idoneis committatur, qui sint eiusdem eorum nationis eorumque mentem, linguam moresque bene cognoscant.

Praeterea optandum est ut illis praesto sint, magna cum caritate et sollertia iuvenes actionis catholicae et sodales Institutorum Saecularium, quorum proprius finis specialis sit christiane eos instituere qui catholice educati non fuerint.

— 58 —

155. [*Ubi desunt sacerdotes*]. Curent parochi, ubi id peculiariter requiri videtur, ut fideles apte formentur ad opportuna media adhibenda quibus, etiam deficiente sacerdote, nutriantur in fide et cultum Deo per congruas orationis formulas communiter exhibeant.

156. [*Directorium de catechesi*]. § 1. Commendatur ut in Conferentiis Episcoporum Directorium de catechesi conficiendum curetur.

§ 2. Expediens etiam videtur ut in singulis provinciis ecclesiasticis in catechetica institutione tradenda, eadem serventur programmata quae pro diversa fidelium aetate et condicione iisdem in Conferentiis Episcoporum praefiniantur.

Idipsum prorsus in singulis saltem dioecesibus integre ac fideliter servetur.

— 59 —

CAPUT II

DE PASTORALI CURA FIDELIUM MIGRANTIUM

(*Introductio*)

Inde ab omni antiquitate Ecclesia Christi spirituali advenarum et peregrinorum saluti prospicere studuit.[1] De diversis etiam eorum ritibus et linguis maximam curam habuit [2] et de eorumdem bono sociali sollicita, certas rationes atque normas iustitiae et aequitatis pro operariis migrantibus statuit ac ipsum familiarum ius ad spatium vitale proclamavit.[3] Ad compositam ordinationem demum de cura pastorali emigrantium, exsulum, profugorum disponendam et moderandam, normas accuratas Apostolica Sedes praefinivit.[4]

Quae quidem eo magis fideliter et sedulo serventur oportet quod migrantes saepius circumveniri ac decipi possunt, praesertim si de illis diligentem curam pastoralem non exerceant sacerdotes eiusdem eorum stirpis aut saltem eiusdem eorum linguae patriae.

Haec proinde Sacrosancta Synodus declarat et decernit:

A) PRINCIPIA GENERALIA

157. [*Ius naturale migrandi asseritur*]. Cum Deus rerum universarum Creator in totius generis humani utilitatem bona omnia condiderit, hominibus pateant oportet commigrandi viae; id enim haud minus in humanum genus pietas quam naturae ius ipsum suadet; [5] itemque ius familiarum ad servandam unitatem

[1] PIUS XII, Const. Apost. *Exsul Familia,* 1 augusti 1952: AAS 54 (1952) p. 652.

[2] CONC. LATER. IV, c. IV, MANSI, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* XXII, p. 998, Venetiis 1778.

[3] PIUS XII, l. c. 685.

[4] PIUS XII, Const. Apost. *Exsul Familia,* l. c.

[5] PIUS XII, Const. Apost. *Exsul Familia,* l. c. p. 683.

— 60 —

ac fovendum congruum incrementum et honestam sustentationem exercetur.[6]

158. [*Errores repelluntur*]. Ficta, commenticia atque iniqua sunt decreta quae naturale ius hominum ad emigrandum proprio arbitrio coercent, et populos alio migrare compellunt, incolas invitos deportant, civesque e familia, e domo, e patria abstrahere audent.[7]

159. [*Mutua conversatio et tranquilla insertio fovenda*]. Ordinata et aequabilis ac temperata immigrantium conversatio fovenda est, qua inter advenas et incolas fraterna vigeat caritas et bonum commune plenius ac perfectius promoveatur, atque eorumdem tranquilla et sana in novam communitatem insertio aptius praeparetur.

160. [*Episcoporum et parochorum obligatio*]. Tenentur Episcopi sollertem curam habere de fidelibus migrantibus.[8] Parochi fidelibus emigrantibus consulant donec iidem in aliam ecclesiasticam communitatem inserantur. Paterna autem caritate fideles immigrantes excipiant, qui in ipsorum paroecia suam commorationem constituant.[9]

161. [*Migrantium ritus servandus est*]. Ius antiquitus fidelibus recognitum ad proprium ritum in divinis celebrandis, propriumque sermonem in ministrandis sacramentis et in verbo Dei audiendo, sancte servetur.[10]

B) NORMAE PRACTICAE

162. [*Normae de emigratione servandae sunt*]. Normae pro migrantibus a competenti Auctoritate ecclesiastica statutae, sedulo et integre ab omnibus semper servari debent.

[6] PIUS XII, *Nuntius radiophonicus* de Encycl. *Rerum Novarum,* 1 iunii 1941: AAS 33 (1941) p. 195; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 (1961) p. 411-12.

[7] PIUS XII, Const. Apost. *Exsul Familia,* l. c. p. 684; *Nuntius radiophonicus* in pervigilio Nativitatis anni 1952: AAS 45 (1953) p. 53 sq.

[8] S. PIUS X, Motu Proprio *Iam pridem,* 19 martii 1914: AAS 6 (1914) p. 174.

[9] S. PIUS X, l. c.

[10] CONC. LATER. IV, l. c.

— 61 —

163. [*Comitatus dioecesani et subcomitatus paroeciales*]. Peculiares Comitatus dioecesani et subcomitatus paroeciales ad migrantium bonum apte curandum constituantur.[11]

164. [*Commissio Episcopalis pro emigratione*]. In singulis nationibus in quibus quam plures migrare solent, specialis constituatur Commissio Episcoporum ut accuratius de rebus seu negotiis agatur quae ad fideles migrantes attinent.

165. [*Sacerdotes eiusdem nationis aut linguae emigrantium eligendi*]. In singulis dioecesibus in quibus quam plures migrare solent, cura pastoralis immigrantium sacerdotibus ab Ordinario loci committatur, qui sint eiusdem illorum nationis, aut saltem illorum linguam patriam moresque et usus plene noverint.[12]

166. [*Sacerdotes pro migrantibus ad alias dioeceses mittendi*]. Episcopi dioeceseon e quibus magna fieri solet singulorum fidelium vel familiarum discessio, libenter concedant ut pro necessitate, unus pluresve sacerdotes, qui suae ipsorum iurisdictioni subiciuntur, aliam dioecesim in perpetuum aut ad tempus praefinitum petant ad curam pastoralem ibi, sub respectivi Ordinarii loci auctoritate, exercendam pro fidelibus qui ad eamdem dioecesim migrant.

167. [*Iurisdictio missionarium emigrantium: paroecia personalis vel mixta*]. Missionari fidelium migrantium iurisdictione personali ab Ordinario loci donentur pro illis intra certos fines territoriales exercenda. Ubi autem fidelium migrantium eiusdem nationis vel eiusdem linguae patriae magna est multitudo, paroecia personalis vel mixta pro iis legitime constituatur, aut saltem peculiaris missio pro eorum cura animarum designetur.

168. [*Subiectio missionariorum iurisdictioni Ordinarii loci*]. Fidelium migrantium Missionarii, in suo explendo munere, Ordinarii loci iurisdictioni subsunt, et in sacro ministerio exercendo libenter ac sedulo cum clero paroeciali allaborare satagant.

[11] S. Pius X, Motu Proprio *Iam pridem*, l. c. p. 174-75; Pius XII, Const. Apost. *Exsul Familia*, l. c. p. 702, n. 43.

[12] Ordinarius loci ea omnia congrue suppeditare satagat, quae ad sacerdotum honestam substentationem requiruntur et ad opera apostolatus ab iis explenda sunt necessaria.

— 62 —

169. [*Facultas adeundi parochum vel missionarium emigrantium*]. Fideles migrantes parochum vel cappellanum propriae suae cuiusque linguae patriae libere adire possunt sacramenta recipiendi causa. Qua quidem facultate gaudent pariter, ad celebrationem matrimonii quod attinet, ipsi eorumdemque consanguinei usque ad secundum gradum lineae rectae inclusive.[13]

170. [*Propria immigrantium scholae et opera seu consociationes*]. De consensu Ordinarii loci, possunt immigrantes proprias scholas pro necessitate vel utilitate condere, propria etiam opera seu instituta et associationes legitime erigere.

171. [*Vicarius Generalis pro Orientalibus*]. Ubi plures sint fideles migrantes ritus orientalis in dioecesi ritus latini, in qua pro iis propria dioecesis erigenda non esse videatur, Vicarius Generalis pro iisdem constituatur.

172. [*Collaboratio parochorum fidelium emigrantium et immigrantium*]. Parochi sedulo curent ut fideles qui alio migraturi sunt, per Officium dioecesanum migrationis praemoneantur, opportuneque praeparentur ut novis vitae conditionibus rite occurrant. Proprius emigrantium parochus eorum schedam personalem et familiae transmittere satagat ad parochum vel Ordinarium loci quo illi se conferunt. Hic autem statim ac de eorum adventu certior factus fuerit, eos paterne excipiat et visitare ne omittat.

Fideles qui solummodo ad tempus, alio demigrant, parochus et Ordinarius loci aptis mediis sollicitudine prosequantur.

[13] In Constitutione Apostolica *Exsul Familia*, caput IV, n. 40 conceditur ius, de quo agitur, alienigenis eorumque descendentibus *in primo gradu lineae rectae*, quod multis Patribus ob graves rationes nimis restrictivum videbatur, quapropter non pauci Patres Commissionis Centralis praeparatoriae Concilii Oecumenici et Commissionis de Episcopis et de Dioeceseon regimine ius adeundi proprium Missionarium sine limitatione aut ultra primum gradum lineae rectae extendendum censuerunt.

Omnium desideriorum ratione habita proponitur hic solutio media, scilicet extensio huius iuris usque ad secundum gradum lineae rectae inclusive.

— 63 —

CAPUT III

DE PASTORALI CURA FIDELIUM MARITIMORUM

(Introductio)

Nomine maritimorum ii omnes veniunt qui nauticam vel piscatoriam artem exercentes, sive gubernandi sive inserviendi causa in navibus vitam, iugiter ducere coguntur, ac proinde nonnisi raro et difficilius parochi cura frui valent; vitam insuper saepe in adiunctis agunt quae christianae virtuti noxia sunt atque infensa.

Leges ergo seu normae accuratae, quas Apostolica Sedes, Opus Apostolatus Maris commendans,[1] hac de re statuit, ab hac Sacrosancta Synodo in suo robore expresse confirmantur, iisque praeterea decreta adduntur quae sequuntur:

173. [*Secretariatus Generalis Internationalis Apostolatus Maris*]. Secretariatus Generalis Internationalis ad Opus Apostolatus Maris in universo orbe moderandum, opportuna instituta condat, etiam in nationibus non catholicis, et media praebeat et componat ut ubique apte et fructuose pastoralis cura maritimorum exerceatur.

174. [*Unitas Operis Apostolatus Maris commendatur*]. Expedit ut omnes sacerdotes qui in navigantium aliorumque maritimorum spiritualem curam incumbunt, unum efforment Opus Apostolatus Maris.

175. [*Commissio Episcopalis vel Praesul Promotor constituatur*]. In singulis maritimis nationibus pecularis constituatur Commissio Episcopalis, aut saltem aliquis praesul deputetur promotor, ad Opus Apostolatus Maris in tota natione provehendum et moderandum.

[1] Leges Operis Apostolatus Maris, auctoritate Pii XII conditae, 21 novembris 1957: AAS 50 (1957) p. 375, n. 2.

— 64 —

176. [*Religiosa institutio alumnorum scholarum, quae nautas praeparant*]. Episcopalis Commissio praefata summopere curet de religiosa institutione alumnorum scholarum quae nautas praeparant.

Diligenter item curet ut sacerdotes ad munus cappellani Apostolatus Maris designati, de singulis suis muniis et obligationibus rite instituantur.

177. [*Idoneus nauta qui in navi apostolatus opera gerat*]. In navibus in quibus nec Cappellanus nec alius sacerdos adsit, probus et idoneus nauta designetur qui, quantum fieri potest, communi vitae religiosae et morali navigantium prudenter invigilet ac praecipue pietatis exercitiis praesit, aegrotantibus aut morientibus sollicita et pia caritate adsit, precesque pro defunctis effundat.

178. [*Sacerdotes in portibus designandi*]. Curent respectivi Ordinarii locorum ut in portibus unus plures sacerdotes, pro navium frequentia, designentur qui sacrum ministerium pro maritimis exerceant et de eorum bono, praesertim morali, promovendo sint solliciti.

179. [*Coetus laicorum qui in portibus apostolatus opera foveant*]. Peculiares coetus laicorum in singulis portibus constituantur qui, Cappellano moderatore, Apostolatus Maris opera foveant.

— 65 —

CAPUT IV

DE PASTORALI CURA FIDELIUM AËRONAVIGANTIUM

(*Introductio*)

Cum magis magisque in dies aeria itinera et commeatus multiplicentur, diligenter curetur oportet bonum spirituale fidelium aeronavigantium eorumque omnium, sive virorum sive mulierum, qui in velivolis et in aërodromis operam praestant seu laborem.

180. [*Apostolatus Coeli in aërodromis exercendus*]. Singulis in locis ubi aërodromi civiles exstant, sedulo curent Ordinarii ut Apostolatus Coeli qui dicitur, apte et fructuose exerceatur ad bonum spirituale aëronavigantium eorumque qui in velivolis et in aërodromis operantur.

181. [*Sacellum in aëroportibus erigendum*]. Sacellum in aëroportibus, si fieri potest, erigatur et sacerdos deputetur, linguis exteris eruditus, qui etiam cappellani officio, praesertim in aëroportibus maioribus, fungi valeat.

182. [*Cura fidelium in velivolis vel aërodromis operam navantium*]. Ecclesiasticae Auctoritates et actionis catholicae consociationes sollicita cura eos omnes prosequantur qui in velivolis vel in aërodromis operam navant. In doctrina christiana, apprime edocti sint oportet ac bonis moribus praediti, ita ut fidem catholicam integram servent et vitam vere christianam ducant, itemque idonei sint ad opera apostolatus opportune explenda.

— 66 —

CAPUT V

DE PASTORALI CURA FIDELIUM NOMADUM

(*Introductio*).

Cum assidua et ordinata parochi cura spirituali careant nomades, qui varias orbis terrarum regiones continuo circumire solent, vel propter artem circensibus ludis exercendam vel propter insitam natura et congenitam animi proclivitatem, opus est ut magis pro iis sollicitudine sacri Pastores afficiantur.

Haec igitur Sacrosancta Synodus servanda constituit:

183. [*Commissionis Episcopalis constitutio et Cappellani nomadum designatio*]. In singulis nationibus, Conferentia Episcoporum peculiarem instituat Commissionem Episcopalem ut opportunae leges seu normae, ad pastoralem nomadum curam exercendam condantur. Peculiaris autem eorum cappellanus ab Ordinario loci designetur, consentiente proprio eiusdem Superiore maiore si ipse sit religiosus.

184. [*Centra missionalia erigenda*]. Iis in regionibus, ubi magna est nomadum multitudo, pro illis peculiaria centra missionalia constituantur ut, moderatore sacerdote designato ab Ordinario loci, etiam probi et idonei laici ad eorum bonum spirituale, morale et sociale convenienter allaborent.

185. [*Cappellani munus et obligatio*]. Cappellani nomadum subsunt ad normam iuris, Ordinario loci in quo actu commorantur et una cum parocho operam suam praestare tenentur. A proprio autem Directore pendent in iis quae methodum spectant in apostolatu erga nomades adhibendam.

— 67 —

CAPUT VI

DE PASTORALI CURA FIDELIUM NE MATERIALISMI ERRORIBUS INFICIANTUR

(*Introductio*)

Permulti sunt in pluribus nationibus qui, etsi non pauperes et inter catholicos etiam connumerati, a diversis erroribus solliciti fidem abnuerunt et ad deos falsos sunt conversi.

Quod quidem periculum hisce diebus gravius semper evadit cum, crescentibus undique diffusionis mediis, generalem mundanamque audientiam omnes sortiantur errores, vixque homo sit qui uno vel alio systematum genere, regiminum vel ideologiarum non aliquando sollicitetur.

Quos inter errores, multos quotidie materialismus atheisticus novos adeptos facit, operarios praecipue etsi non solos, qui velut messianismo quodam seducti, ab illo se meliorem ac iustiorem vitae condicionem recepturos sperant, aequiorem bonorum materialium visuros distributionem, liberiorem humanioremque vitam ducturos; minime propter hoc curantes de mediis, etiam iniquis, quibus ista omnia comparentur, ac de bono terreno consequendo unice contenti.

Nec paucos etiam asseclas servat capitalismus vel liberalismus, pagani et ipsi, qui similiter ordinem supernaturalem negant vel neglegunt, ac veram omnium felicitatem communem nedum promoveant, impediunt potius. Alii etiam sunt, iidemque saepe, qui etsi hedonismi nomine ignari, rem tamen profitentur, quorum deus venter est, qui finem suum in huius vitae voluptates vel commoda statuunt, de Deo rebusque supernis nullo modo curantes. Technicismus quoque viget qui, non contra forsan, sed omnino extra Deum et Ecclesiam mundum aedificare contendat.

Factum, quantum deflendum sit, non negare nec minuere intendit Ecclesia. Neque de ipso miratur, cum plene comperiat se in praecinctu positam, colluctationem semper habituram non adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates adversus mundi rectores tenebrarum harum.

A sua tamen missione deficeret, si filios suos adversus huiusmodi errores ac pericula sedulo praemunire, illosque qui seducti talibus erroribus nomina dederunt, materna pietate revocare cessaret et ad veritatem qui Christus est suamque pacem ac libertatem reducere.

— 68 —

Haec igitur Sancta Synodus decrevit ac statuit:

186. [*Solida fidelium institutio christiana*]. § 1. In suo vigore manentibus quae latae sunt condemnationibus vel monitionibus adversus materialismum atheisticum, necnon et excessus capitalismi et liberalismi, hedonismum quoque ac technicismi abusus, curent praecipue pastores ut plenius vividiusque fidelibus inculcetur verus vitae sensus atque mundi, cum fundamentale sit hac de re discrimen inter systemata illa omnia et doctrinam catholicam; ipsis aperiatur quam amantissimum sit Dei consilium super omnes homines quibus mundum hunc visibilem tradidit quo utantur, non in quem sistent, « definiens statuta tempora et terminos habitationes eorum, quaerere Deum si forte attrectent eum quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum ».

§ 2. Summopere curent pastores animarum ut omnes fideles perfecte in bonis moribus instituantur, adeo ut individualismum egoisticum et hedonisticum penitus effugiant.

187. [*Ecclesia promovet etiam bonum temporale*]. § 1. Pro opportunitate clerici et laici, verbis et scriptis dilucide comprobent verum non esse quod Ecclesia bona tantum spiritualia et aeterna extollat ac tueatur, bona autem temporalia minimi faciat aut etiam penitus neglegat; cum Dei voluntas sit quod homo terram occupet, super omnia creata dominationem suam exerceat, bonis visibilibus utatur ac fruatur, sicque felix sit super terram, ita tamen ut omnia in gloriam Dei referat ac per vitam terrenam ad felicitatem aeternam ascendat.

§ 2. Clare item ostendant quod Ecclesia laetatur de laudandis tentaminibus quibus homines secreta naturae perscrutantur et ingentibus eius viribus magis in dies frui contendunt, ut sive domi sive in republica, aptius feliciusque vita agatur.

188. [*Socialis Ecclesiae doctrina exponenda*]. § 1. Magna cum sollertia doctrinam socialem Ecclesiae enucleare et illustrare satagant, quae sufficere potest ad quaestiones et difficultates rite dissolvendas, de singulorum iuribus et officiis ad res oeconomicas attinentibus; ut quod ubique terrarum opifices illam conditionem

— 69 —

spiritualem, socialem, oeconomicam revera adipiscantur quae personae humanae libertati et dignitati plene respondeat easdemque perfecte deceat; quod unicuique merces tanta solvatur quanta ad vitam degendam homine dignam, et ad familiae onera convenienter ferenda par sit; quod dignitas operarii qua homo, sed maxime qua filius Dei est, semper agnoscatur, neque unquam ut servus aut mere instrumentum productionis habeatur.

§ 2. Pariter principia exponant a Romanis Pontificibus illustrata de frugifera pace inter populos servanda, de amica inter civium ordines convictione et conspiratione fovenda, de adiutorio gentibus et civitatibus praestando, quae cultioribus vitae usibus nondum plane sunt assecutae, et opibus seu subsidiis materialibus minus sunt ditatae.

189. [*Socialis doctrina ad effectum deducenda*]. Ecclesia non magistra tantum, sed et factrix est veritatis. Non quod de rebus oeconomicis vel temporalibus ipsa sese intromittat, sed quia per fideles suos qui in mundo sunt, ipsiusque, sicut et coeteri transformationi adlaborare possunt ac debent, illum evangelii legibus informari procurat, ut bonum sociale et oeconomicum omnium quantum fieri potest inde resultet.

190. [*Conductorum laboris et auctoritatis civilis officium*]. § 1. Hortentur igitur vehementer Sacri Pastores omnes conductores laboris, eos praesertim qui christiano nomine gloriantur, ut opificum iura tamquam propria revereantur ac tueantur; iisque in memoriam revocent rem esse a christiana doctrina et iustitia prorsus alienam, eorum legitimis iuribus contraire.

§ 2. Simili modo fideles qui publicae rei moderandae intersunt, numquam recordari desinant multiplicem in rem oeconomicam impendendam esse operam, eamque ampliorem quam antea ordinatioremque, ut spiritu Christi omnia imbuantur quorum ipsi curam gerunt.

191. [*Hedonismus impugnetur et virtutes exerceantur*]. Fideles sedulo edoceantur quod esse debent sal terrae et lux mundi et opem efficaciter conferre tenentur ut adveniat regnum Dei: nec moribus contradicant quod ore profitentur; proindeque in exercitio fulgeant omnium virtutum, praeprimis iustitiae et caritatis.

— 70 —

192. [*Clericorum exemplum eorumque ratio cum divitibus*]. § 1. Clerici omnes, et praesertim pastores animarum, cunctis hominibus exemplum praebeant vitae humilis ac pauperis, quo manifeste pateat eosdem a terrenis divitiis possidendis aut expetendis prorsus esse alienos, et hoc unum sibi cordi esse, bonum scilicet quaerere animarum.

§ 2. Iidem diligenter caveant ne quomodocumque subiecti vel obnoxii unquam sint, aut esse videantur, divitibus vel auctoritate valentibus, quorum auxilia — recte utique et prudenter — exquirant aut accipiant ad opera cultus divini et apostolatus atque caritatis exercenda.

193. [*Iustitia socialis inculcanda*]. Ordinarii locorum intente semper invigilent ut principia et normae iustitiae socialis omnibus fidelibus apte assidueque inculcentur; nec omittant, si quando casus ferat, prudentissime quidem sed aperte, graviores iustitiae socialis violationes improbare, quae publice flagitiose committantur.

194. [*Disciplina de doctrina sociali Ecclesiae obligatoria in scholis*]. Diligenter curetur ut disciplinae de doctrina sociali Ecclesiae magis ac magis, tamquam disciplinae obligatoriae, studeatur in scholis catholicis mediis et superioribus, praecipue vero in Seminariis ecclesiasticis et in Institutis religiosis.

195. [*Sacerdotes idonei pro spirituali opificum cura*]. § 1. In paroeciis in quibus numerosiores sunt opifices, sacerdotes pro necessitate a loci Ordinario constituantur qui doctrina, prudentia, caritate ceterisque virtutibus magis idonei comprobentur, ad eorum curam pastoralem aptius et fructuosius exercendam.

§ 2. Peculiares quoque Missionarii designentur qui, specialibus facultatibus sint instructi ad curam pastoralem opificum, concordi animo cum parochis, plenius ac perfectius exercendam: non exclusis mediis seu inceptis, etiam extraordinariis, si casus ferat, quae sint indoli ac missioni Ecclesiae consentanea.

196. [*Magistri et Cappellani studentium*]. Operam dent Ordinarii ut apti et idonei clerici gradus academicos assequantur, quibus praediti munere magistri vel cappellani studentium rite fungi valeant in scholis superioribus et Universitatibus, ubi quamplurimi iuvenes in periculo quoad fidem et mores versantur,

— 71 —

ob quamplurium docentium aut discentium materialismum dialecticum vel atheismum.

197. [*Instituta socialia fovenda*]. Instituta socialia, opificum collegia et consociationes artificum ad suam cuiusque professionem spectantes, Ordinarii locorum et parochi impense foveant et sedulo curent ut earum socii, praeprimis autem ii qui eisdem praeponuntur, plenam perfectamque habeant formationem technicam, socialem, moralem, religiosam; qui propterea alios suae cuiusque condicionis socialis viros, haud difficulter adire possint eosque de Ecclesia opportune docere.

198. [*Sodales actionis catholicae apostoli opificum efformentur*]. Maximi tandem faciant pastores, fideles illos, operarios praesertim, qui in Actione Catholica militant, cum primi ac veri opificum apostoli sint opifices. Summo cum studio ad tam necessarium tamque arduum ministerium illos praeparent; ipsis fidant, toto etiam corde adiuvent, scientes in tam excellenti pastorali studio hisce in adiunctis, potissimam Ecclesiae spem ultimatim in illos reponi.

12

NOTA EX OFFICIO

In conformità alle norme stabilite dalla sottocommissione circa il «modus procedendi» gli emendamenti proposti dagli Em.mi Cardinali nella sessione del 29 ottobre 1962[1] circa lo «schema Decreti de Episcopis et dioeceseon regimine»[2] sono stati portati a conoscenza dell'Em.mo Signor Card. Paolo Marella, presidente della Commissione de Episcopis et dioeceseon regimine (All. I).

La Commissione suddetta in data 4 novembre corr. ha comunicato i cambiamenti apportati nello schema (All. II).

Il nuovo schema è stato sottoposto alla considerazione dell'Em.mo Ferretto, il quale aveva suggerito la maggior parte degli emendamenti.

L'Em.mo Ferretto nella risposta data all'Em.mo Card. Marella il 12 novembre proponeva ulteriori emendamenti (All. III), che la Commissione dei Vescovi volentieri accettava pur con qualche modifica (art. 14 § 1 e art. 28).

I detti articoli sono stati così redatti:

Art. 14 § 1: In Litteris quibus Auxiliaris constituitur, eiusdem iura et officia definiantur eique concedantur facultates quae necessariae videantur ad munus rite adimplendum.

Quod si in Litteris constitutionis provisum non fuerit, velit Episcopus Auxiliari suo necessarias et opportunas facultates committere, quibus Auxiliaris non solum in sacris functionibus peragendis sed etiam in administranda universa dioecesi officium suum efficaciter explere valeat.

Episcopus autem habitualiter aliis ne deleget quae Auxiliaris potest et vult ipse exercere.

Art. 28: (*Principium generale*) Decisiones prolatae ab Episcopis, in Coetu seu Conferentia legitime coadunatis, vim legis non habent ideoque iuridice non obligant singulos Episcopos, nisi expressa et specifica Apostolicae Sedis adprobatione corroborentur.

Attamen ad unitatem fovendam et ad bonum commune promovendum vel augendum debita reverentia accipiendae sunt et ad effectum deducendae ab unoquoque nationis Episcopo, nisi obstent graves rationes, de quibus ipse Episcopus iudex est pro suo territorio.

---

[1] Cf. pp. 542 ss.; 641.

[2] Cf. pp. 526 ss.

ADNEXA

I

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

EMENDATIONES

Propositae ab em.mis Patribus in sessione
diei 29 octobris 1962

Pag. 5, lin. 1: sopprimere «fuit eritque» come espressione pleonastica.[1]

Lin. 5: sopprimere la frase «nemo est qui non videat».

Lin. 29: sostituire la parola «actuositas» con «activitas».

Lin. 6: «ex divina institutione, Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei»: qui si parla di «ecclesiae peculiares». Forse questo argomento sarebbe bene rimandarlo alla Costituzione Dommatica «De Ecclesia».

Lin. 9: la «potestas iurisdictionis» si asserisce «ordinaria et immediata»: si suppone «ex divina institutione». Allora, nel quarto capoverso non sarebbe più logico dire che la Santa Sede ritiene opportuno di non riservare più a sé alcune facoltà? qui il testo dice «Episcopi ipso iure stabiliter habeant».

Lin. 15: togliere la parola «iuribus» e lasciare solo «privilegiis».

Pag. 6, lin. ultima e pag. 7 in principio: viene rilevato che nessuno nega al Vescovo tutte le facoltà necessarie ed opportune per l'erezione delle parrocchie e per la rispettiva «congrua circumscriptio».

Pag. 7, lin. 9: sostituire la parola «actuositas» con «activitas».

Pag. 8, circa il titolo del par. I: «De facultatibus *ampliandis*»: si propone di togliere *ampliandis* e dire «iurisdictione determinanda».

Pag. 8: si propone di togliere la nota 1).

Pag. 9, lin. 8 ad b): si propone di dire semplicemente «iusta de causa».

Pag. 11, n. 5, lin. 3: aggiungere «*Membra*» vel Consultores.

Pag. 13, n. 14: sembra opportuno sopprimere l'articolo, per evitare dualismi nel governo della diocesi.

Pag. 13, n. 15: sopprimere l'ultimo inciso «firma manente eorumdem iurisdictione».

Pag. 14, n. 18: scrivere per intero «75. mum».

Pag. 15, n. 20: togliere «honores et privilegia personalia».

Pag. 16, n. 23: sarà bene provvedere «ne difficultas oriatur in suffragiis dandis ex numero eorum qui ius suffragandi habent»: forse con una *aequa ratione.*

---

[1] Cf. pp. 528 ss.

Pag. 17, n. 26 § 2: forse è bene dichiarare che i membri di queste Commissioni Episcopali possono essere eletti indiscriminatim tra i Vescovi della nazione.

Pag. 18, lin. 1: sopprimere «et servandae».

Pag. 18: Modificare il titolo IV in questa forma: «Relationes inter Conferentias Episcopales diversarum nationum».

Pag. 19: sopprimere il n. 37.

N. 40 § 1: aggiungere «una Cathedralis ecclesia unumque Cathedrale Capitulum.

N. 41: «regiones conciliares» sarà bene spiegare «quaenam sint vel quo iure statutae».

Pag. 20, n. 42: «et fiant suffraganeae»: sembra più esatto usare le consuete espressioni di Curia: «et iuri metropolitico Archiepiscopi subiiciantur ad normam iuris communis».

Pag. 20: si propone di sopprimere il n. 45.

Pag. 21, n. 49: si domanda come si provvede ai «iura quaesita Religiosorum».

N. 49: trovare qualche altra espressione da sostituire a «centro».

N. 50: si chiede quale difficoltà ci sia a ricorrere alla S. Sede per le parrocchie personali.

Pag. 21, n. 51: nel caso degli esenti il proprietario è il Romano Pontefice: perciò si dovrebbe chiedere il benestare della S. Sede.

II

Roma, 4 novembre 1962

DE EPISCOPIS AC DE DIOECESEON REGIMINE

Schema emendato in base alle osservazioni degli Eminentissimi

Pag. 5, lin. 1: si legga : «Animarum salus, quae lex *est* in Ecclesia Christi suprema».

Lin. 5: invece di «nemo est qui non videat» si dica: «*iam S. Augustinus asserere non dubitabat*».

Linn. 6-10: benché la espressione «ex divina institutione etc.» sia letteralmente presa dal can. 329 § 1, e benché l'espressione «ordinaria ac immediata iurisdictionis potestas» sia del Conc. Vat. I (DB 1828) e poi del can. 334 § 1, per non suscitare in Aula discussioni teologiche si dica: «Episcopi enim, *cum peculiaribus praeficiantur* ecclesiis tamquam veri Pastores, de omnium sibi commissarum ovium salute quasi rationem reddituri, *tales* in munere gerendo *ipsi* se habeant, sicque eorum iurisdictionis potestas asseratur, roboretur ac vindicetur oportet etc.

Lin. 15: è stato suggerito di togliere «iuribus ac». Sommessamente si opina che è meglio lasciare, *primo* altrimenti si urterebbero gli Orientali: *secon-*

do bisogna fare salvi i diritti degli Orientali già codificati nel recentissimo Codice Orientale.

Lin. 17: invece di «ipso iure» si propone di dire «*iure communi*» che è forma più blanda.

Lin. 28: invece di «eorum actuositas reapse» si propone di dire «eorum *activitas magis*».

Pag. 6, lin. penultima e ultima: si propone di dire in forma più blanda: «*efficacior et fructuosior esse poterit* dioecesana gubernatio *si* iure communi ampliores *habuerint* Episcopi facultates».

Si fa sommessamente osservare che attualmente i Vescovi hanno diverse restrizioni circa la divisione delle parrocchie (p.e cf. cann. 1422, 1427 § 2; 1428 § 2, ecc.) Nello schema si è voluto dare al Vescovo maggiore libertà d'azione, tanto più che la parrocchia la si vuole considerare non tanto come un «beneficio» quanto piuttosto come «una cura d'anime».

Pag. 7, lin. 9: invece di «pastoralis actuositas» si dica «pastoralis *navitas*» (espressione presa dal Sinodo Romano).

Pag. 8, nel titolo I: si dica «De episcoporum facultatibus» omettendo la parola «*ampliandis*».

La nota 1 viene tolta completamente.

Di conseguenza, nella nota 2 invece di dire «facultates expostulatae» bisognerà dire «*facultates in hoc capite enumeratae*».

Pag. 9, n. 3 sub b): invece di «discedendi, etiam sine gravi et urgente causa» dire semplicemente: «*discedendi, iusta de causa*».

Pag. 10, sub m), ultima linea: invece di «ad varias», leggere «*ad varia*».

Pag. 11, n. 5, lin. 3: invece «nominentur Consultores» si dica «*nominentur Membra vel Consultores* etc.».

Lin. 5: invece di «ad maximum commune bonum» si dica «ad *maius* commune bonum».

Nella nota 3, lin. 3, dopo «internationalis» si aggiunga, «*ut dicitur*».

Pag. 13, n. 14: in luogo della totale soppressione del n. 14 (è sentita, infatti, la necessità che gli Ausiliari non siano più, come spesso avviene, alle dipendenze di un semplice Vicario Generale), si propone come § 1 il testo seguente: «In Litteris, quibus Auxiliaris constituitur, eiusdem iura et officia definiantur eique concedantur facultates, quae necessariae videantur ad munus aptius adimplendum.

Quod si in Litteris constitutionis provisum non fuerit, velit Episcopus Auxiliari suo amplas facultates libenter committere neque aliis habitualiter deleget quae Auxiliaris potest et vult ipse exercere.

Il § 2 rimane fino a «committi». Viene tolto l'ultimo periodo.

N. 15: vengono soppresse le parole «*firma manente...*» fino in fondo.

N. 17: viene soppressa nel § 1 la frase «*a iure vel*» e l'ultimo inciso «*ea tamen lege ut, sede vacante, nihil innovetur*».

Pag. 14, n. 18, lin. 3: invece di «Episcopi Auxiliares», si dica «*Episcopi Coadiutores et Auxiliares*». La ragione dell'aggiunta è che anche i Coadiutori cum iure successionis si possono alle volte trovare gravati da infermità, e quindi è bene che anche loro rinunzino;

nella nota 3 in calce, lin. 2: correggere l'errore latino: «*serpat*» invece di «serpeat».

N. 18, lin. 5: invece di «post 75. *mum*» si legga «*post septuagesimum quintum*».

Pag. 15, n. 20, lin. 4: *si sopprimano le parole* «honores et privilegia personalia durante munere forte obtenta servabuntur atque». Ratio: affinchè non si creda che anche gli Ausiliari hanno il diritto di essere seppelliti nel sepolcro dei Vescovi diocesani.

Pag. 16, n. 23, lin. 10: dopo la parola «ecclesiastica» si aggiunga, «*numero in particularibus statutis definiendo*». Così la determinazione si lascia all'approvazione della S. Sede.

Pag. 17, n. 26 § 2, lin. 2: dopo «tractandas parent» si aggiunga: «*In has Commissiones cooptari poterit quilibet Episcopus, sive residentialis sive titularis*».

Pag. 18: il titolo dell'art. IV viene così modificato: «De relationibus inter *Conferentias Episcopales* diversarum Nationum».

N. 32, lin. 1: la rubrica viene così modificata (Relationes inter *Conferentias Episcopales diversarum Nationum*).

Lin. 2: invece di «inter Episcopos» si dica «*inter Conferentias Episcopales*».

N. 33, lin. 1: invece di «praesertim erga eos qui persecutione...» si dica «praesertim erga *Episcopos* qui persecutione opprimuntur».

Pag. 19, n. 37: totaliter supprimitur.

N. 40: titulus «Curia episcopalis» sic emendetur: «*Unio dioeceseon*».

§ 1, lin. 3: post «Curia Episcopalis» addatur «*una Cathedralis Ecclesia unumque Cathedrale Capitulum*».

N. 40, § 2: in lin. 2, opportunum videtur *supprimere* verbum «*dioecesana*», ita ut subintelligatur «episcopalis» (Curia).

N. 41: il titolo (Provinciae ecclesiasticae) si muti in «(Provinciae *et regiones* ecclesiasticae)».

Linn. 2,3: si modifichino: «alicubi numero augendae vel in *regiones ecclesiasticas componendae* iuxta necessitates etc.». Si aggiunga perciò la seguente nota in calce: «*Nomine regionis ecclesiasticae hic venit unio plurium provinciarum ecclesiasticarum, eum in finem ut efficacius necessitatibus apostolatus prospiciatur. Haec territorialis circumscriptio explicite non commemoratur in can. 215 § 1, sed insinuatur in can. 281 ratione celebrationis Conciliorum plenariorum, (unde alicubi* «*regiones conciliares*» *vocantur*). *Nullum dubium quod erectio et cir-*

cumscriptio «regionum ecclesiasticarum» uni supremae ecclesiasticae potestati, de qua in can. 215 § 1, competat».

Pag. 20, n. 42, lin. 3: verba «et fiant suffraganeae» substituantur per verba «*et iuri metropolitico Archiepiscopi subiiciantur ad normam iuris communis*».

N. 45, titulus mutatur sic: «Dioeceses personales *ratione ritus*».

§ 1 et 3 supprimuntur.

§ 2 videtur retinenda, quia Orientales iure meritoque id desiderant. Hoc modo proponitur modificanda: «*Curandum est ut dioeceses personales* pro diversitate rituum erigantur ubi plures sint fideles diversi ritus, quibus sufficienter consuli nequeat per sacerdotem aut paroeciam eiusdem ritus».

Pag. 21, n. 49, § 2, lin. 3: videtur retinenda locutio «centra pastoralia» quia est locutio technica, et quaevis alia circumlocutio inintelligibilis evaderet. Ad temperandum neologismum, post verba «centra pastoralia» adiungatur: «*quae dicuntur*».

N. 48: nihil in hoc numero dicitur de iuribus quaesitis religiosorum quia id iam praevidetur in cc. 1427 § 1 et 1428 § 1.

N. 50: sembra bene lasciare libertà d'azione al Vescovo, senza dover ricorrere alla S. Sede.

N. 51: non si fa questione qui della «*proprietà*» degli edifici sacri, ma solo dell'«*uso*» et quidem temporaneo.

III

Em.mus IOSEPH Card. FERRETTO

Animadversiones

quoad schema

De Episcopis ac de dioeceseon regimine

Roma 12 novembre 1962

Mentre ringrazio della nuova delicata attenzione, sommessamente proporrei i seguenti ulteriori emendamenti, che tuttavia sottopongo al sapiente giudizio dell'Em.mo Cardinale Presidente Marella.

Pag. 17, III, 28: Questo numero attingit rem arduam et salebrosam: quello del valore giuridico delle «Conferenze Nazionali»; allo scopo di togliere l'impressione e ad ovviare ogni malinteso circa la *natura giuridica* della «Conferenza Episcopale», sarebbe bene precisare che essa non è un «corpo» o un «ente legislativo» inter *Apostolicam Sedem* e l'*Episcopum in propria dioecesi.*

Per cui sarebbe meglio dire così: «Decisiones *ab Episcopis,* in coetu seu

conferentia legitime coadunatis, prolatae vim legis non habent nisi expresse Apostolicae Sedis auctoritate auctae.

Attamen, ad unitatem fovendam et ad bonum comune promovendum vel augendum, debita reverentia accipiendae et prosequendae sunt ab unoquoque Nationis seu Dicionis Episcopo, nisi obstent graves rationes, de quibus iudex est pro suo quisque territorio loci Ordinarius ».

Pag. 9 b): Ma... non sarebbe meglio sopprimere addirittura questa lettera? « iusta de causa »... per il fatto stesso che è *iusta* quilibet Episcopus iam excusatur.

Quindi nell'eventuale novus Index Facultatum quinquennalium si potrebbe tacere omnino.

Pag. 13, n. 14, nova § 1: invece di « aptius » direi « apte » simpliciter.

Nel secondo capoverso si parla di « amplas »: direi « *congruas* facultates quibus Auxiliaris muneri suo adimplendo non solum in sacris peragendis, sed et in *regenda et gubernanda* dioecesi universa, efficaciter par esse possit » o qualche cosa di simile. Forse invece di « congruas » si potrebbe dire « necessarias et opportunas ... ».

Pag. 16, in fine al n. 22: dopo il « contra » direi « catholicam ecclesiam eiusque fidem, mores, disciplinam ».

✠ G. Card. Ferretto

13

DECLARATIO SECRETARIAE SUBCOMMISSIONIS

quoad schema decreti

De Episcopis ac de dioeceseon regimine

Schema decreti «de Episcopis ac de dioeceseon regimine» quod Em.mis ac Rev.mis Patribus subcommissionis de materiis mixtis iterum examinandum et probandum proponitur, nova forma redactum est a Commissione de Episcopis et de dioecesium regimine, moderante Em.mo ac Rev.mo Domino Paulo Card. Marella, eiusdem Commissionis praeside, et adiuvante Rev.mo Secretario Commissionis de disciplina Cleri et populi christiani.

Attente considerare velint Em.mi Patres huius subcommissionis emendationes in novo textu allatas, ratione habita animadversionum, quae ab ipsis Em.mis Patribus factae sunt in sessione diei 29 octobris nuper elapsi.

Inter alias, quae sequuntur, immutationes recensentur (N.B. numeri intra parenthesim indicant paginas vel propositiones novae editionis schematis).

In prooemio: pag. 5 (3) dempta sunt verba «fuit eritque»; «nemo est qui non videat»; «actuositas»; «ex divina institutione»; *ipso* iure.

In pag. 8 (6): immutatus est titulus «de Episcoporum facultatibus...».

In pag. 9 (6): n. 3 sub *b)* posita sunt verba «iusta de causa».

In pag. 11 (9): n. 5 additum est verbum «Membra vel».

In pag. 13 (11): n. 14 nova redactio proposita est.

In pag. 13 (11): n. 15 ablata sunt verba «firma manente etc.».

In pag. 14 (12): n. 18 verba «quae generatim post septuagesimum quintum etc...» posita sunt in nota.

In pag. 15 (13): n. 20 dempta sunt verba «honores et privilegia...» usque ad «servabuntur».

In pag. 16 (15): n. 23 addita sunt verba «numero in particularibus statutis definiendo».

In pag. 17 (16): n. 26, § 2, addita sunt verba «in has Commissiones cooptari poterit quilibet Episcopus sive residentialis sive titularis».

In pag. 17 (16): n. 28 in prima periodo addita sunt verba «vim legis non habent», et secunda periodus nova forma est digesta.

In pag. 18 (17): immutatus est titulus art. IV qui ita inscribitur: «De relationibus inter Conferentias Episcopales diversarum nationum».

In pag. 19: n. 37 totaliter suppressus est.

In pag. 19 (18): n. 40 (39), § 1, addita sunt verba « Una Cathedralis Ecclesia unumque Cathedrale Capitulum ».

In pag. 19: n. 41 (40), immutata est dictio tali modo: « Alicubi numero augendae vel in regiones ecclesiasticas componendae », et posita est nota explicativa.

Pag. 20 (19): n. 42 (41): verba « et fiant suffraganeae » sic immutata sunt: « et iuri metropolitico Archiepiscopi subiiciantur, ad normam iuris communis ».

In pag. 20 (20): n. 45 (44) demptae sunt paragraphi I et III; secunda vero paragraphus nova forma digesta est ut opportuna ratio haberetur de optatis Orientalium.

In pag. 21: appositae sunt duae notae ad explicandas locutiones: « missio cum cura animarum » et « centra pastoralia ».

His praemissis ne dedignentur Em.mi ac Rev.mi Patres huius subcommissionis, sua qua pollent sapientia atque prudentia, edicere:

1) Utrum schema decreti, noviter digestum, remitti possit ad secretariam generalem Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II, ita ut Patribus proponi possit in sessione mensis maii anni 1963;

2) an quaedam sint adhuc emendanda, vel adiungenda vel supprimenda.

14

DECLARATIO SECRETARIAE SUBCOMMISSIONIS

quoad schema decreti

De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum

Schema decreti « De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum », quod Eminentissimis ac Reverendissimis Patribus Subcommissionis de materiis mixtis iterum examinandum et probandum proponitur, nova forma redactum est, de mandato eorumdem subcomissionis Patrum, ab Em.mo ac Rev.mo DD. Achille Card. Liénart, qui textum apparatum remisit Em.mo Card. Paulo Marella, Commissionis de Episcopis et dioecesium regimine praesidi, litteris diei 7 novembris 1962.[1]

In hac igitur nova schematis compositione ordo prioris servatus est, sed in textu quaedam ex novo confecta sunt, quaedam breviori forma digesta, nonnulla exspuncta vel nova ratione inserta sunt, prout ipse Eminentissimus Card. Liénart fatetur.

Animadvertere velint Eminentissimi Patres praesertim novas quae in textu habentur propositiones, scilicet:

n. 7 et 8: pag. 8-9;

nn. 14, 15, 16 et 17 (ex parte): pagg. 10-12;

n. 57, § 1: pag. 24;

nn. 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, pagg. 25-28.

Ex toto fere recognitum est caput VI (in praecedenti compositione caput VIII), quod inscribitur « De pastorali cura fidelium ne materialismi erroribus inficiantur ».

Prooemia vel introductiones brevibus verbis contracta sunt. Caput II alterius partis prioris schematis, quod « De pastorali opificum cura agebat », ablatum est, sed propositiones, quae in illo continebantur, partim in capite II prioris partis novi schematis, quod « de muneribus parochorum » pertractat, insertae sunt; partim vero in cap. VII novi schematis, quod « de pastorali fidelium cura ne materialismi erroribus inficiantur » agit.

Praeterea demptum est caput VII alterius partis praecedentis schematis « De pastorali fidelium peregrinatorum cura »; attamen argumentum hoc unica propositione absolvitur, quae in n. 65, pag. 26 legitur.

Em.mus Cardinalis Marella quasdam propositiones, paucas quidem, quae in praecedenti schemate habebantur et in novo exspunctae erant, iterum inserendas proposuit: haec sunt:

---

[1] Cf. pp. 563 ss.

n. 6, pag. 8;
nn. 33, 34, 35, 36: pp. 18-19;
n. 43: pag. 21, lin. 4-5;
n. 59: pag. 25, lin. 4-7;
n. 67 (ultima periodus): pag. 27;
n. 69: pag. 28;
n. 154 (secunda periodus): pag. 57.

Idem *Em.mus Card. Marella* censuit esse ponenda in notis nonnulla quae in praecedenti textu legebantur in corpore, non solum ut clarior elucesceret mens Patrum duarum Commissionum, qui schemata confecerunt, eorumque communis labor, sed etiam ut quaedam normae practicae ipsis Episcopis pro futura legislatione praeberentur.

Ceterum amplissimi Patres bene noscunt notas, quae singulis schematum capitibus adiiciuntur, schematum partem non habere.

Propositiones nn. 7 et 8 in pag. 8 quod spectat, opportunum putamus in memoriam Patrum revocare quae sequuntur.

In sessione Generali Commissionis Centralis, die 5 maii 1962 celebrata, examinatum fuit schema decreti «De praevia librorum censura eorumque prohibitione», a Commissione de disciplina Cleri et populi christiani apparatum.[2]

Multae variaeque fuerunt de hoc argumento animadversiones Patrum et mens illorum praevaluit, qui expostulaverunt ut quaestio examinaretur a Commissione mixta.

Patres vero in hoc convenerunt: affirmandum esse duplex Episcoporum munus in hac materia: iuridicum nempe et pastorale: scilicet munus vigilandi super libros et scripta quae in propria dioecesi edicuntur vel evulgantur; munus edocendi et monendi fideles ut melius arceantur a damno vel periculo quod pati possent a lectione pravorum librorum.

Commissioni de disciplina Cleri et populi christiani, cui animadversiones Patrum Commissionis Centralis significatae fuerunt, placuit ut schema «de praevia censura librorum eorumque prohibitione» conficeretur a Commissione theologica vel a peculiari Commissione mixta, ab ipsa S. Congregatione S. Officii constituenda.

Attamen eadem Commissio mentem suam manifestavit super nonnullas animadversiones et emendationes propositas in Commissione Centrali.

Inter alias hanc proposuit emendationem in art. 5, pag. 4 schematis: «Ordinarii locorum congruenter provideant ut in commentario officiali dioecesano et in aliis periodicis seu diariis, quatenus necessarium sit vel opportunum, iudi-

---

[2] Cf. *Acta et Documenta*... Series II, vol. II, pars III, Typis Polyglottis Vaticanis 1968, pp. 842 ss.

cia evulgentur de libris et scriptis quae noxia vel periculosa haberi debeant sive pro omnibus sive pro certis personarum coetibus».

His praemissis, ne dedignentur Em.mi ac Rev.mi Patres huius subcommissionis, sua qua pollent sapientia ac prudentia, edicere:

1) utrum schema Decreti, noviter digestum, remitti possit ad secretariam generalem Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II ita ut Patribus proponi possit in sessione mensis maii anni 1963;

2) an quaedam sint adhuc emendanda, vel adiungenda vel supprimenda.

15

REV.MUS D. LAURUS GOVERNATORI

Secretarius subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Roma, 3 dicembre 1962

Eminenza Reverendissima,

Vorrei far presente all'Eminenza Vostra Reverendissima l'opportunità di far rivedere il testo latino dei due schemi di Decreti, di cui si tratterà nella sessione di questo pomeriggio, ad un esperto latinista, che potrebbe essere Mons. Zannoni, il quale ha prestato l'opera sua alla Segreteria Generale del Concilio.

Mi sembra infatti che nel testo si riscontrino frasi ed espressioni e costruzioni di periodi molto diversi dalle forme classiche della lingua latina.

L'Eminenza Vostra, se lo crederà, potrebbe proporre la cosa agli Eminentissimi Padri della Sottocommissione.

Mi perdoni la libertà, che mi sono presa, e voglia benedirmi mentre baciando la Sacra Porpora ho l'onore di professarmi con il più devoto e distinto ossequio

di Vostra Eminenza Reverendissima
um.mo dev.mo obb.mo servo
LAURO GOVERNATORI, *segr.*

A sua Eminenza Reverendissima
il Signor Card. Eugenio TISSERANT
Presidente della sottocommissione
per le materie miste

B) *PROCESSUS VERBALIS*

Alle ore 17 del giorno 3 dicembre 1962, nella Sala delle Congregazioni nel Palazzo Apostolico Vaticano si riunisce la Sottocommissione per le materie miste preparatoria del Concilio Ecumenico Vaticano II, sotto la presidenza dell'Em.mo Signor Card. Eugenio Tisserant.

Sono presenti le Loro EE. RR. i Signori Cardinali: Giuseppe Ferretto, Giovanni Battista Montini, Leone Giuseppe Suenens. Assenti le EE. RR. i Signori Cardinali: Achille Liénart, il quale si è scusato, dovendo partecipare ad altra riunione della Commissione Teologica ed ha dato la sua approvazione al nuovo testo dei due schemi di decreti, rimettendosi alle eventuali ulteriori osservazioni degli altri Em.mi Padri; l'Em.mo Card. Tappouni non è intervenuto perché sofferente di salute. Dopo la preghiera di rito, l'Em.mo Presidente apre la discussione.

I Questione

De Episcopis et de dioeceseon regimine

L'Em.mo Presidente informa gli Em.mi Padri circa la opportunità di una revisione del testo da parte di un esperto latinista, onde dare una certa uniformità di stile, e si fa il nome di Mons. Guglielmo Zannoni.

Gli Em.mi approvano.

Quindi l'Em.mo Montini fa i seguenti rilievi:

1) pag. 7, n. d): «concedendi *omnibus* sacerdotibus»: è meglio forse dire «aliquibus»;

2) pag. 7, n. e): la facoltà di concedere il privilegio dell'altare portatile ai propri sacerdoti «sive ad actum sive habitualiter», non gli sembra opportuno venga attribuita ai Vescovi. Egli ricorda le difficoltà che la s.m. di Pio XII faceva prima di concedere tale privilegio. C'è infatti il pericolo di privare i fedeli della possibilità di assistere alle SS. Messe, perché i sacerdoti potrebbero con facilità ottenere dal proprio Ordinario il privilegio.

Gli Em.mi condividono il pensiero dell'Em.mo Montini, per cui si decide di togliere il n. *e)* dall'elenco esemplificativo delle facoltà.

3) pag. 9, n. 5: «Episcopi nominentur Membra etc.»: si chiede da chi dovranno essere nominati.

L'Em.mo Tisserant rileva che si sottintende dall'autorità competente; non è

detto espressamente, perché il Concilio non sembri che dia ordini alla Sede Apostolica.

L'Em.mo Montini espone il suo pensiero sulla questione del Collegio Episcoporum. Dice che dovrebbe studiarsi il modo di associare il Collegio Episcopale al governo centrale della Chiesa. Il rappresentante nato e più qualificato sarebbe il Sacro Collegio dei Cardinali, i quali però non dovrebbero essere considerati come Preti Romani, titolari di una Chiesa dell'Urbe, come lo sono presentemente, ma come Vescovi dell'orbe cattolico, provenienti da varie Nazioni, come Vescovi di Milano, Parigi, Madrid ecc.

Il Sacro Collegio dovrebbe avere e svolgere questa mansione: essere il rappresentante ufficiale di tutta la Chiesa. Allora cadrebbe anche l'obiezione di qualche Patriarca Orientale, come ad es. di Maximos IV Saigh, giacché in questo caso il patriarca rappresenterebbe il proprio Patriarcato e non dovrebbe essere più considerato come Prete di Roma.

Lo stesso termine «Cardinale» dovrebbe avere significato diverso da quello che finora ha avuto.

Si potrebbe allora pregare il Papa di convocare una volta all'anno tutti i Cardinali, rappresentanti l'Episcopato del mondo intero per avere il loro consiglio nel governo universale della Chiesa. Specialmente quando si tratta di risolvere i problemi più gravi ed urgenti.

A pag. 18, n. 35: «decernatur» da chi? Certamente dalla Santa Sede, perciò è bene dichiararlo.

Gli Em.mi sono in voto.

A pag. 20, n. 44: «Dioeceses personales». *L'Em.mo* rileva che non è opportuno moltiplicare le diocesi personali; basta provvedere con le parrocchie.

L'Em.mo Tisserant afferma tuttavia la necessità della erezione di tali diocesi per meglio provvedere alle necessità spirituali delle varie comunità di rito orientale in Occidente. Le parrocchie non sono sufficienti. Pertanto, tutto considerato, la proposizione n. 44 rimane immutata.

L'Em.mo Card. Ferretto propone di sopprimere il b) del n. 3 a pag. 6, perché dire «iusta de causa» significa togliere ogni valore alla disposizione: è meglio abolire completamente la proibizione di cui al can. 338, § 3, per quanto riguarda la quaresima e l'avvento.

Gli Em.mi sono in voto.

Lo stesso Em.mo Ferretto si sofferma a parlare sul termine «centra pastoralia» di cui a pag. 21, n. 48, § 2, e si discute sul termine più adatto.

L'Em.mo Tisserant ripete quanto ha fatto già rilevare nelle precedenti osservazioni sulla parola «centra», che non è locuzione latina anche se ora ha un significato specifico «tecnico».

Dopo varie osservazioni e proposte si decide di aggiungere «domus» seu «centra pastoralia».

L'Em.mo Suenens osserva che a pag. 6, n. 1, non gli sembra ben detta la espressione «concedendae videantur».

Si discute su varie frasi da sostituire. Su proposta *dell'Em.mo Tisserant* l'ultima frase viene così formulata: «exceptis quae Nuntiis vel Delegatis Apostolicis vel aliquibus Episcopis ad tempus recognoscendae sunt».

Se non che trovandosi il verbo «recognoscendae» nella prima parte, *gli Em.mi Padri* danno mandato al Segretario di studiare il modo di sostituire il verbo con altro simile. Si prende quindi in esame il secondo schema di Decreto «De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum».

II Questione

De pastorali Episcoporum munere deque cura animarum

L'Em.mo Montini manifesta il suo pensiero circa la necessità di stabilire quale forza debba darsi ai Decreti e alle Costituzioni Conciliari, affinché non vi siano in avvenire dubbi o incertezze; è questo altresì il desiderio espresso da molti Padri nelle Sessioni Generali.

Gli Em.mi, attese le varie osservazioni fatte dai Padri conciliari in Aula durante questi ultimi giorni, discutendosi la Costituzione dommatica «De Ecclesia», esprimono il voto che tutta la materia riguardante i Vescovi venga trattata unitamente allo schema della Costituzione suddetta nel capitolo «De Episcopis».

L'Em.mo Suenens quanto allo schema in esame ritiene necessario che in apposite note vengano messi in risalto i punti dove si formulano nuove proposte o dove si propongono cambiamenti alla vigente disciplina canonica.

Gli Em.mi sono in voto.

L'Em.mo Ferretto rileva che il mandato affidato alla sottocommissione «de materiis mixtis» gli sembra quello di rivedere e concordare quanto è stato preparato dalle commissioni preparatorie, non già di fare ex novo lo schema.

Gli Em.mi sono in voto.

Si richiama all'*Index Librorum* a pag. 8-9, nn. 7-8.

Fa inoltre presente che mentre si parla dei Vescovi non si fa alcun cenno ai Prelati e Abati *nullius* che partecipano della «*potestas ordinaria*». Eppure gli sembrerebbe opportuno dire qualche cosa in proposito nella stessa Costituzione dommatica «De Ecclesia». Si discute, ma non si prende alcuna decisione particolare sulla questione.

L'Em.mo Ferretto sullo schema in particolare osserva:

1) a pag. 29, n. 71: la frase «per conventiones a Sancta Sede initas» forse dovrebbe sopprimersi, giacchè sembra doversi sempre richiedere l'intervento della S. Sede.

Gli Em.mi non ritengono di dover cambiare, giacchè c'è la frase «quantum fieri potest».

2) a pag. 30, n. 73: sembra doversi precisare bene ed insistere sulla completa autonomia della parrocchia e del parroco, quando la chiesa è catte-

drale o collegiale, per questo il testo precedente è più chiaro e completo ed è bene che venga ripreso nella redazione definitiva dell'art. 73.

Gli Em.mi sono in voto.

3) a pag. 30, n. 75, il testo precedente era più chiaro e preciso, e sarebbe bene riprenderlo e riportarlo nella presente nuova redazione, altrimenti il testo attuale dovrebbe essere modificato alquanto.

Gli Em.mi Padri, dopo varie proposte, concordano il testo seguente: « Sancta Sedes non amplius sibi reservat beneficia curata nisi consistorialia ».

Circa il capitolo VI della pars altera, riguardante la « cura fidelium ne materialismi erroribus inficiantur », l'*Em.mo Ferretto* propone di far rivedere il testo ad un competente in materia sociale, quale potrebbe essere l'Ill.mo e Rev.mo Mons. Pavan.

Gli Em.mi sono in voto.

Quanto alla introduzione sarebbe bene parlare in genere degli errori senza nominarli: se non si nomina il comunismo, non dovrebbe nominarsi neppure il capitalismo, il liberalismo, ecc...

Quanto al n. 198, pag. 71, *gli stessi Em.mi* propongono una nuova redazione, sembrando loro troppo spinta la frase « cum primi ac *veri* opificum apostoli sint opifices », cioè « Maximi tandem faciant Pastores fideles omnes, operarios praesertim, qui in actione catholica militant. Summo cum studio ad tam necessarium tamque arduum inter opifices ministerium illos praeparent... ».

L'*Em.mo Presidente* dichiara che la sottocommissione per le materie miste deve ormai ritenere esaurito il proprio compito. Le ulteriori modifiche dei due decreti dovranno essere affidate alla competente Commissione Conciliare dei Vescovi e dal governo delle diocesi.

Gli Em.mi Padri esprimono il loro compiacimento al segretario della sottocommissione per il diligente ed intelligente lavoro svolto per la preparazione e l'attuazione delle decisioni prese nelle riunioni.

Con la preghiera di rito, la seduta termina alle ore 18,30.

EM.MUS EUGENIUS CARD. TISSERANT
Praeses subcommissionis de materiis mixtis

SUBCOMMISSIO DE MATERIIS MIXTIS

Prot. N. 48 SM/62

E Civitate Vaticana , die 6 dicembre 1962

Eccellenza Ill.ma e Rev.ma,

Mi faccio premura di comunicare all'E.V.R. che la sottocommissione per le materie miste, da me presieduta, ha concluso i suoi lavori il giorno 3 dicembre corrente ed ha preparato due schemi di Decreti, dei quali unisco il testo.

Nei due schemi di Decreti, come l'E.V. vedrà, sono stati raccolti in unum, dopo essere stati debitamente emendati, quindici schemi di Decreti, riguardanti materie miste, preparati dalle Commissioni preparatorie dei Vescovi e del governo delle Diocesi, della disciplina del Clero e del popolo cristiano, e dei Religiosi.

Le significo inoltre quanto segue:

1) Gli Eminentissimi Padri componenti la Sottocommissone suddetta nell'ultima riunione, concludendo i lavori, hanno espresso il voto che la materia riguardante i Vescovi venga trattata unitamente allo schema della Costituzione dommatica «De Ecclesia», nel capitolo «De Episcopis».

2) Quanto al testo dei due Decreti, gli stessi E.mi Padri ritengono opportuno:

a) che in apposite note vengano messi in risalto i punti dove si avanzano nuove proposte o dove si propongono cambiamenti alla vigente disciplina canonica;

b) che il testo del cap. VI della pars altera dello schema di Decreto «De Pastorali Episcoporum munere deque cura animarum», relativo alla «cura fidelium ne materialismi erroribus inficiantur», venga riveduto da una persona competente in re sociali, quale potrebbe essere l'Ill.mo e Rev.mo Mons. Pietro Pavan, Perito Conciliare;

c) che il testo intero dei due schemi dei Decreti sia inoltre fatto esaminare da un esperto latinista onde dare, per quanto sarà possibile, una certa uniformità di stile.

Tale incarico potrebbe essere affidato all'Ill.mo e Rev.mo Mons. Guglielmo Zannoni della Segreteria di Stato di S.S.

Ad assolvere questi ulteriori compiti potrà provvedere tempestivamente la Commissione Conciliare «De Episcopis et Dioeceseon regimine», prima di

presentare il testo definitivo all'esame e all'approvazione dei Padri Conciliari nella prossima Sessione di settembre.

Profitto volentieri dell'incontro per porgere all'E.V. i sensi del più distinto ossequio e confermarmi

di Vostra Eccellenza Rev.ma
aff.mo come fratello
✠ EUGENIO Card. TISSERANT

A Sua Eccellenza Reverendissima
Mons. Pericle FELICI
Arcivescovo titolare di Samosata
Segretario generale del Coniclio
Ecumenico Vaticano II

ANNOTATIO

Duo schemata decretorum: «De Episcopis ac de dioeceseon regimine»; «De cura animarum», denuo emendata iuxta animadversiones Patrum subcommissionis de materiis mixtis in sessione diei 3 decembris 1962, typis edita sunt: cf. *Schemata constitutionum et decretorum ex quibus argumenta in Concilio disceptanda seligentur. Series tertia,* Typis Polyglottis Vaticanis 1962, pp. 67-90; 91-180.

Huiusmodi schemata non fuerunt Patribus distributa; a commissione de episcopis et dioeceseon regimine iterum elaborata sunt, moderante commissione de Concilii laboribus coordinandis.

INDEX

PAG.

SUBCOMMISSIO SPECIALIS (18-20, 28-29/9/1962)

A) *Documenta:*

B) *Processus verbales:*

PAG.

SESSIO III (29.10.1962)

A) *Documenta:*